

שבוע ראש השנה ופרשת וילך

(13 – 19 September 15)

כ"ט אלול תשנ"ה – ו' תשרי תשנ"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יְבָרְכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מְצֻוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְכֶּם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסוֹרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִפֹּי יי בְּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהֶאֱדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בִּגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעְדָּה בְּמוֹדָה
מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה
לְיָמֵי הַחוּדֶשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנְהָ בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁכּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה'") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך "לחדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגס הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ה מה-לך
הים כי תגוס הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני-צאן: ז מלפני ארון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם-מים חלמיש למעיני-מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא-לנו פילשמוך תן כבוד על-חסדך על-אמתך: ב למה יאמרו הגוים
איה-נא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר-חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה-להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אננים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא-יהונו בגרונם: ח פמוהם יהיו
עשיהם כל אשר-בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את-בית ישראל יברך את-בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם-הגדלים: יד יספ
יהוה עליכם עליכם ועל-בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני-אדם: יז לא המיתים יהללויה ולא פלידרי דומה:
יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד-עולם הללויה:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיד מתוך "תהילות מנחם"

א – בצאת ישראל ממצרים. קיח, כט – הודו להוי' כי טוב כי לעולם חסדו

חירות נצחית

א. הוראה מיוחדת יש (בנוסף להוראות הכלליות מאמירת מזמורי הלל¹), מהתחלת השיעור (דיום כ"ד בחודש²) "בצאת ישראל ממצרים", ומסיומו ב"הודו להוי', כי טוב כי לעולם חסדו":

"בצאת ישראל ממצרים": על כל יהודי לזכור תמיד שבנ"י היו במצרים והקב"ה הוציאם משם, כמ"ש³ "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". ומכיון שהקב"ה הוציאם לחירות מכל הענינים הבלתי רצויים – עניני מצרים, והעמידם במצב של חירות – "גוי קדוש"⁴, ובזה גופא "צבאות ה'"⁵, הרי אין זה מתאים להיכנס שוב לעניני מצרים,

המשך בעמוד קפז

(1) ראה "תהילות מנחם" קיג, א. קיח, כט. עיי"ש.

(2) כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים שבסוף ספר תהלים "אהל יוסף יצחק". וכן בסוף "תהילות מנחם" ח"א.

(3) פסחים קטז, ב – במשנה. וראה תניא רפ"ז.

(4) יתרו יט, ו.

(5) בשלח יב, מא.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב.
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו ג.
- (ג) מאמר ד"ה זה היום תחילת מעשיך
יום ב' דראש השנה, ה'תשכ"ה ה.
- (ד) מאמר ד"ה שיר המעלות ממעמקים
שבת פרשת וילך, שבת שובה, ו' תשרי, ה'תשכ"ה כא.
- (ה) שיחת שבת פרשת וילך,
שבת שובה, וא"ו תשרי, ה'תשכ"ה לה.
- (ו) לקוטי שיחות – פרשת וילך
(בלח"ק) כרך ט מג.
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מה.
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וילך מז.
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וילך מח.
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וילך סה.
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וילך סו.
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וילך עח.
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פ.
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וילך פג.
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וילך קנו.
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וילך קעא.
- (יז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק יא, משלי פרק יט קעג.
- (יח) משניות – מסכת טהרות
ביאור קהתי קעה.
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קפג.
- (כ) מסכת נזיר עם ביאורים
מדף כב עד דף כח קפד.
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ריב.
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ריב.
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רטו.
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ריז.
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ריח.
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ריח.
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ריט.
- (כח) ספר המאמרים תרצ"ז
אדמו"ר מוהר"י"צ רכ.
- (כט) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלח"ק
אדמו"ר מוהר"י"צ רכ.
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"י"צ רכא.
- (לא) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת וילך רכג.
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת וילך רכט.
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לראש השנה וש"ק ... רלא.

נקרא היום האחרון והמסיים של הבריאה בשם תחלת מעשיך? 39
 וכללות הַבְּאוּר בָּזָה באופן כללי הוא⁶, דְּהֵנָּה, הַתְּהוּוֹת כְּלָלוֹת 40
 סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת של ירידת האור האלוקי העליון מדרגה לדרגה 41
 בצורה הדרגתית מסודרת (באופן שכל דרגה קשורה באחרת כחוליות של 42

שלשלת האחוות זו בזו) שהוא דבר 43
 שנתהווה לצורך הבריאה (על-ידי 44
 צמצום האור האלוקי שמצד עצמו הוא 45
 למעלה מעולמות ונבראים) הוא 46
 מִצַּד הַרְצוֹן העליון האלוקי 47
 לְמַלּוּכָה על עולמות ונבראים, 48
 שְׁעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ של ה' יִתְבַּרֵּךְ 49
 'אֲנֵא אֲמֵלוֹךְ'⁷, אחיה מלך על 50
 עולמות ונבראים שְׁאִין זֶה עֲנִין 51
 הַמְּלוּכָה של הקדוש-ברוך-הוא על 52
 העולמות כְּפִי שְׁנַעֲשֶׂה לְאַחֲרֵי 53
 שִׁישְׁנָם נִבְרָאִים נִפְרָדִים 54
 הנראים כמציאות בפני עצמה ואין 55
 הבורא ניכר בהם, אֵלֶּא הוּא עֲנִין 56
 הַמְּלוּכָה של האלוקות כְּפִי 57
 שְׁהוּא "בְּטָרָם כָּל יְצוּר 58
 נִבְרָא"⁸, ללא התייחסות ישירה 59
 למציאות של נבראים נפרדים דְּהֵנָּה 60
 בְּחִינַת רוממות וְהַתְנַשְּׂאוֹת 61
 עֲצָמִית שקיימת באלוקות מצד 62
 עצמה, מבלי כל התייחסות לעולמות 63
 ונבראים. וְעֲנִין זֶה של מידת 64
 הרוממות וההתנשאות העצמית שבא 65
 לידי ביטוי ברצון כללי למלוכה 66
 נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה וירד מכפי שהוא 67
 מידה ותכונה עליונה 'עצמית' להיות 68
 בגלוי בעולמות על-ידי אָדָם 69
 הָרֵאשׁוֹן, שְׁעַל-יְדֵי שְׁאָמֵר 70
 בתחילת בריאתו הַיּוֹי' מֶלֶךְ גְּאוֹת 71
 לְבָשׁ⁹, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת 72
 רוממות העצמית מידת המלכות 73
 כפי שהיא למעלה מהתייחסות 74
 לעולמות בְּגִלְיִי שתהא ניכרת 75
 ונרגשת על העולמות והנבראים. 76

בתפילת מוסף של ראש השנה אומרים:

זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ זְכוֹרֶן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן¹, דְּקֵאֵי כוונת 2
 המילים "זה היום" הם על ראש-השנה, יום בְּרוּא היום בו נברא 3
 אָדָם הָרֵאשׁוֹן², וְיִוִּם זֶה נִקְרָא תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ (כָּל מַעֲשֶׁיךָ כֹּל 4
 חלקי הבריאה), וְהֵינִי, דְּעָם 5
 הַיּוֹת שְׁכִכָּה בְּאֵלּוֹל נִבְרָא 6
 הָעוֹלָם³, ואם כן לכאורה יום זה, 7
 כ"ה באלול, היה צריך להיקרא 8
 "תחילת מעשיך" ולא א' בתשרי, 9
 מִכָּל-מְקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא כ"ה 10
 באלול תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ, לְפִי 11
 שְׁעִדִּין לֹא נִשְׁלָמָה בּוֹ ביום 12
 הראשון לבריאה כּוֹנֵת ותכלית 13
 הַבְּרִיאָה, עַד לַיּוֹם הַשְּׁשִׁי 14
 לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, יום בְּרוּא 15
 אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁבוֹ נִשְׁלָמָה 16
 כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה, שהיא לעשות את 17
 העולם הזה התחלתו לְדִירָה' לאלוקות 18
 על-ידי עבודת האדם וְלִכְן הוּא 19
 תְּחִלַּת כָּל מַעֲשֶׁיךָ⁴ גם של 20
 הנבראים הללו שנבראו בימים 21
 הקודמים של ששת ימי בראשית, החל 22
 מ"כ"ה אלול. 23
 וְיִדְוֶעַ מַה שְׁמִדִּיק בָּזָה כ"ק 24
 מו"ח אָדָמוֹ"ר הרבי הרי"צ, 25
 חותנו של הרבי (בְּהַמְשִׁיךְ קבוצת 26
 מאמרים בנושא אחד שתחילתו 27
 במאמר חסידות של ראש-השנה 28
 תש"ר⁵), הֵלֵא כָּל הָעֲנִינִים 29
 הבאים מלמעלה ובִּפְרָט כְּעֲנִין 30
 הַבְּרִיאָה של העולם והאדם צְרִיךְ 31
 לְהִיּוֹת סֵדֶר מְסוּדֶר בַּתְּחִלָּה 32
 וְסוֹף, הֵן בַּתְּחִלַּת הָעֲנִין וְהֵן 33
 בסיומו, וְאִם-כֵּן כִּינּוֹ שִׁיּוֹם 34
 שְׁשִׁי לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שְׁבוֹ 35
 נברא האדם הוא בפועל סוֹף וְסוֹם 36
 הַבְּרִיאָה שהתחילה ביום הראשון, 37
 הָרֵי עֲדִין אֵינוֹ מוֹכֵן אֵיךְ 38

בס"ד. יום ב' דראש השנה, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

זֶה הַיּוֹם תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ זְכוֹרֶן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן¹, 1
 דְּקֵאֵי עַל רֵאש־הַשָּׁנָה, יום בְּרוּא אָדָם 2
 הָרֵאשׁוֹן², וְנִקְרָא תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ (כָּל מַעֲשֶׁיךָ), 3
 וְהֵינִי, דְּעָם הַיּוֹת שְׁכִכָּה בְּאֵלּוֹל נִבְרָא הָעוֹלָם³, 4
 מִכָּל-מְקוֹם אֵינוֹ נִקְרָא תְּחִלַּת מַעֲשֶׁיךָ, לְפִי 5
 שְׁעִדִּין לֹא נִשְׁלָמָה בּוֹ כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה, עַד לַיּוֹם 6
 הַשְּׁשִׁי לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, יום בְּרוּא אָדָם 7
 הָרֵאשׁוֹן, שְׁבוֹ נִשְׁלָמָה כּוֹנֵת הַבְּרִיאָה, וְלִכְן הוּא 8
 תְּחִלַּת כָּל מַעֲשֶׁיךָ⁴. וְיִדְוֶעַ מַה שְׁמִדִּיק בָּזָה כ"ק 9
 מו"ח אָדָמוֹ"ר (בְּהַמְשִׁיךְ רֵאש־הַשָּׁנָה תש"ד⁵), 10
 הֵלֵא כָּל הָעֲנִינִים ובִּפְרָט כְּעֲנִין הַבְּרִיאָה צְרִיךְ 11
 לְהִיּוֹת סֵדֶר מְסוּדֶר בַּתְּחִלָּה וְסוֹף, וְאִם-כֵּן כִּינּוֹ 12
 שִׁיּוֹם שְׁשִׁי לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית הוּא סוֹף הַבְּרִיאָה, 13
 הָרֵי עֲדִין אֵינוֹ מוֹכֵן אֵיךְ נִקְרָא בְּשֵׁם תְּחִלַּת 14
 מַעֲשֶׁיךָ. וְכָלּוֹת הַבְּאוּר בָּזָה הוא⁶, דְּהֵנָּה, 15
 הַתְּהוּוֹת כְּלָלוֹת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשָׁלוֹת הוּא מִצַּד 16
 הַרְצוֹן לְמַלּוּכָה, שְׁעֵלָה בְּרָצוֹנוֹ יִתְבַּרֵּךְ 'אֲנֵא 17
 אֲמֵלוֹךְ'⁷, שְׁאִין זֶה עֲנִין הַמְּלוּכָה כְּפִי שְׁנַעֲשֶׂה 18
 לְאַחֲרֵי שִׁישְׁנָם נִבְרָאִים נִפְרָדִים, אֵלֶּא הוּא עֲנִין 19
 הַמְּלוּכָה כְּפִי שְׁהוּא "בְּטָרָם כָּל יְצוּר נִבְרָא"⁸, 20
 דְּהֵנָּה בְּחִינַת רוממות וְהַתְנַשְּׂאוֹת עֲצָמִית. וְעֲנִין 21
 זֶה נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה עַל-יְדֵי אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁעַל- 22
 יְדֵי שְׁאָמֵר הַיּוֹי' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבָשׁ⁹, הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת 23
 רוממות העצמית בְּגִלְיִי. וכמוֹ-כֵן פֻּעַל אָדָם 24

(1) תפלת מוסף דר"ה (ר"ה כז, א.) (2) ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פסקא כג (בחודש השביעי). (3) ויק"ר ופסיקתא דר"כ שם. תוד"ה לתקופות - ר"ה ח, א. (4) ראה חדא"ג מהרש"א ר"ה כז, א. (5) ד"ה זה היום בתחילתו (סה"מ תש"ד ע' 3). (6) ראה סד"ה אתם נצבים תרד"ע (המשך תער"ב ח"א בסופו (ע' תרלד)). (7) אד"ר - הובא בסה"מ צ' להצ"צ קע, ב. וראה לקו"ת נשא כא, ד. נצבים נא, ב. (8) פיוט "אדון עולם". וראה המשך תער"ב ח"א ס"ע תרכב. ד"ה אדון עולם תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 10 ואילך). (9) תהלים צג, א. פרקי דר"א פי"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ויִמְוֹכֵן פֶּעַל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן אֶת עֲנִין הַמְּלוּכָה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
2 בִּירוֹן-הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים, דִּהְיָה יְדוּעַ הַהֶפְרָשׁ בֵּין מְלוּכָה
3 לְמִמְשָׁלָה¹⁰, שֶׁמְלוּכָה הִיא בְּרָצוֹן דְּוָקָא, כְּפִי שֶׁמְלוּכָה שֶׁל מֶלֶךְ
4 גִּשְׁמִי הִיא רַק מְכוּחַ הָרָצוֹן שֶׁל הָעַם שִׁמְלֹךְ עֲלֵיהֶם וְכַתּוּבָא מִזֶּה שֶׁהָעַם
5 מִקְּבֵל עַל עֲצוּמוֹ אֶת מַלְכוּתוֹ כְּמוֹ
6 שְׁכָתוּב¹¹ בְּנוֹסַח תְּפִילַת עֲרִבִית לִגְבִי
7 מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא
8 וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קָבֵל עֲלֵיהֶם.
9 וְעֲנִין הַמְּלוּכָה בְּרָצוֹן נַעֲשֶׂה
10 עַל-יְדֵי אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁפֶּעַל
11 אֶת קִבְלַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בִּירוֹן-
12 הוּא עַל-יְדֵי הַנִּבְרָאִים כְּדֹאֲתָא
13 כְּמוֹכָא בִּזְהַר¹² שְׁפָאֲשֵׁר נִבְרָא
14 אָדָם הָרָאוּשׁוֹן אָמַר לְכָל
15 הַנִּבְרָאִים - וּפֶעַל אֲצִלָּם
16 וְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם אֶת תּוֹכֵן הָאֲמִירָה -
17 בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוִה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה
18 לְפָנֵי הָיְוִי עוֹשֵׁנוֹ¹³ כְּלוֹמַר שֶׁאֲדָם
19 הָרָאוּשׁוֹן פֶּעַל בְּנִבְרָאִים בִּיטוּל לֵאלוּלוֹת
20 וְקִבְלַת מַלְכוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה-בִּירוֹן-הוּא.
21 וְלִכְּנָן נִקְרָא יוֹם בְּרוּא אָדָם
22 הָרָאוּשׁוֹן תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךְ, כִּי
23 עִם הָיְוִי שְׁכַכְ"ה בְּאֵלּוּל
24 נִבְרָא הָעוֹלָם, וְלִמְעַשֶׂה הַתְּחִילוֹ
25 לִהְיוֹת נִבְרָאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה כִּבְרַת בְּיוֹם
26 הָרָאוּשׁוֹן לְבִירָא, מִכָּל-מָקוֹם בֵּין
27 שְׁדוּקָא בְּיוֹם בְּרוּא אָדָם
28 הָרָאוּשׁוֹן נִשְׁלָם הָרָצוֹן הָאֲלוּקִי
29 הָעֲלִיין דִּ'אֲנָא אֲמִלּוּךְ, שְׁנִמְשָׁךְ
30 בְּגִילּוֹי בְּתוֹדַעַת הַנִּבְרָאִים בְּחִינַת
31 רוּמָמוֹת הָעֲצָמִית, שְׁזוּהִי
32 סִיפַת הַמַּטְרָה שֶׁל כָּל הַבְּרִיָּאָה,
33 לִכְּנָן נִקְרָא יוֹם בְּרוּא אָדָם
34 הָרָאוּשׁוֹן "תַּחֲלַת מַעֲשִׂיךְ" כִּי
35 רַק בְּיוֹם זֶה הַתְּחִילָה לְהַתְּמַלֵּא
36 וְלַהֲתַקֵּים כּוֹנוֹת הַבְּרִיָּאָה וְאִמְנָם בְּפוּעַל
37 הַנִּבְרָאִים נִבְרָאוּ כִּמְהָ יָמִים קוֹדֵם לִכְּנָן אֲבָל לְפָנֵי גִילּוֹי מַלְכוּת ה' בְּעוֹלָם לֹא
38 הָיְתָה לְמִצְיָאוֹתָם אֶת הַחֲשִׁיבוּת שֶׁהֵם קָבֵלוּ בְּיוֹם הַשִּׁישִׁי לְבִירָאָה.
39 וְכֵן הוּא גַם בְּרָאשֵׁי-הַשָּׁנָה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, כִּידוּעַ¹⁴ בִּקְבֵּלָה
40 וְחִסְדוֹת שְׁכַכְ"ה רָאשֵׁי-הַשָּׁנָה מִיָּדִי שָׁנָה בִּשְׁנָה חוֹזְרִים הַדְּבָרִים
41 לְקִדְמוּתָם, וּבִסּוּיִם הַשָּׁנָה וְהַתְּחִלַת שָׁנָה חֲדָשָׁה הָרָצוֹן הָעֲלִיין לְמַלּוֹךְ עַל
42 הָעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת בְּעוֹלָמוֹת עוֹלָה וּמַסְתַּלֵּק וְצָרִיכִים
43 לְהַמְשִׁיךְ אֶת כָּלְלוֹת הַבְּרִיָּאָה מִחֲדָשׁ, וְהַדְּרֵךְ לְחֹזֵר וּלְעוֹרֵר מִחֲדָשׁ

44 רָצוֹן לְמַלְכוּתָהּ וְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לְעוֹלָמוֹת הִיא עַל-יְדֵי שְׁפוּעֵלִים עַל-יְדֵי
45 עֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְּמַטָּה הַתְּעוֹרְרוֹת הָרָצוֹן הָעֲלִיין דִּ'אֲנָא אֲמִלּוּךְ
46 שֶׁהוּא בְּחִינַת רוּמָמוֹת הָעֲצָמִית שֶׁלְמַעַלָּה מִהַתְּחִיחוֹת לְנִבְרָאִים.
47 וְהִינּוּ, דָּאֵף שְׁלִכְאוּרָה הַמְּשַׁכָּה שֶׁל רָצוֹן לְמַלְכוּתָהּ וְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת
48 לְעוֹלָמוֹת וּלְנִבְרָאִים שְׁבָרָאשׁ-
49 הַשָּׁנָה הִיא רַק הַמְּשַׁכָּה
50 פְּרָטִית מִיּוֹחֲדוֹת לְשָׁנָה זוֹ בְּפֶרֶט,
51 הָרִי מִבְּאֵר בְּאֲגַרְתִּי הַקֶּדֶשׁ¹⁵
52 שֶׁבְּסִפּוֹר הַתְּנִיָּא עַל פְּסוּק¹⁶ אֶרֶץ
53 אֲשֶׁר גו' תְּמִיד עֵינֵי ה'
54 אֲלֵקִיךָ בְּהַ מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד
55 אַחֲרִית שָׁנָה, שְׁכַכְ"ה שָׁנָה
56 וְשָׁנָה בְּיוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹרֵד
57 וּמֵאִיר כו' אוֹר חֲדָשׁ כו' (וְזֶה)
58 לְשׁוֹנוֹ בְּאֲגַרְתִּי הַקְּדוּשָׁה שֶׁ: "...
59 כְּדִכְתִּיב תְּמִיד עֵינֵי ה' אֲלוּקִיךָ בְּהַ
60 מְרִשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה, דִּהְיָה
61 וְעַד אַחֲרִית כו' אִינוּ מוֹכֵן לְכַאוּרָה
62 שֶׁהִיא בְּאֲחִרִית שָׁנָה זוֹ מִתְּחִלַת שָׁנָה
63 שְׁנִיָּה וְאִם כֵּן הוּא-לִיָּה-לְמִימְרָה לְעוֹלָם
64 וְעַד. אֵךְ הָעֲנִיין יוֹכֵן עַל-פִּי מַה שֶׁכָּתוּב
65 ה' בְּחִכְמָה יִסֵּד אֶרֶץ, שִׁסּוּר הָאֶרֶץ
66 הָעֲלִינָה הִיא בְּחִינַת 'מִמְלָא כָל עֲלָמִין'
67 וְהַתְּחִינָה הִיא אֶרֶץ חֲפֵץ הַמְּכוּנוֹת
68 כְּנִגְדָּה מִמֶּשֶׁ וְנִקְרָא עַל שְׁמָה אֶרֶץ
69 הַחַיִּים, הִנֵּה הוּא נִמְשָׁךְ מִהַמְּשַׁכָּה
70 וְהָאֶרֶץ חִכְמָה עֵילָא מְקוֹר הַחַיִּים
71 הָעֲלִינִים כְּדִכְתִּיב הַחִכְמָה תַּחֲיִיה
72 בְּעִלְיָה וְכו', וְהָאֶרֶץ וְהַמְּשַׁכָּה זוֹ הִיא
73 מִתְּחַדָּשׁ בְּאוֹר חֲדָשׁ מִמֶּשֶׁ בְּכָל שָׁנָה
74 וְשָׁנָה, כִּי הוּא יִתְבָּרֵךְ וְחִכְמָתוֹ אֶחָד
75 בְּתַכְלִית הַיּוֹדוּ ... וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
76 יוֹרֵד וּמֵאִיר מִחִכְמָה עֵילָא אוֹר חֲדָשׁ
77 וּמִחֲדָשׁ שֶׁלֹּא הִיא מֵאִיר עֲדִיין מְעוֹלָם
78 לְאֶרֶץ הָעֲלִינָה כִּי אוֹר כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה
79 מִסְתַּלֵּק לְשִׁרְשׁוֹ בְּכָל עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה
80 כִּשְׁחֲדָשׁ מִתְּכַסֶּה בּוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן עַל-יְדֵי תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְהַתְּפִילּוֹת נִמְשָׁךְ אוֹר
81 חֲדָשׁ עֲלִיין מִבְּחִינָה עֲלִינָה יוֹתֵר שֶׁבְּמִדְרַגַּת חִכְמָה עֵילָא לְהֵאִיר לְאֶרֶץ עֲלִינָה
82 וְלִדְרִים עֲלִיָּה הֵם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִינִים וְהַתְּחִינִים הַמְּקַבְּלִים חַיּוֹת
83 מִמֶּנָּה...), וְהִינּוּ, שְׁזוּהִי הַמְּשַׁכָּה הַחֲדָשָׁה הַנִּמְשַׁכָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
84 חֲדָשׁ אֲמִתִּי וְעֲצָמִי, שֶׁהִיא מְדוּבָר בְּהַמְּשַׁכָּה שֶׁל אוֹר עֲלִיין שֶׁמְעוֹלָם
85 לֹא נִמְשָׁךְ כְּמוֹהוּ שֶׁהוּא מִבְּחִינַת רוּמָמוֹת הָעֲצָמִית דְּוָקָא לְמַעַלָּה
86 מִהַשְׁפִּיעַ פְּרָטִית מִסְרִימָת לְשָׁנָה אֶחָד מִסְרִימָת.

(10) לקו"ת נצבים נה, סע"ב. נו, סע"ב. (11) בתפלת ערבית. (12) ח"א רכא, ב. ח"ג קז, ב. תקו"ז תנ"י (צ, ב). (13) תהלים צה, ו. (14) ראה פרי עץ חיים שער ר"ה פ"א. ובכ"מ. (15) ס"ד. (16) עקב יא, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 היא למעלה גם מחכמה כפי שהיא בכתר, כיון שגם היא חכמה כפי שהיא
 44 בכתר בכלל ההשתלשלות, כידוע מה שכתב הרמ"ז²⁰
 45 המקובל רבי משה זכות ש'התחלת האצילות העולם הראשון והעליון
 46 שבעולמות המרכיבים את 'סדר השתלשלות' הוא מבחינת חכמה
 47 סתימאה, חכמה סתומה, חכמה
 48 נעלמת שלמעלה מגילוי, והינו,
 49 שבחינת חיצוניות חכמה
 50 סתימאה החלק הנמוך והחיצוני של
 51 החכמה הנעלית הנעלמת ש'היא
 52 מקור החכמה הגלויה בהתאם
 53 לכלל שהבחינה החיצונית של כל דרגה
 54 נעשית הבחינה הפנימית והעיקרית של
 55 הדרגה שמעליה - היא בכלל
 56 האצילות חלק מעולם האצילות
 57 ו'סדר השתלשלות' ונמצא שלמעשה
 58 גם 'חכמה סתימאה' קשורה (במידה
 59 מסוימת) ב'סדר השתלשלות'.
 60 ויתרה מזו, שגם בחינת
 61 חיצוניות הפתח עצמו (לא רק
 62 חכמה שבכתר), כיון ש'היא מקור
 63 על-פלפנים לסדר
 64 השתלשלות, כי עם היותה למעלה
 65 מ'סדר השתלשלות', בכל זאת היא
 66 שורש ומקור לסדר השתלשלות' יש
 67 לה שכיכות אל סדר
 68 ההשתלשלות, וכידוע²¹
 69 בקבלה וחסידות שבחינת
 70 חיצוניות הפתח נמנית לפעמים
 71 במנין הספירות, ולכן היא
 72 בבחינת רוממות רק באופן יחסי,
 73 היינו רוממות על ההשתלשלות
 74 בלבד, ואינה בבחינת
 75 רוממות עצמית. ואמיתת
 76 הרוממות של האלוקות, בהבדלה
 77 והתנשאות ש'היא רוממות
 78 עצמית הוא בבחינת פנימיות
 79 הפתח, והוא בבחינת עתיק,
 80 הנקראת 'עתיק יומין' לשון
 81 העתקה, ש'נעתק ונבדל
 82 לגמרי מכל ענין ההשתלשלות' (ובלשון המאמר ב'המשך' תער"ב
 83 שעליו מיוסד מאמר זה: "'להיות שעתיק זהו בחינת עצמות איך סוף שמרומם
 84 ומנושא מצד עצמו וכמו שאומרים המלך המרומם לבדו"), ש'לכן פנימיות

1 וזהו שכל ראש-השנה הוא 'תחלת מעשיך', לפי שנמשך
 2 בו בחינת רוממות העצמית, המשכה והארה מענין הרוממות
 3 וההתנשאות העצמית כמו ראש-השנה בפעם הראשונה שבו
 4 נמשך בחינת רוממות העצמית בגילוי על-ידי אדם
 5 הראשון כמבואר לעיל.
 6 (ב) ולהבין זה בעומק יותר, ראש-השנה הוא 'תחלת מעשיך', לפי שנמשך
 7 יש להקדים¹⁷ מה שאמר דוד
 8 המלך אל הקדוש-ברוך-הוא בשם
 9 כל ישראל: "אֲרוּמָךְ אֱלֹקֵי
 10 המלך"¹⁸, דפירוש
 11 "אֲרוּמָךְ", על-פי המשמעות
 12 הפנימית, הנה אמתית ענין
 13 הרוממות כמובן של רוממות
 14 והבדלה מהעולמות והנבראים היא
 15 בבחינת רוממות עצמית היותו
 16 של הקדוש-ברוך-הוא מרומם, נבדל
 17 ונישא בעצם מהותו שהיא רוממות
 18 שלמעלה נעלית יותר, בדרגה
 19 גבוהה יותר באין-ערוף ללא כל
 20 יחס והשוואה מבחינת רוממות
 21 והתנשאות של האלוקות על
 22 נבראים¹⁹ שהיא רוממות יחסית ולא
 23 רוממות 'עצמית', והינו, ש'היא
 24 בבחינת שלמעלה
 25 מהשתלשלות, סדר ההשתלשלות
 26 שבו האור האלוקי המצומצם יורד
 27 ונמשך ממדרגה למדרגה לא רק
 28 בחינה ומדרגה שהיא למעלה
 29 מספירת המלכות, הספירה
 30 התחתונה ביותר שדרכה האור יורד
 31 ונמשך להיות עולמות אלא בחינה
 32 ומדרגה שהיא גם למעלה
 33 מספירת החכמה הספירה
 34 העליונה ביותר ש'היא ראשית
 35 ההשתלשלות, הדרגה הנעלית
 36 ביותר בסדר השתלשלות ולמעלה
 37 גם מבחינת חכמה שבפתח
 38 כמבואר בקבלה וחסידות, למעלה
 39 מעשר הספירות נמצאת בחינה הנקראת
 40 'כתר עליון' (שהיא למעלה גם מספירת החכמה, כשם שכתר כפשוטו הוא
 41 מעל הראש) אך גם ב'כתר' עצמו יש התחלקות מסוימת לעשר ספירות (אם
 42 כי באופן אחר מאשר בעולמות עצמן) ועל כך כמבואר כאן שרוממות עצמית

(17) בהבא לקמן - ראה ד"ה אני לדודי וד"ה אתם נצבים תרד"ע (המשך תער"ב ח"א פרק שה (ס"ע תרכא) ואילך). וראה גם סה"מ תרצ"ב ע' שז ואילך. (18) תהלים קמה, א. (19) ראה פירוש המלות לאדמו"ר האמצעי פק"ס (קח, ג ואילך). (20) לזח"ג פח, ב. (21) ראה תו"א צא, ג ואילך. לקו"ת שלח מט, ג. ביאור"ז להצ"צ ח"א ע' ערה. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הכתר אינה נמנית לעולם במנין הספירות כי היא נבדלת ומרוממת
2 לגמרי מהספירות.
- 3 אָמנם, על-פי-זה אינו מובן מהו ענין "ארוממך", דמשמע
4 שישנה עבודה שמטרתה ותכליתה היא לרומם ולהגביה למעלה,
5 דמאחר שהוא ענין רוממות
6 עצמית (פנ"ל), מה שיש
7 לרומם בחינה זו למעלה יותר
8 והרי היא מרוממת בתכלית מצד
9 עצמה?
10 אף הענין הוא, דפירוש
11 "ארוממך" הוא²² להמשיך
12 ולהביא לגילוי של בחינת רוממות
13 העצמית מלמעלה למטה,
14 שבחינת רוממות העצמית
15 תהיה בבחינת המשכה וגילוי
16 למטה, שזהו "ארוממך"
17 בכ"ף פשוטה, כ"ף סופית שנקראת
18 כ"ף פשוטה (ולא כ"ף רגילה הנקראת
19 כ"ף כפופה) שמורה על
20 ההמשכה עד למטה מטה¹⁹,
21 (וכמבואר גם ב'המשך' תער"ב שם:
22 "זהו אות כ" שבוסוף תיבת ארוממך
23 שהוא לשון נוכח שמורה על התגלות,
24 והלא בחינת הרוממות הוא מה שסתום
25 ונעלם כו' אלא הכונה הוא בהמשכת
26 הרוממות להיות בבחינת גילוי...")
27 דהנה, בחינת הרוממות
28 העצמית מצד-עצמה היא
29 בבחינת העלם והסתור, בחינה
30 ומדרגה שבעצם מהותה היא למעלה
31 מגילוי שיהי כל ענין הרוממות
32 הוא היותו מרומם ונבדל
33 מלהיות גלוי לעולמות ונבראים
34 תחתונים, ובמילא הרי זה סתום
35 ונעלם מהנבראים. וזהו ענין
36 "ארוממך", שהחידוש בזה
37 הוא לגבי העולמות, שגם
38 בהם שברך כלל הרוממות נעלמת
39 ונסתרת מהם תומשך בחינת
40 הרוממות להיות מאירה
41 בגילוי (ועל-דרך המבואר לעיל שאדם
42 הראשון המשך על הנבראים את ענין הרצון למלוכה כפי שהוא ענין עצמי).
43 ועוד פירוש ב"ארוממך אלקי המלך", על-פי חסידות שהוא
44 ענין ההעלאת מלמטה למעלה, כמבואר בתורת החסידות שקיימות
- שתי דרכים של קירוב העולמות והנבראים לאלוקות, דרך אחת היא 'המשכה'
מלמעלה למטה, הארת אור אלוהי מאלוקות לעולמות ונבראים, ודרך שנייה
היא 'העלאת' מלמטה למעלה, התקרבות מצד העולמות והנבראים ולפי פירוש
זה 'ארוממך' אלקי המלך' הוא ענין ההעלאת מלמטה למעלה וחינוך,
שבחינת אלקי, אלקה שלי
(כשני הפירושים שבזה,
שיתבארו לקמן באריכות),
יתרומם ויתעלה בבחינת
רוממות העצמות ומאחר
שמדובר בהתעלות של בחינת "אלקה
שלי", אלוהות כפי שמתייחסת
לנבראים, לבחינה נעלית יותר,
'רוממות העצמות', הרי זו פעולה של
'העלאת' מלמטה למעלה.
ושני ענינים אלו המשכת
והתגלות הרוממות העצמית למטה
והעלאת בחינת 'אלוקי' לבחינת
הרוממות העצמית נעשו על-ידי
אדם הראשון בראש-השנה,
כפי שממשיך ומבאר. דהנה,
בתחלת הבריאה לפני בריאת
האדם ועבודת האדם היה ענין
הרוממות העצמית בהעלם
מהעולמות והנבראים, דעם היות
אשר בדבר הוי' שמים נעשו
וברוח פיו כל צבאם²³, וכל
הבריאה היא מאלוקות מכל-מקום
הרי זה בהעלם, שהרי הבריאה
היא באופן כזה שהבורא אינו ניכר
בגלוי ואפשר לטעות ולחשוב
שהנבראים הם בעלי מציאות עצמאית
ואדם הראשון המשיך
רוממות העצמית שבעצם היא
למעלה מגילוי לנבראים שתהיה
בגילוי למטה, שזהו ענין
ההמשכה של אלוהות מלמעלה
למטה בעולמות. וכמו-כן פעל
אדם הראשון גם את הענין השני
שב'ארוממך' אלקי המלך' העלאת
כל הבריאה מלמטה למעלה,
על-ידי-זה שאמר לנבראים:
באו נשתחוה ונכרעה נכרעה לפני הוי' עושנו בהם
התבטלות לאלוקות, שהוא ענין ההעלאת של העולמות והנבראים
לבחינת רוממות העצמית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) ובאור הענין, דהנה, בתיבת "אלקי" כמו ב"אלוקים" בכלל
 2 יש שני פירושים, פירוש אחד "אלקי" מלשון 'כח' כמו בפסוק
 3 "ראת אלי הארץ לקח", פירוש שני "אלקי" מלשון אלקות²⁴.
 4 ושני פירושים אלו לשון כוח ולשון אלקות הם לכאורה ענינים
 5 הפכיים. דענין האלקות, הינו
 6 הארה אלקית, הוא בחינת
 7 אור וגילוי המתפשט ומאיר מן
 8 העצם, שזהו הטעם לכך
 9 שעולם האצילות נקרא עולם
 10 האלקות²⁵, הינו שזהו
 11 התפשטות הארה מאור-אין-
 12 סוף המאציל ברוך-הוא
 13 כלומר, התגלות של העצם, מקור
 14 האור. אבל 'כח' אינו בחינת
 15 אור וגילוי, התגלות של העצם,
 16 מקור האור, שאינו התפשטות
 17 הארה ממקורו, אלא נמצא
 18 בא ונובע ממקורו כמו דבר
 19 הנבדל ממנו, ובא בבחינת כח נעלם. ומפל-
 20 כח נעלם ולא גלוי. ומפל-מקום
 21 למרות שני דברים הפכיים לכאורה
 22 נכללים שני הפירושים ענין
 23 האור וענין הכוח בתיבת
 24 "אלקי", לפי שיש מעלה
 25 ויתרון מיוחד בכל אחד מהם.
 26 והינו, שיש מעלה ב'אור'
 27 לגבי לעומת 'כח', ויש גם
 28 מעלה ב'כח' לגבי לעומת
 29 'אור' (כדלקמן), וזהו
 30 ש"אלקי" הוא ענין אחד והוא
 31 סובל נושא בתוכו שני
 32 הפירושים יחד, שיש בו בעצם
 33 את שתי המעלות גם את מעלת
 34 האור וגם את מעלת הכוח, כפי
 35 שיתבאר להלן.
 36 (ד) ויובן המעלה של 'אור' והמעלה
 37 של 'כוח' (והחיבור של שניהם)
 38 בהקדם באור ההפרש בין
 39 'אור' ל'שם' ו'דשם' הוא
 40 ענין המלכות, שגם הוא מוכרח בפסוק זה, ככתוב "אלקי המלך",
 41 כמאמר²⁶ כפי שאומרים ב'אדון עולם' מלך שמו נקרא, שהרי מה
 42 שמתפשט מהמלך ומאיר ומשפיע על השרים והעבדים וכל
- אנשי המדינה, אינו עצם המלך שהוא מרומם ונבדל מהם אלא
 רק 'שמו' של המלך, הארה מסויימת ממנו בלבד, שהוא הברל זה
 בין 'אור' ל'שם' הוא על-דרך ההפרש בין 'אור' שהוא התגלות
 ל'כח' שהוא בהעלם.
 והענין הוא, ד'אור' הוא
 גילוי והוא בדבקות נפרת,
 ו'שם' הוא העלם והוא
 בדבקות בלתי נפרת מבואר
 בתורת החסידות שבדבקות והתאחדות
 בין שני דברים יש שתי דרגות –
 'דבקות ניכרת' שגם היא התאחדות
 ודבקות אבל במידה מסויימת עדיין
 ניכר שיש כאן שני דברים המתאחדים
 ודבקות והתאחדות בדרגה יותר גבוהה
 היא 'דבקות בלתי ניכרת', היינו
 שנתאחדו עד כדי כך שלא ניכר שיש
 כאן שני דברים דבקים ומחוברים אלא
 הם נראים כמציאות אחת (ובהקשר זה
 מבואר לשון הזוהר אודות ביטול
 והתאחדות הספירות דאצילות עם
 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו "איהו
 וחייה (הוא והאורות) חד, איהו
 וגרמוהי (הוא והכלים) חד" שלא נאמר
 "איהו וחייה וגרמוהי חד" אלא
 ההתאחדות של האורות נאמרת בפני
 עצמה וההתאחדות של הכלים נאמרת
 בפני עצמה, אכן יש הבדל ביניהם,
 התאחדות האורות היא ב'דבקות בלתי
 ניכרת' והתאחדות הכלים היא ב'דבקות
 ניכרת' ולעניינו, כיוון שאור התגלות
 והתפשטות של העצם, הדבקות
 וההתאחדות שלו עם העצם היא
 'דבקות ניכרת' ואילו ה'שם' מאוחד
 ודבוק בעצם בדבקות נעלית יותר,
 בלתי ניכרת, כי הוא בהעלם בעצם ולא
 נראה כמציאות בפני עצמה, כפי
 שממשיך ומבאר. דהנה, 'אור'
 הוא גילוי, והינו, שהאור
 מגלה את המאור, מקור האור,
 שהרי ב'אור' ניכר בגילוי מה טיבו ומהותו אם הוא אור הנה,
 אור הנה, אור השמש או אור היום, והינו, לפי שהמאור
 הוא בגילוי ב'אור', והאור הוא גילוי וביטוי של המאור עצמו,

(24) ראה גם אוה"ת יתרו ע' תשנ ואילך. (25) ראה תניא פמ"ט (סט, א). סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"ד. המשך
 (תרס"ו ע' תכט. (26) פיוט "אדון עולם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְכִידוּעַ שְׁכַל אֹר הוּא מַעֲיֵן הַמָּאֹר וַיֵּשׁ לוֹ תַכְנוּנוֹת דּוֹמוֹת לַמְקוֹר
2 לְפִי שֶׁהוּא דְבוּק בְּמָאֹר. וַיִּכְשֵׁם שֶׁהָאֹר עֲצָמוֹ הוּא גִילּוֹי
3 וּבִיטּוֹי שֶׁל הַמָּאֹר, הִנֵּה גַם פְּעוּלָתוֹ וְהַשְׁפַּעְתּוֹ שֶׁל הָאֹר בְּדָבָר
4 שֶׁנַּעֲשֶׂה מוֹאֵר עַל-יָדוֹ הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁל גִּילּוֹי, שֶׁבְּדָבָר
5 הַמּוֹאֵר נִכָּר אִם הוּא מוֹאֵר
6 מָאֹר הֵנָּה, מָאֹר הֵיכָל אוֹ
7 מָאֹר הַשֶּׁמֶשׁ כְּפִי שֶׁמְקוֹר הָאֹר
8 נִיכָר בְּאוֹר עֲצָמוֹ.
9 וַיְכַמּוּכֵן הוּא בְּעֵנִין הָאֹר
10 לְמַעְלָה בְּאִלּוּקוֹת, שֶׁהוּא מַעֲיֵן
11 הַמָּאֹר, וַיִּתְּרָה מִזֶּה, שֶׁהוּא
12 גַם מַעֲיֵן הָעֲנִינִים
13 שֶׁבְּעֲצָמוֹת עֵצִים מִהוֹת הָאִלּוּקוֹת
14 שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מָאֹר, שֶׁכֵּן
15 הָעֵצִים נִעְלָה מִהַתְּגַלּוֹת אֲפִילוֹ מִלְּהוֹת
16 מְקוֹר לָאֹר שֶׁהֵרִי כִשֵּׁם שֶׁלֹּא
17 זָהוּ עֵיקַר הָאִלּוּקוֹת מֵהַ
18 שֶׁהַעוֹלָמוֹת מִתְּהוִים מִמֶּנּוּ²⁷,
19 אֲלֵא הַקְדוּשׁ בִּירוּחַ הָאֹר בְּעֲצָמוֹ הוּא
20 לְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת לְגַמְרִי כְּמוֹ-כֵן
21 לֹא זָהוּ עֵיקַר הָאִלּוּקוֹת מֵהַ
22 שֶׁהָאֹר נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ, וְעֵצִים
23 מִהוֹת שֶׁל הָאִלּוּקוֹת הוּא לְמַעְלָה מִכָּל
24 עֵינֵין הָאֹר וְהֵינּוּ, שֶׁמִּלְכָּד עֲנִין
25 הָאֹר, שְׂאִינוֹ אֲלֵא הָאֵרָה וְהַתְּפִשּׁוֹת
26 מִסּוּיִמַּת שֶׁל עֲצָמוֹת ית', נוֹשָׂא
27 הָעֲצָמוֹת בְּעֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל
28 כְּמָה וְכְמָה עֲנִינִים אַחֲרֵים עַד
29 אֵין סוֹף, וְכָל הָעֲנִינִים
30 שֶׁיִּשְׁנֵם בְּעֲצָמוֹת נִמְשָׁכִים
31 גַם בְּ'אֹר' כִּי כְּאֹר הָאֹר הוּא
32 מַעֲיֵן הַמָּאֹר.
33 וְרָאִיהָ לְדָבָר הָאֹמֵר שֶׁהֵעִיקְרוֹ שֶׁל
34 'אֹר מַעֲיֵן הַמָּאֹר' מַחֲבִיב שְׂבָאוֹר
35 יִמְשָׁכּוּ גַם הָעֲנִינִים שֶׁבְּעֲצָמוֹת ית',
36 מַעֲיֵן הַתְּהוֹת הָעוֹלָמוֹת
37 וְהַנִּבְרָאִים בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאֵין דְּבַר-
38 מִצִּיאוֹת מִלֹּא-דְבַר. דְּהִנֵּה, מִבְּאֵר
39 בְּ'אֵרֶת הַקֹּדֶשׁ'²⁸ שֶׁכִּסְפָּר הַתְּנִיָּא
40 שֶׁהַתְּהוֹת שֶׁל כָּל הַבְּרִיָּאָה הִיא
41 מָאֹר אֵין-סוֹף, הָאֹר הָאִלּוּקִי
42 שֶׁהוּא אֵין-סוֹף, בְּלִי גְבוּל, כְּמוֹ מְקוֹר,
43 שֶׁהָאֹר הוּא כְּעֵין הַמָּאֹר כִּי
- 44 לָאֹר יֵשׁ תַכְנוּנוֹת דּוֹמוֹת לַמָּאֹר, מְקוֹר הָאֹר, הוּא וְהַמָּאֹר הוּא מִהוֹתוֹ
45 וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַמָּאֹר בְּרוּחַ-הוּא כו', שֶׁהוּא הָעֲצָמוֹת לְבָדוֹ
46 בְּכַחוֹ וַיִּכְלָתוֹ לְבָרְאוֹ יֵשׁ מִצִּיאוֹת דְּבַר מֵאֵין וְאִפְסֵם הַמּוֹחֵלֵט
47 מִמֶּשׁ כו', מִלֹּא-דְבַר מִמֶּשׁ (לֹא כְּמוֹ בְּסֹדֶר הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת שֶׁדְּרָגָה אַחַת בָּאָה
48 מִחִבְרָתָהּ בְּאוֹפֶן שֶׁהַעֲלִינָהּ הִיא עִילָה
49 וְסִיבָה לְתַחֲתוֹנָהּ, אֲלֵא שְׂאִין שׁוֹם עִילָה
50 וְסִיבָה שְׂמֵאֵין וְאִפְסֵם הַמּוֹחֵלֵט שְׂאִינוֹ
51 מִצִּיאוֹת כָּלל תַּחֲיָה מִצִּיאוֹת יֵשׁ,
52 וְהַדְּבַר אֲפֻשִׁי רַק בְּכּוֹחַ הָעֲצָמוֹת
53 שֶׁהוּא עֲצָמוֹ קִיִּים לֹלָא סִיבָה וְעִילָה
54 הַקְדָּמָה לּוֹ, כְּמִבְּאֵר ב'אֵרֶת הַקְדוּשָׁה
55 (שֶׁ) וְהֵרִי כֹחַ הַתְּהוֹת
56 שֶׁבְּעֲצָמוֹת אֵינוֹ מִצֵּד עֲנִין
57 הַמָּאֹר שְׂבוֹ, עֲצָמוֹת ית' מִהוֹת
58 נִבְרָאִים יֵשׁ מֵאֵין לֹא בְּגִלּוֹל שֶׁהוּא מְקוֹר
59 שֶׁל אֹר אֲלֵא מִצֵּד הֵיחִיּוֹת בּוֹרָא,
60 וּמִכָּל-מְקוֹם גַם עֲנִין זֶה שֶׁל
61 הַכּוֹחַ וְהִיכּוֹלֵת לְהוֹת נִמְשָׁךְ
62 ב'אֹר' וְלִמְעֵשֶׂה הַתְּהוֹת הִיא
63 בְּאִמְצָעוֹת הָאֹר. וְטַעַם הַדְּבַר
64 (שֶׁנִּמְשָׁךְ ב'אֹר' גַם כֹּחַ
65 הַתְּהוֹת שֶׁמִּצֵּד הַבּוֹרָא)
66 הוּא לְפִי שֶׁהָאֹר הוּא כְּעֵין
67 הַמָּאֹר (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'אֵרֶת
68 הַקֹּדֶשׁ' כְּפִי שֶׁהוּבָא לְעִילָה),
69 וְהַכּוֹנֶה בְּזֶה, דְּלִהוֹת
70 שֶׁבְּעֲצָמוֹת לֹא שִׁיף לְחֻלְק
71 בֵּין עֲנִין הַמָּאֹר שְׂבוֹ לְשֶׁאֵר
72 הָעֲנִינִים שְׂבוֹ, אֲלֵא כָל הַתְּכּוּנוֹת
73 וְהַכּוֹחוֹת וְהִיכּוֹלוֹת שֶׁלָּהֶם עֲנִין אַחַד
74 מִמֶּשׁ וְחֻלְק בְּלִתִּי נִפְרָד מִהָעֵצִים עֲצָמוֹ
75 לְכֵן לְהִיחִיּוֹת שֶׁל הָאֹר מַעֲיֵן
76 הַמָּאֹר, הֵרִי הוּא גַם מַעֲיֵן
77 כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּעֲצָמוֹת כּוֹלֵל
78 גַם עֲנִין הַכּוֹחַ לְהוֹת. אֲמָנָם, כָּל
79 שֶׁאֵר הָעֲנִינִים שֶׁבְּעֲצָמוֹת
80 יִשְׁנֵם ב'אֹר' בְּהֶעֱלָם, וְעַם
81 הִיחִיּוֹת מַעֲיֵן הַמָּאֹר לֹא נִיכּוֹרֵת בּוֹ
82 בְּגִילּוֹי כָּל הַתְּכּוּנוֹת וְהִיכּוֹלוֹת שֶׁל
83 הָעֲצָמוֹת וְזֶה שֶׁנִּתְּגַלָּה ב'אֹר'
84 הוּא בְּחִינַת הַמָּאֹר בְּלָבָד, רַק
85 עֲנִין זֶה בְּעֲצָמוֹתוֹ שֶׁהוּא מְקוֹר שֶׁל אֹר
86 שֶׁזָּהוּ שֶׁהָאֹר הוּא מַעֲיֵן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

השורש של כל אחד מהם ונתן לו שם בהתאם לכך, ומאחר שהשם של כל
נברא קשור במהותו ובשרשו, מדוע רק האור מבטא את העצם ולא השם, על
כך בא המענה שאכן השם קשור במהות החיות אבל **מִכַּל-מָקוֹם כָּל זֶה**
הוא **בְּהֶעָלָם**, והינו, **שָׁאֲנוּ** רק **יֹדְעִים שְׁעַל-יְדֵי הַשֵּׁם נִמְשָׁךְ**
הַחַיּוֹת, **אָכֵל הַחַיּוֹת אֵינָהּ**

מִתְגַּלָּה ולא מקבלת כל ביטוי על-
יְדֵי הַשֵּׁם, ו**כִּמּוֹ-כֵן** לא
מִתְגַּלָּה על-יְדֵי הַשֵּׁם שְׂרָשׁ
הַדְּבָר, והשם 'שור' אינו מגלה לנו
מאומה על המהות של 'פני שור'
במרכבה העליונה, **וְאֵין זֶה אֱלֹא**
שָׁאֲנוּ יֹדְעִים ביריעה בלבד, לא
בגלל שיש לכך ביטוי כלשהו
שֶׁהַשְּׂמוֹת שְׁנִתְּנוּ לְכָל
הַנִּבְרָאִים הֵם בְּהִתְאָם
לְשִׁרְשָׁם, ולכן יכולים אנו
לידע את חלוקי שְׂרָשֵׁי
הַנִּבְרָאִים מִחִלּוּקֵי שְׂמוֹתֵיהֶם,
אָכֵל הַשֵּׁם עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְגַלָּה
וְלֹא נִכָּר בּוֹ שְׂרָשׁוֹ העליון של
הדבר **כָּלֵל**.

וכן הוא גם **בְּשֵׁם הַפְּרָטִי שֶׁל**
כָּל אֶדָם, דָּעַם הָיִיתָ **שֶׁהַשֵּׁם**
מְקַשֵּׁר אֶת הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף,
והחיות הנמשכת מהנשמה
ומחיה את הגוף היא נשְׂרָשֶׁת
בְּשֵׁם (כְּפִי שֶׁמִּבְּאֵר אֲדָמוֹר
הַזֶּקֶן בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה³³ וזה
לשונו: "... הנשמה עצמה קודם בואה
בגוף אינה נקראת בשם כלל ... והרי
גם לגוף עצמו אין השם מועיל, אך
השם מקשר הנשמה בגוף והחיות
הנמשך מהנשמה ומחיה הגוף הוא
נשרש בהשם. דהיינו ראובן חיות שלו
באותיות ריש אלף כי הוא מבחינת
ראיה ... ולאה מחמת שראתה המעשה
ראו מה בין בני כו' ידעה ששורש
נשמתו באותיות שמו ראובן... נראה
שאותיות השם הם חומריים ואינם

כלום רק שבו יש חיות מעט שמחיה את הגוף. דהיינו כנודע שהאור והחיות
המתפשט מהנשמה בהגוף דהיינו החיות המתפשט בכל רמ"ח איברי הגוף
אין זה מהות ועצמות הנשמה ממש אלא רק בחינת גילוי והארה ממנו ...
והמשכת הארה זו נשרש באותיות השם. לכן השם שייך דווקא בהתלבשות

הַמְאֹר, ו**הַיְנוּ**, **לְפִי שֶׁכֵּן עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ יִתְבַּרְךְ שֶׁכָּל שְׂאֵר**
הָעֲנִינִים של עצמותו ית' **יְהִי בְּאֹר' בְּהֶעָלָם וְהִסְתַּר**, **וְרַק עֲנִין**
הַמְאֹר יְהִי בּוֹ בְּגִילּוֹי, **אָכֵל בְּהֶעָלָם** לאמתו של דבר **יִשְׁנֶם**
בְּאֹר' כָּל הָעֲנִינִים שֶׁבְּעֲצָמוֹת'.

אף בשונה מעניין האור שעניינו
המשכה וגילוי עֲנִין ה'שם' אף
שבמובן מסויים גם הוא התפשטות
של העצם, מכל-מקום הוא
בבחינת הָעָלָם (על-דרך המבואר
לעיל לגבי 'כוח' ביחס ל'אור'),
שְׂהִרֵי בשונה מהאור שמגלה את
מהות האור (ונתן להבחין בו האם
הוא אור הנר או אור השמש וכד')
על-יְדֵי הַשֵּׁם אֵין יֹדְעִים
מהות הַדְּבָר שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה
ושם הדבר אינו מגלה מאומה על
מהותו. וְעַם הָיִיתָ שְׁעַל-יְדֵי
הַשֵּׁם נִמְשָׁךְ הַחַיּוֹת, ואף ששמו
של דבר הוא האמצעי שדרכו באה
ונמשכת אליו החיות האלוקית,
כִּידוּעֵי²⁹ בתורת החסידות
כִּפִּירוּשׁ הַתּוֹכֵחַ³⁰ בפרשת
בראשית וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ
הָאֶדָם נִפְשׁ חַיָּה הוּא שְׂמוֹ,
היינו שאדם הראשון היה מסוגל לתת
לנבראים השונים את השם הנכון
והמתאים לכל אחד מהם כי הייתה לו
היכולת לדעת את מהות החיות
האלוקיות של כל נברא וְהוּא עֲנִין
הַשְּׂמוֹת בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ,
שְׂאִינִם הִסְכַּמִּים שְׂמוֹת שְׂבִנִי
אדם הסכימו עליהם אבל אין להם שום
שייכות למהות הדברים, כפי שזה
בשפות אחרות, אֱלֹא לשמות של
הנבראים בלשון הקודש יִשׁ שִׁיכּוֹת
מִמֶּשׁ ל'שם' אֵל עֲצָם הַדְּבָר,
וּמוֹרָה הַשֵּׁם שֶׁל הַדְּבָר עַל שְׂרָשׁוֹ
הרוחני למעלה באלוקות, וְכִדְאִיתָא
כִּמּוֹבֵא בְּשִׁלְהָ³¹ בספר 'שני

לוחות הברית' שְׂאֶדָם הָרִאשׁוֹן יָדַע סוּד מְרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה שורש
ומקור הנבראים, וְעַל כֵּן הָיָה יוֹדֵעַ לְקִרְאָה שְׂמוֹת לְכָל הַנִּבְרָאִים,
לִזֶּה לְבַחְמָה זֶה נִאָּה לְקִרְאָה שוֹר³², מִפְּנֵי שֶׁשְּׂרָשׁוֹ מִבְּחִינַת פְּנֵי
שׁוֹר שֶׁבְּמִרְכָּבָה, וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּשִׂאֵר הַנִּבְרָאִים, שִׁידַע אֵת

(29) ראה רמב"ן ובחיי בראשית ב, יט. אור תורה להח"מ ד, סע"ב ואילך. לקו"ת בהר מא, ג. ועוד. (30) בראשית ב, יט.

(31) בהקדמה בית המקדש (יד, א). (32) ב"ר פי"ז, ד. וש"נ. (33) בהר שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנשמה בגוף שאז נמשך הארה מהנשמה להתפשט בגוף וזהו על-ידי בחינת
 2 השם...), מפל-מקום הרי זה ענין השם' ושייכותו למהות האדם
 3 בהעלם ואינו נכר כלל באדם הנקרא בשם מסוים. ולכן מצינו³⁴
 4 כמה בני אדם ששמותיהם שונים, שזהו לפי ששורשם למעלה
 5 באלוקות אחד וזה (במבאר
 6 בספרי קבלה), ומפל-מקום
 7 חלוקים הם האנשים הנקראים
 8 בשם זה זה מזה לא רק
 9 בענינים חיצוניים, אלא גם
 10 בענינים עיקריים כי השם לא בא
 11 לידי ביטוי בשום דבר, לא פנימי ולא
 12 חיצוני.
 13 וזהו כללות ההפך שפין
 14 'אור' לשם, ש'אור' הוא
 15 גילוי, הינו, שהאור עצמו
 16 הוא בבחינת גילוי, שהוא
 17 מעין המאור, והאור הוא ביטוי
 18 וגילוי של המאור והוא האור מאיר
 19 ומתבטא בגילוי גם בדבר
 20 שנעשה מאור על-ידו, כנ"ל.
 21 מה שאין-כן השם הוא
 22 בבחינת העלם, הינו, שהוא
 23 בהעלם הן לגבי הדבר
 24 הנקרא בשם זה, והן לגבי
 25 האדם הקורא את הדבר בשם
 26 זה שלגבי שניהם אין האור מגלה
 27 ומבטא דבר אודות מהות הדבר הנקרא
 28 בשם זה (למרות שהשם אכן שייך
 29 למהות הדבר, כמבאר לעיל).
 30 אמן יש גם מעלה בענין
 31 השם' לגבי ענין ה'אור'.
 32 דהנה, ה'אור' עם היותו מעין
 33 המאור והתגלות של המאור, בכל זאת
 34 הוא הארה בלבד ואינו
 35 ממשיך ואינו מגלה את העצם,
 36 שהעצם נשאר במקומו ואינו
 37 נמשך ב'אור', מה שאין-כן
 38 השם' ממשיך ומושך את
 39 העצם, שהרי באשר קורין
 40 לאדם בשמו - אזי הוא נפנה
 41 פונה לקוראו (לא רק בעניניו
 42 החיצוניים, אלא) בכל
- עצמותו. ואי-אפשר לומר שזה שהאדם נפנה לקורא
 בשמו לא קשור לשייכות של שמו למהותו אלא הוא ענין הספמי,
 שכן הספמי בעצמו שבאשר יקראוהו בשמו יפנה לקוראו,
 שהרי אנו רואים שעל-ידי קריאת השם של האדם באוזניו
 נמשך חיות חדשה מעצם
 הנפש, כמו במצב של
 התעלפות חזקה רחמנא-
 לצל, שאז מסתלקים כל
 הגילויים מהנפש השכינים
 לגוף ועולים לשורש בעצם
 הנפש, ועד שאינו מועיל
 (לא רק אכילה ושתיה, שהם
 האמצעים להמשכת חיות הנפש אל
 הגוף במצב בריא ורגיל אלא)
 אפילו ענין של רפואה המהווה
 אמצעי להמשכת חיות הנפש אל הגוף
 במצב של חולי, גם הוא מועיל במצב
 של התעלפות כזו שבה יש הסתלקות
 של כל הכוחות מהגוף לשורשם בעצם
 הנפש ומפל-מקום על-ידי-זה
 שלוחשים שמו באזנו
 מעוררים וממשיכים חיות
 חדשה מעצם הנפש³⁵ ומה
 מוכח שהשם ממשיך ומגלה את
 העצם.
 וזהי מעלת השם' על
 ה'אור', שאינו הארה בלבד,
 אלא שייך אל העצם, שמגיע
 'נוגע' ומעורר את העצם. וזהו
 גם מה שענין השם' שייך
 יותר להתלבשות הנפש בגוף
 (שעל-ידו על-ידי השם' נעשה
 חיבור חיות הנפש עם הגוף)
 דוקא, שאז דוקא נקרא
 בשם', ולכן מצינו³⁶ שאף
- ואינו נכר כלל. ולכן מצינו³⁴ כמה בני אדם
 ששמותיהם שונים, שזהו לפי ששורשם אחד
 (במבאר בספרי קבלה), ומפל-מקום חלוקים הם
 זה מזה לא רק בענינים חיצוניים, אלא גם
 בענינים עיקריים. וזהו כללות ההפך שפין
 'אור' לשם, ש'אור' הוא גילוי, הינו, שהאור
 עצמו הוא בבחינת גילוי, שהוא
 מעין המאור והוא האור מאיר
 ומתבטא בגילוי גם בדבר
 שנעשה מאור על-ידו, כנ"ל.
 מה שאין-כן השם הוא בבחינת העלם,
 הינו, שהוא בהעלם הן לגבי הדבר הנקרא בשם
 זה, והן לגבי האדם הקורא את הדבר בשם זה.
 אמן יש גם מעלה בענין השם' לגבי ענין
 ה'אור'. דהנה, ה'אור' הוא הארה בלבד
 ואינו ממשיך את העצם, שהעצם נשאר במקומו
 ואינו נמשך ב'אור', מה שאין-כן השם'
 ממשיך את העצם, שהרי באשר קורין לאדם
 בשמו - אזי הוא נפנה לקוראו (לא רק בעניניו
 החיצוניים, אלא) בכל עצמותו. ואי-אפשר
 לומר שזה שהאדם נפנה לקורא בשמו הוא ענין
 הספמי, שכן הספמי בעצמו שבאשר יקראוהו
 בשמו יפנה לקוראו, שהרי אנו רואים שעל-ידי
 קריאת השם נמשך חיות חדשה מעצם הנפש,
 כמו במצב של התעלפות חזקה רחמנא-לצל, שאז
 מסתלקים כל הגילויים מהנפש השכינים
 לגוף ועולים לשורש בעצם הנפש, ועד שאינו
 מועיל (לא רק אכילה ושתיה, אלא) אפילו ענין
 של רפואה, ומפל-מקום על-ידי-זה שלוחשים שמו באזנו
 מעוררים וממשיכים חיות חדשה מעצם הנפש³⁵. וזהי מעלת השם' על ה'אור', שאינו
 הארה בלבד, אלא שייך אל העצם, שמגיע ומעורר את העצם. וזהו גם מה
 שענין השם' שייך יותר להתלבשות הנפש בגוף (שעל-ידו נעשה חיבור חיות
 הנפש עם הגוף) דוקא, שאז דוקא נקרא בשם', ולכן מצינו³⁶ שאף

(34) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ס"ע שג ואילך. אוה"ת שמות ע' קד. סה"מ תר"ל ע' סח. תרס"ח ע' פב. (35) ראה סה"מ תרצ"ט ע' 163. תש"א ע' 82. תש"ב ע' 73. ועוד. (36) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ואוה"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁבִנְשֵׁמֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי וְכֵן בְּנִשְׁמַת רַב הַמְנוּנָא
2 סָבָא הָיָה נִיצוּץ (וְאִפְשָׁר גַּם בְּחִינָה נְעִלִית יוֹתֵר מִבְּחִינַת
3 נִיצוּץ בְּלִבָּד אֲלֵא הָאֵרָה גְּדוּלָּה מִזֹּד) מְנַשְׁמַת מִשָּׁה רַבְּנֵי (פְּמִבְּאָר
4 בְּסַפְרֵי קִבְלָה³⁷), מְכַל־מְקוֹם אֵינֶם נִקְרָאִים בְּשֵׁם מִשָּׁה,
5 אֲלֵא בְּשֵׁם שְׁמַעוֹן אוֹ
6 הַמְנוּנָא, וְהִינוּ, לְפִי שְׁהֵשֵׁם
7 שִׁיף אֶל הַתְּאֻחָדוֹת הַחִיּוֹת שֶׁל
8 הַנֶּפֶשׁ עִם הַגּוֹף (הַגּוֹף שֶׁלֹּ
9 הַמִּיּוֹחַד לְנֶפֶשׁ זֹ) דְּוָקָא. וְהָרִי
10 הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הָיָה
11 בְּאוֹפֶן שְׁבִיזָה מוֹגֵדֵר הַעֲצָם
12 כֹּו³⁸ כְּפִי שְׁמוּכָה מִזֶּה שְׁבִקְרִיָּה
13 לְאֹדֶם כְּשֶׁמֶה הוּא פּוֹנֵה בְּכָל עֲצֻמוֹתָיו
14 וְכֵן מִכָּךְ שְׁעַל־יְדֵי הַשֵּׁם אִפְשָׁר לְעוֹרֵר
15 מִהַתְּעַלְפוֹת, כְּמִבּוֹרָא לְעִיל.
16 (ה) וְהָנָה עַל־דֶּרֶךְ הַהֶפְרָשׁ בֵּין
17 'אוֹר' וְ'שֵׁם', הוּא גַם
18 הַהֶפְרָשׁ בֵּין 'אוֹר' לְ'כַח'
19 וְכִיּוֹן שֶׁהַבְדִּילִים בֵּין 'אוֹר' לְ'כַח', מוֹכֵן
20 דּוֹמִים לְהַבְדִּילִים בֵּין 'אוֹר' לְ'כַח', מוֹכֵן
21 שְׁגַם בְּעִינֵי זֶה מִצַּד אֶחָד יֵשׁ מַעֲלָה
22 בְּ'אוֹר' לְגַבִּי 'כַּח', וּמִצַּד שֵׁנִי יֵשׁ מַעֲלָה
23 בְּ'כַח' לְגַבִּי 'אוֹר', כְּפִי שִׁיתְבָּאֵר לְהֵלָן.
24 דִּהְיָה³⁹, עֲנִין הָ'אוֹר', לְהִיּוֹתוֹ
25 גִּילּוֹי בְּנִל, אֵינוֹ עֲנִין שֶׁל
26 הַתְּחַדְּשׁוֹת שֶׁל מִצִּיאוֹת שְׁלֵא הִיתָה
27 בְּמִאֹר אֲלֵא רַק הַתְּגַלּוֹת וְהַתְּפִשּׁוֹת
28 שֶׁל הַמִּאֹר עֲצֻמוֹ. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר
29 לְעִיל בְּמִאֹר שֶׁלִּפְנֵי־זֶה⁴⁰
30 מִמֵּאֵר דִּיבּוֹר־הַמִּתְחִיל 'אַתָּם נִצְבִּים'
31 שְׁנִאֵמֵר לְפָנֵי מִאֵמֵר זֶה דִּיכִין
32 שְׁהָאוֹר כָּלּוֹל בְּמִאֹר וְקִיִּים
33 בְּתוֹכּוֹ, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׁבִיזוֹתוֹ
34 כָּלּוֹל בְּמִאֹר הוּא בִּתְרָה שְׁאֵת
35 (פְּמִבְּאָר בְּ'שַׁעַר הַיְחוד
36 וְהָאֵמּוּנָה'⁴¹) כִּי כֹאשֶׁר הוּא
37 מִתְּגַלֵּה וּמִתְּפַשֵּׁת מִחוּץ לְמִאֹר, הוּא
38 הָאֵרָה מוֹעֵטֶת לְגַבִּי הַמִּאֹר עֲצֻמוֹ וְאִילוֹ
39 כְּשֶׁהוּא כָּלּוֹל בְּמִאֹר יֵשׁ לְמִצִּיאוֹתוֹ
40 יוֹתֵר תּוֹקֵף וְחוֹזֵק, אִם־כֵּן מֵה
41 שְׁנִמְצָא הָאוֹר וְכֹא בְּגִילּוֹי אֵין
42 זֶה עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת, כִּי
- אִם מֵה שְׁנִתְגַּלֵּה הָאוֹר שְׁהָיָה כָּלּוֹל תְּחִלָּה בְּמִאֹר. וְכִשְׁם
שְׁהָאוֹר עֲצֻמוֹ אֵינוֹ עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת, אֲלֵא הַתְּגַלּוֹת דְּבִר שֶׁכֵּבֵר
הִיָּה קוֹדֵם לָכֵן, כְּמִו־כֵּן פְּעוּלָתוֹ שֶׁל הָאוֹר לְהָאִיר אֶת הַדְּבָר
שְׁנַעֲשָׂה מוֹאֵר עַל־יְדֵי - הִיא גַם־כֵּן לֹא בְּאוֹפֶן שֶׁל
הַתְּחַדְּשׁוֹת בְּמִצִּיאוֹת אוֹ בְּמִצִּיאוֹתוֹ אוֹ בְּמִצִּיאוֹתוֹ שְׁהָיָה כָּלּוֹל בְּמִאֹר. וְכִשְׁם
שְׁהָיָה כָּלּוֹל תְּחִלָּה בְּמִאֹר, אֲלֵא בְּשֵׁם שְׁמַעוֹן אוֹ הַמְנוּנָא, וְהִינוּ, לְפִי
שְׁהֵשֵׁם שִׁיף אֶל הַתְּאֻחָדוֹת הַחִיּוֹת עִם הַגּוֹף (הַגּוֹף שֶׁלֹּ
דְּוָקָא. וְהָרִי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּגוֹף הָיָה בְּאוֹפֶן שְׁבִיזָה מוֹגֵדֵר הַעֲצָם כֹּו³⁸.
(ה) וְהָנָה עַל־דֶּרֶךְ הַהֶפְרָשׁ בֵּין 'אוֹר' וְ'שֵׁם', הוּא גַם הַהֶפְרָשׁ בֵּין 'אוֹר' לְ'כַח'.
דִּהְיָה³⁹, עֲנִין הָ'אוֹר', לְהִיּוֹתוֹ גִּילּוֹי בְּנִל, אֵינוֹ עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת. וְכִמּוֹ שְׁנִתְבָּאֵר לְעִיל
בְּמִאֹר שֶׁלִּפְנֵי־זֶה⁴⁰ דִּיכִין שְׁהָאוֹר כָּלּוֹל בְּמִאֹר, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שְׁבִיזוֹתוֹ כָּלּוֹל בְּמִאֹר הוּא בִּתְרָה
שְׁאֵת (פְּמִבְּאָר בְּ'שַׁעַר הַיְחוד וְהָאֵמּוּנָה'⁴¹), אִם־כֵּן מֵה שְׁנִמְצָא הָאוֹר אֵין זֶה עֲנִין שֶׁל
הַתְּחַדְּשׁוֹת, כִּי־אִם מֵה שְׁנִתְגַּלֵּה הָאוֹר שְׁהָיָה כָּלּוֹל תְּחִלָּה בְּמִאֹר. וְכִשְׁם שְׁהָאוֹר עֲצֻמוֹ אֵינוֹ
עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת, כְּמִו־כֵּן פְּעוּלָתוֹ לְהָאִיר אֶת הַדְּבָר שְׁנַעֲשָׂה מוֹאֵר עַל־יְדֵי - הִיא גַם־כֵּן לֹא
בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת, שְׁהָיָה הַדְּבָר עֲצֻמוֹ נִמְצָא גַם לְפָנֵי־זֶה, אֲלֵא שְׁמַקּוּדֶם לֹא הָיָה נִרְאָה,
וְעַל־יְדֵי־זֶה שְׁהָאוֹר מִאִיר הָרִי הוּא נִרְאָה. וְכִמּוֹ־כֵן בְּנוֹגֵעַ לְפְעוּלַת הַצְמִיחָה שְׁנַעֲשִׂית עַל־יְדֵי אוֹר
הַשֶּׁמֶשׁ וְאוֹר הַיָּרֵחַ, כְּמִו שְׁכְּתוּב⁴² מִמְּגִד תְּבוֹאוֹת שְׁמֵשׁ וּמִמְּגִד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים, שְׁאֵין זֶה
הַתְּחַדְּשׁוֹת בְּגִשְׁם, אֲלֵא צְמִיחָה וְגְדוּל בְּלִבָּד, כְּמִו שְׁכְּתוּב בְּ'אַגְרַת הַקֶּדֶשׁ'⁴³
בְּעֲנִין הַמְזָל הַמְּכָה בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדִל⁴⁴, שְׁזָהוּ רַק הַצְמִיחָה מְקַטְנֵת לְגְדִלּוֹת.
וְכָל זֶה הוּא בְּעֲנִין הָ'אוֹר', שְׁלֵהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת גִּילּוֹי, לֹא שִׁיף בּוֹ הַפֶּסֶק כֹּו, וְכִמּוֹ
וּבְמִילָא אֵין בּוֹ עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשׁוֹת. אֲמָנָם, עֲנִין ה'פַּח' הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל
הַתְּחַדְּשׁוֹת, וְכִמּוֹ כֹּחַ הַפְּעוּלָה וְהַמְעַשָּׂה שְׁבִאָדָם, שְׁהַפְּעוּלָה אֵינָה מֵהוּת כֹּחַ
אֵינָה מֵהוּת כֹּחַ הַפּוֹעֵל,

(37) ראה חסד לאברהם מעין חמישי נהר כה. עמק המלך שער יא (שער דיקנא קדישא) פ"ט (סב, א). ועוד. (38) חסר קצת (המו"ל). (39) בהבא לקמן - ראה ד"ה אתם נצבים תרד"ע הנ"ל (המשך תער"ב שם ע' תרלב ואילך). (40) ד"ה אתם נצבים (לעת-עתה לא הגיע לידינו. המו"ל). (41) פ"ג. (42) ברכה לג, יד. (43) ס"כ (קלב, א). (44) ראה ב"ר פ"י, ו. זהר ח"א רנא, א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהָרִי כַח הַפּוֹעֵל הוּא כַח נַפְשִׁי רוּחָנִי, וְהַפְּעוּלָה הַנַּעֲשִׂית
2 מִזֶּה הִיא פְּעוּלָה גִשְׁמִית, וְאִם-כֵּן הַפְּעוּלָה שְׂבָאָה מִה'כַּח'
3 הִיא עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשוֹת מִצִּיאוֹת חֲרָשָׁה שֶׁלָּא הִיטָה קִימַת בְּנַפְשׁ.
4 וְכֵן הוּא בְּכַח הָאוֹמֵן בְּעַל-מִקְצוֹעַ הַפּוֹעֵל אֵיזָה דָּבָר כְּמוֹ
5 עֲשִׂית כְּלִי, הָרִי זֶה הַתְּחַדְּשוֹת
6 דָּבָר, שֶׁבְּתַחֲלָה לִפְנֵי עֲשִׂית הַכְּלִי
7 הוּא חוֹמֶר פְּשוּט חֹסֵר צוּרָה
8 מוּגֵדֶרֶת, וְעַל-יְדֵי כַח הָאוֹמֵן
9 נִתְחַדֵּשׁ בּוֹ צוּרָה. וְעַם הַיּוֹת
10 שֶׁהַחוֹמֶר נוֹשֵׂא אֶת הַצּוּרָה
11 בְּתוֹכוֹ, שֶׁהָרִי גַם לִפְנֵי הַעֲשִׂיָּה
12 הַחוֹמֶר הַפְּשׁוּט הִיָּה יָכוֹל לִבְלוֹשׁ צוּרָה
13 כּוֹז וְאִם-כֵּן אֶפְשָׁר לֹמֵר
14 לְכַאוֹרָה שֶׁהַצּוּרָה הִיא רַק
15 בְּבַחֲנִית גִּילּוֹי הַהֶעָלָם
16 מִהַחוֹמֶר וְלֹא חִידוּשׁ, הָרִי
17 הָאֵמֶת הִיא שֶׁעֲנִין זֶה
18 שֶׁהַחוֹמֶר נוֹשֵׂא בְּתוֹכוֹ אֶת
19 הַצּוּרָה הוּא רַק עֲלּוּלִית
20 אֲפִשְׁרוֹת (פּוֹטֵנְצִיָּאל) בְּלִבָּהּ, וְהִנֵּנוּ,
21 שֶׁהַחוֹמֶר רְאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ
22 צוּרָה, וְאֵין זֶה בְּאוֹפֵן
23 שֶׁהַצּוּרָה כְּלוּלָה וּנְמַצָּאת וְקִימַת
24 בְּהֶעָלָם בְּחוֹמֶר, אִלָּא הַצּוּרָה
25 הַמוּגֵדֶרֶת לֹא קִימַת בְּחוֹמֶר לֹא
26 בְּבַחֲנִית הַהֶעָלָם שִׁישְׁנוּ
27 בְּמִצִּיאוֹת וּרַק אֵינוֹ מִתְגַּלֵּה (כְּמוֹ
28 מִצִּיאוֹת הָאֵשׁ בִּצְרוֹר הַחֲלָמִישׁ – אֲבָן
29 שֶׁאִפְשָׁר לְהַפִּיק מִמֶּנָּה אֵשׁ), וְאֶפְּסִילוֹ
30 לֹא בְּבַחֲנִית הַהֶעָלָם שְׂאִינוֹ
31 בְּמִצִּיאוֹת כָּלֵל, וְאִם-כֵּן הַצּוּרָה
32 שֶׁנַּעֲשִׂית עַל-יְדֵי כַח הָאוֹמֵן
33 הִיא בְּבַחֲנִית הַתְּחַדְּשוֹת.
34 וְעֲנִין הַתְּחַדְּשוֹת שֶׁל הַכּוֹחַ
35 וְהַפְּעוּלָה הַמַּעֲשִׂית שְׁעַל-יְדוֹ נִפְרָ
36 יוֹתֵר בְּכַח הַזְרִיקָה, יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
37 בַּפְּעוּלָה שֶׁל עֲשִׂית כְּלִי, הָאוֹמֶר
38 לְעִיל, שֶׁכֹּפֶאֶשׁר זוֹרֵק אֶבֶן
39 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
40 הַשִּׁמּוּשׁ בְּכּוֹחַ הַזְרִיקָה עֲנִין שֶׁל
41 הַתְּחַדְּשוֹת חִידוּשׁ שֶׁל פְּעוּלָה שְׁהִיא
42 הִיפֹף הַטָּבַע, שֶׁהָרִי טָבַע
43 הָאֶבֶן שְׁנוֹרָקָה לְמַעַל הוּא לִירֵד
44 מִלְּמַעַל וּלְיִפּוּל לְמַטָּה, וְעַל-
- יְדֵי כַח הַזְרִיקָה נַעֲשֶׂה בּוֹ הַתְּחַדְּשוֹת מִצִּבּוֹר הִיפֹף טָבַע
לִילֵף מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. וְזוֹהִי הַמַּעְלָה שֶׁבְּעֲנִין שֶׁל
ה'כַּח' עַל עֲנִין ה'אֹר', שֶׁה'אֹר' אֵין בּוֹ עֲנִין שֶׁל
הַתְּחַדְּשוֹת, דְּלִהּוֹתוֹ בְּחִינַת גִּילּוֹי, לֹא שִׁיף בּוֹ
הַפֶּסֶק, וּבְמִילָא לֹא שִׁיף בּוֹ הַתְּחַדְּשוֹת (כַּנ"ל),
מִה-שְׂאִין-כֵּן ה'כַּח', לְהִיּוֹתוֹ בְּחִינַת הַהֶעָלָם, שִׁיף
בּוֹ הַפֶּסֶק כּוֹ, אֶף מִצֵּד זֶה גּוֹפָא יֵשׁ בּוֹ מַעְלָה,
שֶׁפּוֹעֵל עֲנִין שֶׁל הַתְּחַדְּשוֹת. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה יוֹכֵן
בְּעֲנִין ה'כַּח' לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב⁴⁵ אֵתָה עֲשִׂית
אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ בְּכַחֲךָ הַגָּדוֹל, שֶׁעֲנִין
ה'כַּח' הוּא שְׁעַל-יְדוֹ נַעֲשֶׂה הַתְּחַדְּשוֹת דְּשָׁמַיִם וְאָרֶץ מֵאֵין לֵישׁ, וְהוּא עֲנִין
הַתְּחַדְּשוֹת עוֹלָמוֹת לְבִרְיָאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה עַל-יְדֵי בְּחִינַת כַּח הַמַּלְכוּת דְּאֶצִּילוֹת
כְּמוֹ שֶׁהִיא לְאַחֵר הַפֶּרָסָא שְׁבִין אֶצִּילוֹת לְבִרְיָאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, שְׁעַל-יְדוֹ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לגבי מהות העצם **פִּיּוֹן שְׁכָלּוֹת הַגִּילּוּיִים** שהם הארה והתפטות
מהמקור ולא העצם עצמו, **גַּם הָאוֹרוֹת הַיּוֹתֵר נֶעְלִים** שהרי גם הם
אינם אלא אורות ולא העצם, **הֵם בְּאֵין-עֲרוֹף** ללא כל יחס והשוואה
לְגַבִּי הַ'עֲצָמוֹת', וְהֵם בְּבַחֲיִנַת הָעֵלֶם לְגַבִּיהַ כְּמוֹ 'שֵׁם' לגבי
ה'עצמות' גם האורות לא מגלים את

עצם מהותו, ולגביו גם הם 'העלם'
שבו הוא מתעלם ומתכסה. **וְלֹאִידֶךָ**
גִּיסָא, מִצַּד שְׁנִי, הִנֵּה מִצַּד זֶה
שִׁ'לִּית אֲתֵר פְּנוּי מִיְגִיָּה"49,
אין שום מקום פנוי ממנו, אלא הקב"ה
נמצא ומאיר בכל מקום, **וְ"אֵין עוֹד**
מְלַבְּדוֹ"50 ולא קיימת מציאות
אחרת נפרדת ממנו, **הֲרִי גַּם**
הַהֶעֱלֵם דְּבַחֲיִנַת 'שֵׁם' הוּא
לאמיתו של דבר לא העלם גמור, וגם
הכוח הוא **כְּמוֹ 'אוֹר', כִּי לְגַבִּי**
הַ'עֲצָמוֹת' שְׁאֵין שׁוּם דָּבָר
מַעֲלִים וּמַסְתִּיר לְפָנָיו, גַּם
הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר הַיּוֹתֵר גָּדוֹל
הוּא עֲנֵן שֶׁל אוֹר וְגִילּוּי
ולמרות שכל נביעת הכוחות ואופן
פעולתם היא בהעלם (כמבואר לעיל
באריכות), **הֲרִי לְגַבִּי עֲצָמוֹתוֹ ית' אין**
דבר שמעלים, ובעצם אין דבר שהוא
באמת מעלים ומסתיר על האלוקות.
וְזֶהוּ הַטַּעַם עַל כֵּךְ שֶׁבְּכָלּוֹת

נְחָשִׁים 'שֵׁם' וְ'אוֹר' לְעֵנֵן
אֶחָד, שְׁלֹכֵן מֵהַ שְׁבַמְדָּרֶשׁ
נִקְרָא 'שֵׁם' - נִקְרָא בְּלִשׁוֹן
הַזֶּה וְהַקְבֵּלָה 'אוֹר'.
אָכֵל בַּפְּרִטִּיּוֹת יוֹתֵר, יֵשׁ
עֲנִינִים אֲשֶׁר הֵן מִצַּד לְמַעְלָה
וְהֵן מִצַּד לְמַטָּה הֵם בְּבַחֲיִנַת
'אוֹר', וְיֵשׁ עֲנִינִים שֶׁהֵם
בְּבַחֲיִנַת 'שֵׁם' וְ'לַח', וְכִפִּי
שההבדלים ביניהם נתבארו לעיל כך
שבכל אחד מהם יש יתרון ומעלה לגבי
האחר.

ועתה, לאחר כל ההקדמה האמורה לעיל, חוזר ומבאר את שני הפירושים
ב"אורממך אלוך המלך" שזכרו לעיל:

79 ועתה, לאחר כל ההקדמה האמורה לעיל, חוזר ומבאר את שני הפירושים
80 ב"אורממך אלוך המלך" שזכרו לעיל:

1 דאצילות נַעֲשֶׂה הַחִידוּשׁ דְּהַתְּהוּוֹת הַנִּבְרָאִים דְּכִרְיָאָה-יְצִירָה-
2 עֲשִׂיהַ מְאֵין לֵישׁ כִּי זֶה עֲנִינּוֹ וְאוֹפֵן פְּעוּלָתוֹ שֶׁל כּוּחַ - לַעֲשׂוֹת חִידוּשׁ.
3 וְכֵן הוּא גַּם בְּכָלּוֹת הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, בְּיָדוּעַ46 שִׁ'אֲדָם-
4 קְדָמוֹן' בחינה עלינה שבה כלולים כל הנבראים (כמבואר בחסידות אשר

כשם שלכל עולם ומדרגה פרטית
ב'סדר השתלשלות' קדם רצון להתהוות
עולם ומדרגה זו, כן הוא גם ביחס
לכללות כל סדר ההשתלשלות, שקדם
לו רצון כללי, והוא מדרגת "אדם"
קדמון" (א"ק), ונקרא גם "אור כללי")
נִקְרָא אָדָם דְּכִרְיָאָה דְּכָלּוֹת,
12 (ב'סדר השתלשלות' יש ארבע עולמות
13 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה כפי שהם
14 ארבע עולמות פרטיים וישנה התחלקות
15 של אצילות-בריאה-יצירה-עשיה
16 הכללים: כללות אור האין-סוף שלפני
17 הצמצום נקרא "אצילות דכללות";
18 "אדם קדמון" נקרא "בריאה דכללות";
19 כתר - יצירה, ועולם האצילות -
20 עשיה) לְפִי שֶׁהַתְּהוּוֹת שֶׁל 'אָדָם'
21 קדמון' הנקרא גם 'אדם דבריאה' הִיא
22 לְאַחֲרֵי הַצְמָצוּם הָרִאשׁוֹן,
23 שְׁעַל-יָדוֹ נַעֲשֶׂה כָלּוֹת עֲנֵן
24 הַהִשְתַּלְשָׁלוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל
25 הַתְּחַדְּשׁוֹת מְאֵין לֵישׁ, שֶׁזֶּהוּ
26 עֲנֵן הַ'פֶּחַ' כִּי שְׁפּוּעַל בְּדֶרֶךְ
27 הַתְּחַדְּשׁוֹת.

28 (ו) וְלִהְיֶיר, שְׁכָל הָאֱמוּרָה לְעִיל בְּחֻלּוֹק שְׁבִין
29 לְעִיל בְּחֻלּוֹק בְּהַבְדֵּל שְׁבִין
30 'אוֹר' לְ'שֵׁם' וְ'לַח', אֵינוֹ
31 בְּסִתְרָה47 לְמַבְאֵר בְּכֻמָּה
32 מְקוֹמוֹת48 בתורת החסידות
33 שִׁ'שֵׁם' וְ'אוֹר' הֵם עֲנֵן אֶחָד
34 וְזֶה בְּתוֹכָם וּבְמִשְׁמַעוֹתוֹ, וְזֶה
35 שְׁבַמְדָּרֶשׁ נִקְרָא 'שֵׁם', נִקְרָא
36 בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְהַקְבֵּלָה 'אוֹר',
37 כִּי מֵהַ שִׁ'שֵׁם' וְ'אוֹר' הוּא
38 עֲנֵן אֶחָד הֲרִי זֶה רַק
39 בְּכָלּוֹת, וּבְאוֹפֵן כִּלְלִי, וְהֵינּוּ, שְׁבַכָלּוֹת הָעֲנִינִים כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים
40 הֵם בְּאוֹפֵן כִּלְלִי, גַּם 'אוֹר' הוּא כְּמוֹ 'שֵׁם' בְּלִבְדּוֹ, מְבַחֲיִנַת מַהוּתוֹ

28 (ו) וְלִהְיֶיר, שְׁכָל הָאֱמוּרָה לְעִיל בְּחֻלּוֹק שְׁבִין
29 לְעִיל בְּחֻלּוֹק בְּהַבְדֵּל שְׁבִין
30 'אוֹר' לְ'שֵׁם' וְ'לַח', אֵינוֹ
31 בְּסִתְרָה47 לְמַבְאֵר בְּכֻמָּה
32 מְקוֹמוֹת48 בתורת החסידות
33 שִׁ'שֵׁם' וְ'אוֹר' הֵם עֲנֵן אֶחָד
34 וְזֶה בְּתוֹכָם וּבְמִשְׁמַעוֹתוֹ, וְזֶה
35 שְׁבַמְדָּרֶשׁ נִקְרָא 'שֵׁם', נִקְרָא
36 בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְהַקְבֵּלָה 'אוֹר',
37 כִּי מֵהַ שִׁ'שֵׁם' וְ'אוֹר' הוּא
38 עֲנֵן אֶחָד הֲרִי זֶה רַק
39 בְּכָלּוֹת, וּבְאוֹפֵן כִּלְלִי, וְהֵינּוּ, שְׁבַכָלּוֹת הָעֲנִינִים כְּפִי שֶׁהַדְּבָרִים
40 הֵם בְּאוֹפֵן כִּלְלִי, גַּם 'אוֹר' הוּא כְּמוֹ 'שֵׁם' בְּלִבְדּוֹ, מְבַחֲיִנַת מַהוּתוֹ

46) עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ד. שער ב (השתלשלות י"ס דרך עגולים) ענף ג. שער ג (סדר אצילות
למהרח"ו) פ"א. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' א ואילך. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך. ד"ה מה רב טובך תרמ"ד. 47) ראה
גם סה"מ תר"ל ס"ע סז ואילך. תרס"ח ס"ע פא ואילך. 48) לקו"ת בהר שם. ובכ"מ. 49) תקו"ז תנ"ז (צא, ב). 50) ואתחנן
ד, לה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ז) וְעַל-פִּי הַמִּבְאֵר לְעִיל, שֵׁשׁ מַעֲלָה בְּעֵנִין הָאוֹר' עַל
 2 עֵנִין ה'שֵׁם' וְה'כֹּחַ', וְיֵשׁ מַעֲלָה בְּעֵנִין ה'שֵׁם' וְה'כֹּחַ' עַל
 3 עֵנִין הָאוֹר', וְכַנִּל שְׁמַעְלַת הָאוֹר' הוּא בְּעֵנִין הַגִּילוי בְּעוֹר
 4 שֶׁה'שֵׁם' וְה'כֹּחַ' הֵם בְּהַעֲלֵם, וּמַעֲלַת ה'כֹּחַ' הוּא שְׁפוּעַל עֵנִין שֶׁל
 5 הַתְּחַדְּשוֹת בְּעוֹר שֶׁהָאוֹר' אֵינוֹ אֵלָּא
 6 גִּילוי שֶׁל מַה שֶּׁכָּבֵד קִיִּים בְּמִקּוֹר, יוֹכֵן
 7 מַה שְּׁבִתִּיכַת "אַלְקִי" בִּפְסוּק
 8 "אֲרוּמָן אֱלֹקֵי הַמֶּלֶךְ" יֵשׁ שְׁנֵי
 9 פִּירוּשִׁים, לְשׁוֹן אֱלָקוֹת עֵנִין
 10 הָאוֹר וְגַם לְשׁוֹן כֹּחַ, לְהוֹרוֹת
 11 שֵׁשׁ בּוֹ הֵן מַעֲלַת הָאוֹר'
 12 שֶׁהוּא עֵנִין שֶׁל גִּילוי, וְהֵן
 13 מַעֲלַת ה'כֹּחַ' שְׁפוּעַל עֵנִין
 14 שֶׁל הַתְּחַדְּשוֹת. וְזֶהוּ "אַלְקִי
 15 הַמֶּלֶךְ", שְׁבִתִּיכַת "אַלְקִי",
 16 בְּשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים שְׁמוּרִים עַל
 17 מַעֲלַת הָאוֹר' וּמַעֲלַת ה'כֹּחַ',
 18 הֵם מִצַּד בְּחִינַת הַמַּלְכוּת
 19 (הַמֶּלֶךְ), וְהֵינּוּ, שְׁעַל-יְדֵי
 20 בְּחִינַת הַמַּלְכוּת כֹּאשֶׁר הָאוֹרוֹת
 21 שֶׁל הַסְּפִירוֹת שֶׁהֵם כּוֹחוֹת אֱלִיקִים
 22 יוֹרְדִים וְנִמְשָׁכִים לְעוֹלָמוֹת וּלְנִבְרָאִים
 23 עַל-יְדֵי סְפִירוֹת הַמַּלְכוּת נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד
 24 אוֹר שֶׁהוּא בְּבִחִינַת "אַלְקִי",
 25 מִלְּשׁוֹן אֱלָקוֹת⁵¹ וּמִלְּשׁוֹן
 26 'כֹּחַ', שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי הַיּוֹרֵד
 27 לְהוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת בָּא בְּבִחִינַת
 28 כֹּחַ הַפּוֹעֵל בְּנִפְעָל הַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי
 29 נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד, וְהַתּוֹצֵאָה הִיא לְהוֹת
 30 מִצִּיאוֹת הַנִּבְרָאִים בְּבִחִינַת
 31 הַתְּחַדְּשוֹת יֵשׁ מֵאֵין.
 32 וְכִידּוּעֵ⁵² בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין
 33 הַהִפְרָשׁ בֵּין סְפִירַת הַמַּלְכוּת
 34 לְשֶׁאֵר הַסְּפִירוֹת, שֶׁהִתְהַוּוּת
 35 הַנִּבְרָאִים לְהוֹת דָּבָר נִפְרָד
 36 הִיא עַל-יְדֵי סְפִירַת הַמַּלְכוּת
 37 דְּוָקָא שֶׁכֹּאשֶׁר הָאוֹרוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת
 38 הָעֲלִיּוֹנוֹת יוֹרְדִים וּמִתְלַבְּשִׁים בָּהֶם
 39 עוֹבְרִים צִמְצוּם נוֹסֵף וְנִעְשִׂים שִׁיכִים
 40 לְהוֹת עוֹלָמוֹת עִם נִבְרָאִים נִפְרָדִים,
 41 מֵהָשָׂאִין-בֵּין הַמִּדְרָגוֹת
 42 שְׁלִמְעָלָה מִזֶּה שָׂאִין בְּבִחִינַת
 43 מִקּוֹר יִשִּׁיר לְעוֹלָמוֹת, לֹא
- מִבְּעֵי אֵין צִרִיךְ לומר בְּחִינּוֹת חֲכָמָה-וּבִינָה, הַמוֹחִין הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵם
 בּוֹדָאֵי נִעְלִים מִלְּהוּיֹת מִקּוֹר לְעוֹלָמוֹת שְׁזָהוּ עֵנִין הַמוֹחִין לְמַעֲלָה הוּא
 כְּמִשְׁלַל הַשֶּׁכֶל שְׁבָאֵדָם שָׂאִינוֹ מוֹכֵרָח אֶל הַזּוֹלָת, וְכִן לְמַעֲלָה עֵנִין
 שֶׁהִי יְכוֹל לִישֵׁב לְעִצְמוֹ וְלִהְיוֹת שְׁפָלוֹת, וְכִן לְמַעֲלָה עֵנִין
 הַמוֹחִין נִמְצָא בְּשִׁלְמוֹת גַּם לֹא בְּרִיאַת
 עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים נִפְרָדִים, וְאַפִּילוּ
 הַמִּדּוֹת שְׁשִׁיכּוֹת אֶל הַזּוֹלָת
 וְכִל מִהוֹת הִיא הַתִּיכּוֹת שֶׁל הָאֵדָם
 לְזוֹלָת, שֶׁהִי אֵינוֹ שִׁיף
 לְהַתְּחַסֵּד לְחוּשׁ רִגֵּשׁ שֶׁל חֶסֶד
 וְלַעֲשׂוֹת פְּעוּלָה שֶׁל חֶסֶד עַל עִצְמוֹ
 אֵלָּא רַק עַל זוֹלָתוֹ, וְכִידּוּעֵ⁵³
 הָרָאִיָּה מֵאֲבָרָהּ אֲבִינוֹ
 שֶׁהִצְטָעַר שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ
 אוֹרְחִים וְכִן נִמְנָע מִמֶּנּוּ לְהַפְעִיל
 אֶת מִידַת הַחֶסֶד שֶׁהִיחָה מִידַת שֶׁל
 אֲבָרָהּ וְעִיקָר עֲבוּדוֹתוֹ, לְפִי שְׁמִדַּת
 הַחֶסֶד וְהָאֲהָבָה שִׁיכַת רַק עַל
 הַזּוֹלָת דְּוָקָא, מִכָּל-מִקּוֹם
 אֲפִילוּ מִצַּד הַמִּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת אֵין
 הִכָּרֵם שֶׁהִשְׁפָּעָה מִהַמִּדּוֹת
 תִּהְיֶה דְּוָקָא לְמִי שֶׁהוּא זוֹלָת
 לְגַמְרִי, שֶׁנִּפְרָד וְנִבְדֵּל מִמֶּנּוּ,
 שֶׁהִי אֲפָשֶׁר לְהוֹת הַשְּׁפָעַת
 הַמִּדּוֹת גַּם עַל בְּנִים וְשָׂרִים
 כִּי הַקּוֹבִים אֵלָיו, מֵהָשָׂאִין-בֵּין
 עֵנִין הַמְּלוּכָה הוּא כְּמִאֲמָר⁵⁴
 "אֵין מֶלֶךְ בְּלֹא עָם", פִּירוּשׁ
 "עָם" מִלְּשׁוֹן עוֹמְמוֹת, שֶׁהֵם
 דְּבָרִים נִפְרָדִים וְזָרִים
 וְיִחוּקִים מִמַּעֲלַת הַמֶּלֶךְ
 (כְּמִבְאֵר ב'שֶׁעַר הַיַּחֲוֹד
 וְהָאֲמוּנָה⁵⁵ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: "כִּי הִנֵּה
 סִבַּת וְטַעַם הַצִּמְצוּם וְהַתְּסוּרָה הַזֶּה
 שֶׁהִסְתִּיר וְהָעֲלִים הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת

(51) ראה גם המשך תע"ב ח"ב פש"ל. (52) ראה סה"מ עטר"ת ס"ע סג ואילך. (53) ראה המשך תע"ב ח"א ע' פא. סה"מ עטר"ת שם. ובכ"מ. (54) בחיי וישב לה, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ר"ה (ב) ד"ה ועוד (בהוצאת שאוועל - ע' שעט). (55) רפ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו, הנה הוא
 2 ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין
 3 מלך בלא עם, פירוש עם, מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים
 4 ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה
 5 עליהם וכן אפילו על שרים לבדם רק
 6 ברוב עם דווקא הדרת מלך".
 7 וזהו שמצד ענין "המלך", בחינת המלכות,
 8 בחינת המלכות, נמשך ויורד
 9 אור אלוקי לנבראים להיות
 10 "אלקי", מלשון אלקות
 11 ומלשון כח, הינו, שהאור האלקי בא בבחינת כח הפועל
 12 האלקי בא בבחינת כח
 13 הפועל בפועל להיות מציאות
 14 הנבראים בבחינת התחדשות
 15 כמבואר לעיל באריכות.
 16 ועל זה נאמר "ארוממך
 17 אלקי המלך", דכיון שמצד
 18 בחינת המלכות ("המלך")
 19 נמשך להיות "אלקי",
 20 מלשון אלקות וגם מלשון
 21 כח, שעל-ידיה נעשה
 22 החידוש דהתהוות עולמות
 23 בריאה-יצירה-עשיה
 24 הנפרדים, שענין זה נעשה לא
 25 כהתגלות והתפשטות של המקור בדרך
 26 ממילא אלא באופן של הפסק
 27 והתחדשות, ולא בדרך של
 28 גילוי, לכן צריך להיות הענין
 29 ד"ארוממך אלקי המלך",
 30 שבבחינת "אלקי המלך"
 31 האור כפי שירד ונמשך למטה על-ידי
 32 המלכות, תומשך ותאיר בגילוי
 33 בחינת רוממות העצמית שמצד
 34 עצמה היא למעלה מעולמות לגמרי,
 35 שזהו ענין "ארוממך" באופן
 36 של המשכה של אלקות בעולמות
 37 בדרך מלמעלה למטה,
 38 שבחינת רוממות העצמית
 39 תומשך ותאיר בגילוי
 40 בנבראים שלמטה.
 41 וכמו-כן "ארוממך אלקי
 42 המלך" באופן השני האמור לעיל
- 1 בדרך של העלאה מלמטה למעלה, הינו, לרומם את בחינת
 2 "אלקי המלך" המלכות שירדה למטה ולהעלותה לבחינת רוממות
 3 העצמית.
 4 (ח) והנה ענין זה של חיבור וקירוב האלקות והעולמות בשני האופנים
 5 האמורים נפעל על-ידי אדם
 6 הראשון, באמרו ביום שנברא,
 7 בא' בתשרי שהוא ראש השנה, הוי'
 8 מלך גאות לבש, שעל-ידיה
 9 המשיך בעולם בחינת רוממות
 10 העצמית בגילוי, ופעל זאת
 11 בכל הנבראים, באמרו באו
 12 נשתחוה ונכרעה נכרעה גו',
 13 כנ"ל (סעיף ב).
 14 וכן הוא בכל שנה ושנה
 15 מחדש, שבכל ראש-השנה
 16 נמשך ויורד מלמעלה למטה מחדש
 17 גילוי בחינת רוממות
 18 העצמית עד למטה מטה.
 19 דהנה, העבודה דראש-השנה
 20 היא בבחינת הזזה עצמית
 21 שמצד עצם הנשמה⁵⁶,
 22 התעוררות פרטית מוגבלת פועלת
 23 בעניין פרטי מוגבל אבל 'הזזה עצמית'
 24 היא 'זעזוע' והתעוררות בעצם
 25 המציאות של האדם ודבר זה נובע
 26 מעצם הנשמה שלמעלה מכל פירוט
 27 והגדרה ועצם הנשמה
 28 דערנעמט 'תופס' ומעורר את
 29 העצם שלמעלה, בחינת
 30 רוממות העצמית. וענין זה
 31 נמשך ויש לו השפעה עד לכח
 32 היותר תחתון, כי כשהעצם
 33 מתגלה יש לו השפעה על כל פרטי
 34 המציאות (הרוחנית) של האדם שזהו
 35 מה שכתב כ"ק מו"ח
 36 אדמו"ר⁵⁷ הרבי הרי"צ, חותנו של
 37 הרבי, שציקר העבודה דראש-
 38 השנה הוא באמירת אותיות,
 39 מילים של תורה, תפילה ואמירת

(56) ראה ד"ה אתם נצבים הנ"ל (המשך תער"ב שם ע' תולד). וראה סד"ה דרשו תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' לו ואילך).

(57) ראה סה"מ תרצ"ז ע' 310. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תהלים, וְהָרִי עֲנִין אֲמִירַת הָאוֹתִיּוֹת הוּא בְּדוֹגְמַת הָעֲנִין
2 דְּכָלִי, 'שֶׁם' וְ'כַח' 58, שהרי המילים הם ה'כלים' שמכילים את השכל
3 ואת הרגש, וכך גם למעלה, כביכול 'אוֹתִיּוֹת' קדושות אלו ממשיות
4 המשכת מוחין ומידות מלמעלה, וְיִתְרָה מְזָה, מְצֻת הַיּוֹם העיקרית
5 של ראש השנה היא בְּשׁוּפָר 59,
6 שְׁתַּקִּיעַת שׁוּפָר הוּא עֲנִין 1 אוֹתִיּוֹת, וְהָרִי עֲנִין אֲמִירַת הָאוֹתִיּוֹת הוּא
7 הַמַּעֲשֶׂה שְׁלִמְטָה מְדַבּוֹר, 2 בְּדוֹגְמַת הָעֲנִין דְּכָלִי, 'שֶׁם' וְ'כַח' 58, וְיִתְרָה
8 להורות שהעניינים הנעלים שנמשכים 3 מְזָה, מְצֻת הַיּוֹם בְּשׁוּפָר 59, שְׁתַּקִּיעַת שׁוּפָר הוּא
9 בראש השנה (המשכה של 'רוממות 4 עֲנִין הַמַּעֲשֶׂה שְׁלִמְטָה מְדַבּוֹר, דָּאף שְׁתַּקִּיעַת
10 העצמית') יורדים וחודרים עד לעשייה 5 שׁוּפָר הוּא כמאמר חכמינו ז"ל
11 שהיא דבר תחתון דָּאף שְׁתַּקִּיעַת 6 הָרִי זֶה בַּחֲיִנַת מַעֲשֶׂה שְׁלִמְטָה גַם מֵאֲמִירַת
12 שׁוּפָר הוּא כמאמר חכמינו ז"ל 7 הָאוֹתִיּוֹת דְּפִסּוּקֵי מַלְכִּיּוֹת זְכֻרֹנוֹת וְשׁוּפָרוֹת.
13 חֲכֻמָּה וְאִינָה מְלֹאכָה 60 (ולכן 8 מִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לַתּוֹרָה בְּשׁוּפָר בִּשְׁבַת)
14 ואם כן לכאורה תקיעת שופר היא לא 9 מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כִּפִּי שְׁנִמְשָׁכַת וְחֻדְרַת (נַעֲמֻט
16 פעולה שנחשבת 'מעשה' כמו מלאכות 10 אחרות, מְפַל־מְקוֹם הָרִי זֶה
11 בַּחֲיִנַת מַעֲשֶׂה סוּף סוּף מדובר 11 ט) וְזֶהוּ גַם שְׁגָבִי רֹאש־הַשָּׁנָה כְּתִיב 61 אֲתֵם
12 נִצְבִּים הַיּוֹם (דְּקָאֵי עַל רֹאש־הַשָּׁנָה 62)
13 כְּלָכֶם לִפְנֵי הָיוֹ' אֱלֹקֵיכֶם רֹאשִׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם וְגוֹ'
14 עַד שׁוֹאֵב מִימִיד, וְהִינוּ, שְׁאֵף שְׁפָרַט הַפְּתוּב
15 עֶשֶׂר מִדְּרָגוֹת בְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל 63, מְפַל־מְקוֹם נִצְבִּים
16 כְּלָכֶם לֹאֲחָדִים כְּאֶחָד, וְכִפִּי שְׁמִכְבָּר אֲדָמוֹר
17 הִזְקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תוֹרָה' 64 שְׁפָל נִיצוּצֵי נְשָׁמוֹת
18 נִצְבִּים וּמַתְעַלִּים בְּמִקְוֶם הָרֹאשׁוֹן כו'. וּבִהְקֵדֶם
19 הַחֲלוּק שְׁבִין רֹאש־הַשָּׁנָה (יּוֹם הַשָּׁשִׁי לַמַּעֲשֶׂה
20 בְּרֹאשִׁית) לַיּוֹם הַשָּׁשִׁי דְּמַתֵּן-תּוֹרָה (שָׁשִׁי
21 בְּסִין), דָּעֵם הַיּוֹתֵם שְׁיָכִים זֶה לָזֶה, כְּדֻרְשַׁת
22 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל 65 מֵאִי דְכְּתִיב 66 אֶרֶץ יִרְאָה וְשִׁקְטָה
23 כו' בַּתְּחִלָּה יִרְאָה וּלְבַסּוֹף שִׁקְטָה, וְזֶהוּ מֵה
24 שְׁכָתוּב 67 וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יּוֹם הַשָּׁשִׁי, בְּה"א
25 יִתְרָה, מְלַמֵּד שֶׁהַתְּנָה הַקֶּבֶ"ה עִם מַעֲשֶׂה שְׁמִים
26 וְאֶרֶץ וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה
27 אֲתֵם מִתְקַיְמִין כו', הִינוּ, שְׁבִמַתֵּן-תּוֹרָה נַעֲשֶׂה
28 קִיּוֹם וְתוֹקֵף בְּמַעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית (גַם כִּפִּי שְׁעוֹלָם
29 עַל מִלּוּאוֹ נִבְרָא 68), מְפַל־מְקוֹם יֵשׁ הַפְּרָשׁ
30 הַפְּתוּב עֶשֶׂר מִדְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת
31 ט) וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֹּךְ
32 שְׁגָבִי רֹאש־הַשָּׁנָה כְּתִיב 61
33 אֲתֵם נִצְבִּים הַיּוֹם (דְּקָאֵי עַל
34 רֹאש־הַשָּׁנָה 62 כְּמוֹבָא לַעִיל
35 בַּתְּחִילַת הַמֵּאמֶר שְׁכָל מְקוֹם שְׁכָתוּב
36 הַיּוֹם" הַכּוֹנוֹה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה) כְּלָכֶם
37 לִפְנֵי הָיוֹ' אֱלֹקֵיכֶם רֹאשִׁיכֶם
38 שְׁבֻטֵיכֶם וְגוֹ' עַד שׁוֹאֵב
39 מִימִיד, וְהִינוּ, שְׁאֵף שְׁפָרַט
40 הַפְּתוּב עֶשֶׂר מִדְּרָגוֹת שׁוֹנוֹת

(58) ראה ד"ה שיר המעלות דשבת שובה, וא"ו תשרי פ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 25). (59) משנה ר"ה כו, ב. גמרא שם כז, א. (60) שם כט, ב. (61) נצבים כט, ט"י. (62) ראה פענח רזא ס"פ נצבים. מגלה עמוקות נצבים ד"ה עשירי (ס, ד). (63) ראה זהר ח"ב פב, א. הובא בלקו"ת שבהערה הבאה. (64) ר"פ נצבים. (65) שבת פח, א. (66) תהלים עו, ט. (67) בראשית א, לא. (68) ראה ב"ר פי"ד, ז. וראה שם פי"ב, ו. פי"ג, ג (וביפ"ת שם).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וכו'. מה-שאין-כן בראש-השנה נמשך בחינת רוממות
העצמית, וגם העבודה דראש-השנה היא בבחינת עצם
הנשמה, שזהו ענין שלמעלה מהתחלקות, שהכל שוים
ולכן נאמר על כך "אתם נצבים היום כולכם". והינו, שגם פרטי
המדרגות מראשיכם כו' עד
בחינת שואב מימיו,
שדוגמתן בכל אחד בפרט
הם עשר כחות הנפש, הם
באופן דכלכם, לאחדים
באחד, וכשם שכל עשר הסוגים
שבבני ישראל מתאחדים, כך גם עשר
כחות הנפש מתאחדים לפי שגם
הכחות הגלויים הדורים
(זיינען דורךגענומען חדורים
בתוך תוכם) בהעצם שלמעלה
מהתחלקות.
וזהו גם מה שמבאר כ"ק
מו"ח אדמו"ר בשיחה
דראש-השנה תש"ה⁷² עשרים
שנה לפני אמירת מאמר זה בשנת
תשכ"ה שבראש-השנה ישנו
ענין ההכתרה של הקדוש-ברוך
הוא למלך וענין ההשתתפות
הביטול של הבריא לאוקות.
והחלוק ביניהם, שענין
ההכתרה הוא שמכתירים את
המלך ליבטל אליו בכל אשר
יצוה, והרי בכל אשר יצוה
הוא כבר ענין של ציור, כלומר
שבבעצם קבלת המלכות על-מנת לקיים
את מצוות המלך יש לביטול 'דמות'
ו'מסגרת' מסוימת והינו, דעם
היות שעדיין בשלב זה של
ההכתרה אין ענין של ציווי
בפועל, מפל-מקום פיון

שהעולם נברא על מילואו, שלם ומתוקן, ועם זאת, מתן תורה מוסיף בו חזק
ושלמות), מפל-מקום יש הפרש ביניהם, בין בריאת אדם הראשון
ביום השישי לבריאה למתן תורה ביום השישי לחודש סיון שבמתן-תורה
היו חלוקי מדרגות בבני ישראל, והינו, דעם היות
שהגילוי מלמעלה (וירד הוי')
על הר סיני⁶⁹, והירידה של
הקדוש-ברוך-הוא הייתה עם כל
הפמליא דיליה⁷⁰ (שלו) הנה
באופן שלמעלה מהתחלקות,
ומצד ההתגלות מלמעלה ההתגלות
הייתה לכולם בשווה מפל-מקום
כפי שגילוי זה נמשך לבני
ישראל למטה היו חלוקי
מדרגות באיזו מידה הגילוי נקלט,
משה מחיצה בפני-עצמו,
אחרון מחיצה בפני-עצמו
וכו'⁷¹, מה-שאין-כן בראש-
השנה פתיב: אתם נצבים
היום כלכם, והינו, שגם מצד
המטה אין ענין של
התחלקות.
וטעם הדבר הוא⁶, לפי
שבמתן-תורה הוא גילוי
התורה שהיא בחינת חכמה,
ובבחינת חכמה
התחלקות. ואף שהתורה היא בחינת עצמות
החכמה, מפל-מקום הרי זה בחינת אור פנימי
(והינו, שהחכמה בכל מקום שהיא, גם בבחינת
עצמות החכמה, היא בבחינת אור פנימי), שבא
בבחינת מדידה לפי ערך המקבלים, ולכן הנה
בזה ענין של התחלקות, משה מחיצה בפני-
עצמו, אחרון מחיצה בפני-עצמו וכו'. מה-
שאין-כן בראש-השנה נמשך בחינת רוממות
העצמית, וגם העבודה דראש-השנה היא
בבחינת עצם הנשמה, שזהו ענין שלמעלה
מהתחלקות, שהכל שוים. והינו, שגם פרטי
המדרגות מראשיכם כו' עד בחינת שואב
מימיו, שדוגמתן בכל אחד בפרט הם עשר
כחות הנפש, הם באופן דכלכם, לאחדים
באחד, לפי שגם הכחות הגלויים הדורים (זיינען
דורךגענומען) בהעצם שלמעלה מהתחלקות. וזהו גם מה שמבאר כ"ק מו"ח
אדמו"ר בשיחה דראש-השנה תש"ה⁷² שבראש-השנה ישנו ענין ההכתרה
וענין ההשתתפות. והחלוק ביניהם, שענין ההכתרה הוא שמכתירים את
המלך ליבטל אליו בכל אשר יצוה, והרי בכל אשר יצוה הוא כבר ענין של
ציור, דעם היות שעדיין אין ענין של ציווי בפועל, מפל-מקום פיון

(69) יתרו יט, כ. (70) ראה שמו"ר פכ"ט, ב. פסיקתא רבתי פכ"א (פיסקא עשרת הדברות), ז. (71) ראה מכילתא ופירש"י יתרו

שם, כד. (72) ספר השיחות תש"ה ע' 9.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִקְבַּלְתָּ עוֹלָה הוּא לִיבְטֹל אֵלָיו בְּכָל אֲשֶׁר יִצְנֶנּוּ, שְׁמֹזָה
 2 מִקְבַּלְתָּ עוֹלָה הַמַּלְכוּת בְּכָל לַיְלָה יוֹמָשָׁךְ אַחֲרֶיךָ רְצוֹנוֹת פְּרָטִיִּים,
 3 הָרִי זֶה בִּיטוּל לְבַחֲיֵנֶת הָרָצוֹן, מִה־שְּׁאִין־כֵּן הִשְׁתַּחֲוָא
 4 הוּא הַבִּיטוּל אֶל הָעֵצָם, בִּיטוּל עֲצָמֵי שֶׁל כָּל הַמַּהוּת וְכָל
 5 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הַמַּתְבַּטֵּל לְבַעַל
 6 הָרָצוֹן וְלֹא רַק לְרְצוֹנוֹת פְּרָטִיִּים
 7 מִסּוּרִיִּים.
 8 וְזֶה גַם מַעֲלַת ה'קְבַלְתָּ עוֹלָה'
 9 מַלְכוּת שְׁמִים דְּרֹאש־הַשָּׁנָה עַל
 10 ה'קְבַלְתָּ עוֹלָה' דְּכָל הַשָּׁנָה,
 11 שְׁהִקְבַּלְתָּ עוֹלָה' דְּכָל הַשָּׁנָה
 12 הוּא הַבִּיטוּל לְבַחֲיֵנֶת הָרָצוֹן,
 13 קְבַלְתָּ עוֹלָה מַלְכוּת שְׁמִיִּים לְקִיּוּם אֶת
 14 הַמִּצְוֹת וְה'קְבַלְתָּ עוֹלָה' דְּרֹאש־
 15 הַשָּׁנָה הוּא בִּיטוּל עֲצָמֵי
 16 לְבַעַל הָרָצוֹן⁷³ הַתְּבַטְלוֹת שֶׁל
 17 עֵצָם הַמַּהוּת שֶׁל הָאָדָם לְעֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל
 18 הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא.
 19 וְזֶה הוּא אֲתָם נִצָּבִים הַיּוֹם לְכָל
 20 גו', שְׁבִרֹאש־הַשָּׁנָה נִצָּבִים
 21 קְנָמִים וְעוֹמְדִים כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 22 יַחַד בְּבַחֲיֵנֶת בִּיטוּל עֲצָמֵי
 23 לְבַעַל הָרָצוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה
 24 נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת
 25 רִמְמוֹת הָעֲצָמִית³⁸ שֶׁל עֲצֻמּוֹתוֹ
 26 שֶׁל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּכָל עֶשֶׂר
 27 כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הָאָדָם, וּבְאֹפֶן
 28 שְׁמֵאִיר בְּגִילּוֹי, שְׁזָהוּ "אֲתָם
 29 נִצָּבִים הַיּוֹם", שְׁ"הַיּוֹם"
 30 מוֹרָה עַל עֲנָן הָאוֹר וְהַגִּילּוֹי,
 31 וּכְמֹאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷⁴
 32 בְּמִדְרַשׁ מִה הַיּוֹם מֵאִיר כו' (וזה)
- לשון המדרש: "מה היום מאיר פעמים ומאפיל פעמים, אף אתם כשאפלה לכם, עתיד להאיר לכם אור עולם, שנאמר: והיה לך ה' לאור עולם", וְהִינוּ, שְׁבַחֲיֵנֶת רִמְמוֹת הָעֲצָמִית נִמְשָׁכֶת בְּגִילּוֹי בְּכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד לַכַּח הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, שְׁבָכוֹלָם מֵאִיר וְנִרְגַּשׁ בְּגִלּוֹי בְּחִינַת הָעֵצָם, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ עֵצָם הַאֲלוּקוֹת גַּם בְּעוֹלָם, שְׁנִמְשָׁךְ בְּבִרְיָאָה כּוֹלָה מַלְכוּתוֹ תַּבְּרֵךְ, כְּמוֹ שְׁהִיָּה בְּרֹאש־הַשָּׁנָה בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, שְׁאֵז אָמַר אָדָם הָרִאשׁוֹן הוּי' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבַשׁ, בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוּהוּ וְנִכְרַעָה גו' וְכָל הַבְּרִיָּאָה הִתְחַבַּר בְּמִצְבֵּשׁ שֶׁל 'הַשְׁתַּחֲוָא' בִּיטוּל מוֹחֲלֵט לַאֲלוּקוֹת (כְּמִבּוֹאָר לְעִיל מַעֲלַת הַבִּיטוּל שֶׁל 'הַשְׁתַּחֲוָא' בִּיחָס לְבִיטוּל שֶׁל 'הַכַּתְרָה'). וְזֶה גַם שְׁמִבְּחִינַת רִמְמוֹת הָעֲצָמִית נִמְשָׁךְ אֹר חֲדָשׁ כו', כְּמוֹבֵא לְעִיל בְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר מ'אֲגַרְתָּ הַקְדוּשָׁה שְׁבַחֲנִיא שְׁמִידִי שְׁנָה נִמְשָׁךְ בְּרֹאש־הַשָּׁנָה אֹר חֲדָשׁ שְׁמַעוֹלָם לֹא הִיָּה אֹר כְּמוֹהוּ, וְהַגִּילּוֹי יוֹרֵד עַד לְמַטָּה מִטָּה וּבָא בְּכַתִּיבָה וְחַתִּימָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה⁷⁵.
- וְזֶהוּ אֲתָם נִצָּבִים הַיּוֹם לְכָל גו', שְׁבִרֹאש־הַשָּׁנָה נִצָּבִים קְנָמִים וְעוֹמְדִים בְּבַחֲיֵנֶת בִּיטוּל עֲצָמֵי לְבַעַל הָרָצוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת בְּחִינַת רִמְמוֹת הָעֲצָמִית³⁸ בְּכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וּבְאֹפֶן שְׁמֵאִיר בְּגִילּוֹי, שְׁזָהוּ "אֲתָם נִצָּבִים הַיּוֹם", שְׁ"הַיּוֹם" מוֹרָה עַל עֲנָן הָאוֹר וְהַגִּילּוֹי, וּכְמֹאֶמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷⁴ מִה הַיּוֹם מֵאִיר כו', וְהִינוּ, שְׁבַחֲיֵנֶת רִמְמוֹת הָעֲצָמִית נִמְשָׁכֶת בְּגִילּוֹי בְּכָל עֶשֶׂר כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ עַד לַכַּח הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, שְׁבָכוֹלָם מֵאִיר בְּחִינַת הָעֵצָם, וְעַד שְׁנִמְשָׁךְ בְּבִרְיָאָה כּוֹלָה מַלְכוּתוֹ תַּבְּרֵךְ, כְּמוֹ שְׁהִיָּה בְּרֹאש־הַשָּׁנָה בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, שְׁאֵז אָמַר אָדָם הָרִאשׁוֹן הוּי' מֶלֶךְ גְּאוֹת לְבַשׁ, בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוּהוּ וְנִכְרַעָה גו'. וְזֶהוּ גַם שְׁמִבְּחִינַת רִמְמוֹת הָעֲצָמִית נִמְשָׁךְ אֹר חֲדָשׁ כו', וּבָא בְּכַתִּיבָה וְחַתִּימָה טוֹבָה לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה⁷⁵.

(73) ראה גם רד"ה זה היום תרס"ב (סה"מ תרס"ב ס"ע רכה ואילך). (74) תנחומא נצבים א. (75) חסר סיום הברכה (המו"ל).

אגרות קודש

[ו' תשרי תשכ"א]

ע"פ הוראות רז"ל הידועות בנוגע לזה שע"י נגרים תקלה לחבירו, ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק סי' כ"ה, הרי גם אלו הנעלבים, עליהם לקבל ע"ע זהירות והידור במצות ה', ופשיטא לשרש ולעקור כל טיגא בלב ח"ו וח"ו, וכמ"ש בפרשת שבוע זה, אשר כשיחד שבטי ישראל - מביאים להתאסף ראשי עם, ופועלים אשר - ויהי בישורון מלך, וכמבואר בלקו"ת גודל המעלה כשבנ"י הם בבחי' ישורון.

44 "מזמור לדוד", שזוהו מה שאומר דוד בשם כל ישראל,
45 ועל-אחת-כמה וכמה שאין זה מה שאומר דוד לעצמו
46 בלבד, אלא "שיר המעלות" סתם מבלי לפרט את שמו של מחבר
47 המזמור, הינו, שכל אחד ואחד מישראל אומר מזמור זה
48 בעצמו כי התוכן והעבודה של

49 מזמור זה שייכת לכל אחד ואחד
50 מישראל (כלשון הזהר דזמנין
51 כל בני עלמא למימריה לדרי
52 עלמא שמוכנים כל בני העולם –
53 מבלי יוצא מן הכלל, ולא רק בעלי
54 מדרגה גבוהה – לאומרו לדורות
55 עולם).

56 וצריך להבין⁵, דמאחר
57 ש"שיר המעלות ממעמקים"
58 הוא ענין נעלה ביותר,
59 שלמעלה גם מהענין ד"בכל
60 לבי דרשתיך", כמבואר לעיל,
61 איך שגד שענין זה יהיה אצל
62 כל אחד ואחד מישראל, תהיה
63 אשר תהיה דרגתו הרוחנית?

64 גם צריך להבין החילוק
65 ההבדל שבין הענין והתוכן הפנימי
66 ד-ממעמקים קראתיך הוי'
67 להענין והתוכן הפנימי ד-בכל
68 לבי דרשתיך (ועל פי זה יובן מהי
69 המעלה של "ממעמקים" על "בכל
70 לבי")?

71 דהנה, מזה שתקנו לומר
72 מזמור "שיר המעלות
73 ממעמקים" בכל עשרת ימי
74 תשובה, שענינם של עשרת
75 הימים הללו הוא לתקן את הפגמים

1 בפרק מתהילים שמוסיפים בתפילה בעשרת ימי תשובה נאמר:
2 שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי'¹, ואיתא מובא בזהר
3 פרשת בשלח² על פסוק³ ראו כי הוי' נתן לכם השבת,
4 רבי חזקיה פתח: שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי',
5 "שיר המעלות" סתם הכתוב,

6 ולא פריש מאן אומר ו לא
7 פירש מי אומר (דלא
8 בבזמנא אחרים בספר תהלים
9 שבהם נאמר במפורש מי אומר את
10 המזמור כמו "שיר המעלות
11 לדוד", או "שיר המעלות
12 לשלמה" וכיוצא בזה), אלא
13 "שיר המעלות" דזמנין כל
14 בני עלמא למימריה לדרי
15 עלמא, שמוכנים ומזמנים כל בני
16 העולם לאומרו לדורות עולם ומאי

בס"ד. שבת פרשת וילך, שבת שובה, ו' תשרי, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

1 שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי'¹, ואיתא
2 בזהר פרשת בשלח² על פסוק³ ראו כי
3 הוי' נתן לכם השבת, רבי חזקיה פתח: שיר
4 המעלות ממעמקים קראתיך הוי', "שיר
5 המעלות" סתם, ולא פריש מאן אומר (דלא
6 בבזמנא אחרים שבהם נאמר "שיר המעלות לדוד",
7 או "שיר המעלות לשלמה" וכיוצא בזה), אלא
8 "שיר המעלות" דזמנין כל בני עלמא למימריה
9 לדרי עלמא, ומאי הוא, ממעמקים קראתיך כו'.
10 ומי אומר דוד הכי, והא כן אמר דוד שיש לקרוא
11 לה' "ממעמקים" והא פתיב⁴ והרי
12 כתוב בכל לבי דרשתיך כו',
13 מאי בעי ומהו הצורך
14 "ממעמקים", ומבאר הוהר,
15 שמה שפתיב "ממעמקים" הוא ענין נעלה
16 יותר ממה שפתיב "בכל לבי
17 דרשתיך", כי 'ממעמקים'
18 קאי מכון על בחינת עומקא
19 דבירא, עומקא דכל, עומקא דכל עומקין, או כהלשון
20 עיקרא דכל עיקרין. והנה, מזמור זה תקנו
21 לאומרו בעשרת ימי תשובה (החל מראש
22 השנה), שאז צריכים להמשיך מבחינת
23 מעמקים כו'. וענין זה שיד לכל אחד ואחד
24 מישראל, שלכן לא נאמר פאן "מזמור לדוד",

17 הוא, ומה הוא ממעמקים
18 קראתיך כו'. ומי אומר דוד
19 הכי, והא כן אמר דוד שיש לקרוא
20 לה' "ממעמקים" והא פתיב⁴ והרי
21 כתוב בכל לבי דרשתיך כו',
22 מאי בעי ומהו הצורך
23 "ממעמקים", ומבאר הוהר,
24 שמה שפתיב "ממעמקים" הוא ענין נעלה
25 יותר ממה שפתיב "בכל לבי
26 דרשתיך", כי 'ממעמקים'
27 קאי מכון על בחינת עומקא
28 דבירא, עומקא דכל, עומקא דכל עומקין, עומק
29 הכור, עומק החל, עומק כל העומקים
30 או כהלשון עיקרא דכל
31 עיקרין עיקר כל העיקרים, וכפי
32 שיתבאר להלן.

33 והנה, מזמור זה "שיר המעלות
34 ממעמקים" תקנו לאומרו
35 בעשרת ימי תשובה (החל
36 מראש השנה), שאז בימי
37 התשובה צריכים להמשיך אור
38 אלוהי נעלה מבחינת 'ממעמקים'
39 כו'. וענין זה שיד לכל אחד
40 ואחד מישראל, שלכן לא
41 נאמר פאן בתחילת המזמור

(1) תהלים קל, א. 2) סג, סע"א ואילך. 3) בשלח טז, כט. 4) תהלים קיט, י. 5) ראה גם רד"ה זה עדר"ת (המשך תער"ב ח"א ע' שצח).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שנוצרו על-ידי חטאים וְלֹהֲמִשִּׁיךְ מלמעלה למטה ולהביא לידי גילוי את
- 2 כָּל הָעֵשָׂר ספירות הקדושות העליונות וְכָל עֵשָׂר כחות הנפש
- 3 שמקבילים לעשר הספירות (כַּמְבָּאָר ב'פָּרִי עֵץ חַיִּים⁶ מכתבי
- 4 הארז"ל וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת אודות העבודה המיוחדת של עשרת ימי
- 5 תשובה), הָרִי מוֹכֵן שְׁהֶעֱנָן
- 6 ד'מַמְעַמְקִים שֶׁנֶּחַד גַּם
- 7 לַכחות פְּנִימִיִּים כחות מוגדרים
- 8 ומוגבלים שמתלבשים ב'כלים'
- 9 וב'אברים' בהתלבשות פנימית, ולא רק
- 10 בכוחות נעלים המאירים ופועלים רק
- 11 בדרך 'מקיף'. וְלֹאִידָךְ גִּיסָא, מצד
- 12 שני, מַה שֶּׁכָּתוּב "כָּכָל לְבִי
- 13 דְרִשְׁתִּיד" מורה שְׁהֶעֱבֹדָה
- 14 הִיא בְּשִׁלְמוֹת הַכחות, שָׁדָהו
- 15 הַדִּיּוֹק בלשון הפסוק "כָּכָל לְבִי"
- 16 "בכל" דווקא, כלומר כל הכחות
- 17 ובשלמות הכחות. וְאִם־כֵּן מַהִי
- 18 מַעֲלָת הַעֲבֹדָה
- 19 ד'מַמְעַמְקִים עַל הַעֲבֹדָה
- 20 ד'כָּכָל לְבִי", שְׁדוֹקָא
- 21 בַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה הַעֲבֹדָה
- 22 הִיא "מַמְעַמְקִים", שֶׁלֵּכֵן
- 23 אוֹמְרִים אֲזַי מְזֻמּוֹר זֶה,
- 24 וּבַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה גּוֹפֵא
- 25 עַצְמָם אֵינָה דוֹמָה אֲמִירַת
- 26 הַמְּזֻמּוֹר בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן,
- 27 לְאֲמִירַתוֹ בְּיָמִים שְׁלֹאֲחֶרִי
- 28 עַד לְיוֹם הָאֲחֵרוֹן דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי
- 29 תְּשׁוּבָה אלא בכל יום יום יש בכך
- 30 תוספת ועילוי, ולכאורה מה המעלה
- 31 בכל זה, לאחר שכבר קודם לכן האדם
- 32 מגיע לשלימות על ידי העבודה של
- 33 "בכל לבי דרשתיך"?
- 34 (ב) וְלֹהֲבִין זֶה, צָרִיד לְהַקְדִּים
- 35 תַּחֲלָה מַה שְּׁנֹתָבָאָר לְעִיל⁷
- 36 במאמר דיבור-המתחיל "זה היום
- 37 תחילת מעשיך" שנאמר בראש השנה
- 38 שנה זו, תשכ"ה, ויוצא לאור עם ביאור
- 39 בדרך-אפשר בתחילת חוברת זו)
- 40 הַהֶפְרָשׁ בֵּין רֹאש־הַשָּׁנָה
- לְמַתָּן־תּוֹרָה, דְּבִרֹאש־הַשָּׁנָה כְּתִיב⁸ אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם
- גו', רֹאשִׁיכֶם שְׁבִטִיכֶם גו' מְחוֹטֵב עֲצִיד עַד שׁוֹאֵב מִיְמִיד⁹,
- ד'הַיּוֹם" כל מקום שכתוב "היום" קָאִי הַכּוּנָה עַל רֹאש־הַשָּׁנָה⁹,
- יֻמָּא דְּדִינָא רַבָּא¹⁰, וְכִיּוֹם
- כָּלְכֶם" גו', שֶׁכָּל נִיצוּצֵי נִשְׁמוֹת
- נֹצְבִים וּמַתְעַלִּים בְּמִקְוֶם הָרֵאשׁוֹן כו' (כַּמְבָּאָר
- ב'לְקוּטִי תּוֹרָה¹¹), וְהִינוּ, שְׁאֵף שִׁפְרֵת הַכְּתוּב
- עֵשָׂר מַדְרָגוֹת בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל¹², רֹאשִׁיכֶם שְׁבִטִיכֶם
- גו' עַד שׁוֹאֵב מִיְמִיד, מְכָל־מְקוֹם "נֹצְבִים
- כָּלְכֶם", לְאֲחָדִים כָּאֶחָד. וְהִינוּ, שְׁעֲנִין הָאֲחָדוֹת
- הוא לא רק מַצַּד הַגִּילוּי שְׁמִלְמַעֲלָה, אֲלָא גַם
- בְּהִיוֹתָם לְמַטָּה מִתְאַחֲדִים כּוֹלֵם לְאֲחָדִים כָּאֶחָד.
- מִה־שְּׁאִין־כֵּן בְּמַתָּן־תּוֹרָה, הִנֵּה אָף שְׁהִגִּילוּי
- מִלְמַעֲלָה (וַיִּרְד הוֹי' עַל הַר סִינִי¹³) הִנֵּה בְּלִי הַתַּחֲלָקוֹת, הָרִי לְמַטָּה הִיו כְּמָה
- וְכְמָה חִלּוּקִים, דְּמִשָּׁה מְחִיצָה בְּפָנֵי־עַצְמוֹ וְאֶהָרֵן מְחִיצָה בְּפָנֵי־עַצְמוֹ וְכו'¹⁴.

(6) שער תפלת ראש השנה פ"ז. הובא בשער הכולל ספ"ו. (7) ד"ה זה היום תחלת מעשיך דיום ב' דר"ה פ"ט (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 12 ואילך). (8) נצבים כט, ט"י. (9) פנח רזא ס"פ נצבים. מגלה עמוקות נצבים ד"ה עשירי (ס, ד). (10) תרגום לאיוב ב, א. וראה זהר ח"ב לב, ב וברמ"ז שם. ח"ג רלא, א. (11) ר"פ נצבים. (12) ראה זה"ב פב, א. הובא בלקו"ת שם. (13) יתרו יט, כ. (14) מכילתא ופירש"י יתרו יט, כד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה הִיא צִרְיָךְ לְהִיּוֹת הַיָּפֶךְ הַדְּבָרִים,
 - 2 שְׂבָמֶתֶן-תּוֹרָה שָׂבוּ נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי הָאֱלֹקִי מִלְּמַעְלָה, לֹא הִיא
 - 3 צִרְיָךְ לְהִיּוֹת חֲלוּקֵי דָרְגוֹת וְכוּלָם הֵיוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת שׁוּיִים אֶל מוֹל
 - 4 הַגִּילּוּי הַגָּדוֹל, וְאִילוּ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שָׂבוּ נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי עַל-יְדֵי
 - 5 עֲבוּדַת הַמָּטָה, צִרְיָךְ הִיא
 - 6 לְהִיּוֹת חֲלוּקֵי דָרְגוֹת שֶׁהִיא כֹל
 - 7 אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל (וְכֹל סוּג בְּבִנְי
 - 8 יִשְׂרָאֵל) עוֹבֵד אֶת עֲבוּדָתוֹ בְּהַתָּאם
 - 9 לְדִרְגָּה וְלִיכוּלַת הַפְּרִטִּית שְׁלוֹ, וְלִמָּה
 - 10 אִם כֹּן לִמְעַשֶׂה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ אַחֲדוֹת
 - 11 מִלֵּאָה שֶׁל כֹּל עֶשְׂרֵת הַסּוּגִים שִׁבְעֵי
 - 12 יִשְׂרָאֵל, וְדוּקָא בְּמִתֵּן תּוֹרָה יֵשׁ מִדְּרֻגוֹת
 - 13 'וּמַחֲצוֹת' שׁוֹנוֹת?
 - 14 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, דְּהִנֵּה,
 - 15 כְּלָלוֹת הָעֲנִין הַעֲנִין הַכֹּלְלִי
 - 16 דִּמְתֵּן-תּוֹרָה הוּא הַגִּילּוּי שֶׁל
 - 17 הָאֱלֹקִיּוֹת מִלְּמַעְלָה, שֶׁהִיא
 - 18 בְּמִתֵּן-תּוֹרָה כְּתִיב וַיֵּרֶד הוֹי'
 - 19 עַל הַר סִינִי, הֵיכֵן יִרְדָּה וְהַתְּגַלּוּת
 - 20 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וּבִפְרָט עַל-פִּי
 - 21 הַמִּבְּאֵר בְּמִדְרָשִׁי חֲכָמֵינוּ
 - 22 וְ"לֹא" שְׂקוּדָם מִתֵּן-תּוֹרָה
 - 23 הִיא הַגִּזְרָה שֶׁקִּבַּע גּוֹר הַקְּדוּשָׁה
 - 24 בְּיוֹרֵךְ-הוּא שְׂ"עֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ
 - 25 לְמַחְתּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ
 - 26 לְעֲלִיּוֹנִים", וּבְמִתֵּן-תּוֹרָה
 - 27 נִתְבַּטְּלָה הַגִּזְרָה שֶׁל הַהִבְדָּלָה הוּו
 - 28 וְנִעְשָׂה חִיבוּר עֲלִיּוֹנִים
 - 29 וְתַחְתּוֹנִים עַל-יְדֵי הַקֶּבֶ"ה,
 - 30 כְּמֵאֲמָר הַמִּדְרָשׁ שֶׁעַם בִּטּוֹל הַגִּזְרָה
 - 31 אִמָּר הַקְּדוּשָׁה-בְּיוֹרֵךְ הוּא "וְאֵנִי
 - 32 מִתַּחְתִּיל" לַחֲבֵר בֵּין מַעֲלָה וּמַטָּה,
 - 33 כְּכַתּוּב "וַיֵּרֶד ה' אֶל הַר סִינִי". וְנוֹסָף
 - 34 לָזֶה, שֶׁעֲנִין מִתֵּן תּוֹרָה הוּא גִילּוּי
 - 35 מִלְּמַעְלָה וְלֹא פְעוּלָה שֶׁל הַנִּבְרָאִים
 - 36 הַתַּחְתּוֹנִים (וְלֹכֵן הַגִּילּוּי הוּא בְּאוֹפֵן
 - 37 כֹּלְלִי וְלֹא בְּהַתָּאמָה לְכָל נִבְרָא בְּפִרְט)
 - 38 הִנֵּה גַם הַתּוֹרָה עֲצָמָה מִצַּד
 - 39 עֲנִינָה וּמַהוּתָה הִיא לְמַעְלָה
 - 40 מִתַּחְתִּילָקוֹת לְפִרְטִים וְעֲנִינִים
 - 41 שׁוּיִים, כִּדְּרֹעַ הַהִפְרָשׁ בֵּין
 - 42 תּוֹרָה לְמַצּוֹת, שֶׁהַמַּצּוֹת הֵן
- בְּדוּגְמַת הָאֲבָרִים, כִּלְשׁוֹן הַזֹּהָר דְּרַמ"ח פִּיקוּדֵינִי רַמ"ח הַצִּיּוּרִים, 43
הַמַּצּוֹת הֵן רַמ"ח אֲבָרֵינִי דְּמִלְּכָא¹⁶, אֲבָרֵי הַמֶּלֶךְ, וְתַכּוּנוֹת הָאֲבָרִים 44
הֵן שְׂכָל אֲבָרֵי הוּא מְחוּלָק מְזוּלָתוֹ, וְיֵשׁ לוֹ תַכּוּנוֹת מִיּוֹחֲדוֹת לוֹ, וְיֵשׁ 45
בָּהֶם בְּאֲבָרִים הַשּׁוּיִים וְכַךְ גַּם בְּמַצּוֹת כְּמָה מִדִּידוֹת וְהַגְּבָלוֹת, 46
שֶׁהֵיא יֵשׁ מַצּוֹת שְׂכָל יִשְׂרָאֵל 47
חִיבִים בָּהֶן, וְיֵשׁ מַצּוֹת שְׂכָל 48
כָּל יִשְׂרָאֵל חִיבִים בָּהֶן אֲלָא רַק 49
כֹּהֲנִים אוֹ רַק הַמֶּלֶךְ וְכוּ'. וְנוֹסָף עַל 50
הַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה שֶׁל הַמַּצּוֹת 51
שֶׁמִּצַּד יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בְּמַצּוֹת 52
מִדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה גַּם מִצַּד 53
הַזֵּמֶן וְהַמִּקּוֹם, שֶׁיֵּשׁ מַצּוֹת 54
שְׂתִילּוּיּוֹת בְּזֵמֶן מְסוּיִם כְּמוֹ מַצּוֹת 55
הַחֲגִים וּמִקּוֹם כְּמוֹ הַמַּצּוֹת הַתְּלִילוּיּוֹת 56
בְּאֶרֶץ וְלֹא נוֹהֲגוֹת בְּחוּץ לְאֶרֶץ. 57
וּמוֹכֵן, שֶׁהַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה 58
שֶׁמִּצַּד הַזֵּמֶן וְהַמִּקּוֹם הִיא 59
לְמַטָּה מִהַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה 60
שֶׁמִּצַּד יִשְׂרָאֵל, וְהִיא הַהִגְבָּלָה 61
וְהַגְּדֵרָה שֶׁמִּגְבִּילָה עוֹד יוֹתֵר בֵּינּוֹן 62
שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם מִצַּד עֵצֶם מַהוּתָם 63
לְמַעְלָה מִהַעוֹלָם, שֶׁגִּזְרָו הוּא 64
זֵמֶן וּמִקּוֹם¹⁷ שְׁתֵּי הַהִגְבָּלוֹת 65
שֶׁמִּגְדִּירוֹת מַצִּאוֹת גְּשֵׁמִית. 66
וְכֹל זֶה אִמָּר בִּיחֹס לְמַצּוֹת מַה- 67
שֶׁאֵין-כֵּן הַתּוֹרָה הִיא דּוּגְמַת 68
הַדָּם שֶׁמִּמְשִׁיךְ אֶת הַחַיּוֹת 69
בְּאֲבָרִים, שֶׁהוּא זוֹרֵם וּמְבִיא חַיּוֹת 70
בְּכָל הָאֲבָרִים בְּשׁוּה, כְּמֵאֲמָר 71
בְּאֶרוּכָה בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה¹⁸. 72
(ג) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִאּוֹר עֲנִין 73
הָעֵדֶר הַהִתְחַלְקוֹת בְּתוֹרָה, 74
שֶׁהִיא בְּדוּגְמַת הַדָּם 75
שֶׁמִּמְשִׁיךְ חַיּוֹת בְּאֲבָרִים. 76
דְּהִנֵּה, הָעֵדֶר הַהִתְחַלְקוֹת 77
- וְצִרְיָךְ לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה הִיא צִרְיָךְ לְהִיּוֹת הַיָּפֶךְ הַיָּפֶךְ 1
הַדְּבָרִים, שְׂבָמֶתֶן-תּוֹרָה שָׂבוּ נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי 2
הַיָּפֶךְ, לֹא הִיא צִרְיָךְ לְהִיּוֹת חֲלוּקֵי דָרְגוֹת, 3
וְאִילוּ בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה שָׂבוּ נִמְשָׁךְ הַגִּילּוּי עַל-יְדֵי 4
עֲבוּדַת הַמָּטָה, צִרְיָךְ הִיא לְהִיּוֹת חֲלוּקֵי דָרְגוֹת. 5
וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, דְּהִנֵּה, כְּלָלוֹת הָעֲנִין דִּמְתֵּן- 6
תּוֹרָה הוּא הַגִּילּוּי מִלְּמַעְלָה, שֶׁהִיא 7
בְּמִתֵּן-תּוֹרָה כְּתִיב וַיֵּרֶד הוֹי' עַל הַר סִינִי, וּבִפְרָט 8
עַל-פִּי הַמִּבְּאֵר בְּמִדְרָשִׁי חֲכָמֵינוּ וְ"לֹא" שְׂקוּדָם 9
מִתֵּן-תּוֹרָה הִיא הַגִּזְרָה שֶׂ"עֲלִיּוֹנִים לֹא יֵרְדוּ 10
לְתַחְתּוֹנִים, וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְעֲלִיּוֹנִים", 11
וּבְמִתֵּן-תּוֹרָה נִתְבַּטְּלָה הַגִּזְרָה וְנִעְשָׂה חִיבוּר 12
עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים עַל-יְדֵי הַקֶּבֶ"ה, כְּמֵאֲמָר 13
וְ"אֵנִי מִתַּחְתִּיל". וְנוֹסָף לָזֶה, הִנֵּה גַם הַתּוֹרָה 14
עֲצָמָה הִיא לְמַעְלָה מִתַּחְתִּילָקוֹת, כִּדְּרֹעַ הַהִפְרָשׁ 15
בֵּין תּוֹרָה לְמַצּוֹת, שֶׁהַמַּצּוֹת הֵן בְּדוּגְמַת 16
הָאֲבָרִים, דְּרַמ"ח פִּיקוּדֵינִי הֵן רַמ"ח אֲבָרֵינִי 17
דְּמִלְּכָא¹⁶, שְׂכָל אֲבָרֵי הוּא מְחוּלָק מְזוּלָתוֹ, וְיֵשׁ 18
בָּהֶם כְּמָה מִדִּידוֹת וְהַהִגְבָּלוֹת, שֶׁהֵיא יֵשׁ מַצּוֹת 19
שְׂכָל יִשְׂרָאֵל חִיבִים בָּהֶן, וְיֵשׁ מַצּוֹת שְׂכָל כָּל 20
יִשְׂרָאֵל חִיבִים בָּהֶן. וְנוֹסָף עַל הַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה 21
שֶׁמִּצַּד יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ בְּמַצּוֹת מִדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה גַּם 22
מִצַּד הַזֵּמֶן וְהַמִּקּוֹם, שֶׁיֵּשׁ מַצּוֹת שְׂתִילּוּיּוֹת בְּזֵמֶן 23
וּמִקּוֹם. וּמוֹכֵן, שֶׁהַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה שֶׁמִּצַּד הַזֵּמֶן 24
וְהַמִּקּוֹם הִיא לְמַטָּה מִהַמִּדִּידָה וְהַהִגְבָּלָה שֶׁמִּצַּד 25
יִשְׂרָאֵל, בֵּינּוֹן שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם לְמַעְלָה מִהַעוֹלָם, 26
שֶׁגִּזְרָו הוּא זֵמֶן וּמִקּוֹם¹⁷. מַה-שֶּׁאֵין-כֵּן הַתּוֹרָה 27
הִיא דּוּגְמַת הַדָּם שֶׁמִּמְשִׁיךְ אֶת הַחַיּוֹת בְּאֲבָרִים, שֶׁהוּא בְּכָל הָאֲבָרִים בְּשׁוּה, 28
כְּמֵאֲמָר בְּאֶרוּכָה בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה¹⁸. 29
- (ג) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּבִאּוֹר עֲנִין הָעֵדֶר הַהִתְחַלְקוֹת בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא בְּדוּגְמַת הַדָּם 30
שֶׁמִּמְשִׁיךְ חַיּוֹת בְּאֲבָרִים. דְּהִנֵּה, הָעֵדֶר הַהִתְחַלְקוֹת בְּדָם שֶׁמִּמְשִׁיךְ אֶת 31
תּוֹרָה לְמַצּוֹת, שֶׁהַמַּצּוֹת הֵן 32

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בְּדָם שֶׁמִּמָּשִׁיךְ אֶת הַחַיִּית, הוּא לֹא רַק כְּפִי שֶׁהַחַיִּית בָּאָה מֵהַנֶּפֶשׁ
2 אֲלֵא גַם כְּמוֹ שֶׁכָּבֵר בָּא הָרֹם וּמִתְפַּשֵּׁט בְּאַבְרִים הַשּׁוֹנִים בְּגוֹף
3 וּמִחִיָּה אוֹתָם, שָׁגַם אָז גַּם כִּשְׁהָרֵם כִּבְר וּזְרֵם לְכָל אֶחָד מֵהָאֲבָרִים
4 כִּבְרֵט אֵין הִפְרֵשׁ בֵּין הָדָם וְהַחַיִּית שֶׁבְּרָאשׁ לְהָדָם וְהַחַיִּית
5 בְּאַצְבָּע שֶׁבְּרִגְלָהּ לַעֲנִין זֶה
6 שְׁנֵינֵיהֶם הֵם אֲבָרִים חַיִּים, אֵין הַבְדֵּל
7 אִם זֶהוּ רֹאשׁ חֵי אוֹ יָד חֵיהּ,
8 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הַחַיִּית בְּרָאשׁ אוֹ
9 בְּרִגְלָהּ (עַל יָדֵי הָרֹם) לֹא פּוֹעֵלֶת בִּה שׁוֹם
10 הַגְּבִלָה וְהַגְּדֵרָה. וְאֵין זֶה כְּמוֹ
11 פְּשִׁיטוֹת הָאֲזוּרוֹת, מְבוּאָר בְּקִבְלָה
12 וְחִסְדוֹת שֶׁעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת
13 (וְהָאֹרֶז הָאֱלֹקִי כִּכְלָל) מֵאִירוֹת
14 בְּאֻמְצוֹת 'אֲזוּרוֹת' (שֶׁהֵם הַהֲאָרָה
15 וְהַתְּגַלּוּת הָאֱלֹקִית) 'רַכְלִים'
16 שֶׁבְּאֻמְצוֹתָם הָאֹרֶז הוּא בְּמִידָה
17 וְהַגְּדֵרָה מְסוּיֶמֶת וְעַל כֵּךְ מְבָאָר כֵּאֵן
18 שְׁאִי הַתְּחַלְּקוֹת בְּעֵנִן הַחַיִּית רַחוּק
19 מֵהַגְּדֵרָה וְהַגְּבִלָה יוֹתֵר מֵאִשֶּׁר
20 ה'פְּשִׁיטוֹת' (הַעֲדֵר ה'צִיּוֹר' וְהַגְּדֵרָה)
21 שֶׁל ה'אֲזוּרוֹת', דָּעַם הַיּוֹת
22 שֶׁהָאֲזוּרוֹת מֵצֵד עֲצָמָם בְּעֵצָם
23 מֵהוֹתָם הֵם פְּשׁוּטִים [לֹא מִבְּעֵי
24 אֵין צִרִיךְ לִמְדָה לְשִׁטָּה שֶׁל
25 הַמְּקוֹבְלִים הַסּוֹבְרִים שֶׁהָאֲזוּרוֹת מֵצֵד
26 עֲצָמָם הֵם פְּשׁוּטִים, לֹא כֹל 'צִיּוֹר'
27 וְהַגְּדֵרָה, וְכֹל מוֹשֵׁג ה'צִיּוֹר' בֹּא
28 מֵהַכִּלִּים שֶׁלִּפִּי שִׁטָּה זֶה בּוֹדֵאִי
29 שֶׁבְּמֵהוֹתָם הָאֲזוּרוֹת הֵם פְּשׁוּטִים אֲלֵא
30 גַם לְשִׁטָּה שֶׁל הַמְּקוֹבְלִים
31 שֶׁהָאֲזוּרוֹת אֵינָם פְּשׁוּטִים
32 בְּמֵהוֹתָם, וְגַם בְּאֲזוּרוֹת עֲצָמָם יֵשׁ 'צִיּוֹר'
33 מְסוּיֶמֶת. וּבִסְפִירַת הַחֶסֶד, לְמִשְׁלַל מֵאִיר
34 מַלְכַּת־חֵילָה אֹרֶז שֶׁל חֶסֶד - הָרִי גַם
35 לְשִׁטָּה זֶה הָאֲזוּרוֹת הֵם בְּפִשְׁטוֹת
36 לְגַבִּי הַכִּלִּים¹⁹ כִּי אֵין לְהַשׁוּוֹת בֵּין
37 ה'צִיּוֹר' כְּפִי שֶׁהוּא בְּאֲזוּרוֹת לְכָפִי שֶׁהוּא ב'כִּלִּים'], מִכָּל־מְקוֹם לְמִדּוֹת
38 שֶׁהָאֲזוּרוֹת מֵצֵד עֲצָמָם 'פְּשׁוּטִים', הִרִי בְּהַתְּלַבְּשׁוֹתָם בְּכִלִּים מְצִטִּירִים
39 גַם הֵם עַל־יָדָם, כְּלוּמֹר, הַתְּלַבְּשׁוֹת שֶׁל הָאֲזוּרוֹת ה'פְּשׁוּטִים' בְּכִלִּים
40 'מְצִיּוּרִים', גּוֹרֵמֶת שֶׁגַם הָאֲזוּרוֹת יִהְיוּ 'מְצִיּוּרִים' וְהֵינּוּ, שֶׁמֵּצֵד הַצִּיּוֹר
41 שֶׁבְּכִלִּים שֶׁהֵם בְּצִיּוֹר שֶׁל חֶכְמָה וְחֶסֶד כִּי, וְהִרִי בְּכִלִּים 'צִיּוֹר'
42 הַחֶכְמָה וְהַחֶסֶד הֵם בְּאֻפֶּן בּוֹלֵט וּמוֹדֵגֶשׁ נֶעֱשֶׂה צִיּוֹר וְהַגְּדֵרָה גַם

43 בְּאֲזוּרוֹת הַמִּתְלַבְּשִׁים בְּכִלִּים, שָׁגַם הָאֲזוּרוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁם
44 אֹרֶז הַחֶכְמָה וְאֹרֶז הַחֶסֶד וְכוּ', הֵינּוּ אֲזוּרוֹת שִׁישׁ בְּהֵם עֲצָמָם 'צִיּוֹר'
45 וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַכִּלִּים מְגַלִּים אֶת הָאֲזוּרוֹת גִּלְיוֹ הָאֲזוּרוֹת הוּא עַל יָדֵי
46 הַכִּלִּים, וְלֹא הַכִּלִּים אֵין הָאֲזוּרוֹת מֵאִירִים וְלֹא מִתְגַּלִּים מִמְּקוֹרָם, וּמֵאִתֵּר
47 שֶׁהַכִּלִּים הֵם הַמְּגַלִּים אֶת הָאֲזוּרוֹת,
48 הָאֲזוּרוֹת נִעֲשִׂים מְצִיּוּרִים כְּמוֹ הַכִּלִּים
49 הַמְּמַשִּׁיכִים וּמְגַלִּים אוֹתָם.
50 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ
51 שֶׁהַמְּלָכוֹת הַסְּפִירָה הַאֲחֵרוֹנָה
52 שְׁדִּרְכָה אֹרֶז הַסְּפִירוֹת יוֹרֵד וּמֵאִיר
53 לְמִטָּה שֶׁעֲנִינָהּ גִּלְיוֹ שֶׁל הַסְּפִירוֹת
54 שְׁמַעֲלִיה - נִקְרָאֵת בְּד' שְׁמוֹת,
55 אֹרֶז, כָּלִי, כַּחַ וְשֵׁם,
56 שֶׁבְּכִלְלוֹת עֲנִינָם אֶחָד - עֲנִין
57 הַגִּלְיוֹ, שֶׁהִרִי אֹרֶז הוּא הָאֲרָה
58 וְהַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁל הַמֵּאִיר, מְקוֹר הָאֹרֶז.
59 הַכִּלִּי הוּא אֲמַצְעִי דְרַכּוֹ הָאֹרֶז מֵאִיר.
60 הַכּוֹחַ הוּא אֲמַצְעִי לְפַעּוּלָה וְעִשְׂיָה שֶׁגַם
61 זֶה גִלְיוֹ. וְהַשֵּׁם הוּא דֶּרֶךְ 'לְקִירוֹ'
62 וְלִהְיוֹת שֶׁכֵּן אֶת הַדְּבָר הַנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה
63 אֲבָל בְּפִרְטוֹת יֵשׁ חֲלוּקִים
64 בִּינֵיהֶם וְכֹל אֶחָת מֵאֲרַבְעַת הַהֲגֵדוֹת
65 הַלָּלוּ מְבַטָּא עֲנִין מִיּוֹדֵר. וְעַל־דֶּרֶךְ
66 מֵה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעִיל²⁰ בְּמֵאִיר
67 דִּבְיוֹר־הַמִּתְחִיל "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלִיל
68 מִעֲשִׂיךְ" הַנּוֹכַח לְעִיל בְּעֵנִן 'אֹרֶז'
69 וְשֵׁם, שֶׁבְּכִלְלוֹת הֵם עֲנִין
70 אֶחָד, כִּי מֵצֵד זֶה שֶׁ"אֵין עוֹד
71 מְלַבְּדוֹ"²¹ אֵין מִצִּיּוֹת אַחֶרֶת
72 מְלַבֵּד הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּעֵצָמוֹ
73 וְ"לִית אֶתֶר פָּנוּי מִיָּגִיה"²²,
74 אֵין מְקוֹם פָּנוּי מִמֶּנּוּ הִנֵּה גַם עֲנִין
75 הַשֵּׁם (שֶׁהוּא בְּהֶעֱלָם כְּמִבּוּאָר
76 בְּאִרְכּוֹת בְּמֵאִיר הַנּוֹכַח שֶׁה'שֵׁם' אֵינוֹ
77 מְגַלָּה כֹּלֵל אֶת הַמֵּהוֹת שֶׁל הַדְּבָר
78 הַנִּקְרָא בְּשֵׁם זֶה) הוּא כְּמוֹ אֹרֶז
79 וְגִלְיוֹ, בֵּינוֹן שֶׁמֵּצֵד הַעֲצָמוֹת הַכֹּל הוּא בְּגִלְיוֹ כִּי לְגַבִּי
80 ה'עֲצָמוֹת' שׁוֹם דְּבָר לֹא מֵהוּוֹה הַעֲלָם וְהַסְתֵּר.
81 וְלֹא־יֵדֵךְ גִּיסָא, מֵצֵד שְׁנֵי, מֵצֵד זֶה שֶׁכָּל הָאֲזוּרוֹת וְהַגִּלְיוֹנִים,
82 גַם הָאֲזוּרוֹת הַיּוֹתֵר נִעְלִים, הֵם בְּאֵין־עֲרוּךְ אֵין לָהֶם כֹּל יִחַס
83 וְהַשׁוּוֹת לְגַבִּי הַעֲצָמוֹת, הִנֵּה גַם עֲנִין ה'אֹרֶז' (שֶׁהוּא בְּגִלְיוֹ)
84 הוּא כְּמוֹ 'שֵׁם' שֶׁהוּא בְּהֶעֱלָם. אֲבָל בְּפִרְטוֹת יֵשׁ הַפְּרֵשׁ

(19) ראה הגהות לד"ה פתח אליהו שבתו"א - תרנ"ח (ע' סב). וראה ספר הערכים-חב"ד ערך אורות דספירות - "פשיטותם" ו"ציוורם" ס"ג. וש"נ. (20) ד"ה זה היום פ"ד (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 6). (21) ואתחנן ד, לה. (22) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 שיש כאן שני דברים דבקים ומחוברים אלא הם נראים כמציאות אחת, וכיון
45 ש'אור' הוא התגלות והתפשטות של העצם, הדבקות וההתאחדות שלו עם
46 העצם היא 'דבקות ניכרת' ואילו ה'שם' מאוחד ודבוק בעצם בדבקות נעלית
47 יותר, בלתי ניכרת, כי הוא בהעלם בעצם ולא נראה כמציאות בפני עצמה, וזה
48 ההבדל בין 'אור' לשלושת הענינים
49 האחרים של 'כלי' ו'כוח' ו'שם' שהאור
50 הוא מעין המאור והוא מאיר ומתבטא
51 בגילוי, אבל השם הוא בהעלם.
52 וכן הוא גם בפרטי הענינים
53 ד'כלי' 'כח' ו'שם' גופא
54 עצמם, עם היות שפולם כל
55 שלושת הדברים האמורים הם
56 בבחינת העלם ודבקות בלתי
57 נפרדת, שהיא דבקות מוחלטת,
58 כמבואר לעיל, מכל-מקום יש
59 הפרש ביניהם, שה'שם' הוא
60 בבחינת העלם לגמרי, כמו
61 שנתבאר לעיל²⁰ שה'שם'
62 אינו מורה ומגלה כלל את
63 שרשו כו' ואי אפשר לדעת מתוך
64 השם מהי המהות של הדבר, מה-
65 שאין-כן הפלים הם מגלים
66 את האורות, וזו כל פעולתם להיות
67 אמצעי שדרכו האורות יתגלו ויאירו,
68 והינו, שענין הפלים הוא
69 ממוצע דרגת-ביניים בין 'אור'
70 ל'שם', שה'שם' הוא בבחינת
71 העלם לגמרי, והפלים הם
72 מגלים את האורות²³.
73 וכיון שהפלים מגלים את
74 האורות, לכן האורות
75 המתלבשים בהם ומתגלים
76 על-ידם, מצטיירים מקבלים
77 'ציור' והגבלה על-ידם, שגם
78 האורות עצמם, לא רק הכלים
79 נקראים בשם אור החקמה
80 ואור החסד.
81 וכל זה הוא בענין האורות,
82 דעם היות שמצד עצמם הם
83 פשוטים, מכל-מקום
84 בהתלבשותם בפלים הרי הם
85 מצטיירים וכאמור שגם האורות עצמם נעשים 'אור החכמה', 'אור החסד'
86 וכד'. מה-שאין-כן ענין הדם והחיות שבאה מהנפש לאברי הגוף,

1 ביניהם, ש'אור' הוא גילוי של העצם, ו'שם' הוא העלם
2 שמקורו לא ניכר ונרגש בו.
3 וכמו-כן הוא בנוגע ל' הבחינות 'אור' 'כלי' 'כח' ו'שם',
4 שבכללות ענינם אחד - ענין הגילוי, למרות שבפרטיות יותר
5 האור והכוח יותר קשורים לגילוי,
6 והכלי והשם יותר קשורים להעלם
7 ולכן המלכות שענינה גילוי
8 - נקראת ב' שמות אלו,
9 והינו, שלפעמים נקראת
10 בשם הארה ואור, והוא מצד
11 ענין הגילוי שב'אור',
12 ולפעמים נקראת בשם 'כלי'
13 'כח' ו'שם'. וכל זה הוא באופן
14 כללי כי אכן בספירת המלכות יש
15 באופן כללי את כל ארבעת הדברים
16 האמורים אבל בפרטיות, יש
17 חלוק בין ענין ה'אור' ששייך
18 במיוחד לגילוי להענינים ד'כלי'
19 'כח' ו'שם' שהם אופנים ואמצעים
20 בהם המקור פועל ומתבטא אבל
21 בהעלם. וההבדל הוא דענין
22 ה'אור', מצד דבקותו במאור,
23 שהרי כל מציאותו היא רק הארה
24 והתפשטות של המאור ואין לו מציאות
25 בפני עצמו טבעו הוא להיות
26 נכלל במקורו ולזה הוא שואף
27 ונמשך תמיד, ולכן מצד עצמו
28 הוא היפך הגילוי שהרי כשהוא
29 נכלל במקורו הוא נעלם לגמרי, ועד
30 שמאבד את כל מציאותו (כנר קטן
31 הנכלל באבוקה גדולה), מה-שאין-
32 כן הענינים ד'כלי' 'כח'
33 ו'שם', להיותם בבחינת
34 דבקות בלתי נפרדת, ענינם
35 הוא להמשיך ולפעול הגילוי
36 למטה כו' וכפי שנתבאר באריכות
37 יותר במאמר דיבור-המתחיל "זה היום
38 תחילת מעשיך" הנזכר לעיל. ונקודת
39 הדברים היא שבדבקות והתאחדות בין
40 שני דברים יש שתי דרגות - 'דבקות
41 ניכרת' שגם היא התאחדות ודבקות
42 אבל עדיין ניכר שיש כאן שני דברים המתאחדים, ודבקות והתאחדות בדרגה
43 יותר גבוהה היא 'דבקות בלתי ניכרת', היינו שנתאחדו עד כדי כך שלא ניכר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הנה גם כפי שמתלבש באברים ומחיה אותם, נשאר הוא
2 בפשיטותו בלי התחלקות וציור כלל וכאמור שבעצם עניין החיות
3 אין הבדל בין הראש והרגל וכשם שהדם מביא את חיות הנפש לראש, באותו
4 מידה הוא מביא ומזרים את החיות לרגל ואין הוא משתנה בגלל השוניים
5 והחילוקים שבין האברים השונים.
- 6 ומזה מובן גם בנוגע לתורה 1 ומחיה אותם, נשאר הוא בפשיטותו בלי
7 שנמשלה לדם, שהיא 2 התחלקות וציור כלל. ומזה מובן גם בנוגע
8 למעלה מהתחלקות וגם כשהיא 3 לתורה שנמשלה לדם, שהיא למעלה
9 יורדת למטה, כל חלק וחלק ממנה הוא 4 מהתחלקות. ועל-פי-זה היתה צריכה להיות גם
10 תורה באותה מידה. ועל-פי-זה 5 נתינת התורה למטה באופן שלא יהיו חלוקי
11 היתה צריכה להיות גם נתינת 6 התורה למטה באופן שלא
12 חלוקי דרגות, דמשה מחיצה בפני-עצמו ואחרון
13 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 7 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
14 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 8 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
15 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 9 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
16 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 10 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
17 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 11 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
18 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 12 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
19 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 13 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
20 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 14 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
21 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 15 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
22 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 16 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
23 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 17 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
24 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 18 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
25 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 19 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
26 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 20 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
27 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 21 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
28 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 22 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
29 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 23 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
30 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 24 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
31 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 25 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
32 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 26 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
33 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 27 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
34 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 28 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
35 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 29 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
36 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 30 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
37 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 31 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
38 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 32 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
39 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 33 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
40 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 34 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
41 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 35 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
42 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 36 מחיצה בפני-עצמו ואחרון
43 מחיצה בפני-עצמו ואחרון 37 מחיצה בפני-עצמו ואחרון

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהותה היא חֲכָמָה ושכל, הָרִי זֶה לְפִי אֲמַתִּית עֲנִין עֲצָם
- 2 הַנֶּפֶשׁ. אֲבָל בְּהַתְגַּלּוּת כִּפִּי שֶׁהִנֵּפֶשׁ בָּאָה לִידִי גִלּוּי וּפּוּעֵלֶת אֵת
- 3 פּוּעֵלֶתָ בְּגוֹף - עֲנִין הַנֶּפֶשׁ הוּא חַיּוּת, וְלִמְטָה מְזָה בְּדֹרָגָה יוֹתֵר
- 4 נְמוּכָה, כִּפִּי שֶׁהִנֵּפֶשׁ מִתְּלַבֵּשֶׁת בְּגוֹף בְּצוּרָה יוֹתֵר קְרוּבָה וּפְנִימִית הוּא עֲנִין
- 5 הַכּוֹחוֹת, וּבִפְכּוּחוֹת גּוֹפָא עֲצָמִים
- 6 יֵשׁ כּוֹחוֹת מְקִיפִים הַמֵּאִירִים
- 7 וּפּוּעֵלִים 'מִלְמַעְלָה' וְכּוֹחוֹת
- 8 פְּנִימִיִּים יוֹתֵר מוּגֵדְרִים וּמִתְּלַבְּשִׁים
- 9 יוֹתֵר בְּפְנִימִיּוֹת, וּבְחִינַת הַחֲכָמָה
- 10 הִיא הַתְּחִלָּת הַכּוֹחוֹת
- 11 הַפְּנִימִיִּים, כְּמִבּוֹאָר בְּחִסְדֵּי
- 12 שְׂבֹאוֹפִן כְּלָלִי כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַפּוּעֵלִים
- 13 בְּגוֹף מִתְּחַלְקִים לְרִצּוֹן וְעוֹנֵג שֶׁהֵם
- 14 כּוֹחוֹת מְקִיפִים, וְכּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁהֵם
- 15 מוֹחִין וּמִידוֹת - שְׂכָל וְרִגְשׁ. וְתַחֲלִיל
- 16 הַמוֹחִין וְהַשְׂכָּל הִיא מְדֵרַגַת הַחֲכָמָה
- 17 וְהֵינּוּ, שֶׁבְּעֲנִין הַהִתְגַּלּוּת וְאוֹפִן
- 18 פּוּעֵלֶתָ - הַחֲכָמָה הִיא רַק
- 19 בְּבְחִינַת כֹּחַ בְּלִבְדּוּ, שֶׁהוּא
- 20 בְּרִיחוּק מֵעֲצָם הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא
- 21 מְהוּת מוֹפְשֶׁטֶת וְלֹא מוּגֵדֶרֶת בְּהִגְדֵּרָה
- 22 מְסוּיִמֶת כְּמוֹ הַכּוֹחוֹת, וְיֵשׁ צִמְצוּם
- 23 וְהַפֶּסֶק בֵּין עֲצָם הַנֶּפֶשׁ
- 24 לְבְּחִינַת הַחֲכָמָה כְּלוּמֹר, כְּדִי
- 25 שְׂאוֹר הַנֶּפֶשׁ עֲצָמוּ יוֹגֵדֵר כּוֹחַ שֶׁל
- 26 חֲכָמָה וְיִתְגַּלֶּה וּפְעֵל בְּאוֹפֵן מְסוּיִם
- 27 וּמוּגֵדֶר, צִרִּיךְ הָאוֹר ה'עֲצָמִים' הַמוֹפְשֶׁט
- 28 שֶׁל עֲצָם הַנֶּפֶשׁ לְעִבּוֹר 'צִמְצוּם', וְרַק
- 29 הָאֵרָה מוּעֵטֶת מִמֶּנּוּ מֵאִירָה בְּחֲכָמָה
- 30 וְיֵשׁ הַפֶּסֶק וּרְיָחוּק, פֶּעַר גְּדוֹל, בֵּין עֲצָם
- 31 הַנֶּפֶשׁ לְכּוֹחוֹת הַפְּרִיִּים הַמוּגֵדְרִים.
- 32 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה יוֹכֵן בְּעֲנִין
- 33 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא הַחֲכָמָה הָאֱלֹקִית
- 34 שְׂלִמְעָלָה, דָּעַם הַיּוֹת
- 35 שֶׁבְּתוֹרָה יֵשׁנוּ כָּל הַעֲצָמוֹת²⁹
- 36 שֶׁל הָאֱלֹקִיּוֹת, שִׁזְהוּ עֲנִין אֲנִכִּי,
- 37 שְׂבוּ מִתְּחִילוֹת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת, כְּכַתּוּב
- 38 "אֲנִכִּי ה' אֱלֹקֶיךָ" רִאשִׁית־תִּיבוֹת
- 39 אֲנָא נִפְשִׁי כְּתִבִּית יְהִיבִית³⁰,
- 40 אֲנִי [אֵת] עֲצָמִי כְּתִבִּית נִתְחִי מִכָּל־
- 41 מְקוֹם עֲנִין הַעֲצָמוֹת שֶׁבְּתוֹרָה אֵינּוּ בָּא בְּגִלּוּי, וְהַלּוּמֵד תּוֹרָה

- 42 לִמְטָה לֹא מְסוּגֵל לְרֹאוֹת בָּה אֵת עֲצָמוֹת הָאֱלֹקִיּוֹת שְׂקִימֶת בָּה וְכִפִּי
- 43 שֶׁהַתּוֹרָה בָּאָה בְּגִלּוּי הִיא בְּחִינַת אוֹר פְּנִימִי וְכַמּוֹר לְעִיל אוֹר
- 44 פְּנִימִי הוּא אוֹר מְצוּמָצֵם רְחוּק מִהַעֲצָם. וְכִינּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת
- 45 אוֹר פְּנִימִי, לִכֵּן הַתּוֹרָה נִמְשָׁכֶת וּבָאָה לְמִטָּה לְפִי עֲרֹךְ
- 46 הַמְּקַבְּלִים אֵת הַתּוֹרָה, וְלִכֵּן
- 47 יֵשׁנָם כְּמָה מְדִידוֹת
- 48 וְחִלּוּקִים, בִּהְתָּאֵם לְמַעֲמָדִם
- 49 וּמְדִירֵגָתָם שֶׁל הַמְּקַבְּלִים מִשְׁנָה
- 50 מְחִיצָה לְעֲצָמוֹ וְכוּ'. אֲבָל
- 51 בְּרִאש־הַשָּׁנָה נִמְשָׁךְ הָעֲצָם
- 52 עֲצָמוּ בְּגִלּוּי, וְלֹא רַק הָאֵרָה מוּעֵטֶת
- 53 וּמְצוּמָצֵם מִמֶּנּוּ וְכַמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
- 54 לְעִיל³¹ כְּמֵאמֹר דִּיבּוּר־הַמִּתְחִיל "זֶה
- 55 הַיּוֹם תְּחִילַת מַעֲשֶׂיךָ" הַנּוֹכַח
- 56 שֶׁבְּרִאש־הַשָּׁנָה נִמְשָׁכֶת
- 57 בְּחִינַת רוּמָמוֹת הָעֲצָמִית עֲנִין
- 58 הַרוּמָמוֹת וְהַהִתְנַשּׁאוֹת ה'עֲצָמִית'
- 59 שְׂבֹאוֹקוֹת (הַמְקוֹר לְכָל עֲנִין מַלְכוּת
- 60 ה' עַל עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים) - בְּגִלּוּי
- 61 לְמִטָּה. וְכִינּוֹן שָׁגֵם הָעֲצָם
- 62 שְׂלִמְעָלָה מִהַתְּחַלְקוֹת נִמְשָׁךְ
- 63 בְּגִלּוּי לְמִטָּה, לִכֵּן נַעֲשֶׂה גַם
- 64 לְמִטָּה עֲנִין הָאֲחֵדוֹת, וְגַם
- 65 לִמְטָה מִתְּבַטְּלִים כָּל הַחִלּוּקִים וְאֵין
- 66 מְחִיצוֹת אֵלָּא אֲחֵדוֹת מִלָּאָה
- 67 שֶׁ"נִּצְצִים כָּלְכֶם לְאֲחֵדִים
- 68 כְּאֶחָד".
- 69 (ה) וְהִנֵּה גִלּוּי הָעֲצָם שֶׁל
- 70 הָאֱלֹקִיּוֹת דְּרִאש־הַשָּׁנָה קָשׁוֹר
- 71 עִם בְּחִינַת הַשֵּׁם דּוֹקָא, שִׁזְהוּ
- 72 שֶׁהַעֲבֹדָה דְּרִאש־הַשָּׁנָה הִיא
- 73 כְּעִיקָר בְּאֲמִירַת אוֹתִיּוֹת³², שֶׁל
- 74 תּוֹרָה וְתַפִּילָה, וְכִידּוּעַ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
- 75 נוֹהֲגִים לְהַרְבוֹת בְּאִמִּירַת תְּהִלִּים שֶׁהֵם
- 76 הָאוֹתִיּוֹת דּוֹגְמַת עֲנִין הַשֵּׁם, כִּפִּי
- 77 שֶׁמִּשְׁיַךְ וּמִבְּאֹר (וְרֹאָה גַם כְּמֵאמֹר
- 78 "דָּה" זֶה הַיּוֹם תְּחִילַת מַעֲשֶׂיךָ").
- 79 וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר
- 80 לְעִיל²⁰ הַהִפְרָשׁ בֵּין 'אוֹר'
- 81 לְשֵׁם, שֶׁ'אוֹר' הוּא גִלּוּי,
- 82 וְשֵׁם' הוּא הָעֵלֶם, שִׁזְהִי הַשֵּׁם אֵינּוּ מְגַלֶּה מֵאוּמָה אוֹדוֹת

וראה גם המשך הנ"ל פר"ג. (29) ראה תניא פמ"ז. ובכ"מ. (30) שבת קה, א (כגירסת העין יעקב). וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד ואילך. (31) ד"ה זה היום פ"א וספ"ט (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 4 ; ע' 13). (32) ראה לעיל ד"ה זה היום פ"ח (תורת מנחם - התועדויות חמ"א ע' 11). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהותו שָׁרְשׁוֹ וּמְקוּרֹוֹ שֶׁל הַנִּקְרָא ב'שָׁם', וְכִפִּי שְׂרֹאִים
 2 שֵׁשׁ כְּמָה בְּנֵי אָדָם שִׁשְׁמוֹתֵיהֶם שְׁוִין, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הֵם
 3 חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה בְּעֵנִינִים עִקְרִיִּים, שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שָׂזָה
 4 תִּלְמִיד-חֶכֶם וְזֶה עַם-הָאָרֶץ וְאִם כֵּן הֵשֵׁם לֹא מְגַלֵּה דְבַר אֹדוֹת
 5 הַמֵּהוּת. אֵךְ לֹא־יֵדֵךְ גִּיסָא³³, מִצַּד
 6 שְׁנֵי הֵנָּה מִצַּד זֶה גּוֹפָא עֲצָמו
 7 שֶׁה'שָׁם' הוּא הָעֵלֶם, יֵשׁ בּוֹ
 8 מַעֲלָה יִתְרוֹן עַל 'אוֹר', כִּי
 9 'אוֹר' שֶׁעֲנִינוּ גִילּוֹי הוּא
 10 הָאָרֶה מוֹעֲטָה בְּלִבֵּד וְאִינוּ
 11 מִמְּשִׁיךְ וּמְגַלֵּה אֶת הָעֵצֶם עֲצָמו,
 12 וְדוֹקָא ה'שָׁם' שֶׁהוּא הָעֵלֶם -
 13 הוּא מִמְּשִׁיךְ אֶת הָעֵצֶם,
 14 שֶׁהָרִי עַל-יָדֵי קְרִיאַת הַשֵּׁם
 15 נִפְנָה הָאָדָם לְקוֹרְאוֹ בְּכָל
 16 עֲצָמוֹתָיו וְלֹא רַק בַּחֲלֹק מִמֶּנּוּ.
 17 וְכַמּוֹכֵן גַּם מִזֶּה שֶׁעַל-יָדֵי
 18 הַשֵּׁם נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת וְהַתְּחִלּוֹת
 19 הַחַיּוֹת מִהֲנֶפֶשׁ לְפַעּוֹל קִישׁוֹר
 20 הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף, כְּמוֹ שְׂרֹאִים כֹּאשֶׁר
 21 הָאָדָם מִתְּעַלֵּף בַּהֲתַלְּפוֹת חֻזְקָה וְאִי
 22 אִפְשֶׁר לַהֲעִיר אוֹתוֹ בְּאִמְצָעִים אַחֲרִים,
 23 כְּשִׁרְיָאִים בְּשִׁמוֹ הוּא מִתְּעוֹרֵר וְנִדְוָע
 24 שֶׁעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ מוֹגֵדֵר בְּעֵנִין
 25 הַהֲתַלְּפָשׁוֹת בַּגּוּף³⁴, וְכִיוִן
 26 שֶׁהֵשֵׁם מִמְּשִׁיךְ אֶת חַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ לְגוֹף,
 27 הָרִי זֶה מַחֲיִיב לִזְמַר שֵׁשׁ קֶשֶׁר בֵּין
 28 ה'שָׁם' וְעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ, וְכַמּוֹ שֶׁמִּצְיָנוּ
 29 ב'אֲדָרָא רַבָּה'³⁵ שֶׁבִּסְפֹּר הֻזְהַר
 30 שֶׁפָּעַם לֹא בָּא אֱלֹהֵיו הַנִּבְיָא
 31 ל'אֲדָרָא' בַּהּ חַיֵּי הַחֲכָמִים מִתְּאֵסָפִים
 32 יַחַד לְלִימוֹד, וְשָׁאֲלוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן
 33 בֶּן יוֹחָאִי, מִפְּנֵי מָה לֹא הָיָה
 34 ב'אֲדָרָא', וְהָשִׁיב לוֹ, שֶׁהָיָה
 35 צָרִיךְ לְהַצִּיל אֶת רַב הַמְּנוּנָא
 36 סָבָא וְחֻבְרִי, וְלִכְאוּרָה אִינוּ
 37 מוֹכֵן, הָרִי בְּכִרְיַת מִלָּה
 38 נִמְצָא אֱלֹהֵיו הַנִּבְיָא³⁶
 39 בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים בְּרַגַּע אֶחָד
 40 וְלִמָּה כֵּאֵן נִבְצֵר מִמֶּנּוּ לִהְיוֹת נוֹכַח
 41 ב'אֲדָרָא' כִּי בִּאוּתָה שַׁעֲהָ הָיָה צָרִיךְ
 42 לִהְיוֹת בְּמִקּוֹם אַחֵר.?
- וְהַבְּאוּר בְּזָה³⁷, שֶׁבְּכִרְיַת מִלָּה נִמְצָא רַק נִיצוּץ מִנִּשְׁמָתוֹ
 שֶׁל אֱלֹהֵיו (וְלֹא הָעֵצֶם), וְלִכֵּן יָכוֹל לִהְיוֹת בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים
 בְּרַגַּע אֶחָד כִּי נִיצוּצוֹת שׁוֹנִים יָכוֹלִים לַהֲאִיר בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים, אֲבָל
 לְכַבּוּדוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא סָבָא שֶׁאֱלֹהֵיו הֵלךְ לַהֲצִילוֹ, וְכֵן לְכַבּוּדוֹ
 שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי
 שֶׁאִמַּר דְּבָרֵי תוֹרָה ב'אֲדָרָא' הָיָה
 אֱלֹהֵיו הַנְּבִיא צָרִיךְ לְבֹא
 בַּהֲתַלְּפָשׁוֹת בַּגּוּף וְדוֹקָא,
 וְכַעֲנִין הַהֲתַלְּפָשׁוֹת בַּגּוּף
 מוֹגֵדֵר הָעֵצֶם, וְהִינוּ,
 שֶׁהַמִּשְׁכָּת הָעֵצֶם הִיא בַּגּוּף
 וְדוֹקָא, כִּי דוֹקָא מִשּׁוֹם שֶׁהַגּוּף הוּא
 מֵהוּת גִּשְׁמִית וְחֻמְרִית שְׁכִין הַמֵּהוּת
 שֶׁלּוֹ וְהַמֵּהוּת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ יֵשׁ פֶּעַר עֲצוֹם,
 רַק עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ בְּגִלְל מַעֲלַת הַגְּדוּלָּה
 יָכוֹל לְבֹרָא וְלַהֲחִיּוֹת, אֲבָל הָאָרֶה
 מוֹעֲטָה מִהֲנֶפֶשׁ אֵין בְּכוּחָה לַהֲחִיּוֹת אֶת
 הַגּוּף וְלִכֵּן הַגּוּף מִגְּדִיר אֶת
 הָעֵצֶם, שֶׁהָעֵצֶם עִם הִיּוֹתוֹ מֵהוּת
 מוֹפְשֶׁת וְנַעֲלִית מִהַגּוּף לֹאֵין שִׁיעוֹר,
 בְּכָל זֹאת עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ מוֹגֵדֵר בּוֹ,
 וְלִכֵּן אִינוּ יָכוֹל לִהְיוֹת בְּב' מְקוֹמוֹת בְּכַת אַחַת.
 וּמִזֶּה מוֹכֵן מַעֲלַת ה'שָׁם',
 שֶׁעַל-יָדוֹ נַעֲשֶׂה קִישׁוֹר
 הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף, שֶׁבְּזָה נִמְשָׁךְ
 וּמוֹגֵדֵר וְנִתְפַּס' עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ,
 וְהִינוּ, שֶׁבְּנִיצוּצוֹת שִׁשְׁמוֹתֵיהֶם
 מִהֲנֶפֶשׁ, כְּמוֹ הַנִּיצוּצוֹת שֶׁל אֱלֹהֵיו
 כִּפִּי שֶׁהוּא בֹּא לְכִרְיַת מִלָּה וְכֵן
 בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְכִיּוּצָא בְּזָה,
 לֹא נִמְשָׁךְ הָעֵצֶם, וְרַק
 בַּהֲתַלְּפָשׁוֹת בַּגּוּף נִמְשָׁךְ
 הָעֵצֶם, וְכִיוִן שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת
 וְקִישׁוֹר הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף נַעֲשֶׂה
 עַל-יָדֵי ה'שָׁם', נִמְצָא
 29 מַעֲלַת ה'שָׁם', שֶׁעַל-יָדוֹ נַעֲשֶׂה קִישׁוֹר הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף, שֶׁבְּזָה נִמְשָׁךְ וּמוֹגֵדֵר עֵצֶם
 30 הַנֶּפֶשׁ, וְהִינוּ, שֶׁבְּנִיצוּצוֹת שִׁשְׁמוֹתֵיהֶם מִהֲנֶפֶשׁ, וְכֵן בְּתוֹרָתוֹ וְכִיּוּצָא בְּזָה, לֹא
 31 נִמְשָׁךְ הָעֵצֶם, וְרַק בַּהֲתַלְּפָשׁוֹת בַּגּוּף נִמְשָׁךְ הָעֵצֶם, וְכִיוִן שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת וְקִישׁוֹר
 32 הַנִּשְׁמָה בַּגּוּף נַעֲשֶׂה עַל-יָדֵי ה'שָׁם', נִמְצָא שֶׁה'שָׁם' מִמְּשִׁיךְ אֶת הָעֵצֶם.

(33) בהבא לקמן - ראה ד"ה אתם נצבים הנ"ל (המשך תער"ב שם) פש"ח. (34) ראה המשך תרס"ו ע' קעח. סה"מ תרצ"ב ע' רז ואילך. (35) זח"ג קמד, ב. (36) ראה פרקי דר"א ספכ"ט. זח"א יג, א. צג, א. (37) ראה קול ברמה (קז, ב) וניצוצי אורות

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁה'שֵׁם' מִמְּשִׁיךְ אֶת הָעֵצָם וזה היתרון של 'שם' לגבי 'אור' שב'שם' נמשך העצם ו'אור' הוא הארה בלבד.
- 2 וְאֶף-עַל-פִּי שֹׁגֵם בְּבַחֲיַנֵּת הָאֹר נמשך העצמות, וכמו שנתבאר לעיל²⁰ בדבור-המתחיל "זה היום" שֶׁה'אֹר' הוא לא רק מעין המאור, אלא גם מעין פל הענינים שבעצמות, לא זו בלבד שלאור יש תכונות דומות למאור, מקור האור, כי הוא התפשטות והתגלות של המאור, אלא יתירה מזו, כיוון שהאור הוא לא מציאות בפני עצמו, אלא התפשטות של המאור, יש בו גם את הענינים הקיימים בעצמות' עצמה וכדמוכח מזה וראה לכן שבאור יש גם את עניני העצמות' היא שֶׁלְהוֹת שֶׁה'אֹר' הוא מעין המאור, ולמעשה יש בו את כל תכונות המאור יש בו גם כח להיות יש מציאות-דבר מאין ואפס המוחלט לא-דבר, והרי כח ההתהוות יש מאין אינו מצד ענין המאור, הכוח האלוקי להיות יש מאין לא נובע מכך שהאלוקות היא מקור של אור אלא בכח העצמות דוקא, דכין שֶׁמְצִיאֹתוֹ של הקדוש-ברוך-הוא בעצמו היא מעצמותו ואינו עלול תוצאה מאיזה עילה סיבה חיצונית שקדמה לו חס-ושלום, אלא הוא עצמו הוא הסיבה והמקור למציאותו לכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסבה אחרת קודמת ליש הזה³⁸ (כפי שהוא בהרגשתו³⁹), ואם-כן, כיון שיש ב'אור' גם כח ההתהוות שֶׁמִּצַּד העצמות, נמצא, שגם ב'אור' נמשך העצמות, מפל-מקום כח העצמות שֶׁב'אֹר' הוא בהעלם, והינו, שרק ענין המאור בא בגילוי באור, אבל ענין העצמות שבו הוא בהעלם. וזוהי מעלת ה'שם' על ה'אור', שעל-ידי ה'שם' נמשך העצם בגילוי דוקא, שֶׁהָרִי עַל-יְדֵי קְרִיאַת הַשֵּׁם נִפְנָה לְקוֹרְאוֹ בְּכָל עֲצָמוֹתוֹ בגילוי. וכל זה הוא מפני שענין השם הוא בבחינת העלם, שֶׁלֹּכֵן הָרִי הוּא מִמְּשִׁיךְ אֶת הָעֵצָם בגילוי.
- 1 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁמִּצַּד זֶה יֵשׁ מַעְלָה בְּעֵנִין ה'שם' גם לגבי ענין ה'כח', דאף-על-פי שגם 'כח' הוא בחינת העלם (כפ"ל סעיף ג), מכל-מקום אינו דומה להעלם ד'כח' להעלם ד'שם' אלא ההעלם ד'שם' הוא העלם הרבה יותר גדול, כפי שממשיך ומבאר.
- 2 וְיִוָּכֵן מִכּוּחַ הַנֶּפֶשׁ, שֶׁאֵף שֶׁאֵינָם כְּמוֹ 'אֹר' שֶׁהוּא בְּבַחֲיַנֵּת גִּילּוֹי מִן הָעֵצָם, אלא ענין חדש ולא הארה והתפשטות בדרך ממילא, מפל-מקום הרי הם מגלים קצת את הנפש, ובמידה מסויימת (אמנם לא כמו באור מעין המאור' שהוא מגלה את המאור ואפילו את העצם) הכוחות מגלים ומביאים לידי ביטוי את הנפש עצמה ולכן נקראים בשם תקונים⁴⁰, שהנפש מתתקנת בהם כי

שבת פרשת וילך, שבת שובה, ו' תשרי, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הכוחות מבטאים את הנפש על ידי כך שפועלת ומתגלה קצת
 2 על-ידם, וכמו בכתב החכמה וכתב המעשה שמזה יודעים
 3 אם הוא חכם וגבור כו', וכאשר רואים את פעולת כוח החכמה, הרי
 4 זו הוכחה על מציאותה, ובמידה מסוימת גם על מהותה, של החכמה בנפש
 5 האדם. וכך גם כאשר האדם עושה
 6 פעולות של גבורה הרי זה מלמד על
 7 גבורת נפשו מה-שאיין-פן השם
 8 אינו מגלה את הנפש כלל,
 9 והוא בבחינת העולם לגמרי
 10 וכפי שהתבאר לעיל שמטעם זה אנשים
 11 בעלי תכונות שונות לגמרי נקראים
 12 בשם זהה. ומצד זה הנה גילוי
 13 העצם הוא בבחינת ה'שם'
 14 דוקא וכפי שנתבאר לעיל שהשם
 15 הוא הממשיך את הנפש בגוף, ועצם
 16 הנפש מוגדר בזה, מה-שאיין-פן
 17 בבחינת 'פח', הרי לא תמיד
 18 יש בו גילוי העצם, ואדרבה,
 19 ברוב הפעמים לא מתגלה
 20 העצם בבחינת 'פח'. וכמו
 21 מההפך שבין נשמות
 22 ישראל לשאר הנבראים⁴¹,
 23 שבנשמות ישראל כתיב⁴²
 24 הפסוק האמור בבריאת אדם הראשון
 25 שתחילה ברא הקדוש ברוך הוא את
 26 גופו ואחר-כך ויפח באפיו נשמת
 27 חיים, ואיתא מובא על כך
 28 בזהר⁴³ מאן דנפח מתוכיה
 29 נפח, מי שנפח (אור) מתוכו הוא
 30 נופח (בשונה מדיבור שבו האדם
 31 מוציא הבל חיצוני בלבד, הרי הנופח
 32 אור רב עושה זאת מתוכו) ומבאר
 33 בתניא⁴⁴ דהינו מתוכיותו
 34 ומפנימיותו, שתוכיות
 35 ופנימיות החיות שבאדם
 36 מוציא בנפיתו בכתב, כדי
 37 להוציא הרבה אור ולנפח, אדם צריך
 38 להתאמץ ולהוציא את האור מתוכו
 39 ומפנימיותו הנה הפח של החיות
 40 האלוהית שבאה מפנימיות האלוהות
 41 שבנשמות ישראל שהוא
- מתוכיותו ומפנימיותו של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, יש בו
 המ'שכת העצמות, מה-שאיין-פן בהתהוות כל שאר הנבראים
 שעל החיות שלהם לא נאמר "ויפח", אף שגם הם נתהוו מבחינת
 'פח' באלוקות, כמו שכתוב⁴⁵ במפורש בכתוב אמה עשית את
 השמים ואת הארץ בכתב
 הגדול, מכל-מקום התהוותם
 של כל שאר הנבראים בפועל היא
 על-ידי הדבור, שהוא הדיבור
 לעומת "ויפח", בבחינת הכל
 והארה בעלמא ולא העצם.
 ונמצא, שבענין ה'פח'
 שבהתהוות הנבראים, לא
 נמשך העצם עצמו אלא רק הארה
 ממנו. ובענין זה היא מעלת
 ה'שם' לגבי 'פח', שה'שם'
 ממשך (תמיד) את העצם
 בגילוי, שעל-ידו נפנה האדם
 שקוראים לו בשמו, פונה לקוראו
 בכל עצמותו ולא רק בחלק והארה
 מועטת מעצמו, ועד שעל-ידי
 ה'שם' ממשיכים את הפחות
 משרשם ומקורם העצמי,
 כמבאר בהוספות לתורה
 אור⁴⁶ בנוגע לקריאת שם
 חכם או חסדן וכיוצא בזה,
 שעל-ידי-זה שקוראים לאדם
 בתארים אלה ומשבחים אותו כחכם או
 בעל-חסד מעוררים את פח
 החכמה או החסד שקיימים בו,
 מההעלם אל הגילוי שאכן יפעל
 בעניני חכמה וחסד בפועל [וזהו
 הטעם שמצינו ששבחו ששבחו
 החכמים את רבי שמעון בן
 יוחאי, כדי לעורר את
 התגלות השפע ממנו כו'⁴⁷]
 ונמצא שהשם מעורר את ההשפעה.
 ויתרה מזה בענין קריאת
 השמות למעלה באלוקות,

(41) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' קכה ואילך. אוה"ת ויחי ח"ו תתשטז, א. סה"מ תרנ"ב ע' יד. ובכ"מ.

(42) בראשית ב, ז. (43) זהר הובא בתניא שבהערה הבאה. וראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לתניא שם. וש"נ. (44) רפ"ב.

(45) ירמ' לב, יז. (46) קב, א ואילך. (47) ראה המשך והחרים תרל"א ע' מט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

העצם (ולכן הוא יום של אחדות מוחלטת, "אתם נצבים היום כולכם") שְׁוֹהוּ
 עֲנִין "מַצּוֹת הַיּוֹם הַעֲיִקִית שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשׁוֹפָר"⁴⁹, שְׁתַּקִּיעַת
 שׁוֹפָר הוּא עֲנִין שֶׁל מַעֲשֶׂה, שְׁלֵמָה גַם מֵאֲמִירַת הָאוֹתוֹת
 שֶׁהוּא עֲנִין שֶׁל דְּבוּר, בְּכוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַפּוֹעֵלִים בּוֹהֶן, כּוֹחַ הַמַּעֲשֶׂה הוּא
 כּוֹחַ יוֹתֵר חִצּוֹנִי וְיוֹתֵר נִחוּת מִכּוֹחַ
 הַדְּבוּר, וְלִכֵּן אֵף שֶׁבְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה יֵשׁ
 חֲשִׁיבוֹת מִיּוֹחֶדֶת לֵאמֹרוֹת 'אוֹתוֹת'
 שֶׁל קְרוֹשָׁה, "מַצּוֹת הַיּוֹם" הִיא דּוּקָא
 בַּעֲנִין שֶׁל מַעֲשֶׂה, תְּקִיעַת שׁוֹפָר,
 לְהוֹרוֹת עַל הַמִּשְׁכָּת רוֹמְמוֹת
 הַעֲצָמִית בְּגִילּוֹי עַד לְמִטָּה
 מִטָּה, כְּמוֹ שְׁמִבְקָשִׁים⁵⁰
 בַּתְּפִלוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְהוֹפֵעַ בְּהֶדֶר
 גָּאוֹן עֶזְךָ כּוֹי, שֶׁהוּא "וְהוֹפֵעַ"
 עֲנִין הַגִּילּוֹי. וְכְמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר
 לְעֵיל (סְעִיף ג') שְׁפִינּוֹן
 שְׁבַחֲנִית רוֹמְמוֹת הַעֲצָמִית
 נִמְשָׁךְ בְּגִילּוֹי לְמִטָּה, לִכֵּן
 נַעֲשֶׂה גַם לְמִטָּה עֲנִין
 הַהֶתְאֲחָדוּת ד'נִצְבִּים בְּלִכָּם
 לְאַחֲדִים בְּאֶחָד", שֶׁכֵּל זֶה מְדַגֵּשׁ
 אֶת הַחִירוּשׁ וְהַעֲנִין הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל רֹאשׁ
 הַשָּׁנָה שֶׁבוֹ הַהֶתְגַּלּוּת וְהַמִּשְׁכָּה
 מֵהַעֲצֵם ("רוֹמְמוֹת הַעֲצָמִית) יוֹרֶדֶת
 וְנִמְשַׁכֶּת עַד לְמִטָּה מִטָּה וְהִנֵּנוּ,
 שְׁאֵף-עַל-פִּי שִׁישְׁנֵן עֶשֶׂר
 מְדַרְגּוֹת, שׁוֹנוֹת וְרַחוּקוֹת זוֹ מִזּוֹ
 בְּיוֹתֵר רֹאשִׁיכֶם גּוֹ' עַד שׁוֹאֵב
 מִיְמֶיךָ, מִכָּל-מְקוֹם
 מֵתְאַחֲדִים כּוֹלֵם לְאַחֲדִים
 בְּאֶחָד, לְפִי שֶׁבְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה
 נִמְשָׁךְ בַּחֲנִינֵת רוֹמְמוֹת
 הַעֲצָמִית בְּגִילּוֹי עַד לְמִטָּה
 מִטָּה, הִנֵּנוּ, גַם בַּעֲנִינִים
 שְׁמִצֵּד-עֲצָמִים
 בְּהֶתְחַלְקוֹת, רֹאשִׁיכֶם גּוֹ' עַד
 שׁוֹאֵב מִיְמֶיךָ, גַם בְּהֵם נִמְשָׁךְ
 וּמֵאִיר בְּגִילּוֹי הַעֲצָמִים וְלִכֵּן
 מֵתְאַחֲדִים גַם הֵם וְכֵל הַחִילוּקִים
 בֵּין הַדְּרוֹגוֹת הַשׁוֹנוֹת מִתְבַּטְּלִים וְכֵל זֶה
 הוּא מִצַּד הַעֲצָמִים שְׁנִמְשָׁךְ
 וּמֵאִיר בְּהֵם.
 וְכֵן הוּא גַם בְּעִבּוּדָה בְּנֶפֶשׁ
 הָאָדָם, שֶׁהַעֲבֻדָה דְּרֹאשׁ-

שְׁאִינָה דּוֹמָה לְקִרְיַת הַשָּׁמוֹת לְמִטָּה, שְׁגַם קוֹדֶם קִרְיַת
 הַשָּׁמוֹת יִשְׁנֵם כְּבֹר הַכּוֹחוֹת בְּהָעֵלֶם, וּפְעוּלַת הַקִּרְיָה אִינָה
 אֶלָּא לְהַמְשִׁיכֶם לְהוֹצִיאֵם וּלְגַלּוֹתָם מִן הָעֵלֶם אֶל הַגִּילּוֹי, כְּמוֹ
 לְגַבִּי הַחֶסֶם וְהַחֲסֹדן שֶׁהַכּוֹחוֹת הִלּוּ כְּבוֹר קִימִים בּוֹ וְקִרְיַת הַשֵּׁם מַעוֹרֶרֶת
 אֶת הוֹצֵאתָם מֵהָעֵלֶם אֶל הַגִּילּוֹי מֵה'-
 שְׁאִין-כֵּן לְמַעְלָה שְׁקוֹדֶם
 הַקִּרְיָה שֶׁל הָאוֹרוֹת וְהַהֲשַׁעוֹת
 הַעֲלִיּוֹנוֹת ב'שֵׁם' הָרִי זֶה בְּאוֹפֶן
 שֶׁל פְּשִׁטוּת בְּתַכְלִית, שְׁאִין
 מְצִיאוֹת שֶׁל סְפִירוֹת כָּלֵל,
 אֶפִּילוֹ לֹא בְּבַחֲנֵית הָעֵלֶם
 שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת, כְּמִבּוֹאֵר
 בַּחֲסִידוֹת שִׁישְׁנוֹ הָעֵלֶם שִׁישְׁנוֹ
 בְּמִצִּיאוֹת כְּמוֹ הָאֵשׁ שֶׁבָּאֵבן הַנִּקְרָאֵת
 צוֹר הַחֲלָמִישׁ שֶׁהִיא קִימַת בְּמִצִּיאוֹת
 אֲבָל הִיא בְּהָעֵלֶם, וִישׁ הָעֵלֶם שְׁאִינוֹ
 בְּמִצִּיאוֹת. וְכֵן עֲנִין הַחֲסֹד וְהַחֲכָמָה
 לְמַעְלָה, בְּדִרְגּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת 'פְּשׁוּטוֹת'
 לְגַמְרִי שְׁאִין בְּהֵם כֹּל 'צִיּוֹר' וְהַגְדֵּרָה,
 עֲנִינִים אֵלֶּה לֹא קִימִים כָּלֵל, אֶפִּילוֹ
 כֹּהֵלֶם שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת, וְעַל-יְדֵי
 קִרְיַת הַשָּׁמוֹת וְהַהֲגִדֵּרָה כְּמוֹ
 'חֲכָמָה' ר'חֲסֹד' נִתְחַדֵּשׁ כָּלֵלֹת
 עֲנִין מְצִיאוֹת הַסְּפִירוֹת⁴⁸,
 וְנִמְצָא, שְׁעֲנִין ה'שֵׁם' מַעוֹרֵר
 שֶׁתְּהִיָּה הַתְּגַלּוּת וְהַמִּשְׁכָּה גַם
 בְּבַחֲנֵית שְׁלֵמָה מְהָעֵלֶם
 שְׁאִינוֹ בְּמִצִּיאוֹת, בְּבַחֲנֵית
 וּמְדִירָגָה שֶׁבָּה כָּלֵלֹת הַעֲנִין לֹא קִיִּים
 עֲדִיין.
 זֶהוּ שֶׁהַעֲבֻדָה דְּרֹאשׁ-
 הַשָּׁנָה הִיא בַּעֲנִין אֲמִירַת
 אוֹתוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְתַפִּילָה שֶׁהוּא
 דּוֹגְמַת עֲנִין ה'שֵׁם' הַמִּמְשִׁיךְ
 וּמַעוֹרֵר, וְהִנֵּנוּ, לְפִי שְׁעַל-יְדֵי
 הַשֵּׁם נִמְשָׁךְ הָעֲצָמִים לְמִטָּה
 בְּגִילּוֹי (כְּנ"ל סְעִיף ד'), וְהוּא
 גַם עֲנִינוֹ שֶׁל רֹאשׁ-הַשָּׁנָה
 שְׁבוֹ מִמְשִׁיכֶם מִבַּחֲנֵית
 רוֹמְמוֹת הַעֲצָמִית שְׁמִצֵּד עֲצָמָה
 הִיא בְּרוֹמְמוֹת וְהַתְּשׁוּאוֹת וְלַמַּעְלָה
 מְגִדִּי הַנְּבִרָאִים לְגַמְרִי לְהִיּוֹת
 בְּגִילּוֹי עַד לְמִטָּה מִטָּה,
 וְכַמּוֹר לְעֵיל שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא גִילּוֹי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השנה היא באופן של הזזה עצמית³², היינו שינוי וזעזוע בעצם
2 המציאות של האדם, ולא רק בפרט כזה או אחר, וזאת בגלל שבראש השנה
3 יש התגלות של עצם האלקות, וכפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵¹
4 בענין ההכתרה וההשתתותא שבראש השנה, שענין
5 ההכתרה הוא שמכתירים את
6 המלך ליבטל אליו בכל אשר
7 יצוה, שענין זה שנין לבחינת
8 הרצון, ובמדרגה זו יתכן מצב
9 שהאדם עדיין לא בטל לאלוקות לגמרי
10 אלא הוא נשאר מציאות בפני עצמו
11 והביטול שלו הוא בכך שהוא בטל אל
12 הרצון העליון ולמעשה הוא ממלא את
13 רצון ה' מה שאין-כן
14 השתתותא הוא ביטול עצמי
15 ביטול מלא ומוחלט של כל המציאות
16 האישית לבעל הרצון,
17 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, ובביטול זה
18 האדם מבטל את כל המציאות שלו
19 לחלוטין, כי הביטול לבעל הרצון
20 הוא ביטול הרבה יותר עמוק ופנימי
21 מאשר הביטול לרצון, ובביטול זה של
22 'השתתותא' הנה הביטול
23 העצמי שמצד עצם הנשמה
24 מאיר גם בעשרה כחות
25 הגלויים (שדוגמתם הם עשר
26 המדרגות דראשיכם גו' עד
27 שואב מימך), והינו, לא רק
28 בכחות כמו שהם כלולים
29 בנפש במדרגה גבוהה ופנימית
30 בנפש, אלא גם כמו שהכחות
31 באים בגילוי בכחינת
32 התחלקות ולכל אחד מהם יש
33 הגדרות מיוחדות לו, שונות מהגדרות
34 של הכחות האחרים, שגם הם
35 חדורים (דורגנומען) חדורים
36 בתוך תוכם) בביטול העצמי
37 שמצד עצם הנשמה, וכפי
38 שמבואר לעיל שכאשר העצם מתגלה
39 הרי הוא מאיר ופועל גם בדרגות הכי
40 נמוכות, למטה מטה, ולכן
- מתאחדים כל עשר הכחות והסוגים השונים להיות לאחדים
באחד.
וענין זה מרומז גם במבאר ב'סידור' עם דא"ח (דברי אלוקים
חיים) ממאמרי החסידות של רבנו חזקוני ב'שער התקיעות'⁵² שענין
תקיעת שופר הוא המושבת
העצם, עצם התקמה, עצם
המדות ועצם המלכות, ולכאורה אינו מוכן, הרי
התקמה והמדות הם כחות
פרטיים עם הגבלות והגדרות
פרטיות מיוחדות, ומהו אומרו
עצם התקמה, עצם המדות
וכו' והרי לכאורה הם בדרגה הרבה
יותר נמוכה מהעצם?
אך הענין הוא, שבזה מרומז
שהעבודה דראש השנה היא
באופן שגם הכחות הגלויים
כולל המוחין, המידות והמלכות, יהיו
חדורים בכחינת העצם וגילוי
העצם יאיר ויפעל בהם.
(ח) ובה יוכן ענין אמירת
מזמור "שיר המעלות
ממעמקים" בכל עשרת ימי
תשובה. דהנה, אף-על-פי
שהעבודה דעשרת ימי
תשובה היא לתקן ולהמשיך
את העשר ספירות
המוגדרות, ועשרה כחות הנפש
הפרטיים המוגדרים, מכל-מקום
הרי זה באופן שממשיכים
בהם את העצם, שהוא ענין
"ממעמקים"⁵³, העומק
והפנימיות של הדברים, ובה גופא,
עומק לפני מעומק, כלשון הוזהר
שהוא לעיל בתחילת המאמר
עומקא דבירא, עומקא
דכולא, עומקא דכל עומקין,
שהוא ענין "ממעמקים"⁵³, עומקא
דבירא, עומקא דכולא, עומקא דכל עומקין, והינו "ממעמקים" לשון רבים,

(51) ספר השיחות תש"ה ע' 9. וראה ד"ה זה היום פ"ט (תורת מנחם - התוועדיות חמ"א ע' 13). (52) ראה ד"ה לה"ע
תק"ש ע"פ כוונת הבעש"ט ז"ל - רמז, ג ואילך. (53) ראה גם סד"ה שיר המעלות ממעמקים עדר"ת (המשך תער"ב ח"א
ס"ע תד ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עומק הבור, עומק הכל, עומק כל העומקים וְהִינֵנוּ זו המשמעות הפנימית
2 של "מַמְעַמְקִים" לְשׁוֹן רַבִּים, עֹמֵק וְעֹמֵק לְעֹמֵק, עומק
3 לפנים מעומק וכן הלאה, שְׁהוּא בְּחִינַת הָעֵצָם תכלית העומק.
4 דְּהֵנָּה, לְכַאוֹרָה אֵינוֹ מוֹכֵן הַפִּירוּשׁ דְּעֹמֵק וְעֹמֵק לְעֹמֵק,
5 דְּמֵאַחַר שִׁישְׁנוּ עֹמֵק נֶעְלָה
6 יוֹתֵר, הָרִי הָעֹמֵק הָרָאשׁוֹן
7 אֵינוֹ עֲנִין הָעֹמֵק לְאַמְתָּתוֹ
8 שְׁהִי בְּעֹמֵק זֶה עֲצֻמוֹ יֵשׁ עֹמֵק עֹמֵק
9 יוֹתֵר, וּמִדּוּעַ אִם כֵּן גַּם הוּא נִקְרָא
10 'עומק'.
11 אֶף הָעֲנִין הוּא, שְׁבְּחִינָה עֹמֵק לְעֹמֵק הוּא
12 עֹמֵק לְעֹמֵק הוּא לְמַעְלָה
13 לְגַמְרִי מְגֹדֵר עֹמֵק סֵתֵם (אוֹרֶךְ
14 וְרוֹחֵב הַהִיקָף שֶׁל הַדָּבָר וּפְרִטִי
15 הַמְצִיאֹת שֶׁלוֹ), וְרַק מִפְּנֵי שְׁאִין
16 לָנוּ שֵׁם אַחֵר לְקִירוֹתוֹ, קוֹרִין
17 אוֹתוֹ בְּשֵׁם עֹמֵק לְעֹמֵק, אֶף
18 שְׁבָאֲמָת הוּא לְמַעְלָה לְגַמְרִי
19 מְגֹדֵר עֹמֵק, וְהוּא בְּחִינַת
20 הָעֵצָם, רוֹמְמוֹת הָעֲצָמִית
21 כְּלוּמֹר, שֶׁאֵנָם 'עומק' סֵתֵם הוּא עֹמֵק
22 אֲמִיתִי וְרֹאיוֹ הַלִּיקָרָא בִּשְׁם זֶה, וְזֶה
23 הַשְׁעוּמָק לְפָנִים מִמְּעוֹמֵק נִקְרָא כֵּן הוּא
24 מִפְּנֵי שֶׁהַכּוֹנֵה לִ'עֵצָם' וְאֵין לָנוּ שֵׁם
25 לְקִרְאָה לּוֹ וְלִכֵּן אוֹמְרִים שְׁהוּא הַדָּבָר
26 שִׁיּוֹתֵר עֹמֵק מִהָעֹמֵק, וְכֵן זֶה נִרְמָז
27 כְּאִמּוֹר בְּבִיטוּי "מַמְעַמְקִים" לְשׁוֹן
28 רַבִּים.
29 וּבְחִינָה זֹאת שֶׁל הָעֵצָם נִמְשָׁכָת
30 וּבֹאֵה לִידֵי גִלּוּי בְּכָל הָעֶשֶׂר
31 סְפִירוֹת וְעֶשְׂרֵה כְּחוֹת הַנֶּפֶשׁ
32 שְׁמִמְשִׁכִּים וּמִבֵּיאִים לִידֵי גִלּוּי
33 בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שֵׁם
34 הֵם אֶף שֶׁמִּצַּד מִהוֹתָם הֵם לְמַטָּה מִן
35 הָעֵצָם בְּאֵין-עֵרוֹךְ נִעְשִׂים חֲדוּרִים
36 בְּבְחִינַת הָעֵצָם דְּ"מַמְעַמְקִים"
37 (עַל-דֶּרֶךְ הָאֱמוּנָה לְעִיל, שְׁבָכָל
38 עֶשֶׂר הַמְּדַרְגּוֹת
39 מִ"רִאשִׁיכֶם גּו' עַד שׁוֹאֵב
40 מִ"מִימֶיךָ" מֵאִיר בְּחִינַת הָעֵצָם
41 וְלִכֵּן הֵם מֵתַחֲדִים בְּאֲחֻדוֹת מִוֹחֲלֻט).
42 וְכֵּהָ יוֹכֵן מַעֲלַת הָעֲבוּדָה
- דְּ"מַמְעַמְקִים קִרְאִיתִיךָ" עַל הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל לְבִי דְרָשְׁתִּיךָ",
וּמִיוֹשֶׁבֶת הַשָּׂאֵלָה שֶׁנִּשְׁאָלָה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֵמֶר מִה הָעִילּוֹי וְהַהוֹסָפָה שֶׁל
"מַמְעַמְקִים" אִם גַּם קוֹרֵם לִכֵּן כִּבְרֵי יֵשׁ אֵת הַשְּׁלִימוֹת שֶׁל "בְּכָל לְבִי" כִּי
הָעֲבוּדָה דְּ"בְּכָל לְבִי דְרָשְׁתִּיךָ" הִיא רַק שְׁלֵמוֹת הַכְּחוֹת,
מֵה-שְׁאִין-כֵּן הָעֲבוּדָה
דְּ"מַמְעַמְקִים" הִיא בְּאוֹפֶן
שְׁנוֹסֶף עַל שְׁלֵמוֹת הַכְּחוֹת -
הָרִי הֵם הַכּוֹחוֹת חֲדוּרִים
בְּבְחִינַת הָעֵצָם וְזֶה כְּמוֹכֵן חִידוּשׁ
וְיִתְרוֹן עֲצוּם.
וְזֶהוּ מֵה שְׁנֵאֲמַר "שִׁיר
הַמַּעֲלֹת" סֵתֵם, שֶׁלֹּא פְּרִישׁ
מֵאֵן אוֹמְרוֹ, וְהַכּוֹתוֹ לֹא מִפְּרִשׁ מִי
אִמְרֵי אֶת הַפֶּרֶק הַזֶּה (כְּמוֹ בְּפִרְקִים
אַחֵרִים שֶׁנִּאֲמַר בָּהֶם "שִׁיר הַמַּעֲלֹת
לְדוֹד" וְכֵן) אֲלֵא "שִׁיר
הַמַּעֲלֹת" דְּזִמְנִין כָּל בְּנֵי
עַלְמָא לְמִימְרִיהָ לְדָרִי עַלְמָא,
שֶׁמוֹכִינִים כֵּן בְּנֵי הָעוֹלָם לְאִמְרוֹ לְדוֹרוֹת
עוֹלָם, וְהִיא עֲבוּדָה הַנִּדְרֶשֶׁת מִכָּל אֶחָד
וְאַחֵד וְהִנֵּנוּ, שִׁישְׁנוּ "שִׁיר
הַמַּעֲלֹת לְדוֹד", אֲשֶׁר עִם
הַיּוֹתוֹ מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְהַמֶּלֶךְ קֶשֶׁר
לְעַם בְּקֶשֶׁר חֲזוֹק מֵאֵד, וְאִמְרֵי
הַמְּזֻמְרִים בְּשֵׁם כָּל
יִשְׂרָאֵל⁵⁴, וְאִם כֵּן גַּם הַמְּזֻמְרִים
שֶׁנִּאֲמַר בָּהֶם "שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְדוֹד"
שִׁיכִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִכָּל-מְקוֹם
יֵשׁ בְּזֶה הַתַּחֲלֻקוֹת וְלֹא כּוֹלֵם
שׁוּיִם בְּדָבָר, שִׁישׁ מִי שְׁהוּא
מִשְׁכֵּמוֹ וְנִמְעָלָה גְבוּהָ מִכָּל
הָעָם⁵⁵, כְּלוּשׁוֹן הַכּוֹתוֹ לְגַבִּי שְׁאוּל
הַמֶּלֶךְ, וְיֵשׁ מִי שְׁהוּא לְמַטָּה
כּוֹי, וְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי שְׁאִין
בְּזֶה בְּחִינַת הָעֵצָם, כְּמוֹכֵן לְעִיל
בְּאִרְכּוּת שְׁבִירָגוֹת נִמּוּכוֹת מִהָעֵצָם יֵשׁ
הַתַּחֲלֻקוֹת וְגִדְרִים שׁוֹנִים מֵה-שְׁאִין -
כֵּן "שִׁיר הַמַּעֲלֹת" סֵתֵם,
דְּזִמְנִין כָּל בְּנֵי עַלְמָא
לְמִימְרִיהָ לְדָרִי עַלְמָא, שְׁהוּא
מִזְמוֹר הַשִּׁיחַ לְכוֹלֵם בְּשׁוּוֹה הוּא
בְּחִינַת הָעֵצָם שְׁהוּא כְּכוֹלֵם

(54) ראה מדרש תהלים פ"א, א. ילקוט שמעוני שמואל"ב רמז קסה. (55) ראה שמואל"א ט, ב. נתבאר באוה"ת וירא ח"ד תשסד, ב. שה"ש ח"ב ע' תיר ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בְּשִׁנָּה (על-דרך האמור לעיל, שְׁמַצַּד בְּחִינַת הָעֶצֶם -
 - 2 נַעֲשִׂית הַהִתְאַחָדוּת ד"ר אֲשִׁיכֶם גו' עַד שׁוֹאֵב מִימִיךָ
 - 3 לְהִיּוֹת לְאַחָדִים כְּאַחַד), וְהִנֵּנוּ, שְׁדוּקָא בְּהַמְשָׁכָה לְמִטָּה
 - 4 מִטָּה לְכָל בְּנֵי עַלְמָא מְבַלִּי יוֹצֵא מִן הַכֹּלל, אֲפִילוּ אֵלֶּה שֶׁהֵם לְמִטָּה
 - 5 מִטָּה - נִמְשָׁךְ הָעֶצֶם⁵⁶ (על-
 - 6 דֶּרֶךְ מֵה שְׁנִתְבָּאָר לְעִיל (על-דֶּרֶךְ הָאֲמֹר לְעִיל, שְׁמַצַּד בְּחִינַת הָעֶצֶם -
 - 7 שְׁדוּקָא ה'שם' שְׁהוּא
 - 8 בְּבִחִינַת הָעֶלֶם יוֹתֵר מ'פֶּח' -
 - 9 הָרִי הוּא מִמְשִׁיךְ וּמַגִּלָּה וּמַעֲוֹר
 - 10 ו'קורא' אֶת הָעֶצֶם).
 - 11 וְעַל-יְדֵי כָּלִלוּת הָעֲבוּדָה
 - 12 דְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יָמֵי
 - 13 תְּשׁוּבָה בְּאוֹפֵן שְׁהִבְיטוּל
 - 14 הָעֶצֶם בִּיטוּל כָּל הַמַּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית
 - 15 לְגַמְרֵי שְׁמַצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה
 - 16 נִמְשָׁךְ וְחֹדֶר גַּם בְּכַחוֹת
 - 17 הַגְּלוּיִים עַד לִפְנֵי הַיּוֹתֵר
 - 18 תַּחְתּוֹן, וְכַמְבוּאָר לְעִיל שֶׁלֹּכַן מִצּוֹת
- 12
- הוּא מִמְשִׁיךְ אֶת הָעֶצֶם).
- וְעַל-יְדֵי כָּלִלוּת הָעֲבוּדָה דְּרֵאשׁ-הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יָמֵי תְּשׁוּבָה בְּאוֹפֵן שְׁהִבְיטוּל
- הָעֶצֶם מִשְׁמַצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה נִמְשָׁךְ וְחֹדֶר גַּם בְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים עַד
- לִפְנֵי הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹן, פּוֹעֲלִים כֵּן גַּם לְמַעְלָה, שְׁנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת רוּמָמוֹת הָעֶצֶם
- בְּגִילּוּי עַד לְמִטָּה מִטָּה, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִשְׁלָמָת הַכְּפֻנָּה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה
- בְּתַחְתּוֹנִים⁵⁷.

(56 חסר קצת (המור"ל). (57 תניא פל"ו).

אגרות קודש

ב"ה, י"ג תשרי, תשכ"א
ברוקלין.

כבוד המתפללים והנהלת בית הכנסת ובית המדרש חב"ד מאה שערים,
בירושלים עיר הקדש תבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש ממתפללי בית הכנסת ובית המדרש על ידי האורחים שליט"א, ויהי רצון
שתמיד כל הימים יתבשרו בני ישראל איש מרעהו אך טוב בטוב אמיתי כדרז"ל, טוב לשמים טוב
לבריות, וטוב העושה פירות (קדושין מ, א).

וכיון אשר בכל עניני קדושה, ככל שיהי' המצב גם טוב, תמיד יש מקום להוסיף, כיון שקשורים
בהקב"ה שהוא אין סופי, תקותי חזקה שיתחזקו לא רק בעניני תפלה אלא גם בעניני לימוד התורה
ברבים הן בנגלה והן בחסידות בכל יום, ובש"ק בהוספה בלימוד תורת החסידות, כמובן ע"פ המבואר
בזה בכתבי האריז"ל.

והרי פסקו רז"ל אשר שמא גרים, ולבית המדרש ולבית הכנסת לשאת השם חב"ד בצדק -
לתהלה ולשם ולתפארת (עיין לקוטי תורה לרבנו הזקן פרשת תבוא סוף ד"ה היום הזה ה"א מצוך
וגוי' בכל לבבך ובכל נפשך), ויהי רצון שישמש דוגמא חי' וישפיע בכל הנ"ל על כל בתי כנסיות ובתי
מדרשות, עדי יקויים היעוד, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, בביאת
משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת חג שמח.

בס"ד. שיחת ש"פ וילך, שבת שובה, וא"ו תשרי*, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. בהתחלת הפרשה שקראו ביום השבת-קודש זה - הפרשה הראשונה של השנה החדשה -
נאמר: "וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל ויאמר אליהם וגו'".
וצריך להבין:
- (א) מדוע נאמר "וידבר את הדברים האלה" . ויאמר אליהם" - ולא נאמר מיד "ויאמר אליהם"? וגם
אם כוונת הכתוב להדגיש את הדיבור אל כל ישראל - הוה-ליה-למימר "וילך משה אל כל ישראל ויאמר
אליהם" או "ויאמר משה אל כל ישראל"?
(ב) "וידבר גו' אל כל ישראל" ו"ויאמר אליהם" אינו רק כפל הענין במליצות שונות, אלא ב' ענינים
שונים, שהרי הלשון "וידבר" מורה על דיבור קשה, כמו שכתוב¹ "דיבר האיש גו' אתנו קשות", ואילו
"ויאמר" הוא לשון רכה². וצריך להבין, מה הם ב' הענינים בדיבור קשה ואמירה רכה בנידון-דידן?
(ג) מצד טבע בני אדם, נשמות בגופים (שאליהם מופנית האזהרה מפני ענינים בלתי-רצויים שבהמשך
הפרשה, שהרי הנשמה היא תמיד באמנה אתו יתברך³, ורק מצד הגוף ונפש הבהמית דרושה אזהרה כו')
- צריך להתחיל מן הקל אל הכבד, והיינו, שלאחרי שמתחילים בדרך של קירוב, אמירה רכה, אזי יכול
לקבל גם דיבור קשה, מה-שאין-כן אם מתחילים בדיבור קשה, הרי זה יכול לפעול דחיה כו'.
לכל-לראש צריך להיות "ימין מקרבת"⁴, ורק אחר-כך "שמאל דוחה"⁵, ועוד זאת, שגם אז הנה הדחיה
היא רק בשמאל, שהיא יד כהה⁶, ואילו הקירוב הוא בימין, שבה הוא עיקר כחו⁷.
וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸ אודות סדר העבודה שהנהיג הבעל-שם-טוב אצל הצדיקים הנסתרים,
שלכל לראש צריך לעשות טובה ליהודי, בגשמיות או ברוחניות (כפי האפשרי), ורק לאחר-יזה להוכיחו
ולעוררו אודות הענינים שצריך לתקן בקיום התורה ומצוות.
ואם-כן, היתכן שמשה רבינו - שהיה רועה נאמן הראשון של בני-ישראל, ומתחילת בריאתו היה
מתוקן לכך, כמו שכתוב⁹ "ומשה היה רועה", וממנו צריך ללמוד כל "רועה ישראל" (כולל גם מי שיש
לו השפעה על יהודי אחד, שביחס אליו הרי הוא "רועה", אם כי בציור הכי נמוך) - יקדים דיבור קשה
("וידבר") לפני אמירה רכה ("ויאמר")?
(ד) בדברי משה לבני-ישראל שבהתחלת הפרשה, מצינו כמה פעמים לשון רבים, החל מתחילת הענין:
"ויאמר אליהם", וכמה פעמים בלשון יחיד, כמו: "ה' אלקיך הוא עובר לפניך"¹⁰, "הוא ההולך עמך לא
ירפך ולא יעזובך"¹¹.
ואף שמצינו בכמה מקומות דיבור לכלל ישראל בלשון יחיד, כיון שכל בני-ישראל הם קומה אחת¹²
- הרי אי משום הא, היו כל הכתובים כאן צריכים להאמר בלשון יחיד, וכיון שנאמרו כאן ב' לשונות,
לשון רבים ולשון יחיד, על כרחך צריך לומר, שהדיבור כאן הוא לכל אחד מן ישראל (ולא לכלל ישראל),
אלא שבזה גופא יש נפקא-מינה אם הדיבור הוא לכל אחד כפי שעומד בפני עצמו, שאז הדיבור הוא
בלשון יחיד, או כפי שעומד עם שאר בני-ישראל, שאז הדיבור הוא בלשון רבים.

ואילך.

- (6) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסכ"ז. וש"נ.
- (7) ראה עיון יעקב לע"י סוטה שם.
- (8) ראה "התמים" ח"ב ע' מד. ועוד.
- (9) שמות ג, א. וראה שמו"ר פ"ב, ד.
- (10) לא, ג.
- (11) שם, ו.
- (12) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(*) לאחר ההתוועדות, בעלות המנחה, נסתלקה הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, אמו של - יבדלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א.

- (1) מקץ מב, ל.
- (2) ראה יתרו יט, ג ובפרש"י.
- (3) תניא ספכ"ד.
- (4) סוטה מז, א. וש"נ.
- (5) הביאור בזה - ראה שיחת ש"פ תולדות ס"ח (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 289). וראה גם לקו"ש חיי"ז ס"ע 73

1 (ה) בהקדמה ל"וידבר גו' ויאמר אליהם" נאמר "וילך משה". וצריך להבין: פרשה זו באה לאחרי
2 ובהמשך לפרשת נצבים, שגם בה דיבר משה אל כל בני־ישראל - "אתם נצבים היום כולכם וגו'" ¹³
3 (ויתירה מזה: לא רק אל כל בני־ישראל שבדורו, אלא כמו שכתוב בהמשך הפרשה ¹⁴: "את אשר ישנו
4 פה גו' ואת אשר איננו פה גו'", היינו, גם אל כל בני־ישראל שבדורות הבאים, וגם בדורות שלפני זה,
5 כדאיתא בפרקי דרבי אליעזר ¹⁵). וכיון שכבר היה במעמד כל ישראל ודיבר אליהם, אם כן, למה הוצרך
6 לילך - "וילך משה" - בכדי לדבר אל כל ישראל?

7 (ו) גם צריך להבין מהי שייכותה של פרשת וילך לשבת שובה, או לשבת שלפני ראש השנה: כשהיא
8 בפני עצמה - קורין אותה בשבת שובה (כבקיעות שנה זו), וכשהיא מחוברת לפרשת נצבים וטפלה
9 אליה [וכסימן הגאונים ¹⁶ שהובא גם בבעל הטורים ¹⁷: "ב"ג המלך פ"ת וילך, פירוש ב"ג המלך, כשחל
10 ראש השנה (שנקרא "המלך", על שם שעבודת היום היא "תמליכוני עליכם" ¹⁸) יום ב' או ג', אז נצבים
11 וילך נפרדים" ("פת וילך", מלשון "פתות אותה" ¹⁹)] - קורין אותה בשבת שלפני ראש השנה.

12 ב. ויש לומר הביאור בזה:

13 תוכן דברי משה לבני־ישראל הוא - שהקב"ה נותן להם ארץ שבעה עממין ("ה' אלקיך גו' ישמיד
14 את הגוים האלה מלפניך וירשתם... ונתנם ה' לפניכם" ²⁰), שבה נכלל כל העולם כולו, שהרי כל העולם
15 שותה מתמצית ארץ ישראל ²¹; וכל זה - בתנאי ובשביל - "ועשיתם גו' ככל המצוה אשר צויתי אתכם" ²²,
16 קיום המצוות, והיינו, שבשביל ועל־ידי־זה שבני־ישראל מקיימים את המצוות, נותן הקב"ה את העולם
17 כולו לבעלותם, כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים ²³.

18 ולהעיר:

19 נתינת העולם כולו לבעלותם של בני־ישראל ("ונתנם ה' לפניכם"), שהוא ענין "דירה בתחתונים" -
20 הרי זה נעלה יותר מאשר העבודה דקיום התורה ומצוות ("ועשיתם גו' ככל המצוה"), כי: התורה הוא
21 ענין של טעם ודעת, וכן המצוות יש להם טעם. - השאלה היא רק אם טעמי מצוות נתגלו, או שלא
22 נתגלו, ויתגלו לעתיד ²⁴, אבל טעם יש להם; מה־שאינ־כן הענין ד"דירה בתחתונים" הוא למעלה לגמרי
23 מטעם, כלשון המדרש ²³: "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", וכמאמר רבינו הזקן ²⁵: "אויף אַ
24 תאוה איז קיין קשיא", והיינו, שאין זה ענין שיש בו טעם נעלה ביותר שאי־אפשר להשיגו עתה, וכאשר
25 יהיה עליו בעבודה אזי יוכלו להשיגו (בדוגמת טעמי מצוות שיתגלו לעתיד לבוא), אלא זהו ענין
26 שלמעלה לגמרי מגדר טעם.

27 - וזהו גם הביאור במאמר רו"ל ²⁶ שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה
28 ומצוות, כיון שתורה ומצוות הם בגדר של טעם (כנ"ל), מה־שאינ־כן נשמות ישראל.

29 ולכן, אפילו כאשר בני־ישראל עוברים חס־ושלום על תורה ומצוות, הנה להחליפם באומה אחרת
30 חס־ושלום אי אפשר ²⁷, ובשתים: בני־ישראל נשאים תמיד קשורים בהקב"ה, "באמנה אתו" ³, (וטעם
31 הדבר - כיון ש)הקב"ה נשאר תמיד קשור עם בני־ישראל. והיינו מצד מעלת נשמות־ישראל על התורה
32 ומצוות, להיותם "חלק אלקה ממעל ממש" ²⁸ [וכמבואר במכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ²⁹ ב' הפירושים בתיבת
33 "ממש": (א) מלשון ממשות, והיינו, כפי שהנשמה נתפסת בבחינת גשמיות כו', (ב) שתיבת "ממש" קאי

(22) שם, ה.

(23) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(24) ראה לקו"ש חל"ב ע' 174 ואילך. וש"נ.

(25) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ז ואילך. סה"מ תש"ב ע' 34. ועוד.

(26) ב"ר פ"א, ד.

(27) פתיחתא דרות רבה ג. ובכ"מ.

(28) תניא רפ"ב.

(29) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' תד. ע' תז.

(13) כט, ט.

(14) שם, יד ובפרש"י. וראה גם לקו"ש חי"ט ע' 266 ואילך.

(15) פמ"א.

(16) הובא בטושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. מחזור ויטרי סש"נ.

אבורהם בסדר הפרשיות וההפטרות.

(17) ריש פרשתנו.

(18) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(19) ויקרא ב, ו.

(20) פרשתנו שם, ג"ה.

(21) ראה תענית יו"ד, רע"א. פרש"י עקב יא, יב.

- 1 אדלעיל מיניה - ממש חלק אלקה. וב' הפירושים הם בתיבה אחת, והיינו, שגם כפי שנתפסת בגשמיות
2 הרי היא נשאר ממש חלק אלקה], ו"מאן דנפח מתוכיה נפח, פירוש מתוכיותו ופנימיותו כו"כ²⁸, שלכן,
3 הנה מבלי הבט על מעמדו ומצבם בקיום התורה ומצוות, הנה להחליפם כו" אי אפשר. -
- 4 אמנם, אף שהענין ד"דירה בתחתונים" הוא נעלה יותר מקיום התורה ומצוות, הנה מטעם הידוע לו
5 צריכה להיות העבודה דתורה ומצוות - "ועשיתם גו' ככל המצוה גו'", וכמבואר בספרים שזהו כדי שלא
6 יהיה בבחינת "נהמא דכיסופא"³⁰, שלכן צריך להיות הענין ד"דירה בתחתונים" על-ידי עבודה דוקא³¹.
- 7 ג. ובהקדמה לזה - "וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל ויאמר אליהם":
- 8 כיון שהכוונה היא שתהיה דירה לו יתברך בתחתונים דוקא, היינו, בעולם-הזה התחתון שהקליפות
9 גוברים בו כו"כ³², לעשות ממנו (על-ידי התורה ומצוות) דירה לו יתברך - הנה לכל-לראש צריך לפעול
10 שבירת חומרות העולם, ואחר-כך יכולים לפעול על-ידי התורה ומצוות זיכון הגשמיות, לעשות ממנה
11 דירה לו יתברך.
- 12 וזהו "וידבר את הדברים האלה" - דיבור קשה, אבל לא בנוגע לבני-ישראל, אלא בנוגע להעולם -
13 לפעול שבירת חומרות העולם; ואחר-כך מתחיל הדיבור לבני-ישראל באמירה רכה - "ויאמר אליהם",
14 כדרכו של רועה נאמן שמדבר באופן של קירוב, תוך נתינת הוראה מפורטת באופן הזיכון.
- 15 ועל דרך המבואר במקום אחר³³ בענין הקדמת גלות מצרים למתן-תורה - כי, כפי שהעולם הוא מצד
16 עצמו, לא שייך שיהיה בו הענין דמתן-תורה, ולכן הוצרך להיות תחילה זיכון כללי על-ידי גלות מצרים.
17 ובפרטיות - יש בזה ג' ענינים: (א) שבירת החומרות על-ידי גלות מצרים, (ב) הזיכון שמצד הגילוי
18 מלמעלה במתן-תורה, (ג) עבודה פרטית של בני-ישראל בקיום התורה ומצוות לאחרית מתן-תורה,
19 שעל-ידי-זה עושים דירה לו יתברך בפועל.
- 20 וכמו כן אצל משה רבינו - "אנכי עומד בין הוי' וביניכם"³⁴ - היו ג' ענינים אלו: (א) "וידבר", דיבור
21 קשה, לפעול שבירת החומרות, (ב) "את הדברים האלה" - לא עשרה מאמרות שבהם נברא העולם³⁵,
22 אלא "הדברים האלה" - תורה (פעולת הזיכון מלמעלה), (ג) "ויאמר אליהם" - הוראה לבני-ישראל
23 בנוגע לפרטי העבודה בזיכון העולם.
- 24 ד. אמנם, יכול יהודי להתיירא ולחשוב כיצד יהיה בכחו לזכך את העולם, בה בשעה
25 ש"אקדמיה טעניתא"³⁶, שהרי העולם נברא ביום ראשון למעשה בראשית, ואילו האדם נברא רק ביום
26 הששי.
- 27 ועל זה נאמר³⁷: "חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם", והיינו, שאין להתיירא מפני תוקף
28 העולם, כיון שמה רבינו פעל כבר שבירת החומרות, כנ"ל. ומה גם שבריאת העולם היא "בשביל
29 ישראל שנקראו ראשית"³⁷, ובמילא יש להם כח ובעלות על כל העולם.
- 30 ומסיים³⁸: "כי ה' אלקיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך" - בלשון יחיד - להורות שלכל אחד
31 מישראל ניתן כח מלמעלה שתהיה לו שליטה וממשלה על כל העולם, כי הכוונה בבריאת העולם "בשביל
32 ישראל" היא בנוגע לכל אחד מישראל, וכמאמר רז"ל³⁸ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם".
33 ועוד זאת, שהכח לשליטה זו הוא מצד בחינת היחידה שבכל אחד מישראל³⁹.

(35) אבות רפ"ה.
(36) ראה זח"א קעט, א"ב.
(37) פרש"י ר"פ בראשית.
(38) סנהדרין לז, סע"א (במשנה).
(39) חסר קצת (המו"ל).

(30) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. הובא בלקו"ת צו ז, ריש ע"ד. ובכ"מ.
(31) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 106. וש"נ.
(32) ראה ע"ח שמ"ב ספ"ד. הובא בתניא פ"ו. פכ"ד.
(33) ראה תו"א יתרו עד, ב. ובכ"מ.
(34) ואתחנן ה, ה.

- 1 ה. והנה, דובר כמה פעמים שהתורה היא נצחית⁴⁰, גם בנוגע להוראותיה, כך שגם ההוראה מכל
2 הנ"ל ישנה בכל דור ודור, כיון ש"אתפשטותא דמשה בכל דרא"⁴¹, ועל-ידי-זה שמשה שבכל דור פועל
3 שבירה כללית בחומריות העולם, ניתן כח לכל אחד מישראל לפעול זיכוך הגשמיות כו'.
- 4 ועוד זאת, שכל עניני התורה הם בדרך כלל ובדרך פרט⁴², כך שענינו של משה ישנו גם בכל אחד
5 מישראל, וכמבואר בתניא⁴³ בפירוש מאמר ארז"ל בנוגע לענין היראה, ש"לגבי משה מילתא זוטרת
6 היא"⁴⁴, שהכוונה בזה היא לניצוץ משה שבכל אחד מישראל, ובכח זה הרי הוא פועל שבירה כללית
7 בחומריות העולם, ואחר-כך פועל (על-ידי עבודתו בתורה ומצוות) זיכוך הגשמיות, לעשות לו יתברך
8 דירה בתחתונים.
- 9 ו. ועל-פי-זה יש לבאר גם השייכות דפרשת וילך לעשרת ימי תשובה או לשבת שקודם ראש השנה:
10 ראש השנה (והמשכו בעשרת ימי תשובה) הוא הזמן שבו צריכים לבנות את כל הענינים מחדש,
11 והיינו, לפי שכל הענינים חוזרים לקדמותם⁴⁵, ולכן צריך יהודי לבנות הכל מחדש, וכמאמר רז"ל⁴⁶ "מה
12 הקב"ה בורא עולמות, אף אביכם (יעקב) בורא עולמות", ולעשות את העולם דירה לו יתברך.
- 13 ולכן קורין אז בתורה אודות ה'נתינת כח' על ענין זה - כי, על-ידי-זה ש"וידבר (משה) את הדברים
14 האלה גו'", ופעל שבירת החומריות כו', נתן כח לכל אחד מישראל ביחוד, שעל-ידי-זה שילמד בתורה
15 פסוק זה או שאר פסוקים, יפעל שבירת החומריות, ואחר-כך יפעל על-ידי קיום התורה ומצוות ענין
16 הזיכוך כו'.
- 17 וזהו גם מה שפירש רש"י על הפסוק "לא ירפק", "לא יתן לך רפיון" - דלכאורה אינו מובן: מהי
18 משמעות דברי רש"י ומה מוסיף בדבריו על מה שנאמר בפסוק? - אך הענין הוא, שבזה מרומזת ה'נתינת
19 כח' לכל אחד מישראל על בנין העולמות שצריך לפעול בראש השנה, לפי שההמשכה בעולם קודם
20 התקיעות היא באופן של רפיון ידים (כמבואר ב'סידור' שער התקיעות⁴⁷), ועל זה היא ה'נתינת כח' ש"לא
21 יתן לך רפיון".
- * * *
- 22
- 23 ז. מהאמור לעיל יש הוראה נוספת שקודמת לכל הענינים (גם לפני "וידבר את הדברים האלה") -
24 "וילך משה":
- 25 ובהקדמה - שתורה שבכתב אינה צריכה לפרש להיכן הלך, כיון שזהו דבר פשוט ומובן מעצמו. ורק
26 בתורה שבעל-פה, שהיא מפרשת גם את הענינים הפשוטים לאלו שנמצאים בדרגת תורה שבכתב - הנה
27 בתרגום יונתן בן עוזיאל (תורה שבעל-פה) נתפרש "ואזל משה למשכן בית אולפנא", שזהו בית-המדרש
28 שבו לומדים תורה, "בית אולפנא" (ולא בית תפלה), מלשון לימוד, והיינו, שקודם שמשה רבינו לימד
29 הוראה לבני-ישראל, הסתכל תחילה בתורה.
- 30 והגע עצמך:
- 31 משה רבינו היה אז בתכלית השלימות, כמו שכתוב⁴⁸ "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", "היום מלאו
32 ימי ושנותי" - לא רק בגשמיות, אלא גם ברוחניות, והיינו, שהיו אצלו כל הענינים דק"כ שנה בתכלית
33 השלימות, ובאופן שבורא העולם בעצמו מעיד על זה, באמרו למשה "הן קרבו ימין למות"⁴⁹, והיינו⁵⁰,
34 שהקב"ה אמר לו שכל עניניו היו בשלימות.

ובכ"מ.

(46) ב"ר פצ"ח, ג.

(47) סידור שם רמו, ב.

(48) פרשתנו שם, ב ובפרש"י.

(49) שם, יד.

(50) ברשימת ההנחה: כמבואר בחסידות - מיסוד על דברי הזהר.

(40) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(41) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(42) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 109. וש"נ.

(43) רפמ"ב.

(44) ברכות לג, סע"ב. וש"נ.

(45) ראה פע"ח שער ר"ה. שער הכוונות ענין ר"ה. לקו"ת

נצבים נא, ב. סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמו, א ואילך.

- זאת ועוד: ידוע שביום ההסתלקות מתאספים ומאירים כל עניני העבודה שעבד ועמל במשך כל ימי חייו (כמבואר ב'אגרות הקודש' וב'סידור'⁵¹), כך, שנוסף על מעלת כל ענין מעניני עבודתו במשך ק"כ שנה כשלעצמו, ישנו גם ה"אור העולה על כולנה"⁵² מצירוף כל הענינים ביום ההסתלקות.
- וכל זה - בנוגע לכל עניני עבודתו, ועל-אחת-כמה-וכמה שהיתה אצלו אז תכלית השלימות בנוגע לעניני העיקרי - תורה - "משה קיבל תורה מסיני"⁵³, ועד שהתורה "נקראת על שמו"⁵⁴, כמו שכתוב⁵⁵ "זכרו תורת משה עבדי".
- ובענין התורה - הנה נוסף על מה שקיבל על-ידי עבודתו ויגיעתו, ניתנה לו התורה במתנה, והרי ענין המתנה הוא ללא הגבלות, ד"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁵⁶, שלכן, הנה מצד נתינת התורה במתנה מלמעלה לא היה שייך ענין השכחה, כמאמר רז"ל⁵⁷ "בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה".
- וכל כך היה מושלל אצלו ענין השכחה, עד שאפילו תלמידו יהושע זכר הכל, כדאיתא בגמרא⁵⁸ "בשעה שנפטר משה רבינו לגן-עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך, אמר לו, רבי, כלום הנחתך שעה אחת והלכתי למקום אחר כו'", ולא רק אצל יהושע, אלא גם אצל כל בני-ישראל לא היה אז ענין השכחה, ורק בימי אבלו של משה נשתכחו כו'⁵⁸.
- ואף-על-פי-כן, למרות שכל עניני התורה היו אצלו בתכלית השלימות, ולא היתה אצלו מציאות של שכחה, הנה כשהוצרך ללמד הוראה לבני-ישראל - הרי למרות שכבר היה במעמד כל ישראל ("אתם נצבים גו'") ודיבר עמהם, מכל-מקום, "וילך משה", "למשכן בית אולפנא", להסתכל תחילה בתורה, ויתירה מזה, שעשה זאת לא רק כדי לצאת ידי חובה, אלא באופן ד"וילך", היינו, שעזב את מעמדו ומצבו הקודם והלך לבית אולפנא באופן של העכבה כו', וכפתגם הידוע של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן⁵⁹, בנוגע ל"פנימי", שבכל ענין שעוסק, הנה בשעת מעשה הרי הוא מונח לגמרי בזה.
- וזהו הוראה לכל אחד ואחד, שכאשר מתעוררת איזו שאלה, עליו לעיין בשלחן-ערוך. אין לו לסמוך על העובדה שכבר למד ענין זה כמה וכמה פעמים, עד למאה ואחד פעמים, ובמילא זוכר היטב את הדין, ואין לו לסמוך אפילו על זה שלמד דין זה רגע אחד לפני שהתעוררה השאלה, אלא עליו לעיין בשולחן-ערוך מחדש, ולא רק כדי לצאת ידי חובה, אלא - "וילך", באופן פנימי⁶⁰.
- ח. על-פי-זה יובן גם סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶¹, שפעם שהה עם אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדן, במקום שלא הכירוהו, ולכן לא חשב שיכבדוהו ב"מפטיר", וכאשר בכל זאת קראוהו למפטיר, מצד ציור פניו החיצוני כו', ביקש שימתינו רגע, ונכנס לחדר צדדי, ועבר על ההפטרה, ורק אחר-כך עלה למפטיר - שזהו דבר פלא:
- בדרך כלל, כל ילד מגיל בר-מצוה מעביר את הסדרה יחד עם ההפטרה, וכמנהג החסידים - לא מתוך מגילה, אלא מתוך חומש עם טעמים. ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לכ"ק אדמו"ר נ"ע שבכלל היה רחוק ממציאות השכחה, ומה גם שהיה רגיל באמירת ההפטרה, שהרי היה עולה למפטיר (בכל שבתות השנה) מידי שנה בשנה, וזאת, לאחר ששכבר קרא את ההפטרה כשהעביר הסדרה, כמנהג הנשיאים⁶². ובכלל אינו מובן מהו הצורך לעבור ("איבערקוקן") על ההפטרה, בה בשעה שקורין אותה מתוך חומש עם טעמים.

(58) תמורה טז, א.

(59) סה"ש תורת שלום ע' 39 ואילך. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 67. וש"נ.

(60) ראה גם "סדר הנהגת השואל עם הנשאל" (לבעל הפמ"ג) סדר השלישי בתחלתו (נרפס בסוף שו"ע אר"ח ח"א).

(61) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חט"ו ס"ע 134 ואילך.

(62) ראה תורת מנחם - רשימת היום ע' קצד. ס"ע קצז.

וש"נ.

(51) תניא אגה"ק סז"ך-וכ"ח. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג

בעומר דש, סע"ב ואילך.

(52) ראה תניא שעהיוה"א רפ"ב. ובכ"מ.

(53) אבות רפ"א.

(54) ראה שבת פט, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

(55) מלאכי ג, כב.

(56) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(57) נדרים לח, סע"א.

- 1 ולמרות כל זה - ביקש אדמו"ר נ"ע שימתינו רגע, מבלי הבט על טירחא דציבורא, ובהכרח לומר,
- 2 שהיה לו טעם חשוב על זה.
- 3 ועוד דיוק בזה - שהרי סיפורי רבותינו נשיאינו הם מדוייקים בכל פרטיהם⁶³ - שיצא לחדר צדדי כדי
- 4 לעבור על ההפטרה, אף שלכאורה, גם אם היה צריך לעבור על ההפטרה, הרי היה יכול לעשות זאת על
- 5 מקומו.
- 6 אך הענין הוא - שלא די לעשות זאת רק כדי לצאת ידי חובה, אלא צריך להיות באופן ד"וילך",
- 7 באופן של העכבה, כנ"ל.
- 8 ט. וכאמור, הרי זה הוראה לכל אחד ואחד, שכאשר מתעוררת שאלה, הנה לפני שפוסק, עליו לעיין
- 9 בשולחן-ערוך, ולא לסמוך שזוכר מה שלמד כבר.
- 10 ועל-דרך-זה בנוגע ללימוד שצריכים ללמוד לפני כל יום-טוב פרטי הדינים השייכים אליו, כמו הלכות
- 11 ראש השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים וסוכות - שאין לסמוך על מה שלמדו כבר בשנים שלפני
- 12 זה, אלא יש לחזור וללמוד עוד הפעם.
- 13 וזהו גם הביאור בהעילוי דתורה - שגם כאשר לומדים כמה פעמים אין זה מספיק, מצד הבלי-גבול
- 14 והעצמיות שבתורה.
- 15 וכפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁴ מה ששמע מאביו כ"ק אדמו"ר נ"ע, שאדמו"ר מהר"ש אמר
- 16 שצריכים לחזור מאמר ששים פעמים (או ס"א פעמים), וכששאלוהו מהו החילוק בין פעם הנ"ט לפעם
- 17 הס', השיב, שזהו אותו חילוק⁶⁵ כמו בין פעם הא' לפעם הס'. ויש גירסא נוספת, שאמר, שעל-ידי פעם
- 18 הס' הרי זה נעשה ענין עצמי.
- 19 וכללות הביאור בזה - שתורה הוא ענין עצמי, שלמעלה מזמן ומקום, ולכן, אף שברגע שלפני-זה
- 20 למד את הענין ונתעצם עמו, אין זה נוגע לרגע שלאחרי-זה, כיון שזהו ענין שלמעלה מהזמן.
- 21 וזהו גם הענין ד"וילך" - כמבואר בחסידות⁶⁶ שענין ההליכה מורה על עליה באופן של בלי-גבול,
- 22 ועל-ידי-זה לוקחים את הבלי-גבול והעצמיות שבתורה.
- 23 י. וגם ענין זה שייך לראש השנה - כנ"ל שפרשת וילך שייכת לראש השנה, וכן לעשרת ימי תשובה,
- 24 שהתחלתם בראש השנה וגם סופם בראש השנה, כמבואר בלקוטי תורה⁶⁷ ש"יום הכיפורים נקרא גם-כן
- 25 ראש השנה בכתוב⁶⁸ :
- 26 אף-על-פי שעבודת ימים אלו היא בענין התשובה - הרי ידוע⁶⁹ שגם ענין התשובה נלקח מהתורה,
- 27 שהתורה מגלה את ענין התשובה, ומורה כיצד צריכה להיות עבודת התשובה.
- 28 וכן הוא בענין מלכיות זכרונות ושופרות, שמביאים על זה ראייה מפסוקי התורה, והיינו, שהתורה
- 29 פועלת בזה ענין ה"חותם", שכן ישאר בתוקף בל ישונה, כמבואר בדבור-המתחיל בחכמה יבנה בית
- 30 לרבינו הזקן⁷⁰. וכל זה - נוסף לכך שקודם תקיעת שופר צריך ללמוד דיני התקיעות וכוונת התקיעות⁷¹.
- 31 ולכן, הנה בימים אלו צריך להיות הדגשה מיוחדת על הענין ד"וילך" "לבית אולפנא", ועל-ידי לימוד
- 32 התורה באופן ד"וילך", הליכה בלי גבול, פועלים את כל הענינים, ובאופן של המשכה חדשה כו'³⁹.

* * *

33

(68) יחזקאל מ, א.

(63) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 201. וש"נ.

(69) ראה לקו"ש ח"ח ע' 121. וש"נ.

(64) ראה שם ע' רנט. וש"נ.

(70) מאמרי אדה"ז תקס"ד ע' ריז ואילך. וראה גם תורת מנחם

(65) בזכרון אחדים: או חילוק גדול יותר.

(71) התוועדויות חל"ה ע' 107 ואילך. וש"נ.

(66) ראה סה"מ תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח. ועוד.

(71) ראה ספר המנהגים חב"ד ע' 56 ובהערה 7 שם.

(67) דרושי ר"ה נח, א.

יא. מאמר דבור-המתחיל שיר המעלות ממעמקים⁷².

* * *

יב. נתבאר בענין "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"⁷³, שלאמיתתו של דבר הרי זה ברכה נעלית ביותר (על-דרך המבואר ב'לקוטי תורה'⁷⁴ בנוגע לתוכחה ש"לפי האמת אינם רק ברכות", אלא שהם "מבחינת סתום"⁷⁵), על-פי המבואר בדבור-המתחיל "אני ישנה" לאדמו"ר הזקן⁷⁶, שבבחינת ממלא כל עלמין (בחינת פני, אור פנימי) שייך ענין של פירוד, מה-שאינ-כן מבחינת סובב כל עלמין אי אפשר ליפרד, כי ממנה באה בחינת רעותא דליבא שישנה בכל אדם⁷⁷, ומה "שנראה לו שאין לו כו'", הרי זה מצד בחינה שלמעלה גם מסובב כל עלמין - "אנכי הסתר אסתיר פני", ונמצא, שבזה גופא מתגלה ענין נעלה יותר מאשר על-ידי קו הגילוי⁷⁸; ובעבודה הוא ענין התשובה⁷⁹ שפועלת הפיכת הזדונות לזכויות⁸⁰ - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ט עמוד 193 ואילך.

שהבעש"ט (כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"ס. וישנן) הפליא בגדל הענין, שאין כוונתו לעניני ספירות וגילויים כו', אלא להעצמות, והרי על העצמות לא שייך הסתר כלל (וכשם שהוא מצד העצמות - כן הוא גם מצד עצם הנשמה הקשורה עם העצמות, וכמאמר רבינו הזקן (נסמן בתורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 231): שמע ישראל, שיהודי מכיר ומרגיש ("דערהערט") ואינו יכול להיות נפרד מאלקות ח"ו). וזהו גם הדיוק "שגור בפי כל" - שדיבור בפה הו"ע של גילוי.

78 ועי"ז מתבטל ההסתר גם בנוגע לבחי' הגילויים ("פני"). - ועי' המבואר בתורת הבעש"ט בספר דגל מחנה אפרים*** (ספר שהובא גם בחסידות חב"ד**** עה"פ "ואנכי הסתר אסתיר פני", "משל למלך שעשה כמה מחיצות באחיות עינים לפני היכלו שלא יוכלו ליכנס אליו .. והנה מי שהי' חכם נתן לב לדבר .. (ש)אין זה כי אם אחיות עינים .. ובאמת אין שום הסתרה .. (ואז) נסתר אחיות עינים כו").

79 שלמעלה מעבודת הצדיקים***** , כמארו"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד) "מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו". - והרי גם ענין התשובה אינו רק באופן שלמעלה נעשה מרצון וחביב כו', אלא כן הוא בגילוי גם למטה, שלכן "חטא גמור הוא לומר לבצע"ז זכור מעשיך הראשונים" (רמב"ם שם ה"ח), כיון שגם למטה לא נשאר רושם מהחטא, ואדרבה, נעשה בו עילוי לגבי מעמדו ומצבו קודם החטא.

80 ונמצא, שישנו ענין של שכר גם עבור הזדונות - שאין לזה מקום ע"פ חשבון וטעם, אלא למעלה מהטעם, באופן נעלה יותר מהשכר תומ"צ שהוא ע"פ הטעם. והענין בזה - שבזדונות ישנם ניצוצות דתוהו שהם נעלים ביותר, ואינם נמשכים ע"י קיום התומ"צ, כי אם ע"י התשובה שהיא למעלה מגילויים כו'.

72 אחרי המאמר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: כיון שנמצא כאן שליח שנוסע למדינה רחוקה בצד צפון* - יבוא ויקח משקה (ונתן לו כ"ק אדמו"ר שליט"א קנקן משקה), באמרו, שחלק מהמשקה יחלק כאן, חלק - שם (במקום השליחות), לפני התענית ("פאר-פאסטן זיך") ולאחרי התענית ("אפ-פאסטן זיך"), וחלק - יחזיר עמו בשובר לכאן**.

73 פרשתנו לא, יח.

74 בחוקותי מת, סע"א ואילך.

75 ולא רק שהשרש הוא מבחי' חסדים, אבל הם חסדים מכוּסִים (מעלמא דאתכסיא - ראה תניא פכ"ו), ואילו ההמשכה בגילוי היא באופן הפכי, אלא שגם בגילוי ה"ז טוב - כמוכא בהגהת הצ"צ "מש בגמ' פ"ק דמו"ק ד"ט ע"ב הנך כולהו ברכתא יניחו כו'", שזהו "מעשה רב", שהכל מודים*** שיש בו תוקף הכי גדול, כמארו"ל (ב"ב קל, ב) "אין למדין כו' לא מפי לימוד כו' עד שיאמרו לו הלכה למעשה"; ועוד זאת, שהתוכחה היא לשון המקרא, שזהו "כאב הקורא לבנו", וכדברי אדמו"ר האמצעי (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' שלח. וישנן): כשאבא קורא לא שומעים קללות, משא"כ בגמרא ה"ז בלשון תרגום, ואעפ"כ, ה"ז ענין של חסדים, ולא רק בשרש, אלא גם בגילוי.

76 מאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' קנו, וראה בהנסמן שם ע' רע.

77 ולהעיר גם מהמבואר בתו"א (וירא יד, ב) ש"במאור, שהוא א"ס עצמו, לא שייך צמצום ח"ו ולא העלם, ואדרבה, המאור הוא בהתגלות, ולכן אפילו תנוקות יודעים שיש שם אלוהה מצוי כו', אף שאין בהם השגה ותפיסה איך ומה כו'". וזהו גם מה ש"שם שמים שגור בפי כל" (נסמן בסה"מ תרפ"ט ריש ע' 20) - אצל יהודי פשוט שאומר "ברוך השם" (כפי

(*) הכוונה להרה"ר ר' שמואל שי' לו, שנסע למחנה צבאי רחוק בגרינלנד, לארגן מנין ליוהכ"פ (המור"ל).

(**) יש לציין שבש"פ האזינו, י"ג תשרי, נגש השליח הנ"ל אל כ"ק אדמו"ר שליט"א עם מעט המשקה שנשאר, ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א, שישאיר לשמח"ת (המור"ל).

(***) ולא כמו קרא וסברא, שיש שקר"ט מי מהם עדיף (ראה בהנסמן בתורת מנחם - התועדויות ח"ד ע' 207).

(****) סוף פרשתנו. ובארוכה - שם בהפסוקות פ' תבוא. וראה גם בספר בן פורת יוסף פ' מקץ פ' ב' - ננתק בכתר שם טוב (הוצאת תשס"ד) סנ"אב.

(*****) סה"מ תרצ"ט ע' 13.

(*****) ועי' מעלת המס"נ (שאינה מוכרחת להיות באופן מצריכים לקפוץ מהגג כו' (נסמן בתורת מנחם - התועדויות חל"ה ע' 121), אלא יכולה להיות גם "בכל דרכיך" (משלי ג, ו) שישנה בעיקר אצל אנשים פשוטים שעבודתם אינה ע"פ שכל וטעם. ועי"נ (בהעלותך יג, ג) "והאיש משה (שמדת אמת ראה (סנהדרין קיא, סע"א)) ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה", ובעיקר לגבי דרא דעקבתא דמשיחא - בגלל מעלת המס"נ של אנשים פשוטים דוקא (נסמן בתורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 60).

1 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

2 וזהו גם כל ענינו של ראש השנה - שפועלים המשכת בחינת רוממות העצמי שלמעלה מבחינת גילוי,
3 ובאופן שיומשך בגילוי דוקא, כמו שנתבאר לעיל⁸¹.

4 וכפי שאומרים בתפלת ראש השנה: "והופע כו'" - שזהו ענין הגילוי, ומוסיפים לפרט: "וידע כל
5 פעול כו' ויבין כל יצור כו' ויאמר כל אשר נשמה באפו כו'", דקאי על ג' עולמות בריאה יצירה עשיה
6 (כמבואר בכתבי האריז"ל⁸²), והיינו, שאין זה ענין שנשאר למעלה, אלא נמשך בגילוי בנבראים דבריאה
7 יצירה עשיה, ועד לעולם־הזה הגשמי.

8 ובפשטות - שגם גוי בעולם־הזה ידע "כי אתה פעלתו", שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו, וכל
9 איש ישראל הוא שלוחו לקיים תורה ומצוות, ובמילא צריך שיהיה לו טוב בגשמיות, כדי שיוכל לעבוד
10 עבודתו בלי מדידות והגבלות, אלא בהרחבה - כפי שאכן יהיה לעתיד־לבוא,

11 - ולהעיר, שבזה שהרחבה בגשמיות מסייעת לקיום התורה ומצוות יש ענין עמוק יותר מאשר
12 התורה ומצוות עצמם, כיון שדוקא בזה מתבטא ענין הדירה בתחתונים, ולכן זוהי השלימות של ימות
13 המשיח, כמו שכתב הרמב"ם בסיום וחותם ספרו (דוקא, משום שזוהי התכלית) "לא נתאו . . ימות
14 המשיח . . אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה", היינו, כדי שיוכלו לעבוד את ה' בהרחבה, הרחבה
15 בגשמיות⁸³ -

16 וכיון שכל הענינים דלעתיד־לבוא מתחילים עוד לפני ביאת המשיח,

17 - ועל־דרך הענין ד"טועמי' חיים זכו", שבערב שבת טועמים ממאכלי השבת, וכמו כן באלף הששי
18 (עוד לפני ביאת המשיח) טועמים כבר מהגילויים דימות המשיח⁸⁴, ולא רק בנוגע לענינים רוחניים, גילוי
19 רזי תורה על־ידי המעיינות תורת החסידות, אלא כמו הדין ד"טועמיה" בנוגע לערב שבת כפשוטו,
20 שצריך לטעום מהדגים כו', וכן בנוגע ללוייתן ושור הבר, שעל־פי הפסק של תורת החסידות⁸⁵ יהיו
21 בגשמיות -

22 הרי עוד קודם ביאת המשיח תהיה לבני־ישראל ריבוי השפעה בגשמיות, ויוכלו לעבוד את ה' מתוך
23 הרחבה.

24 * * *

25 יג. דובר אודות התחלת פרשת האזינו (שקורין בתפלת מנחה) - "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ",
26 "העיד בהם שמים וארץ . . יבואו העדים ויתנו שכרם . . הארץ תתן יכולה והשמים יתנו טלם"⁸⁶, שבוזה
27 מודגש כללות העילוי ד־דירה בתחתונים.

(84) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.

(85) לקו"ת צו טו, ג. כדעת הראב"ד הל' תשובה פ"ח ה"ד,
והרמב"ן בשער הגמול בסופו. וראה אג"ק ח"ב ע' עז ואילך,
ובהערות שם.

(86) פרש"י עה"פ. וראה גם שיחת ש"פ האזינו שבת תשובה
תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 30 ואילך).

(81) בד"ה זה היום דר"ה פ"א ופ"ו (תורת מנחם -
התוועדויות חמ"א ע' 4; ע' 12); ד"ה שיר המעלות ספ"ד (שם
ע' 25).

(82) סידור האריז"ל במקומו. מ"ח מס' ליל ר"ה פ"ח מ"ב.
הובאו בלקו"ת שלח מז, א.

(83) ראה גם לקו"ש חל"ז ע' 79 ואילך.

לקוטי שיחות פרשת וילך כרך ט

מתורגם ללשון הקודש

החיות של ואתה מחיה את כולם, דאיהו ממלא כל
עלמין", הרי אז הוא נפרד מדרגת ממלא כל עלמין.
ואילו מבחינת סובב כל עלמין, "אי אפשר להפרד
בשום אופן", כי הרצון, "רעותא דלבא", הנובע מדרגת
סובב כל עלמין ("ולבי") "ישנו בכל אדם" ואף
שנראה לו שאין לו ואינו מרגיש בזה, זהו בודאי שקר,
כי אף-על-גב⁸ דאיהו לא חזי, מזליה חזי".

ולכאורה, צריך להבין:
גם דרגת ממלא כל עלמין, הרי כיון ש"ואתה מחיה
את כולם", הוא מחיה גם את מי ש"שובב החיות של
ואתה מחיה את כולם"⁹ – ובכל זאת אומרים, שכיון
שהאדם "רץ אחר פרנסתו"¹⁰ ו"שובב החיות של ואתה
מחיה את כולם", הרי הוא (מפני הרגש שלו) "נפרד
מבחינת ממלא כל עלמין",

ומדוע אפוא אומרים לגבי סובב כל עלמין, שאף
אם "נראה לו שאין לו..." – "אי אפשר להפרד בשום
אופן"?

בהכרח לומר, שאדמו"ר הזקן, האומר שרצון הלב
"ישנו בכל אדם", אינו מתכוון רק מצד "מזליה", אלא
גם מצד "איהו", מצד תחושתו. ולכאורה, כיון ש"איהו
לא חזי", הרי מצד "איהו" הוא בכל זאת נפרד?

ג.

רצון הלב של היהודי קיים גם בכוחותיו
הגלויים

החסבר לכך הוא:
דרגת ממלא כל עלמין "ממלא את כל
העולמות..."¹¹, מהותה¹², שהעולמות משיגים את
ההשפעה. ולכן, כאשר אדם אינו מכיר בכך שחיותו
היא מאלקות (הוא "שובב"), הרי האור האלקי נמצא
אצלו באופן של העלם וסובב. ולכן יוצא, שמי ששובב
את החיות האלקית נפרד מממלא כל עלמין¹².

א.

"ואנכי הסתר אסתיר..."

1 ידועים דברי הבעש"ט¹ על הפסוק² "ואנכי הסתר
2 אסתיר פני ביום ההוא", שהמשמעות של פנמיים הסתר
3 היא, שההסתר עצמו מוסתר. כלומר, ההסתר כה עצום,
4 עד אשר אין חשים כלל שזהו הסתר, ועלולים להגיע
5 לידי 'שמים' חושך לאור".

6 ולפי המבואר בלקוטי תורה⁴ על הענינים הכלולים
7 ב"תוכחה", ש"לפי האמת אינם רק ברכות", והם
8 נאמרים בניסוח הנראה בחיצוניותו להיפך מברכה,
9 מפני שברכות אלו נובעות ממקום נעלה ביותר,
10 "מבחינת סתום" – מובן לגבי ענינו, ש"ואנכי הסתר
11 אסתיר פני ביום ההוא" היא "לפי האמת" ברכה
12 נעלית.

13 ויותר מכך: מזה שבחיצוניות היא נראית ההיפך
14 המוחלט מברכה,

15 [שהרי כאשר יודעים שזהו "הסתר", ייתכן שיחפשו
16 דרך להתפטר ממנו. אך במצב של "הסתר אסתיר",
17 כאשר חושבים על חושך שהוא אור – מרוצים מהמצב
18 שבו שרויים, וזהו ההיפך המוחלט מברכה],

19 מובן, שברכה זו נעלית ביותר, ומשום כך היא
20 מופיעה באופן סתום ביותר.

ב.

"אני ישנה ולבי ער"

21 כדי להבין זאת יש להקדים ולהסביר את מאמרו
22 של אדמו"ר הזקן⁵ על הפסוק⁶ "אני ישנה ולבי ער",
23 שעל דרגת ממלא כל עלמין, הנקראת "אני", אפשרי
24 מצב של "שינה", ואילו בדרגת סובב כל עלמין –
25 "ולבי", האדם תמיד "ער".

26 ושם הוא מסביר, שכאשר יהודי "מדבק מחשבתו
27 בתאות עולם הזה... ומבקש לקבל חיות מזה, ושובק⁷

(7) בכת"י הנ"ל: ושוכח.

(8) מגילה ג, א.

(9) ראה בארוכה המשך באתי לגני תש"י פי"ג וי"ד.

(10) לשון הש"ס (שבת לב, ב) – הובא במאמר אדה"ז שם.

(11) ראה תניא פמ"ח (סז, סע"ב): ההשפעה שהיא בבחי' גילוי כו'.
(12) אלא שבישראל, מכיון שהחיות שלהם (ועד"ז בנוגע להשפעת
פרנסה וכו') הוא – אלקות בגילוי (ראה קונט' ומעין סוף מאמר ו' ואילך),
ע"כ אינו שייך שיהיו נפרדים לגמרי. ולכן – גם בנוגע לבחי' ממלא, בחי'
"אני", נאמר "אני ישנה" (רק בחי' שינה, אבל לא סילוק ח"ו).

(1) הובא בתולדות יעקב יוסף ר"פ בראשית.

(2) פרשתנו לא, יח.

(3) לשון הכתוב (ישע"ה ה, כ). וראה רמב"ם הל' דעות רפ"ב. ח"פ
(להרמב"ם) פ"ג.

(4) בחוקותי מח, סע"א ואילך.

(5) נדפס בבונה ירושלים (ס" קכ) ובחוברת בפ"ע (ברוקלין תשכ"ד)
– עם הוספות מכת"י ישן "שכפי הנראה נכתב עוד בחי' כ"ק רבנו הזקן".

מאמרי אדה"ז – כתובים (ח"ב) ע' קנו.

(6) שה"ש ה, ב.

הנעלית יותר מה'סובב', ולא רק פעם אחת "הסתר" 26
 ו"סתים", אלא פעמיים. 27
 ולפיכך, כאשר האדם מתייחס אל אשר "נראה לו..." 28
 כדבר מעלים, הוא מתכחש גם לסיבה ולתוקף של 29
 "נראה לו..." עצמו – הוא מתייחס אליו להיפך מכפי 30
 שהוא מצד ענינו עצמו. ולכן אומר אדמו"ר הזקן, שעצם 31
 הדבר אשר "נראה לו שאין לו..." – זהו בודאי שקר. 32
 ה.

"הסתר אסתיר" נובע מ"אנכי"

זהו גם ההסבר למעלתה של הברכה "ואנכי הסתר 33
 אסתיר פני ביום ההוא": גם "הסתר אסתיר" נובע 34
 מ"אנכי". וכיון שכך, הרי לא זו בלבד שהוא אינו 35
 מסתיר אלקות, אלא להיפך – כאשר מתבוננים בענין 36
 לאמיתתו, מתגלה על-ידי-זה ענין נעלה הרבה יותר 37
 מאשר על ידי קו הגילוי. 38

ו.

"הסתר אסתיר" אינו מנוגד לאלקות

זהו הקשר שבין הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר 39
 פני..." שבפרשת וילך לבין עשרת ימי תשובה, והרי 40
 פרשת וילך נקראת בתורה תמיד בסמוך לראש השנה, 41
 אשר אף הוא¹⁵, היום הראשון של "עשרת ימי 42
 תשובה": 43
 ענין זה, ש"הסתר אסתיר" אינו נוגד לקדושה, 44
 ולהיפך, דוקא בכך רואים, שעל-ידי-זה מגיעים 45
 ל"אנכי" – מתגלה דוקא על-ידי עבודת התשובה¹⁶, 46
 שהתשובה מביאה לידי כך¹⁷, שגם הזדונות נהפכים 47
 לזכויות. 48

(משיחת ש"פ וילך (שבת תשובה)

– ו' תשרי – תשכ"ה*)

לעומת זאת, סובב כל עלמין "שהוא למעלה מכל 1
 העולמות", והוא אינו נמצא בעולמות מפני שהם 2
 קשורים אליו, אלא מפני שהוא בלתי מוגבל ונמצא 3
 בכל מקום. וכך גם רצון הלב הנובע מדרגת הסובב 4
 שבנפש 5
 – לא ייתכן שחוסר ההשגה יגרום שינוי בדרגת 6
 הסובב וברצון הלב. והם נמצאים בגילוי שלהם גם 7
 במקום שאין חשים בהם¹³. 8
 ולכן נאמר במאמר זה "אף שנראה לו שאין לו 9
 ואינו מרגיש בזה, זהו בודאי שקר", כי אצל כל יהודי 10
 "מזליה חזי", ורצון הלב שלו נמצא גם בכוחותיו 11
 הגלויים, במקום שבו "נראה לו... ואינו מרגיש". 12

ד.

"נראה לו שאין לו..."

אך עדיין נדרש הסבר: 13
 כיון שרצון הלב נמצא גם במקום ש"נראה לו שאין 14
 לו ואינו מרגיש בזה", הרי זה מצד הדרגה של "מזליה" 15
 ו"סובב", אשר לגביה, אין חשיבות לכך שהאדם נראה 16
 כמי שאין לו רצון הלב והוא אינו חש בו. אך מצד 17
 "נראה לו" – מה שהוא רואה וחש, הרי "נראה לו שאין 18
 לו ואינו מרגיש". ומדוע אפוא אומרים, שמה ש"נראה 19
 לו שאין לו ואינו מרגיש בזה, זהו בודאי שקר"? 20
 ההסבר לכך הוא: לפי המבואר¹⁴ שיש מעלה 21
 ב'צמצום' על ה'אור', שלכן הוא יכול לצמצם אותו: 22
 שנעצם הדבר ש"נראה לו שאין..." נובע מדרגה הנעלית 23
 יותר מהדרגה "שישנו בכל אדם". ויוצא מכך, שמי 24
 ש"נראה לו שאין לו..." – בכך ניכר הגילוי של דרגה 25

ואילך בארובה).

(16) ראה עד"ז לקו"ש ח"ז ע' 22 ואילך.

(17) יומא פו, ב.

(13) ראה עד"ז ד"ה הקבצו (בהמשך תרס"ז). ובכ"מ.

(14) ראה דרמ"צ קכח, ב. תו"ש ע' 148.

(15) נוסף על ענינו בפני עצמו (ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 124

כשלג, שהוא הנוקבא דקליפה הלעומת דרחל, ועיין בעץ חיים⁴ שער לאה ורחל פרק ז, ובלקוטי תורה⁵ זאת תהי' תורת המצורע עיי"ש.

דאיהי כל ביתה לבוש שנים, אין זה נתינת טעם על לא תירא משלג, אלא הוא עוד ענין אחד, שכל ביתה לבוש שנים, כמה דאמרין⁶, היינו שפירוש שנים הוא שנים, ועוד זאת דכתיב חמוץ בגדים וגו', והיינו שני פירושים כאחד, א' ש"שנים" הוא שנים, ב' שהוא כמו חמוץ בגדים, דהיינו כפשוטו דשנים שהוא מראה אדום, והוא שני לבושים דמראה אדום, והוא לבושא סומקא וחרבא סומקא, כי חרב הוא ג"כ בחי' לבוש כמ"ש⁷ חגור חרבך על ירך גבור, גם שנים שיך לחרב כמ"ש⁸ אם שנתי ברק חרבי, שננו כחרב, שהחרב חד מאד.

וענין הלבוש והחרב שניהם הם אדומים, הלבוש הוא גבורות מקיפים, והחרב הוא גבורות פנימים, הנה בכדי לאתפרעא מן סומקא, עשו⁹, שבו יש ג"כ חרב כמ"ש¹⁰

קצט

ביאור הזהר עה"פ, דעתיד הקב"ה ללבוש לבוש אדום, ולקחת בידו חרב אדומה, ולהפרע מן עשו שהוא אדום וכו'

תא חזי', לא תירא לביתה משלג, דא כנסת ישראל, דאיהי כל ביתה לבוש שנים כמה דאמרין, דכתיב (ישעי' סג, א) חמוץ בגדים וגו', לבושא דדינא קשיא לאתפרעא מעמין, וזמין קודשא בריך הוא למלבש לבושא סומקא, וחרבא סומקא, ולאתפרעא מן סומקא, לבושא סומקא דכתיב חמוץ בגדים, וכתיב (שם פסוק ב) מדוע אדום ללבושך, סייפא סומקא, דכתיב (שם לד ו) חרב ליהוה מלאה דם, ולאתפרעא מן סומקא, דכתיב (שם) כי זבח ליהוה בבצרה וגו'.

ספר הזהר חלק א' דף רלח ע"ב

תא חזי לא תירא לביתה משלג דא כנסת ישראל כו', זהו עוד דרשה אחרת על פסוק זה, והוא כי הדרשה הקודמת² היא שקאי על ישראל ולא תירא לביתה משלג הוא מגיהנם, והדרשה הזאת הוא שקאי על כנסת ישראל בחי' מלכות (ובה לא שיך למידרש שאינה יראה מגיהנם), שהיא שורש ומקור דנשמות ישראל. ויתפרש לא תירא לביתה משלג, הוא מן בהרת³ עזה

(1) [תרגום ללה"ק] תא חזי, (משלי לא, כא) לא תירא* לביתה משלג, דא כנסת ישראל, דאיהי כל ביתה לבוש שנים כמה דאמרין זו היא כנסת ישראל כמו שאמרנו לעיל (ראה לקמן הערה 2. פירוש: "כמו שאמרנו לעיל" לפירוש הראשון בזהר שם דאל תקרי שנים אלא שנים), דכתיב חמוץ בגדים וגו' בגדים צבועים בדם, והיינו לבוש של דין קשה להפרע מהעמים, ועתיד הקב"ה ללבוש לבוש אדום ולקחת בידו חרב אדומה ולהפרע מן עשו שהוא אדום, ומביא ראי' לדבריו, מה שילבש לבוש אדום דכתיב חמוץ בגדים פי' צבוע בדם שהוא אדום, וכתיב מדוע אדום ללבושך, ומה שיקח חרב אדומה, דכתיב חרב ליהוה מלאה דם הרי שנצבעה החרב מאדום הדם, ולהפרע מן האדום, דכתיב כי זבח ליהוה בבצרה וגו' שהיא עירו של אדום. הפירוש הפשוט הוא: לא תירא, לא תפחד בעבור אנשי ביתה מקרירות השלג, כי כל אחד מאנשי ביתה מלוכש במלבוש צבוע תולעת שני (מצודת דוד).

(2) בזהר שם מפרש (לפי פי' ראשון) "לא תירא לביתה משלג", פי' הצדיקים שהם בני ביתה של השכינה לא ייראו מגיהנם של שלג. (ראה לעיל סימן יג), ומפרש בפסוק הטעם "כי כל ביתה לבוש שנים" אל תקרי שנים אלא שנים (דיש להם מצוות ב"שנים" פי' בזוגות), כגון מילה ופריעה, ציצית ותפילין, מזוזה ונר חנוכה וכו'. עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק ביאור כל פירוש הראשון בזהר.

(3) מבואר בקבלה וחסידות (ראה הערה 5), דיש לבן דקדושה, ויש לבן דקליפה, זה לעומת זה, וכמו לבן ה' לו ד' בנות לאה רחל בלהה זלפה, כמ"כ לעומת זה יש ד' מראות "לבן" דנגעים, שאת כנגד לאה, בהרת כנגד רחל. וראה דרך מצותיך עמוד ק ואילך.

(4) שער לח.

(5) פרשת מצורע כד, ג וז"ל: לאה היא אותיות המחשבה והיא בחי' תשב"כ כו', ורחל היא אותיות הדבור תשב"פ, ולכן התהוות ב' בחי' אלו נמשך ע"י התגלות מוחין דאבא דייקא שהוא הביטול שמוזה נמשך השוב והוא ההמשכה בבחי' כלים ואותיות כו', משא"כ מבחי' מוחין דאימא שמהם נמשך הרצוא שהוא אדרבה ההסתלקות מהכלים והאותיות, ועיין מ"ש בד"ה וייצר את האדם בפ' בראשית [תורה אור ד, א] איך שהאותיות נמשכים דייקא מח"ע שלמעלה מהבינה ע"ש באריכות. ולכן מחמת ההסתלקות מוחין דאבא שזוהו ענין צרעת דתרגומו סגירו מזה נסתעף שאין נבנים פרצופי לאה ורחל ויוצאים תמורתם הנגעים שאת נגד לאה כו' דהיינו מחמת שאין נמשך בחי' שוב בכלים ואותיות דקדושה אזי מבחי' הרצוא לבד יוכל להסתעף יניקת החיצונים כמו שאחר ההתלהבות בתפלה אם אינו עוסק בתורה יוכל להתהוות מההתלהבות בחי' דינים קפידא וכעס ומזה נסתעף ג"כ יש וגסות כו' או תאוות רעות.

[וז"ש בע"ח שם, שאת כנגד לאה, ספחת בהרת כנגד רחל, כי לאה יש לה אור אחד ורחל ב' והם ג' אלפין כו'. והענין כי לאה היא בחי' מחשבה* ורחל היא בחי' דיבור וגם בחי' מעשה עשייה שבאצילות היא המל' ועמ"ש בפ' שלח בענין דור המדבר כו' [לקוטי תורה שלח לז, ב] מענין לאה ורחל והם לבושים מדומ"ע ונמשכים ממוחין דאבא, וזהו ענין האלפין שהאל"ף הוא יו"ד ויו"ד יו"ד (כמ"ש בד"ה מראיהם ומעשיהם [תורה אור סט, ג] וכד"ה להבין ביאור ענין האבות כו' [שם עב, ד] ע"ש). ובהסתלקות אור אבא יוצאין תמורתן הנגעים אותיות שמהם נמשך יניקה לחיצונים].

(*) ראה לקמן סימן דו. (רה).

(**) ראה גם לעיל סימן סט.

(6) כמה דאמרין. פירוש: דלעיל בזהר מפרש אל תקרי שנים אלא שנים.

(7) תהלים מה, ד.

(8) דברים לב, מא.

(9) ראה בלקוטי לוי יצחק כאן סוף עמוד רמד וז"ל: "שנים מספרות" הוא ת' איש דעשו הרשע".

(10) בראשית כז, מ.

ילקוט לוי יצחק על התורה

סומקא, הן בחרבו והן בלבושו, צריך להיות שקב"ה ילבש לבושא סומקא וחרבא סומקא¹³.
שיתבער עשו מן העולם כמ"ש ואת¹⁴ רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רמב

ועל חרבך תחי', ועשו הוא אדמוני, וכולו כאדרת¹¹ שער, אדרת הוא לבוש, והוא לבוש אדום גבורות, כי אדר"ת הוא פ"ר¹² ושכ"ה דינים, לכן בכדי להתפרע מן עשו שהוא

(11) ראה לעיל סימן קעה הערה 12.

(12) אדר"ת הוא פ"ר ושכ"ה דינים, פירוש: פ"ר (בג' 280) הוא מספר האותיות הסופיות "מנצפך" שהם בחי' גבורה, (עיין מאורי אור מערכת אות ה"מם" וז"ל "מנצפך" הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות" עכל"ה. עיין גם לעיל סימן א הערה 2), ומספר "שכה", הוא ה' פעמים די"ן $(64 \times 5) = 320$ "שך", + הה' גבורות עצמם (ה' אותיות "אלקים" וכו') בגי' (325) "שכה". (ראה גם לעיל סימן עה הערה 17).

סך הכל פ"ר (280) + שכ"ה (325) = 605, כמנין "אדרת".

נמצא דבתיבת "אדרת" מרומו "גבורות, ודינים".

וראה גם ספר הערכים-חב"ד חלק א' עמוד רכא וז"ל: שייכותו של "אדרת שער" לעשו":

אדרת: אדרת הוא מלשון אדיר. ראה בראשית רבה פ ס"ג, ח: על שפשוט ידיהם באדירים. (חזק שלמעלה מהשתלשלות), ושרשו של

עשו הוא מבחינת התהו שקדמה לתיקון, ולכן, "כולו (ב"ר שם) ראוי לאדרת"*.
שנר: שרש הקליפות (עשו) הוא מבחי' תי"ו נימין – שערות**.

(13) ראה המשך הביאור כאן בלקוטי לוי יצחק, שינוי הלשון, מתחלה נקט "חרבא סומקא", ואח"כ נקט "סיפא סומקא". דנמצא דיש ג' בחי' א) "לבושא סומקא" בחי' בינה (השכל), ב) "חרבא סומקא" בחי' גבורה דז"א (מדות), ג) "סיפא סומקא" בחי' מלכות (מחשבה דיבור ומעשה). ע"ש.

(14) זכרי' יג, ד.

(*) יהל אור עמוד שמא.

(**) אור התורה וישלח ולא, ב. קיצורים והערות לתניא עמוד מט. ועיי"ע עשו, שנערות.

אגרות קודש

בי"ה, ו' תשרי, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה יהודה שי

שלום וברכה!

מועתק בזה נוסח המברק-טלפוני שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א למסור בקשר עם הסעודת מצוה לטובת המקוה:

במענה להזמנתם - חבר אני לשומרי פקודיך פעילי בנין המקוה בנאות דשא ומשתתפים בהסעודת מצוה שבקשר לגמרה,

שזהו מענין ימים אלו וכפסק המשנה (פרק יוחכ"פ) אשריכם ישראל* כו' וטהרתם, אשריכם דוקא, תשובה מאהבה, כמו שנאמר בפרשת השבוע אשריך ישראל גו' ויכחשו אויביך לך - זדונות נעשו כזכיות.

ויה"ר שבקרוב ממש יקוים סיום הנבואה וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם בביאת משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה

מנחם שניאורסאהן

מצו"פ המחאה השתתפות סמלית בהנ"ל.

בטח יודיעו מהנעשה בכהנ"ל. ות"ח מראש.

בכבוד ובברכת גמח"ט

מזכיר

תמוה במאד, מחד למה שאלו הרומיים שני שאלות כא' כל אחד וא' בפ"ע, ולאחר שהשיבו להם שאלה ראשונה הי"ל לשאול שאלה שני'. גם יש להקשות אחר ששאלו ודילמא וקם העם הזה וזנה א"ל נקוט מיהא פלגא וא"כ לא השיב להם כלום על שאלה שני'.

ולע"נ שיובן במה דאיתא במ"ר פ' בראשית והובא בילקוט תהלים ס' תשצ"ד וז"ל אמר ר' יוחנן אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה"א בראם הוי העולם נברא בהא ומה ה"א זו פתוח מלמטה וסתום מכל צדדיו רמז שכל המתים יורדים לשאול והקוץ שלו מלמעלה רמז לתחיית המתים והחלון שמן הצד רמז לבעלי תשובה עכ"ל יע"ש. נמצינו למדין דמה שנברא העולם בה"א לרמוז שיש ת"ה.

עוד נקדים מ"ש שם במ"ר וז"ל בהבראם מהו בהבראם באברהם בזכותו של אברהם נברא העולם עכ"ל. לפי זה משמע שהקב"ה הוא יודע מה שעתיד להיות הא ראי' שראה שעתיד לצאת אברהם בעולם ובזכותו נברא העולם נקוט מיהא דיש ב' סברות דנלמדין מן הה"א תחיית המתים ושיועד עתידות.

ובזה יובן לשון הגמרא דהרומיים היו סוברים דבהבראם נלמד ת"ה על שהקב"ה יודע עתידות ואם כן אם היו שואלין רק חד שאלה מניין לתחיית המתים מן התורה הי' יכול להשיב הלא כתיב בהבראם, וע"כ שאלו ב' שאלות כאחת מניין שהקב"ה מחי' המתים ויודע מה שעתיד להיות מנין שניהם מן התורה, ואם משיב הרי כתיב בהבראם והיינו בה"א בראם ונלמד תחיית המתים, אם כן אי אפשר ללמד מכאן שיועד עתידות דכיון שכבר נלמד מכאן תחיית המתים לכן ב' שאלות כאחד מן המקרא דאם משיב על אחד מהנה ישאר השני בקושיא.

והשיב להם רבי יהושע בן חנניא תרומיה מן המקרא דכתיב הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה, וסברו הרומיים שר' יוחנן אינו לומד כלום מן המקרא דבהבראם רק ב' למד מן המקרא דהנך שוכב עם אבותיך לכן שאלו ודילמא וקם העם הזה וזנה, וא"כ לא מן הפסוק הזה נלמד אלא חדא.

ולכן השיב להם נקוט מיהא פלגא בידייכו, כלומר לא כמו שאתם סוברים שמה שאמרתי להם תרומיה מן המקרא שאפילו הוא שתרווייהו אני לומד מן המקרא הזה ח"ו גם אני סובר שהכתוב דבהבראם בא ללמד או תחיית המתים או שיועד העתידות, ומה שהבאתי לכם מן הכתוב דהנך שוכב עם אבותיך ר"ל שגם מן הכתוב הזה יש ראי' שיש תחיית המתים או יודע עתידות, ואם תאמר שאין מן הכתוב הזה ראי' אלא חדא א"כ נקוט מיהא פלגא מן הכתוב הזה וחדא מן הכתוב דבהבראם וק"ל.

עץ חיים

לא, טז – ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבנו ועזבני והפר את בריתי אשר כרתי אתו

א. במסכת סנהדרין פרק חלק (צ: וז"ל שאלו המינים את ר' גמליאל מנין שהקב"ה מחי' מתים ויודע מה שעתיד להיות א"ל תרומיה מן המקרא הזה הנך שוכב עם אבותיך וקם א"ל ודילמא וקם העם הזה וזנה א"ל נקוט מיהא פלגא בידייכו דידוע מה שעתיד להיות, הגמרא הזאת היא תמוה הלא שתים שאל ממנו והוא לא השיב לו אלא אחת.

להבין אקדים הגמרא דחלק (שם) אמר רב יהודה אמר רב מנין לתחיית המתים מן התורה שנאמר ונתתם תרומת ה' לאהרן הכהן וכי אהרן לעולם קיים שישראל נותנים לו תרומה פי' רש"י הלא אהרן לא בא לארץ ישראל ואיך יתנו לו תרומה שאינו נוהגת אלא בארץ אלא רומז לתחיית המתים שלעתידי יתנו לו תרומה. וזה אינו מוכח כי אם שנאמר שהקב"ה יודע עתידות שאז קשיא הלא הקב"ה ידע כשאמר ונתתם תרומת ה' לאהרן שעתיד יוגזר עליו שלא יבא לארץ ואיך אמר ונתתם תרומת ה' לאהרן אלא רומז לתחיית המתים אבל הרשע שכופר ח"ו שאין הקב"ה יודע עתידות אינו מוכח כלום כי הרשע כופר ואומר שכביכול באותו שעה שאמר ונתתם תרומת ה' לאהרן לא הי' יודע שיוגזר עליו שלא יבא לארץ והי' סבר שיבא לארץ ויקיים ונתתם תרומת ה'.

לכן ה"פ שהמינים שאלו מנין שהקב"ה מחי' מתים, אם תאמר מהפסוק ונתתם תרומת ה' לאהרן וכי אהרן לעולם קיים שישראל נותנים לו תרומה קשה מנין דידוע מה שעתיד להיות דלמא אינו יודע מה שעתיד להיות, וא"כ כשאמר ונתתם תרומת ה' לאהרן עדיין לא הי' יודע שיבא לארץ אבל אינו רומז על תחיית המתים א"ל הנך שוכב עם אבותיך וקם א"ל ודילמא וקם העם הזה וזנה שמורה דידע עתידות א"ל נקוט מיהא פלגא בידייכו שיועד מה שעתיד להיות, וא"כ ממילא נמי מוכח תחיית המתים מהפסוק ונתתם תרומת ה' כי ידע שאהרן לא יבא לארץ ישראל ולמה אמר ונתתם תרומת ה' לאהרן אלא מכאן לתחיית המתים מן התורה.

בגדי אהרן

ב. בפרק חלק וז"ש שאלו הרומיים את רבי יהושע ב"ח מנין שהקב"ה מחי' מתים ויודע עתידות א"ל תרומיה מן המקרא הזה שנאמר ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה כו' א"ל ודילמא וקם העם הזה וזנה א"ל נקוט מיהא פלגא עכ"ל. והנה המאמר הזה הוא

♦ יום ראשון כ"ט אלול ♦

א וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמִלִּיל יַת פִּתְגָמֶיָא הָאֵלִין עִם
כָּל יִשְׂרָאֵל:

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ט וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וּגו'.

ב וַאֲמַר לְהוֹן בַּר מֶאֶה וְעֶשְׂרִין שָׁנִין אָנָּה
יוֹמָא דִּין לִית אָנָּה זְכִיל עוֹד לְמַפְק וּלְמַעַל
וַיֵּי אָמַר לִי לֹא תַעֲבֹר יַת יַרְדֵּנָא הַדִּין:

(ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים בֶּן־מֶאֶה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם
לֹא־אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא וַיְהִי־הָ אָמַר אֵלֵי לֹא
תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

כ"ט וַיֹּאמֶר עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא • כָּל שְׁתַּשֵּׁשׁ כַּחוֹ? תִּלְמֹד לֹמַר: (לקמן לד) "לֹא כִּהְתָּה עֵינִי וְלֹא נָס
לַחֹה". אֵלָּא מַהוּ "לֹא אוּכַל"? אֵינִי רִשְׁאִי, שְׁנַטְלָה מִמֶּנִּי הָרְשׁוּת וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ. וְה' אָמַר אֵלֵי • זֶהוּ
פְּרוּשׁ "לֹא אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא", לְפִי שֶׁה' אָמַר אֵלֵי. אָנֹכִי הַיּוֹם • (ר"ה יא) הַיּוֹם מָלְאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי,
בְּיוֹם זֶה נִולַדְתִּי, וּבְיוֹם זֶה אָמוּת. דְּבָר אַחֵר: "לְצֵאת וּלְבֹא", בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, מְלַמֵּד שְׁנַטְתָּמוּ מִמֶּנּוּ מִסּוּרוֹת
וּמַעֲנִיּוֹת הַחֻקִּיָּה.

אשל אברהם – הרב אלאשויילי

"הַיּוֹם" מָלְאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי – מָלְאוּ
קָמִי, הִינֵנּוּ שְׁנַטְלָמוּ יָמִי הַשְּׁנָה,
וּשְׁנוֹתַי, הִינֵנּוּ שְׁנַטְלָמוּ יָמִי חֲדָיו
שְׁנַקְצָבוּ לוֹ, וְהוּן "מֶאֶה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה".
וְנָאָה סוּטָה שָׁם: "לְלַמֵּדךָ, שֶׁהַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ־הוּא מְשַׁלֵּם שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל
צְדִיקִים מִיּוֹם לַיּוֹם וּמַחֲדָשׁ לַחֲדָשׁ".
בְּיוֹם זֶה נִולַדְתִּי וּבְיוֹם זֶה אָמוּת
– נָרָאָה שֶׁהַלִּמּוּד אֵינִי רַק מִיַּתוֹר
תִּיבַת "הַיּוֹם", אֵלָּא מִחֻבּוּר תִּיבַת
"אָנֹכִי" לִ"הַיּוֹם", וְרָצוֹנוּ לֹמַר שֶׁכָּל
מִצְוֹתָיו קְשׁוּרָה לַיּוֹם זֶה, וְזֶה מַה
שֶׁהוֹסִיף: "בְּיוֹם זֶה נִולַדְתִּי וּבְיוֹם זֶה
אָמוּת". וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר: "בְּיוֹם זֶה
נִולַדְתִּי", וְהוּא פִּירוּשׁ "הַיּוֹם מָלְאוּ יָמִי"
(וְכֵן פִּירַשׁ רַש"י בְּסוּטָה שָׁם), וּבְיוֹם
זֶה אָמוּת", וְהוּא פִּירוּשׁ "הַיּוֹם מָלְאוּ ..
שְׁנוֹתַי".

דְּבָר אַחֵר: "לְצֵאת וּלְבֹא" בְּדַבְּרֵי
תוֹרָה – וּלְפִירוּשׁ זֶה, "וְה' אָמַר אֵלֵי"
הוּא עֲנִין נוֹקֵף, וּפִירוּשׁוֹ: וְעוֹד, שֶׁה'
אָמַר אֵלֵי (רא"ה).

מְלַמֵּד שְׁנַטְתָּמוּ מִמֶּנּוּ – רַק נִסְתָּמוּ,
שֶׁלֹּא יוּכַל לְהוֹצִיָּאם הַחוּצָה, אֵךְ לֹא
נִיטְלוּ מִמֶּנּוּ (הר"ב).

מִסּוּרוֹת – הִינֵנּוּ דְּבָרִים שְׁנַטְתָּמוּ לְמֹשֶׁה
בְּעַל־פֶּה (הר"ב).

וּמַעֲנִיּוֹת – הִינֵנּוּ פִּלְפּוּלָה שֶׁל תוֹרָה,

וּלְרִחְבָּהּ, כִּי בִּזְהָרָה לָהֶם כִּי כַּחוֹ
אִזּוּ כֵּן עָתִיד, לִיֵּלֶךְ וּלְצֵאת וּלְבֹא
לְפָנֵיהֶם.

תִּלְמֹד לֹמַר – לְקַמֵּן לֵד, ו.
"לֹא כִּהְתָּה עֵינִי וְלֹא נָס לַחֹה" –

לֹא בָּרַח לְחִלּוּחִית כַּחוֹ (רַש"י סוּטָה יג, ג).
אֵלָּא מַהוּ "לֹא אוּכַל"? אֵינִי
רִשְׁאִי, שְׁנַטְלָה מִמֶּנִּי הָרְשׁוּת
וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ.

וְה' אָמַר אֵלֵי – זֶהוּ פְּרוּשׁ "לֹא
אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא", לְפִי –
זֶהוּ פִּירוּשׁ הַזֶּה שֶׁל "וְה'".

שִׁ"ה' אָמַר אֵלֵי" – "לֹא תַעֲבֹר אֶת
הַיַּרְדֵּן .. יְהוֹשֻׁעַ הוּא עוֹבֵר" (פְּסוּקִים ב"ג).

אָנֹכִי הַיּוֹם – בְּמִיקוֹם דְּבוּר־מִתְחִיל זֶה
יֵשׁ כִּמְדָּה נִוְסָחָאוֹת, וַיֵּשׁ שְׁגוּרָסִים
בְּתַחֲלִיף כְּפִי הַסֵּדֶר. אֵךְ מִפְּנֵי שֶׁאֵין
בְּיָדֵי לְהַכְרִיעַ, הַשְּׁאֲרִיתִי כִּמוֹ שֶׁהוּא
בְּדִפּוּסִים שֶׁלְּפָנֵינוּ, וּמַה גַּם שֶׁהָרָא"ם
תוֹמֵךְ בְּגִירָסָא ז.ו. וּבִטְעָם הַדְּבָר שֶׁפִּירַשׁ
"אָנֹכִי הַיּוֹם" רַק כָּאן, כְּתִבַּת הַ"גּוֹר
אַרְיָה", מִפְּנֵי שֶׁאַחֲרֵי שֶׁכְּתִבַּת שִׁ"לֹא
אוּכַל לְצֵאת וּלְבֹא", הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
נִיתֵן לוֹ רְשׁוּת, מְשַׁלֵּם אֶת הַפִּירוּשׁ עַל
יָדֵי שְׁמַפְרֵשׁ שִׁ"הַיּוֹם" פִּירוּשׁוֹ: הַיּוֹם
מָלְאוּ יָמִי וּשְׁנוֹתַי, וְשֶׁעָלִיו לְמוֹת בְּאוֹתוֹ
יוֹם, שְׁמֹנֶה עוֹבֵן הַטָּעַם שְׁנַטְלָה מִמֶּנּוּ
רְשׁוּת וְנִתְּנָה לַיהוֹשֻׁעַ.

(א-ב) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וּגו' – בְּכִמְדָּה
כְּתִיב־יָד וּדְפּוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא
גוּרָסִים תִּיבּוֹת אֵלּוּ. וַיֵּשׁ גוּרָסִים רַק
הַתִּיבּוֹת "וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה", וְאֵם כֵּן, אֶפְשָׁר
שֶׁרַש"י הֶעֱתִיק אֶת שֵׁם הַפְּרָשָׁה בְּדַרְכּוֹ
בְּתַחֲלִיל כָּל פְּרָשָׁה. אֵךְ לְפִי זֶה הִיָּה לוֹ
לְהַעֲתִיק רַק "וַיֵּלֶךְ", שֶׁכֵּן נִקְרָא שֵׁם
הַפְּרָשָׁה בְּמַחְזוֹר וִיטְרִי (ס' ש).

לֹא אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא –
יְכוּל שְׁתַּשֵּׁשׁ כַּחוֹ – לָכֵן אָמַר "לֹא
אוּכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא". וְנָרָאָה
שֶׁהַכִּנָּה לְצֵאת וּלְבֹא לְפָנֵיהֶם
לְמַלְחָמָה, וְכִלְשׁוֹן רַש"י בְּמִדְבָּר כז, יז:
"וַיֵּצֵא בְּרָאשׁ וְנִכְנָס בְּרָאשׁ", אֵךְ לֹא
לְעִנִּין שֶׁאֵינוּ יְכוּל לְצֵאת וּלְבֹא
כְּפִשְׁטוֹ, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר "וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה"
(וְלֹא כְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁאֵלֶּת הַגְּמָרָא סוּטָה
יג, ב: "אֵילִמָּא לְצֵאת וּלְבֹא מִמֶּשׁ"),
וְאוּלֵי מִשׁוּם כֵּךְ הֶעֱתִיק רַש"י אֶת
הַתִּיבּוֹת "וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וּגו'" בְּדַבְּרוֹ
הַמִּתְחִיל. וְנָרָאָה גַּם "כָּלִי יִקְרָ" עַל
הַפְּסוּק: "כָּל הַמְּפָרָשִׁים נִדְּחָקוּ בְּהַלִּיכָהּ
זו, כִּי לֹא פוּרַשׁ לְהִיכֵן הָלֵךְ. וְלִי נָרָאָה
לְפָרֵשׁ אוֹתָהּ .. שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה יִרָא פֶּן
יִבְנוּ יִשְׂרָאֵל "לֹא אוּכַל" כְּמִשְׁמַעוֹ,
מִבְּלִית יְכוּלָּת לִיֵּלֶךְ, לְבֹא וּלְצֵאת
לְפָנֵיהֶם כְּפַעַם בְּפַעַם. מַה עָשָׂה מֹשֶׁה?
הָלַךְ לְפָנֵי כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִירוּת, לְאַרְבָּה

ג יי אלהך מימרה יעבר קדמך הוא ישי
ית עממיא האלין מקדמך ותינתנון יהושע
הוא עבר קדמך כמא די מליל יי:

(ג) יהוה אלהיך הוא | עבר לפניך הוא ישי
את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא
עבר לפניך כאשר דבר יהוה:

♦ יום שני א' תשרי ♦

ד ויעבד יי להון כמא די עבד לסיחון ולעוג
מלכי אמרא ולארעהון די שצי יתהון:

(ד) ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיחון ולעוג
מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם:

ה וימסרנון יי קדמיכון ויעבדון להון ככל
תפקדתא די פקדית יתכון:

(ה) ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל-
המצוה אשר צויתי אתכם:

ו ותקיפו ואליו לא תדחלון ולא תבקרון
מקדמיהון ארי יי אלהך הוא דמדבר קדמך
לא ישקנך ולא ירשקך:

(ו) חזקו ואמצו אל-תיראו ואל-תערצו מפניהם
כי יהוה אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא
יעזבך: ס

כ"י • לא ירפך • לא יתן לך רפיון, להיות נעזב ממנו.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש
בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי
אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור
מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת
השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

לשנה להשתחוות להתפלל לפני ה'
ולזבח שם שלמי שמחה ושלמי חגיגה
ליהוה צבאות בשלה ושם שני
בניעלי חפני ופנחס כהנים סגני

הפטרה ליום ראשון של ראש השנה

שמואל א פרק א-ב

א ויהי איש אחד מן-הרמתיים צופים
מחר אפרים ושמו אלקנה בן-ירחם בן-

אליהוא בן-תחו בן-צוף אפרתי: ב ולו שתי נשים שם אחת חנה ושם
השנית פננה ויהי לפננה ילדים ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש והוא
מעיר מים ימיה להשתחוות ולזבח ליהוה צבאות בשלה ושם שני

עטרת מרים

א ויהי איש אחד מן-הרמתיים
שתי נשותיו, צופים ממשפחת
צופים, נביאים מחר אפרים לוי היה
ושמו אלקנה בן-ירחם בן
אליהוא בן-תחו בן-צוף אפרתי
גם צוף היה מחר אפרים: ב ולו שתי
נשים שם אחת חנה ושם
השנית פננה ויהי לפננה ילדים
ולחנה אין ילדים: ג ועלה האיש
הוא מעיר מים ימיה משנה

אשל אברהם – הרב אלאשילי

עמו תמיד, ועם דבקותך בו – לא תירא
ולא תחת (רא"ם). וראה גם רש"י לעיל
שם: "לא ירפך – מלהחזיק בך בידיו ..
לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך
מאצלו". תורה ז

בדברי תורה. תורה ג
(ו) לא ירפך – לא יתן לך רפיון –
כי לשון "לא ירפך", לשון לא יפעיל
הוא (רש"י לעיל ד, לא).
להיות נעזב ממנו – אלא תהיה דבק

שנמשל ל"מעין המתגבר" (הרב).
החכמה – ואולי זהו הפירוש "לצאת
ולבא", "לצאת" הינו שאינו יכול
למסור להם תורה שבעל-פה, "ולבוא"
הינו שאינו יכול להתפלל ולחדש

עטרת מרים

הכנה ליהוה כי עלי אביהם שמש בכהנה גדולה: ד ויהי היום של הבאת קרבנותיו ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות מנבח השלמים: ה ולחנה יתן מנה אחת מיוהרת ביפי אפים הראויה להתקבל בסגר פנים יפות כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה:

ו וכעסמה פניה צרתה (שתי נשים מאיש אחד תקראנה צרות) גם־פעם פעמים רבות בעבור בכדי שתהיה חנה הרעמה ועופה וקצופה ב־סגר יהוה בעד סגר רחמה: ז וכן יעשה אלקנה שנה בשנה נותן לה חלק מובחר להראותה שמתקבב מדי בכל זמן עלתה בבית יהוה כן לפי חבה שבעלה מראה לה תכעסנה פניה ותבכה חנה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לביך הלא אנכי אהבתי אלוך טוב לך גם לעור ולמגן מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה מעט בשלה להחיות את הנפש ואחרי שתה ועלי הפהן ישב על־הפסא על־מוות היכל יהוה: י והיא מרת נפש בבואה להתפלל היתה נפשה מרה לה במאד ותתפלל על־יהוה ובכה תבכה: יא ותדר גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתני ליהוה ונתתה לא־יעלה על־ראשו: יב ויהי נור וקדש לה: יג והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה לפני קרשי הקדרשים ועלי שמר את־פיה הן ממתין לשמוע מדברה: יד אבל וחנה היא מדברת על־לבה בלחש רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה חשב אותה עלי לשכרה שלא היו רגלים להתפלל בלחש: יז ויאמר אליה עלי עד־מתי תשתכרין כי שבור אסור להתפלל ולשחות במקדש, לכן

עטרת מרים

הסירי את־ייגך מעליך ואחר כך תבואי אל מקדשי אל: טו ותען חנה ותאמר לא אדני לא בן הדבר, אשה קשת־רוח אנכי וישכר ומדעת באתי חנה להתפלל ויין ושכר לא שתיתי ואשפך את־נפשי לפני יהוה ומה לי להרים קול להשמיע לזולת: טז אל־תתן את־אמתך לפני ה' כמו בת־בלעל לבוא

שבורה לבית ה' ב־מרב שיחי וכעסי שציתי מכעסת אותי דברתי עד־הנה עד היום חנה: יז ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלהי ישראל יתן את־שלתך וימלא את בקשתך אשר שאלת מעמו: יח ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך לבקש עליה רחמים ותלך האשה לדרבה חלקה לה לביתה ותאכל ופניה הרעים לא־חיו־לה עוד: יט וישכמו בפקר וישתחוו לפני יהוה וישבו ובאו אל־ביתם הרממה וירע אלקנה את־חנה אשתו ויזכרה יהוה עליה וזכרנה לפניו לטובה:

בני־עלי חפני ופנחם כהנים ליהוה: ד ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל־בניה ובנותיה מנות: ה ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את־חנה אהב ויהוה סגר רחמה: ו וכעסמה צרתה גם־פעם בעבור הרעמה ב־סגר יהוה בעד רחמה: ז וכן יעשה שנה בשנה מדי עלתה בבית יהוה כן תכעסנה ותבכה ולא תאכל: ח ויאמר לה אלקנה אישה חנה למה תבכי ולמה לא תאכלי ולמה ירע לביך הלא אנכי טוב לך

מעשרה בנים: ט ותקם חנה אחרי אכלה בשלה ואחרי שתה ועלי הפהן ישב על־הפסא על־מוות היכל יהוה: י והיא מרת נפש ותתפלל על־יהוה ובכה תבכה: יא ותדר גדר ותאמר יהוה צבאות אם־ראה תראה בעני אמתך וזכרתני ולא־תשכח את־אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים ונתתני ליהוה כלימי חזיו ומורה לא־יעלה על־ראשו: יב והיה כי הרבתה להתפלל לפני יהוה ועלי שמר את־פיה: יג וחנה היא מדברת על־לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע ויחשבה עלי לשכרה: יד ויאמר אליה עלי עד־מתי תשתכרין הסירי את־ייגך מעליך: טו ותען חנה ותאמר לא אדני אשה קשת־רוח אנכי ויין ושכר לא שתיתי ואשפך את־נפשי לפני יהוה: טז אל־תתן את־אמתך לפני בת־בלעל ב־מרב שיחי וכעסי דברתי עד־הנה: יז ויען עלי ויאמר לבי לשלום ואלהי ישראל יתן את־שלתך אשר שאלת מעמו: יח ותאמר תמצא שפחתך חן בעיניך ותלך האשה לדרבה ותאכל ופניה לא־חיו־לה עוד: יט וישכמו בפקר וישתחוו לפני יהוה וישבו

על־אויבֵי על המכעיסים אותי בהיותי עקרה כי שִׁמְחֵתִי בִישׁוּעַתְךָ שְׁנֵתָ לִי בן: כִּי אֵין־קְדוֹשׁ בִּיהוָה כִּי־אֵין בּוֹרָא בְלִתְּךָ שְׂרָאִי לְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ וְאֵין מַתְנַבְּרָאִים אֲשֶׁר תִּדְמֶנּוּ קִדְשִׁתּוֹ לְקִדְשֵׁת הַבּוֹרָא: גִּלְתִּי תִרְבּוֹ תִדְבְּרוּ גְבֻהָה גְבֻהָה גְבֻהָה וְנִפְתָּה אֵל יִצְאָ עֲתָק דְּכִרִי חֲזָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוּת יְהוָה הִידַע חֶבֶל וְלֹא וְלִפְנֵי נִתְּכֵנוּ נִמְנֵם עֲלֻלוֹת מַעֲשֵׂה הַבְּרִיּוֹת: ד' וְעַל שְׁהוּא יוֹדַע חֶבֶל, לֹא מִשְׁלֵם לְאִישׁ כְּמַעֲשֵׂהוּ, וּפְתָאִים קִשְׁת גְּבָרִים חֲתִים יִשְׁכְּבוּ וְנִכְשָׁלִים וְחֻלְשִׁים אֲזָרוּ חֵיל חֲזָרָה: ה' אֵלָה שְׁהִי שְׂבָעִים יָרִדוּ מִנְּסִיחָם עַד בְּלָחֶם כַּעֲבוֹר פֶּת לֶחֶם נִשְׁכְּרוּ עֲצָמָם. וְרַעֲכִים אֲשֶׁר הָיוּ מִשְׁכִּירִים עֲצָמָם כַּעֲבוֹר הָרַעְבוֹן חֲדָלוּ מְנַעוּ מִלְּהִשְׁכִּיר עֲצָמָן, כִּי מִצְאוּ יָד מַחֲסוּם עַד אֲשֶׁר מִי שְׁתִּיתָה עֲקֶרָה יִלְדָה שְׂבָעָה בְּנִים וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה כִּי הָיְתָה קוֹבֶרֶת בְּנֶיהָ: ו' יְהוָה מִמִּית בְּנֵי רַבַּת הַבָּנִים וּמְחִיָּה בְּנֵי הָעֲקֶרָה, וְכֹה מוֹרִיד אֶת פֶּת רַבַּת הַבָּנִים שְׂאוֹל לַעֲמֹק הַחֲדָרָה, וְעַל הָעֲקֶרָה מַעֲלָה: ז' יְהוָה מוֹרִישׁ לֹאָה וּמַעֲשִׂיר לֹאָה מִשְׁפּוֹל אֶת הַחֲבוּרִים הַמּוֹשְׁלִים בְּגִבּוֹרָתָם אֶף־

כִּי וְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים וְתַהֲרַ חֲנָה לַעַת הַסּוּף תִּשְׁלֹם וְיָמֵי הַחַיִּים וְתִלְדַּךְ בֶּן וְתִקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי אָמְרָה מִיהוָה שְׂאֵלְתִּיו: כֹּא כְּשָׁבָא עַת גְּעִלְתִּי וְעַל הָאִישׁ אֶלְקָנָה וְכִלְבִּיתּוֹ לִזְבַּח לַיהוָה אֶת־זִבְחַ הַיָּמִים וְאֶת־גִּדְּרוֹ שְׁתִּיה רִגִּיל לִזְבֹּחַ כָּכָל שָׁנָה: כב וְחֲנָה לֹא עָלְתָה בַּשָּׁנָה הַהִיא כִּי־אֶמְרָה לְאִשָּׁה לֹא אֲזָזוּ מִבֵּיתָ עַד וְגָמַל הַנָּעַר תִּשְׁלֹם וְיִקְרָא הוּא 24 חֹדֶשׁ, וְאַחֲרֵי הַגָּמֻל וְהַבְּאִתּוֹ גַּם אוֹתוֹ אֵל בֵּית ה' וְנִרְאָה אֶת־פָּנָי יְהוָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי וְלַחֲדוֹת לוֹ עַל הַנָּעַר הַיָּלִיד וְיֵשֶׁב שָׁם עַד־עוֹלָם וְלֹא יָשׁוּב עוֹד לְבֵיתוֹ: כג וַיֹּאמֶר לָהּ אֶלְקָנָה אִשָּׁה עֲשִׂי הַטּוֹב כַּעֲנִיךָ כִּי חִפְצְךָ עֲשִׂי שְׂכָבִי עַד־גָּמֻלְךָ אֲתוֹ אַךְ יָקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ שְׁתִּיה חֶבֶן בֹּהַ האָפֶן שִׁתְּקִים בּוֹ מִה שְׁנִדְרָה חֲנָה וּתִשָּׁב הָאִשָּׁה וְתִינָק אֶת־בְּנָה עַד־גָּמֻלָּהּ אֲתוֹ: כד וְתַעֲלֶהּוּ עִמָּה כַּאֲשֶׁר גָּמְלָתוּ בְּפָרִים שְׁלֹשָׁה לִזְבֹּחַ ל' וְאִיפָּה אַחַת לְמִנְחֹת וְגָבַל יֵין לְנִסְכִּים וּתְבַאֲהוּ אֶת הַנָּעַר בֵּית־יְהוָה שְׁלוֹ וְהַנָּעַר נָעַר קָטָן וְרַד: כה וַיִּשְׁחַטּוּ אֶת־הַפֶּהר הָרִאשׁוֹן וַיָּבֵאוּ אֶת־הַנָּעַר אֶל־עַלִי לְחִירָאוֹתוֹ שְׁתַּקְבֵּלָה תַּפְלֹתוֹ: כו וְהַתֹּאמֶר כִּי אֲדֹנִי מֵלֵא שְׂאֵלְתִי וְאֵת וְכֹחַ אֶת תִּלְדַּךְ הַיָּהּ, וְשִׁים עֵינֶיךָ עָלָיו חִי נִפְשֶׁךָ אֲדֹנִי וְהַשְׁבִּיעֵתוּ בְּחַי נַפְשׁוֹ, אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצְבָּת אֲשֶׁר עָמַדְתִּי פֶה עִמָּכָה בֹּהַ בְּחִיּוֹתְךָ גַּם אִתָּה יוֹשֵׁב פֶה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה: כז אֵל־כַּעֲבוֹר הַנָּעַר הָיָה הַתַּפְלָלְתִּי וְיִתֵּן יְהוָה לִי אֶת־שְׂאֵלְתִי אֲשֶׁר שְׂאֵלְתִי מַעֲמֹ: כח וְגַם כַּעַת הַתַּפְלָה נִדְרָתִי כִּי אֲנִי הַשְׂאֵלְתִּיהוּ לַיהוָה כִּלְהַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה הוּא שְׂאוֹל לַיהוָה וַיִּשְׁתַּחֲוִי שָׁם לַיהוָה: כח א וְתַתְּפַלֵּל חֲנָה וְתֹאמַר עֲלֶיךָ לְבִי בִיהוָה רַחֵם כִּי עַל־אויבֵי כִּי שִׁמְחֵתִי בִישׁוּעַתְךָ: כט אֵין־קְדוֹשׁ בִּיהוָה כִּי־אֵין בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ: ג אֶל־תִּרְבּוֹ תִדְבְּרוּ גְבֻהָה גְבֻהָה גְבֻהָה יִצְאָ עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דַּעוּת יְהוָה וְלֹא נִתְּכֵנוּ עֲלֻלוֹת: ד קִשְׁת גְּבָרִים חֲתִים וְנִכְשָׁלִים אֲזָרוּ חֵיל: ה שְׂבָעִים בְּלָחֶם נִשְׁכְּרוּ וְרַעֲכִים חֲדָלוּ עַד־עֲקֶרָה יִלְדָה שְׂבָעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה: ו יְהוָה מִמִּית וּמְחִיָּה מוֹרִיד שְׂאוֹל וְעַל: ז יְהוָה

עטרת מרים

מְרוֹמֵם אֶת הָעֲנָנִים הַחֲלָשִׁים: ח ה' מְקַפֵּר דָּל מְאֻשָּׁפֶת יָרִים יִתְנוּ וְהָיוּ נִשְׁבָּרִים כְּרִיכָיו אֲנֹשִׁי מִלְחָמָתוֹ שֶׁל בְּנֵי עָלְיוֹ עַל הַפְּלִשְׁתִּים אֲבִיזֹן מְגִבְהוֹ עַד לְהוֹשִׁיב אוֹתוֹ עַם־נְדִיכִים שָׂרִים וְחֻשׁוֹבִים וְכַפֵּא כְבוֹד יִנְחֹלֶם כִּי לִיהוָה מִצְקִי יִסּוּדוֹת אֶרֶץ וַיִּשֶׁת וַיִּשֶׂם עֲלֵיהֶם תִּבֵּל אֶת מְקוֹם הַיָּשׁוּב, לָכֵן בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָמוֹ בְּרָצוֹן: ז אֵלֶּם הַכֹּל בְּמִשְׁפָּט, כִּי רִגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ מִמְּלִכְתָּהּ וְרִשְׁעִים בְּחֻשָּׁךְ יִדְמוּ יִכְרְתוּ בַּעַת נִתְמַלֵּא סִתָּהֶם כִּי־לֹא בִכְחַ יִגְבְּרָאִישׁ לֹא תוֹעִילֶם גְּבוּרָתָם וְעֲשָׂרָם, כִּי הַכֹּל בְּיַד ה': י נָא יִהְיֶה קָרָן מְשִׁיחוֹ עַל דָּוִד אֲמָרָה:

מוריש ומעשיר משפיל אף־מרום: ח מְקִים מעפֹר דל מאשפֹּת ירים אבִיזון להושיב עם־נדיכים וכפֹּא כבוד ינחלם פי ליהוה מצקי ארץ וישת עליהם תבל: ט רגְלֵי חסידיו ישמרו ורשעים בחשך ידמו יכרתו בעת נתמלא סתָהם כִּי־לא בגבורתם לא תועילם גְּבוּרָתָם ועֲשָׂרָם, כי הכל ביד ה': י נא יִהְיֶה קָרָן מְשִׁיחוֹ:

♦ יום שלישי ב' תשרי ♦

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לַיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעִינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֹזֶק וַאֲמִץ כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעַתִּי לָהֶם לְתַת לָהֶם וְאַתָּה תִּנְחִילָנָה אוֹתָם:

כ"ז • כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה • אָרִי אֶת תְּעוֹלָה עִם עֲמָא הַדִּין. מֹשֶׁה אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ: 'זִקְנִים שְׂבִדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ, הַכֹּל לְפִי דַעְתָּן וְעֲצָתָן', אֲכַל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ: "כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם" (לִקְמֹן א), תָּבִיא, עַל כִּרְחֻם, הַכֹּל תִּלּוּי בָּךְ, טַל מִקָּל וְהָךְ עַל קְדָקְדָן, דְּבָר אֶחָד לְדוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים לְדוֹר (סְנֵהֲדִין ח).

ח וַיִּי הוּא דְמַדְבֵּר קְדָמָה מִיִּמְרָה יְהִי בְּסַעֲדָךְ לֹא יִשְׁבָּקָךְ וְלֹא יִרְחַקְךָ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבָּר: תִּתְבָּר:

ח) וַיִּהְיֶה הוּא הַהֲלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יַעֲזֹבְךָ לֹא תִירָא וְלֹא תַחַת:

אשל אברהם – הרב אלאשילי

[לָהֶם] וְגו' – אֵלֶּמָּא דִּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הוּא בְּעֶצְמוֹ אָמַר (רש"י סְנֵהֲדִין שס). וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְעֵיל שָׁם: 'וַיִּצֹו אֶת יְהוֹשֻׁעַ – מוֹסֵב .. כְּלָפִי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שְׁמוּפּוֹרֶשׁ: אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

"תָּבִיא" עַל כִּרְחֻם – "כִּי אַתָּה תָּבִיא" מִשְׁמַע שְׂרָרָה נִהַג עֲלֵיהֶן (רש"י סְנֵהֲדִין שס).

הַכֹּל תִּלּוּי בָּךְ – וְכָתַב בְּ"דְבָרֵי דָוִד" שְׁאִין זֶה סוֹתֵר לְגַמְרֵי אֶת דְּבָרֵי מֹשֶׁה, שְׁגָם זֶה אֲמָת שְׁיֻכַּל לִישׁוֹל עֲצָה מִהַקְנִיָּם, אֲבָל הַכֹּחַ וְהַמְּמַשְׁלָה יִהְיוּ רַק בְּיָדוֹ.

בְּשִׁמּוֹת יח, כג: "וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה", וּמִפְּרֹשׁ רִשְׁ"י שָׁם: "אֲהָרֹן נָדָב וָאִיִּהוּא וְשִׁבְעִים זִקְנִים". אֶךְ בְּגִמְרָא שָׁם הַלְשׁוֹן: 'זִקְנִים שְׂבִדוֹר עֲמֻהִים', כְּלוּמַר עִם "הָעָם הַזֶּה" נִמְצְאוּ גַם זִקְנִים.

הַכֹּל לְפִי דַעְתָּן וְעֲצָתָן – בְּרִשְׁ"י סְנֵהֲדִין שָׁם: "עַל פִּיהֶם עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה, וְלֹא תִשְׁתַּרְרַר עֲלֵיהֶם".

אֲכַל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ – לִקְמֹן פְּסוּק כג.

"כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם" – מִדְּכָתִיב "אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי

(ז) כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת הָעָם הַזֶּה – "אָרִי אֶת תְּעוֹלָה עִם עֲמָא הַדִּין" – לְשׁוֹן תִּרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס. וּפִירוּשׁוֹ: כִּי אַתָּה תִּפְגֹּם עִם הָעָם הַזֶּה.

מֹשֶׁה אָמַר לַיהוֹשֻׁעַ – שְׁפֹסֶק זֶה שֶׁל "כִּי אַתָּה תָּבֹא" – מֹשֶׁה אָמַר, בְּדְכָתִיב בִּיה: "אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ד' וְגו' (רש"י שס).

זִקְנִים שְׂבִדוֹר יִהְיוּ עִמָּךְ – "כִּי אַתָּה תָּבֹא אֶת הָעָם" מִשְׁמַע, גַּם אַתָּה בְּאֶחָד מֵהֶן (רש"י סְנֵהֲדִין ח, א). נִרְאָה שְׁמִפְּרֹשׁ "הָעָם הַזֶּה", עַל הַזִּקְנִים שְׂבִדוֹר, וְאִפְשָׁר שְׁלוּמִד בֶּן מִיתוֹר תִּיבֵּת "הַזֶּה". וְעַל־דִּרְפָּזָה מְצִינֵנוּ

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתֵּןָהּ אֶל־
הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנְּשָׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה
וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט – וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה וְגו' וַיִּתֵּןָהּ • כְּשֶׁגִּמְרָה כְּלָה, נִתְּנָה לְבְנֵי שִׁבְטוֹ.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום שני של ראש השנה

עטרת מרים

ירמיה פרק לא

עטרת מרים

אֶבְרָהָם אִמְרָה יְהוָה מִצָּא חַן בְּעַת
שְׁחֻלּוֹ אַחֲרֵי כַּמֶּדֶבֶר עִם יִשְׂרָאֵל
שְׂרִידֵי מַחֲרָב מִצִּדֵּי הַלֹּדֶז הָאֵל
הַלֵּל לַפְּתִיחַ לְהַרְגִּיעוֹ לְחֹלֹל אֶרֶץ
מִרְגָּעִים יִשְׂרָאֵל: בְּאוֹמְרָת כִּנְסַת
יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, אִמָּת הוּא זֶה כִּי
מִרְחֹק לִפְנֵי זָמַן רָחוֹק יְהוָה נִרְאָה
לִי אֵד עֲתָה הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנִּי בְּגִלּוֹת.
עֲנֵה אוֹתָם הָאֵל, לֹא הִתָּה אֶהְבֵּתִי
אֶלֶּיךָ לִפִּי שָׁעָה אֶלָּא וְאַהֲבַת עוֹלָם
אֶהְבֵּתִיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכִּיתִיךָ לֵךְ
חֶסֶד וְנֶאֱמָר לֵךְ כִּבְבוּדִי עַל הַר סִינִי
לְהוֹיֹת אֶהְבֵּתִי לֵךְ לְעוֹלָם: ג' תְּפִית
הַרְאִשׁוֹן וְחֲשׂוֹן בְּנֵי אָדָם וְנִחְרָב,

אֶבְרָהָם אִמְרָה יְהוָה מִצָּא חַן בַּמֶּדֶבֶר עִם שְׂרִידֵי
חֶרֶב הַלֹּדֶז לְהַרְגִּיעוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּמִרְחֹק יְהוָה
נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל־כֵּן
מִשְׁכִּיתִיךָ חֶסֶד: ג' עוֹד אֶבְרָהָם וְנִבְנִית בְּתוֹלַת
יִשְׂרָאֵל עוֹד תַּעֲדִי תַפִּיד וַיִּצְאָת בְּמַחֲוֹל
מִשְׁחָקִים: ד' עוֹד תַּעֲדִי בְּרָמִים בְּהָרֵי שְׁמֶרֶן
נִמְעוּ נִמְעִים וְחִלְלוּ: ה' כִּי יִשְׁׁוּם קָרָאוּ
נִצְרִים בְּהַר אֶפְרַיִם קוֹמוּ וְנַעֲלָה צִיּוֹן אֶל־

אֶבְרָהָם אִמְרָה יְהוָה מִצָּא חַן בְּעַת
שְׁחֻלּוֹ אַחֲרֵי כַּמֶּדֶבֶר עִם יִשְׂרָאֵל
שְׂרִידֵי מַחֲרָב מִצִּדֵּי הַלֹּדֶז הָאֵל
הַלֵּל לַפְּתִיחַ לְהַרְגִּיעוֹ לְחֹלֹל אֶרֶץ
מִרְגָּעִים יִשְׂרָאֵל: בְּאוֹמְרָת כִּנְסַת
יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, אִמָּת הוּא זֶה כִּי
מִרְחֹק לִפְנֵי זָמַן רָחוֹק יְהוָה נִרְאָה
לִי אֵד עֲתָה הִסְתִּיר פָּנָיו מִמֶּנִּי בְּגִלּוֹת.
עֲנֵה אוֹתָם הָאֵל, לֹא הִתָּה אֶהְבֵּתִי
אֶלֶּיךָ לִפִּי שָׁעָה אֶלָּא וְאַהֲבַת עוֹלָם
אֶהְבֵּתִיךָ עַל־כֵּן מִשְׁכִּיתִיךָ לֵךְ
חֶסֶד וְנֶאֱמָר לֵךְ כִּבְבוּדִי עַל הַר סִינִי
לְהוֹיֹת אֶהְבֵּתִי לֵךְ לְעוֹלָם: ג' תְּפִית
הַרְאִשׁוֹן וְחֲשׂוֹן בְּנֵי אָדָם וְנִחְרָב,

אשל אברהם – הרב אלאשילי

צִירֵף עֲמָהֶם גַּם אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל (משכיל
לדוד). או יש לומר שזקני ישראל היו
טפלים לבני לוי, ולכן בני ישראל טענו
"מה אתה מְשַׁלֵּט אֶת בְּנֵי שִׁבְטְךָ
עָלֶיךָ". וְאֶפְשָׁר שֶׁזֶה גַּם בְּפִנֵּת רִשׁוֹ כָּאֵן
בְּאִמְרוֹ: "נִתְּנָה לְבְנֵי שִׁבְטוֹ", דִּהְיוּ
שְׁלֵמֹת שְׁכֻתוֹ כָּאֵן גַּם "זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל", עֵיקַר הַנִּתְּנָה הִיָּה לְבְנֵי לֵוִי,
וְכֵן מוֹכַח גַּם מִזֶּה שֶׁלִּקְחָן פְּסוּקוֹ כֹּ
אוֹמֵר מֹשֶׁה לְבְנֵי לֵוִי: "לִקְחָת אֶת סֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה וְגו'". תורה י

נִתְּנָה לְבְנֵי שִׁבְטוֹ – מִבְּאֵר בְּזֶה מִדּוּעַ
נִתַּן דִּוְקָא לַכֹּהֲנִים וְלְבְנֵי לֵוִי, וּמִתַּרְץ
מִפְּנֵי שֶׁהֵם "בְּנֵי שִׁבְטוֹ" (משכיל לדוד).
וְרָאָה רִשׁוֹ לְעֵיל כֵּט, ג': "אוֹתוֹ הַיּוֹם
שֶׁנָּתַן מֹשֶׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה לְבְנֵי לֵוִי ..
בָּאוּ כָל יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לוֹ:
מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, אֵף אָנוּ עֹמְדִינוּ בְּסִינִי
וְקִבְלָנוּ אֶת הַתּוֹרָה וְנִתְּנָה לָנוּ, וְמָה
אַתָּה מְשַׁלֵּט אֶת בְּנֵי שִׁבְטְךָ עָלֶיךָ".
וְאֵף שֶׁכָּאֵן נֶאֱמָר: "וְאֵל כָּל זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל", יֵשׁ לִזְמַר שֶׁבְּתַחֲלִילָה נִתַּן לְבְנֵי
שִׁבְטוֹ, וְאַחֲרֵי שִׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאוּ וְטַעְנוּ,

טל מַקֵּל וְחָדָל עַל קִדְמָתוֹ – אִם לֹא
יִשְׁמַעוּ לָךְ (ראה סוטה מ, א).
דָּבָר אַחֵד לְדוֹר, וְלֹא שְׁנֵי דְבָרִים
לְדוֹר. – מִנְהִיג (רש"י שם). תורה ח
(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה וְגו' וַיִּתֵּןָהּ –
כְּשֶׁנִּגְמְרָה כְּלָה – כְּלֹמֶר, אַחֲרֵי שֶׁכָּתַב
אֶת כְּלָה עַד "לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל" (ספר
הדברים). שְׁהָרִי נֶאֱמָר "וַיִּתֵּןָהּ", וְכִי אֶפְשָׁר
שֶׁנָּתַן מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה כְּשֶׁהָיָה חֶסֶד
אֶפִּילּוֹ אוֹת אֲחֶת? (ספרי פִּסְקָא שֶׁנּוּ. וְרָאָה גַּם
רש"י לַקָּמֶן לֵד, טז). וְאֵין מוֹקֶדֶם וּמִאֲחֻזָּה
בְּתוֹרָה (גרא).

עטרת מרים

לִי שְׂמָא בְּנֵי יִקְרִי הוּא אֶפְרַיִם שְׁלֹא
הָמָא לִי מַעֲלָם אִם יִלְד שְׁעִשׂוּעִים
קָטָן הוּא שְׁהֵם שִׁחְטָא לִפְנֵי אָבִיו בְּכָל
זֹאת יִהְיֶה, בְּיָמָי בְּכָל עַת דְּבָרֵי
שְׁאֵדֵר בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד

עטרת מרים

אֶפְרַיִם אִם יִלְד שְׁעִשׂוּעִים בְּיָמָי דְּבָרֵי בּוֹ
זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל־כֵּן הָמוּ מַעֲלָ לֹא רַחֵם
אֶרְחָמֶנּוּ נֶאֱמַר יְהוָה:
קָדָם נֶאֱמַר יְהוָה:

♦ יום רביעי ג' תשרי ♦

(י) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים בְּמַעַד
שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בַּחַג הַסְּפֹת:

נ"י מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים • בַּשָּׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה, שֶׁהִיא שְׁנָה הַשְּׁמִינִית. וְלָמָּה קוֹרָא אוֹתָהּ "שְׁנַת
הַשְּׁמִטָּה"? שֶׁצִּדְדִין שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ, בְּקֶצֶר שֶׁל שְׂבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית.

(יא) בְּבוֹא כָּל־יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד
כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאַזְנוֹתָם:

נ"י תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת • הַמֶּלֶךְ הִיָּה קוֹרֵא מִתַּחֲלַת "אֵלֶּה הַדְּבָרִים", כְּדֹאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (מא),
עַל בִּימָה שֶׁל עֵץ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בַּעֲוֶהָ.

אשל אברהם – הרב אלעזר שטיינמאן

ופירוש "תקרא את התורה הזאת",
הִינּוּ שִׁיקְרָא בְּסִפְרַת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, וְכֵן
יִקְרָא מִמֶּנָּה? "מִתַּחֲלַת אֵלֶּה הַדְּבָרִים".
וְרָאָה רַש"י סוֹטָה שם: "וְאוֹתָהּ קָרָה
עַל יַד מֶלֶךְ הָיָא, כְּדִתְנִיָּא בְּסִפְרֵי
בְּפִרְשֵׁי הַמֶּלֶךְ (לעיל יו. ח): "אֵת מִשְׁנֵה
הַתּוֹרָה הַזֹּאת" – אֵין קוֹרִין בְּיוֹם הַקֹּהֶל
אֵלָּא בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה". אָבֵל בְּפִירוּשׁוֹ עַל
הַתּוֹרָה (לעיל שם) מִפְּרֵשׁ "אֵת מִשְׁנֵה
הַתּוֹרָה" עַל כָּל הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אֵינוֹ לוֹמֵד
מִמֶּנָּה לְכָאן.

כְּדֹאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה – מא, א.
שֶׁשֶׁם מְפֹרָשׁ כָּל הַפְּרָשִׁיּוֹת שֶׁהַמֶּלֶךְ
הִיָּה קוֹרֵא (הרב). וְהֵן: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים
עַד שְׁמַע, וְשָׁמַע, וְהִיָּה אִם שְׁמוּעָה, עֲשֵׂה
תַעֲשֵׂה, כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂה, וּפְרָשֵׁי הַמֶּלֶךְ
וּבִרְכוּת וּקְלָלוֹת, עַד שְׁגוּמָר כָּל
הַפְּרָשָׁה". וּבְרַש"י שם: "וְקוֹרֵא
מִתַּחֲלִיל אֵלֶּה הַדְּבָרִים עַד שְׁמַע
שְׁבֹאֲתַחְנוּ, וְשָׁמַע וְהִיָּה אִם שְׁמוּעָה, עַל
יְדֵי דִילּוּג, וּמִשָּׁם מִדְּלַג לַעֲשֹׂה תַעֲשֵׂה,
וּמִשָּׁם מִדְּלַג וְקוֹרֵא כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂה
וּבִרְכוּת וּקְלָלוֹת, וּמִשָּׁם חוֹזֵר לְמִפְרָע

לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, לְלַמֶּדֶךָ שְׁמוּסִיפִין
מִחוּל עַל הַקֶּדֶשׁ" (רש"י שם). תוֹרָה יֵא
(יא) תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת –
הַמֶּלֶךְ הִיָּה קוֹרֵא – לוֹמֵד בֵּן מִנָּה
שְׁנֵאמַר "תִּקְרָא" [בְּלִשׁוֹן נִזְכָּר וּבְלִשׁוֹן
יְחִיד], וְהַכּוֹנֵה לַיהוּשֻׁעַ, שֶׁכֵּן לַיהוּשֻׁעַ
הִיָּה מִצְוָה (חֻקִּינִי), אֵין הַכּוֹנֵה שְׁמִיָּה
לַיהוּשֻׁעַ עֲצָמוֹ לְקוֹרֵא, שֶׁהָיָה נֶאֱמַר:
"בְּבוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת וְגו'", וְהָיָה
רַק בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, אֵלָּא
הַכּוֹנֵה שׁוֹז מִצְוָה הַנוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת
בְּמַלְכִּים, וְצִוָּה לַיהוּשֻׁעַ בְּתוֹר מֶלֶךְ, וְלֹא
כְּמִי שְׁמַכְנִים אֶת יִשְׂרָאֵל לֶאֱרֹץ (הרב).
או שְׁהַלִּימוּד הוּא מִמֶּנָּה שְׁנֵאמַר "הַקֹּהֶל
אֶת הָעָם", וְהַכּוֹנֵה לְמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ
לְהַקְהִיל, וְהִינּוּ הַמֶּלֶךְ (בֹּאֵר בַּשְּׁדָּה).
מִתַּחֲלַת "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" – מִנָּה שְׁדִּיק
לְכָתוּב "מִתַּחֲלַת אֵלֶּה הַדְּבָרִים" (כְּלִשׁוֹן
הַמִּשְׁנָה), וְלֹא "מִשְׁנֵה תוֹרָה" (כְּלִשׁוֹן
שָׁם), מִשְׁמַע שְׁסוּבָר שֶׁ"הַתּוֹרָה הַזֹּאת"
אֵין הַכּוֹנֵה לְ"מִשְׁנֵה תוֹרָה", אֵלָּא לְכָל
הַתּוֹרָה, וְכֵן שְׁכָתָה לְעִיל פְּסוּקָה: "אֵת
הַתּוֹרָה הַזֹּאת" – "כְּשֶׁגִּמְרָה כָּלֶּה",

(י) מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים – בַּשָּׁנָה
רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה, שֶׁהִיא הַשָּׁנָה
הַשְּׁמִינִית – שְׁכֵן "מִקֵּץ שִׁבְעֵי שָׁנִים"
פִּירוּשׁוֹ: בְּסוֹף שִׁבְעֵי שָׁנִים (רש"י סוֹטָה מא,
א), כִּי כָּל לִשׁוֹן "קֵץ" סוֹף הוּא (רש"י
בראשית מא, א).

וְלָמָּה קוֹרֵא אוֹתָהּ "שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה" –
שֶׁהָיָה כְּבֵר יִצְחָה הַשְּׁמִיטָה מִרֹאשׁ
הַשָּׁנָה, וּבְכֵר נִכְנַסֶּת שְׁמִינִית (רש"י ר"ה יב,
ס"ב).

שֶׁצִּדְדִין שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ, בְּקֶצֶר
שֶׁל שְׂבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית
– שְׁכָל תְּבוּאָה שֶׁהִבִּיָּא שְׁלִישׁ
בְּשְׂבִיעִית לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – אֵתָּה
נוֹהֵג בָּהּ מִנְּהַג שְׂבִיעִית בְּשְׁמִינִית (ר"ה
שם). שָׁאֵם הִבִּיָּא שְׁלִישׁ בְּשְׂבִיעִית מֵאֲזַ
הִיא רִאשִׁית לִיקְצָר, וְאִם קִצְרָה
בְּשְׁמִינִית – צִרִיךְ לְנוֹהֵג בָּהּ קְדוּשָׁת
שְׂבִיעִית (רש"י מִכְּתוּב ח. ב). וְדָבָר זֶה אֵינוֹ
לְמִדּוֹם מִהֶפְסוֹק (שְׁמוֹת לו. כא): "בְּחֶרֶשׁ
וּבְקִצְרֵי תִשְׁבוֹת", שֶׁזֶּה מוֹסֵב "עַל
חֶרֶשׁ שֶׁל עֶרֶב שְׂבִיעִית הַנִּכְנָס
לְשְׂבִיעִית, וְקִצְרֵי שֶׁל שְׂבִיעִית הַיּוֹצֵא

(יב) הִקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָךְ
אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ לִמְעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וַיֵּרְאוּ
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

נ"י • האנשים • ללמד • והנשים • לשמע • והטף • למה באים? לתת שכר למביאייהם.

(יג) וּבְנִיֵּיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וּלְמַדּוּ לִירְאָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים
עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ: פ

... ביום י"ז תמוז ותשעה־בבאב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על־דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על־דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיצא־בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד־לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על־דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד־לבוא, ואדרבה – על־ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי"זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

שי למורא

ו) בְּהַמְצָאוֹ, קָרַם גֵּזֶר דִּין, בְּעוֹד
שֶׁהוּא אוֹמֵר לָכֵם דְּרָשׁוּנִי. ז) דְּרָכּוֹ,
דְּרַךְ הַרְשָׁע. וְאִישׁ אֶנּוּ, לִפִּי הַעֲנִן
פְּרוּשׁוֹ בַּעַל מַחֲשָׁבוֹת וְעֻצּוֹת רָעוֹת.
מַחֲשָׁבוֹתָיו, מַחֲשָׁבוֹתָיו הָרָעוֹת.
וְאֵל אֱלֹהֵינוּ כִּי יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת,
וְיָשׁוּב אֵל אֱלֹהֵינוּ, וְיֵשׁ לוֹ תַקְוָה, כִּי

הפטרה לתענית ציבור בישיבה פרק נה

ו דְּרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ קִרְאָהוּ בְּהוֹתוֹ
קָרוֹב: ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכּוֹ וְאִישׁ אֶנּוּ
מַחֲשָׁבוֹתָיו וְיָשׁוּב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ כִּי־יִרְבֶּה לְסֻלּוֹת: ח כִּי לֹא

עטרת מרים

ו דְּרָשׁוּ יְהוָה בְּהַמְצָאוֹ בְּעוֹד הוּא
מַעֲזִי כָכֶם קִרְאָהוּ בְּהוֹתוֹ קָרוֹב:
ז יַעֲזֹב רָשָׁע דְּרָכּוֹ כַּמְעֵשָׂה וְכַפָּה
וְאִישׁ אֶנּוּ מַחֲשָׁבוֹתָיו הָרָעוֹת
וְיָשׁוּב וְיָשׁוּב אֶל־יְהוָה וִירַחֲמֵהוּ
וְאֶל־אֱלֹהֵינוּ וְיֵשׁ תַקְוָה כִּי־יִרְבֶּה
לְסֻלּוֹת: ח כִּי לֹא מַחֲשָׁבוֹתָיו

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"ולמען ילמדו" מוסב על האנשים
(רא"ם).
והנשים – **לשמע** – שהאמור "למען
ישמעו" מוסב על הנשים (רא"ם).
והטף – **למה באו** – שהרי אינם
בכלל לימוד ולא בכלל שמיעה (רא"ם).
כי משמעות "טף" היא אפילו קטני
קטנים.

לתת שכר למביאייהם – יש אומרים
שהוא גזירת הכתוב להביא את הטף
למעמד הקהל, אף שאינם שזכים
לתכן הפצחה (ראה מנחת חינוך מצוה
תר"ב). תורה יג

ממה שנאמר: "נגד כל ישראל
באנשיהם" (הרב).
של עין – כלומר, בימה עראית, ולא
קבועה (הרב).
שהיו עושין – בזמן הקהל, כלומר
כל שבע שנים היו עושים בימה
חדשה, ולא שהשתמשו בישנה (ע"פ
תורת מנחם).

בעזרה – אין רש"י מפרש שנה היה
בעזרת נשים כמו שאמרו בגמרא שם
(מא, ב), מפני שעל פי פשוטו של מקרא
אין הכרח לכך (הרב). תורה יב
(יב) **האנשים** – **ללמד** – שהאמור

וקורא אשימה עלי מלך. שמע – קבלת
מלכות שמים, והיה אם שמוע – קבלת
על מצות.. וכן ברכות וקללות – קבלת
בריתות של תורה. ומשמיע לרבים
עשר תעשר, כי תכלה לעשר, מפני
שהוא זמן אסיף ומתנות עניים
והפרשת תרומות ומעשרות, ואף־על־
פי שפרשת המלך מפסקת בין עשר
לכי תכלה, קורא את אלה יחד שלא
להפסיק במעשרות, ואחר־כך קורא
פרשת המלך.

על בימה – כלומר, על מקום גבוה, כדי
שיראו וישמעו אותו, והלימוד הוא

הוא מרבה לסלח. ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם, כי חשבתי שאגמול לכם רע אף-על-פי שתשובו אלי, על כן אמר, לא מחשבותי כמחשבותיכם, כי במחשבותי להיטיב לכם. ולא דרכיכם דרכי, אין דיני כדני בשר ודם, אתם מי שמורה בדין מתחבא, אבל אני "מודה ועוזב ירעם" (משלי כח.ג). **ז) כי גבהו שמים**

מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח ולא ישאר אצלי מהעון דבר ולא דרכיכם דרכי דרך בשרונם לענוש את המורד בו ואין מועיל תשובה ופיוס, אבל דרכי לא כן היא **נאם יהוה:** ט ואין רק הבדל בנחות ותר, אלא כי כמו גבהו שמים מארץ כן גבהו בהבדל רב דרכי ומחשבותי **מדרכיכם**

ממחשבותיכם כי דרך בשרונם שלא יתחול כלל וכלל, ודרכי למחול מכל וכל: י **כי באשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמו לא ישוב ריקם כי אם יתרוה השביע את הארץ והולידה מוציא הצמח מהגרעין בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל הארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב ריקם כי אם יעשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי שבודאי תתקם הכתמתי: יב ויהי ההכמחה כייבשמתה תצאו מן הגלות ובשלוש תוכלון תובאו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה דרך מישל, וכל-עצי השדה ימחאו-כף: יג כפידיהם לשמחה, גם זה ענין מליצה: יד תחת במקום הנעצוץ הרשעים יעלה ברזש ימשלו צדיקים ותחת הסרפד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הרם ותהי הדבר הזה ליהודא לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: א אמר לבני הגלות כה אמר יהוה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, כירקובה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק התשובה מעבדת ביאת המשיח: ב אשרי אנוש יעשה זאת את האמור למטה ובן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו**

מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט כייגבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם: י כי באשר ירד הגשם והשילג מן השמים ושמו לא ישוב כי אם יתרוה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: יא כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם יעשה את אשר חפצתי והצליח אשר שלחתי: יב כייבשמתה תצאו ובשלוש תוכלון תובאו והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל-עצי השדה ימחאו-כף: יג תחת הנעצוץ יעלה ברזש ותחת הסרפד יעלה הרם ותהי ליהודא לשם לאות עולם לא יפרת: א כה אמר יהוה שמרו משפט ועשו צדקה כירקובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: ב אשרי אנוש יעשה זאת ובן-אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל-

מארץ וגו', בערך גבוהות השמים מן הארץ, כן דרכי גבוהים בהבדל רב מדרכיכם. והדברים הנראים נקראים "דרך", והדברים הנסתרים נקראים "מחשבות". **י) כי באשר ירד הגשם והשילג וגו',** כמו הגשם והשילג שיויר מן השמים, לא ישוב אל השמים על ידי חם השמש עד שבתחלה הגשם מורה את הצמאון של הארץ וגו' ורק אחר כך ישוב למעלה בחם השמש. והולידה, והגשם יתרוה שיתארץ תוליד, כלומר להוציא הצמח מהגרעין בעומק הארץ. והצמיחה, היא הוצאת הצמחים מעל הארץ. ונתן זרע וגו', הגשם הוא סבה לגדול התבואה בשביל לזרע מן עוד במקום אחר, ולהיות למאכל למי שצריך לאכל. **יא) כן יהיה דברי וגו',** דבר הכתמתי שהכתמתי לכם להוציאכם מן הגלות, לא ישוב אלי ריקם, אלא באמת יעשה מה שחפצתי והצליח אשר שלחתי, כלומר, שלא יתבטל קצת ממנו, אלא הכל יעשה כמו שאמרתי. **יב) כי בשמחה תצאו וגו',** וההכמחה היא, כי בשמחה תצאו מהגלות, ובשלוש תוכלו תובאו לארצכם. ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה, שיתנו לכם פרים וצמחים וירגו יושביהם. **ימחאו כף,** לעפת המרגנים, ימחאו כף, כל עצי השדה והוא ענין מליצה על רבי השמחה, שכל הברואה תשמח עמכם. **יג) תחת הנעצוץ יעלה ברזש,** במקום עץ הנעצוץ שהוא קוצי, יעלה

עץ הברזש שהוא עץ חשוב. כלומר, במקום ממשלת הגוים ימשלו ישראל. או בא לומר, שהרשעים שיעשו תשובה והפכו לצדיקים. **הסרפד,** מין צמח קוצי. ויהי לה' לשם, הפלא הזה יהיה עומד ונמשך ויהיה לה' לשם גבורה. **לאות עולם וגו',** ויהיה לאות ולסימן עולם, כי ככה יהיה עד עולם ולא יפרת הדבר הזה. **א) שמרו משפט ועשו צדקה,** שמרו משפטי התורה ועשו צדקה זה עם זה. כי קרובה ישועתי לבוא, על ידי זה תהיה ישועתי קרובה לבוא. וצדקתי להגלות, וצדקתי הכתמתי תגלה לעין כל. **ב) יעשה זאת,** שיעשה את האמור לחלו. מחללו, שלא יעשה ביום השבת שום מלאכה.

עטרת מרים

שי למורא

מלחלול וְשִׁמְרוּ יְדוֹ מַעֲשֹׂוֹת פְּלִירַע: ג וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לְהֵאמֹן כּוֹ לֵאמֹר הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ דַּעַת יִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה וְלֹא אֶקְבֵּל עִמָּהֶם, וְאִם כּוֹ לָמָּה אֶדְקֶךָ וְאַל־יֹאמַר הַסֵּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ וְאֵינִי מְגֵדֵל פֶּרִי, וְלֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְזִכְרוֹן וְעַל כֵּן אֲנִישׁ

ג) בֶּן הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל ה', הוּא גַר צָדֵק. הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי וְגו', אֵתִידָה נִבְדֵּל מִיִּשְׂרָאֵל דַּעַת שְׁיִקְבְּלוּ הַטּוֹבָה, וְחֹשֶׁב לזִכְרֵי שְׁאִין לִשְׁמֹר וְלִקְוֶם הַמִּצְוֹת. הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ, כִּמּוֹ עֵץ יָבֵשׁ שְׁאִינוֹ מְגֵדֵל פֶּרִי, כֵּן לֹא יִשְׁאָר שְׁמִי לְזִכְרוֹן וְחֲרִינִי כִּאלֹו לֹא בִּאתִי לְעוֹלָם וְלֹא חָפֵץ בִּי ה' וּבְמַעֲשֵׂי. ד) שְׁבֻתוֹתִי, שֶׁבֶת

דְּרִי: ד פִּירְכָּה | אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שְׁבֻתוֹתַי וּבְחָרּוּ בְּאֲשֶׁר חֲפָצְתִּי וּמִחֻזִּיקִים אוֹחִים בְּכִרְיָתִי בְּחֻרְתִּי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבִיתִי בְּחִיכָל וּבְחֻמּוֹתַי בְּמוֹשָׁב הַסִּנְהֶדְרִין וְהַקָּנִים יָד מְקוֹם מַעֲלָה וּשְׂכָר וְשֵׁם שְׁיִזְכֹּר לְטוֹבָה, וְהוּא דָּבָר טוֹב יוֹתֵר מִזִּכְרוֹן הַבַּא מִבְּנִים וּמִבְנוֹת שֵׁם לְטוֹבָה עַד עוֹלָם אֲתִן־לּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת וְזָכָר שְׁמוֹ: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד וּבְנֵי הָעַמִּים הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה אֶל ה' לְשִׁרְתּוֹ וְלֹאֲהַבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיוֹת לוֹ לְעִבְדִּים כֹּל מוֹ כֵּהֶם אֲשֶׁר שְׁמִר שְׁבֶת מַחֲלָל וּמִחֻזִּיקִים בְּכִרְיָתִי בְּחֻרְתִּי: ז כְּשִׁיבֹאוֹ לְהַתְּצִיר: וְהִבִּיאוּתִים אֶת הָעוֹשִׂים כֹּל אֱלֹה אֶל־הַר קָדְשִׁי אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁמְחָתִים אֲשִׁמְחֶם בְּבֵית תִּפְלָתִי בְּבֵית הַמוֹכֵן לְהַתְּפַלֵּל שֵׁם לִפְנֵי, עוֹלָתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם יִהְיוּ מִקְבָּלִים לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תִּפְלָה יִקְרָא יִדְּהָ מוֹכֵן לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקְבֵּץ הַמִּקְבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ גֵּרִים עֲלָיו עַל יִשְׂרָאֵל לְהִיוֹת נִסִּים לְנִקְבְּצוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:

רַע: ג וְאַל־יֹאמַר בֶּן־הַנֶּכֶד הַנִּלְוָה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר הַבְּדֵל יְבַדִּילֵנִי יְהוָה מֵעַל עַמּוֹ וְאַל־יֹאמַר הַסֵּרִים הֵן אֲנִי עֵץ יָבֵשׁ: ד פִּירְכָּה | אָמַר יְהוָה לְפָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת־שְׁבֻתוֹתַי וּבְחָרּוּ בְּאֲשֶׁר חֲפָצְתִּי וּמִחֻזִּיקִים בְּכִרְיָתִי: ה וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתִן־לּוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת: ו וּבְנֵי הַנֶּכֶד הַנִּלְוִים עַל־יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וְלֹאֲהַבָּה אֶת־שֵׁם יְהוָה לְהִיוֹת לוֹ לְעִבְדִּים כֹּל־שְׁמִר שְׁבֶת מַחֲלָל וּמִחֻזִּיקִים בְּכִרְיָתִי: ז וְהִבִּיאוּתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תִּפְלָתִי עוֹלָתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית־תִּפְלָה יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים: ח נֶאֱמַר אֲדֹנִי יְהוָה מִקְבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצוֹ:

בְּרִאשִׁית וְשֶׁבֶת הָאָרֶץ. בְּאֲשֶׁר חֲפָצְתִּי, בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת. וּמִחֻזִּיקִים בְּכִרְיָתִי, אוֹחִים בְּחֻרְתִּי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֶיהָ בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פְרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה שְׁנִתְּנָה בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת, בְּפָרֶשֶׁת לֶדֶד־שְׁנוֹנָה שֵׁם שִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה פְּעָמִים תִּכְתַּב "בְּרִית". ח) בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי, בְּבֵית מִקְדָּשׁ וּבְחֻדֹד חוֹמֹת הָעֶזְרָה וְחוֹמֹת הַר הַבַּיִת. בְּלוֹמַר, בֵּין הַסִּנְהֶדְרִין אֲשֶׁר מוֹשְׁבֵם שָׁם, שָׁהִם מוֹכִידִים מַעֲשֵׂי הַחֲסִידִים שְׁבוּמָם וְשִׁחִיו קָדִם זְמָנָם. יד, מְקוֹם, דְּהֵנוּ מַעֲלָה וְשְׂכָר, עַל־דִּדְרֵךְ הַלְשׁוֹן "מִמְלָא מְקוֹם אֲבוֹתָיו". וְשֵׁם, שְׁיִזְכֹּר שְׁמוֹ לְדוֹרוֹת הַבָּאִים. טוֹב מִבְּנִים וּמִבְנוֹת, בְּלוֹמַר, כֹּה שְׁיִזְכֹּר שְׁמוֹ שֵׁם לְטוֹבָה, הוּא דָּבָר הַטּוֹב יוֹתֵר מִזִּכְרוֹן הַבַּא מִבְּנִים וּמִבְנוֹת. שֵׁם עוֹלָם אֲתִן לוֹ, לְכָל אֲחֵר וְאֲחֵר מִהֶם אֲתִן שֵׁם עוֹלָם, בְּלוֹמַר, שְׁעַד עוֹלָם יִזְכֹּר לְטוֹבָה. ו) עַל ה', כִּמּוֹ אֵל ה'. לְשִׁרְתּוֹ, בְּלוֹמַר, לְעַבְדּוֹ מִקְרָא וְלַעֲשׂוֹת כֹּל אֲשֶׁר מִן הַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. וְלֹאֲהַבָּה וְגו', וְעַל יְדֵי שְׁיִעְבְּדוּ ה' מִתְּהַבֵּה יִהְיוּ לוֹ לְעִבְדִּים הַעוֹבְדִים תָּמִיד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְיוֹתֵר מִמָּה שֶׁהַחַיִּיב לַעֲשׂוֹת. כֹּל שׁוֹמֵר שְׁבֶת מַחֲלָל, שְׁהוּא יִסּוֹד גְּדוֹל בְּאֵמֻנַת ה', שְׁהוּא מוֹדָה שֶׁה' בָּרָא הָעוֹלָם מֵאֵין וְאֵין וּזְלָתוֹ. וּמִחֻזִּיקִים בְּכִרְיָתִי, אוֹחִים בְּחֻרְתִּי אֲשֶׁר בְּרִית עֲלֶיהָ בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל. אוֹ פְרוּשׁוֹ עַל בְּרִית הַמִּילָה.

ז) וְהִבִּיאוּתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְגו', כִּמּוֹ הַמִּקְבֵּץ אוֹרֵחַ בְּבֵיתוֹ וּמִקְבָּל בְּשִׁמְחָה, כֵּן אֲצִיָּה לְכַתֵּב שְׁיִקְבְּלוּ בְּשִׁמְחָה כְּשִׁיבֹאוּ לְהַתְּצִיר וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תִּפְלָתִי, שִׁחִיו שִׁמְחִים בְּרִאשִׁית עֲצָמָם בְּעֶזְרָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁהוּא בֵּית תִּפְלָה, שְׁנֵה בְשִׁנָּה עִם יִשְׂרָאֵל בְּתִפְלָתָם וּבְעוֹלָתֵיהֶם וּבִזְבְּחֵיהֶם. לְכָל הָעַמִּים, כִּמּוֹ שְׁאִמֵּר שְׁלֹמֶה הַמֶּלֶךְ בְּתִפְלָתוֹ "וְגַם אֶל הַנֶּכֶדִי" (מלכים א' ח.מא) וְכָל־שֶׁבֶן לְשָׁבִים לְדָת יִשְׂרָאֵל. ח) מִקְבֵּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל, הַמִּקְבֵּץ אֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּדְחִים בֵּין הַגּוֹיִם. עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלָיו לְנִקְבְּצוֹ, כְּשִׁאֲקָבֵץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל, אֶקְבֹּץ עוֹד עַל נִקְבְּצוֹ אֶת כָּל הַגּוֹיִם. פְּרוּשׁ אַחֵר, לְאַחַר שְׁאֲקָבֵץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל, עוֹד אֶקְבֹּץ עֲלֵיהֶם נִקְבָּצִים אַחֲרֵים עַל נִקְבְּצוֹ, וְהֵם גּוֹי וּמִגּוֹ שְׁיִתְקַבְּצוּ עֲלֵיהֶם בְּתֵרֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִפְלוּ שָׁם, כְּתוּב בְּנוֹבָאֵת יְחֻזְקָא (פֶּרֶק לז וּפֶרֶק לו).

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְיֹן קִנְיָה גְדוּלָּה וְחִמָּה
 גְּדוּלָּה קִנְיָתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבִתִי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בִתְּוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם
 עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יֵשְׁבוּ זָקֵנִים וְזִקְנוֹת
 בְּרַחְבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרֹכֶב יָמִים: ה וְרַחְבוֹת הָעִיר יִמְלְאוּ יְלָדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים
 בְּרַחְבֹּתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה בַּיָּמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי
 יִפְּלֹא נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרָח וּמֵאֶרֶץ
 מְבֹאָה הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בִתְּוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים
 בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחְזֹקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמַעִים בַּיָּמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בָּאוּ יָסֹד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַחֵיכָל לְהִבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם
 שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָתַהּ וּשְׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינְנָה וְלִיּוֹצָא וְלִבְאָ אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַּח
 אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ: יא וְעַתָּה לֹא כִיָּמִים הָרִאשֹׁנִים אֲנִי לְשְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה נָאִם יְהוָה
 צְבָאוֹת: יב כִּי־זָרַע הַשְּׁלוֹם תִּגְפֹן תִּתֵּן פְּרִיָּהּ וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת־יִבּוּלָּהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָּם וְהִנַּחֲלֹתִי
 אֶת־שְׂאֵרֵיט הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֵלֶּה: יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר חֵייתָם קָלְלָה בְּגוֹזִים בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל
 בֶּן אוֹשִׁיעַ אֹתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַחְזֹקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר
 זָמַמְתִּי לְהַרְע לָכֶם בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֹתִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחַמְתִּי: טו כֵּן שְׁבִתִּי זְמַמְתִּי
 בַּיָּמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ
 דִּבְרוּ אֱמֶת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹהוּ אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעְרֵיכֶם: יז וְאִישׁ אֶת־רַעְיֹת רַעְיוֹ
 אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְבְּכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקָר אֶל־תֹּאמְרוּ כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נָאִם־יְהוָה: יח וַיְהִי
 דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרִבְעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם
 הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם
 יִהְיוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עִמָּם וְיִשְׁבּוּ עָרִים רַבּוֹת: כא וְהָלְכוּ יֹשְׁבֵי אֶחָת
 אֶל־אֶחָת לֵאמֹר גִּלְכָּה הֲלוֹךְ לַחֲלוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֲלֶכָה גַּם־אֲנִי:
 כב וּבָאוּ עִמָּם רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה:
 כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים מְכֹל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהַחֲזִיקוּ
 בְּכַנְף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ יום חמישי ד' תשרי ♦

יִדְּוָאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה הָאֵת קָרִיבוּ יוֹמִיךָ לְמִמָּת
קָרָא יְתִי הַיּוֹשֻׁעַ וְאַתְעֲתִדוּ בְּמִשְׁפַּח זְמַנָּא
וְאַפְקִדְנָה וְאַזֵּל מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וְאַתְעֲתִדוּ
בְּמִשְׁפַּח זְמַנָּא:

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוֹת
קָרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בָּאֵהָל מוֹעֵד וְאַצְוֶנּוּ
וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בָּאֵהָל מוֹעֵד:

כ"י • וְאַצְוֶנּוּ • וְאַצְוֶנּוּ.

טו וַתִּגְלִי יְיָ בְּמִשְׁפַּחָא בְּעִמּוּדָא דְּעִנְנָא וְקָם
עִמּוּדָא דְּעִנְנָא עַל תְּרַע מִשְׁפָּחָא:

(טו) וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֵהָל בְּעִמּוּד עֲנַן וַיַּעֲמֹד עִמּוּד
הָעֲנַן עַל־פֶּתַח הָאֵהָל:

טז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָאֵת שָׁכַב עִם אֲבֹהֶיךָ
וַיִּקָּם עִמָּא הַדִּין וְיִטְעִי בְּתַר טַעוֹת עַמִּמִּי
אַרְעָא דִּי הוּא עַל תַּמָּן בִּיגִיחוֹן וַיִּשְׁבְּקוּן
דַּחֲלָתִי וַיִּשְׁנֹן יְתִי קִנְמִי דִּי גִזְרִית עִמָּהוֹן:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם־אֲבֹתֶיךָ
וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרַי אֱלֹהֵי גִבְרֵה־אַרְצָן
אֲשֶׁר הוּא בֹא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבֵנִי וְהִפֵּל אֶת־
בְּרִיתִי אֲשֶׁר בְּרַתִּי אִתּוֹ:

כ"י • גִבְרֵה־אַרְצָן • גִּזְרֵי הָאָרֶץ.

יז וַיִּתְקַוֶּף רַגְזִי בְּהוֹן בְּעִידְנָא הֵהִיא
וְאַרְחֻקְנִי וְאַסְלֵק שְׁכִנְתִּי מִנְּהוֹן וַיְהוֹן לְמַבּוּ
וַיַּעֲרֵצֵן יְתִי הוֹן בִּישׁוֹן סִגְיָאן וְעָקֹן וַיִּימַר
בְּעִידְנָא הֵהִיא הֵלָא מִדְּלִית שְׁכִינָתִי אֱלֹהֵי
בִּינִי עָרְעוֹנִי בִּישׁוֹא הָאֵלִין:

(יז) וַחֲרָה אִפִּי בּוֹ בַּיּוֹם־הַהוּא וַעֲזָבֹתַי וְהִסְתַּרְתִּי
פָּנַי מֵהֶם וְהָיָה לֹאכֹל וּמִצָּאָהוּ רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת
וַאֲמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי
מִצָּאֹנִי הִרְעוֹת הָאֵלֶּה:

כ"י • וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי • כְּמוֹ שְׁאִינִי רוֹאֶה בְּצָרָתָם.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם", שְׁגָם לְאַחַר
שֶׁכָּבַד בְּאוֹ הַצָּרוֹת, מוֹסִיף הַקְדוֹשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא לְהַעֲלִים אֶת עֵינָיו מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל, וְזוֹהִי פִּנְתַּי רַשׁ"י בְּאֶמְרוֹ "כְּמוֹ
שְׁאִינִי רוֹאֶה בְּצָרָתָם", דִּהְיִנּוּ שְׁאִינִי
פּוֹנֶה אֲלֵיהֶם לְהַצִּילָם. אִךְ יָחַד עִם
זֹאת מְדַבֵּר רַשׁ"י: "כְּמוֹ שְׁאִינִי רוֹאֶה",
כְּלוּמַר שֶׁלֹּא מְדוּבָר בְּהַעֲלֵמַת עֵין
אֱמִתִּית, אֲלֵא הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא גּוֹרֵם
שֶׁכָּפֹּי יִדְמָה לָהֶם, וְזֹאת כְּדִי לַעֲוֹר
אוֹתָם בְּתַשׁוּבָה, וּמִיד כְּשִׁחוּזִרִים
וְאַזִּי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְצִיל אֶת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִתְגַּלֶּה אֲלֵיהֶם בְּאֵהָלָה גְלוּיָה
(תרכ"ב). תורה יח

מִלְשׁוֹן רַשׁ"י מְשַׁמֵּעַ שֶׁהִסְתַּרְתַּת הַפָּנִים
הָיָה לְאַחַר שֶׁבָּאִים הַצָּרוֹת עַל
יִשְׂרָאֵל, וְאֵילוּ מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב מְשַׁמֵּעַ
שֶׁהִסְתַּר הַפָּנִים הוּא הַגּוֹרֵם לַצָּרוֹת?
וַיֵּשׁ לִמַּר שֶׁפִּנְתַּי רַשׁ"י לְבָאֵר בְּזוֹה
תְּמִיּהָה בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב, וְהָיָה: מַה
מוֹסִיף "וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם" לְאַחֲרֵי
שֶׁכָּבַד אָמַר "וַעֲזָבֹתַי", וְהָיָה עֲזִיבָה
הָיָה נִתּוּק מוֹחֲלֵט יוֹתֵר מִהִסְתַּרְתַּת
פָּנִים? וְלָכֵן מְבָאֵר שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר
בְּשֵׁנֵי שְׁלֹכִים: תַּחֲזִילָה אוֹמַר
"וַעֲזָבֹתַי", הֵינּוּ הַסֵּרַת הַשְּׁגָחָתוֹ
הַגְּלוּיָה שֶׁל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעַל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזוֹ גּוֹרֵם לְ"רַעוֹת רַבּוֹת
וְצָרוֹת", וְאַחֲרֵי־כֵן מוֹסִיף הַכְּתוּב

(יד) וְאַצְוֶנּוּ – וְאַצְוֶנּוּ – לֹא לְשׁוֹן צוּוִי
מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לֹא מְצִינּוּ כָּאֵן שׁוּם צוּוִי,
אֲלֵא רַק וְזוֹ "חֻזַּק וְאַמִּץ" [כְּדִלְקֶמֶן
פְּסוּק כג] (גרא). תורה טו
(טז) גִּבְרֵה־אַרְצָן – גִּזְרֵי הָאָרֶץ –
שְׁתִּיבַת "גִּבְרֵה" אֵינְנָה תֹאֵר לְתִיבַת
"אֱלֹהֵי", שֶׁהִינָה פִּירוּשׁוֹ: אֱלֹהִים
גִּבְרִיִּים, רַק פִּירוּשׁוֹ אֱלֹהִים שֶׁל גִּבְרִיִּי
הָאָרֶץ, שֶׁהֵם גִּזְרֵי הָאָרֶץ. וְנִקְרָאוּ גִבְרִיִּי
הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַד גִּזְרֵי עֲלֵיהֶם
שֶׁיִּגְדְּשׁוּ מִשְׁם (רא"ם). תורה יז
(יז) וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי – כְּמוֹ שְׁאִינִי
רוֹאֶה בְּצָרָתָם – וְרֹאֶה גַם רַשׁ"י חֲגִיגָה
ה, ב: "שְׁצוּעַק מִצָּרוֹת הַבָּאוֹת עָלָיו,
וְאֵינּוּ נִעְנֶה שֶׁלֹּא יְבוֹאוּ". וַיֵּשׁ לְהַבִּין:

יח ואנא סלקא אסלק שכנתי מנהון ביומא
ההוא על כל בישא די עבדו ארי אתפניו
לטעות עממיא:

יט וכען כתיבו לכון ית תשפחתא הדא
ואלפה לבני ישראל שניה בפמהון בדיל
דתהי קדמי תשפחתא הדא לסהיד בבני
ישראל:

כ"י ◀ את השירה הזאת • (לקמן לב) "האזינו השמים", עד "וכפר אדמתו עמו".

♦ יום שישי ה' תשרי ♦

כ ארי אצלנון לארעא די קימית לאכהתהון
עבדא חלב ודבש ויכלון וישפוען
ויתפנקון ויתפנקון בתר טעות עממיא
ויפלחנן וירגזון קדמי וישנן ית קימי:

כא ויהי ארי יצרען יתה בישן סגיאן ויגון
ותתב תשפחתא הדא קדמוהי לסהיד ארי
לא תתנשי מפם בניהון ארי גלי קדמי ית
יצרהון די אנון עבדין יומא דין עד לא
אצלנון לארעא די קימית:

כ"י ◀ וענתה השירה הזאת לפניו לעד • שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות אותו. כי לא תשכח
מפי זרעו • הרי זו הבטחה לישראל, שאין תורה משתפחת מזרעם לגמרי.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הודעתים מראש, מכאן ואילך העיד
עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם
בכלות הפורענות.
כי לא תשכח מפי זרעו – הרי זו
הבטחה לישראל, שאין תורה
משתפחת – ואף שהפסוק מדבר על
שירת "האזינו", הרי מתוך כך אנו
למדים על התורה כלה, שכן השירה
בתוכה בתוך התורה, ואם השירה לא
תשכח, מפני שהיא "לעד", והעדים
צריכים להיות קיימים לתמיד, בדברי
רש"י לקמן ריש פרשת האזינו, הרי
מוכן שגם התורה לא תשכח (ע"פ באר
בשדה).
מזרעם לגמרי – בדיוק הלשון
ל"לגמרי", יש לומר, שזו הבטחה רק על

העדות של שמים וארץ, שהם רק
עדים שהקדוש-ברוך-הוא התורה
בהם, אך עדין יש חשש שבני ישראל
התפכשו לכה, אך כאן התראת
הפורענות עצמה כתובה בפירוש
בתוך השירה, ולא יוכלו להכחיש, וזהו מה שדיק רש"י "בתוכה" ראה גם
רא"ם. ויש להוסיף בדיוק הלשון
"בתוכה", ולא בכלה, מפני שלא כל
השירה מדברת על פורענותם של
ישראל, וכדלקמן בהערה הבאה.
על כל המוצאות אותו – ראה גם
רש"י לקמן לב, לה: "נוחש עתידתו למו
[עד כאן העיד עליהם משה דברי
תוכחה, להיות השירה הזאת לעד
בשתבא עליהם הפורענות, ידעו שאני

(יט) את השירה הזאת – "האזינו
השמים" – לקמן לב, א.
עד "וכפר אדמתו עמו" – שם פסוק
מג. והוא סוף השירה. תורה כ
(כ) ונאצוני – והקעיסוני. וכן כל
נאוי, לשון כעס – ראה גם במדבר
יד, יא: "ונאצוני – ורגזוני". רש"י
ישעיה א, ד: "נאצו – הרגזו". אבל
ראה רש"י תהלים י, ג: "נאץ – כמו
חרף, וכן כל לשון נאוי, כך פתר
מנחם". וברש"י שמואל א, ב, יז: "נאצו
– לשון בידון". תורה כא
(כא) וענתה השירה הזאת לפניו
לעד – שהתירתי בו בתוכה – ולא
יוכלו לומר שלא התרה בהם, וזו
מעלת העדות של השירה הזאת על

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כג) וַיִּצְוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן וַיֹּאמְרוּ חֹזֶק וְאַמִּץ כִּי אַתָּה תְּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ:

ג"כ וַיִּצְוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן • מוֹסֵב לְמַעַלָּה כָּל־פִּי שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ: "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

(כד) וַיְהִי | כְּכִלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תָּמָם:

♦ שבת קודש ו' תשרי ♦

(כה) וַיִּצְוּ מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשֵׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר:

(כו) לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשִׁמַּתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שֵׁם בְּךָ לְעֵד:

ג"כ לָקַח • כְּמוֹ: "זְכוּר", "שְׁמור", "הִלּוּךְ". מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ה' • נִחְלָקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בִּבְבָּא

אשל אברהם – הרב אלאשילי

"כָּל־פִּי שְׂכִינָה" (ולא הקדוש־ברוך־הוא כַּבִּפְסוּק 1), מִפְּנֵי שֶׁבִּסּוּף הַפְּסוּק נֶאֱמַר: "וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ", וְהַכּוֹנֶה עַל הַשְׂכִּינָה הַמְּלִיכָה אוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ – פְּסוּק כ"א. "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם" – הֵינּוּ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאִם מֹשֶׁה אָמַר אֶת הַדְּבָרִים הֵיךְ לוֹ לומר: "אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לָהֶם", כִּדְלִיעִיל פְּסוּק 1. תורה כד (כו) לָקַח – כְּמוֹ "זְכוּר" – שְׁמוֹת כ, ח. לְשׁוֹן פְּעוּל (רש"י שם). לְשׁוֹן הוֹדָה (רש"י לעיל א, 10).

"שְׁמור" – לְעִיל ה, יב. "הִלּוּךְ" – שְׁמוּאֵל ב כד, יב. שֶׁהֵם לְשׁוֹן הוֹדָה, וְלֹא לְשׁוֹן צִוּוּי (שֶׁאִם כֵּן הָיְתָה נְקוּדָה בְּשֵׁן־א תַּחַת הַשִּׁי"ן), אִךְ כֵּאֵן "לָקַח" לְשׁוֹן הוֹדָה (רא"ם). כְּלוּמָר הוּא צִוּוּי הָבָא בְּלְשׁוֹן הוֹדָה, וּפִירוּשׁוֹ: הֵיךְ (ה"א בַּחֲטָף סָגוּל) לִזְכֹּר (מַעֲיִינֵי אַנֶּם).

לְסִתְמָה שֶׁלֹּא תִמְצָא בִּישְׂרָאֵל לֹא יוֹעִיל לָךְ .. אֵין לָךְ נִבְוָאָה קִשָּׁה כְּאוֹתָהּ שֶׁעָה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: וְאַנְכִי הַסֹּתֵר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא, וְאִךְ בּוֹ בַּיּוֹם הַבְּטִיחֶם: וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעַד כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ. וּמוֹסִיף רש"י שֵׁם, שֶׁעַל כֵּךְ נֶאֱמַר (שם פְּסוּק יח): "הִנֵּה אָנְכִי וְהַיְלָדִים וְגו'", "הֵם תִּלְמִידִים שֶׁחִבְּבִין עָלַי כְּבָנִים, וְהֵיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים שֶׁתִּתְקַיֵּם תּוֹרָה בִּישְׂרָאֵל עַל יָדָם". תורה כב

(כג) וַיִּצְוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן – מוֹסֵב לְמַעַלָּה כָּל־פִּי שְׂכִינָה – הַכּוֹנֶה לְאִמּוֹר לְעִיל פְּסוּק יד: "וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה .. קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְאַצְנֻנוּ", וְכֵאֵן מִצְוָהוּ בְּפִעֻל (סַפֵּר חֹכְרוֹ). אוֹ לְפִסּוּק טז שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר: "וַיֹּאמֶר ה'" (רא"ם), וְלֹא שֶׁהוּא הַמִּשְׁפָּחָה שֶׁל פְּסוּק כב שֶׁבּוֹ נֶאֱמַר: "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה". וְדִיק רש"י לְכַתּוּב

תּוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב שָׁבָה כְּתוּבָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת, אִךְ לֹא עַל תּוֹרָה שְׁבַע־עַל־פֶּה, אִם כִּי צִרְיָה עִיּוֹן אִיךְ שִׁיךְ לְשׁוֹן שְׂכִינָה עַל דְּבַר הַכְּתוּב, וְכִלְשׁוֹן רש"י שְׁבַת קִלְח, ב: "וְתוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב הָרִי כְּתוּבָה וּמוֹנַחַת, יִקְרָאוּ וְיִרְאוּ". וְאַפְשָׁר שֶׁהַכּוֹנֶה לִיכּוּלֵת הַקְּרִיאָה בָּהּ, וְעַל־דֶּרֶךְ הָאִמּוֹר בְּרַבִּי חִיָּא בְּבָבָא מִצִּיעָא פה, ב. וַיִּשׁ לְהוֹסִיף שֶׁהַכּוֹנֶה גַּם וּבְעִיָּקָר לְעֶצֶם הַקְּרִיאָה בָּהּ בְּפִעֻל, דִּהְיֻנוּ שֶׁלֹּא יִנְיָחוּ אוֹתָהּ. וְרָאָה רש"י וְשִׁעְיָה עַל הַפְּסוּק (מ, יח): "וְחִבְּבִיתִי לָהּ" הַמִּסְתִּיר פָּנָיו וְגו'", שֶׁהַפְּסוּק מְדַבֵּר: "עַל אֲחֹז שֶׁאֲחֹז בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן תּוֹרָה, אָמַר: אִם אֵין גְּדִיִּים אֵין תִּשְׁשִׁים, אִם אֵין צֶאֱן אֵין רֹעֶה, אֲגָרוֹם לוֹ לְסַלֵּק שְׂכִינָתוֹ. אָמַר לוֹ הַנְּבִיא: כָּל מִה שֶׁאֲתָה קוֹשֶׁר הַתְּעוּדָה וְחוֹתֶם הַתּוֹרָה

בתרא': יש מהם אומרים: 'דף ה'יה בולט מן הארון מבחוץ, ושם ה'יה מנח', ויש אומרים: 'מצד הלוחות ה'יה מנח, בתוך הארון'.

(כו) כִּי אֲנֹכִי יֹדַעְתִּי אֶת־מִרְיָךְ וְאֶת־עֲרֻפְךָ הַקָּשָׁה
הֵן בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמָּרִים הַיּוֹם
עִם־יְהוָה וְאַף פִּי־אֲחֵרִי מוֹתִי:

(כח) הַקֹּהֵלֹ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשֹׁמְרֵיכֶם
וְאֶדְבַּרְהֶם בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה
בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל אֵלַי • וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת לְהַקְהִיל אֶת הַקֹּהֵל, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר י') "עֲשֵׂה לָךְ",
וְלֹא הַשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם, וְאַף בַּחֲיָיו נִגְנְזוּ קֹדֶם יוֹם מוֹתוֹ (ספרים אחרים: ביום מותו), לְקַיֵּם מִה שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת ח)
"וְאִין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת". וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • וְאִם תֹּאמַר: הֲרִי כְּבֹר הָעִיד לְמַעַלָּה:
(לעיל ל') "הָעִידִתִּי בָכֶם הַיּוֹם וְגו'?" הֲתֵם לְיִשְׂרָאֵל אָמַר, אָבֵל לְשָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא אָמַר, וְעַכְשָׁיו בָּא לֹאמַר:
"הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגו'".

אשל אברהם – הרב אלאשילי

וְאַף בַּחֲיָיו נִגְנְזוּ קֹדֶם יוֹם מוֹתוֹ,
לְקַיֵּם מִה שֶׁנֶּאֱמַר – קֹהֵלֶת ח, ח.
"וְאִין שְׁלֹטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת" – לְעֵיל ל,
יט. אִין שְׁלֹטוֹן שֶׁל שׁוֹם מֶלֶךְ נִיכָר בְּיוֹם
מוֹתוֹ (רש"י שם). וְלִכְּן: (א) לֹא תִקְעוּ
בַּחֲצֹצְרוֹת בָּאוֹתוֹ יוֹם, שֶׁכֵּן הַתִּקְעָה
בַּחֲצֹצְרוֹת הִיא כְּדִי "שִׁיחִיו תוֹקְעִין
לְפָנֶיךָ בְּמֶלֶךְ". (ב) נִגְנְזוּ קֹדֶם יוֹם מוֹתוֹ,
מִפְּנֵי שֶׁאִם הָיוּ גִזְנוּסִים בְּיוֹם מוֹתוֹ, הֲרִי
שֶׁבְּעֵצֶם הַגִּזְנוּתָּ הָיְתָה נִיכָרָת שִׁרְרָתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁבְּמַעֲשֵׂה זֶה הָיוּ מֵרָאִים
שֶׁרַק מֹשֶׁה יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְלֹא
אֲחֵר (משכיל לדוד). אוֹ מִשׁוֹם הַחֻשׁ
שֶׁיִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם בְּיוֹם מוֹתוֹ, הֵן נִגְנְזוּ
קֹדֶם יוֹם מוֹתוֹ (הרב).
וְאָעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
– וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי כְּבֹר הָעִיד
לְמַעַלָּה – ל, יט.
"הָעִידִתִּי בָכֶם הַיּוֹם וְגו'" – אֶת
הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

הֲתֵם לְיִשְׂרָאֵל אָמַר – שֶׁאִין מַעִיד
עֲלֵיכֶם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (דפרי).
אָבֵל לְשָׁמַיִם וְלָאָרֶץ לֹא אָמַר – עֲדִין,
תִּהְיֶה עֲדִים, לְמַדְּנוּ לְמִי שֶׁמִּתְרָה עַל
חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים צָרִיךְ שִׂיאֵמַר
לְעֲדִים: אַתֶּם עֲדִי (נוסח דפרי).
וְעַכְשָׁיו בָּא לֹאמַר: "הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם
וְגו'" – לְקַדֵּם לָב, א. וְלִפִּי זֶה מוֹבֵן
מִה שֶׁאָמַר "וְאָעִידָה בָּם", וְלֹא

כָּאֵן נַעֲשֵׂתָה עַל יְדֵי "הַלְוִיִּים נוֹשְׂאֵי
אֲרוֹן בְּרִית ה'". [הַנּוֹכְרִים בַּפְּסוּק [כה]
(משכיל לדוד). וְהַבָּאֵר בַּשְּׁדָּה" כְּתֹב
שֶׁהַלִּימּוּד הוּא מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "הַקֹּהֵלֹ
אֵלַי", שֶׁהֲרִי יָכוֹל הָיָה לֹאמַר "וְיִקְרָא
מֹשֶׁה לְכָל יִשְׂרָאֵל", וְהָיָה מוֹבֵן לְכָד
שֶׁזֶה נַעֲשֵׂה עַל יְדֵי הַחֲצֹצְרוֹת, וּמִזֶּה
שֶׁאָמַר "הַקֹּהֵלֹ אֵלַי", מִשְׁמַע שֶׁרוֹצֵה
לֹאמַר שֶׁהֵם בְּעֵצֶם יִקְהִילוּ וְלֹא עַל יְדֵי
חֲצֹצְרוֹת.
לְהַקְהִיל אֶת הַקֹּהֵל, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר –
בַּמִּדְבָּר י, ב.
"עֲשֵׂה לָךְ" – וּבִרְשִׁי שָׁם: "עֲשֵׂה לָךְ –
שִׁיחִיו תוֹקְעִין לְפָנֶיךָ בְּמֶלֶךְ. עֲשֵׂה לָךְ –
אֲתָה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְלֹא אֲחֵר".
וְלֹא הַשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם – שֶׁאִף
שֶׁמֹּשֶׁה הָעֵבִיר אֶת הַסַּמְכוּיּוֹת שֶׁל
הַנְּהֻגָה הָעַם לִיהוֹשֻׁעַ, כְּאִמּוֹר בְּרִשִׁי
בַּתְּחִילָת הַפְּרָשָׁה: "נִיטְלָה מִמֶּנִּי
הַרְשׁוּת וְנִיתְּנָה לִיהוֹשֻׁעַ", וְאִם כֵּן הָיָה
מִן הָרֹאִי שֶׁיְהוֹשֻׁעַ יִקְהִיל אֶת הָעַם אֶל
מֹשֶׁה בַּתִּקְעָה בַּחֲצֹצְרוֹת, מִבְּהִיר כָּאֵן
רִשִׁי שֶׁאֵת הַשְׁלִיטָה עַל הַחֲצֹצְרוֹת
הוּא לֹא הָעֵבִיר לִיהוֹשֻׁעַ, כִּי
הַחֲצֹצְרוֹת נִוְעְדוּ רַק עֲבוּר מֹשֶׁה, אֶךְ
מֵאִידֶךָ כִּינּוּ שֶׁמֹּשֶׁה נָשָׂא עֲדִין בַּחֲלָק
מִתְּפִקִּידֵי הַהֲנָהֳגָה (שֶׁלֹּא נִוְעְדוּ עֲבוּר
יְהוֹשֻׁעַ), לְכֵן יָכוֹל הָיָה עֲדִין לְהַקְהִיל
אֶת הַקֹּהֵל גַּם לֹא לִיהוֹשֻׁעַ (הרב).

וְרָאָה גַּם רִשִׁי לְעֵיל א, טז. וְשָׁם
נִתְבָּאֵר. וְלִהְיֶיר שֶׁמִּצִּינוּ "הַלֹּךְ" שֶׁהוּא
לְשׁוֹן צוּי, רָאָה רִשִׁי יִרְמְיָה ג, יב:
"הַלֹּךְ – כְּתִרְגוּמוֹ אֵיל, לְשׁוֹן צוּי, כָּאֵן
צִוְהוּ לִילָךְ".

מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית ה' – נַחֲלָקוּ בּו
חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֶבֶד בְּתֵרָא' – יד,
א"ב.

יֵשׁ מֵהֶם אֹמְרִים – רַבִּי יְהוּדָה.
דָּף הָיָה בּוֹלֵט מִן הָאֲרוֹן מִבְּחוּץ וְשָׁם
הָיָה מְנַח – כְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַכְּתוּב.
וְצָרִיךְ לֹאמַר שֶׁהַדָּף הָיָה נַעֲשֵׂה רַק
כְּשֶׁנֶּצְטוּוּ לְהַנִּיחַ שָׁם סֵפֶר תוֹרָה, כִּי
בְּשַׁעַת עֲשִׂית הָאֲרוֹן לֹא נִזְכָּרָה כָּלֵל
עֲשִׂית דָּף זֶה (הרב). אֶף לְאַחֵר זְמַן
הִנִּיחוּ אוֹתוֹ בְּאֶרְצוֹ שֶׁשָּׁלְחוּ פְּלִשְׁתִּים,
כְּמוֹכָא בְּגִמְרָא שָׁם.

וְיֵשׁ אֹמְרִים – רַבִּי מֵאִיר.
"מִצֵּד" הַלּוּחוֹת הָיָה מְנַח בְּתוֹךְ
הָאֲרוֹן – מִשְׁמַע שֶׁמִּפְּרֵשׁ אֶת הַפְּסוּק
כִּי: "וְשִׁמַּתֶּם אוֹתוֹ מִצֵּד, [בְּתוֹךְ] אֲרוֹן
בְּרִית ה'". דִּהְיִנוּ שֶׁ"מִצֵּד" מוֹסֵב עַל
הַלּוּחוֹת. וְרָאָה לְשׁוֹן רִשִׁי בְּכָא בְּתֵרָא
שָׁם: "דִּמְנַח לִיָּה מִצֵּד – אֲצֵל הַכּוֹתֵל,
וְלֹא בֵּין הַלּוּחוֹת". תוֹרָה כו
(כח) הַקֹּהֵלֹ אֵלַי – וְלֹא תִקְעוּ אוֹתוֹ
הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת – שֶׁהֲרִי הַתִּקְעָה
בַּחֲצֹצְרוֹת הָיְתָה עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים,
כְּאִמּוֹר בַּמִּדְבָּר י, ח, וְאֵלֹא הַקֹּהֵלֹ

רועי ישראל לא יפרדו מעל צאן מרעהם

בפרשת וילך (לא, כח) כתוב "הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם". ומפרש רש"י: "ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל". לקנים מה שנאמר ואין שלטון ביום המנות. ויש לפרש זה בדרך החסידות:

ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים (ראה תניא אגה"ק סי' זך וביאורו. סי' כח. ובכ"מ) ד"בהעלות ה' רוחו [של צדיק] ונשמתו אליו יאסף. יעלה בעילוי אחר עילוי עד רום המעלות". ותמוה, איך זה מתאים עם מה שכתוב "אין שלטון ביום המנות" דמשמעו שנעשה ירידה בנשמת הצדיק?

יש לומר בזה, דפירוש הכתוב הוא למעלייתו, דכשאדם שולט על משהו, סימן הוא ששייך הוא לדבר עד שביקלתו לשלוט עליו, מה שאין כן ביום פטירת הצדיק, מפיו שנתעלה בעילוי אחר עילוי, אין לו שיכות לעניני עולם הזה, ובמילא "אין שלטון ביום המנות".

לפי זה הנהאמינא דביום פטירת משה שנתעלה כל-כך עד שאין שייך לומר שיש לו "שליטה" על ישראל, נפסק הקשר רחמנא-ליצלן בינו לצאן מרעיתו.

ומלמדנו הכתוב, שאף ביום פטירת משה, אמר "הקהילו אלי", שביקש בעצמו להקהיל את כל בני ישראל, כי בכל מצב ובאיזה דרגא שנמצא בו משה, עדין קשור ומאוחד הוא עם צאן מרעיתו. וכלשון רש"י (חקת כא, כא) "משה הוא ישראל, וישראל הוא משה".

כט ארי ידענא (נדענא) בטר דאמות ארי
חבלא תחבלין ותסטון מן ארץא די פקדית
יתכון ותערע יתכון בשמא בסוף יומיא ארי
תעבדון ית דביש קדם יי לארגנא קדמוהי
בעובדי ידיכון :

(כט) כי ידעתי אחרי מותי כי-השחת תשחתון
וסרתם מן-הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים כי-תעשו את-
הרע בעיני יהוה להכעיסו במעשה ידיכם:

כ"ט אחר מותי כי-השחת תשחתון • והרי כל ימות יהושע לא השחיתו, שנאמר: (שופטים ב) "ויעבדו ישראל את ה' כל ימי יהושע"? מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו בגופו, שכל זמן שיהושע חי, הנה נראה למשה כאלו הוא חי.

(ל) וידבר משה באזני כל-קהל ישראל את-דברי
השירה הזאת עד תמם:
פ פ פ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדנ"ה סימן. חסלת פרשת וילך

הפטרה לפרשת וילך לקריאה בציבור ולשמו"ת נרפסה לקמן עמ' רכו

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ראשונים. ובכמה כתבי-יד: "שכל".
ובדפוסים שלפנינו: כל.
זמן שיהושע חי, היה נראה למשה
כאלו הוא חי – ולכן בנה מיתתו של
יהושע כמיתתו שלו: "כי ידעתי
אחרי מותי כי השחת תשחיתון",
במקום שיאמר: "כי ידעתי אחרי מות
יהושע, כי השחת תשחיתון"
(רא"ש). תורה ל

שם. אף בדפוס ראשון ושני: "בני
ישראל", וכלשון הפסוק ביהושע שם.
ואם הגירסא שבפנים מדויקת היא,
ניתן לומר שרש"י העדיף להביא את
לשון הפסוק בספר שופטים, מפני
ששם נאמר "העם", לומר לה שכל
העם עבדו את ה'.
את ה' כל ימי יהושע"? מכאן
שתלמידו של אדם חביב עליו
בגופו, [ו]כל – כן הוא בדפוסים

"בכם", כי הוא אמר כן לשמים
ולא רץ, שהוא מעיד אותם "בם", על
ישראל (משכיל לדוד). תורה כט
(כט) אחרי מותי כי השחת
תשחתון – והרי כל ימות יהושע
לא השחיתו, שנאמר – שופטים ב,
ו. יהושע כד, לא. וראה הערה
הבאה.
"ויעבדו העם – כן הוא ברוב
הדפוסים, וכלשון הפסוק בשופטים

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וילך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ט אלול פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קנ ופרקים פה-פז	יום רביעי - ג' תשרי מפרק יח עד סוף פרק כב ופרקים צד-צו
יום שני - א' תשרי פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט ופרקים פח-צ	יום חמישי - ד' תשרי מפרק כג עד סוף פרק כח ופרקים צז-צט
יום שלישי - ב' תשרי פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז ופרקים צא-צג	יום שישי - ה' תשרי מפרק כט עד סוף פרק לד ופרקים ק-קב
שבת קודש - ו' תשרי פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח ופרקים קג-קה	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ט אלול

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קצו, יט עוטה אור... עד עמ' 254, דאצילות.

לירידה במדריגות שלמטה מ"חכמה", המלכשת, בבינה, 42
המלכשת – "בינה" מתלבשת ב' ספירות תחתונות 43
שנקראות "זעיר אנופי", – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום 44
והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "מדות", מלשון 45
"מדה" ושיעור. שכן, זה 46

אגרת הקדש

כבר כפי ש"אור אין סוף" 47
מתלבש בענין של מדה 48
ושל שיעור להיות מקור 49
לעולמות, סוד התורה, – 50
"חכמה עילאה" (עליונה) 51
כפי שהיא יורדת (על ידי 52
"בינה") בשבע המדות – 53
זה הסוד של ענין התורה, 54
שהחלכות והדינים של 55
התורה, כשר ופסול, חייב 56
זכאי, טמא וטהור, באים 57
מהמדות: כשר, זכאי 58
וטהור – ממדת החסד. 59
פסול, חייב וטמא – ממדת 60
הגבורה, וכו', ומתפשטת 61

עד סוף ד' ספירות התחתונות, שכן: נצח-הוד-יסוד- 62
מלכות, – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות המדות, כי 63
אם הענפים של מדות חסד, גבורה, תפארת, להוריד ולממש את 64
המדות "חסד", "גבורה", "תפארת", ושם היתה השגת נבואתו 65
– של משה רבנו, בבחינת פנימיות, דהיינו מבחינת פנימיות 66
דנצח-הוד-יסוד-מלכות, – דוקא בספירות אלו, שעניינן 67
להוריד את ההשפעה מהספירות העליונות יותר בעולמות 68
שלמטה מ"אצילות" – שם דוקא היתה יכולה להיות ואכן היתה 69
השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמיות ספירות אלו, 70
אבל למעלה מנצח-הוד-יסוד-מלכות לא היתה לו שום 71
השגה בפנימיות, בייאם בבחינת אחרים – החיצוניות, 72
דחכמה המלכשת⁷⁴ בבינה, המלכשת ומתפשטת תוך 73
פנימיות דנצח-הוד-יסוד-מלכות, – רק שם היתה לו השגה 74
בפנימיות. הרבי מציין ב"הערות ותקונים" השאלה: מה מחדש 75
רבנו הזקן בחזרו עוד הפעם על הענין של אחוריים דחכמה 76
המתלבש בבינה, המתלבשת בנה"ם; הרי אמר זאת כבר לפני 77
זה? ויש לציין שכאן אין רבנו הזקן מזכיר את ההתלבשות בשאר 78
המדות כנוצר לעיל, אלא ההתלבשות שבבינה ובנה"ם בלבד. 79
בסוד – שאומר במדרש: "נזבלות חכמה שלמעלה – תורה", 80
– "חכמה" כפי שהיא יורדת במדריגה תחתונה ביותר, עד שהיא 81
רק כמעין ודוגמא למדריגה ד"חכמה" (שזה ענין של "נבולות") 82

י.מ. אגרת הקדש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק: "עוטה אור כשלמה". 1
ידוע², שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין 2
עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "אין סוף" (כלי גבול), ועולמות 3
הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות 4
וההשפעה בעולמות. הממוצע 5
ביניהם הוא – תורה. כן ידוע³, 6
שכל ממוצע מן ההכרח 7
שתהייה בו משתי המדריגות 8
שהוא מחברן, לכן יש בתורה 9
שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": 10
"אור" של תורה הוא פנימיות 11
התורה, שהיא ענין של אין סוף 12
13 (כלי גבול), "ארכה מארץ" 7
14 מדה⁴; ו"שלמה" שהיא לבוש 8
15 – היא הענין של גליא דתורה 9
16 (התורה הנגלית), שיש בה 10
17 גבול ושיעור, יש לה שייכות 11
18 לעולמות. באגרת זו מסביר 12
19 רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש 13
20 בהעלם את הענין הנעלה יותר

21 של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה 22
לבין השגה של נבואה.
23 ע"מה אור כשלמה וגו'". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר 23
בלבוש. ורבנו הזקן יסביר שאור התורה שלמעלה מהתגלות 24
מתעטף ומתלבש בלבוש והעלם. הנה, בלוקמי תורה' של 25
האר"י ו"ל פרשת כי תשא ופרשת ויקרא כתב, כי השגת 26
משה רבנו עליו-השלוש לא היתה בבחינת פנימיות 27
דחכמה עלאה, – פנימיות החכמה העליונה, הנקרא "אבא 28
דאצילות", – שכן, ב"חכמה עילאה" ישנן מדריגות שזן 29
למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכח ו"חכמה ד'אדם 30
קדמון" וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה 31
רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק 32
למדריגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות 33
החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת 34
35 "אבא דאצילות"). וכל-שכן בספירת הכתר שלמעלה ממנה, 35
36 מ"חכמה", הנקרא "ארץ אנופי", – הרי בודאי שלא היתה 36
37 לו השגה בזה, שכן "ארץ אנופי" הוא הרי בחינה של "ארץ", 37
38 אריכות בלי גבול; ונשמה המלוכשת בגוף שהוא בעל גבול – 38
39 אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, בייאם – משה השיג, 39
40 בבחינת אחרים – החיצוניות, דחכמה – אין זו הפנימיות 40
41 ועצם מדריגת ה"חכמה", אלא החיצוניות שיש לה כבר שייכות

1. תהלים קד, ב. 2. ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. 3. ראה לקו"ש חי"ט ע' 11 ואילך. ושי"נ. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "איוב יא, ט. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק – ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד דוקא בצירוף הנא' בכ"ת ובויקרא". 6. בתניא שלפנינו: "המלוכשת", אבל ב"הערות ותקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל ככפנים. 7. ב"ר פי"ו, ז.

1 - זהו ענין התורה. הרי משמעות הדבר היא, שהתורה איננה
2 העצמיות של "חכמה עילאה" (עליונה), כ"אם ה"נובלות"
3 והחיצוניות של "חכמה עילאה"; שכן רק זה יכול לרדת
4 בהתגלות גמורה, בבחינת תורה שהיא ענין של התגלות, בחינת
5 נגלה דתורה, שְׁהִיא -
6 תורה היא בְּבִחִינַת "וְעִיר

7 אֲנִפִּי", - כנזכר לעיל. 1
8 ענין של קטנות וצמצום 2
9 וגבול, וְבִדְבָרֵינוּ: - וכמו 3
10 שכתוב: "וְרָאִיתָ אֶת 4
11 אֶחָדִי, וּפְנֵי - הפנימיות, 5
12 לֹא יֵרָאוּ", - פסוק זה 6
13 נאמר על משה רבנו, כי

14 גם גם משה רבנו יכול היה לראות רק בחינת "אחוריים" ולא
15 הפנימיות והעצמיות של ה"חכמה" שלמעלה, עֵינֵי שֶׁם -
16 ב"לקוטי תורה" של האריז"ל, וְכִשְׁעַר הַנְּבוּאָה פָּרַק א.
17 וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא; הֲרִי נֹאמְרִי: "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד
18 בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁחָה", - שמשו רבנו השיג במדריגות הגבוהות
19 ביותר בנבואה, וְאִךְ הַשִּׁיג הָאֲרִיז"ל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְדָרַשׁ בָּמָה
20 דְּרוּשִׁים בְּבִחִינַת פְּנִימִיּוֹת, אִפְּלוּ בְּסִפּוּרֹת וּמִדְּרָגוֹת רַבּוֹת
21 שְׁלִמְעֵלָה מִהַחֲכָמָה וְכֵתֵר דְּאֲצִילוֹת? - שישנם "דרושים"

יום שני א' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 254, אך הענין הוא... עד עמ' קכח, האותיות.

43 אִךְ הָעֵינֵן הוּא פְּשׁוּט וּמוֹבֵן לְכָל, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ גָּדוֹל בֵּין
44 הַשְּׁנֵת חֲכָמֵי הָאָמֶת כְּרֶשֶׁב"י וְהָאֲרִיז"ל, שְׁהִיא הַשְּׁנֵת
45 חֲכָמָה וְדַעַת, וּבֵין הַשְּׁנֵת מִשָּׁה רַבְּנוּ עַל־יְהוָה וְשִׁאָר
46 הַנְּבִיאִים - שהשיגו, בְּנְבוּאָה¹², הַמְּכַנֶּה בְּכַתוּב בְּשֵׁם
47 "וְרָאִיתָ מִמֶּנּוּ: - שעל ידי
48 "ראיה" רואים את "מהות"

49 הדבר, ואילו בהשגה של 7
50 חכמה ודעת מבינים רק 8
51 את "מציאות" הדבר (ולא 9
52 מהותו). על כן, שנבואה 10
53 נקראת "ראיה", מביא 11
54 רבנו הזקן ראיות ממה 12
55 שכתוב במשה רבנו: 13
56 "וְרָאִיתָ אֶת אֶחָדִי, - 14
57 ולא רק במשה רבנו 15
58 (שמדריגת הנבואה שלו

59 היתה הגבוהה ביותר) כתוב הלשון "ראיה", אלא גם בישעיה
60 הנביא כתוב¹³: "וְרָאִיתָ אֶת ה'", - ואפילו לפני מתן תורה,
61 באברהם אבינו, כבר כתוב גם כן הלשון "ראיה" בנבואתו:
62 "וַיֵּרָא אֵלָיו ה'¹⁴ - כתוב הרי לשון "ראיה", שהיא ראיית

8. תשא לג, כג. 9. ברכה לד, י. 10. קה"ת תשל"ג. 11. לסוכה כח, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ השגתם ב"השגת חכ' ודעת" השיגו בכתר וכו'". 13. ישע"י, ו, יא. 14. וירא יח, א. 15. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א "אליו הוי הנעלם".

הנבואה, כנזכר לעיל, שזה יורד אליהם באופן של התגלות. 44
 ובתוכן — בספירות נצח־הוד־יסוד־מלכות, מְלַבֵּשׁ אֹרֶךְ — 45
 ספירת הַבִּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַבְּנֵי הָאֱלֹהִים מְאֹרֶךְ [נֶסֶח] 46
 אַחֵר: [וְאֹרֶךְ] אֵינְסוּף בְּרוּךְ־הוּא, — או לפי הנוסח השני, 47
 בחצאי ריבוע — הבנת 48

האלקות ואור אין־סוף 49

ברוך־הוא, שגם "אור אין־ 50

סוף" ברוך־הוא יורד 51

בהבנה זו, ובתוכה — 52

ב"בינה", מְלַבֵּשִׁים 53

אַחֲרֵיהֶם דְּחֻבָּה, שֶׁהִיא 54

— "חכמה" היא, מְדַרְגָּה 55

שְׁלֻמָּעֵלָה מְהֻשְׁכֵּל 56

וְהַבְּנֵי הָאֱלֹהִים בְּרוּךְ־ 57

הוּא, בִּי שֵׁם "חֻבָּה" 58

מוֹדָה עַל מְקוֹר הַשְּׁכָל 59

וְהַבְּנֵי. — כנזכר בפרק 60

י"ח בחלק הראשון של 61

ספר ה"תניא", שהמלה 62

"חכמה" היא "כח מוֹדֵה", 63

דבר שאינו בר הבנה 64

והשגה בשכל, וְלִבָּן 65

אֲמָרוּ בְּזֵהר, דִּ"אֲוִרִיתָא 66

מְחַבְּמָה נִפְקָת, — תורה 67

באה מחכמה, בוודר 68

בשלח (סב, א) נאמר 69

שאורייתא (תורה) באה 70

מ"חכמה עילאה" 71

(עליונה). וכך גם בוודר חוקת (קפב, א) ואתחנן (רסא, א) ובעוד 72

מקומות, בִּי טַעְמֵי מִצְוֹת לֹא נִתְּנָלוּ, — כענין של שכל ושל 73

הבנה, וְהֵם לְמַעַל מְהֻשְׁכֵּל וְהַבְּנֵי, — למעלה מ"חכמה". 74

וְגַם בְּאֵיחָיו מְקוֹמָן שֶׁנִּתְּנָלָה וְנִתְּפַרֵּשׁ אִיזָה טַעַם הַמּוֹכֵן לָנוּ 75

לְבָאוּרָה — אֵין זֶה הַטַּעַם הַמּוֹכֵן לָנוּ לְבָדוּ תְּכֵלִית — סוף, 76

הַטַּעַם — של המצוה, וְגִבּוּל, — שנאמר שכאן מסתיים הטעם 77

ואין לו עומק יותר, אֵלָא בְּתוֹכוֹ — בתוך הטעם, מְלַבֵּשׁ 78

פְּנִימִיּוֹת וְתַעֲלוּמוֹת חֻבָּה שְׁלֻמָּעֵלָה מְהֻשְׁכֵּל וְהַבְּנֵי. — 79

בשיחה קדושה²¹ הסביר פעם הרבי, שרבנו הזקן מדייק בלשון 80

שאין זה "תכלית הטעם", אין זה סוף הטעם של המצוה, כלומר, 81

שלא זו בלבד שאין זה תכלית המצוה עצמה, אלא זה אפילו 82

לא תכלית הטעם של המצוה, שכן ענינה האמיתי של מצוה 83

הוא הרצון העליון שלמעלה לגמרי מטעם, שלכן הרי עיקר 84

קיום המצוות הוא כדי לקיים רצון הקדוש ברוך הוא. וכפי שכ"ק 85

אדמו"ר ה"צמח צדק" כותב בספרו "דרך מצותיך" (הנקרא גם 86

יותר של ראייה, הוא נשאר בידיעה רוחנית בלבד, ומשמעות 1
 הדבר שאין זה בהתגלות לגבי הדרגה התחתונה יותר. ואילו 2
 "התגלות" פירושה — שזה נקלט גם בדרגה התחתונה יותר, כי 3
 הדבר הוא בהתגלות, מִה־שְׁאִינֵן בְּהַשְׁנַת חֻבָּה הָאֵמֶת, — 4

המקובלים, שֶׁלֹא נִגְלָה 5

אֵלֵיהֶם¹⁶ הוּ"ה הַנֶּעֱלָם 6

בְּבְחִינַת¹⁷ בְּרוּךְ־הוּא 7

חֻבָּה, רַק שֶׁהֵם 8

מְשִׁיגִים תַּעֲלוּמוֹת 9

חֻבָּה הַנֶּעֱלָם [נֶסֶח אַחֵר: 10

פְּנֵעֵלָם] — עַל־דֶּרֶךְ 11

"שְׁמִיעָה" הַקּוֹלֶטֶת דָּבָר 12

רוחני, שֶׁה"רוחני" נשאר 13

או ברוחניותו והשמיעה 14

וההשגה "לוקחת" אותו 15

ברוחניותו, כך הם קולטים 16

בהשגתם את הענין שהוא 17

נעלם ונפלא, אך לא 18

שהענין הנעלם מתגלה 19

אליהם בהתגלות של 20

ירידה למדרגתם. וּמְפַלֵּא 21

מִהֶם. וְלִבָּן אֲמָרוּ: — 22

חכמינו ז"ל¹⁸: "חֻבָּה עֲדִיף 23

מִנְבִּיא", שֶׁיִּכּוֹל — הַחֻבָּה, 24

לְהַשִּׁיג בְּחֻבָּתוֹ לְמַעַלָּה 25

מַעַלָּה מְדַרְגָּה שֶׁיִּכּוֹל 26

לִירֹד לְמַטָּה בְּבְחִינַת 27

לְנִבְיָאִים הַתְּגִלּוֹת 28

בְּמִרְאָה נְבִואָתָם¹⁹, — שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר 29

לרדת למטה באופן של ראייה, הרי המדרגות הגבוהות ביותר 30

— עַל־דֶּרֶךְ שֶׁנִּזְכָּר לַעֲלֹ, הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל "חֻבָּה עִילָאָה" (עליונה) 31

— אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, בִּי לֹא יוֹכְלוּ לִירֹד 32

וְלַהֲתַגְלוֹת אֵלֵיהֶם, — לנביאים ב"מראה הנבואה", רַק מְדַרְגָּה 33

הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: — ספירות נצח־הוד־יסוד־מלכות, שֶׁהֵן הֵן 34

הַיּוֹרְדוֹת תְּמִיד וּמִתְגַּלּוֹת מְהֻשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל בְּבְחִינַת 35

מוֹחִין וְחִיּוּת, בְּיָדוּעַ לְיֹדְעֵי הֵן, — כידוע ללומדי תורת הקבלה, 36

שֶׁנִּצְחֵהוּד־יסוד־מלכות שֶׁל הַעֲלִיּוֹן — של המדרגה 37

העליונה יותר, שזו המדרגה התחתונה ביותר של המדרגה 38

העליונה, מְתַלַּבֵּשִׁים בְּתַתּוֹתָן — במדרגה התחתונה יותר, 39

לְחִיּוּתוֹ, שֶׁהֵן הֵן כְּלִי הַהִשְׁפָּעָה וְהַיּוֹרְדָת הַחִיּוּת מְהַעֲלִיּוֹן 40

לְתַתּוֹתָן — מהמדרגה העליונה יותר למדרגה התחתונה יותר, 41

כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַמְדַרְגָּה, וְלִבָּן גַּם־כֵּן הֵן הֵן הַתְּגִלּוֹת 42

לְנִבְיָאִים בְּבְחִינַת הַתְּגִלּוֹת מְפֻשֵׁ, — כפי שהדבר בענין 43

אגרת הקדש

נגלה אליהם הו"ה הנעלם ב"ה בבחי' התגלות רק 1
 שהם משיגים תעלומות חכמה הנעלם [נ"א נעלם] 2
 ומפלא מהם ולכן אמרו חכם עדיף מנביא שיכול 3
 להשיג בחכמתו למעלה מעלה ממדרגות שיכולו 4
 לירד למטה בבחי' התגלות לנביאים במראה נבואתם 5
 כי לא יוכלו לירד ולהתגלות אליהם רק מדרגות 6
 התחתונות שהן נהי"מ שהן הן היורדות תמיד ומתגלות 7
 מהמשפיע להמקבל בבחי' מוחין וחיות כידוע לי"ח 8
 שהנהי"מ של העליון מתלבשים בתחתון להחיותו שהן 9
 הן כלי ההשפעה והורדת החיות מהעליון לתחתון בכל 10
 העולמות והמדרגות ולכן ג"כ הן הן המתגלות לנביאים 11
 בבחי' התגלות ממש ובתוכן מלוכש אור הבינה שהיא 12
 בחי' הבנת האלהות מאור [נ"א ואור] א"ס ב"ה ובתוכה 13
 מלוכשים אחריים דחכמה שהיא מדרגה שלמעלה 14
 מהשכל וההבנה כאלהות ב"ה כי שם חכמה מורה 15
 על מקור השכל וההבנה ולכן אמרו בזהר דאורייתא 16
 מחכמה נפקת כי טעמי מצות לא נתגלו והם למעלה 17
 מהשכל וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה 18
 ונתפרש איזה טעם המוכן לנו לכאורה אין זה הטעם 19
 המוכן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו אלא בתוכו 20
 מלוכש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל 21

בְּמִרְאָה נְבִואָתָם¹⁹, — שכן, כיוון שאל הנביאים, צריך הדבר 29
 לרדת למטה באופן של ראייה, הרי המדרגות הגבוהות ביותר 30
 — עַל־דֶּרֶךְ שֶׁנִּזְכָּר לַעֲלֹ, הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל "חֻבָּה עִילָאָה" (עליונה) 31
 — אי אפשר להן לרדת למטה בהתגלות, בִּי לֹא יוֹכְלוּ לִירֹד 32
 וְלַהֲתַגְלוֹת אֵלֵיהֶם, — לנביאים ב"מראה הנבואה", רַק מְדַרְגָּה 33
 הַתְּחַתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: — ספירות נצח־הוד־יסוד־מלכות, שֶׁהֵן הֵן 34
 הַיּוֹרְדוֹת תְּמִיד וּמִתְגַּלּוֹת מְהֻשְׁפִּיעַ לְהַמְקַבֵּל בְּבְחִינַת 35
 מוֹחִין וְחִיּוּת, בְּיָדוּעַ לְיֹדְעֵי הֵן, — כידוע ללומדי תורת הקבלה, 36
 שֶׁנִּצְחֵהוּד־יסוד־מלכות שֶׁל הַעֲלִיּוֹן — של המדרגה 37
 העליונה יותר, שזו המדרגה התחתונה ביותר של המדרגה 38
 העליונה, מְתַלַּבֵּשִׁים בְּתַתּוֹתָן — במדרגה התחתונה יותר, 39
 לְחִיּוּתוֹ, שֶׁהֵן הֵן כְּלִי הַהִשְׁפָּעָה וְהַיּוֹרְדָת הַחִיּוּת מְהַעֲלִיּוֹן 40
 לְתַתּוֹתָן — מהמדרגה העליונה יותר למדרגה התחתונה יותר, 41
 כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַמְדַרְגָּה, וְלִבָּן גַּם־כֵּן הֵן הֵן הַתְּגִלּוֹת 42
 לְנִבְיָאִים בְּבְחִינַת הַתְּגִלּוֹת מְפֻשֵׁ, — כפי שהדבר בענין 43

16. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר ה"צ הגי' כאן שצ"ל: עליהם, ומעיר ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א בהערות שם וז"ל: כן הוא בכת"י המעתיק (גוף כתיב"ק ה"צ אינו). ואולי טעה וצ"ל: אליהם. וכמו"ש באגה"ק לפני: אלו. 17. ב"הערות ותיקונים" מביא אשר כ"ק אדמו"ר ה"צ הגי' כאן שצ"ל: הו"ה בבחי' (כלי תיבות "הנעלם ב"ה"). 18. ב"ב יב, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ בהשגתם, כנ"ל". 20. זח"ג כח, א. 21. ש"פ וישב ה'תשכ"ד.

40 מוכיח את בני ישראל על
41 ידי הנביא, **יְהוֹנָתָן סַפּוֹרִי**
42 **מַעֲשִׂיּוֹת** – אם הסיפור
43 מופיע בתורה או בנביאים
44 או בכתובים, הרי אמת
45 הדבר שזה כפשוטו, שכן
46 אירע, אך כיוון שזה נקבע
47 בתורה, משמעותו הוא
48 ענין נצחי לכל הזמנים,
49 **מְלֻבָּשׁ בְּתוֹכָם** – בדברי
50 התוכחה ובסיפורי

יבור שיצא מפי הקב"ה
דברי תוכחה והן סיפורי
ת חכמת אלהות שלמעלה
חוש מענין הקרי והכתיב
הנגלית לנו והכתיב הוא
יבה זו ככתיבתה אין לה
אתה בפה יש לה לבוש
שבתנ"ך שהן מעלמא
כלי לבוש כשאר האותיות.

1 "ספר **טעמי** המצוות, כי הוא ספר של **טעמים** על מצוות (מיד
2 במצוה הראשונה²², שעיקר הכוונה הנדרשת בקיום מצוה היא,
3 לכוון בעשיית המצוה שכך ציוונו בורא העולם לעשות, ושידע
4 האדם שבאותו מעשה הוא מקיים ציוויו ורצונו של הקדוש"

אגרת

והתכנה וכן ככל דיבור
לנביאים הכתובים בתנ"ך
מעשיות מלוכש בתוכם כר
מהשכל והתכנה כנראה
כי הקרי הוא לפי התכנה
למעלה מהשכל והתכנה
לבוש בבחינת התכנה וב
וכן הענין באותיות גדול
עילאה ומאירות משם בגיל
בחומר (הגוף) אי אפשר לו להשיג רוחניות, ומשה רבנו שכבר
למעלה משלשת אלפים שנה בגן־עדן והולך תמיד מחיל אל
חיל בעומק השגת טעמי המצוות, ועל כל אלה (מה שמשך רבנו
משיג) כתוב²³ "לכל תכלה ראיתי קץ" (שלהשגה ולכליין של
גן־עדן יש קץ וגבול), ואילו המצוה עצמה "רחבה מצותך מאד"
היא "רחבה", בלי גבול, שכן יש בה גבוה וגבוה יותר²⁴. מה
שהוא אומר שרק "באיזהו מקומן" נתגלה טעם המצוה,
שלאורה ישנן הרי הרבה מצוות של "משפטים" ו"עדות", שיש
בהן טעם גלוי, והן רוב המצוות. כיצד, איפוא, הוא אומר שרק
באי אלה מצוות נתגלה טעמן? מובא על כך ב"לקוטי ביאורים"
על "תניא" (להרב קארף ש"י) בשם הרבי, שגם באותן מצוות יש
טעם רק למצוה בכלל, ואילו פרטיה המרובים של המצוה – לא
נתגלה טעמם, כמו, למשל, מצות תפילין, שהמצוה בכלל יש
לה טעם, שיהיה "לאות על ירך"²⁵, ואילו פרטיה הרבים של
מצות תפילין: שתהיינה מרובעות, ארבע פרשיות בארבעה
בתים" בשל ראש, ובשל יד "בית" אחד בלבד, רצועות שחורות,
וכדומה – כל אלה אין להם טעם בגלוי. וכן כָּל דְּבַר וְדְבַר
שֶׁצִּינָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְנַבִּיאִים, הַכְּתוּבִים בַּתַּנ"ךְ,

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכח, והנה בחי' חכמת... עד עמ' 256, מהאריז"ל.

69 וְהִנֵּה, בְּחִינַת חֻכְמַת
70 אֱלֹהִים בְּרוּךְ הוּא
71 הַמְלִכָּה שֶׁתִּתְּנוּ - 613
72 מִצְוֹת הַתּוֹרָה - נִקְרָא
73 בְּשֵׁם "בְּחִינַת אַחֲרִים

10 והנה בחי' חכמת אלהות ב"ה המלוכשת בתרי"ג
11 מצות התורה נק' בשם בחינת אחוריי' דחכמה כי כל

73 **פֶּשֶׁם "פְּחִינַת אַחֲזָרִים**

22. ד, ב. 23. תהלים קיט, צו. נתבאר לעיל סימן יז. 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מהמשנה (בכרות לג ב): האומר... אשר במז"ח ח"ג פמ"ח פ"י טעם המצוה דשה"ק [דשילוח הקן] כדי לקבוע... ובפיה"מ כ' הרמב"ם עצמו שהיא מצוה ש'אין לו טעם!" 25. ואתחנן ו, ח. 26. ראה מגילה יד, א. 27. תהלים ק, ג. וראה ב"ר רפ"ק. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זוח"א קכ, ב. אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים עה"פ. וש"נ. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל עיין פירש"י שם".

45 (ש"חכמה" היא הרי הבחינה של "אצילות") נקרא בחינת
46 העשיה שב"אצילות" - בחינה של "אצילות" שיכולה לרדת
47 למטה. פרוש, על דרך-משל, כמו שבאדם התחתון שיש
48 בנשמתו ה' מדרגות, זו למטה מזו, שהן בחינת השכל

49 והמדות ומחשבה
50 ודבור ומעשה,

51 והמעשה היא -

52 המדרגה התחתונה

53 שבכלם, - גילוי הנפש

54 שישנו ב"מעשה" הוא

55 במדרגה פחותה בהרבה

56 מאשר בשאר הבחינות

57 שעליהן הנפש מתגלה,

58 שהחיות המתפשט

59 מהנשמה ומלבש בכח

60 המעשה, הוא כאן

61 לגבי החיות המתפשט

62 ממנה ומלבש בכח

63 הדבור, שהוא - כוח

64 הדבור, הוא כאן לגבי

65 החיות המתפשט ממנה

66 - מהנשמה, ומלבש

67 במחשבה ומדות ושכל

68 - כל אלה מאוחדים עם

69 הנפש. שכן, אפילו

70 מחשבה שהיא "לבוש"

71 לנפש, אבל היא לבוש

72 המאוחד עם הנפש, והיא

73 קיימת תמיד כשם

74 שהנפש עצמה קיימת תמיד, ואילו דיבור ומעשה הם "לבושים

75 נפרדים", מהנפש, (שלכן אפילו בדיבור הרי "עת לדבר ועת

76 לחשות מלדבר"³¹), ובהם גופא, "מעשה" נפרד הרבה יותר

77 מהנפש מאשר דיבור, כן על-דרך-זה ממש - כמו שהדבר

78 במשל של הנפש, היא בחינת חכמתו יתברך, מה שיוכל

79 להתפשט ממנה (להשפיע) [להתלבש] בתחתונים כלם, -

80 שכן, הרי "כולם בחכמה עשית"³², הכל נתהווה על ידי "חכמה",

81 הרי ש"חכמה" מתלבשת בכל הנבראים, ואיו בחינה של

82 "חכמה" יכולה להתלבש בכל הנבראים הם³³ כאן לגבי

83 בחינת פנים - פנימיות ה"חכמה", התייחד במאציל ברוך

84 הוא, דבלא קמיה בלא חשיב, - שכן, הכל לגבי הקדוש

85 ברוך הוא נחשב לכולם - הרי שהבחינה שהיא "קמי"

86 (מאוחדת אתו) - היא לגבי כלם כלם. ומהשפעה לכל

87 הנבראים כלם שהם בעלי גבול ותכלית - נחשבת ירידה

88 וצמצום בכיכול לגבי המאציל אינסוף ברוך-הוא, על

1 ה"חכמה", הוא רק "אחוריים דחכמה", ולאחר מכן אמר, שגם
2 מה שתורה "מחכמה נפקת" (באה מבחינת "חכמה") זה גם כן
3 בחינת "אחוריים" של חכמה, שגם "אחוריים דחכמה" הוא ענין
4 שלמעלה משכל ומהבנה - אומרים לכן שתורה באה מחכמה,

5 וכן הוא אומר שחכמת
6 אלקות המלוכשת בתרי"ג

7 מצוות - היא גם כן בחינת

8 אחוריים של חכמה, כי

9 כל אחוריים שבספירות

10 הן מדרגות החיצונות

11 והתחתונות במעלה

12 שבספירה זו, מה

13 שיוכלו לירד ולהתפשט

14 למטה להתלבש

15 בנבראים להחיותם;

16 ובחינת הפנים, -

17 הבחינה הפנימית של

18 הספירה, היא הספירה

19 עצמה המיוחדת

20 במאצילה אינסוף

21 ברוך-הוא בתכלית

22 תיחוד. כגון דרך-משל,

23 ספירת חכמה - אודותה

24 מדובר כאן, שהיא

25 מיוחדת במאצילה אין-

26 סוף ברוך-הוא בתכלית

27 תיחוד, כי הקדוש

28 ברוך-הוא וחכמתו אחד

29 (כמו שנתבאר לעיל), -

30 בפרק ב' ובפרק ג' ב חלק הראשון של ספר ה"תניא", ומה

31 שמאיר ומתפשט מחכמתו יתברך למטה בתחתונים, שהם

32 בעלי גבול ותכלית, - יש להם גבול וסוף, ומתלבש בהם -

33 בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של

34 "מקף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מאיר

35 ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור

36 מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו. הרי,

37 אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול ותכלית, אי

38 אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור שבבחינת

39 בלי גבול - כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מאוחדת במאציל

40 בתכלית היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול",

41 כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר

42 ומתפשט ומתלבש בנבראים נקרא "אחוריים", - החיצוניות של

43 הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם כן בחינת "עשיה

44 שבאצילות"³⁰. - ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה"

אגרת הקדש

אחוריים שבספירות הן מדרגות החיצונות והתחתונות
במעלה שבספירה זו מה שיוכלו לירד ולהתפשט
למטה להתלבש בנבראים להחיותם ובחי' הפנים היא
הספירה עצמה המיוחדת במאצילה א"ס ב"ה בתכלית
היחוד כגון ד"מ ספירת חכמה שהיא מיוחדת במאצילה
א"ס ב"ה בתכלית היחוד כי הקב"ה וחכמתו אחד
(כמ"ש לעיל) ומה שמאיר ומתפשט מחכמתו ית'
למטה בתחתונים שהם בעלי גבול ותכלית ומתלבש
בהם נק' אחוריים ונק' ג"כ בחי' עשיה שבאצ' פי'
עד"מ כמו שבאדם התחתון שיש בנשמתו ה' מדרגות
זו למטה מזו שהן בחי' השכל והמדות ומחשבה
ודבור ומעשה והמעשה היא התחתונה שבכולם
שהחיות המתפשט מהנשמה ומלובש בכח המעשה
הוא כאן לגבי החיות המתפשט ממנה ומלובש בכח
הדבור שהוא כאן לגבי החיות המתפשט ממנה
ומלובש במחשבה ומדות ושכל כן עד"ו ממש היא
בחי' חכמתו ית' מה שיוכל להתפשט ממנה (להשפיע)
[להתלבש] בתחתונים כולם הם כאן לגבי בחינת
פנים המיוחד במאציל ב"ה דכולא קמיה בלא חשיב
וההשפעה לכל הנבראים כולם שהם בעלי גבול
ותכלית נחשבת ירידה וצמצום בכיכול לגבי המאציל

30 בפרק ב' ובפרק ג' ב חלק הראשון של ספר ה"תניא", ומה
31 שמאיר ומתפשט מחכמתו יתברך למטה בתחתונים, שהם
32 בעלי גבול ותכלית, - יש להם גבול וסוף, ומתלבש בהם -
33 בפנימיות, שכן "מאיר" ו"מתפשט" יכול הרי להיות באופן של
34 "מקף", שהאור אינו מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מאיר
35 ומתפשט, ואינו מתאחד בו, ואילו "התלבשות" היא הרי, שהאור
36 מתצמצם לפי ערך הדבר שבו הוא מתלבש ומתאחד אתו. הרי,
37 אם הנבראים שבהם מתלבש האור, הם בעלי גבול ותכלית, אי
38 אפשר הרי להיות שהאור המתלבש בהם יהיה אור שבבחינת
39 בלי גבול - כפי שהדבר בספירה עצמה שהיא מאוחדת במאציל
40 בתכלית היחוד, וכשם שהמאציל הוא "אין סוף" ו"בלי גבול",
41 כך גם הספירה היא בבחינת "בלי גבול", הרי מה שמאיר
42 ומתפשט ומתלבש בנבראים נקרא "אחוריים", - החיצוניות של
43 הספירה ולא הספירה עצמה, ונקרא גם כן בחינת "עשיה
44 שבאצילות"³⁰. - ה"אחוריים" והחיצוניות של ספירת ה"חכמה"

30. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"ה בהדפוסים שראיתי. ולכאורה הול"ל עשי' שבחכמה. ואולי אפ"ל שכאן מדבר בהחילוק דגבול ובל"ג - ב"ע ואצילות - תורתך - תורה דאציל, שלמדנו - תורה דבריא, ולכן מדגיש שבאצ'. והשייכות שבין זל"ז - דבל"ג דאצ'י' ה"ה הא דאצ'י' הוא חכ' (יו"ד שבשם) וכ"ע שאר הספירות". 31. ראה קהלת ג, ז. 32. תהלים קד, כד. 33. ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל הוא.

ממש, פנודע מהאר"י ו"ל³⁸: - ב"יהל אור" להרבי ה"צמח
צדק", על תהלים, עמוד 369, מביא על אגרת קודש זו: רבנו
הזקן מתחיל את האגרת בפסוק "עוטה אור כשלמה", ובאגרת
חסר הביאור על פסוק זה, אלא מההקדמה מסתבר ש"אחוריים
דחכמה" הנקרא "נובלות
חכמה שלמעלה תורה",
זה ה"שלמה" (הלבוש)
ונגלה דתורה, ובחינת
פנימיות אבא (פנימיות
החכמה) היא טעמי תורה,
(שבעיקרו זה יתגלה
בביאת המשיח, כפי
שרש"י אומר על הפסוק³⁹,
"שקני מנשיקות פיהו",
שמשיח יגלה טעמי תורה,
ומעין זה היא התגלות
החסידות שהיא חכמה
למשיח, על-דרך
שטועמים ממאכלי השבת - בערב שבת)⁴⁰. והוא (ממשיך
ה"צמח צדק" ב"יהל אור" ה"אור" המלוכש ב"שלמה". שכן, זה
האור שנברא ביום ראשון ש"גנוז לצדיקים", והיכן גנוז -
בתורה⁴¹, וזהו "פנימיות יסוד אבא", כפי שהרמ"ז אומר בפרשת
בהעלותך⁴². וה"צמח צדק" מציין שם מה'סידור' במאמר "ועשו
להם יציצית"⁴³.

ד"ר-משל, כמו שנחשבת ירידה וצמצום לשכל האדם
המשכיל המצמצם באיזה עשיה גשמיות וקמרית ממש.
ולכן משה רבנו עליו-השלוש, שהשיג עד אחרונים דחכמה,
- כנזכר לעיל, וזה שתנתן על-ידו התורה, שהיא - התורה,
היא "נובלות חכמה
שלמעלה", פרוש מה
שנוכל ממנה ויורד
למטה ומתלבש בתורה
גשמיות שלנו, שעקרה
ותכליתה - של תורה,
הוא קיום המצות לא-
תעשה ועשה בפעל
ומעשה ממש
במאמר³⁴: "היום
לעשותם", - וכפי
שהגמרא אומרת
בעירובין³⁵ על כר: "היום
לעשותם ולא למחר
לעשותם", שזמן קיום המצות הוא דווקא היום, בעולם הזה.
ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³⁶, - הרי שהגדלות של
תלמוד (לימוד) היא מפני שזה מביא לעשיית המצוות, הרי
שהתכלית היא - קיום המצוות, ו"הלומד שלא לעשות - נח
לו שנחפכה שלייתו וכו'"³⁷, - ולא היה נברא, וכל אדם
מכרח להתגלגל עד שיקים כל התרי"ג - 613, מצות בפעל

יום רביעי ג' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קבט, האותיות הנגלות לנו... עד עמ' קבט, כנודע.

דמעשה, - אותיות ה"מעשה", הבאות בכתב ובמעשה, הן
תמונת האותיות שבכתב אשורי שבספר-תורה. - כפי
שהוסבר בהגה"ה בפרק י"ב של "שער היחוד והאמונה", הרי כל
אות מכ"ב אותיות התורה היא המשכה וכוח וחיות פרטי מיוחד
שאיננה נמשכת באות
אחרת, ולכן יש לכל אות
בכתבתה (בכתב אשורי
של ספר-תורה) ציור
מיוחד המורה על ציור
ההמשכה ועל אופן
התגלות האור, החיות
והכוח הנמשכים באותה

אגרת הקדש

האותיות הנגלות לנו הן כמעשה דבור ומחשבה.
דמעשה הן תמונת האותיות שבכתב
אשורי שבס"ת. ואותיות הדבור נחקקות בהבל וקול
המתחלק לכ"ב חלקים שונים זה מזה בצורתן. שהיא

49 האגרת הבאה, דיבור-המתחיל "האותיות הנגלות" היא מהאגרות
50 שנוספו בהוצאת שנת תר"ס. כפי הידוע נוספו באותה הוצאה כמה
51 אגרות קודש, כפי שכותב ר' אשר מניקוליב ב"מודעה רבה", שנוספו
52 "השטות מהאגה"ק⁴⁴.
53 המשך אגרת זו לאגרת
54 הקודמת הוא, שהרי באגרת
55 הקודמת מדובר איך שרק
56 הבחינות "נהי"ם" - נצח, הוד,
57 יסוד, מלכות - של המשפיע
58 נמשכות במקבל, ובסוף אגרת
59 זו (דיבור-המתחיל "האותיות
60 הנגלות") מוסבר גם כן אותו
61 תוכן⁴⁵, שרק האחוריים והחיצוניות של בחינות נהי" - נצח, הוד, יסוד -
62 של העליון, נמשכות בתחתון.
63 האותיות⁴⁶ הנגלות לנו, הן: כמעשה דבור ומחשבה.

34. ואתחנן ז, יא. 35. כב, א. 36. קידושין מ, ב. 37. ירושלמי שבת פ"א ה"א. 38. ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד ובהנסמן שם
בציונים ומ"מ. 39. שה"ש א, ב. 40. ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ובהנסמן בהערות שם. 41. לקו"ש ח"י ע' 10 ובהנסמן שם. 42. ח"ג
קסב, א. 43. סידור עם דא"ח (קה"ת, תשכ"ה). 44. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר שמצינו שאדה"ז בעצמו הוסיף באגה"ק
לאחר זמן (סה"מ תש"ח ע' 170. ובכ"מ). 45. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דוגמא - עפמ"ש ומבשרי אחזה אלוקה איך שזה
באדם - במחדור"מ". 46. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכנה"ל יל"ע באמ"ב ש' הק"ש פל"ב ב"י שלכאורה באוי"א קצת וי"ל".

– בחינת "בריאה", ואילו כשהוא מהרהר במחשבה אותיות של
דיבור, הרי זה דיבור שבמחשבה – בחינת "יצירה" שבבריאה.
ואותיות המחשבה לבדה בלי הרהור אותיות הדבור –
נקרא "מחשבה שבמחשבה", בחינת "בריאה". והנה,
אותיות הדבור ממש, –

לא דיבור שבמחשבה, כי
אם דיבור ממש, הן
מתהוות ומקבלות
חיותן מאותיות אלו
עצמן שבמחשבה. ואף
שלפעמים מדבר אדם
ומהרהר – בשעת מעשה,
בדבר אחר – ולכאורה
אין אותיות הדיבור
מקבלות אז חיות מאותיות
המחשבה, שהרי הוא אינו
מהרהר בענין שהוא
מדבר, הרי אינו יכול
לדבר – כשאין הוא
מהרהר במה שהוא
מדבר, בריאם אותן
דבורים וצירופים – של
מלים, שבהם דברים והיו
במחשבתו פעמים רבות
מאד, ונשאר בדבורים
וצירופים אלו הרשימו –
הרושם, מהמחשבה

שנכנסה בהם פעמים רבות. – הרי שהרושם של אותן
אותיות המחשבה, הוא החיות של אותיות דיבור אלו. והיו –
כפי שהדבר ב"ספירות", בחינת אחרים וחיצוניות נצחית
יסוד מ"פירצוף העליון" שנכנס בתחתון, – מפרצוף
המדריגה העליונה שנכנס במדריגה התחתונה, להיות לו
בחינת מחין וחיות, בנודע:

בצורתן, שהיא הברת ומבטא הכ"ב אותיות בכל לשון⁴⁷,
כי אין הפרש בין לשון הקדש ובין שאר לשונות במהות
הברת – ביטוי, האותיות, בריאם בצירופן⁴⁸. – בצירוף
האותיות קיים הבדל בין שפה אחת לשניה, ואילו בעצם ביטוי

האותיות הדבר שווה בכל
הלשונות. ואותיות
המחשבה, הן גם-כן
בכל לשון שאדם מחשב
תבות – הלשון, ואותיות
הלשון, שהן כ"ב לבד.
רק שבמחשבה, יש בה
ג' מיני בחינות אותיות,
שהרי פשוטה בספר
תורה תמונת האותיות
– הן מצטרפות
במחשבתו, – בהתאם
לכפי שהוא רואה אותן
בספר התורה, וזה נקרא
בחינת "עשיה"
שבמחשבה⁴⁹; – כפי
ש"מחשבה" מהרהרת ענין
של מעשה, אותיות של
מעשה וכתב, ו-עשיה של
השתלשלות בריאה
יצירה-עשיה, וכן פאשר
שומע אותיות הדבור –
הן נרשמות במחשבתו

ומהרהר בהן, וזה נקרא בחינת "דבור שבמחשבה" – איך
שבמחשבה הוא מהרהר באותיות של דיבור, ו- זוהי בחינת
"יצירה"; – שכן, מחשבה עצמה היא בחינה של "בריאה",
ש"בראתי ויצרתי אף עשיתי"⁴⁹ הוא כנגד "מחשבה דיבור
ומעשה", הרי, מחשבה היא – בחינת "בריאה", דיבור – בחינת
"יצירה", ומעשה – בחינת "עשיה". ואם כן "מחשבה" היא הרי

יום חמישי ד' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קכט, כ איהו וחיוהי חד... עד עמ' 258, וע"ש.

בני ישראל דרכי ה' ובמעשה בפועל (כפי שכותבים בהקדמתם הרבנים
הגאונים בני המחר), וכיוון שרוב האגרות נכתבו בקשר לצדקה עבור
אלה שעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל – יש באגרות קודש אלו
ענינים המוסיפים יתר חיות ועילוי במצות הצדקה.
חשיבותה המיוחדת של אגרת זו, יכולים לראות גם מכך, שרבנו חזקן
כתב אותה (כפי שהרבי ה"צמח צדק" כותב¹) "בימים שלפני
הסתלקותו בכפר פייענא".

67 ב. תוכן אגרת קודש זו (סימן כ) הוא אחד הענינים העמוקים ביותר
68 בחסידות, ומתבטא בה יסוד בענין של חסידות שעד עתה טרם הוסבר
69 בספר ה"תניא".
70 ברם, כפי שכבר הוסבר בפרוטרוט בהקדמה לסימן י"ח – ראי לחפש בכל
71 אגרת הקודש מה מתוסף באותה אגרת בנוגע לעבודה בפועל בקיום
72 המצוות בכלל ובמצות הצדקה במיוחד (שכן, אגרות הקודש הרי נכתבו
73 כדי "להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון", ללמד את

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מעלת האותיות הדיבור ומח' (משא"כ דעשי' – תמונתן – מתעלמות בתמונות אחרות)". 48. הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מה שייך צירופן להברתן דהוצרך לשלול? ואולי מתרץ שאינן קדושות הרי צ"ל בירידה מלשה"ק
(עאכ"כ – בשינוי) – ומבאר שזהו בצירופן". 49. ישע"י מג, ז. 1. דרך מצותיך קע, א.

1 רואים אכן, שגם בעניינים העמוקים המוסברים באגרת זו, מתבטא ענין
2 יסודי חדש שנותן מושג אחר לגמרי בעילוי של קיום מצוות מעשיות
3 בכלל (מצוות הנעשות בדברים גשמיים, כמו ציצית בצמר גשמי, תפילין
4 בקלף גשמי, וכדומה), ומצות הצדקה במיוחד.

5 היסוד המוסבר באגרת קודש

6 זו, הוא — ש"התהוות

7 הגשמיות" היא דוקא

8 מ"עצמות אין סוף", התהוותם

9 של הדברים הגשמיים היא

10 דוקא מהקדוש ברוך הוא

11 עצמו שהוא לגמרי למעלה

12 מהאורות והגילויים שמהם

13 מתהווים העולמות העליונים

14 והעניינים הרוחניים. שכן, "עצמות אין סוף" דוקא, ש"מציאותו מעצמותו
15 בלי שום עילה וסיבה הקודמת לו חסודשלו", שמציאותו היא עצמותית
16 (לא מציאות שנוצרה, אלא מציאות שלא שייך בה ענין של "לא
17 מציאות", הרי זה אופן של מציאות שהוא "מחוייב המציאות") — דוקא
18 הוא יש בכוחו לברוא מציאות כזו כמו של הנבראים הגשמיים הנראים
19 במציאות לעצמם, ולענין בשר לא נראה בהם כלל שהם תלויים וקשורים
20 במציאות אחרת המהווה אותם (כפי שהדבר למשל ב"אור" שנראה בו
21 שהוא התפשטות מ"מאור", ב"עלול" (מסובב) נראה שהוא בא וקשור
22 ב"עילה" (סיבה) שלו, ואילו בדבר הגשמי לא נראה כלל שהוא בא מן
23 ובטל למשהו גבוה ממנו, אלא נראה שזה דבר שמציאותו היא כאילו
24 מעצמותו).

25 מציאות כזו, שהיא באין ערוך לגמרי למקור שממנו היא באה, שכן
26 המקור הוא רוחני, כוח אלקי, והיא — מציאות גשמית, עד שזה נקרא "יש
27 מאין" — מציאות כזו יכולה להתהוות רק על ידי עצמות אין סוף.
28 מהקדוש ברוך הוא עצמו, שהוא אין סוף ולמעלה גם מגשמיות וגם
29 מרוחניות. מזה יוצא, שדוקא התהוות הדברים הגשמיים היא מהקדוש
30 ברוך הוא עצמו, שהוא למעלה מכל האורות והגילויים שמהם מתהווים
31 העניינים הרוחניים.

32 יסוד זה נותן הפלאה ועילוי אחרים לגמרי בקיום מצוות מעשיות על ידי
33 דברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אין סוף".
34 עילוי זה בענין קיום המצוות המעשיות, הוא ענין חדש, ובנוסף למה
35 שהוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תנאי" (מפרק ל"ה ואילך) המעלה
36 ב"לעשותו", במצוות שמקיימים במעשה, לגבי המצוות שמקיימים
37 במחשבה ודיבור:

38 שם מדובר על המעלה של "מעשה" רק מצד הרצון והכוונה של הקדוש
39 ברוך הוא: היות וכל תכלית הבריאה היא "להיות לו יתברך דירה
40 בתחתונים", שתהיה להקדוש ברוך הוא דירה בעולם הגשמי התחתון,
41 שתומשך אלקות בהתגלות כאן למטה בעולם הזה, במקום החושך
42 וההסתר על אלקות, ענין זה מבוצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות. שכן,
43 על-ידיה דוקא ממשיכים אלקות עד ל"עשיה" הגשמית, בעניינים
44 הגשמיים של העולם שהם למטה מענין המחשבה והדיבור.

45 כך גם בנוגע לבירור ולזיכוך הנפש הבהמית, זיכוכה והתהפכותה של
46 הנפש הבהמית לטוב ולקדושה (שזו הרי תכלית ירידת הנשמה, שאין זה

אגרת הקדש

ב איהו וחיהו חד איהו וגרמוהי חד בהון.

(פי' ע"ם ראצילות חיהו הן האורות

וגרמוהי הן הכלים שכולן אלקות משא"כ בבי"ע כו').

וצריך להבין היטב איך הא"ם חד עם גרמוהי הן

הכלים הרי הכלים הן בבחי' גבול ותכלית כמ"ש

בע"ח. אמנם הכוונה היא לומר שהן אלקות לברוא

כדי לתקן אותה, אלא כדי לתקן את הנפש הבהמית) הרי זה מתבצע
יותר על ידי מצוות מעשיות. שכן, עשיית פעולה גשמית של מצוה,
הנחת תפילין, לבישת ציצית — הרי זה דוקא בכוח הנפש החיונית
הבהמית.

הרי בהתאם לאמור, כל

המעלה של "מעשה" היא רק

מצד הרצון והכוונה של

הקדוש ברוך הוא, אך מצד

עצם הדבר, שבו המצוה

נעשית, הרי לכאורה מצוה

שנעשית בכוחות רוחניים,

כמו מצות ידיעת והבנת

אלקות בשכל ובהשגת

המוח, או מצות אהבת ה' ברגש הרוחני של הלב — היא לכאורה
למעלה מפעולה גשמית הנעשית בידים הגשמיות ובדברים גשמיים
(כיוון שגם זו היא מצוה וגם בה מבצעים רצון הקדוש ברוך הוא, הרי
שהענין של קיום הרצון העליון והקשר שזה מביא עם הקדוש ברוך
הוא, ישנו גם במצוה רוחנית, ומצד עצם הדבר במה שמבצעים רצון
הקדוש ברוך הוא — הרי לכאורה, דבר רוחני — כמו השגת המוח
ורגש הלב — הוא עבודה עליונה ועמוקה יותר מאשר הפעולה
הגשמית שבה עושים מצוה מעשית).

אך, מצד מה שמסביר באגרת קודש זו המעלה של מצוות מעשיות מפני
שהדברים הגשמיים באים דוקא מעצמות אין סוף, יוצא מכך, שגם מצד
עצם הדבר שבו המצוה נעשית, ישנו עילוי והתעלות במצוות מעשיות
מה שאין במצוות הנעשות על ידי עניינים רוחניים. שכן, יש בדברים
הגשמיים כוח נעלם המתגלה בשעה שמבצעים בדבר הגשמי את הכוונה
העליונה.

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע מביא באחת משיחות הקדוש שלו², שכאשר
נתגלה היסוד הזה באגרת קודש זו, "מספר מלות הנשמה השמימיות",
שהתהוות הדברים הגשמיים היא דוקא מ"עצמות אין סוף" — נפתחו
אצל חסידים מעיינות חדשים של חיות בקיום מצוות מעשיות.

בלמדנו הענין בפנים האגרת, עוד יצא להוכיח איך שהרכי מורה
בפשטות גאונית מופלאה שהיסוד של אגרת זו מובא בלשון הלכה ופסק
דין במלים ספורות ברמזים בהלכות הראשונות של הלכות "יסודי
התורה".

"איהו וְחִיּוּהִי חֵד, — הוא ועניני החיות הבאים ממנו (האורות)
שהם ענין של נשמה וחיות לכלים של ה"ספירות" הם

דבר אחד (כלומר, האורות של ה"ספירות" הם לא רק מאוחדים
אתו (עם אין סוף) אלא הם דבר אחד עם אין סוף). איהו
וְגִרְמוּהִי חֵד פְּהוּן³ — הוא והכלים הבאים ממנו (שהם הכלים
לאורות של הספירות וכמו גופים לנשמות) הם דבר אחד בהן
(בספירות). (פרוש⁵, עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת. "חִיּוּהִי" — הן
הָאֲזוּרוֹת, — של הספירות (שהן ענין של חיות ואור) וְגִרְמוּהִי
— הן הַכְּלִיִּים, — של הספירות שהם כגופים וכלים לחיות
ולאורות, שְׂכָלָן — כפי שהם כולם דבר אחד עם "אור אין סוף",
מפני שהם אֱלֻקוֹת, — שגם הכלים של הספירות הם אלקות,

2. אחש"פ תרצ"ד. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ח שמ"ז פי"ב. ובכ"מ". 4. תקנ"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש פי' אחר בחייהו וגרמוהי".

מתאחדים בנוגע לפעולה – פעולה שיכולה להיעשות רק על ידי איך־סוף או כשמתאחדים עם איך־סוף, ופעולה זו נעשית על ידי איך־סוף בהם ועל ידם. ובלשון רבנו הזקן: לומר, שהן אלקות – בענין של לברא יש מאין כמו ה"איך־סוף", – התהוות "יש" מ"אין" היא

רק בכוח הקדוש־ברוך הוא, זה רק "בחיך הבורא", כמו שחכמינו ז"ל אומרים¹⁰: "אם מתכנסין (מתאספים) כל באי עולם אין יכולים לברוא כנף יתוש אחד ולהטיל בו נשמה", כי הענין של התהוות "יש" מ"אין" הוא רק "בחיך הבורא". ועל כך אומרים,

ש"אין סוף" הוא דבר אחד עם הכלים של עשר ספירות ד"אצילות": שעל ידם יתהווה "יש" מ"אין", הרי שהם אלקות שמהם ועל ידם מתהווים "יש" מ"אין". ולא בכחית השתלשלות ע"ה ועלול – סיבה ומסובב, לבר. ומה שכתב הרמ"ק¹¹ – רבי משה קורדובירו אומר בענין "ספירות", ענין השתלשלות ע"ה ועלול, – שמהספירות נמשך באופן של עילה ועלול, וכן הוא בזה הקדוש פירש בראשית¹², הנינו בהשתלשלות הספירות בפספירות עצמן – כפי שספירה אחת באה ומשתלשלת מספירה שניה, כמו למשל כפי ש"בינה" באה מ"חכמה" וכו', (בכחית הכלים), – של הספירות, שנקראות "כלי מה" בספר יצירה¹³, – הנקראות "כלי מה" בספר יצירה¹⁴, – בלשון "עשר ספירות בלי מה, מדתן עשר וכו'", ו"כלי מה" הכוונה – שאין בכחית¹⁵ ומהות מושג, – לנבראים, וכמו ה"איך־סוף" דלית מחשבה תפיסא ביה כלל¹⁶, – שום מחשבה אי אפשר שתהיה לה תפיסה בו, כך גם הכלים של הספירות נקראים "כלי מה", בלי מהות, שאין זה שום מהות שהיא ברת־השגה לשכל הנבראים, הרי על כך אומרים ענין ההשתלשלות ב"ספירות", שאין ספירה אחת מתהווה מספירה שניה באופן של בריאה "יש מאין", כי הרי אין זה "יש" שיהיה מהות מושגת, אלא הוא "כלי מה" – הרי זה בא באופן של "עילה ועלול". על כך, שהכלים של הספירות אינם מהות מושגת – מביא רבנו הזקן ראיה: וכמו שכתוב¹⁷: "ופני – הפנימיות שלי, לא יראו". – שאפילו לגבי משה רבנו אין זה מהות מושגת, ש"פני", הפנימיות, כאן הכוונה גם לפנימיות הכלים, שגם הם למעלה אפילו מהראיה וההשגה של משה רבנו, ונבואות משה רבנו עליו השלום והשתנותו, היתה – רק, מפרק עליון דנצח ו"יציר אנפין". – מהחלק העליון של בחינת "נצח" של

1 מה־שאינן בבריאה־יצירה־עשה (כו). – שם הכלים של הספירות וכן חלק מסויים מהאורות של הספירות – אינם אלקות, אלא הם נבראים שנתהוו מאלקות. ויציר להבין היטב, איך ה"איך־סוף" חר – דבר אחד, עם "גרמוהי" הן הכלים, – של הספירות, חרי הכלים הן בכחית גבול ותכלית, – לא זו בלבד שכל ספירה היא ענין מיוחד, חכמה היא לא בינה, חסד הוא לא גבורה, אלא החכמה או החסד הם גם כן בעלי גבול ותכלית, ואילו "אין סוף" הוא הרי פשוט בתכלית הפשיטות, ולמעלה מכל ציור ומכל

17 ענין מוגדר כמו חכמה או חסד, והוא אין סוף, בלי קץ וגבול. 18 כיצד, איפוא, יכולים הכלים להיות דבר אחד עם אין סוף? כמו שכתוב ב"עין חיים"¹⁹. שהכלים הם בבחינה של גבול ותכלית. 20 ה"צמצם צדק" מסביר ב"אור התורה"²⁰, שמה שכלים הם בבחינה של גבול ומדה, הכוונה למה שהם כוח הגבול של איך־סוף, הכוח שישנו באיך־סוף להאיר באופן שיומשך ממנו בגבול ובמדה. שכן, הרי הוא אומר ב"עבודת הקודש"²¹: "האיך־סוף הוא שלימותא דכולא, כשם שיש לו כח בבלתי־בעלי־גבול יש לו כח בגבול, שאם תאמר שיש לו כח בבלתי־בעלי־גבול ואין לו כח בגבול הרי אתה מחסר שלימותו" – איך־סוף הוא השלימות של הכל, כשם שיש לו כוח בכלי גבול, כך יש לו כוח בגבול. שכן, אם תאמר שיש לו כוח רק בכלי גבול ואין לו כוח בגבול – אתה מחסר בשלימות שלו, כלומר, לאמיתו של דבר גם "כלי גבול" הוא "הגבלה", שהוא רק בלי גבול ולא גבול, ואם ישנה שלימות בענין ה"גבול", הרי, כוח שהוא רק "כלי גבול" ולא "גבול" חסר בו השלימות של "גבול", ואילו "איך־סוף" הוא הרי השלימות של הכל, מן ההכרח הרי שכשם שיש לו כוח בכלי גבול, כך יש לו כוח גם בגבול. והוא מסיים שם, שהגבול הבא ממנו לראשונה, הם ה"ספירות" (כלומר הכלים של הספירות) שהם בבחינה של כוח הגבול, כוח להאיר ולהמשיך ענינים בגבול ובמדה, שהשפעה שתומשך מהאור המתלבש בכלי, תהיה בבחינה של גבול, למרות שהשפעה היא מאור איך־סוף וכלי־גבול. על כל פנים, הרי הכלים הם בבחינה של גבול ושל תכלית, כיצד, איפוא, הם "חד" (דבר אחד) עם "אין סוף", שהוא למעלה לגמרי מגבול וממדה? 42 אמנם הכונה – במה שהוא אומר שהאיך־סוף וכלים הם דבר אחד, ה"א" – הוספת כ"ק רבינו: שלא לומר, שהאיך־סוף הוא דבר אחד עם הכלים של הספירות, אלא הכוונה היא, שהם

6. שער ב' פ"ג. ועוד. 7. ויצא קפב, ב. 8. ח"א ריש פ"ח. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכדלקמן (קל, ע"ב) הטעם". 10. ראה ירושלמי סנהדרין פ"ו הי"ג. ב"ר פליט, יד. ויק"ר פ"ט, ב. ועוד. 11. פרדס רימונים שער ו פ"ו. ועוד. 12. ח"א יט, ב ואילך. 13. פ"א מ"ב. ועוד. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם יצירת הספירות". 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם לא יש דבריה. והראי – ועד כדי כך – שאינן". 16. תקו"ז בהקדמה (ז, א). 17. תשא לג, כג.

כיוון שהחומר שלהם הוא הרי מוסדות רוחניים – לא
יתהווה מזה גשם "עב" כמו עפר – אפילו כשזה בא אחרי
צמצומים רבים. שכן, הרי זה עדיין ענין של השתלשלות,
כמו שלשלת (שרשרת) שהטבעת התחתונה ביותר יש לה
ערך והיא קשורה
לטבעת העליונה ביותר,
אלא – ההשתלשלות
יכולה להשפיע, להיות
"רוח הבהמה" מ"פני
שור", – שבמרכבה
שלמעלה, שלמרות
שהרוח המחיה את גוף
הבהמה רחוקה לגמרי

אגרת הקדש

מהעילה ובטל במציאות אצלו כיוו השמש בשמש
כמ"ש בפרדס מהרמ"ק ואף גם צמצומים רבים מאד
לא יועילו להיות גשם עב כעפר מהשתלשלות
הרוחניות משכלים נבדלים אפילו של המלאכים אלא
להיות רוח הבהמה מפני שור כמ"ש במ"א וע"ש

ואינה בערך ל"פני שור" שבמרכבה העליונה, בכל זאת יש
בכוח ההשתלשלות להשפיע שתשלשל הרוח של הבהמה,
כיוון שגם הרוח של הבהמה היא דבר רוחני, אלא שהיא
למטה מטה במדרגה מ"פני שור" שבמרכבה; אך אין בכוח
ההשתלשלות להשפיע שיתהווה "יש גשמי" מ"אין רוחני" –
דבר שהוא מציאות חדשה לגמרי. כמ"ש שנתבאר במקום
אחר, וצ"ע שם. – הרבי מציין כאן, שיש לומר שכוונת
רבנו הזקן היא – ל"תורה אור" ד"ה "ביאו לבוש מלכות"¹⁹,
ועוד. ב"תורה אור" שם, מסביר רבנו הזקן, שאפילו חכמה
עילאה (עליונה) ד"אצילות", כיוון שהיא נקראת בשם
"חכמה", הרי זה "דבר מה", ולא "אין", במילא גם זה אינו
יכול להתהוות באופן של השתלשלות מ"אין סוף", כ"י"אם
באופן של "יש מאין", כמו שכתוב²⁰: "החכמה מאין תמצא",
שחכמה לגבי למעלה מחכמה היא ענין של "יש מאין".

1 "זעיר אנפין" – שבע המדות, שכפי שנזכר באגרת הקודמת
2 (סימן י"ט), הספירות נצח-הוד-יסוד הן רק כלי ההשפעה
3 והירידה אל המקבל, הרי שהן רק חיצוניות הספירות ולא
4 הפנימיות. ובהשתלשלות העלול – המשתלשל מה"עילה",
5 הוא מקף מהעילה, –
6 שזה לפני שה"עלול"
7 משתלשל מה"עילה",
8 אלא הוא עדיין כלול
9 בעילתו, שאז מוקף
10 ה"עלול" ב"עילה" שלו,
11 ובטל במציאות אצלו
12 – הוא בטל ל"עילה"
13 שלו, כיוו השמש – כפי
14 שזיו השמש בטל בפשט, – זה כבר גם אחרי שה"עלול"
15 משתלשל ומתגלה מה"עילה", בכל זאת ה"עלול" בטל
16 במציאות ל"עילה". שכן הדבר בהמשכת הספירות עצמן,
17 שמה שנמשך ומתגלה בטל במציאות ל"עילה", לספירה
18 העליונה שממנה היא משתלשלת, כמ"ש שכתוב ב"פרדס"¹⁸
19 מהרמ"ק. – הרי באופן המשכה כזה לא היה יכול להתהוות
20 "יש" שהוא מציאות בהרגשתו, שמרגיש עצמו למציאות
21 ואינו בטל למקורו. הוספת כ"ק רבינו: ועד"ז ביש דעשי' –
22 ואף גם צמצומים רבים מאד – המצמצמים את האור,
23 שהאור שאחרי הצמצום אינו בערך כלל לאור שלפני
24 הצמצום – הרי אפילו צמצומים אלה, לא יועילו להיות
25 גשם עב כעפר, מהשתלשלות הרוחניות משכלים
26 נבדלים אפילו – הוספת כ"ק רבינו: משכלים נבדלים, של
27 המלאכים, – מלאכים הם הרי בעלי חומר וצורה, בכל זאת

יום שישי ה' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 258, ויש מאין נקרא... עד עמ' קל, דוקא.

מאין" באופן של השתלשלות "עילה ועלול", שכן אז (הוא)
לא היה "יש" ומציאות, אלא היה בטל כמו שה"עלול" בטל
לגבי ה"עילה" שלו, בשעה שהאמת היא הרי, שגם בהיותו
"יש" הוא בטל לגבי מקורו, הכוח האלקי המהווה אותו ונמצא
בו תמיד לבראו מחדש? יסביר רבנו הזקן להלן, שזה אמור
רק לגבי "קמי", כפי שהדבר לפני הקדוש-ברוך-הוא בידיעה
שלו (הרי זה כפי שהאמת היא, שהכל בטל לגבי יתברך וגם
היש הנברא בטל כיוו השמש בשמש); אך בידיעתו ובהרגשתו
של היש הנברא עצמו, הוא נרגש כ"מציאות יש", ואילו אם
ההתהוות היתה באופן של "עילה ועלול" לא היה יכול
הנברא להיות, גם בהרגשתו ובידיעתו העצמית, "מציאות
יש", אלא גם בהרגש שלו היה בטל במציאות.

55 ו"יש מאין" נקרא "בריאה" בלשון הקדש²¹. – "בריאה"
56 היינו, שנהיה דבר חדש שלא היה קיים לפניו (שלא כמו
57 ב"עילה ועלול" שהעלול קיים גם לפניו אלא באופן אחר).
58 ובנוכח לעיל שב"אין" אי אפשר שיהיה כלול "יש". שכן, אז
59 זה הרי לא היה "אין" אלא "יש". התהוות חדשה נקראת
60 בלשון הקדש בשם "בריאה", כפי שהרמב"ן אומר בפרשת
61 בראשית²², שאין לנו בלשון הקדש ביטוי אחר לציין את
62 ההתהוות של "יש מאין" אלא במלה "ברא". להלן יציין רבנו
63 הזקן, למרות שגם ב"יש מאין" בטל ה"יש" באמת לכוח האלקי
64 המהווה אותו, עד כפי שזיו השמש בטל בשמש ממש, כי הרי
65 "כולא קמי" כלא חשיב – הכל לגבי הקדוש-ברוך-הוא נחשב
66 כלא כלום – כיצד אומרים, איפוא, שאי אפשר שיתהווה "יש"

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שלכן גם התהוות כלים די"ס דבי"ע – שאינן חד כ"א נפרדים – א"א ע"י עו"ע". 19. צ, ב. 20. איוב כה, יב. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי שייכותי הכא? וי"ל שזוהי הוכחה על הנ"ל (החידוש בבריאת יש הגשמי – לגבי השתל' דספירות כו') – דעפ"ז מובן פשט"מ ד"ברא אלקים" נאמר – לאחר כל השתל' הנ"ל, רק בנוגע לשו"א! (וגם לא במציאות החכ' מאין – כיון שאין החכ' באופן דמציאות דיש הגשמי, וא"כ נק' "אין")." 22. א, א.

מבין ומשיג הוא קורא לו "אין", כי בעולם ההשגה שלו אין הדבר קיים. (ב) מפני שבסוג זה של מציאות כפי שהנבאר והיש נמצאים – לא קיים מקורו, כי הוא מציאות אחרת לגמרי, ולכן הוא קורא לו "אין" – לא קיים – מצד זה שבאופן המציאות שלו

– אין מקורו קיים. ובלשון

רבנו הזקן: **כִּי תִּפְתֹּךְ** –

המהווה אותו **רִהְשׁוּפֵעַ**

בּוֹ אֵינוֹ מְשִׁגְ בְּלָל וּבְלָל,

– לנבאר, ולכן הוא קורא

למקור "אין", כי בעולם

ההשגה שלו – אין הוא

קיים. ענין שני במה שהוא

קורא למקורו "אין" הוא,

מפני שבסוג המציאות

שלו, אין הוא נמצא, אלא

הוא מהות אחרת לגמרי –

כפי שיסביר להלן: **וְגַם**

אֵין עֲרוֹךְ – ואין שום

שייכות, **זֶה לָזֶה בְּלָל**

וּבְלָל, – אין בין היש

ל"אין" שום ערך ושייכות

כלל, הם שתי מהויות

נפרדות, ובסוג המציאות

שה"יש" נמצא, אין ה"אין" – מקורו – נמצא. כמו למשל,

שנאמר, שמשכיל יתהווה אבן, הרי בסוג מציאות שהאבן

נמצאת, אין השכל נמצא כלל, ולגבי סוג מציאות זה היינדרך

אם מתהווה האבן מ"אין" או שהיא מתהווה משכל. שכן, גם

שכל אינו נמצא בסוג זה של מציאות שהאבן נמצאת בו, **לֹא**

מִנִּיה וְלֹא מְקַצְתִּיה, – לא ממנו ולא ממקצת ממנו, **מִהָעֲרוֹךְ**

שֶׁמֶהְעֵלֹל אֶל הָעֵלָה, שֶׁהָעֵלֹל יוֹדֵעַ וּמְשִׁיג אֵיזֶה הַשִּׁנָּה

בְּעֵלָתוֹ – הרי שה"עילת" נמצאת בעולם ההשגה שלו, וההשגה

משפיעה בו, **וּבְכֵל אֲצִלָּה עֲלִיָּדִי יוֹדֵעַ וְהַשִּׁנָּה זוֹ**, – שהוא

משיג בעילתו, אך היש" אין לו שום השגה ב"אין" המהווה

אותו. **וְגַם בְּמַהוּתָם וְעֲצֻמּוּתָם** – של ה"עלול" וה"עילת", **אֵין**

הַפֶּרֶשׁ גָּדוֹל בְּלִפְנֵי, רַק שֶׁזֶה עֵלָה וְזֶה עֲלֹל, – אבל המהות

והעצם הם אותו דבר, כפי שהוסבר לעיל בענין השכל והמדות,

שעצם מהות המדות ישנו כבר גם בשכל – המדות שבשכל,

שאינם אמנם המדות שבשכל הן באופן אחר מאשר המדות

שבכל, אך גם הן, הן בעצם ומהות ענין של מדות, **וְלֹא מִנִּיה**

וְלֹא מְקַצְתִּיה, – ולא ממנו ולא ממקצת ממנו, **מִהָהִפְרָשׁ שֶׁבֵּין**

מַהוּת הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא לְמַהוּת הַבְּנֵי וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ לְהוֹתוֹ

מֵאֵין לֵישׁ, – שה"אין" וה"יש" הם עצם ומהות אחרים לגמרי,

ובסוג המציאות של היש" אין ה"אין" נמצא כלל. **וְלָכֵן נִקְרָא²³**

– גם אליבא דאמת, **"יֵשׁ" מֵ"אֵין" דִּיּוֹקָא**. – שהמקור נעשה

"אין", למרות שהרי "ממך הכל", הכל בא מאלקות, והנבאר

1 **וְהֵגֶם** – למרות, **שֶׁהֵיִשׁ הַנִּבְרָא הוּא גַם־כֵּן בְּלֹא חֵשִׁיב קָמִיה**,

2 – נחשב לפניו יתברך כלא כלום, כי הרי "כולא קמי" כלא

3 חשיבי" – הכל לגבי הקדוש־ברוך־הוא נחשב כלא כלום, הרי

4 שגם היש הנבאר הוא כלא כלום, **דִּהְיִינוּ שְׂכֵמְל בְּמַצִּיאוֹת** –

5 הוספת כ"ק רבינו: נישט

6 **נאר** (לא רק) **לגבי**

7 **עצמו"ה** – שאינו בגדר

8 העולם והבריאה, **כ"א**

9 **בענין הבריאה, לְנִפְי**

10 **הַבְּנֵי וְהָאוֹר הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ**

11 – נבבאר, כוח ואור זה הם

12 **מִהַכִּלִּים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת**

13 **דְּאֲצִילוֹת־בְּרִיאתָה**

14 **יִצְרֵיהֶ־עֲשִׂיתָ, שֶׁה"קו" –**

15 **של, אִדּוּר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ**

16 **הוא מאיר בָּהֶם, –**

17 **שלכן²³ זה נקרא "קמי"**

18 **(לפניו), למרות שמדובר**

19 **אודות הכוח האלקי**

20 **המהווה אותו – שכן,**

21 **בכלים של הספירות**

22 **שמהם בא הכוח האלקי –**

23 **מאיר בהם הקו, שהוא**

24 הגילוי של "אור אין סוף" בעולמות. וביטול זה הוא **וְכ** – כמו

25 **ביטול זיו הַשְּׂמֵשׁ בְּשִׁמְשׁ**, – שבשמש לא נרגשת כלל מציאותו

26 של הזיו, אלא רק המאור והמקור של הזיו שהוא השמש, **כְּמוֹ**

27 **שֶׁנִּתְבָּאָר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים** – ספר ה"תניא", **חֵלֶק כ"ד** – שכל

28 הנבראים בטלים באמת לגבי מקורם, כפי שהזיו בטל במקורו

29 בשמש, כיצד, איפוא, אומרים אנו, שאם התהוות הנבראים

30 היתה באופן של "עילה ועלול", הם לא היו מציאות "יש" אלא

31 היו בטלים לגבי מקורם – הרי גם כעת, כשנתהוו בדרך "יש"

32 מאין" הם הרי גם כן בטלים באמת לגבי מקורם, ובאופן הביטול

33 כמו שזיו השמש בטל לגבי השמש? מתרץ על כך רבנו הזקן:

34 **תִּינִי "קָמִיה" – לפני הקדוש־ברוך־הוא, דִּיּוֹקָא, שֶׁהֵיִא דִּיעֵתוֹ**

35 **תִּתְבָּרַךְ** – כפי שהוא יודע את הנבראים באופן הידיעה של

36 **מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. אֲבָל בִּידֵיעָה** – דעת תחתון, **שְׂמִמְטָה**

37 **לְמַעְלָה** – הידיעה שמצד הנבאר, **הֵיִשׁ הַנִּבְרָא הוּא דִּכְר**

38 **נִפְרָד לְגַמְרִי בִּידֵיעָה וְהַשִּׁנָּה זוֹ שְׂמִמְטָה**, – הנבאר נרגש

39 למציאות "יש" ודבר נפרד מהמקור שמהווה אותו, ולא שהוא

40 בטל במציאות לגבי מקורו; ולמרות שגם הנבאר יודע שיש לו

41 מקור המהווה אותו, ושמקור זה הוא כוח אלקי – כיצד, איפוא,

42 הוא יכול לחשוב את עצמו כ"יש" ואת המקור כ"אין"? יסביר

43 רבנו הזקן, שמה שהוא חושב את המקור ל"אין" אין הכוונה

44 שהוא **לא נמצא**, אלא "אין" יש בו שני ענינים: א) שאינו מושג,

45 שכן, אין הנבאר משיג (אינו מבין) את מקורו, ודבר שאין הנבאר

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דכאן הדיוק להיפך (כנ"ל בההוספה בחצו"ג): "דאף שהוא מהקו כו' ה"ה כמו שמאיר בהם (ומחזק זה בהדוגמא דזיו השמש בשמש - דלכאורה מה מוסיף בזה? אבל עיקרית היא, דהשמש היא בסמיכות ממש להזיו) - וגם כנדו"ד ידיעה שלמעלה"ט - שייכת גם באדם (משא"כ - ההרגש שבידיעה)". 24. שער היחוד והאמונה פ"ג. 25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם

- 1 עצמו יודע שיש לו מקור המהווה אותו, כיצד, איפוא, הוא
2 יכול לקרוא לו "אין"? אלא, כאמור, זה מצד שני הענינים: שאין

יום שבת קודש ו' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קל, והנה ראשית היש... עד עמ' קל, עילתו.

- 5 אחרי שרבנו הזקן הסביר לעיל בדרך כלל, שהתהוות מציאות
6 "יש" מרוחניות, יכולה להיות רק באופן של בריאה "יש מאין"
7 (ולא באופן של "עילה ועלול") יסביר רבנו הזקן להלן שהראשית
8 והתחלה של היש הנברא הן הכלים של עשר הספירות של
9 העולמות בריאה-יצירה-עשיה
10 עשיה. שלמרות שזה ענין

אגרת הקדש

- 11 של "ספירות" שבערך
12 העולמות עצמם הן
13 האלקות שבעולם – בכל
14 זאת הכלים של הספירות
15 הם כבר ענין של מציאות
16 "יש". וכן, שאפילו בעולם
17 ה"אצילות" ישנו ענין של
18 "יש", אלא שזה "יש"
19 הנאצל" ולא "יש הנברא"

- 20 (שהוא "יש" דבר נפרד). ורבנו הזקן יסכם, שעיקר התהוות
21 ה"יש" שהוא דבר נפרד, הוא מ"מלכות דאצילות" שדוקא בה
22 מתבטא הכוח של "אין סוף" להיות "יש מאין". ובלשון רבנו הזקן:
23 **וְהֵנָּה, רִאשִׁית הַיֵּשׁ הַנִּבְרָא וְתַחֲלָתוֹ, הֵן הַכִּלִּים דְּעֵשֶׂר**
24 **סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה, וְגַם הָאוֹרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ; –**
25 **הָאוֹרוֹת הַמֵּתְלַבְּשִׁים בְּכִלִּים וְהֵם עֲנִין שֶׁל חַיּוֹת לְכֻלָּם – שְׁבָהֶם**
26 **יֵשְׁנָן הָרִי שֶׁלֹּשׁ הַבְּחִינּוֹת נֶפֶשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה, הָרִי שְׁתֵּי הַבְּחִינּוֹת**
27 **נֶפֶשׁ וְרוּחַ הֵן גַּם כֵּן עֲנִין שֶׁל "יֵשׁ", וְנִבְרָאוּ מִבְּחִינַת הַנִּשְׁמָה**
28 **דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה שֶׁהוּא אֱלֻקוֹת, –**
29 **וְהָאֱלֻקוֹת שֶׁל הַסְּפִירוֹת מֵהוּוּהוּ אֵת עֲנִין הַ"יֵּשׁ" שֶׁל הַכִּלִּים שֶׁל**
30 **הַסְּפִירוֹת וְגַם הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ שֶׁלָּהֶם, וְהֵן – בְּחִינָה זוֹ – הָאוֹרוֹת**
31 **שֶׁל הַסְּפִירוֹת – הֵן הַכִּלִּים דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת. –**
32 **בְּ"אֲצִילוֹת" הָרִי גַם הַכִּלִּים וְאִפְּלוּ חִיצוֹנִיּוֹת הַכִּלִּים שֶׁל "מַלְכוּת"**
33 **דְּאֲצִילוֹת" הֵם אֱלֻקוֹת, וּבְחִיצוֹנִיּוֹת הַכִּלִּים שֶׁל "מַלְכוּת"**
34 **דְּאֲצִילוֹת" הַמֵּתְלַבְּשִׁים בְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה לְהִיּוֹת**

אליבא דאמת". 26. איוב ד, יח.

אגרות קודש

[בין כסא לעשור תשי"א]

...אמירת העולה לתורה חזק חו"י - לא חשיב הפסק כי הוא שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע
אדה"ז סק"ז ס"ט). וגם הוא אומר, כי נוסחא שלנו היא ונתחזק...

יום ראשון

יום רביעי

כט אלול, ערב ר"ה

ה'תש"ג

סליחות באשמורת הבקר, ואין נפילת אפים. התרת נדרים, ובשורה. ערוב תבשילין. שיעורים. חומש: האזינו, רביעי עם פירש"י. תהלים: קמ"ג. פה"פ. תניא: האותיות הנגלות . . . כנודע.

יום הולדת את הצ"צ - שנת תקמ"ט.

מפתגמי רבינו הזקן: מען האט גאר קיין השגה ניט, ווי עס איז טייער בא השי"ת דער גוף פון א אידען.

יום שני

יום חמישי

א תשרי, א דר"ה

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: האזינו, חמישי עם פירש"י. תהלים: א"ט. פה"פ. תניא: כ. איהו . . . "258" בלה"ק.

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שהחנינו. אין כופלין "לעלא" בקדיש, לבד מנעילה. לדוד גו' הארץ ומלוכה גו' - קדם עלינו. בקדוש היום: תקעו, כי חק. ואין אומרים "אלה מועדי", ו"אתקינו". לתשליך: מנצרים שולי הטלית-קטן. "יהי רצון" שעל התפוח - אחר הברכה וקדם האכילה. אוכלים ראש איל, אבל אין אומרים "יהי רצון" בראש על התפוח.

יום שלישי

יום ששי

ב תשרי, ב דר"ה

ה'תש"ד

לאל עורך דין - בתפלת מוסף.

שיעורים. חומש: האזינו, ששי עם פירש"י. תהלים: י"ז. צאצג. תניא: והגם שהיש . . . "קל" עילתו. במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

מה שכתוב בסדור "שער הקריאת שמע" דבור המתחיל "להבין ההפ"ש" (ע"ד עמוד א), שקדם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פרושו: בדרך כלל הם הכונות מהפסוקים שראשי תבות שלהם שם שני משם מ"ב, אמנם יש שמכונים התבות "אנא בכח כו" במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתבות. והעוסק בכונות צריך ללמד הענינים ברור בכתבי האר"ז"ל, ואז כונתו רצויה.

יום רביעי

שבת

ג תשרי ש"ת

ה'תש"ד

מתחילין "מזמור לדוד" ולא "לכו נרננה", וכן בכל שבת מוצאי יום טוב. הפטורה: טובה - יבשלו בם. מי אל כמוך - מימי קדם.

שיעורים. חומש: האזינו, שביעי עם פירש"י. תהלים: יחכב. צדצו. תניא: אך נשמת . . . 260 בבי"ע.

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבינו הזקן ב תצא בששי באלול תקס"ד ספר לו רבינו: שבת פרשת תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) - תורה, והתחלתה "ושבת עד הוי'

אֱלֹקִיךָ, וּבָאֵר כִּי עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה צְרִיכָה לִהְיוֹת עַד אֲשֶׁר הָיִי, שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַעוֹלָמוֹת, יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ, אֱלֹקִים בְּגִימְטְרִיא הַטֵּבֶע, בְּרֹאשִׁית בְּרֵא אֱלֹקִים. כָּל הַחֲבָרִיא קִדִּישָׁא הִיוּ בְּהִתְעוֹרְרוֹת גְּדוֹלָה מִתּוֹרָה הִיא. הָרַב הַצַּדִּיק ר' מְשׁוּלֵם זֹסֶטְיא מְאַנִּיפָא לִי אָמֵר, כִּי הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְמַעַלַת תְּשׁוּבָה כְּזוֹ, וְעַל כֵּן יִחַלֵּק אֶת הַתְּשׁוּבָה לְחֻלְקִים, כִּי תְשׁוּבָה רִאשִׁי תְבוֹת: ת, תָּמִים תִּהְיֶה עִם הָיִי אֱלֹקִיךָ. ש, שְׁוִיתִי הָיִי לְנִגְדֵי תְמִיד. ו, וְאֶהְבֶּתָ לְרַעַף כְּמוֹךְ. ב, בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ. ה, הַצְנַע לֶכֶת עִם ה' אֱלֹקֶיךָ.

כְּשֶׁסָּפַר לִי אֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אֶת הַנ"ל, סִיִּם: תְּבוֹת "תְּשׁוּבָה" צְרוּפָה מִחֲמַשׁ אוֹתוֹת, אֲשֶׁר כָּל אוֹת הוּא דֶרֶךְ וְאֶפֶן בְּעֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה – וּבָאֵר בְּאִרְכּוֹת חֲמִשָּׁה הָאָפָנִים – וְכֻלָּם בָּאִים מִכֹּחַ אֵל הַפְּעַל עַל גְּדֵי עֲבֹדֶת הַתְּפִלָּה.

יום חמישי

ה'תש"ד

ד תשרי

יום ראשון

זוֹם גְּדִלְיָה בְּרָחָה. אָבִינוּ מִלְכָּנוּ. סְלִיחוֹת.

שִׁיעוּרִים. חוּמֶשׁ: בְּרַכָּה, פִּרְשָׁה רִאשׁוֹנָה עִם פִּירֵש"י.

תְּהִלִּים: כִּגְיֶכַח. צוֹצֶט.

תְּנִיא: אִמְנֵם . . . קֵלָא וְהַלִּידָה.

קְצוֹר בְּאוֹר אֲבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] בְּאֶפֶן הָא':

ת, תָּמִים תִּהְיֶה עִם הָיִי אֱלֹקֶיךָ. עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה הַבָּאָה עַל גְּדֵי הַתְּמִימוֹת, כְּמָה בְּחִינוֹת וּמִדְּרוֹגוֹת בְּעִנְיַן הַתְּמִימוֹת, וּבִיחֹס אֶל הַתְּשׁוּבָה הַעוֹלָה עַל כְּלָנָה הִיא תְּמִימוֹת הַלֵּב – הַנִּקְרָאת עֲרִנְסֻטְקִיט [=רְצִינוֹת] – כְּאִמּוֹר בְּאִבְרָהִם "וּמִצָּאתָ אֶת לִבְּךָ נֶאֱמַר לְפָנֶיךָ".

יום שישי

ה'תש"ד

ה תשרי

יום שני

שִׁיעוּרִים. חוּמֶשׁ: בְּרַכָּה, שְׁנִי עִם פִּירֵש"י.

תְּהִלִּים: כֹּסֶלֶד. קֶקֶב.

תְּנִיא: וּבֹזֵה יוֹבֵן . . . קֵלָא וּכְדִלְקֵמֵן.

קְצוֹר בְּאוֹר אֶפֶן הַב':

ש, שְׁוִיתִי הָיִי לְנִגְדֵי תְמִיד. הָיִי מוֹרָה עַל הַתְּהִנוֹת הָעוֹלָם וְהַתְּהִנוֹת הַנִּבְרָאִים, אֲשֶׁר הַתְּהִנוֹת הַבְּרִיאָה כְּלָה וְחִיּוּתָהּ הוּא בְּדֶרֶךְ אֵין-עֶרוֹף מֵאֵין לִישׁ. וְהִיא עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה הַבָּאָה עַל-יְדֵי-זֶה אֲשֶׁר תְּמִיד לְנִגְדַּי עֵינָיו עֵינֵן הַהָיִי שֶׁל הָעוֹלָם וּמִלּוֹאוֹ.

שבת קודש

ה'תש"ד

ו תשרי

יום שלישי

שִׁיעוּרִים. חוּמֶשׁ: בְּרַכָּה, שְׁלִישִׁי עִם פִּירֵש"י.

תְּהִלִּים: לַהֲלִילָה. קִגְיָקָה.

תְּנִיא: וְהִנֵּה כְמוֹכָא . . . 262 לַהֲחִיוֹתֵם.

קְצוֹר בְּאוֹר אֶפֶן הַג':

ו, וְאֶהְבֶּתָ לְרַעַף כְּמוֹךְ, כְּמוֹ שְׁאִמֵּר רַבְּנֵנוּ הַזֶּקֶן, אֲשֶׁר זָהוּ כְּלִי ל'"וְאֶהְבֶּתָ אֶת הָיִי אֱלֹקֶיךָ", וּבְאוֹר בְּמֵאֵמֶר "כָּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נִוְחָה הֵימָנוּ רוּחַ הַמָּקוֹם נִוְחָה הֵימָנוּ". עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה בְּסִבַּת לֵב טוֹב.

מתי קונה ידו של אדם שלא מדעתו? יום ראשון כ"ט אלול ה'תשע"ה

של מחזיק השטר היא גם על נייר השטר או שמא אין דעתו עליו - הרי גם אם אין דעתו על השטר יקנה אותו כי ידו כחצרו (תוס' ב"ב נד, א. פו, א), וכשם שחצר קונה לאדם שלא מדעתו (ב"מ יא, א) כך ידו קונה לו שלא מדעתו? אלא צריך לומר שרוב ייבא אינו סובר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ולכן הוא מסתפק, אבל כיון שהלכה חצר קונה שלא מדעתו וידו כחצרו, המחזיק בשטר קונה את השטר אף שלא התכוון תחילה לקנותו.

וב'נתיבות המשפט' (שם סק"ב) הביא את דברי התוספות (ב"ב נד, א) שחצרו קונה את מה שמונח בה אף בלא ידיעתו, רק כשלא ידע שהדבר מונח בחצרו, ואילו היה יודע היה מתכוון לקנותו, אבל כאן שהשטר בידו ואף-על-פי-כן אינו מתכוון לקנותו - לא קנה.

אבל הש"ך נקט בדעת הרמב"ם שאפילו אם ידע שהשטר בידו ולא התכוון לקנותו - ידו קונה לו, ולכן אף שהחזיק בשטר רק כדי לקנות את הקרקע, קנה את השטר.

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה ט: המחזיק בשטר מוכריו הנה כדי לקנות הקרקע כתובה באתו השטר - לא קנה אלא השטר בלבד, לצד אותו על פי צלוחיתו. הקשה הלחם משנה:

בגמרא (בבא קמא מט, ב) שאל רב ייבא סבא: המחזיק שטר קנין או שטר מתנה של קרקע שהיתה של גר (שאלו לו יורשים) - האם הוא מחזיק בו רק כדי לקנות את הקרקע והשטר ישמש לו כראיה, אבל אין בדעתו לקנות את השטר עצמו, וכיון שאינו קונה את הקרקע (כי לא החזיק בה) אינו קונה את השטר (להשתמש בו "לצור ע"פ צלוחיתו"), או שמא דעתו גם על נייר השטר וזוכה בו? ומזה משמע שאם אכן דעתו רק על הקרקע ולא על הנייר לא קנה את השטר, ואם כן מדוע כתב הרמב"ם שהמחזיק בשטר "כדי לקנות הקרקע" קנה את השטר "לצור אותו על פי צלוחיתו"?

ומבאר הש"ך (ח"מ סי' ערה סק"א):

לכאורה יש לשאול מהו ספיקו של רב ייבא האם דעתו

יום שני א' תשרי ה'תשע"ו

מתנה מסותרת

ממה שכתב, שחכמים חששו שהנותן והמקבל עשו קנוניה? מבאר ה'אבן האזול':

הגמרא (ב"ב שם) דנה אם הנותן אמר לעדים 'סתמא', היינו שלא אמר במפורש 'כתבו בסתר ותנו לו', אך גם לא אמר להם 'כתבו מתנה גלויה ומפורסמת' - האם הדבר נחשב 'מתנה מסותרת'? ומסקנת הגמרא היא שגם במקרה זה "חוששים לה שמא מסותרת היא" (וכמוכא בהלכה ב).

ואם נפרש ש'מתנה מסותרת' אינה מתנה מחשש שניתנה כבר לאדם אחר ואינו מתכוין להקנות את המתנה לאדם זה - מדוע אומרת הגמרא "חוששים למתנה מסותרת", והרי אם יטען הנותן שלא התכוין לתת את המתנה נקבל את טענתו, ואם לא יטען כלום - תהא זו מתנה כדין? ואכן לשיטת הר"י מיגש (הובא במ"מ) רק אם הנותן טוען שלא התכוין להקנות לא זכה המקבל, ואם אינו טוען כלום - זכה המקבל.

אבל לדעת הרמב"ם השטר שכתוב 'סתם' פסול לגמרי, ולעולם לא יזכה המקבל במתנה זו, ולכן בהכרח לפרש שהמקבל לא זכה במתנה כי חכמים פסלו את השטר כדי שהנותן לא יעשה קנוניה עם המקבל כנגד הקונה.

הלכות זכיה ומתנה פרק ה, הלכות א"ב: הנותן מתנה... צריך שתהיה גלויה ומפורסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתר ותנו לו' - אינה כלום; שזה מערים הוא, כדי לאבד מיון אחרים, שיתחזק וימכר אחר שיתן. לפיכך, כל שטר מתנה קרקע שאין כתוב בו: 'ואמר לנו פלוני הנותן... כתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת'... חוששים לה שמא מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל.

מתנה שניתנה בסתר אינה מתנה, ומבאר הרמב"ם שהטעם הוא כי יש לחשוש שמא הנותן והמקבל יעשו קנוניה ביניהם, ולאחר נתינה זו ימכור הנותן את המתנה לאדם אחר ויבוא מקבל המתנה ויוציא אותה מהקונה. ולכן קבעו חכמים שמתנה שאינה גלויה ומפורסמת - אינה מתנה.

אך הראב"ד והרשב"ם (ב"ב מ, ב ד"ה לא מגבינו) ביארו שהחשש הוא שמא כבר מכר או נתן מתנה זו לאדם אחר, אך היות וקבל טובת הנאה מאדם זה לכן נותן לו מתנה זו, אף שבאמת מטעה אותו שהרי כבר נמסרה לאחר, ולכן נותן אותה בסתר (מגיד משנה, לחם משנה).

ומדוע אין הרמב"ם מפרש, שהחשש הוא שמא המתנה נמסרה לאחר ולכן המקבל לא קנה כלל, וטעם זה עדיף

יום שלישי ב' תשרי ה'תשע"ו

ספק צדקה

שאר מתנת שכיב-מרע שלא התכוון לתת אלא על דעת שלא יעמוד מחוליו או שלגבי הקדש ועניים מתכוון להקנות בלב שלם אפילו אם יעמוד. ומאחר ובגמרא לא נפשט הספק, פסק הרמב"ם שיכול לחזור בו ואינו חייב לתת את הנכסים,

הלכות זכיה ומתנה פרק ט, הלכה יט: שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום, או הפקידו, או חלקו לעניים - אם עמד, חוזר בבל.

בגמרא (ב"ב קמח, ב) הסתפקו במקרים אלו האם דינם כדין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

שאינו חייב כי דעתו היתה להקדיש רק אם ימות, ואין מי שטוען טענה הפוכה כנגדו שהרי איננו יודעים מה היה בדעתו, אך במקרה שהוא עצמו מסופק אם הוא חייב כגון באופן שאינו זוכר למי התחייב, עליו להחמיר כדין ספק איסור.

אך יש שביארו בדעת הרמב"ם כי מאחר ובספק בדיני ממונות נשאר הממון אצל המוחזק, שוב אין כאן ספק אלא הממון שלו בוודאי, וממילא אין כאן דין 'ספקא דאורייתא לחומרא' (ראה שטמ"ק שם בשם הר"ן, וראה קובץ שיעורים פסחים קיא), ולפי זה גם כאשר הוא עצמו מסופק ואינו יודע האם חייב - אינו חייב להחמיר.

כדין שאר ספיקות בדיני ממון שאין מוציאים מיד המוחזק. ויש חולקים וסוברים שמספק צריך להחמיר ולשלם כדין ספק איסור ('ספקא דאורייתא לחומרא') כי אם הוא חייב ואינו משלם הרי הוא עובר על איסור תורה של 'לא יחל דברו' (שיטה מקובצת ב"ב קמח, ב).

וה"חת"ם סופר (י"ד סי' רמ) דן באדם שעלה לתורה ונדב סכום לצדקה עבור אחד מארגוני הצדקה שבעיר, ושכח לאיזה מהם נדר – האם מספק צריך להחמיר ולתת לכולם או לא?

וכתב שבמקרה זה גם לדעת הרמב"ם צריך להחמיר מספק, כי טעמו של הרמב"ם שאין להחמיר כאן כדין ספק איסור הוא משום שהבעל-דין עצמו טוען 'ברי' (ודאי)

יום רביעי ג' תשרי ה'תשע"ו

מכירת ספר תורה

ב'שלחן ערוך' (שם) 'ויש מי שאוסר, אלא-אם-כן ללמוד תורה או לישא אשה'.

והקשה ה'מגן אברהם' (שם סקכ"ב, וראה במחמ"ש שם): מדוע ב'חושן משפט' הביא ה'שלחן ערוך' רק את דעת הרמב"ם, שאסור למכור אפילו ספר תורה של יחיד ולכן האומר 'נכסי לפלוני' ספק אם הספר תורה נכלל בנכסים, ואילו ב'אורח חיים' הביא גם את הדעה שליחיד מותר למכור ספר תורה שלו, ויתירה מזו: דעה זו הובאה כדעה ראשונה שהיא העיקרית?

ותירץ ה'חתם סופר' (הגהות לאור"ח שם)

בגמרא (מגילה שם) מבואר שהמוכר ספר תורה אינו רואה סימן ברכה לעולם, והביא ה'בית יוסף' (שם. בשם המרדכי) שהדברים אמורים גם לדעת המתירים למכור ספר תורה של יחיד. ולפי זה יש לומר, שכיון שגם לדעת המתיר למכור ספר תורה של יחיד לא יראה המוכר סימן ברכה בכספי מכירה זו, למעשה לא ימכור, ואם כן גם לדעה זו יש להסתפק האם ספר תורה יכול להיחשב כ'נכס'. ולפי זה, ההלכה בחשן משפט' שהאומר 'נכסי לפלוני' ספק אם ספר תורה נכלל בהם - היא גם לדעה המתירה למכור ספר תורה.

הלכות זכיה ומתנה פרק יא, הלכה טו: שְׂכִיב מַרְעֵ שְׂאֵמֶר: 'נְכִסִּי לְפִלוֹנִי' - נוֹטֵל כָּל הַמִּטְלָטְלִין... וְהַתְּפִלִּין עִם שְׂאֵר סְפָרִים; הַכֵּל בְּכָלל נְכִסִּים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ סֵפֶק אִם הוּא בְּכָלל נְכִסִּים אוֹ אִינוֹ; לְפִיכָךְ אִם תִּפְשׂוּ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

את הספק האם ספר תורה נכלל ב'נכסים', פירשו התוספות (בבא בתרא קנא, א ד"ה איבעיא. לפי גירסת הגמרא שלפנינו): היות וברוך כלל אסור למכור ספר תורה (מגילה כז, א) אינו יכול להחשב כ'נכס', או שמא כיון שלפעמים מותר למכור, כגון "ללמוד תורה ולישא אשה" (שם), הריהו בכלל 'נכסים'. וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (ח"מ סי' רמח סי"א) "אמר נכסי לפלוני - נוטל כל המטלטלין... אבל ספר תורה יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים".

אך ב'שלחן ערוך' 'אורח חיים' (סי' קנב סי"י) פסק: "יש אומרים דיחיד בשלו - אפילו ספר תורה מותר למכור ולעשות בדמיו כל מה שירצה". והיא דעת הרא"ש והמרדכי (הובא בבית יוסף סי' קנב ד"ה) שהאיסור למכור ספר תורה הוא רק בספר תורה של רבים, שקדושת רבים חלה עליו, אבל ספר תורה של יחיד מותר למכור. אך הרמב"ם (הל' ס"ת פ"י ה"ב) אוסר גם מכירת ספר תורה של יחיד, וזוהי הדעה השניה

יום חמישי ד' תשרי ה'תשע"ו

כיצד חולקים את החצר?

תיפגע פרטיותו של כל אחד ומעשיו יהיו גלויים לעיני חברו.

ולמעשה, לדעת הרמב"ם האפשרות השניה היא המועדפת, וכאשר אחד השותפים חפץ בכך הוא יכול לדרוש מחברו חלוקה לפי זמנים אף אם הלה מתנגד, אך לדעת הראב"ד אין האחד יכול לכפות על השני חלוקה לפי זמנים, שהרי השני יכול לטעון: 'לעולם לא אטרח להיות גולה שנה בשנה', ועוד: 'אם אין לו להיכן יפנה מה תהא עליו'?

וביאר המחלוקת: לדעת הרמב"ם, הדר בחצר בסמוך לחברו ללא כל הפרדה ביניהם, מאחר ולא ניתן להימנע

הלכות שכנים פרק א, הלכה ב: וְאִם אִינוֹ עֹשֵׂי לְשֹׁכֵר - אִם חֲצֵר הִיא, שׂוֹכְנִין בָּהּ שְׁנֵה שְׁנָה, שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיִשְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶן בָּאֶחָד, מִפְּנֵי הַזֶּקֶק רֵאִתָּה, שְׁהָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֻלְקָה.

במקרה זה קיימות מספר אפשרויות לחלוקת הנכס המשותף, ובכל אחת מהן יש חיסרון מסויים:

אפשרות אחת היא לחלק את הנכס לשני חלקים, ואז יקבל כל אחד חלק קטן מאוד שאינו ראוי לשימוש כי מדובר בחצר קטנה שאין בה כדי חלוקה.

אפשרות נוספת היא לחלק את השימוש בחצר לפי זמנים, כאשר כל שותף ישתמש בחצר זמן מסוים. ואפשרות נוספת ששניהם ישתמשו בה ביחד, אך אז

שלא יביט בו, אלא שמאחר והלה נמנע מלעשות שימושים מסוימים בחצר מחשש שיביט בו, והנזק מתבטא רק במניעת שימוש בחצר, יכול השותף האחר לטעון כנגדו: מדוע אצא אני ולא אתה? (אבן הזול).

לחלוטין מלהביט לעברו הרי זה היזק גמור ('היזק ראייה'), ואין מקום לטענה שאינו רוצה לטרוח ולגלות ממקומו מידי שנה ואולי אף לא ימצא דירה, כי טענות אלו לא מתירות לאדם להזיק לחברו.
אך לדעת הראב"ד אין כאן נזק גמור שהרי יכול לטעון

יום שישי ה' תשרי ה'תשע"ו

התנגדות שכנים לשימוש חריג

וה'דרישה' (ח"מ ס' קנו ס"ג) הוסיף: 'הנכנסים והיוצאים' הם, בדרך כלל, אנשים שונים, "היום נכנס זה ומחר זה", ולכן אין כאן חזקה, אבל בעל החנות לגבי בני החצר "הוא הוא העושה את המלאכה תמיד" ומשום כך יש לו חזקה.
אך לדעת כמה ראשונים (רשב"א, רמב"ן ב"ב שם) אין השכנים יכולים לעכב מחמת רעש של 'הנכנסים והיוצאים', כי אין הבדל בין רעש זה לרעש 'הפטיש והרחיים', ומחאתם נגד השימוש בחצר לחנות הוא משום שהנכנסים והיוצאים גורמים ל'ריבוי הדרך', היינו, ריבוי אנשים הנכנסים לחצר ויוצאים ממנה גורמים טורח לבני החצר, אבל העושה את מלאכתו בחנות והמכירה היא בשוק, ואין נכנסים ויוצאים - אף אם אינו מוחזק אינם יכולים למחות.

וה'שלחן ערוך' (ח"מ ס' קנו ס"ב) פסק כדעת הרמב"ם, "עושה מלאכתו בחנותו", ולא יכולים השכנים למחות "מאחר שכבר החזיק לעשות כן", אבל בתחילה יכולים למחות ולמנוע בידו. והרמ"א סובר כדעת הראשונים הנ"ל ש"כל מה שעושה בחנותו ובביתו אפילו לכתחילה אינו יכולין למחות".

הלכות שכנים פרק ו, הלכה יב: חנות שפחצה, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין, אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק, אבל אינו יכולין למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחיים, שתרי החזיק לעשות בן. ויש לעיין:

מדוע בחנות שבחצר יכולים השכנים למחות ולומר 'אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים', ואילו בעושה מלאכתו ('עושה כלים' כמבואר במשנה - ב"ב כ, ב) בחנותו אינם יכולים למחות על 'קול הפטיש והרחיים', והרי קול הפטיש "יותר מונע השינה מקול הנכנסים והיוצאים"? ומבאר ה'מגיד משנה':

כאן מדובר, כדברי הרמב"ם, ש"החזיק לעשות כן", ואכן אם עדיין לא הוחזק לעשות מלאכתו יכולים השכנים לעכב גם את המלאכה בחנות בגלל הרעש של 'קול הפטיש והרחיים' המונע את שנתם. וההבדל בין שני המקרים הוא שבעושה מלאכתו בחנותו מועילה חזקתו לגבי עצמו, אך לגבי 'הנכנסים והיוצאים' שאינם מבני החצר - אין חזקתו חזקה.

שבת קודש ו' תשרי ה'תשע"ו

שימוש בחצר חברו ללא רשות

(ח"מ ס' קנו ס"ג) פסקו כדברי הרמב"ם שאין בעל החצר יכול למנוע מחבירו להניח את סולמו בחצירו, ועם זאת פסק הרמ"א (ס' ש"ס ס"ג) שלכתחילה יכול למנוע את חבירו מלהתגורר בביתו ללא רשות (ראה שו"ת מהרש"ם ח"ב ס' קנו)? וב'דברי מלכאל' (ח"ג ס' קנו) כתב שגם הרמב"ם מודה שיכול למנוע את חברו מלהתגורר בביתו, ורק לגבי העמדת סולם הוא חולק, מהטעם שמפרש 'שהרי אומרין לו: אין עליך הפסד בזה, כל זמן שתורצה תשלנו', ויוכל להוציאו מחצרו אפילו בלי רשותו של בעל הסולם, ולכן כל זמן שאינו צריך למקום זה אין לו הצדקה למנוע את העמדת הסולם בחצירו, אך כשחברו נכנס לדור בביתו כשירצה להשתמש בבית יצטרך להמתין עד שהלה ייצא, ולכן יכול מלכתחילה למנועו מכך.

וה'ערוך השולחן' (ח"מ קנו, טז) כתב שאף לדעת הרמב"ם אדם יכול למנוע מחבירו להניח את הסולם בחצירו, אלא שהרמב"ם דקדק וכתב: 'אם העמיד... אינו יכול למנוע', היינו שבא למחות בו לאחר שהעמיד, ומלכתחילה לא מנעו מכך, וכיון שגילה דעתו שאינו מקפיד על כך אינו יכול לחזור בו, אך הרשות בידו למנועו מלכתחילה.

הלכות שכנים פרק ח, הלכה ד: המעמיד סלם קפון... בצד פתלו פתוך חצר חברו או פתוך שדהו - לא החזיק פנן זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד הסלם, ומבטל תשמישו... לפיכך... אם העמיד סלם קפון - אינו יכול למנוע, שתרי אומרין לו: 'אין עליך הפסד; כל זמן שתירצה, אתה מבטל'.

וכתב על זה ה'טור' (ח"מ ס' קנו): 'ואינו נראה, דהיאך ישתמש בשל חבירו בעל כרחו?', כלומר: גם אם בעל החצר לא צריך לחשוש שבהעמדת הסולם בחצירו תיקבע חזקה, איך ניתן לחייבו לאפשר לאחר להשתמש ברכושו.

ולמה לא נחייבו מדין 'זה נהנה וזה לא חסר' שמשמע זה פוטרים (ב"ק כא, א) אדם שהתגורר בביתו של חבירו ללא ידיעתו מלשלם? כתב המהרשד"ם שלדעת ה'טור' הדברים אמורים רק לענין חיוב תשלומין בדיעבד, לאחר שכבר התגורר במקום, אך לכתחילה בוודאי יכול בעל הבית לעכב על ידו מלהתגורר בחצירו ללא רשות, אך לדעת כאשר 'זה נהנה וזה לא חסר' אין הוא יכול למנוע מחברו אפילו מלכתחילה מלהשתמש ברכושו הפרטי.

אך לפי זה מתעוררת לכאורה סתירה: הבית יוסף והרמ"א

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ט אלול - תשרי ה'תשע"ה

יום ראשון כ"ט אלול ה'תשע"ה

הלכות זכיה ומתנה

עָנַן אֱלוֹ הַהִלְכוֹת לִידַע דִּין זֹכָה מִן הַהֶפְקֵר הַיָּאֵף
יָקְנָה וּבִמָּה יִקְנָה. וְדִין נוֹתֵן מִתְּנָה וּמִקְבָּל מִתְּנָה.
וְאִי זֶה מִתְּנָה חוֹזֶרֶת וְאִי זֶה אֵינָה חוֹזֶרֶת.
וּבִאֵוָר כָּל הַדִּינִין אֱלוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פרק ראשון

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

1 א. ההפקר, כל המחזיק בו - זכה.² וכן המדברות
2 והנהרות והנהלים,⁴ כל שבהן⁵ - הפקר, וכל הקודם
3 בהן - זכה. כגון העשבים והעצים והפרות של
4 אילנות של יער⁶ וכיוצא בהן.

5 (2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק
6 ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר,
7 הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין
8 בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו
9 לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר,
10 דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים
11 לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח,
12 ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים
13 הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה
14 שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא
15 הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לגניק ולמזיק ליכנס
16 לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על
17 כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. [ומסתימת לשון
18 רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא
19 כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר:
20 "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין
21 שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של
22 אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים
23 מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט"
24 כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד
25 משנה ולחם משנה ואבן האזל].

26 ב. הַצֵּד דְּגָיִים מִן הַיָּמִים⁷ וּמִן הַנְּהָרוֹת, או שֶׁצֵּד
27 עופות או מִיָּי חיות⁸ - הואיל ואין להם בעלים,
28 זכה. ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו⁹. ואם צד שם
29 - קנה¹⁰. ואם היו הדגים בביכרים¹¹ של פעלים, וכן
30 חיה ועוף שבביכרים, אף על פי שהוא ביכר גדול
31 והוא מחסר צידה - הרי זה של בעל הביכרים¹²,
32 והצד משם - הרי זה גזלן¹³.

33 (7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו

דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון
הלכה ג. (8) במדברות וביערות שהם הפקר, כנ"ל.
(9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק
להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך
בשדה חבירו (בבא קמא קיד.). (10) אם עשה קניין.
והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד
בצד שדה, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו
של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד
בצידה (בבא מציעא יא.). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביכר
הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם
משתמרים בביכרים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו
שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא
תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש
הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אָבָל¹⁴ הַלֹקֶחַ דְּגָיִים מִתּוֹךְ מְצוּדָתוֹ¹⁵ שֶׁל חֲבֵרוֹ
כְּשֶׁהוּא¹⁶ בְּתוֹךְ הַיָּם¹⁷, או שֶׁלֹקֶחַ חִיָּה מִמְצוּדָתוֹ¹⁸
כְּשֶׁהיא פְרוּסָה בַּמְדָּבָר - הִרִי זֶה אֲסוּר¹⁹ מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים²⁰. וְאִם²¹ הִיָּה²² הַמְצוּדָה כְּלִי²³, וְלֹקֶחַ מִתּוֹךְ
הַמְצוּדָה - הִרִי זֶה גִזְלָן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא:
חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים.
(16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביכרים,
שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים
לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא
אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה
בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי
שאינן בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני
דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב
יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול.
(24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם
קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי
יוסי).

ד. הַפּוֹרֵס מְצוּדָה²⁵ בַּשָּׂדֶה חֲבֵרוֹ וְצֵד בָּהּ חִיָּה או
עוף, אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה²⁶ -
קנה²⁷. וְאִם הִיָּה²⁸ עוֹמֵד בַּעַל הַשָּׂדֶה בְּתוֹךְ שָׂדֶה²⁹
וְאִמְרוּ³⁰: זָכְתָה לִי שְׂדֵי - קָנָה בַּעַל הַשָּׂדֶה³¹, וְאִין
לְבַעַל הַמְצוּדָה כְּלוּם.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה
בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב.
(27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה
בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה
שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד
שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח).
(30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה.
(31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי
שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה

פד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ט אלול – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם נה. דיבור המתחיל המצר. (44) כלומר, קנה כולה, 48
כדלהלן הלכה י ששדה המצוינת במצריה (=בגבולות סביב 49
לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. (45) אבל במכר, 50
אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים 51
במדינות ורוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות 52
מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות 53
לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו 54
דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה 55
אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). (46) "שאיין אדם 56
קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה 57
לא קנה). (47) בעייה בגמרא (שם). (48) והבעייה היא 58
אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את 59
המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור 60
המתחיל או דלמא). (49) אף זו בעייה שם, שמא קנה 61
שתייה, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של 62
השדות. (50) כי הבעייה לא נפתרה. (51) שחזקתו 63
ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה 64
(מגיד משנה). 65

ח. וכן⁵² שני בתים זה לפנים מזה⁵³, שהחזיק באחד 66
מהן⁵⁴ לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה 67
שהחזיק בו בלבד. החזיק באחד מהן פרי לקנות את 68
השני - אף זה שהחזיק בו לא קנה. 69

(52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר 70
אבוה. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים 71
אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי 72
גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק 73
בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי. 74

ז. המחזיק⁵⁵ בשטר⁵⁶ מנכסי הגר פרי לקנות את 75
הקרקע הבתובה באותו שטר - לא קנה⁵⁷ אלא 76
השטר בלבד, לצר⁵⁸ על פי צלוחיתו⁵⁹ וכיצא⁶⁰ בזה. 77

(55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של 78
הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא 79
עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו 80
של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא 81
הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע 82
בהגבחה השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. 83
(59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם 84
כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא 85
נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות 86
הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן 87
דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי 88
לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו 89
אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא 90
מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו 91
של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה 92
הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות 93
השטר - קנה השטר (ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין 94
תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). 95
שימושים דומים של הנייר. (60) 96

הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד 1
כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, 2
ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה 3
כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות 4
גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו 5
ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו 6
שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד 7
בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם 8
משנה. 9

ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל 10
הספינה; שזו פתח המשתמרת היא³³. ואינה חצר 11
המהלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה 12
הולכת מחמת עצמה³⁵. 13

(32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל 14
החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה 15
פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם. 16

ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגיר³⁷ - 17
אין לו יורשין, אלא פל הקודם והחזיק בנכסיו - 18
זכה. ואין בעל המצר³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדמים, שזו 19
במתנה⁴⁰ היא⁴¹. 20

(36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. 21
(37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגייר, אף על פי שלידתו 22
הייתה בקדושה, אחר שנתגייר, כיוון שהולידו טרם שנתגייר 23
(מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא 24
הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז.יח. 25
ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא 26
קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם 27
שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים 28
הלכה ה). ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם 29
הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול 30
לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר 31
ואל תיכנס בגבוליי", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום 32
זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול 33
למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה. 34

ז. שתי⁴² שדות מנכסי הגר ומצר⁴³ אחד ביניהן: 35
החזיק באחת מהן לקנותה - קנאה⁴⁴. החזיק בה 36
לקנות אותה ואת חברתה - זו שהחזיק בה קנה, 37
אבל חברתה לא קנה⁴⁵. החזיק בה פרי לקנות את 38
חברתה - לא קנה אחת מהן; חברתה - מפני שלא 39
החזיק בה, ואותה - מפני שלא החזיק בה פרי 40
לקנותה. החזיק⁴⁷ בה פרי לקנותה ולקנות את 41
חברתה ואת המצר שביניהן⁴⁸, או שהחזיק במצר 42
לקנות שתייה⁴⁹ - הרי זה ספק⁵⁰; ואם בא אחד 43
והחזיק בה פרי לקנותה - זכה האחרון⁵¹. 44

(42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. 45
(43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע 46
וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום 47

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ט אלול – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל 50
 רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן 51
 שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות 52
 בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות 53
 שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום 54
 פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם 55
 השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה 56
 הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, 57
 נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, 58
 ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. 59
 וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש 60
 בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה 61
 טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. 62
 מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על 63
 ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות 64
 גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין 65
 גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא 66
 (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה 67
 שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב 68
 מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין 69
 שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין. 70

יב. פל דבר⁸¹ המפסיק לטמא⁸² - מפסיק בנכסי 71
 הגר⁸². כיצד? כגון שנכנס אדם לבקעה זו, וטמא⁸³ 72
 בבקעה בצדה אחרת⁸³, ואינו יודע אם הגיע למקום 73
 הטמא⁸⁴ אם לא - פל מקום שמחזיקין אותו 74
 לטמא, הרי הוא במקום אחר מחלק בפני עצמו. 75

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: 76
 (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין 77
 בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו 78
 שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. 79
 (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה 80
 שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה 81
 שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר 82
 בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) 83
 - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי 84
 אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה 85
 הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה... 86

יג. בקעה⁸⁵ גדולה שיש בה שדות רבות, וכלן של 87
 גר אחד, ולא היה ביניהן⁸⁶ לא מצר ולא חצב ולא 88
 דבר מדברים המפסיקין, וכא אחד והחזיק במקצה 89
 הבקעה לקנות את פלה - פל הנקרא על שם אותו 90
 הגר קונה אותו. 91

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, 92
 כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, 93
 אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא 94
 כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" 95
 (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי 96
 רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר]. 97

יד. עפ"ם שמכר מטלטלין לישראל, או קנה 98

י. שדה⁶¹ המצינת⁶² במצריה - פיון שהפיש⁶³ בה 1
 מבוש אחד⁶⁴ - קנה את פלה; ואם⁶⁵ אינה מצינת 2
 במצריה - קנה ממנה באותו מבוש⁶⁶ כדי שילך 3
 הצמד⁶⁷ בשעת חרישה ויחזור⁶⁸. המצר⁶⁹ והחצב⁷⁰ 4
 שמחזיקין בו תחומין⁷¹ מפסיקין בנכסי הגר, וכל 5
 המחזיק בשדה - לא קנה אלא עד המצר או עד 6
 החצב. 7

(61) בבא בתרא נד. כרב נגר שמואל מפני שרב נחמן עשה 8
 מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים 9
 וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). 10
 והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה 11
 במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט 12
 וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה 13
 אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו 14
 שם: "אינה מסויימת במצריה, עד כמה? אמר רב פפא 15
 כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה 16
 במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. 17
 (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם 18
 אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחזור. 19
 ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) =הגבול. 20
 שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח 21
 שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן 22
 ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) 23
 ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א 24
 מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין. 25

יא. פל המפסיק לפאה⁷² - מפסיק בנכסי הגר⁷³. 26
 כיצד? היה שם נחל או אמת המים וביצא בה⁷⁴ - 27
 לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק 28
 ברשות שבת⁷⁵ - מפסיק בנכסי הגר⁷⁶, כגון שהיה 29
 בין שתי השדות רשות היחיד⁷⁷ או פרמלית⁷⁸, אפלו 30
 היה ביניהם רשות⁷⁹ שחולקת לגטין⁸⁰. 31

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת 32
 פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על 33
 חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. 34
 (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל 35
 וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב 36
 מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם 37
 כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר 38
 (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה 39
 א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור 40
 לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, 41
 שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת 42
 הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל 43
 וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר 44
 המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים 45
 לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם 46
 מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. 47
 (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת 48
 (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו 49

יִזְכֶּה בְּקִרְקַע אֶלָּא מִי שְׁפֻתָּב בְּשֹׁטֵר או הַנּוֹתֵן דָּמִים
וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מִשְׁפֹּט הַמֶּלֶךְ;
שְׁפֹל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בְּמִמּוֹן¹⁰¹ עַל פִּיֵּהֶן דִּינִין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של
שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד.
(101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה
גיטין י': שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא
דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פרק שני

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי ההפקר ומהות החזקה,
וכל הנמשך אחר זה.

א. נְכִסֵּי גֵר שְׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, וְשִׁדָּה
שְׁמִיכָה הַעֲפֹ"ם לְיִשְׂרָאֵל וְעֵדֶינָּה לֹא הַחֲזִיק בָּהּ³ -
כָּלֵם דִּינָם שְׁוֵה⁴: כָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי
הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מְכִירָה⁵ - קִנְיָה⁶, חוּץ
מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד.
(4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה
בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא
כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

ב. בִּיצֵד? הַלּוֹקֵחַ קִרְקַע מִחֲבֵירוֹ, וְהַחֲזִיק בָּהּ
בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קִנְיָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸; אֲבָל בְּנִכְסֵי
הַפֶּקֶר או נְכִסֵּי הַגֵּר, אֶפְלוּ אֲבָל פְּרוֹת הָאֵילָן כְּמָה
שָׁנִים - לֹא קִנְיָה גִּוְף הָאֵילָן וְלֹא גִוְף הַקִּרְקַע, עַד
שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגִוְף הָאֵרֶץ או יַעֲבֹד עֲבוּדָה בְּאֵילָן.
וּמַעֲשֶׂה⁹ בְּאִשָּׁה אַחַת, שֶׁאֲכָלָה פְּרוֹת דֶּקֶל¹⁰ שְׁלֹשׁ
עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוּדָה
שֶׁעָבַד בְּגִוְף הָאֵילָן¹¹; וְכֵן מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרֹן קִנְיָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טז-טז. והראב"ד חולק על
דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר.
(11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו
מעט)".

ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שֶׁאִם הַחֲזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ -
לֹא קִנְיָה עֲדִין, וְאִם הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הַגֵּר
או בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶר - קִנְיָה. בִּיצֵד? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵
גְּדוּלִים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר או בְּנִכְסֵי הַפֶּקֶר, וְסִיד¹⁷
בָּהֶן סִיד אֶחָד או פִּיר¹⁸ בָּהֶן פִּיר אֶחָד, כְּגוֹן אִמָּה
או יוֹתֵר¹⁹ כְּגִיד²⁰ הַפֶּתַח - קִנְיָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין
נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו
שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר
בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם
נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה,
כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש

1 מַטְלִטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קוֹנֶה בְּמִשְׁכָּה⁸⁷ וּמִקְנָה
2 בְּמִשְׁכָּה או בְּדָמִים⁸⁸. אֲבָל הַקִּרְקַע - אֵינוֹ קוֹנֶה
3 אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֹׁטֵר⁸⁹, וְאֵינוֹ מִקְנָה אוֹתוֹ
4 לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֹׁטֵר⁹⁰; שְׁאִין דַּעְתּוֹ⁹¹ סוּמְכַת אֶלָּא
5 עַל הַשֹּׁטֵר⁹². לְפִיכָף⁹³, יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּקֵחַ שְׁדָה מִן
6 הָעֲפֹ"ם וְנָמֵן הַדָּמִים⁹⁴, וְקִדָּם⁹⁵ שֶׁיַּחֲזִיק בָּהּ בֶּא
7 יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ בְּדֶרֶךְ שְׁמִיחָתוֹ קִנְיָה
8 הַגֵּר⁹⁶ - זָכָה אַחֲרָיו, וְנוֹתֵן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים⁹⁷.
9 מִפְּנֵי שֶׁהָעֲפֹ"ם מַעֲת שֶׁלֹּקֵחַ הַדָּמִים סִלֵּק רְשׁוֹתוֹ,
10 וְיִשְׂרָאֵל לֹא קִנְיָה עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַשֹּׁטֵר לְיָדוֹ, וְנִמְצָאוּ
11 נְכָסִים אֵלּוּ בְּנִכְסֵי מִדְּבָר⁹⁸, שְׁפֹל הַמַּחְזִיק בָּהֶן - זָכָה.

(87) כאמיר ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר,
קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה
וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה
שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או
במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל
שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף
(למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים
בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין
לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא
לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר:
שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלומות (מגיד משנה
שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי
הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל
בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי
(כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל.
(91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד
משנה וכסף משנה שם). (92) שם יחזור וייתקנו הגוי
ממנו באלומות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את
השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישאל אינו
קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם
משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל,
וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל.
(94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי
אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו
קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא
שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן
ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש
חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה
בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב
הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר
שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על
מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל
ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד
מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש
בבבא בתרא פרק ג סימן סה). (98) כלומר, הפקר. ראה
למעלה הלכה א.

48 מו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמָקוֹם שְׁאִין מִשְׁפֹּט יָדוּעַ
49 לְמֶלֶךְ; אֲבָל⁹⁹ אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁפֹּטוֹ שְׁלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ט אלול – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה פז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. 51
31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים 52
המיותרים. 32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. 53
33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי 54
שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכון לתקן, אינו קונה 55
הגהות מיימוניות). 56

ה. פיצד? ³⁴ היתה ³⁵ פורת מפאן ומפאן ³⁶ - הרי חזקתו 57
שנתפון לעבודת האילן; היתה פורת מרוח אחת - 58
אינו מתפון אלא לעצים. וכן ³⁷ המלקט עצים 59
ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו לתקן הארץ ³⁸ 60
- קנה ³⁹; ואם לעצים ⁴⁰ - לא קנה ⁴¹. 61

34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל 62
העצים לבהמה. 35) שם נד. 36) כלומר, מכל צדי 63
האילן. 37) שם, מימרא שניה של שמואל. 38) לנקותה 64
ולהכשירה לחרישה. 39) שזה תיקון בגוף הקרקע. 65
40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. 66
41) שזו היא אכילת פירות. 67

ו. פיצד? לקט ⁴² הגס ⁴³ והדק ⁴⁴ - הרי זו בחזקת 68
שנתפון לתקן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי 69
זה בחזקת שנתפון לעצים ⁴⁵. וכן המשוה ⁴⁶ פני 70
הארץ: אם דעתו לתקן הארץ - קנה; ואם דעתו 71
להשוות מקום שיעמיד ⁴⁷ בו גרן ⁴⁸ - לא קנה ⁴⁹. 72

42) שם. 43) עצים גדולים. 44) עצים קטנים. 73
45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. 46) שם. 47) שזו 74
היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת 75
לחרישה. 48) לדוש שם תבואה. 49) לדעת רשב"ם שם 76
אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה 77
יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן 78
קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה. 79

ז. פיצד? היתה ⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו 80
למקום הנמוך - הרי זה מתקן הארץ; ראניוהו 81
שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות 82
בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו 83
מתפון אלא להשוות מקום לדש. וכן הפותח ⁵¹ מים 84
לתוך הארץ: אם לתקן הארץ - קנה; ואם לצוד ⁵² 85
הדגים לא קנה. 86

50) שם. 51) שם. 52) אף זו הנאת שימוש. 87

ח. פיצד? עשה מקום שיקנסו בו המים בלבד ⁵³ - 88
הרי זה מתפון לתקן ⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים, 89
אחד להכניס ואחד להוציא - הרי זה מתפון לצוד 90
דגים. 91

53) בלי שער יציאה. 54) שיתעכבו המים במקום וישקו 92
את השדה. 93

ט. הבונה ⁵⁵ פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר 94
והעמיד להם דלתות ⁵⁶ - קנה האחרון ⁵⁷; שהראשון 95

1 רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה),
2 ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה
3 לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א
4 מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון
5 שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה וכיוצא
6 בה. וראה להלן הערה כה. 14) שם נג: 15) ארמונות.
7 16) כן הוא בממרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) -
8 וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים
9 בציור קטן. 17) טח. 18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים
10 כגון פרחים וצבעונים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא
11 צורה של בעל-חי. 19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר
12 מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין
13 מגיד-משנה ולחם-משנה. 20) בכותל מול הכניסה, ששם
14 נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

15 ד. הוצר ²¹ צורה ²² בנכסי הגר - קנה. והמציע ²³
16 מציעות ²⁴ בנכסי הגר - קנה ²⁵. הנר ²⁶ את השדה
17 בנכסי הגר - קנה ²⁷. המפצל ²⁸ זמורות הגפן או
18 שריגי ²⁹ אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם
19 דעתו ³⁰ לעבד ³¹ האילן - קנה ³²; ואם דעתו להאכיל
20 העצים לבהמה - לא קנה ³³.

21) מימרא של רב, שם נד. 22) של חיה ושל עוף
22 (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה
23 כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו
24 מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות
25 מיימוניות אות ב). 23) שם נג: מימרא של רב ששת,
26 המסתמך על ברייתא אחת. 24) מחצלאות לשכיבה.
27 25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י
28 מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו
29 דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור
30 הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ,
31 י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם), וכן הוא בקיצור
32 במגיד-משנה). נאבל בדברי רבינו איי אפשר לפרש כן,
33 שבאופן זה קנה גם בלוקח מחבירו. וקל-והומר הוא: אם
34 אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי
35 שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה ה"ו שאם
36 שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה. 26) חרש,
37 שם נז. 27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר.
38 ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה
39 לחבירו ונכנס בה הלוקח זורעה או נרה - הרי זה קנה".
40 ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של
41 "הגר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה
42 בדילוג. וחזן מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו,
43 שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא
44 באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך
45 הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו
46 בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שנהר זורעה (הלכה טז)
47 ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו
48 יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא
49 חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט.
50 28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. 29) ענפי

קנה. עדר⁷³ בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר -
הואיל ונתפון במעשיו אלו לזכות מן ההפקר, הרי
זה קנה.

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון
שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא
של אביי.

יד. היה⁷⁴ משפון⁷⁵ ישראל ביד הגר, וכשמת הגר
פא ישראל והחזיק במשפון זה - מוציאין⁷⁶ אותו
מידו; שפיון שמת הגר בטל שעבודו⁷⁷.

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו
שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה,
ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה,
אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה
משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות
שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו
להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה
'תוספות' שם ד"ה משכנו של ישראל). (77) וזוכה בו
הלוה, מיד עם מיתת הגר.

זו. היה⁷⁸ משפון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר
והחזיק בו⁷⁹ - לוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו⁸⁰,
והאחרון קנה את השאר.

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא
הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד
שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא
דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר
מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

זו. במה דברים אמורים? פלא היה המשפון
בחצר הראשון; אבל אם היה בחצר - חצרו קונה
לו שלא מדעת⁸¹, כמו שפארנו בענין מציאה⁸²,
ואין לזה האחרון פלוס.

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד
בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא
יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה
משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל
פ"א הלכה ד. (83) פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

יו. גר⁸⁴ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו⁸⁵, והיו בהן
עבדים גדולים - קנו⁸⁶ עצמן בני חורין; אבל
העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק
בהן⁸⁷ - זכה בהם. וקבר פארנו⁸⁸ דרכי התזקה
שיקנו בהם את העבדים.

(84) גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן
ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה
למעלה הלכה א. (86) שהם קודמים לאחרים, לזכות
בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה
'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן

לא עשה בגוף הארץ פלוס⁵⁸, והרי⁵⁹ הוא פמי
שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה, שהרי לא
הועיל בגדר⁶⁰ זה, מפני שהוא רחב ביותר ומפולש,
ואין צורת אותו הבנין מועלת⁶¹ לו עד שיעמיד
דלתות.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוח.
(56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם
הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה
בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם
בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם
העמדה (לחס-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה,
שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי
זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה
מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שכנה הראשון הוא הפקר
וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו
ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות
הקרקע ליסודות - כנר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ
שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם
ה"רן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה
תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל
תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות
ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון
שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה
וכסף-משנה).

י. המפיץ⁶² הורע⁶³ לתוך התלמים⁶⁴ - לא קנה;
שבעת שהשליף הורע לא השביח פלוס⁶⁵, ובעת
שצמח והשביח - שבח הבא מאלו הוא, ואינו
קונה.

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא
שם הוזכר זרע מסוים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר
לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי
שלא כיסה את הזרע.

יא. היתה⁶⁶ מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה
מחיצה אחרת על גבה - לא קנה⁶⁷, ואפלו⁶⁸ נבלעה
מחיצה התחתונה והרי העליונה קימת; שבעת
שפנה לא הועיל, ובעת שהועיל - מאלו פא
המעשה.

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא
מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה
זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.
יב. המחזיק⁶⁹ בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו
לקנות, אף על פי שפנה וגדר - לא קנה⁷⁰.

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור.
(70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר,
אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות
החושן סימן רעה, ס"ק ד).

יג. העודר⁷¹ בנכסי הגר וכסבור⁷² שהן שלו - לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ט אלול - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה פט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָכָה הַמִּקְבֵּל, אֲלֵא פֶל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר
70 71.

(2) בבא-בבא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. (4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קנין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. (7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

ב. מַחֲלֵה לַחֲבֵרוֹ חֹב שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו, או נִתְּנָה לוֹ הַפְקָדוֹן שֶׁהָיָה מִפְּקָד אֲצֵלוֹ - הָרִי זֶה מִתְּנָה הַנִּקְנִית בְּדִבְרֵים בְּלִבָּד, וְאִין צְרִיף דְּבָר אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.¹⁰
(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה ב'תוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

ג. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: מְנָה שֵׁשׁ לִי בְּיָדְךָ תִּגְהֹז לָזֶה - קִנְיָה¹¹, וְאִין אֶחָד¹² מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. בֵּין שְׁנֵתֵן הַמְנָה בְּחֹב שֵׁשׁ לוֹ אֲצֵלוֹ¹³, בֵּין שְׁנֵתֵנוּ לוֹ מִתְּנָה; בֵּין שֶׁהָיָה חֹב אֲצֵלוֹ¹⁴, בֵּין שֶׁהָיָה פְּקָדוֹן אֲצֵלוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.¹⁵

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג.). (12) מכל השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הרי"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' יהבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגר"א שם). (14) אצל הנפקד. (15) פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ח.

ד. כֶּשֶׁם שֶׁאִין צְרִיכִים עֲדִים לְעֵנֶן מְקָח וּמִמְכָּר אֲלֵא לְגִלּוֹת הַדְּבָר בְּלִבָּד אִם הָיְתָה שָׁם טַעֲנָה וּכְפִיָּה¹⁶, כֵּן בְּמַחֲלוֹת וּמִתְּנוֹת אִין צְרִיכִין עֲדִים אֲלֵא מִפְּנֵי הַמְשָׁקִים¹⁷.

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

ה. כֶּשֶׁם שֶׁמוֹכֵר צְרִיף לְסִיס¹⁸ הַמִּמְכָּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁹, כֵּן הַנּוֹתֵן. בִּיצֵד? הַכּוֹתֵב לַחֲבֵרוֹ 'קִרְקַע מִנְכָּסִים²⁰ נְתוּנָה לָךְ', או²¹ שֶׁכֶּתֵב לוֹ 'כֹּל נְכָסִי קְנוֹיִין לָךְ חוּץ מִמִּקְצָתוֹ²² - הוֹאִיל וְלֹא סִיס הַדְּבָר שְׁנֵתֵן לוֹ²³ וְאִינוּ יָדוּעַ, לֹא קִנְיָה כְּלוּם; וְאִינוּ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ 'תֵּן לִי פָחוֹת שֶׁבְּנְכָסֶיךָ', עַד שֶׁסִּיס לוֹ הַמְּקוֹם שְׁנֵתֵן לוֹ. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ 'חֶלֶק כֶּן וְכָף בְּשָׂדֶה

1 הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א"ד.

יח. גִּרְיָה⁸⁹ שְׁמַת, וּבְזָבִזוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְשָׁמְעוּ שְׁעָדִין לֹא מָת, אוֹ שֵׁשׁ לוֹ בֶּן, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מַעֲבֵרָת⁹⁰ - פֶּלֶן חִיבִין לְהַחְזִיר. הַחְזִירוֹ פֶּלֶן, וְאַחֵר כֶּף שָׁמְעוּ שֶׁשְׁמוּעָה רִאשׁוֹנָה אָמַת הָיְתָה וּבְרִאשׁוֹנָה מָת, אוֹ מָת בְּנֵי מִקְדָּם⁹¹, אוֹ הַפִּילָה אִשְׁתּוֹ⁹², כֹּל הַמַּחְזִיק בְּשָׁנִיָּה⁹³ - קִנְיָה, וּבְרִאשׁוֹנָה⁹⁴ - לֹא קִנְיָה⁹⁵.

(89) בבא-בבא קמב. בבביתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביו שאמר שלפניך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתברר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין ב'אבן האזל'), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתברר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ורעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד ששמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות ר"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאביו, כיון שנתברר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאע"פ שהמזכה לעובר לא קנה (פכ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאביו שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שתירץ באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר. ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבוזה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

39 (1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בעניינן ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

א. הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לַחֲבֵרוֹ - אִין הַמִּקְבֵּל זֹכֶה בָּהּ אֲלֵא בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהָקִנָּה זֹכֶה בָּהֶן מִמְּקָחוֹ²: אִם מִטְּלָטְלִין רוֹצֶה לָתֵן לוֹ - עַד שֶׁיִּגְבִּיֵה, אוֹ שֶׁיִּמְשֹׁף דְּבָר שֶׁאִין דְּרָכּוֹ לְהַגְבִּיֵה³, אוֹ יִקְנֶה בְּאֶחָד מִשְׁאָר הַדְּבָרִים שֶׁהַמְּטַלְטְלִין נִקְנִין בָּהֶן⁴; וְאִם קִרְקַע אוֹ עֲבָדִים נָתַן לוֹ - עַד שֶׁיַּחְזִיק פְּדִיָּה שֶׁמִּחְזִיק הַלּוֹקֵחַ⁵, אוֹ עַד שֶׁיִּגְעֶשׂ שְׂטֵר מִתְּנָה לִידּוֹ⁶. אֲבָל בְּדִבְרֵים לֹא

ח. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מִנְתָּה' - פְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוּ' דְּמִי³⁹,
וְאֵינוּ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָא⁴⁰. כִּן הוֹרוּ מִקְצַת
הַגְּאוֹנִים⁴¹, וְלִזְה דְּעֵתִי נוֹטָה. וְרַבּוֹתִי⁴² הוֹרוּ, שְׁאִין
צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָא וּלְהַקְדִּים הֵן לֵלְאוּ אֵלָא בְּגִטִּין
וּבְקִדּוּשֵׁין בְּלִבְד⁴³. וְאִין לְדַבֵּר זֶה רְאִי⁴⁴.

(39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא
בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין,
הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה
למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת".
(40) והוא הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי אפשר
לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק
בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום
התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי
היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או
של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים
למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין
צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללאו
ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם
הראב"ד, וראה במשנה למלך כאן). (41) רב האי גאון,
הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה
נג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת
גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן
(שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי
מאיר (קידושין סא). ש"כ תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני
ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד -
משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות
אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי
לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה
דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא
היה בגיטין ולא בקידושין, ובוה הורו גדולי הגאונים
הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי
לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה
הראיה מבני גד ובני ראובן.

ט. הַנּוֹתֵן⁴⁵ מִתְּנָה עַל מִנְתָּה לְחֻזְרֵי - הֲרִי זֹו מִתְּנָה⁴⁶.
בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְחֻזְרֵי מִיָּד⁴⁷, בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְחֻזְרֵיהָ
לְזִמָּן קָצוּב, אוּ כֹל יָמֵי חַיָּיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶם⁴⁸, אוּ
כֹל יָמֵי חַיָּיו שֶׁל פְּלוֹנִי - הֲרִי זֹו מִתְּנָה, בֵּין
בְּמַטְלָטְלִין⁴⁹ בֵּין בְּקִרְקָעֵי⁵⁰. וְאוֹכֵל⁵¹ פְּרוֹת כֹּל זִמָּן
הַמִּתְּנָה.

(45) בבא בתרא קלז: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו
וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, וש"ע חושן
משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל,
כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חיי הנותן, יחזיר
המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא -
בתרא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי
(בבא בתרא שם), מדובר בנותן לכל ימי חיי המקבל. וסובר
רבינו שהוא הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון
אתרוג ושור. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי
שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן

1 פְּלוֹנִית - הוֹאִיל וְסִים הַשָּׂדֶה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא סִים
2 הַחֵלֶק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֵלֶק מִן הַפְּחוּת שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׂדֶה²⁵.

3 (18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק
4 כא מהלכות מכירה, הלכה א"ג. (20) יוצא מתוך הפסקא
5 הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: ט. כפי
6 שהובנה ע"י הרי"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד -
7 משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן
8 לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל
9 הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות
10 וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו
11 סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך -
12 מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות
13 מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה
14 פלונית, כדלהלן (מגדל עז). (24) בבא בתרא קז: במשנה.
15 וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח
16 על התחתונה.

17 ו. כֹּל הַנּוֹתֵן²⁶ מִתְּנָה עַל תְּנָא, בֵּין שֶׁהִתְּנָה נוֹתֵן בֵּין
18 שֶׁהִתְּנָה הַמְּקַבֵּל²⁷, וְהַחֲזִיק הַמְּקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם
19 נִתְּקִים הַתְּנָא - נִתְּקִים²⁸ הַמִּתְּנָה²⁹; וְאִם לֹא נִתְּקִים
20 הַתְּנָא - בָּטֵלָה הַמִּתְּנָה, וְיִחְזֹר פְּרוֹת שְׁאֵכֵל³⁰. וְהוּא
21 שִׁיחָהּ הַתְּנָא פְּרָא³¹.

22 (26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאים
23 של בני גד ובני ראובן, שמשח רבינו כשנתן להם את עבר
24 הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב).
25 (27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את
26 הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה -
27 לא נתקיימו הקידושין)". (28) במשנה למלך ובשו"ע
28 (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". (29) היינו, מעת קיום התנאי
29 ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). (30) בבא מציעא
30 סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. (31) ראה
31 להלן בהלכה ז.

32 ז. כִּכְר בְּאַרְנוֹ³², שֶׁכָּל תְּנָאִין שִׁישׁ בְּמִתְּנוֹת אוּ בְּמִקְח
33 וּמִמָּכָר צָרִיךְ שִׁיחָהּ תְּנָאִי כְּפּוֹל, וְהֵן³³ קוֹדֵם
34 לְאִי³⁴, וְתִנָּאִי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה³⁵, וְהִיָּה תְּנָאִי שְׁאֵפֶשֶׁר
35 לְקִימָה³⁶. וְאִם חִסֵּר אֶחָד מֵאלוּ - הַתְּנָאִי³⁷ בָּטֵל,
36 וְכָאֵלּוּ אִין שֶׁם תְּנָאִי³⁸.

37 (32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. (33) התנאי
38 החיובי. (34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא מציעא עד.
39 במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה
40 הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך
41 שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי
42 יהודה בן תימא (בבא מציעא שם), ולא כחכמים החולקים
43 עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד
44 ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא.
45 גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר
46 משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו
47 מהלכות אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות
48 שם, הלכה ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ט אלול – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות
בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה
האדון וקנה הבעל⁶⁶. אבל⁶⁷ הנותן מתנה לאשה או
לעבד, והתנה עמהן הנותן בגופה של מתנה שתהיה
לכך וכך⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הבעל.

(66) קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי
אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל.
(67) נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד.
(68) כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון
או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה
יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול
לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר
זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי
המעוֹת האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלכשי
בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתרצי⁶⁹
בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר
לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת
שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל
מה שתרצה בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון.
וכן כל פיוצא כזה.

(69) כלומר: "או תעשי מה שתרצי וכו'". וכן כתב להלן
בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך
לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתרצי תעשי", קנה אותה
בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל
(מגיד-משנה). (70) שצריך שני תנאים: השלילי, - ע"מ
שאינן וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה).
(71) דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה
הגהות מיימוניות אות ג. (72) קידושין שם, כרבי אלעזר
לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" -
כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי
רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת
בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

טו. הנותן⁷³ כל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא פן חורין,
וקנה שאר הנכסים. ואם⁷⁴ שיר כל שהוא, אפלו
מטלטלין⁷⁵ - לא קנה כלום; שאין⁷⁶ זה גט חרות
גמור, שהרי שיר⁷⁷ בו פגט⁷⁸, ומתוך שלא נשתחרר
לא קנה כלום.

(73) פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בבא קמט:
(74) שם. (75) בבא-בבא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף
בשם רבי אלעזר. ולא דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי
לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד
עצמו שהוא כקרקע. (76) ההנמקה של רב אשי בגיטין ט.
ושל רב נחמן בבבא-בבא קנ: (77) גט אשה - צריך
שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר
"ספר כריתות", וכמו-כן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה
שזה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון

1 במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אביי, והוא אכל
2 פירותיו.

3 י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על
4 מנת שתחזיריו, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³
5 ומחזיר⁵⁴. אמר לו: על מנת שתחזיריו לי⁵⁵ - אינו
6 קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שיתחזיר דבר הראוי
7 לו. וכן כל פיוצא כזה⁵⁷.

8 (52) בבא-בבא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן,
9 וכפירושו של רב אשי. (53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה,
10 היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (54) שהגוף מוחזר
11 בעין, ובוזה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ
12 נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו
13 החפץ, והוא הוחזר. (55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש:
14 דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא,
15 בדברי רב אשי. (56) שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה,
16 ואין בידי המקבל להקדישה. (57) אם החזירו באופן
17 שאינו ראוי לו לנותן.

18 יא. אסור⁵⁸ לישראל לתן לעפוני⁵⁹ מתנת חנם; אבל
19 נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שנאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰
20 תתננה ואכלה, או מכר לנכרי - במקירה ולא
21 במתנה; אבל לגר תושב - בין במקירה בין
22 בנתינה⁶¹, מפני שאתה מצוה להחיותו⁶², שנאמר:
23 גר ותושב וחי עמך.

24 (58) עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי
25 מאיר. (59) גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר
26 לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים
27 אותו אלא בזמן שהיובל נוהג (פ"ד מהלכות איסורי ביאה,
28 הלכה ד"ח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו,
29 בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה
30 י"א). (60) בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא
31 תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביאו רבינו רק פסוק
32 זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב"ספר המצוות" (ל"ת ג)
33 וב"מנחת חינוך" (מצוה תכו). (61) כלומר, לא הכריחתו
34 התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם
35 למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62) שם כ.
36 וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

37 יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל
38 והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והבעל קונה
39 אותה לפירות⁶⁵.

40 (63) קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם
41 לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64) כפי שיוצא מסתימת
42 הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה
43 ורבי אלעזר). (65) כן כתב גם בפ"ז מהלכות נדרים הלכה
44 יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג
45 דלרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה
46 בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה
47 'תוספות' שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא שמתנתו לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה
- אין נותנין מתנה לאדם בעל כרחו.

(10) גיטין יא: במשנה. (11) בבא בתרא קלח. (12) הסכים
מפורש מיד עם קבלת המתנה לידו, או שתק ולא מחה.
(13) גיטין שם במשנה.

ג. זכה¹⁴ לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק,
ואחר כך צווח ואמר 'איני מקבל' - הרי זה ספק¹⁵
אם זה ששיתק כבר רצה¹⁶, וזה שחזר וצווח חזר
בו¹⁷; או ששיתק מפני¹⁸ שעדיין לא הגיע לידו
כלום¹⁹, וזה שצווח הוכיח²⁰ סופו על תחלתו²¹.
לפיכך: אם קדם אחר וזכה בה לעצמו - אין²²
מוציאין מידו; שמא המקבל זכה, וכיון שאמר
'איני רוצה בה' הרי הפקירה, כמו שבארנו²³, וזה
שקדם ולקחה מן ההפקר - זכה. ואם חזרו הבעלים
הראשונים ותפשוה מיד זה שקדם וזכה בה - אין
מוציאין אותה מידם; שמא המקבל לא זכה, וכיון
שאמר 'איני רוצה' הוכיח סופו על תחלתו, ולא
קנה אותה, וברשות הבעלים הראשונים היא קנימת
עדיין.

(14) בבא בתרא שם. מימרא של רב נחמן בר יצחק, וברייתא
המובאת על ידו, ובה מחלוקת על נושא זה בין החכמים
ורבן שמעון בן גמליאל, לפי הפירוש של רבא בחולין לט:
(15) בבבא בתרא שם לא הכריעו בין התנאים, ובחולין (שם)
הביאו עובדא, שלא רצו בה להכריע. (16) ששתיקה זו
כמו כל שתיקה שפירושה הסכמה. (17) ודינו כמו שכתב
בהלכה א. (18) כדברי רבא (בבא בתרא שם). (19) ואין
לו עדיין על מה לצווח או למחות. (20) גילה. (21) שאף
אז כששתק דעתו הייתה לשלילה. (22) כדין כל ספק
בממון. (23) בהלכה א.

ד. ראובן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח
לו המאה על ידי לוי: אם אמר לו 'זכה' במאה זו
לשמעון, או 'תן' מאה זו לשמעון - אינו יכול
לחזור בו²⁶; אבל אם אמר לו 'הולך' מאה זו
לשמעון - יכול לחזור בו עד שיעיץ המאה ליד
שמעון.

(24) בלשון זו אין כל ספק שוודאי זכה המקבל, אף על פי
שלא הגיע לידו, כיוון שבא ליד השליח, ראה גיטין יא: יד.
ועוד. (25) גיטין יא: "כל האומר תנו כאומר זכו".
(26) רק לעניין זה, שאינו יכול לחזור בו, אמרו "תן - זכה",
אבל לעניין זכיה אין הדבר כן, אלא אינו זוכה עד שיגיע
לידו, כמפורש להלן הלכה יא. אולם כל זה אינו אלא
באומר "תן", אבל באומר "זכה" - זכה מיד (ראה פרק ו'
מהלכות עבדים הלכה א). ומה שכתב רבינו "אינו יכול
לחזור בו" - לא כתב אלא על "תן" ולא על "זכה".
(27) ומשמעותו שהנותן עושה אותו רק שליח להולכה, ולא
שנותן לו לזכות מיד בשביל המקבל, שם יד: ולב: (וראה
להלן פרק י' הלכה יב בדין שכיב מרע). ודקדק רבינו לכתוב

1 והעבד. (78) בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך
2 וכל נכסי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת
3 והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-
4 משנה ולחם-משנה.

יום שני א' תשרי ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) נתבאר בו המקבל מתנה ואינו רוצה בה או שלא הגיעה
8 לידו, ודין הזוכה במתנה על יד אחרים או על יד רשותו,
9 ודין אם נחלקו זה אומר נתתיה וזה אומר לא קיבלתיה או
10 שאומר בהיפך.

א. המקבל את המתנה וזכה² בה, ואחר שבאה לידו
12 והוא שותק חזר בו ואמר 'איני רוצה בה'³, או 'איני
13 מקבל'⁴, או 'הרי היא בטלה'⁵, או שאמר 'מום זה
14 נראה לי בה'⁶ - לא אמר כלום⁷. וכשם שאין הנותן
15 יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור בו אחר
16 שזכה. מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר
17 שבאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה - זכה
18 בה; שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל⁸
19 אם היה צווח מעקרו - לא קנה המקבל, וחוזרת⁹
20 לבעלים הראשונים.

(2) בקניין הראוי. (3) 'אי אפשרי בה'. בבא בתרא קלו:
22 "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב נכסיו לאחר ואמר הלה
23 אי אפשרי בהן - קנה, ואפילו עומד וצווח", אם שתק
24 מעיקרא. (4) היינו "אינה מתנה" שבבבא בתרא שם. ורבינו
25 גרס כגירסת הספרים בגיטין לב. ובכריתות כד. שהובאה
26 בתוספות שם דיבור המתחיל מבוטלת "אי אפשרי בה, בטלה
27 היא, אינה מתנה - דבריו קיימין" וכמסקנת הגמרא בכריתות
28 שם ש"דבריו קיימין" אינו שיחזרו לבעלים אלא שהוא לא
29 קנה אותם, והם הפקר אין הכוונה לעבר וחזור לבעל המתנה
30 אלא לעתיד והם הפקר. (5) בגמרא שם "בטלה היא"
31 ורבינו אינו מחלק ביניהם (ועיין רב"ד). וכן נראה להלן
32 הלכה יג שכתב "או שאמר בטילה, אבל אם אמר סתם
33 "בטילה היא", לא אמר כלום. וכן כתב המגיד משנה שם.
34 (6) המדובר במום גלוי שוודאי ראה אותו מיד ומכיוון
35 ששתק אז ודאי הסכים וקיבל, וכשאומר עתה "מום זה
36 נראה לי בה" אינו יכול לבטל את המתנה למפרע (ראה כסף
37 משנה). (7) שכל אלו אינן לשונות של עבר, לבטל המתנה
38 למפרע, אלא לשונות של להבא. (8) בבא בתרא קלח.
39 מסקנת רבי אבא בר ממל. (9) לפי פירוש התוספות (שם)
40 דיבור המתחיל כאן).

ב. המזכה¹⁰ לחברו במתנה על ידי אחר - פיון
42 שהחזיק בה אחר, כגון שמשך המטלטלין או הגיע
43 שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע, זכה חברו, אף
44 על פי שלא הגיע המתנה לידו, ואין הנותן יכול
45 לחזור בו. אבל¹¹ המקבל - ידו על העליונה: אם
46 רצה¹² - מקבל; אם לא רצה - אינו מקבל. שזכין¹³
47 לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות

זֹכֶה לֹא לֹא⁵¹ וְלֹא לְאַחֲרֵים. וְהַמְזַכֶּה לְשׁוֹטָה עַל
יְדֵי בֶן דַּעַת - זֶכֶה⁵². אֲבָל הַחֹרֵשׁ זֹכֶה⁵³ לְעַצְמוֹ⁵⁴,
כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה⁵⁵.

45 גיטין סה. מימרא של רבא. (46 אבן. 47) הרי יודע
הוא לברוח מן הרע. (48) הרי שיוודע לבחור בטוב.
49 מן התורה. לפי שדעת אחרת מקנה לו (מגיד משנה כאן
ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה א. עיין שם), אבל
במציאה אין לו קניין מן התורה אלא מדרבנן משום דרכי
שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). (50) שם.
51 מן התורה, אבל מדרבנן, זכה, ואסור לגזול ממנו מפני
דרכי שלום (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה יב). ומקור הדבר
ממה שאמרו ביבמות קיג: ששוטה אין לו יד לקנות (קצות
החושן סימן רמג סעיף קטן ה). ויש שהביאו מסוגיית
הגמרא ביבמות לא. וכתובות כ. ונאף על פי ששם מדובר
במקח וממכר, שגם בקטן אינו מן התורה, כיוון שנתנית
הדמים שלו אינה נתנית (מגיד משנה פרק כ"ט מהלכות
מכירה הלכה א) - סובר רבינו שכל עיקר תקנת חכמים
בקטן וחרש במקח וממכר משום כדי חייהם (פרק כ"ט
מהלכות מכירה הלכה א) אינו אלא מפני שיש להם קניין
מן התורה במתנה. ושוטה שלא תקנו בו חכמים קניין במקח
וממכר, הוא מפני שאין לו שום קניין מן התורה, ואף לא
במתנה, וראה להלן לגבי חרש]. (52) שוודאי אינו גרוע
מקטן בן יום אחד דלהלן הלכה ח (סמ"ע רמג סעיף קטן
ל). ומה שאמרו ביבמות קיג. שפיקח שנשא שוטה, זכתה
בכתובה שכתב לה - על כורחך כשזיכה לה על ידי אחר,
וראה במגיד משנה. אבל צריך עיון ממה שאמרו בבבא
מציעא עב. שזוכין לקטן מפני שעתיד להיות גדול, ואין זוכין
לגוי שבלי מעשה גירות לא יהיה ישראל, ואם כן גם שוטה,
מי יודע אם יתרפא, ואף אם יתרפא זה לא יהיה ממילא
אלא על ידי מעשה. וראה בקצות החושן שם סעיף קטן ו.
53 והיינו, כאמור, במציאה מפני דרכי שלום, ובמתנה מן
התורה. (54) נלמד מתוך מה שתיקנו חכמים שמקחו מקח
וממכרו ממכר, משום כדי חייו (למעלה פרק כ"ט מהלכות
מכירה הלכה א) ואם אין לו עיקר קניין מן התורה במתנה
לא היו חכמים מתקנים במקח וממכר. וההבדל בין שוטה
לחרש הוא: שוטה אין לו יד (יבמות קיג:) ואילו חרש יש
לו יד שהרי חרשת מקבלת גיטה (שם קיב:), ראה בקצות
החושן שם סעיף קטן ה]. ורק לעצמו יש לו יד אבל לזכות
לאחרים אינו יכול, כמפורש בבבא מציעא ח. (55) פרק יז
הלכה ד, שחרש אינו מקנה לאחרים (ראה בהערה הקודמת.
ועיין מגדל עוז ולחם משנה).

ח. זְכִינִי⁵⁶ לְקַטֵּן אֶפְלוּ בֶן יוֹם אֶחָד⁵⁷, וּלְגְדוֹל⁵⁸ בֵּין
בִּפְנֵי בֵּין שְׁלֹא בִּפְנֵי⁵⁹. וְחֶצְרוֹ⁶⁰ שֶׁל אָדָם קוֹנֶה לוֹ
שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ. אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ עוֹמֵד שָׁם, בֵּין
שֶׁהִגִּיעַ הַמֶּתְנֶה לְחֶצְרוֹ⁶¹ - כְּאֵלּוּ זֶכֶה בָּהּ אַחֲרָי⁶².

56 כלומר, אחר זוכה עבורו, בבא בתרא קנו: במשנה,
ונראה מדברי רבינו שזהו מן התורה. וקנוסחת הספרים
(שהובאה בתוספות כתובות יא. דיבור המתחיל מטבילין)
בבבא מציעא שם שגרסו "קטן" - אף על גב דלית ליה

1 "ראובן שרצה ליתן וכו'" שדווקא במתנה הדין כן, אבל
2 בפריעת חוב אינו יכול לחזור בו (פרק ט"ז מהלכות מלוה
3 ולוה הלכה ב) וכן בהחזרת פיקדון כשהנפקד כפר בו עד
4 עכשיו (פרק א מהלכות שכירות הלכה ו), ועיין ראב"ד.

ה. הֵלֵךְ²⁸ לְיוֹי בְּמֵאָה זֶזוּ שֶׁנִּשְׁתַּלְחוּ עִמּוֹ לְהוֹלִיכֵן
לְשִׁמְעוֹן, וּבִקֵּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מִצָּאָהוּ - יַחֲזִיר
לְרֹאבוֹן²⁹. מִתְּ³⁰ שִׁמְעוֹן בְּחַיֵּי רֹאבוֹן - יַחֲזִיר
לְרֹאבוֹן³¹ אוֹ לְיוֹרְשָׁיו³². מִתְּ רֹאבוֹן בְּחַיֵּי שִׁמְעוֹן -
יִתֵּן הַמֵּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו³³; שִׁמְעוֹן³⁴ לְקִיָּם
דְּבָרֵי הַמֵּת, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִמְרֵי הַדְּבָרִים וְהוּא בְּרִיא³⁵,
שֶׁהָיָה הַמֵּאָה בְּיָדוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲדִין³⁶.

12 המשך להלכה הקודמת והמדובר כשאמר לו "הולך".
13 ומקור הדברים בברייתא שם יד: (29) שהרי הולך לאו
14 כוכי, ולא זכה השליח בשביל המקבל. (30) ברייתא שם.
15 (31) כנ"ל, שלא זכה עדיין שמעון, והנותן התכוון רק
16 לשמעון ולא ליורשיו. (32) של ראובן אם מת ראובן אחרי
17 מיתת שמעון. (33) שהרי מיד עם מיתת ראובן, זכה בהם
18 שמעון, מפני הטעם הבא בסמוך ש"מצוה לקיים דברי
19 המת", וממנו זכו היורשים (עיין רש"י שם וס"ך סימן קכה
20 סעיף קטן לג). (34) גיטין שם ברייתא בשם רבי מאיר.
21 (35) כדברי רב פפא שם. ובדין שכיב מרע, ראה להלן פרק
22 י הלכה יב. (36) שלא החזיר לראובן בחייו של זה ובירו
23 לקיים דברי המת. [בתוספות כתובות ע. דיבור המתחיל הא,
24 הוכיחו שלא אמרו מצוה לקיים דברי המת אלא אם נמסר
25 ליד שליש לשם כך (וראה להלן פרק י"א הלכה כג בהגהות
26 מיימוני אות ט), שאם לא כן למה הוצרכו לתקן בשכיב מרע
27 שיהיו דבריו ככתובין וכמסודרין. וזה גם מקור לדברי רבינו].

ו. אֵין אָדָם זֹכֶה בְּמִתְנֶה לְחִבְרוֹ עַד שֶׁיְהִיָּה הַזֹּכֶה
גְּדוֹל³⁷ וּבֶן דַּעַת. וְאֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה³⁸, וְאֶפְלוּ
אִשָּׁת אִישׁ³⁹, וְעַבְדֵּי וְשִׁפְחָה⁴⁰. אֲבָל הָעֶבְדִּים אֵינוֹ
זֹכֶה; הַזֶּה אֵין רְאוּי לְשִׁלְיחוֹת לְעוֹלָם⁴¹, כֶּף אֵינוֹ
זֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל⁴². וְכִשֵּׁם שְׁאִין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ
לְעַבְדִּים⁴³, כֶּף אֵינוֹ זֹכֶה לְעַבְדִּים⁴⁴.

34 עירובין עט: במשנה וקידושין מב. מימרא של רב
35 יצחק. (38) עירובין שם. (39) עירובין שם: "על ידי
36 אשתו". (40) בעירובין שם: "ולא על ידי עבדו ושפחתו
37 הכנענים, מפני שידן כידו", הרי שרק על ידי עבדו אינו יכול
38 לזכות לאחרים, אבל על ידי עבד כנעני של אחר יכול הוא
39 לזכות לאחרים. וראה בפרק א מהלכות עירובין הלכה כ.
40 להוציא מדברי רב אשי לפי לשון אחת בבבא מציעא
41 עא: שרק לעניין תרומה אין שליחות לגוי, אבל לעניין אחר
42 יש לו שליחות. (42) שזכייה היא מטעם שליחות.
43 מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרב אשי בלשון אחרונה.
44 מסקנת הגמרא שם, בניגוד לרבינא, שאמר שישאל
45 זוכה לגוי מדברי סופרים.

ז. קָטָן⁴⁵ שֶׁנִּתְּנִין לוֹ צָרוֹר⁴⁶ וְזִרְקוֹ⁴⁷, אֲגוֹז וְנוֹטְלוֹ⁴⁸
46 - זֹכֶה לְעַצְמוֹ⁴⁹, וְאֵינוֹ זֹכֶה לְאַחֲרֵים; פְּחוֹת⁵⁰ מִזֶּה
48 - לֹא זֶכֶה לְעַצְמוֹ וְלֹא לְאַחֲרֵים. וְכֵן הַשּׁוֹטָה אֵינוֹ

גירסת הרי"ף. (75) שם בדברי רב ששת: "רשות הרבים
דקא דחקי רבים לא תקינו רבנן [ארבע אמות]". (76) שם,
לרב פפא. (77) שם יא. לפי הלשון האחרונה, ולדברי הכל,
או זו שלפני האחרונה, וכרבי יוחנן משום רבי ינאי.
(78) שבקטנה גילתה התורה שחצרה נחשבת כידה לעניין
גט. ולומדים מזה גם ליתר השטחים, כגון מציאה ומתנה,
מה שאין כן בקטן. (79) שהחצר אינה נחשבת אצלו כיד,
וגם אינה יכולה להיות נחשבת כשליחות, שאין שליחות
לקטן. ואף על פי שזכין לקטן (למעלה הלכה ח), הרי
שזכיה אינה מטעם שליחות - אינה דומה חצר לשליח
ממש שעושה פעולת הקניין וזוכה עבור הקטן (וראה)
בהשגת הראב"ד כאן ובפרק כ"ט מהלכות מכירה הלכה יב
וקצות החושן סימן רמג סעיף קטן יא).

י. המתנה⁸⁰ פגט⁸¹, שאין אדם יכול למסור דברים⁸²
לשליח. כיצד? אמר לשלשה: אמרו לפלוני ופלוני
שיקטבו ויחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אין
זה כלום⁸³; ואם אמרו לאותן העדים וכתבו ונתנו
למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: כתבו
וחתמו בשטר מתנה ויתנוהו לפלוני - אינן יכולין
לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן פותבין, כמו
בגט⁸⁴.

(80) גיטין כט. כשמואל וכרבא, ולא כרב ואביי. (81) וראה
פרק ב מהלכות גירושין הלכה ו. (82) שהשליח יאמר
דברים מסויימים למישהו, במקום שיעשה פעולה מסויימת.
(83) שדברים אינם נמסרים לשליח (משנה גיטין סו:); אפילו
אם אמר להם שיאמרו לאחרים (שם עא.). וראה בהלכות
גירושין שם. וכל שכן אם אמר להם רק: "תנו גט לאשתי".
שאף על פי שהם שלושה ונראה שעשה אותם בית-דין
שיאמרו לאחרים לכתוב ולחתום - לא קנה שאין זה עדיף
מ"אומר אמרו" וראה בלחם משנה פרק ב מהלכות גירושין
הלכה ה. [נכתב הטור בשם הראב"ד "וכל שכן אם חתמו
הם בעצמם והוא הדין אם אומר להם תנו" ואף על פי
שלפינו בראב"ד אין הנוסחא כן. נראה שנוסחת הטור היא
הנכונה, וזהו פירושו: אם "אומר אמרו" לא מועיל למה
שאמר ואם אמרו לעדים וכתבו לא קנה - כל שכן שאם לא
עשו כמאמרו אלא חתמו הם בעצמם, שוודאי לא עשו
כלום, שהרי על זה לא נצטוו (ולפי הנראה נפלו מלים אלו
"וכל שכן אם חתמו הם בעצמם" בטעות מלשון הראב"ד
הנ"ל אל תוך דברי המגיד-משנה, ועיין לחם משנה) "והוא
הדין אם אומר להם תנו" כלומר גם באומר להם תנו,
אומרים שברור הדבר שעשאו בית-דין ולא מועיל אם הם
חתמו בעצמם, שהרי לא נצטוו על כך, ולעשות שליח
לכתובה גם כן אינם יכולים, שדברים אינם נמסרים לשליח,
כנ"ל. וראה להלן בהערה הבאה]. (84) שם במשנה גיטין
סו:סו: "אמר לשניים תנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו
ויתנו". [ואף על פי שכבר כתב רבינו שאפילו אומר מפורש
"אמרו לפלוני ולפלוני וכו'", לא מועיל - אם קל וחומר הוא
שבאומר "כתבו וחתמו וכו'", שאינם יכולים לומר לסופר
לכתוב - יש חידוש באומר "כתבו וחתמו", שהרי ב"אומר
אמרו", לא מועיל אם כתבו וחתמו בעצמם, כנ"ל, ואילו

שליחות אית ליה זכיה" ולא גרסו "מדרבנן" וכן הוא בכמה
כתבי יד. ראה בדקדוקי סופרים לבבא מציא שם.
(57) [שהרי למאן דאמר אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם
מזכין אף לעובר. בבא בתרא קמא: וראה למעלה פרק כ"ב
מהלכות מכירה הלכה י]. (58) שם קנו: במשנה לפי רבי
יהושע. ולפי רבי מאיר בברייתא שם - גם לדברי רבי
אליעזר. (59) משנה בגיטין יא: וראה למעלה הלכה ב.
(60) בבא קמא מט: מימרא של רבי יוסי בר חנינא. (61) או
לאוויר חצרו, ראה בפרק ה מהלכות גירושין הלכה ג.
(62) כלומר, כאילו זכה בה על ידי שליח, שחצר מטעם
שליחות היא (בבא מציא י:).

ט. במה דברים אמורים⁶³? בחצר המשתמרת⁶⁴;
אבל בחצר שאינה משתמרת⁶⁵, כגון שדהו וחרבתו
- עד שיהיה עומד בצדה⁶⁶ ויאמר: זכתה לי שדי⁶⁷.
וכן ארבע⁶⁸ אמות⁶⁹ של אדם שהוא עומד בצדו⁷⁰
קונין לו⁷¹, בסמטא⁷² או בצדי רשות הרבים⁷³ או
בחצר שאין לה בעלים⁷⁴; אבל ברשות הרבים⁷⁵ או
בשדה חבירו⁷⁶ - אינו זוכה עד שיעצב מתנה לידו.
וקטנה⁷⁷ תזכה לה חצרה⁷⁸ וארבע אמות שלה; אבל
הקטן⁷⁹ אינו זוכה עד שתגיע מתנה לידו או עד
שיצקה לו אחר.

(63) שחצרו קונה לו, אף על פי שאינו עומד שם. (64) שם
יא. שאז היא נחשבת כשליח המשמר דבר הנשלח על ידו
(כסף משנה בשם הר"ן). (65) שאז אינו דומה לשליח
(שם). (66) שאז היא משתמרת על ידו. וראה במגיד משנה
פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח. שיש מחלוקת בין
המפרשים אם צריך לעמוד בתוך השדה או שאפשר לעמוד
גם מחוצה לה. ודעת רבינו, שגם במתנה צריך שיעמוד בצד
שדהו ודלא כרב פפא בבבא מציא יא: אלא כפי התירון
הראשון שם בגמרא. וכן נראה בקידושין כו: ויש פוסקים
כרב פפא (מגיד משנה). (67) דעת רבינו שבחצר שאינה
משתמרת ועומד בצידה צריך גם אמירה. כמו שאמרו
במשנה (שם יא): "ראה אותן רצין וכו' ואמר זכתה לי שדי
וכו'". וכן כתב רבינו בהלכות גזילה שם. ובתוספות שם
דיבור המתחיל זכתה, כתבו ש"אמר" לאו דווקא.
(68) בבא מציא י. מימרא של ריש לקיש משום אבא כהן
ברדלא, ורא"ש בשם הירושלמי (שם) שקונות גם במציאה
וגם במתנה. (69) שיעור קומה של אדם בפיטוט ידיים
ורגליים. (70) ואף על פי שבחצר שאינה משתמרת, צריך
גם עמידה בצידה וגם אמירה, כנ"ל - בארבע אמות, אין
צורך באמירה "מפני שהוא יכול לנטות עצמו וליטלה"
(מגיד משנה בהלכות גזילה שם). [וברור הדבר שגם בחצר
שאינה משתמרת, אם הייתה המציאה קרובה אליו בתוך
ארבע אמות, שוודאי זכה בה, אף על פי שלא אמר, כיוון
שעומד קרוב לה]. (71) תקנת חכמים היא כדי שלא יריבו
המוצאים זה עם זה (הלכות גזילה שם הלכה ט).
(72) רחוב צדדי, או קרן זוית של רשות הרבים (מגיד משנה
שם). והיא מימרא של רב ששת בבבא מציא י: שבסימטא
"לא דחקי רבים". (73) גמרא שם. וגם שם לא שכיחי
רבים (כתובות לא:). (74) שם, תשובת רב פפא, ולפי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני א' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(תוספות שם דיבור המתחיל חיישינן). וכן לשון התוספתא (בבא בתרא פרק י'): "לא אמר כלום", והיינו, שאין מתחשבים כלל עם דברי המקבל. ברם בשולחן-ערוך חושן משפט סימן רמה, סעיף ד, מביא המחבר לשון "ראיבא למימר", והיינו, שיש לומר, ואין וודאות גמורה. ולכאורה, זהו פירוש המלה "שמא". (98) וזה לא ידע על זה כלל. וכך אנו יכולים על ידי זה לסלק את הסתירה שביניהם ולאמת את דברי שניהם. (99) היינו, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל, ואין המקבל יכול לטעות בזה. (100) הוא המקבל שהוא זכור יותר מן הנותן, לפי שהנותן הייתה לו מחשבה לתת לפני שייתן, ופעמים שהוא סבור שכבר נתן (מגיד משנה בשם התוספות). ויש מפרשים, שלעולם מקבלים את ההודאה של התובע ולא של הנתבע, מאחר שישנה התנגשות בין הודאתו של זה לבין הודאתו של זה, אנו אומרים העמד ממון בחזקתו (רשב"א שם). (101) על ידי עדים. מפני שהדבר ספק, שמא קיבל זה את המתנה והבן אינו יודע, ואם כן אין הודאתו הודאה (גיטין שם).

יג. מקבל מתנה שטען ואמר: זו שתחת ידי אינה מתנה בידי, אלא שומר אני עליה וכיוצא בו, או שאמר: בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתייה אלא בעל פה או באנס או בטעות, וכיוצא בדברים אלו - דבריו קצין¹⁰²; ונשבע על זה שבועת הסת¹⁰³, ותחזור לבקעליה.

(102) גיטין לב. מימרא של רב ששת (לפי נוסחה שלפנינו): "מקבל מתנה שאמר לאחר שבאת מתנה לידו - בטילה היא (משמע בטילה הייתה מקודם שקיבלתי - רש"י), אינה מתנה - דבריו קיימן". וראה למעלה הלכה א. (103) הראב"ד מעיר כאן שענין השבועה כאן הוא "רעיון רוח", ואמנם לא מצינו שבועה אצל הודאת בעל הדין, שהרי הוא מוותר על שלו, ומה מקום לשבועה? אך המגיד-משנה מפרש, שכאן מדובר, שבעלי חוב של המקבל רוצים לגבות את חובם מהשדה, ולפיכך צריך להישבע שאינו מערים עליהם, וכן הביא בשולחן-ערוך סי' רמה סעיף ז. ואף על פי שבפרק ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ב כתב רבינו שאם יש לו ללווה ממון וטוען שהוא של אחרים אינו נאמן אלא בעדים - כאן, שידוע שהיו הנכסים של הנותן, נאמן הוא לאמר שלא קבלם במתנה ושנשארו ברשותו של הנותן (לחם משנה).

יד. טען הנותן ואמר 'שומר אתה עליה', או שאמר 'שלא מדעתי'¹⁰⁴ נתתי, או 'גזולתה היא בידי', וזה אומר 'אתה נתת לי' - נשבע¹⁰⁵ המקבל שבועת הסת ונפטר.

(104) שלא מרצוני. (105) כדין כל כופר בכול, כיוון שהמטלטלין בידו, ראה פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה א, ובקרקעות, כשיש לו חזקת שלוש שנים, ועיין פרק י"א שם הלכה א.

פרק חמישי

(1) נתבאר בו איכות עשיית המתנה שצריך שלא תהיה

1 ב"כתבו וחתמו", "הרי הן עצמם כותבים", ויש מקום 2 לטעות, שכיוון שהם עצמם יכולים לעשות מעשה - יכולים 3 לעשות גם שליח, ומשמיענו רבינו שגם באופן זה אינם 4 יכולים למנות שליח. וכתב הראב"ד (הובא במגדל עוז): "והוא הדין אם אמר להם (לשניים) תנו צריכין הם לכתבו". 5 כלומר, בניגוד לאומר לשלושה תנו, שעשה אותם בית-דין, 6 ואינם יכולים לכתוב בעצמם (חוץ ממה שאינם יכולים 7 לעשות שליח) - באומר לשניים "תנו", לא עשאו בית-דין, 8 אלא כוונתו שיכתבו בעצמם. וכן מפורש במשנה גיטין שם, 9 ובמקום "צריכין" שבדבריו - צריך להיות "יכולין", וראה 10 [באור שמח].

12 יא. הפותב⁸⁵ בשטר 'נתתי' שדה פלונית לפלוני, או שפתב 'נתתי' לו, או 'הרי היא שלי' - הרי 13 זוכה בה ששיגיע השטר לידו. אבל⁸⁸ אם כתב בשטר 'אתנה' לו, אף על פי שהעידו עליו העדים - לא 14 זכה המקבל⁹⁰, עד שיאמר לעדים 'כתבו שטר מתנה ונתנו לו', וכתבין⁹¹ ונותנין לו; שאין⁹² המקבל זוכה 15 עד ששיגיע שטר המתנה לידו⁹³, או עד שזוכה לו בו 16 על ידי אחרים, כמו שבארנו⁹⁴.

20 (85) גיטין מ: בברייתא. (86) לשון עבר. (87) זוהי גירסת 21 הרי"ף. וצריך עיון מה בין "נתתי" ל"נתתיה" - שניהם 22 מלשון עבר (סמ"ע סימן רמה, סעיף קטן א). ובגמרא שם: 23 "נתונה", והוא לשון הווה. (88) כחכמים ולא כרבי מאיר 24 (שם). (89) לשון עתיד. (90) שאין כאן נתנה אלא 25 הבטחה לתת. (91) אפילו הלשון "אתנה לו", שרק אם 26 נותן השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך 27 לכתוב בלשון עבר "נתתי" או בלשון הווה "נתונה", אבל 28 אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאין המתנה מתקיימת עתה 29 כשנותן לעדים אלא אחר כך כשיבוא השטר לידי המקבל - 30 בזה אפשר לכתוב גם לשון עתיד "אתנה" (כסף משנה). 31 (92) וממילא אף הלשון: "אתנה" היא טובה, אחרי שאין 32 המקבל זוכה, אלא אחרי שמוסרים את השטר לידו, ולשעה 33 זו כיוון הנותן בלשון "אתנה" (כסף משנה). (93) [ראה 34 בפרק ו מהלכות עבדים הלכה א ש"תן אינו כ"זכה" ולא 35 זכה עד שיגיע לידו. וראה ברש"י גיטין ט: וברי"ף שם]. 36 (94) למעלה הלכה ב.

37 יב. האומר⁹⁵ 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא 38 אומר 'לא נתן לי'⁹⁶ - חוששין⁹⁷ ששם זכה לו על 39 ידי אחר⁹⁸. אבל אם אמר 'כתבתי ונתתי לו'⁹⁹, והוא 40 אומר 'לא כתב ולא נתן לי': אם המקבל מתנה הוא 41 שאמר בן - הודאת בעל דין¹⁰⁰ כמאה עדים הוא, 42 ונותן אוכל פרות שדהו; ואם בן המקבל הוא 43 שאמר 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר 'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שלישי עד 44 שיעדע הדבר היאך הוא¹⁰¹.

46 (95) המשך הברייתא. (96) המדובר, כשהמקבל רוצה 47 במתנה אלא שמספר האמת שלא קיבלה (סמ"ע רמה סעיף 48 קטן ז). (97) יש לשון "חשש" שאינו ספק, אלא ודאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשמש כמודעה לבטל המתנה השניה (ראה פ"י מהלכות
מכירה הלכה א) - לפי שנעשתה בסתר (מסקנת הגמרא
שם). (12) שאמרנו למעלה שחוששים שמא מתנה
מסותרת היא, ולא זכה המקבל מספק, כיון שקרקע בחזקת
בעליה עומדת (למעלה הערה ו) - הרי היא ברשות הבעלים
ליתנה לאחר.

ד. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ¹³, שֶׁהַמוֹסֵר מוֹדְעָה וְאַחֵר כֶּף נָתַן -
הַמִּתְּנָה בְּטִלָּה, אָף עַל פִּי שְׁאִינִי¹⁴ זֶה אֲנִי. שְׁאִין
הוֹלֵכִין בְּמִתְּנָה¹⁵ אֲלָא אַחֵר דַּעַת הַנּוֹתֵן; הוֹאִיל¹⁶
וְגַלְיָה דַּעַתוֹ שְׁאִינוֹ רוֹצֶה בָּהּ - מִתְּנָתוֹ בְּטִלָּה.
לְפִיכָף¹⁷, מִי שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מוֹכִיחִין שְׁאִין דַּעַתוֹ לָתֵן
מִתְּנָה זוֹ¹⁸, אֲפֹלוֹ שֶׁנִּתְּנָה מִתְּנָה גְּלוּיָה וְנִמְצְאָה
שֶׁנִּתְּנָה מִקֶּדֶם מִתְּנָה מְסֻתֶּרֶת - הָרִי שְׁתֵּי הַמִּתְּנּוֹת
בְּטִלּוֹת: הֶרָאוּשׁוֹנָה - מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת; וְהַשְּׁנִיָּה
- מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָר מוֹכִיחַ שְׁאִינוֹ רוֹצֶה, וְהָרִי קִדְּמָה זוֹ
הַמִּתְּנָה, שֶׁנִּמְצְאָה כְּמוֹ מוֹדְעָה לָהּ¹⁹.

(13) בפרק י מהלכות מכירה הלכה ג. ומקור הדברים
בבבא-בבא שם. (14) בניגוד לפירוש רשב"ם שם, ד"ה
גילוי מילתא בעלמא. (15) בניגוד למכר, שמקבל כסף,
שאז אין מודעה גרידא מספיקה, אלא אם הוא אנוס, כי
יתכן שבשעת המכירה גמר למכור מפני שהיה צריך לדמים,
מה שאין לומר כן במתנה. (16) שם: "במתנה, גילוי
מילתא בעלמא היא". (17) כלל מופשט שהסיק רבינו
מהעובדא שבהלכה הבאה המובאת בגמרא (שם).
(18) ובהוכחה זו גרידא, אין אנו יכולים לבטל המתנה
השניה, אלא בהצטרף גם המתנה המוסתרת המשמשת כאן
כמודעה. (19) בבא-בבא שם. ואף שמתנה טמירה כשהיא
לעצמה, אינה מספיקה לשמש כמודעה, כאמור למעלה
הלכה ג - כאן מצטרפת ההוכחה, שאין דעת הנותן ליתן
מתנה זו לשני, לבטל המתנה השניה.

ה. מַעֲשֶׂה²⁰ בְּאַחַד, שֶׁרָצָה לִשְׂא אִשָּׁה. אָמְרָה לוֹ:
אֵינִי נִשְׂאָה לָךְ עַד שֶׁתִּכְתֵּב לִי כָּל נִכְסֶיךָ. שָׁמַע בְּנוֹ
הַגָּדוֹל וְצִוָּהוּ עַל שְׁמִינִיחוֹ רִיקָן. אָמַר לְעֵדִים: לָכוּ
וְהִחָבֵאוּ וְכִתְבוּ לוֹ כָּל נִכְסֵי בִּמְתָנָה. וְאַחֵר כֶּף כָּתַב
לָהּ כָּל נִכְסָיו וְנִשְׁאַהּ. וְכֵּן מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֻכְמִים,
וְאָמְרוּ: הֵבֵן לֹא קָנָה וְהָאִשָּׁה לֹא קָנָתָה; שֶׁהָרִי לֹא
בְּרִצּוֹנוֹ כָּתַב לָהּ, וּכְאֲנוּס²¹ בְּדָבָר הוּא, שֶׁהָרִי גָּלָה
דַּעַתוֹ בְּמִתְּנָה הֶרָאוּשׁוֹנָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּטִלָּה
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסֻתֶּרֶת. וְכֵּן כָּל פִּיּוּצָא בְּעֵנִינִים אֵלּוּ²².

(20) הובאה בבבא-בבא שם. (21) "כאנוס", ולא אנוס
ממש. שלא היה אנוס גמור, שהרי אם ירצה לא ישאנה ולא
יתן לה נכסיו (מגיד-משנה) - ובכל זאת בטלה המתנה
בצירוף המודעה, ע"י המתנה המוסתרת. (22) היינו, כל
מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה,
ומתנה טמירה קודמת לה, אם כי מתנה טמירה גרידא אינה
נחשבת מודעה, וההוכחות כשלעצמן אינן מספיקות לבטל
את המתנה - שתייהן ביחד מבטלות את המתנה.

ו. שְׁנֵי²³ שְׁטוֹת שֶׁזִּמְנָן²⁴ בְּיוֹם אֶחָד, וְהֵן כְּתוּבִין עַל

1 מסותרת, וכל הנמשך אחר זה, ודין שתי שטרות על שדה
2 אחת שניהם במכר או אחד במתנה ואחד במכר, וכל
3 הנמשך.

א. הַנּוֹתֵן² מִתְּנָה, בֵּין בְּרִיא בֵּין חוֹלָה³, צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה
4 גְּלוּיָה וּמְפֻרְסָמָה. אָמַר⁴ לְעֵדִים: כָּתְבוּ בִּסְתֵר וְתֵנוּ לוֹ
5 - אֵינָה פְּלוּם; שֶׁזֶה מַעֲרִים כְּדִי לֹאבֹד מִמּוֹן אַחֲרִים⁵,
6 שְׁיִחָזֵר וְיִמְכֹּר אַחֵר שְׁתֵּתָן.
7

(2) בבא-בבא מ: מימרא של רב יהודה, ש"מתנה טמירתא
9 (מסותרת) אינה כלום. (3) נלמד מדברי הרי"ף בבבא-
10 בתרא שם בשם רב האי, והעתיקו רבינו להלן פ"ט הלכה
11 א. ובין במתנה במקצת נכסיו, בין בכל נכסיו (ראה שם
12 הערה ב). (4) כלשון הראשון של רב יוסף, שאמר בפירוש
13 מימרתו של רב יהודה (שם). ולפי זה, אם לא אמר לכתוב
14 בסתר, אע"פ שלא אמר לעשותה בפרהסיא - אין זו "מתנה
15 טמורה". ואילו ללשון השני, גם זו היא מתנה טמורה, כיון
16 שלא אמר לעשותה בפרהסיא. וראה להלן הערה ה.
17 (5) היינו הלקוחות המאחרים למתנה, כהמשך דברי רבינו.
18 והראב"ד מפרש, ש"אחרים" - היינו מקבל המתנה, כלומר:
19 הוא מכר אותה מקודם לאחר ואחר-כך הוא נותנה במתנה
20 לזה, ולפיכך הוא רוצה שהדבר ייעשה בסתר, והוא מערים
21 לאבד "ממון אחרים", היינו הטובה שקיבל מקודם ממקבל
22 המתנה שתמורתה נתן לו המתנה. וכנראה שבספר שהיה
23 לפני הראב"ד היו חסירות המילים "שיחזור וימכור אחר
24 שיתן", ועיין מגיד-משנה.

ב. לְפִיכָף⁶, כָּל שֹׁטֵר מִתְּנָת כֶּרֶקַע⁷ שְׁאִין כְּתוּב בּוֹ:
25 וְאָמַר לָנוּ פְּלוּנִי הַנּוֹתֵן שָׁבוּ בְּשׁוּקִים וּבְרִחוּבוֹת
26 וְכִתְבוּ לוֹ מִתְּנָה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסָמָה, וְכִיּוּצָא⁸ בְּעֵנִינִים
27 אֵלּוּ - חוֹשְׁשִׁין⁹ לָהּ שֶׁמָּא מִתְּנָה מְסֻתֶּרֶת הִיא, וְלֹא
28 זָכָה הַמִּקְבֵּל.
29

(6) כלומר, לפי שאמרנו ש"מתנה מסותרת", אינה כלום, אם
31 לא אמר להסתיר וגם לא אמר לפרסם, שבוה נחלקו שתי
32 הלשונות של רב יוסף (ראה למעלה הערה ג), ספק הוא,
33 וחוששין שמא מתנה מסותרת היא, וכמו שאמרנו בגמרא
34 שם: "סתמא מאי - רב אשי אמר חיישין, והלכתא חיישין"
35 (לחם-משנה). (7) גם במטלטלין יש דין של "מתנה
36 מסותרת" (מגיד-משנה), ומה שכתב רבינו "קרקע" הוא
37 מחמת סוף הדברים שכתב: "חוששין שמא מתנה מסותרת
38 היא, ולא זכה המקבל". וזה לא שייך אלא בקרקע שעומדת
39 בחזקת בעליה הראשונים, אבל במטלטלין, אם הם ביד
40 המקבל, הם בחזקתו (הגר"א סימן רמב, ס"ק י). (8) היינו,
41 ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות. (9) כרב אשי
42 שם, וכמו שכתב הרי"ף. וראה למעלה הערה ה.

ג. הַפּוֹתֵב¹⁰ שְׁתֵּי מִתְּנּוֹת עַל שְׂדֵה אֶחָת, הֶרָאוּשׁוֹנָה
43 מְסֻתֶּרֶת וְהָאֲחֵרוֹנָה גְּלוּיָה וּמְפֻרְסָמָה - אַחֲרוֹן קָנָה¹¹.
44 וְאֲפֹלוֹ הֵיטָה הֶרָאוּשׁוֹנָה סֵתֵם, וְאִין בָּהּ לֹא עֲנָן
45 סֵתִירָה וְלֹא עֲנָן גְּלוּי, אֲלָא מִתְּנָה סֵתֵם¹² - הָאֲחֵרוֹן
46 קָנָה.
47

(10) בבא-בבא שם. (11) ואין המתנה הראשונה יכולה

לומר: להוסיף לו אחריות⁴¹ חזר וכתב בשם מִכְרָה⁴².
אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות
טעות⁴³ סופר הוא. וכן⁴⁴ אם הראשון מִכְרָה וְהַשְׁנִי
מתנה - קנה השדה מזמן ראשון; שלא כתב לו
שטר מתנה אלא לפחות פחו, ומשום דין בן
המִצְרָה⁴⁵.

(39 כתובות מד. מימרא של רב נחמן. 40) זה ביום אחד,
וזה ביום שני. ונתעורר ספק אולי ביטל השני את הראשון,
שכיון שיש ביד בעל השטר שני השטרות, הרי זה כאילו
מודה שהראשון בטל, וראה להלן הלכה ט. (41) שאם
יטרפנו בעל חוב, יחזיר לו דמיו. (42) שהרי סתם מתנה
- אין בה אחריות. (43) שאנו אומרים, שהמוכר צוה
לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח, ולפיכך אפילו לא
כתובה אחריות מפורש, הרי היא כאילו כתובה (בבא
מציעא יד. ולמעלה פ"ט מהלכות מכירה הלכה ג.).
(44) אף זה בגמרא שם. (45) שהוא קודם לקנות השדות
הגובלות עם שדהו (פ"ב מהלכות שכנים הלכה ה), אבל
במתנה אין דין בר־מצרא (שם פ"ג הלכה א). ואע"פ
שמתנה שכתוב בה אחריות, דינה כמכירה, ויש בה דין
בר־מצרא (שם) - כאן שלא כתב בשטר מתנה שום אחריות
אע"פ שכתב לו גם שטר מכר - אין בו דין בר־מצרא
(מגיד-משנה בשם רשב"א). אבל יש להבין כאן, כיצד
אפשר לבטל המכירה בשטר מתנה שאחר־כך (משנה
למלך). ויש אומרים ש"ליפות כחו" היינו שתהיה לו
האפשרות ללוקח להעלים את שטר המכירה ולגלות רק את
שטר המתנה, וכזה יסלק ממנו את טענת הבר־מצרא, ואם
כן אין ראיה ששטר המתנה מבטל את שטר המכירה
שלפניו, שהרי לצורך הנ"ל נכתב. ואמנם אם יתברר שיש
לו גם שטר מכר, לא יסתלק הבר־מצרא, וראה במגיד
משנה.

ז. היו שני השטרות במִכְרָה או שניהם במתנה: אם
הוסיף בשני פלוס⁴⁷ - הרי הראשון קיים⁴⁸, שלא
כתב השני אלא מפני התוספת; ואם⁴⁹ לא הוסיף -
בטל שטר שני את הראשון⁵⁰, ואין לו אחריות אלא
מזמן השני⁵¹. לפיכך⁵², כל הפרות שאכל הלוקח
מזמן ראשון עד זמן שני - מחזיר אותם⁵³. ואם היה
על אותה שדה חק למלך בכל שנה - הנותן או
המוכר נותן אותו החק עד זמן השטר השני⁵⁴.

(46) כתובות שם, מימרא של רב פפא, כפירוש והוספה
לדברי רב נחמן. (47) אע"פ שלא הודגש בשטר שזוהי
הוספה, אלא שמידת השטח הוגדלה בשטר זה, ביחס לשטר
הקודם, וראה להלן. (48) וכנראה שכוונת רבינו, שאת
העיקר גובה המקבל מזמן הראשון, ואת התוספת מזמן
השני (מגיד-משנה). ואע"פ שבשתי כתובות ובאחת מהן
תוספת על השניה (בלי הדגשת התוספת), פסק רבינו
(בפס"ז מהלכות אישות, הלכה כט) ש"גובה באיזה מהן
שתרצה ותבטל השניה", ואם כן גם כאן צריך להיות כן,
שאם רצה לפי השטר הראשון אין לו אלא כפי הכתוב בו,
בלי התוספת, ואם רצה לפי השטר השני, יש לו גם העיקר

שדה אחת, בין במִכְרָה בין במתנה: אם דרך אנשי
המקום לכתב שעות²⁵ - כל הקודם זכה²⁶; ואם אין
דרך המקום לכתב שעות - הרי הדבר מסור
לדינים²⁷: כל שדעתם נוטה²⁸ להעמיד שדה זו בידו
- יעמידו²⁹.

(23) כתובות צד. (24) התאריך, שבו נכתבו השטרות.
(25) [נמסר בלי עדים, שכיון שחתמו בו עדים הוא כשר גם
בלי עדי מסירה (פ"א מהלכות גירושין הלכה טז), ואם כן
אִי־אפשר לברר מי קדם במסירה]. (26) שם צד: כלומר כל
ששטר מוקדם, הוא זכה, שכיון ששטרו נכתב קודם בוודאי
גם נמסר קודם, כשם שאנו תולים כך בשטרות אחרים,
שאחד מהם מוקדם ביום או בכמה ימים (מגיד-משנה).
(27) מקביל לביטוי התלמודי: "שודא דדינא". וכשמואל
בניגוד לרב (כתובות שם). (28) שהם משערים, למי היתה
דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני,
ובוודאי לו מסר מקודם. וה'תוספת' בבא־בתרא לה. ד"ה
שודא, פירשו ש"שודא דדינא" היינו שהדינים עושים
כרצונם. וראה בסמ"ע סימן רמ, ס"ק יב. (29) שהרי
לשיטת רבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי (כורות או חותכים
את הגט) בגט ובכל השטרות, הכל תלוי למי נמסר השטר
ראשון, וברור שיש כאן אחד שזכה, אם כי אין אנו יודעים
מיהו - האפשרות שהשטרות נמסרו כאחד היא נדירה ואין
להביאה בחשבון - ומוטב לנו, איפוא, לתת לאחד על סמך
השערת הדינים, מאשר לקיים חלוקה (מגיד-משנה).

ז. במה דברים אמורים? בשטר שאין³¹ בו קנין³²,
אלא³³ קנה שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי
הוא משניהם שהגיע³⁴ שטרו לידו תחלה; אבל אם
היה בכל שטר מהן קנין³⁵ - כל שקדם לו הקנין
זכה, וישאלו³⁶ העדים. וכן אם היו שם³⁷ עדים שזה
הגיע לידו שטר מתנתו תחלה - קנה הראשון³⁸.

(30) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא
זכה. הרי"ף בכתובות פרק מי שהיה נשוי (שם). (31) שלא
הוזכר בו. (32) סתם קנין, הוא קנין חליפין. (33) שהשטר
הוא הוא הקנין. (34) ואין השטר קונה אלא עם המסירה,
ולפיכך מי שהגיע לידו תחלה - קונה תחלה, ולפיכך אנו
מסתמכים על שעות כראייה לקדימת המסירה, ואם אין
כותבים שעות - סומכים על הכרעת הדינים, כמו שפורט
בהלכה שלמעלה. (35) כלומר, שכתוב בו "וקנינא מפלוני
וכו'" ואין השטר אלא לראייה. (36) את עדי החתימה, מי
קדם בקנין. ואם אִי־אפשר לברר מי קדם, נוהגים כמו
בהלכה הקודמת: "שודא דדינא" (טור סימן רמ).
(37) באופן שלא כתוב בו קנין. (38) למסירה, אף שאינו
הראשון לכתובה, ואף שהשטר השני נמסר אף הוא באותו
היום, וראה סמ"ע שם ס"ק טו.

ח. שני³⁹ שטרות היוצאים על שדה אחת בשם קונה
אחד, ואין זמןם שווה⁴⁰: אם היה שטר אחד מִכְרָה
ואחד מתנה: אם היה השטר הראשון מתנה והשני
שאחריו מִכְרָה - לא בטל האחרון את הראשון; שיש

הלכה ח), ויש שאפילו אומד הדעת קובע, כמו כאן. וראה 50
'תוספות' קידושין מט: ד"ה דברים שבלב. (4) על רקע 51
הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים דעתו 52
של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (5) בבא- 53
בתרא שם. (6) לא פירש רבינו אם זה בשכיב מרע, או אף 54
בבריא, כמו שפירש בהלכה ב. ויש אומרים, שהדברים 55
אמורים רק בשכיב מרע. אבל בבריא אע"פ שבא בנו, 56
מתנתו קיימת, שאם על עצמו לא חס ולא השאיר לעצמו 57
כלום, קל-יחומר שעל בנו אינו חס (וראה בכתובות עט. 58
'טור' חו"מ סימן רמו בשם הרמב"ן, וראה ביאור הגר"א 59
שם ס"ק ג). (7) דוקא "כל נכסיו", אבל אם השאיר לעצמו 60
כל שהוא מנכסיו - מתנתו קיימת, כמו שמפרש בסמוך, וכן 61
הוא לשון הברייתא הנזכרת, וראה עוד להלן. (8) ראה 62
למעלה פ"ה הלכה א"ב. (9) מבלי להשאיר כלום לבנו. 63
(10) כלומר, כיון שכל ההוכחה היא מזה שלא השאיר כלום 64
- לפיכך אם השאיר כל שהוא, שבטלה ההוכחה הנ"ל - 65
מתנתו קיימת. (11) כן הוא בבבא-בתרא קמט: ראה להלן 66
בסמוך. (12) מקור דברי רבינו, מלשון הברייתא הנ"ל של 67
רבי שמעון בן מנסיא "וכתב כל נכסיו" (וכן הוא בתוספתא 68
כתובות פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 265.14) לפי כ"י ווין 69
ודפוס ראשון) - הרי שדווקא אם כתב כל נכסיו, אבל אם 70
שייר - מתנתו מתנה, כנ"ל. ועוד שבגמרא בבא-בתרא שם, 71
השוו דין ברייתא זו לדין מתנת שכיב מרע, ושם מפורש 72
במשנה: "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, ושייר קרקע 73
כל שהוא - מתנתו קיימת, לא שייר קרקע כל שהוא - אין 74
מתנתו קיימת". ושם קמט: אמרו שקרקע לאו דוקא, אלא 75
אפילו שייר מטלטלין, מתנתו קיימת, וראה להלן פ"ח הלכה 76
טו (מגיד-משנה), ושם הלכה ז והערה מח. 77

ב. וכן¹³ הפותב¹⁴ פל נכסיו מתנה¹⁵ לאחד מבניו, 78
בין שהיה בריא¹⁶ בין שהיה שכיב מרע, אפלו¹⁷ היה 79
בן קטן המטל בעריסה¹⁸ - לא עשהו אלא¹⁹ 80
אפוטרופוס²⁰, והרי הוא בכל הנכסים פאחד מאחיו. 81
אמדין דעת הוא, שלא נתפון אלא להיות אחיו 82
נשמעין²¹ לו. ואם שיר פל שהוא, בין קרקע בין 83
במטלטלין - זכה הפן במתנה²². 84

(13) מילת קישור זו, באה לציין שאף הלכה זו, כמו זו 85
הקודמת, שייכת למסגרת ההלכות מטעם אומד הדעת, 86
ובשתייהן, אם שייר כל שהוא - מתנתו מתקיימת. (14) שם 87
קלא: [דוקא כותב, שבכתיבה מכוון להוציא קול ולהחשיבו 88
כדי שיכבודוהו, אבל באמירה בלבד שאין לה קול, בוודאי 89
אין כוונתו לעשותו אפוטרופוס. וכן כתב רבינו להלן פ"ו 90
מהלכות נחלות הלכה ב, והיא דעת הר"ח (הובא ברא"ש 91
פרק יש נוחלין סימן לא, עיין שם) והרי"ף שם. ומקורם 92
ממשנת רבי יוחנן בן ברוקא (בבא בתרא קל). שאם אמר 93
בני פלוני יירשני - דבריו קיימים (ראה להלן פ"ב הלכה א). 94
וכל-שכן אם אמר בלשון מתנה, שוודאי קנה. ר"י מיגאש 95
ב"ב קלא: לפי דעה זו]. (15) [לדעת רבינו, הר"ח והרי"ף, 96
אין הבדל בענין זה בין מתנה לבין ירושה, אלא בין כותב 97
לאומר, שבאומר - זכה בין במתנה ובין בירושה (ראה 98
למעלה), ובכותב - לא זכה לא במתנה ולא בירושה (שלא 99

וגם התוספת מהזמן השני (וכן אמנם דעת רש"י בכתובות 1
שם) - אין לדמות שטר לכתובה, שבכתובה הדרך לכתוב 2
"ואוסיפית לך וכו'", וכיון שלא הדגיש ההוספה בכתובה 3
השניה, אין כוונתו להוסיף, אלא אם רצתה גובה מזו ואם 4
רצתה גובה מזו, אבל במכירה אין הדרך לכתוב כן, ולפיכך 5
אף שלא הדגיש ההוספה, הרי הוא כאילו הדגיש, וגובה 6
העיקר מזמן ראשון והתוספת מזמן שני (סמ"ע סימן רמ 7
ס"ק ז, והגר"א שם ס"ק ח). (49) מימרא של רב נחמן, 8
שם. (50) בגמרא שם, נחלקו בטעמו של דבר: לרב אחא 9
הוא, מפני שבקבלת השטר השני, מותר המקבל על 10
שעבודו מזמן השטר הראשון עד זה של השני. ולרפרם, 11
מפני שבזה מודה המקבל שהראשון מזויה, ורבינו פסק 12
כרפרם, ראה להלן. (51) שאם בא בעל חובו של הנותן או 13
המוכר וטרף ממנו מזמן השטר הראשון עד זמן השטר 14
השני, אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר. 15
(52) לפי סוגיית הגמרא שם, מילה זו תמוהה, שהרי רבינו 16
העתיק את דברי רב נחמן (שם) כלשונם, ועל זה נחלקו שם 17
רב אחא ורפרם, הנ"ל, ואמרו שההבדל ביניהם אם הלוקח 18
או הנותן מחזירים הפירות שבין זמן השטר הראשון לבין 19
זמן השטר השני, וכן אם הוא משלם מס המלך לזמן הנ"ל 20
- שלדעת רב אחא, שהלוקח מותר על שעבודו, אינו מחזיר 21
הפירות, והוא משלם מס המלך; ולדעת רפרם, שהלוקח 22
מודה שהשטר הראשון מזויה, מחזיר הוא את הפירות, 23
והמוכר משלם מס המלך. והנה דעת רבינו להלן ברורה 24
כרפרם, אבל זה לא כלול במילים "ביטל שטר שני את 25
הראשון", כנ"ל, ואם כן מאי לפיכך? (לחם-משנה). 26
(53) אחרי שהלוקח מודה שהשטר הראשון מזויה, ואין לו 27
אלא מזמן השטר השני. (54) כנ"ל לדעת רפרם. ושם אמרו 28
עוד הבדל שלישי - שלרב אחא, עדי השטר הראשון 29
כשרים. ואילו לרפרם, הם פסולים (וראה ב'תוספות' שם 30
ד"ה איכא בינייהו), ורבינו השמיט דבר זה (לחם-משנה). 31

פרק ששי

32
(1) נתבאר בו משפטי האומדנות במתנה שאומדין כוונת 33
הנותן למה הייתה ולמי נתכווין אחר זה, ומשפטי הדברים 34
שהן נקנין בגילוי הדעת בלבד או באמירה שלא בקניין, 35
ומשפט הקידושין והסבלונות שבין איש לארוסתו ולא נגמר 36
העניין ביניהם, והנמשך אחר זה. 37

א. לעולם² אומדין³ דעת⁴ הנותן. אם היו הדברים 38
מראין סוף דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי 39
שלא פירש. פיצד? מ⁵ שהלך בנו למדינת הים, 40
ושמע⁶ שמת, וכתב פל נכסיו⁷ לאחר מתנה גלויה 41
גמורה⁸, ואחר כך בא בנו - אין מתנתו קיימת; 42
שהדברים מוכיחין, שאלו ידע שבנו קיים - לא היה 43
נותן פל נכסיו⁹. לפיכך¹⁰, אם שיר מנכסיו פל 44
שהוא, בין קרקע בין במטלטלין¹¹ - מתנתו קיימת¹². 45

(2) בבא-בתרא קמו: כרבי שמעון בן מנסיא שאמר: "אזלינן 46
בתר אומדנא". וכן פסק רב נחמן, שם קלב. (3) בדיני 47
ממונות, יש וצריך תנאי כפול (למעלה פ"ג הלכה ז"ח), ויש 48
שמספיק גילוי דעת גרידא (למעלה פ"א מהלכות מכירה 49

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני א' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 אע"פ שלדעת הרי"ף (למעלה) זוהי הלכה בלי טעם - 51
יש בזה קצת מן ההגיון, שהבנות בלא זה יכבדו את הבן. 52
25 בנות שהן יורשות, כגון בנות בניו שמתו בחייו (ערוך
השלחן). ונעיי' 'נתיבות' סימן רמו ס"ק א, וראה בבבא - 53
בתרא קמ: "ולסלוקי לברתי מעישור קאתי". 26 שאין 54
הוא דואג לכבודה כמו לזה של הבן. 27 שוודאי אינו 55
דואג לכבודו. 28 שלא אמרו אלא בכותב לאחד מבניו. 57

ד. וכן²⁹ הפותב³⁰ פל נכסיו³¹ לאשתו, בין פריא בין 58
שכיב מרע, אף על פי שקנו מידו³² - לא עשאה 59
אלא אפטרופא על יורשיו. בין שהיו יורשיו בניו 60
ממנה או מאשה אחרת³³, או אחיו³⁴ או שאר 61
יורשין³⁵. ואם³⁶ שיר פל שהוא, בין קרקע בין 62
מטלטלין - קנתה פל שפכת לה. 63

29 אף כאן מדובר בענין אומד הדעת. 30 שם קלא: 64
מימרא של רב יהודה בשם שמואל. 31 בלשון מתנה 65
(וראה במגיד-משנה למעלה הלכה ב, שכן גרס בגמרא שם) 66
שאם בלשון ירושה אפילו אם שיר כל שהוא לא קנתה, לפי 67
שאינה ראויה ליורשו, ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ב-ה. 68
32 אף שלכאורה, לעשות אפטרופוס אין צורך בקנין. 69
והמקור לזה, ממה שאמר בסתם: "הכותב כל נכסיו" - 70
משמע בין בקנין ובין שלא בקנין (נמוקי-יוסף). וכן מדין 71
מתנת בריא, שאמרו שהיא צריכה קנין. וכן ממה שאמרו 72
להלן "שיר כל שהוא" וגם בזה צריך קנין, הרי שגם קנין 73
אינו מועיל כאן (ביאור הגר"א לאבן-העזר סימן קז, ס"ק ב). 74
ואם נכתב הקנין בשטר השכיב-מרע צריך לכתבו בלשון 75
יפוי כח ותוספת על המתנה, שאם לא כן, בטל השטר לגמרי, 76
כדלהלן פ"ח הלכה י ('חלקת מחוקק' שם ס"ק א). 77
33 שם, בעיא שנפתרה, ולשתי הדעות, של רבינא ושל רב 78
עוריא, ושניהם בשם רבא. 34 כרבינא בשם רבא, ולא 79
כרב עוריא (לפי גירסת הרי"ף שם). 35 למד מדין אחיו, 80
והרא"ש בתשובה חולק על זה, ראה ב'חלקת מחוקק' שם 81
ס"ק ג. 36 שם קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. 82

ה. במה דברים אמורים³⁷? פנשוואה; אבל אם פתב 83
פל נכסיו לאשתו ארוסה³⁸ או לגרושה, אף על פי 84
שלא שיר פלוס - הרי היא פשאר בני אדם³⁹, 85
ומתנתו קמת. 86

37 שם קלא: כדבר פשוט. 38 שעדיין אינו דואג כל כך 87
לכבודה. 39 ראה להלן הלכה ו שאחר, שאינו יורש - 88
קנה. 89

ו. הפותב⁴⁰ פל נכסיו לאחד מבניו ולאחר - זה 90
האחר קנה חצי⁴¹ הנכסים במתנה, ונשארו החצי 91
לבניו; והבן שנתנו לו - אפטרופוס מנהו על שאר 92
אחיו⁴². 93

40 שם קלא: כדבר פשוט, ועיי' שם ברשב"ם ד"ה פשיטא, 94
שפירש באופן אחר, ודחה דברי יש מפרשים כפירוש רבינו, 95
וראה בהגהות יימוניות. 41 ואחרי שנתן את החצי 96
הראשון לאחר, החצי הנשאר הוא "כל הנכסים". 97

1 כהגהת חוות-יאיר על הרי"ף שם, ולא כדעת רשב"ם (ב"ב 2
קל). שעיקר החילוק בין מתנה, שיש חשש של 3
אפטרופוסות, לבין ירושה שלא שייך בה אפטרופוסות, לפי 4
שאפטרופוס אינו יורש. ועיי' שם שבנה יסודו ממה שאמר 5
רב הונא (ב"ב קלג): "שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר - 6
רואים אם ראוי ליורשו, נוטלן משום ירושה" ואילו לדעת 7
הרי"ף ורבינו, מדובר שם בכת בין הבנות וכיצא בזה, שלא 8
שייך שם ענין אפטרופוסות (ראה להלן פ"ט הלכה ה). ומה 9
שדקדק רבינו לכתוב כאן "מתנה", הוא מחמת "בריא" 10
שהביא להלן, שבו לא מועילה לשון ירושה בהעברת נכסים 11
מבן לבן, אלא לשון מתנה דוקא (בבא-בתרא קלא. וקנו: 12
וראה בדברי רבינו להלן פ"ב הלכה ב, ובפ"ו מהלכות 13
נחלות הלכה ד-ה). 16 בבא-בתרא קלב. בעיא של רבא, 14
שאולי דוקא בשכיב מרע אמרו, שלא נטכוון אלא להיות 15
אחיו נשמעין לו, מאחר שהוא הולך למות. אבל בבריא, לא 16
אמרו כן. ולא נפתרה בעיא זו, ומכיון שבכל ספק הלכתי 17
בדיני ממונות, הולכים לקולא לנתבע - אין מוציאים כאן 18
מחזקת הבנים, וקובעים להלכה שלא עשאו אלא 19
אפטרופוס (רי"ף שם). 17 שם, מימרא של רב חנילאי 20
בר אידי בשם שמואל, כתשובה לבעיא שהועלתה שם. 21
18 שלכאורה, אין מקום להשתדלות זו לכבודו. 22
19 בבא-בתרא שם. 20 להלן הלכה ד, בדין "הכותב כל 23
נכסיו לאשתו", כתב רבינו: "אף-על-פי שקנו מידו - לא 24
עשאה אלא אפטרופא", וצריך-עיון למה השמיטו כאן. 25
21 שאין להניח שיקיים אדם הפלייה בין הבנים, ויתן את 26
כל נכסיו רק לאחד מהם, ומן הסתם התכוון רק לחזק את 27
כבודו ומשמעתו בין האחים. אבל אם כתב כל נכסיו לזר, 28
שאין מקום להשערה זו שהתכוון למשמעת, אחרי שאין 29
עליו הדאגה לכבודו של אדם זה - מתנתו מתנה. 22 שם 30
קנ: מימרא של רבא בשם רב נחמן. שכוין שלא כתב לו כל 31
הנכסים, בוודאי נטכוון למתנה גמורה, ולא לעשותו 32
אפטרופוס.

ג. במה דברים אמורים²³? שפכת לבן²⁴ בין הבנים; 33
אבל אם פתב פל נכסיו לבן בין הבנות²⁵, או לבת²⁶ 34
בין הבנות, או לאחד מן היורשין²⁷ בין שאר 35
היורשין, אף על פי שלא שיר פלוס - מתנתו 36
קמת²⁸. 37

23 כן הוא ברי"ף בבא-בתרא פרק יש נוחלין (קלא:). 38
39 ומקור דבריו ממה שאמר רב הונא (שם קלג): "שכיב מרע 40
שכתב כל נכסיו כו' נוטלן משום ירושה". וכתב על זה שם 41
שדברי רב הונא בשאר יורשין, כגון בת בין הבנות ואח בין 42
האחים, אבל בן בין הבנים בכתובה לא עשאו אלא 43
אפטרופוס. ואם תאמר: "בנו מאי טעמא לא קנה בכתובה 44
- וכל היורשים קנו - כבר אמרו עלה בגמרא דהלכתא בלא 45
טעמא היא, ואין לנו אלא מה שאמרו חכמים". ובגמרא 46
שבידי הרי"ף לא היה כתוב (שם קלא): "איבעיא להו, בת 47
אצל הבנים ואשה אצל האחים", שלפי"ז מפורש אליבא 48
דריבנא שגם "בת אצל הבנים" - לא קנתה, אלא היה כתוב: 49
"איבעיא להו, אשה אצל האחים" (רא"ש שם סימן לא) 50
וכ"ה בגמרא כ"י ה' שבידי בעל "דקדוקי סופרים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והיא מימרת רב נחמן בבבא-בטרא שם. ונראה שאין צורך
בהסכמתה המפורשת, אלא מכיון שלא מחתה - אבדה
כתובתה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (פאה שם) והביא
ראיה לכך מלשון המשנה "שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר
איבדה" (ובכמה כתב-יד הנוסחא אמנם "איבדה", ראה
ב"נוסחאות המשנה" במשנת מכון הרי פישל) רוצה לומר,
כי בשתיקותה - אבדה" (לשון רבינו שם). ואע"פ שהגמרא
שם הוכיחה מברייתא של רבי יהודה שאמר "אימתי שהיתה
שם וקבלה עליה" - סובר רבינו שסוגיא זו אינה להלכה,
שמה שאמרו שאימתי דרבי יהודה לפרש דברי חכמים
(סנהדרין כה). אינו אלא במשנה ולא בברייתא (רמב"ן
במלחמות שם, ו'תוספות' בעירובין פא: ד"ה ה"ג. ועיין
בדק"ס שם עמוד 364 הערה ק' בשם הריטב"א). ועוד שיש
גורסים בדברי רבי יהודה "במה דברים אמורים" (ריטב"א
בדק"ס שם, וכו' ברז"ה וברמב"ן שם ובריבמ"צ בפאה
שם) ו"במה דברים אמורים" הוא לחלוק, לדעת רבי יוחנן
בעירובין פב. (רמב"ן שם), וכן סובר שמואל (שגם עליו
סובבת קושיית הגמרא שם) בעירובין פא: וגם מהבעיא של
רבא שם, בדין בריא (ראה למעלה הערה טז) נראה שאין
צורך שתקבל בפירוש, שאם קבלה בפירוש, מה בין בריא
לשכיב מרע. וכן דעת הירושלמי בפאה שם שהביאו דברי
רב ושמואל ורבי יוסי בר' חנינא (שבבבלי שם) ולא הקשו
עליהם מהברייתא הנ"ל של רבי יהודה - הרי שבירושלמי
הבינו שפירוש דברי חכמים, בלא קבלה בפירוש].
58 שם קלג. מדברי רב כהנא, וכהלכה מוסכמת.

י. כתב⁵⁹ לה עמ'הן מטלטלין⁶⁰ בלבד, או⁶¹ ששיר⁶²
לעצמו קרקע⁶³ כל שהוא - כתבתה קנימת. ותקנת
הגאונים⁶⁴ היא, שאפילו שיר מטלטלים כל שהוא.
שהירי⁶⁵ היא אומרת⁶⁶: ממה ששיר אני גובה;
ומתוך שתירד למה ששיר תירד לשאר נכסים
ותט'ה⁶⁷.

59 בברייתא, המביאה הדין הנ"ל בהלכה הקודמת - כתוב
מפורש: "וכתב לה קרקע", וכן מפורש בדברי רב נחמן
בתוך דיון על רקע עובדא מסויימת (שם קלב:). 60 מפני
שאינם חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה,
בגללם. 61 שם קלג. מדברי רב יימר על רקע עובדא
מסויימת. 62 מפני הטעם, שמביא רבינו בסוף ההלכה.
63 אפילו דקל (שם בדברי רב יימר). ודוקא קרקע, אבל לא
מטלטלין (שם קנ:). מפני שבתקופה התלמודית לא גבתה
האשה כתובתה מיתומים ממטלטלין. 64 כלומר, לפי
תקנת הגאונים, שהאשה יכולה לגבות כתובתה מן היתומים
אף ממטלטלין (פרק טז מהלכות אישות הלכה ז) - אין
להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין (מגיד-
משנה, וראה בשו"ע אהע"ז סימן קז סעיף ב).
65 ההנמקה הבאה בדברי רב יימר (שם קלג:).
66 וממילא אין היא מוותרת כלל על שעבודה, שהרי היא
בטוחה לגבות מזה שנשאר, בין קרקע ובין מטלטלין.
67 תגבה בכח השעבוד שיש לה עליהם.

יא. הפותב⁶⁸ כל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק
עמ'הן⁶⁹, ומת אחד מן הבנים בחיי אביו⁷⁰ - הרי זו

42 שכם שאילו נתן את החצי הראשון לאחר, קודם שנתן
את החצי השני לבנו - ברור שהחצי השני הוא "כל
הנכסים", כן הוא הדין כשנתן ביחד. וראה בסמ"ע, סימן
רמו ס"ק טז.

ז. וכן⁴³ אם כתב כל נכסיו⁴⁴ לאשתו ולאחר - זה
האחר קנה מיתה, ואשתו אפטרופא על מיתה.

43 שם בגמרא. 44 שם קלב. ברייתא, וכחכמים.

ח. כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה⁴⁵ -
אבדה כתבתה⁴⁶, ותק'ה⁴⁷. לפיכך, אם יצא שטר
חוב עליו, והלכו כל הנכסים בחובו שקדם המתנה⁴⁸
- תשאר היא בלא כלום, ולא תקח כתבתה
שקדמה החוב⁴⁹; שאמ'הן⁵⁰ דעת הוא, שבהנאה⁵¹
שבהא לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו אבדה
כל זכות שיש לה בנכסים חוץ⁵² ממתנה זו.

45 דוקא באופן שקנתה במתנה, כגון אשתו גרושה או
ארוסה (גמרא שם), או כל אשה, כלשון רבינו, אלא שכתב
לה בלשון ברורה שזו היא מתנה ולא אפטרופסות. אבל
באופן שעשאה אפטרופסות, לא אבדה כתובתה (מגיד-
משנה מהגמרא שם). 46 היינו, שעבוד כתובתה על
נכסים אלו, ראה להלן. 47 לאו דוקא. שהרי רק על
נכסים אלו ויתרה, אך אם הבעל קונה נכסים חדשים, חל
שעבוד הכתובה עליהם (רשב"ם שם ד"ה אבדה כתובתה,
וכן כתבו ה'חלקת מחוקק' סימן קז ס"ק ח, והבית-שמואל
שם ס"ק ו'). 48 וגובה מן הדין מנכסים אלו של המתנה,
אך ששעבוד הכתובה קודם לחוב. ולולא ויתרה, היתה היא
קודמת לגבות את כתובתה מן החוב. 49 צ"ל "שקדמה
לחוב". כלומר, והיה דינה לגבות כתובתה מנכסים אלו, לפי
שהיא קודמת למתנה - אעפ"כ אינה גובה, שהרי ויתרה.
50 כן מסקנת הגמרא שם. 51 שזה גורם לה נחת רוח
מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא
מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא
מוותרת על שעבוד הכתובה. 52 חוץ מזכות זו, לזכות
בנכסים אלו בתורת מתנה.

ט. וכן הפותב⁵³ נכסיו לבניו, בין זכרים בין
נקבות⁵⁴, בין בריא⁵⁵ בין שכיב מרע, וכתב לאשתו
עמ'הן קרקע⁵⁶ כל שהוא - הואיל ועשה אותה שתף
בין הבנים ולא מיתה, אבדה כתבתה⁵⁷, ואינה
טורפת מנכסים אלו כלום; אבל⁵⁸ מנכסיו שביבואו
לו אחר אלו - נוטלת מהן כתבתה.

53 פאה פ"ג משנה ז, והובאה בבבא-בטרא קלב.
54 יוצא מתוך העובדא, שם קלב: "פלגא לברת".
55 בגמרא שם, בעיא של רבא שאולי בבריא שמצפה
שיקנה עוד נכסים אינה מוותרת כלום, ולא נפתרה. ולפיכך
אינה יכולה להוציא ממון מספק, ועיין בפירוש המשנה
לרבינו שם (מגיד-משנה). 56 דוקא קרקע ולא מטלטלין,
ראה להלן הלכה י. 57 כלומר, על-ידי הנאה זו, שהפכה
שותף עם יתר הבנים, מוותרת היא על שעבוד כתובתה.

מִחֲזִיר פִּרוֹת⁸⁷; וְשֹׂאֲפְלוּ נֹתֵן הָאָדָם מִתְּנָה בְּפִרוֹשׁ עַל
מִנֵּת לְהַחֲזִיר כֹּל יְמֵי חַיֵּי פְלוֹנִי - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל פִּרוֹת
כֹּל זְמַן הַמִּתְנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁸.

53 (87) שכל זמן שהיא תחת בעלה, היא ברשות המקבל. וכן
54 נראה בבבא-בבא-בבא קנא. ועיין ב'תוספות' שם ד"ה גליא -
55 וראה ב'אור שמח'. (88) למעלה פ"ג הלכה ט. וכל-שכן
56 כאן שהמתנה ניתנה באופן סתמי, כאילו לתמיד, ורק אנו
57 מסיקים מאומד הדעת שהיא זמנית גרידא. אבל במתנה
58 בטעות כמו למעלה הלכה א - הפירות חוזרים (לחם-
59 משנה).

60 יִד. מִיִּיִּד 89 שְׁשָׁלַח פְּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם 90, וְאָמַר: יִתְּנֻ
61 אֵלֹו לְבָנִי - הֲרִי אֵלֹו יִתְּנֻ לְבָנִים וְלִפְנוֹת. הָרְאוּי 91
62 לְבָנִים, פְּגוֹן סִפְרִים 92 וְכָלִי מִלְחָמָה 93 - לְבָנִים;
63 וְהָרְאוּי לְבָנוֹת, פְּגוֹן פְּלִי מָשִׁי הַצְּבוּעִים 94 וְחָלִי
64 זֶהָב 95 - יִטְלוֹם הַבְּנוֹת 96. הִיוּ רְאוּיִן לְזָכָרִים וְלְנָקִבוֹת
65 - יִטְלוּ אוֹתָן הַזְּכָרִים 97. וְכֵן 98 הַמְשָׁלַח 99 פְּלִים לְבִיתוֹ
66 סֶתֶם, וְהִיוּ בְּהֵן פְּלִים הָרְאוּיִן לְבָנוֹת 100 - יִטְלוּ אוֹתָן
67 בְּנוֹתָיו 101; אֲמָדֵן דַּעַת הוּא שְׁלֵחַן שָׁלַח. וְאִם אֵין לוֹ
68 בְּנוֹת, אוֹ שֶׁהִיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂוֹאוֹת - יִטְלוּ אוֹתָן נָשִׁי
69 בְּנוֹיו 102; שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שְׁלֵחַן שָׁלַח.

(89) ירושלמי כתובות פרק שני דיני גזרות, הובא ברי"ף
בבבא-בתרא קמג: וברשב"ם שם. ובכריא, אבל בשכיב מרע
70 אין הבנות בכלל (ירושלמי שם, ובבלי בבא-בתרא שם, וכן
71 כתב רבינו להלן פ"א הלכה א). שבחיי רוצה לכבד בנותיו
72 כדי שתהיינה חביבות על בעליהן, אבל בשעת מיתה אינו
73 רוצא לעקר נחלה דאורייתא (נמוקי־יוסף בבא-בתרא שם,
74 דפוס ווילנא דף סו ע"ב). (90 מארץ רחוקה, הנמצאת
75 מעבר לים. (91 זה לא נזכר בירושלמי שם, אבל למדו
76 רבינו ממה שאמרו בבבלי בבא-בתרא קמג: באופן ששלח
77 לביתו סתם (הובא להלן), ורבינו הרכיב את שתי ההלכות
78 יחד בכדי להשוות את דעת שני התלמודים (כסף-משנה).
79 (92 [שאין דרכה של אשה ללמד, שהרי כל המלמד את
80 בתו תורה - כאילו מלמדה תפלות (סוטה כ.) ואף תורה
81 שבכתב לא ילמד אותה לכתחילה, כמו שכתב רבינו בפ"א
82 מהלכות תלמוד תורה הלכה יג]. (93 [שהאשה אסורה
83 בהם, משום "לא יהיה כלי גבר על אשה" - נזיר נט. ופי"ב
84 מהלכות עבודה זרה, הלכה ין]. (94 פסחים קח. ונשים
85 בראוי להן - בבגדי צבעונין". (95 נזם זהב. פי"ב מהלכות
86 עבודה זרה, שם. (96 כאן לא הזכיר רבינו שאם הן
87 נשואות יתן לכלותיו, כמו שכתב להלן בדין אמר "לביתי"
88 - שדווקא אם אמר "לביתי" אף כלותיו בכלל, אבל אם אמר
89 "לבני" - רק בניו ובנותיו בכלל, ולא "כלותיו" (משנה -
90 למלך וב"ח בחושן-משפט סימן רמז, וראה בסמ"ע וש"ך
91 שם ס"ק א.). (97 פשוט הוא, שדעתו של אדם קרובה יותר
92 לבנו מלבתו, שהרי אפילו לאשת בנו דעתו קרובה יותר
93 מלבתו הנשואה (להלן באמר "לביתי"). והטעם, מפני שעל
94 בנו לפרנסה, כל-שכן בבנו ובבתו, שדעתו קרובה יותר אצל
95 הכן (מגיד-משנה). וכן נראה גם בלשון הירושלמי (כתובות
96 שם) ("והבנות בכלל" - שדין קדימה לבנים. ויש מנמקים

1 תגִּבֶּה בְּתַבְתָּהּ מִחֶלֶק⁷¹ זֶה שְׁמַת; שְׁלֹא אֲבָדָה בְּתַבְתָּהּ
2 אֵלּא מִלְטָרָה מֵהוּ⁷².

3 (68) שם קלב: קלג. מימרא של רב כחנא. (69) כנ"ל
4 בהלכה ט. (70) ולא הניח בנים, ואם כן אביו יורש את
5 החלק שנתן לו. (71) שהרי זה כאילו קנה הבעל נכסים
6 חדשים. (72) כלומר, מלטרופ מן היורשים (מגיד-משנה).
7 אבל מנכסים שבאו לו, לאב, אחר אלו, הרי היא נוטלת מהן
8 כתובתה (למעלה הלכה ט). ונכסים אלו שירש האב, אחרי
9 שכתב כל נכסיו, מבנו - אינם פחותים מנכסים שקנה מאחר,
10 וגובה מהם (גמרא שם).

11 יב. הַרְוֵצָה⁷³ לְהַנְשֹׂא, וּכְתֹבָהּ כָּל נִכְסֶיהָ בֵּין לְבָנָהּ⁷⁴
12 בֵּין לְאַחֶרָה⁷⁵, וְאַחֵר כֶּף נִשְׂאתָ, וּנְתַגְרֶשָׁה⁷⁶ אוֹרֵי⁷⁷ שְׂמֵת
13 בַּעֲלָהּ - מִתְּנָתָהּ בְּטָלָהּ⁷⁸; שְׂזוּ מִזְבַּחַת הָיָא, וְלֹא
14 כְּתֹבָהּ כָּל נִכְסֶיהָ אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִבַּעֲלָהּ⁷⁹ שְׂלֹא
15 יִירָשְׁנָהּ⁸⁰, וּכְשֶׁתִּהְיֶה צְרִיכָה לְהֶן⁸¹ יִחַדְדוּ לָהּ⁸².
16 לְפִכְךָ, אִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ - קָנָה הַמֶּקַּבֵּל
17 מִתָּנָה אֶת הַכֹּל⁸³. וְאִם⁸⁴ שָׂרִיָּה כְּלוּם, אֶפְלוּ
18 מִטְּלָטְלִין⁸⁵ - מִתְּנָתָהּ קִימַתָּה⁸⁶; וְאִף עַל פִּי שְׁנֵתַגְרֶשָׁה
19 - אֵינָה חֹזֶרֶת.

73 (כתובות עח: עט. מימרא של רב חנילאי בר אדיי בשם
שמואל. 74) בכתובות שם נזכרה "בתו". ובבבא-בטרא
קנא. נזכר "בנו". 75) וכל-שכן הוא: אם בכותבת לבנה
או לבתה, אמרו "לא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני"
(=אין אדם מזניח עצמו ונותן לאחרים) – קל-וחומר בכותב
לאחר (שם בגמרא בדברי רבא). 76) שם. 77) תוספת
של רבינו. 78) לגבי קנין הגוף. אבל לגבי פירות, הרי היא
שלו, כל זמן שהיא תחת בעלה (להלן הלכה יג). ואע"פ
שאין למקבל בה קנין הגוף - אין הבעל יורשה, שעשאו
חכמים כנכסים שאינם ידועים לבעל, ולא זכה בהם כלל
(כתובות עט. וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה ח"ט).
79) אומד הדעת הוא, אף שלא אמרה כן בפירוש (מגיד-
משנה בשם הר"י מיגאש, וראה 'תוספות' כתובות עח: ד"ה
כתבתינהו, וכן נראה מדברי רבינו, שהרי סדר הלכה זו
בסמוך להלכות אחרות של אומד הדעת). 80) רק לגבי
קנין הגוף היתה כוונת הברחה מבעלה, שלא יירשה ולא
יחלטו הנכסים אצלו לאחר מותה, אבל לגבי אכילת
הפירות, כל זמן שהנכסים ברשותו - לא היתה כוונת
הברחה מבעלה, כדי שלא יאכל הפירות, אלא המקבל אוכל
פירות, כדלהלן הלכה יג). 81) היינו, כשתתגרש, או
כשימות הבעל. 82) שאין אדם מזניח את עצמו לגמרי
לטובת אחרים, ואפילו הם בניו (כתובות עט. מדברי רבא
ורב נחמן). 83) כן כתב רבינו גם בהלכות אישות שם
הלכה ט. 84) כרבי זירא בכתובות עט. ורבא בשם רב
נחמן בבבא-בטרא קנ: 85) בבא-בטרא שם. 86) אלא-
אם-כן גילתה דעתה מפורש, שאז אין מתנתה מתנה,
כתובות שם ובבא-בטרא קנא. (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה
אפילו) וראה בהלכות אישות שם.

48 יִגַּל הַנוֹתֵן לְכָל נִכְסֵיהֶם, מִשְׁתַּבְּטֵל הַמַּתָּנָה וְיִחְזְרוּ
49 לְכָל הַנִּכְסִים לְבַעֲלֵים הָרִאשׁוֹנִים אֵין הַמִּקְבֵּל מַתָּנָה

קִנְיָה¹²⁰. וְכֵן¹²¹ אִם יָחַד לוֹ בֵּית וְאַכְסְדֵּרָה¹²² - בֵּית
קִנְיָה, אַכְסְדֵּרָה לֹא קִנְיָה¹²³. שְׁנֵי¹²⁴ בָּתִּים זֶה לְפָנִים
מִזֶּה - לֹא קִנְיָה אֶלָּא הָאֶחָד שֶׁנֶּשֶׂא בּוֹ.

(118) שם, כדבר פשוט. (119) היינו, שלבית שבו התקיימו
הנישואין יש עוד עלייה. (120) מפני שהעלייה אינה חלק
של הבית לענין זה, והיא רשות נפרדת [וראה בפכ"ה
מהלכות מכירה הלכה א, ופ"ט מהלכות נדרים הלכה טו].
(121) בעיא בגמרא שלא נפתרה. ומספק, כדין כל ספק
הלכתי בדיני ממונות, אין מוציאין מן המוחזק, היינו, האב
(הגהות מיימוניות). (122) מרפסת, שממנה נכנסים לבית.
(123) מפני שאין בה תשיש בית ('תוספות' שם, ד"ה בית
ואכסדרה). (124) אף זו בעיא שלא נפתרה, שם.

יִי. כָּכָר בְּאֶרְצוֹ בְּנִשְׁוֹאִין¹²⁵, שְׁשֹׁנִים¹²⁶ שֶׁהֵיָּה בְּיָהֶם
שְׂדוּכִין¹²⁷, וּפְסֵק¹²⁸ זֶה עַל יְדֵי¹²⁹ בְּנוֹ זֶה עַל יְדֵי
בְּתוֹ, וְאֶמְרוּ¹³⁰: כִּמְהָ¹³¹ אֶתְהָ נּוֹתֵן לְבִנְךָ¹³²? כֶּף
וְכָף! וְכִמְהָ אֶתְהָ נּוֹתֵן לְבִתְךָ¹³³? כֶּף וְכָף! וְעַמְדוֹ
וְקִדְשׁוֹ¹³⁴ - קָנוּ בְּאֶמְיָה¹³⁵. וְאִין¹³⁶ קוֹנִין בְּאֶמְיָה
זו עַד שְׁעַת נִשְׁוֹאִין; שְׁכָל הַפּוֹסֵק¹³⁷ - דַּעְתּוֹ לְכַנֵּס.
וְצִרְכִּין שִׁיְהִי הַדְּבָרִים שֶׁהֵן פּוֹסְקִין מְצוּיִין
בְּרִשּׁוֹתוֹ; שְׁאִין אָדָם מְקַנֶּה דָּבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם,
כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ¹³⁸. וְדָבָרִים אֵלּוּ לֹא נִתְּנוּ לְהַפְתֵּב¹³⁹,
לְפִיכָךְ¹⁴⁰ אִין בְּשִׁטְרָה¹⁴¹ עַד שִׁטְרָה¹⁴² בִּהֵן.

(125) פכ"ג מהלכות אישות הלכה יב"ט. (126) היינו, אבי
החתן ואבי הכלה, ובהלכות אישות (שם הלכה יב) הוסיף
רבינו אף האיש והאשה עצמם. וראה במגיד-משנה.
(127) התקשרות לנישואין. (128) התחייב. (129) בשביל.
(130) אמירה בלבד, בלי קנין וכתובה. (131) כתובות קב:
מימרא של רב גידל בשם רב. (132) בהלכות אישות (שם)
(יד) ציין רבינו "ובנישואין ראשונים". ולפני המגיד-משנה
היתה כנראה שם הגירסא: "לבנו הגדול", ראה מגיד-משנה
ולחם-משנה כאן. (133) בהלכות אישות שם, כתב רבינו:
"בין קטנה ובין גדולה". (134) זו לשונו של רב גידל.
ומזה נראה, שדווקא בעת קידושין ממש, ולא קודם לזה ולא
לאחר מכן. וראה בפכ"ג מהלכות אישות הלכה יז, ובהערה
ע"ה שם. (135) בלי קנין, והטעם בגמרא (כתובות שם)
בסיוס דברי רבא: מפני הנאת החיתון, יש כאן גמירות דעת
גמורה. כלומר, ולא צריך קנין, שכרגיל, משמש סמל מוחשי
לגמירות דעת. (136) יוצא מתוך דברי המשנה, כתובות סו.
ומפורש בירושלמי שם. וראה הלכות אישות שם הלכה טו.
(137) דברי רב ספרא, בירושלמי שם. (138) פכ"ב מהלכות
מכירה הלכה ה. ושם, שדבר שאינו ברשותו של המקנה,
הוא כדבר שלא בא לעולם. ועיין 'בית שמואל' אבן-העזר
סימן נא ס"ק ד. [בהלכות מכירה שם הלכה י, ולהלן פ"ח
הלכה ה כתב רבינו שהמזכה לעובר, אע"פ שלא בא לעולם
- קנה, שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, ובפכ"ג מהלכות
אישות הלכה יד השתמש רבינו בסברא, ש"דעתו של אדם
קרובה אצל בנו", כסיבה לזה שדברים אלו נקנין באמירה,
ואעפ"כ זה לא מועיל להקנות לדבר שלא בא בעולם, לפי
שיש כאן "תרת" לריעותא" (=שני חסרונות): דברים

1 בזה, שבעצם הדבר כיון שאמר "לבני" ביטוי זה במשמעותו
2 הראשונית מכוון רק לבנים, ורק אם יש דברים שהם ראויים
3 רק לבנות, אנו משערים שלא יתכן שהתכוון בזה לבנים
4 אלא לבנות, אבל דבר הראוי לשניהם ינתן לבנים. ובדין
5 אמר "לביתי" דלהלן, והיו דברים הראויים לבנים ולבנות,
6 ראה להלן הערה צט. (98) יש דיון בין המפרשים, אם יש
7 דמיון בין הלכה זו, לבין מה שנאמר למעלה (באומר
8 "לבני"). ראה להלן הערה צט. (99) בבא-בטרא קמג:
9 (100) ואם הם ראויים לבנים, ינתן לבנים (גמרא שם).
10 והשמיט זאת רבינו כאן, מפני שכבר כתב כן למעלה. ואם
11 ראויים לבנים ולבנות, יש אומרים שאף כאן, כמו למעלה,
12 הבנים קודמים. ויש אומרים, שאין זה אמור אלא למעלה
13 כשאמר "לבני", ואז הבנים קודמים (ראה לחם-משנה).
14 פניות. והן קודמות לנשי בניו (גמרא שם). ואם יש
15 לו אשה, מה דינו? ראה במשנה-למלך ובשו"ע חו"מ סימן
16 רמז סע"ף ב. (102) ואם לא היו נשים לבניו - יטלו בנותיו
17 הנשואות (סמ"ע סימן רמז ס"ק ה).

18 מו. הַמְשִׂיא¹⁰³ בְּנוֹ גְדוֹל¹⁰⁴ לְבִתּוֹלָה בְּבֵית - קִנְיָה¹⁰⁵
19 הַבֵּית. וְהוּא¹⁰⁶ שִׁיְהִי נִשְׁוֹאִין רֵאשׁוֹנִים לְזֶה הַבֵּן,
20 וְלֹא הַשִּׂיא הָאֵב בֵּן אַחֵר קֹדֶם לוֹ¹⁰⁷, וְלֹא¹⁰⁸ שִׁיר
21 הָאֵב בְּזֶה הַבֵּית שִׁיְחַד לוֹ כְּלוֹם. וְדָבָרִים¹⁰⁹ אֵלּוּ
22 בְּהִלְכָּה שְׁאִין לָהֶם טַעַם הֵם, וְנִגְעוּ¹¹⁰ חֻקִּים בְּדָבָר
23 הַזֶּה מֵאֵמֶדֶן הַדַּעַת, שֶׁמֶרֶב שְׂמִחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גָּמַר¹¹¹
24 וְהִקְנִהוּ הַבֵּית, שֶׁהִרִי לֹא שִׁיר בָּהּ לְעַצְמוֹ כְּלוֹם¹¹².
25 לְפִיכָךְ, אִם שִׁיר שֶׁם אָפְלוּ פֶּה¹¹³ אֶחָד - לֹא קִנְיָה
26 הַבֵּית. יָחַד¹¹⁴ לוֹ בֵּית וְכָלִי בֵּית, אֵף עַל פִּי¹¹⁵ שִׁשִּׁיר
27 בְּבֵית כָּלִי אֶחָד לְעַצְמוֹ, אוֹ¹¹⁶ הִיָּה לוֹ שֶׁם אוֹצָר¹¹⁷
28 וְכִיּוּצָא בּוֹ - קִנְיָה כָּלִי הַבֵּית, אֶכָּל הַבֵּית לֹא קִנְיָה.

29 (103) בבא-בטרא קמד. מימרא של רבי חנינא.
30 (104) כלומר: "גדול שבבניו" (רמ"ה). (105) הבן.
31 (106) כלומר: ודוקא. (107) אבל אם השיא האב, בת קודם
32 לו - כיון שלגבי זכרים, הנישואין של עכשיו הם ראשונים,
33 זכה הבן בבית, וכן כתב הרא"ש (בבא-בטרא פ"ט סימן יא).
34 (108) מדברי רב ירמיה שם, שתירץ ברייתא שהובאה
35 כסתירה למימרת רבי חנינא. וכן אמרו שם עוד אמוראים.
36 (109) מימרא של מר זוטרא, שם. (110) הנימוק הוא של
37 רבינו, ואינו במקור התלמודי. ולפיכך אמרו: "כהלכתא בלא
38 טעמא", ולא אמרו "הלכתא בלא טעמא" - שקצת טעם יש
39 בזה. וראה 'תוספות' שם, ד"ה כהלכתא. (111) ושיעור
40 חכמים שאין אהבה ושמחה גמורה, אלא דוקא כשישנם כל
41 התנאים הנ"ל. (112) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו
42 לבנו. (113) שם, עובדא של רב אשי כשהשיא את בנו.
43 (114) ברייתא שם. (115) מכאן דדקדק המגיד-משנה, שאם
44 לא השאיר כלום בבית, וקנה הבן את הבית עצמו, כל-שכן
45 שקנה עם הבית אף את כלי הבית, שזהו שאומר רבינו
46 שאפילו לא קנה את הבית קנה את הכלים, וכל-שכן אם
47 קנה הבית, שוודאי קנה הכלים. (116) מימרא של רב
48 ירמיה. (117) מחסן לתבואה.

49 מו. יָחַד¹¹⁸ לוֹ בֵּית וְעַלִּיהָ¹¹⁹ - בֵּית קִנְיָה, עַלִּיהָ לֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני א' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמאן דאמר קידושין לטיבועין ניתנו. וראה במרדכי
קידושין פ"ג סימן תקלה, ובמגיד-משנה כאן].

יט. ואם היו קדושי טעות - חוזרין המעות¹⁴⁹.

(149) כן מפורש בכתובות שם, בדברי רב נחמן בר יצחק.

כ. והמקדש¹⁵⁰ אחות¹⁵¹ - המעות מתנה¹⁵². אדם
יודע שאין קדושין תופסין בעריות, ואין זה טועה,
אלא גמר ונתן לשם מתנה.

(150) קידושין מו: ובבא-מציא טו: ושם מחלוקת בזה בין
רב ושמואל, ופסק כשמואל, בהתאם לכלל הידוע שהלכה
כשמואל בדיני ממונות. (151) שהיא מן העריות
המפורשות בתורה (פ"א מהלכות אישות הלכה ה) ואין
קידושין תופסין בה (שם פ"ד הלכה יב). (152) בפ"ט
מהלכות גזילה הלכה ז, פסק רבינו, בקונה שדה מחבירו
והכיר הלוקח שגזילה היא ביד המוכר, שמחזיר לו הקרן,
כדעת רב שם (בניגוד לשמואל), שאדם יודע שקרקע אין
לו, וגמר ונתן לשם פקדון. ויש מחלקים, לפי סוגיית הגמרא
בבא-מציא שם, בין נכרי שנותן לו רק לפקדון, לבין
אחות שנותן לה לשם מתנה. ועיין לחם-משנה כאן,
ומשנה-למלך בהלכות גזילה שם.

כא. השולח¹⁵³ סבלונות¹⁵⁴ לבית חמיו, בין מרבין¹⁵⁵
בין מועטין¹⁵⁶, בין שאכל¹⁵⁷ שם סעדת ארוסין בין
שלא אכל, בין שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר
בו האיש - יחזרו הסבלונות פלו¹⁵⁸, חוץ מן המאכל
והמשקה¹⁵⁹.

(153) בבא-בטרא קמו. וקמו: (154) מלשון סבל, משא,
שנושאים אותו מיד זה ליד זה (מדברי רבינו בפירוש
המשניות). (155) שוודאי חוזרים, כמפורש במשנה שם.
וכפירושו של הר"י בן מיגאש, שאפילו אם אכל חוזר
וגובה, ראה להלן. (156) במועטין, מפורש במשנה שם
שארין נגבין, אבל רבינו פוסק כדעת רבין (שם קמו:), ראה
להלן. (157) רבינו מפרש המשנה הנ"ל כדעת ר"י בן
מיגאש, שבין במרובין ובין במועטין מדובר כשאכל, וסוף
המשנה הוא המשך של הרישא (שחילקה בין אכל שאינו
נגבה לבין לא אכל שגובה), שאם לא אכל חוזר וגובה
אפילו במועטין, ואם אכל אינו גובה במועטין, ואילו
במרובין אפילו אם אכל חוזר וגובה. וכשאר רבין שם ואמר
שלעולם סבלונות חוזרים, על-כרחנו שאפילו במועטין
ואפילו אם אכל, הם חוזרים. (158) היינו, כל אלה שעודם
קיימים ולא בלו. אבל אם בלו - דינם כמאכל ומשקה, כמו
שכתב רבינו בפירוש המשנה שם. (159) שנאכלו ואינם
קיימים.

כב. וכן פלים מועטים ששולח לה להשתמש שם
בבית אביה¹⁶⁰: אם נשתמשה בהן ובלו או אבדו -
אין משתלמין; אבל אם היו קיימין - חוזר הפל,
וגובה אותם בבית דין; שהדבר ידוע שלא שולחם
אלא דרך נוי בלבד.

1 בעלמא בלי קנין, וגם דבר שלא בא לעולם, וראה להלן פ"ח
2 שם הערה סב]. (139) בכתובות שם: "אל רבינא לרב
3 אשי, דברים הללו [=הנקנין באמירה] ניתנו ליכתב או לא
4 ניתנו ליכתב, אל לא ניתנו ליכתב" ופירש רבינו "לא ניתנו
5 ליכתב" כלומר, שאף אם נכתבו אין להם תוקף של שטר
6 (וראה בראב"ד ומגיד-משנה, וכן דעת הגאונים במאירי שם)
7 ואין דעות כל המפרשים שוות בזה (ראב"ד, ועיין 'תוספות'
8 שם). (140) כלומר, מכיון שאין להם תוקף של שטר,
9 כנ"ל. (141) שיש, כידוע, הפרש בין מלוה בעל-פה,
10 שגובה רק מנכסים בני חורין, שנמצאים ברשותו של הלוה,
11 לבין מלוה בשטר, שגובה אף מנכסים משועבדים, היינו,
12 שנמכרו לאחרים. (142) שיגבה מן הלוקחות. שלא עלה
13 על דעתם להשתעבד אלא מנכסים בני חורין, ולא מנכסים
14 משועבדים (מגיד-משנה ומאירי).

15 יח. המקדש¹⁴³ את האשה, אפילו קדשה באלף
16 דינר¹⁴⁴, בין שחזרה היא¹⁴⁵ בין שחזר הוא¹⁴⁶, בין
17 שמת¹⁴⁷ הוא בין שמתה היא - אין הקדושין
18 חוזרין¹⁴⁸ לעולם, אלא הרי הן מתנה גמורה שאין
19 להם חזרה.

20 (143) בבא-בטרא קמה. פלוגתא בין התנאים והאמוראים
21 בברייתא ובגמרא, וראה להלן. (144) בברייתא שם:
22 "קדשה בככר". (145) ובעלה גרש אותה בהסכמתו
23 לדרישתה ('חלקת מחוקק' סימן נ ס"א). (146) וגירשה.
24 ובזה אין שום פלוגתא, כי הרי הוא גרם. (147) ואף בזה
25 הכל מודים, מכיון שהיא יכולה לטעון: הבו לי בעלי
26 ואשמח בו (גמרא שם). [וברש"י לכתובות עו: "דמאן-
27 דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו - שאם מת החתן
28 הקידושין חוזרין", ולפי הגמרא בבא-בטרא שם, אם מת
29 החתן - אף למאן דאמר קידושין לאו לטיבועין ניתנו, אין
30 הקידושין חוזרין. אבל ברש"י מהדורא קמא (בשטמ"ק שם)
31 כתב: "במאס את הבתולה ומתה, האב חייב להחזיר את
32 הקידושין לבעל, לפי שלא ניתנו קידושין לטיבועין"].
33 (148) בגמרא שם: "אמר רב פפא, הלכתא בין שמת הוא,
34 בין שמתה היא והדר ביה הוא (=חזר בו הוא) - קידושין
35 לא הדרי (=כסף הקידושין אינו חוזר), הדרא ביא איה
36 (=חזרה בה היא) אפילו קידושי נמי הדרי. אמימר אמר,
37 קידושי לא הדרי, גזירה שמא יאמרו קידושין תופסין
38 באחותה". כלומר, אם יראו שהקידושין חוזרין, יחשבו
39 שהקידושין היו בטעות ולא תפסו, וממילא מותר המקדש
40 באחותה. [ומתוך זה, שרבינו לא העתיק גזירה זו בחזרה
41 היא, ואדרבה כלל ביחד חזר הוא וחזרה היא - נראה שאין
42 זה מטעם גזירה, אלא על-פי הדין, מפני שפוסק כרבי יהודה
43 הנשיא שאמר "קידושין לטיבועין ניתנו" (בבא-בטרא שם)
44 כלומר, כסף הקידושין נטבעין, נשקעין לעולם אצלה ולא
45 היה בדעת המקדש ליתן לה דוקא אם יחיו ביחד, אלא
46 נתכוון למתנה גמורה בכל אופן. ולפיכך הביא הלכה זו כאן
47 בהלכות זכיה ומתנה. ובפרק זה, שכולו עוסק באומדן דעת
48 במתנה, ולא הביאה בהלכות אישות, שאין טעמה מפני
49 החשש שיתירו את אחותה, אלא שזוהי מתנה גמורה על-פי
50 דיני המתנות. וכן פסק המאירי בכתובות עו: (עמוד 823)

50 (שם) ולא קנסו חכמים שוגג אטו מזיד, כמו שכתב רבינו
51 בפ"י מהלכות חובל ומזיק הלכה ג. וראה באבן-האזל.

יום שלישי ב' תשרי ה'תשע"ו

פרק שביעי

52 (1) נתבארו בו משפטי השושבינות - והוא מנהג ברוב
53 המדינות ששולחים החברים זה לזה מעות ביום חתונתן -
54 ויש ביניהם משפט ודין לפי שאינן מתנה גמורה אלא על
55 דעת להשתלם, וכל הנמשך בזה.

56 א. מנהג² פשוט ברוב המדינות, שפזמן שישא אדם
57 אשה משלחין לו רעיו ומידעיו מעות, כדי שיתחזק
58 בהן על ההוצאה שמוציא באשתו, ובאים אותן
59 הרעים והמידעים ששלחו לו ואוכלין ושותין עם
60 החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הפל במנהג
61 המדינה. ואלו המעות³ שמשלחין נקראין
62 שושבינות; ואותם ששלחו המעות ואוכלין ושותין
63 עם החתן נקראים שושבינין.

64 (2) דין השושבינות במשנה בבא בתרא קמד: ובגמרא שם
65 קמה: (3) ש"לא נאמרו דיני שושבינות אלא במעות בלבד"
66 (להלן הלכה טו, מהמשנה שם). (4) מלשון ריעות. וראה
67 רשב"ם שם דיבור המתחיל הכי גרסינן האחין.

68 ב. השושבינות⁵ אינה מתנה גמורה. הדברים
69 ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין בשביל שיאכל
70 וישתה בזה; ולא שלח אלא מפני שפדעו היה,
71 שאם ישא הוא אשה - יחזור וישלח לו כמו ששלח
72 לו. לפיכך, אם נשא זה אשה ולא החזיר לו
73 השושבינות - הרי זה תובעו בדין⁷ ומוציא ממנו.

74 (5) משנה וגמרא שם קמה: (6) [בכתב יד אברבנאל:
75 "בזוז", ובכתב יד תימן: "בזוז אחד". וראה בגמרא שם:
76 "עד זוזא"]. (7) משנה וברייתא שם.

77 ג. ואין יכול לתבעו עד שישא בדרך שישא הוא⁸.
78 פיצד? ראובן שישא בתולה⁹, ושלח לו שמעון
79 שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה¹⁰ - אינו
80 יכול לתבע להחזיר לו השושבינות; שהרי אומר
81 לו: איני מחזיר לך אלא בתולה, כמו שנתת לי.
82 וכן אם שלח לו בנשוא אלמנה - אינו יכול לתבעו
83 להחזיר לו בנשואי בתולה.

84 (8) כלומר, באותם התנאים ממש, לא גרועים ולא מעולים,
85 כמו שמפרש להלן. ומקור דבריו בברייתא שם: "עשו עימו
86 בשנייה (=בנישואי אשתו שנייה), וביקש לעשות עימו
87 בראשונה, יכול לומר לו לכשתנישא אשה אחרת, אעשה
88 עמך". ומזה מוכח שאם עשה עימו בשמחה קטנה אינו יכול
89 לתבעו לשמחה גדולה. אבל צריך עיון שהשמיט רבינו בבא
90 זז. (9) ששמחתה מרובה. (10) ששמחתה מועטת.

91 ד. עשה¹¹ ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא, ועשה

1 (160) המפורש במשנה שם, שאינן נגבין שהרי פירש לה
2 שתשתמש בבית אביה, - גם על זה חלק שם רבין ואמר
3 שכל שהוא קיים חוזר לעולם.

4 כג. חזרה¹⁶¹ היא בה - חזר הפל; ואפלו המאכל
5 והמשקה¹⁶² נותנת דמיו בזול¹⁶³. וכבר הספימו
6 הגאונים, שאם היו דמי מאכל ומשקה [שזה] ששה
7 - משתלמת ארבעה¹⁶⁴, אם חזרה בה; שלא נתן לה
8 מתנה זו אלא לדעת שלא תחזר בה.

9 (161) בבא-בתרא שם, סוף המימרא של רבין. (162) שכבר
10 כלו. (163) פחות משווים האמיתי של האוכל, משלמין
11 בזול, מכיון שאלמלי ידע זה האוכל שהוא ישא בהוצאות,
12 לא היה אוכל את המאכלים היקרים. (164) בגמרא
13 שלפנינו שם, מפורש כן: "עד כמה בזול עד תילתא". אבל
14 בכל כתבי-היד שם חסרות מילים אלו, וכן אינן ברי"ף.
15 ולפיכך מביא זאת רבינו בשם הגאונים.

16 כד. הורו רבותי, שאם היה מנהג המדינה שיעשה
17 כל אדם סעודה ויאכל לרעיו, או יחלק מעות
18 לשמשים ולחננין¹⁶⁵ וכיוצא בהן, ועשה בדרך
19 שעושין כל העם, וחזרה בה - משתלמת הפל; שהרי
20 גרמה לו לאבד ממון, וכל הגורם לאבד ממון חבירו
21 - משלם¹⁶⁶. והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא, שאין
22 זה נשבע ונוטל¹⁶⁷.

23 (165) [היינו שליחי ציבור. וכן דעת רבינו בפ"ד מהלכות
24 תפלה הלכה ח. ולא כמו שכתבו ה'תוספות' ברכות לד. ד"ה
25 לא יענה, שחזן הוא שמש בית הכנסת]. (166) כמו שכתב
26 רבינו בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז. והיינו מטעם
27 "דיני דגרמי", וכמו שהסבירו ה'תוספות' (בבבא-בתרא כב:
28 ד"ה זאת אומרת, בשם הר"י) שאם נעשה ההיזק בשעת
29 מעשה, הרי זה דיני דגרמי וחייב לשלם, ואף כאן כעת
30 שחוזרת בה, נעשה ההיזק (ט"ז באהע"ז סימן נ ס"ק ד).
31 והראב"ד חולק על דברי רבינו, וראה במגיד-משנה. [ואע"פ
32 שבחזרתה לא נתכוונה להזיק, ולדעת רבינו אין חיוב
33 ב"גרמי", אלא במתכוון להזיק (ראה בפ"ז מהלכות סנהדרין
34 הלכה א) - יש להבדיל בין דיין שטעה, שאם נחייבהו
35 לשלם, לא ידון לעולם, כמו שכתב הר"ף בפ"ד דסנהדרין
36 (ראה בסמ"ע סימן כה ס"ק ו), לבין מזיק אחר, שאע"פ
37 שלא התכוון להזיק - חייב לשלם. ומה שכתב רבינו
38 בתשובה בדין הפורץ גדר לפני בהמת חבירו, שאם נתכוון
39 כדי שתזיק - חייב, ואם לא נתכוון לכך פטור (ראה פ"ד
40 מהלכות נזקי ממון הלכה ב, במגדל-עוז ובמגיד-משנה) -
41 כנראה שבפורץ גדר הקילו יותר, מפני שההיזק אינו בא מיד
42 בשעת המעשה]. (167) [אע"פ שבגזול תיקנו חכמים שיהא
43 נשבע ונוטל (פ"ד מהלכות גזילה הלכה א) וכמו כן במזיק
44 (פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יז) ובמוסר ממון חבירו
45 לגוי, שהוא מדיני דגרמי, השאירו חכמים ב"תיקן" אם עשו
46 תקנה זו או לא (ב"ק סב). ופסק רבינו שאם תפש הנמסר
47 אין מוציאין מידו, ונשבע וזוכה במה שתפש (שם פ"ח
48 הלכה ז) - כאן בחזרה בה שלא התכוונה להזיק אין הדין
49 כן, מפני שכל תקנה זו אינה אלא מדין קנס (הלכות גזילה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. ³⁰ מְסַלֵּעַ וְלִמְעָלָה - אוֹמְדִין דַּעַת הַמְּשַׁלֵּחַ וְשֹׁעֵר
הַשּׁוֹשְׁבֵינִת: אִם אָדָם חָשׁוּב - מְנַכָּה לוֹ מַחְצָה³¹; ⁴⁷
וְאִם צָר עֵין וּמִדָּקְדָק בְּהוֹצָאתוֹ - אֵינוֹ מְנַכָּה לוֹ אֶלָּא
שֹׁעֵר מֵה שְׁאֵכָל וְשִׁתְהָ³², וּמְשַׁלֵּם לוֹ הַשָּׂאָר. ⁴⁸
⁴⁹ ⁵⁰

[ציון הלכה ח כאן הוא טעות, שהכול קשור ביחד: ⁵¹
"אומדין דעת המשלח ושיעור השושבינות (רש"ש). כלומר, ⁵²
אומדין דעתו אם הוא צר עין. וכמו כן מחשבין כמה שלח ⁵³
לו, בכדי לדעת כמה היא מחצה, באופן שהוא אדם חשוב. ⁵⁴
וכן בכתב־יד תימן ובדפוס רומי הכול מחובר כנ"ל. וכן ⁵⁵
נראה בבית יוסף אכן העזר סימן ס]. ⁵⁶ (31) אף שמסכום
גדול הרי המחצית הרבה יותר ממה שאכל, אין מדרכו של ⁵⁷
אדם חשוב לעשות חשבון מדוייק. והוא מוכן להעניק יותר ⁵⁸
ממה שהוא מקבל. ⁵⁹ (32) [כלומר, דינר אחד ולא יותר. ואף ⁶⁰
על פי שאם שלח שלושה דינרין מנכה לו דינר ומחצה ⁶¹
כמבואר למעלה, זה אינו אלא באופן הנ"ל שאין אומדין ⁶²
ואין מחשבין כלל, אבל כאן שאומדין ומחשבין - מחשבין ⁶³
בדיוק, כעין מה שכתב רבינו בפרק יח מהלכות מכירה ⁶⁴
הלכה יא, שאם בא לנפות מנפה את הכל, עיין שם].

ז. ³³ מֵת שֶׁמְעוֹן קָדָם שִׁישָׁא אִשָּׁה, אוֹיֵשָׁא וּמֵת
בְּתוֹךְ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה - אֵין רְאוּבֵן חֵיב לְהַחְזִיר לְיוֹרְשֵׁי
שֶׁמְעוֹן כְּלוֹם; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לָהֶם: תָּנוּ לִי שׁוֹשְׁבֵינִי
אֲשָׁמַח עִמּוֹ. ⁶⁵
⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸

(33) שם קמד: בגמרא. ⁶⁹ (34) יוצא מתוך דברי רב יוסף (שם) ⁷⁰
קמה. שדווקא אחרי שכלו כל שבעת ימי המשתה אפשר ⁷¹
לדרוש את השושבינות.

י. ³⁵ לְפִיכָף³⁵, אִם שָׁמַח עִמּוֹ³⁶ וְאַחֵר כֶּף מֵת שֶׁמְעוֹן,
אוֹ קָרָא לוֹ וְלֹא בָּא³⁷, אוֹ שָׁלָא הֵיךְ בְּמִדְיָה³⁸, אוֹ
שָׁלָא הוֹדִיעֵנו³⁹ - הוֹאִיל וְשָׁלְמוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה וְאַחֵר
כֶּף מֵת שֶׁמְעוֹן, חֵיב רְאוּבֵן לְהַחְזִיר הַשּׁוֹשְׁבֵינִת
לְיוֹרְשֵׁי; אוֹ כְּלָה⁴⁰, אוֹ בְּנִכּוּי אִם לֹא הוֹדִיעֵנו אוֹ לֹא
הֵיךְ עִמּוֹ בְּמִדְיָה⁴¹. ⁷²
⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷

(35) מימרא של רב יוסף (שם). ⁷⁸ (36) שכבר נתחייב להחזיר ⁷⁹
השושבינות. ⁸⁰ (37) כאמור למעלה הלכה ה שבמקרה זה ⁸¹
מחזיר לו כל השושבינות. ⁸² (38) שמחזיר לו השושבינות ⁸³
בניכוי מה שאכל ושתה (למעלה הלכה ו). ⁸⁴ (39) שגם בזה ⁸⁵
מנכה לו (שם). ⁸⁶ (40) כשקרא לו ולא בא. ⁸⁷ (41) שאינו ⁸⁸
חייב לשלם ליורשים, אלא כמה שהיה משלם לשושבין ⁸⁹
עצמו. ⁹⁰

יא. ⁴² מֵת רְאוּבֵן וְאַחֵר כֶּף נָשָׂא שֶׁמְעוֹן אִשָּׁה, וְשָׁלְמוּ
יָמֵי הַמִּשְׁתָּה: מְקוֹם שֶׁנִּהְיָ לְגַבּוֹת הַשּׁוֹשְׁבֵינִת
מִיּוֹרְשֵׁין - כּוֹפִין יוֹרְשֵׁי רְאוּבֵן לְהַחְזִיר בְּנִכּוּי⁴³; ⁸⁹
וּמְקוֹם שָׁלָא נִהְיָ - אֵין הַיּוֹרְשֵׁין מְשַׁלְּמִין כְּלוֹם. ⁹⁰
⁹¹ ⁹²

(42) כבר העיר הראב"ד שאין מקור בגמרא למנהג בעניין ⁸⁹
שושבינות. אולם רבינו למד כן מדיני סבלונות בקידושין כשם ⁹⁰
שלמדו משם (מה שנאמר בהלכה ט) שאם מת שמעון אין ⁹¹
ראובן חייב להחזיר מפני שאומר ליורשי שמעון: תנו לי ⁹²

שֶׁמְעוֹן בְּצִנְעָה, אוֹ¹² שֶׁעָשָׂה רְאוּבֵן בְּצִנְעָה, וְשֶׁמְעוֹן
בְּפִרְהוּסָא - אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבְעוֹ; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי
עוֹשֶׂה עִמָּךְ אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שְׁעִשִּׂית עִמִּי. ¹
² ³

(11) שם בבביתא. ⁴ (12) אף זה לא הוזכר בבביתא.

ה. רְאוּבֵן שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה, וְשָׁלַח לוֹ שֶׁמְעוֹן שׁוֹשְׁבֵינִת
וְאָכַל וְשִׁתָּה עִמּוֹ¹³, וְאַחֵר כֶּף נָשָׂא שֶׁמְעוֹן כְּנִשְׁוֹאִי
רְאוּבֵן עִצְמוֹ, וְכָא רְאוּבֵן וְאָכַל וְשִׁתָּה עִמּוֹ; אוֹ
שֶׁקָּרָא לוֹ שֶׁמְעוֹן וְלֹא רָצָה לְבוֹא¹⁴; אוֹ שֶׁהִיָּה
בְּמִדְיָה וְשָׁמַע קוֹל טְבִלָּא¹⁵, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דִּרְכָן
לְקָרוֹת אֶחָד אֶחָד אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמַע כְּבוֹא, וְשָׁמַע וְלֹא
בָּא - חֵיב לְהַחְזִיר לוֹ הַשּׁוֹשְׁבֵינִת כְּלָה¹⁶; שֶׁהָרִי
דַּע¹⁷ וְלֹא בָּא, אוֹ קָרָא לוֹ בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְכָן לְקָרוֹת
אֶחָד אֶחָד וְלֹא בָּא. ⁵
⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³

(13) בזה בוודאי מחזיר לו כל השושבינות. ¹⁴ (14) גם בזה ¹⁵
אין ספק שמחזיר לו כל השושבינות ואינו מנכה לו כלום, ¹⁶
שהרי קרא לו ולא בא. ¹⁷ (15) לוח חלק שעליו מכים ¹⁸
בקרונס להזמנת האורחים. [וכנראה שלפני רבינו הייתה ¹⁹
הגירסא בבבא בתרא קמה: "הווה במתא (=היה בעיר) ²⁰
ושמע קול טבילא, איבעי ליה למיתא (=הרי עליו לבוא)". ²¹
ולפנינו גירסה אחרת]. ²² (16) כלומר, בלי ניכוי כלל. ²³
(17) על ידי קול הטבילא, במקום שאין קוראין כל אחד.

ו. לֹא¹⁸ הִיָּה רְאוּבֵן בְּמִדְיָה - מְנַכֵּין¹⁹ לוֹ דְּמֵי מַה
שְׁאָכַל וְשִׁתָּה שֶׁמְעוֹן אֶצְלוֹ, וּמַחְזִיר לוֹ שָׂאָר
הַשּׁוֹשְׁבֵינִת²⁰. וְכֵן אִם הִיָּה בְּמִדְיָה וְלֹא קָרָא²¹ אוֹ
לֹא הוֹדִיעֵנו²² - מְנַכֵּין לוֹ; וְיֵשׁ לוֹ עָלָיו תַּרְעֻמַּת²³
מְפָנִי שְׁלֹא הוֹדִיעֵנו. ²⁴
²⁵ ²⁶

(18) נלמד מתוך ראשית המימרא שם, שדווקא אם היה ²⁷
במדינה צריך לבוא. ²⁸ (19) שם בגמרא. ²⁹ (20) ואין לו עליו ³⁰
תרעומת, על שלא קראו לו ולא הודיעו לו, שהרי לא היה ³¹
במדינה. ³² (21) נראה שרבינו גרס שם כגירסת כתב־יד ³³
מינכן: "לא ידע, איבעי ליה לאודועיה, לא אודעיה תרעומת ³⁴
אית ליה". והיינו, במקום שדרכן לקרות כל אחד ואחד. ³⁵
(22) על ידי קול טבילא במקום שאין קוראים לכל אחד ואחד. ³⁶
ונלמד מהרישא שם שאם שמע קול טבילא היה עליו לבוא ³⁷
- ומזה מוכח שאם לא שמע, יש לו עליו תרעומת על שלא ³⁸
הודיעו. ³⁹ (23) שם בגמרא. ⁴⁰

ז. וְכַמֶּה²⁴ מְנַכֵּין? נִהְיָ²⁵ בְּנִכּוּי: אִם דִּינָר אֶחָד שָׁלַח
לוֹ שֶׁמְעוֹן²⁶ - אֵינוֹ מַחְזִיר לוֹ כְּלוֹם, שֶׁהָרִי²⁷ זֶה דְּמֵי
מַה שְׁאָכַל; וְאִם יָתֵר עַל הַדִּינָר עַד סָלַע²⁸ - מְנַכָּה
לוֹ מַחְצָה²⁹. ³⁷
³⁸ ³⁹ ⁴⁰

(24) שם. ⁴¹ (25) כך אמר שם אב"י, שכן נהגו בני גנא. ⁴²
(26) בתור שושבינות. ⁴³ (27) כרגיל אוכל אדם בסעודת חתן ⁴⁴
בעד דינר אחד, אם שלח לו רק דינר. ⁴⁵ (28) שאז מאכילים ⁴⁶
אותו בריווח יותר. ⁴⁷ (29) [ומכיוון שהסכום הוא קטן אין ⁴⁸
אומדין דעת המשלח, ואין חוששין שמא הוא צר עין, עיין ⁴⁹
לחם משנה]. ⁵⁰

49 שהרי הגיע זמנה (מגיד משנה). (54) כדין בכור, שנוטל
50 חלק כפול בירושה. (55) שאינו מוחזק ביד המוריש בעת
51 מיתתו, וחוב שהוא ביד אחרים הרי הוא ראוי (פרק ג'
52 מהלכות נחלות הלכה א). (56) בהלכות נחלות שם.

53 יד. השולח תשורה⁵⁷ לחברו⁵⁸, או שנתן לו מעות
54 כשמתה ידו⁵⁹, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי
55 אפשר שלא תקח, והפציר בו עד שלקח⁶⁰, וכן כל
56 פיצא בקה - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה,
57 ואינו יכול לחזור הוא⁶¹ ולתבע, עד שיפירש שהוא
58 מלוה.

59 (היא מנחה שלוחה ממיני אוכלים כמו שנאמר (שמואל'
א ט, ז): "כי הלחם אול מכלינו ותשורה אין להביא". ולא
60 פירש שהיא מתנה אלא שלח לו בסתם]. (58) [ואף על פי
61 שלא מיאן לקבל, ולא הפציר בו. לפי שתשורה ממיני
62 אוכלים, לעולם היא מתנה, וכמו שכתב להלן הלכה טו בדין
63 שולח לחבירו כדי יין]. (59) שאינו מצווה לתת לו צדקה
64 דווקא אלא להחזיק בידו גם על ידי הלוואה או עשיית
65 שותפות איתו או להמציא לו מלאכה - כדי לחזק את ידו
66 עד שלא יצטרך לבריות, כמפורש בפרק ח מהלכות מתנות
67 עניים הלכה ז]. (60) [דווקא אם נתן בצורה זאת של
68 הפצרה, אבל אם נתן מעות סתם הרי זו הלוואה כמו
69 בשושבינות (למעלה הלכה א ולהלן הלכה טו). ונראה
70 שלכן תיקנו במשלוח מנות בפורים שישלח בשר או תבשיל
71 או מיני אוכלים (פרק ב מהלכות מגילה הלכה טו, ועיין
72 ביצה יד: במשנה), שמשלוח זה הוא למתנה ואילו מעות
73 הם להלוואה כנ"ל. פרט למתנות לאביונים, שאף על פי
74 שהן מעות, כיוון שנתנן לעני הפושט יד ומבקש, בוודאי
75 כוונתו למתנה ולא להלוואה. ומסתבר, לפי זה, שעני הנותן
76 לחבירו אפילו פירות בוודאי כוונתו על מנת להחזיר.
77 ולפיכך כתב רבינו בפרק ו מהלכות מתנות עניים הלכה יז:
78 "מעשר עני וכו' ואין עושין שושבינות", הרי שגם בנתינת
79 פירות יש דין שושבינות, כיוון שהנותן הוא עני. ואילו
80 בהלכות שמיטה ויובל, שלא מדובר בעני, כתב (פרק ו שם
81 הלכה י'): "דמי שביעית וכו' ואין עושין בהן שושבינות",
82 דקדק לכתוב "דמי שביעית", שרק בדמים יש דין
83 שושבינות, אבל בפירות אין דין שושבינות כנ"ל. וכמו כן
84 בהלכות מעשר שני (פרק ג הלכה כא), שאף שם לא מדובר
85 בעני, נראה שהמדובר בדמי מעשר שני (עיין שם) ועליהם
86 כתב ש"אין עושין בהן שושבינות", אבל בפירות אין דין
87 שושבינות. וכן מדוקדקים דברי התוספתא שדין מעשר עני
88 המדבר בפירות נשנה לחוד במסכת פאה שם, ואילו דיני
89 מעשר שני ושביעית, שהמדובר בהם בדמים, נשנו ביחד
90 בשביעית פרק ז. וראה בתוספתא כפשוטה, בפאה שם עמוד
91 [40]. (61) בכתב יד תימן חסרה תיבת "הוא".

93 טו. וכן השולח⁶² לחברו פדי יין וכדי שמן ופרות
94 בעת הנשואין - אין נגבין בבית דין, מפני שהיא
95 גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני שושבינות אלא
96 במעוֹת בלבד⁶³.

97 (62) שם קמד: בסוף המשנה. (63) הראב"ד כתב על שתי

1 שושביני ראובן ואשמה בו, וזה נלמד כמו שאמרו שם
2 לעניין קידושין שאם מת הבעל אין האשה חייבת להחזיר
3 המתנות מפני שאומרת להם תנו לי בעלי ואשמה עימו -
4 כמו כן למד רבינו דין של מת ראובן שתלוי במנהג, ממה
5 שאמרו שם שאם מתה האשה "מקום שנהגו להחזיר
6 קידושין מחזירין, מקום שנהגו שלא להחזיר אין מחזירין".
7 וכן כתב ר"י מיגאש. (43) שהרי אביהם לא היה ולא אכל
8 שם, וכבר כתב למעלה (הלכה ו) שאם לא היה ראובן
9 במדינה מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו.

10 יב. מת⁴⁴ ראובן אחר שנשא שמעון אשה, ושלמו
11 ימי המשתה⁴⁵ - כופין את יורשיו ומשלמין
12 השושבינות בכל מקום; שהרי נתחבב אביהן לשלם.
13 ואם פלה היה חייב לשלם - משלמין פלה; ואם
14 בנכיו - משלמין בנכיו.

15 (44) המגיד-משנה מביא את דברי הר"י מיגאש ומסתמך על
16 הסברה הפשוטה, שכיוון שנתחייב האב - חייבים היורשים
17 לשלם את חובו, אבל באמת אפשר למצוא מקור מפורש
18 להלכה זו, והיא: המימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן
19 (בבבא בתרא שם) כפירוש למשנה, ושם שאם מת
20 השושבין, נגבית השושבינות מבניו, והיינו באופן הנ"ל
21 כשמת ראובן אחרי שבעת ימי המשתה, שהרי באופן אחר
22 - זה תלוי במנהג (למעלה הלכה יא). (45) או כגון ששמח
23 עימו ואחר כך מת (למעלה הלכה י). שאם לא שמח ומת
24 בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב (למעלה הלכה ט).

25 יג. חמשה⁴⁶ דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית
26 דין, שאינה אלא כמו מלוה⁴⁷. ואינה משתלמת אלא
27 בעונתה⁴⁸ בעין נשואי ראשון⁴⁹; שזה כמו תנאי
28 הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זה שלח⁵⁰.
29 ואין בה משום רבית. אפילו שלח לו דינר והחזיר
30 לו עשרה - מתר; שלא על מנת להוסיף⁵¹ לו שלח.
31 ואין השביעית משמטתה⁵²; שאינו יכול לגש אותו
32 ולתבעו עד שישא בדרך שנשא הוא⁵³. ואין הבכור
33 נוטל בה פי שנים⁵⁴ בשתחזר לירשין; מפני שהוא
34 ראוי⁵⁵, ואין הבכור נוטל בראוי, כמו שיתבאר
35 במקומו⁵⁶.

36 (46) ברייתא שם קמה. וההנמקה שלה בגמרא שם קמה:
37 (47) כלומר, ולא כמתנה. (48) כשמגיעה עונת הנישואין
38 לחבירו. (49) כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ג והלכה ה.
39 (50) שיחזיר לו בעת נישואיו ולא קודם לכן "שיכול לומר
40 לו: איני רוצה לקבל [עתה] שאני רוצה לשמוח עימך, כדרך
41 ששמחת עימי (מגיד משנה). (51) שיכול היה גם לתת
42 פחות, והוסיף לו מרצונו הטוב, מחמת ידידות וריעות.
43 (52) ויכול לחבוע את השושבינות אחרי שמיטה. (53) והרי
44 זה דומה למלוה את חבירו לעשר שנים, היינו, שזמן
45 הפירעון מאוחר לשביעית, שאין השביעית משמטתו (פרק
46 ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ט), אחרי שאינו יכול ליגוש
47 אותו עכשיו בהגיע השנה השביעית. ואמנם אם היו
48 הנישואין בשנה השביעית - השביעית משמטתה בסופה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. לפיכך²², אם²³ אמר 'קנוני' מ'מני' - אפלו בשבת²⁵ 49
קונין²⁶ מ'מנו; שזה הקנין אינו צריך²⁷. 50

22 כלומר, כיון שחששו שמא תטרף דעתו עליו. 51
23 מימרא של רבי לוי, בבא-בבא קנו: (24) שאין לו 52
בטחון גמור שיקיימו את דבריו באמירתו גרידא. 53
25 שאסור לעשות בו קנין, וכל פעולה של מקח וממכר 54
(פרק כג מהלכות שבת הלכה יב). [ואע"פ שזה הקנין אינו 55
צריך ואינו מועיל - אסור, מפני שנראה כקונה. ועיין שם 56
הלכה יד]. 26 אם כי הקנין מיותר - עושים זאת כדי 57
להפסיק דעתו (גמרא שם). 27 והריהו כאילו אינו, ולפיכך 58
התירוהו בשכיב מרע. ומכאן, שאם הקנין הכרחי כגון 59
במתנת שכיב מרע במקצת (להלן הלכה טו) - לא התירוהו 60
אף בשכיב מרע, כנגוד לשיטת הרשב"ם שם ד"ה קונין 61
משכיב ומרע וכו', וה'תוספות' שם, ד"ה קונין משכ"מ. ומה 62
שהתירו בגט שכיב מרע שתסגור ותפתח הדלת ותקנה הגט 63
בשבת (גיטין עז:) - שם אין קנין החזקה ניכר כל-כך אלא 64
דומה כנועל בית לשמרו, ולפיכך התירוהו בשכיב מרע 65
(מאירי שם, ולחם-משנה כאן). 66

ד. ואין²⁸ שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי', אלא 67
כל השומע את דבריו הרי זה עד; שאין³⁰ אדם 68
משטה בשעת מיתה³¹. 69

28 בבא-בבא קע. מסקנה סופית של רבא. (29) כדין 70
כל הודאה שצריך לומר כן, שאם לא - אומר לו: "משטה 71
הייתי בך" (סנהדרין כט: ופ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה 72
ו). 30 כך נמק רבא את מסקנתו, אחר שפתר את הבעיא 73
(וראה הגהות הב"ח שם אות א). 31 אבל בריא, אם לא 74
אמר "אתם עדי", יכול לומר משטה אני בך, כמבואר 75
למעלה. [ושם בגמרא הכריעו גם, שאין צריך לומר 76
"כתבו", ורבינו השמיטו. וראה במגיד-משנה בשם 77
הרשב"א, וצ"ע]. 78

ה. שכיב מרע³² שצוה לתת מתנה לעבר שפמעי 79
אמו - זכה³³ העבר; מפני³⁴ שדעתו של אדם קרובה 80
אצל בנו³⁵, כמו שפארנו³⁶. 81

32 הוא-הדין לבריא, כמו שנראה מדברי רבינו בפכ"ב 82
מהלכות מכירה הלכה י (ראה מגיד-משנה שם), אלא 83
שבשכיב מרע מספיק באמירה, ואילו בבריא צריך קנין. 84
וראה פירוש המשניות לרבינו, בבא-בבא פרק מי שמת 85
(קמ:). [ואע"פ שמתעם זה ש"דעתו של אדם קרובה אצל 86
בנו", אמרו שפסיקות דמים לבן ולבת בעת הקידושין נקנית 87
באמירה (למעלה פ"ו הלכה יז, ובפכ"ג מהלכות אישות 88
הלכה יד) - אין זה אלא בדבר שבא לעולם (למעלה פ"ו 89
ה"ז), אבל אם ישנם "תרת לריעותא" (=שני חסרונות): 90
דברים בעלמא בלי קנין, וגם אינו בעולם כמו בריא האומר 91
לתת מתנה לעובר - לא קנה, ולא מועילה הסברה שדעתו 92
של אדם קרובה אצל בנו, וראה למעלה פ"ו הערה קל"ז. 93
33 אע"פ שהמזכה לעובר לא קנה, שהרי הוא כמי שלא 94
בא לעולם (הלכות מכירה, שם). 34 כרבי יצחק בשם רבי 95
יוחנן, שם קמב: שהעלה נימוק זה להסביר את המשנה שם 96
קמ: שרבינו מביא את תוכנה להלן הלכה ו. 35 ויש כאן 97

1 ההלכות (הלכה יא והלכה טו) שדבר זה אינו מחזור, לפי 1
2 שהוא מפרש כרשב"ם, שכאן מדובר שלא בעת הנישואין 2
3 או כשאינו אוכל אצלו, ולפי זה אין הבדל בין מעות ליין, 3
4 ועיין באור שמח. 4

פרק שמיני

1 נתבאר אי זה אדם נידון כבריא ואי זה נידון כשכיב מרע 6
2 לעניין חילופי דיניהן במתנות, והחילוק שיש בין שכיב מרע 7
3 למצווה מחמת מיתה ומשפטיהם ומתנותיהם. 8

א. הסומא או הפסח² או הגד³, או החושש בראשו 9
או בעינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהן⁴ - הרי הוא 10
כבריא לכל דבריו⁵ במקחו או בממכרו ומתנותיו. 11

2 שנקטעו רגליו. 3 שנקטעו ידיו. 4 שאינו חושש 12
13 בכל גופו. 5 שכן כתוב בשטר שכיב מרע (בבא-בבא 13
14 קנג.): "כד הוה קציר ורמי בערסיה (=כשהיה חולה ושוכב 14
15 במיטה)". ומכאן, שכל שלא הגיע למצב זה אינו נחשב 15
16 כשכיב מרע. 16

ב. אכל החולה שתשש כח כל הגוף וכשל כחו 17
מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, 18
והרי הוא נופל על המטה - הוא [הנקרא] שכיב 19
מרע⁶, ומשפטי מתנותיו אינם כמתנת בריא. כיצד? 20
21 שכיב מרע שצוה ואמר לתן לפלוני כף וכה, בין 21
22 בחל⁸ בין בשבת⁹, בין כתב¹⁰ בין לא¹¹ כתב - זכו 22
23 הפל פשימות¹² בכל מה שנתן להם, ואינו¹³ צריך 23
24 קנין; שדברי שכיב מרע ככתובין¹⁴ וכמסורין¹⁵ הן. 24
25 ודבר זה מדברי סופרים¹⁷. ואף על פי¹⁸ שאינו אלא 25
26 מדבריהם, עשו אותה כשל תורה¹⁹, כדי שלא 26
27 תטרף דעתו עליו שישמע שאין דבריו קיימים²¹. 27

6 כלומר, "שוכב חולה". "ואלישע חלה את חליו" 28
29 (מלכים-ב יג, יד) תורגם: "ואלישע מרע ית מרעהו". 29
7 כחכמים, ולא כרבי אליעזר (שם קנו:). וכרבי יהושע, ולא 30
31 כרבי אליעזר (שם קנו:). 8 שיכול לכתוב. 9 שאינו 31
32 יכול לכתוב. 10 שם קנג. עובדא במתנת שכיב מרע, 32
33 שהיה כתוב בה, ועוד מקומות. [ואם עבר וכתב בשבת, ראה 33
34 בפרק ל מהלכות מכירה הלכה ז]. 11 משנה, שם קנו: 34
35 וכן שם קעה. 12 שם קלז. וראה להלן הלכה ח. 35
36 שם קנא: מימרא של רב נחמן. 14 היינו, כקרקע 36
37 שקונים בשטר. 15 היינו, כמטלטלין שקונים במסירה או 37
38 במשיכה. 16 שם, קנא. 17 שם, קמז: כרבא בשם רב 38
39 נחמן, ולא כרבי זירא בשם רב, וכרב נחמן בשם רבה בר 39
40 אבוה, שלמדו זאת מן התורה. ויש אומרים שגם לדעתם 40
41 הוא מדברי סופרים, והפסוקים שמצאו אינם אלא אסמכתא, 41
42 וראה ב'תוספות' שם קמז. ד"ה מנין. 18 מסקנת הגמרא 42
43 שם, על רקע של סתירה בין שתי מימרות של רב נחמן. 43
44 לענין מחילת שטר חוב (שם). וראה להלן פ"י הלכה ב. 44
45 תבולבל. 21 שם בדברי רב נחמן, ולפי הפירוש השני 45
46 של הרשב"ם שם ד"ה מתנת. וכמו שכתב שם ד"ה ועשאוה 46
47 כשל תורה, שמאותו הטעם, שלא תטרף דעתו, עשאוה כשל 47
48 תורה. 48

ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה ו "כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" - אין עליו קדושה כלל. ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י). ולזה נתכוון רבינו במה שכתב בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ש"אם אמר אם תלד זכר וכו' וילדה טומטום וכו' הרי הן חולין כמו שביארנו, וזה ודאי נמשך למה שכתב לפנינו בהלכה, ו"כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח", והיינו בפ"ג שם הלכה י, כלומר שאינו קדוש מצד שאינו ראוי למזבח, וזה תלוי באיזה לשון אמר, אם אמר "לעולה" אין עליו קדושה כלל ואם אמר "למזבח" - ימכר ויביא בדמיו איזה קרבן שירצה, כנ"ל, אבל לעולם כוונת המקדיש גם לטומטום ואנדרוגינוס. וכמו שכתב כאן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה כאן, ובלח"מ בהלכות איסורי מזבח שם.

ז. שְׂכִיב מִרְעָה⁴⁵ שְׁאֵמְרוּ לוֹ: נִכְסֵי לְמִי? וְאָמַר לָהֶם: דֹּמָה⁴⁶ שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאִשְׁתּוֹ מְעַבְרַת, עֲכָשׁוּ⁴⁷ שְׁאִין לוֹ בֵּן אוֹ שְׁאִין אִשְׁתּוֹ מְעַבְרַת נִכְסֵי לְפָלוֹנִי⁴⁸; וְנוֹדַע שֵׁשׁ לוֹ בֵּן אוֹ שְׁהִיתָה אִשְׁתּוֹ מְעַבְרַת, אָף עַל פִּי שְׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הָבֵן אַחֵר כֶּף - אֵין⁴⁹ מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה.

(45) שם, קמו: - קמו. (46) עד עכשיו חשב. (47) ששאלתם העמידה אותו על הטעות. (48) "נכסיו" ולא "כל נכסיו" - הרי ששייר לעצמו כל שהוא, וראה להלן. (49) בגמרא שם אמרו שזה אפילו לחכמים שחולקים על רבי שמעון בן מנסיא, ואינם הולכים אחרי אומד הדעת, באופן שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר-כך בא בנו - מודים הם כאן כיון שגילה דעתו מפורש. ואע"פ שרבינו פוסק כרבי שמעון בן מנסיא (לעיל פ"ו הלכה א) - הביא גם הלכה זו, להשמיענו שאע"פ שלענין אומדנא (בפ"ו שם) יש הבדל בין כתב כל נכסיו לבין שייר לעצמו כל שהוא - כאן במפרש, אפילו אם שייר לעצמו, אין מתנתו מתנה.

ח. מִתְּנָת⁵⁰ שְׂכִיב מִרְעָה אֵינָה קוֹנֶה אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁵¹. וְאֵין אַחֵר זֹכֶה בְּדָבָר שְׁצִיָּה לוֹ, בֵּין בְּמַקְרָעֵי בֵּין בְּמַטְלָלִי, אֶלָּא לְאַחֵר מִיתָה⁵².

(50) בבא-בטרא קלה. ויותר מפורש שם קלז. (51) כלומר, לאחר גמר המיתה, ולא עם גמר המיתה. וכרבא ולא כאבבי, ואף אבבי חזר בו (שם). (52) כלומר, לא זו בלבד שאין קנינו אלא לאחר מיתה - אלא שגם אינו זוכה בזה למפרע משעת אמירה ולא כדעת ה'תוספות' (גיטין יד: ד"ה הא) שזוכה למפרע. וראה 'קצות החושן' סימן רנ ס"ק א שהאריך בזה.

ז. לְפִיכָף⁵³ מוֹצִיאִין לְכַתְּבַת⁵⁴ הָאִשָּׁה וּמִזֶּן הָאֵלְמָנָה

גמירות דעת גמורה, וזה מועיל אף שאינו בעולם. 36) בהלכות מכירה, שם.

ו. אָמַר³⁷: אִם³⁸ יִלְדָּה³⁹ אִשְׁתִּי זָכָר - יִטַּל מִנָּה, וְאִם נִקְבָּה - מֵאֲתִים⁴⁰, וְיִלְדָּה זָכָר - נוֹטֵל מִנָּה; יִלְדָּה נִקְבָּה - נוֹטֵל מֵאֲתִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה⁴¹ - הַזָּכָר נוֹטֵל מִנָּה, וְהַנִּקְבָּה מֵאֲתִים; יִלְדָּה טֹמְטוֹם⁴² וְאֲנֶדְרוֹגִינוֹס⁴³ - נוֹטֵל כְּפָחוֹת שְׁבִשְׁנֵיהֶם⁴⁴.

(37) משנה שם קמ: והיינו, שכיב מרע, הנזכר לעיל, שהרי בבריא צריך קנין ולא די באמירה בלבד. וראה במגיד-משנה מה שכתב בשם ר"י מיגאש. (38) שם. (39) כלומר אם תלד, וכו' במשנה שם. (40) כן דרכו של אב לדאוג יותר לבתו, שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה, כבן (שם קמא). (41) כלומר, תאומים. ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא במשנה שם: "האומר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה, ילדה זכר יטול מנה. נקבה מאתים, ילדה נקבה נוטלת מאתים. ילדה זכר ונקבה, זכר נוטל מנה, נקבה נוטלת מאתים". וכן הוא בכ"י מינכן (והמילים "אם זכר מנה, אם נקבה מאתים" שלפני המילים "ילדה זכר ונקבה" - חסרות) ולפי"ז על-כרחנו נפרש "ילדה זכר ונקבה" - היינו שילדה תאומים, ומה שאמרו ברישא "האומר אם ילדה אשתי וכו'", היינו שאמר שני הדברים ביחד: אם ילדה זכר יטול מנה, נקבה מאתים. ורשב"ם שם גרס במשנה כמו שהוא לפנינו, ופירש ששתי בבות הן במשנה. וילדה זכר ונקבה, היינו ילדה זכר או נקבה, אבל בתאומים אין להם כלום. והוכיח כן מהגמרא, שם קמא: באומר "המבשרני". ורבינו סובר שרק שם אין להם כלום, מפני שלידת תאומים אינה בשורה בשבילו. אבל כשמוזהב לבניו - מזכה גם לתאומים, שהרי הם ילדיו - לחם-משנה]. (42) אדם שמקומם של אברי המין - אטום. ולא ידוע אם הוא זכר או נקבה. וראה בפ"ב מהלכות שופר הלכה א. (43) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. ודעת רבינו, שדינו כספק זכר וספק נקבה, ראה בפ"ב מהלכות אישות הלכה כד. ולגבי קדושת הבכור, נתמעט בפירוש (בכורות מב. וראה בפ"ב מהלכות בכורות, הלכה ה). (44) כן פסק גם בפ"ה מהלכות נחלות, הלכה ב. ומקור הדברים, מהרישא של המשנה שם: "הניח בנים ובנות וטומטום וכו' הזכרים דוחים אותו אצל נקבות וכו' הנקבות דוחות אותו אצל זכרים", ובדעת רבא בגמרא שם ש"דוחים אותו ויש לו", כפחות שבשניהם. ומה שאמרו במשנה שם: "האומר אם תלד אשתי זכר וכו' ילדה טומטום אינו נוטל" - הוא לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שאמר בדין מקדיש עובר אם זכר ואם נקבה, ש"אם ילדה טומטום ואנדרוגינוס, אין קדושה חלה עליהן", שלדעתו אין כוונת המקדיש אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. ואין הלכה כמותו, אלא שאם אמר "אם זכר לעולה, ואם נקבה לשלמים" אין קדושה חלה על הטומטום, שהרי אפילו אם הקדישו בפירוש לכך אינו קדוש, לפי שאינו ראוי לקרבן, אמנם אם יאמר "אם זכר ואם נקבה" - הרי אלו למזבח", וילדה טומטום - ימכר ויביא בדמיו כל קרבן שירצה. שכן הדין במקדיש טומטום ואנדרוגינוס (ראה בפ"ג מהלכות איסורי מזבח, הלכה י).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממונות, ולא כרב. (59) והוא-הדין לקנין גרידא בלי כתיבה (הגהות מיימוניות). (60) והיינו, שגילה דעתו בפירוש שנותן מחמת מיתה, שאז אינו צריך קנין (להלן הלכה יז), אבל באופן אחר, הקנין אינו מיותר אלא אדרבה - הכרחי, כמבואר להלן הלכה טו (מגיד-משנה). וראה ברשב"ם וב'תוספות' שם ד"ה מתנת שכיב מרע. (61) שאין צריך קנין (למעלה הלכה ב). (62) שוויתר על הזכות של שכיב-מרע, ורוצה להקנות לו בקנין רגיל. (63) שהרי עם כל זה, אינו מכוון אלא למתנת שכיב מרע, שהיא לאחר מיתה, כנ"ל. (64) יש אומרים, שאף אם נמסר השטר למקבל בחיי הנותן, אינו קונה, אחרי שכוונת הנותן היתה שיקנה אחר מיתה (הגהות מיימוניות). וראה להלן הלכה יב, ובמה שכתבנו שם. [ומה שכתב להלן פרק יב (הלכה טו) שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו להקנות הגוף מהיום, ומה שכתב "לאחר מיתה" אינו אלא לפירות - אין זה אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע, אין זמנו מוכיח עליו, שמקנה לו הגוף מהיום, - שוודאי לא נתכוון להקנות לו אלא לאחר מיתה].

יא. ואם קנו ממנו פדי' ל'פות כח המקבל', 68
כגון' שכתוב: 'וקנינו ממנו מוסיף על מתנה זו - 69
הרי היא קנימת'. 70

(65) שם בגמרא, דברי רבא ואחרים. (66) והדגיש את זה מפורש בעת הקנין או בשטר כדלהלן. (67) ולא לבטל זכות מתנת שכיב-מרע. (68) על נוסח אחר, ראה להלן הלכה יג. (69) והיא מתנת שכיב מרע.

יב. שכיב מרע' ש'אמר 'כתבו' ונתנו לפלוני 71
מנה' 72, ומת קדם ש'כתבו ונתנו לו' 73 - אין כותבין 74
ואין נותנין; ש'מא לא גמר להקנותו אלא בשטר, 75
ואין שטר לאחר מיתה. 76

(70) שם קלה: מימרא של רבי אלעזר, והסכים לו רבי יוחנן. (71) שטר קנין. (72) קרקע שוה מנה, שקנינה בשטר (וראה לחם-משנה). [נהמדובר במצווה מחמת מיתה שאינו צריך קנין (להלן הלכה יז). וראה למעלה הלכה יז]. (73) שאם כתבו ומסרו בחיים, קנה המקבל מיד, שאינה גרועה ממתנת בריא, ומכאן שמדובר בשטר קנין, ומנה היינו קרקע שוה מנה (לחם-משנה).

יג. ואם אמר 'כתבו' פדי' ל'פות כח המקבל, כגון' 74
ש'אמר 'נתנו מנה לפלוני', ואמר 'ואף כתבו ונתנו לו' 75
- הרי אלו כותבין וחותמין ונותנין לאחר מיתה. 76
(74) שם קלו.

יד. שכיב מרע' ש'כתב פל' 75 ש'כתב פל' 76 נכסיו מתנה סתם' 77,
ולא ש'יר כלום' 78, אם עמד - חזיר' 79. ואפלו' 80 קנו
מיד' פדי' ל'פות את כחו' 81. בין שהקנה פל' נכסיו
לאחד' 82 בין שפתכם לשנים' 83. שאמר דעת הוא,
שלא נתן זה הפל' 84, אלא שנתפון שלא יקנו כלום
אלא לאחר מותו. 85

1 והקנות' 55 מיד אלו ש'צוה לתת להם' 56; ש'הרי
2 במיתתו' 57 נתחייבו הנכסים בכתבה ובמזונות, ואילו
3 שנתן להם לא יקנו אלא לאחר מיתה.

(53) כלומר, לפי שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה. (54) היינו, "כתובת בנין דכרין" (פס"ז מהלכות אישות הלכה ז), שהיא כירושה ואינה גובה מנכסים משועבדים (=לקוחות ומקבלי מתנה) כמפורש בכתובות נב: ונה. וכן פסק רבינו בפי"ט שם הלכה ט. אבל סתם כתובה - גובה אף ממשועבדים (פס"ז שם הלכה י). ועיין מגיד-משנה. (55) שאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים (גיטין מח: ופרק יח מהלכות אישות הלכה יג). (56) בבא-בטרא קלג. מימרא של רבא, לגבי מזון האלמנה. וסובר רבינו שהוא-הדין למזון הבנות ולכתובת בנין דכרין. והראב"ד פיי"ט מהלכות אישות שם חולק על רבינו בזה, עיין שם. (57) אין הכוונה ל"עם גמר מיתה", לעומת מתנת שכיב מרע שהיא "לאחר גמר מיתה" (ראה בבא-בטרא קלז), שהרי כתובת בנין דכרין היא כירושה (למעלה הערה נג) וכירושה אינה אלא לאחר גמר מיתה (ועיין 'קצות החושן' סימן רנב ס"ק א) - אלא בשניהם, גם בכתובת בנין דכרין ומזון האשה והבנות, וגם במתנת שכיב מרע, אין הדבר נגמר אלא לאחר גמר מיתה. ומה שכתב "במיתתו" היינו לאחר גמר המיתה, ולפי ששניהם באים כאחד - אין מתנת שכיב מרע יכולה לבטל מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין. וכן כתב הרי"ף בבבא-בטרא פרק ח (קלג). וכן כתב גם רבינו בעצמו בפי"ט מהלכות אישות שם: "הואיל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה - הרי המתנה וחייב הנכסים בתנאים אלו (=מזון האלמנה והבנות וכתובת בנין דכרין) באין כאחד, ולפיכך אלמנתו ובנותיו ניזונות מנכסיו, ובניו יורשים כתובת אמן שמתה בחיי בעלה". וב'קצות החושן' שם הטעים הלכה זו, שמתנת שכיב מרע שבאה בבת אחת עם התנאים הנ"ל אינה מבטלת אותם, מפני שמתנת שכיב מרע אינה אלא "דברי תלמיד", כלומר מרצונו של האדם עצמו, ואילו מזון האשה והבנות וכתובת בנין דכרין הם "דברי הרב", כלומר תקנת חכמים, וכלל הוא בידינו - דברי הרב ודברי התלמיד, דברי הרב קודמין, ומקור לזה דברי הגמרא בתמורה כה. "אמר על הבכור עם יציאת רובו (=שאז נתקדש מאליו בקדושת בכורה), עולה (=יתקדש לעולה) - דברי הרב (=קדושת בכורה שהיא במצות התורה) ודברי התלמיד (=קדושת עולה שהיא בנדבת לבו של האדם) דברי מי שומעים?" כלומר, חלה עליו קדושת בכורה. וראה בלחם-משנה כאן. ועיין בהלכות אישות שם הערה נז. ולהלן פרק יב הלכה י ובהערה מג.

44 י. מתנת' 58 שכיב מרע ש'כתוב בה קנין' 59, בין ש'היתה
45 במקצת' 60 נכסיו בין ש'היתה בכל נכסיו' 61 - חוששין
46 לה ש'מא לא גמר להקנותו אלא בשטר' 62; והואיל' 63
47 ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה - אין שטר
48 לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה' 64.

(58) בבא-בטרא קנב. כשמואל, שהלכה כמותו בידינו

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 (75) משנה, שם קמו: ומימרא של שמואל שם קנא:
- 2 (76) ודוקא כל, כדלקמן. (77) שלא כתב מפורש שזו היא
- 3 מתנת שכיב מרע, וראה להלן הלכה יז. (78) במשנה, שם:
- 4 "ולא שייר בקרקע", אבל בגמרא שם קנ: שקרקע לאו
- 5 דוקא, ואפילו מטלטלין - הם שיור. וראה להלן הלכה טו.
- 6 (79) כלשונו של שמואל. ובמשנה שם: "אין מתנתו קיימת",
- 7 שאפילו לא חזר במפורש, המתנה בטלה מאליה, אם עמד,
- 8 וראה להלן הלכה כו, ובשו"ע סימן רנ סעיף ב. (80) שם,
- 9 כדברי שמואל. (81) שבלי זה אינו קונה אפילו לאחר
- 10 מיתה, כמבואר למעלה הלכה יא. (82) גיטין ט. מימרא
- 11 של רב נחמן. (83) במשנה, ובמימרא של שמואל: "הכתוב
- 12 כל נכסיו לאחרים", - לשון רבים. וראה בשו"ע שם סעיף
- 13 יא, ובסמ"ע שם ס"ק לב. (84) כלומר בחייו, שאין אדם
- 14 נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.
- 15 טו. ש"ר⁸⁵ פלוגם לעצמו, בין קרקע⁸⁶ בין מטלטלין⁸⁷
- 16 - הרי"ם⁸⁸ זו מתנה במקצת, וסתמא⁸⁹ כמתנת בריא,
- 17 שקונה מזמן הפתיחה⁹⁰. לפיכך אינו חוזר⁹¹. והוא
- 18 שקנו מידו: שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה
- 19 קנין⁹², בין עמד⁹³ בין לא עמד.
- 20 (85) משנה, שם קמו: וגמרא שם קנא: (86) משנה, שם.
- 21 (87) גמרא שם קנ: (88) משנה, שם. (89) כשלא כתב
- 22 מפורש כי היא מתנת שכיב מרע. (90) [בפ"א מהלכות
- 23 מכירה הלכה ז, כתב רבינו בשטר מכירה או מתנה: "כיון
- 24 שהגיע השטר לידו קנה", וכן כתב להלן הלכה יח. וכן הוא
- 25 בשו"ע חושן-משפט סימן קצא סעיף א (ועיין שם בבאור
- 26 הגר"א ס"ק ב), ואם כן צריך להיות כאן: "מזמן הנתנה",
- 27 כלומר: נתינת השטר ליד המקבל. (91) כיון שכבר קנה
- 28 מחיים. והמגיד-משנה (להלן הלכה טז) הביא כן בלשון
- 29 הגמרא בבא-בבא-בבא קנא: ובמשנה (שם קמו): "שייר קרקע
- 30 כל שהוא - מתנתו קיימת". (92) גמרא שם קנא:
- 31 (93) ככל מתנת בריא.
- 32 טו. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו
- 33 אומדין דעתו ואומרינן: הואיל ושייר⁹⁴, לא נתפנן
- 34 אלא להקנות לו מחיים כמתנת בריא.
- 35 (94) וזהו סימן שלא מחמת מיתה נתן, שהרי שייר לעצמו,
- 36 אלא האמין שיחיה עוד ויצטרך לשירור זה.
- 37 יז. אב"ל⁹⁵ אם נתן לו המקצת בפרוש כמתנת שכיב
- 38 מרע⁹⁶, שאינו אלא לאחר מיתה - אינו צריך קנין.
- 39 ואם עמד - חוזר; ואם לא עמד - קנה זה המקצת.
- 40 ואם היה בה קנין - לא קנה אלא אם כן היה מיפה
- 41 פחו, כמו שבארנו⁹⁷.
- 42 (95) שם בגמרא. (96) זהו "מצוה מחמת מיתה" בגמרא
- 43 שם, ולהלן הלכה כג. וראה בהשגת הראב"ד. (97) למעלה
- 44 הלכה י"א.
- 45 יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו ופרש
- 46 שנתן הכל מעכשו והקנה מחיים⁹⁸; שאין⁹⁹ זה מתנת
- 47 שכיב מרע, אלא כשאר כל מתנות הבריא, שאם

- 48 הגיע השטר ליד המקבל או שקנו מיד הנותן - קנה
- 49 הכל, ואין יכול לחזור בו.
- 50 (98) כלומר, אל תטעה שזוהי מתנת שכיב מרע.
- 51 (99) כלומר, אלא דע שאין זה מתנת שכיב מרע, כיון שפירש
- 52 שמקנה לו מחיים. וזה נלמד מתוך ההלכה הבאה, שאם
- 53 כתב לו מחיים בלבד הרי זו מתנת בריא. וכן הוא בכמה
- 54 מקומות בתלמוד, שישנה מתנת שכיב מרע שהיא במתנת
- 55 בריא (מגיד-משנה).
- 56 ימ. הנותן¹⁰⁰ מתנה פשהוא שכיב מרע, וכתב פה
- 57 'בחיים ובמות', או 'מחיים'¹⁰¹ ובמות', בין בכל בין
- 58 במקצת¹⁰² - הואיל וכתוב בו 'ובמות', הרי זו מתנת
- 59 שכיב מרע. שזה שכתוב פה 'ובמות' - שלא יקנה
- 60 אלא לאחר מיתה¹⁰³; וזה שכתוב פה 'מחיים' -
- 61 סימן לישב את דעתו שיחיה מחלי זה¹⁰⁴.
- 62 (100) בבא-בבא קנא. ושם מחלוקת רב ושמואל על רקע
- 63 עובדא מסויימת, ונהרדעי פסקו כרב. (101) כאמיר ולא
- 64 כרבא, שאם כתב "מחיים" כוונתו שיקנה מחיים, אלא גם
- 65 בזה, כאומר "בחיים", כוונתו לסימן טוב וליישב דעתו,
- 66 כדלהלן. (102) שהרי כתב בפירוש "ובמות" (וראה
- 67 למעלה הלכה טז). וראה במגיד-משנה ולחם-משנה.
- 68 (103) כיון שהוא שכיב מרע. ואולם, בריא הכותב כן, כוונתו
- 69 להקנות לו מהיום ועד עולם (לקמן פ"ב הלכה טז).
- 70 (104) גמרא שם. שלפי שהזכיר מיתתו, לא רצה להיות פותח
- 71 פיו לשטן, ולפיכך כתב שם "בחיים" או "מחיים", לאמר:
- 72 המקום יציילני מחולי זה ולא אמות (רשב"ם שם).
- 73 ב. שכיב מרע¹⁰⁵ שנתן הנכסים¹⁰⁶, שהדבר גלוי¹⁰⁷
- 74 שהן כל נכסים שיש לו - הרי זה כמתנה במקצת,
- 75 ואם קנו מידו¹⁰⁸ ועמד¹⁰⁹ - אינו חוזר; חוששין¹¹⁰
- 76 אנו, שאמר¹¹¹ נשאר לו נכסים אחרים במקדינת הים.
- 77 עד שיאמר 'כל נכסי שהן אלו'¹¹², או¹¹³ שהיה
- 78 מחזק¹¹⁴ שאין לו נכסים אלא אלו, ואחר כך תהיה
- 79 המתנה בכל.
- 80 (105) שם קמח: מימרא של רב אחא בר מניומי בשם רב
- 81 נחמן. (106) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לך". ומה
- 82 שאמרו שם: "שכתב כל נכסיו לאחרים", היינו שפירט כל
- 83 הנכסים הידועים לנו (רשב"ם ור"י מיגאש שם).
- 84 (107) כלומר, שעד כמה שגלוי וידוע לנו, אין לו כאן נכסים
- 85 אחרים. (108) שהרי מתנה במקצת צריכה קנין.
- 86 (109) ואם מת זוכה המקבל אף בלי קנין, כדין מתנת שכיב
- 87 מרע בכולה. וכל החשש, שמה היא מתנה במקצת, אינו
- 88 אלא לטובת המקבל (מגיד-משנה). ויש חולקים עליו. וראה
- 89 הגהת הרמ"א לחושן-משפט סימן רנ סעיף ט.
- 90 (110) בספרות התלמודית, משתמשים בביטוי "חוששים" אף
- 91 להקל, וראה סמ"ע שם ס"ק כט. (111) אחרי שלא כתב
- 92 מפורש: "כל הנכסים". ויש אומרים שגם הקנין מראה
- 93 שהתכוון למתנת בריא (משנה-למלך בשם הרשב"א).
- 94 (112) כעין גירסת הר"ח והרי"ף: "כל נכסי אלו הן".
- 95 ובנוסחתו שם: "כל נכסי". ויש אומרים שאם הלשון "כל"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בייפוי כח. אחרת לא היה קונה המקבל אפילו כשלא עמד, 48
כאמור למעלה הלכה יז. 49

כד. והמפרש¹³¹ פנים¹³², והיוצא בשירא¹³³, והיוצא 50
בקולר¹³⁴, והמספין¹³⁵, והוא שקפץ עליו החלי¹³⁶ 51
והכביד עליו חלי¹³⁷ - כל אחד מארבעתן¹³⁸ במצוה 52
מחמת מיתה, והרי דבריו בכתובין וכמסורין, 53
ומקמיין אותן אם מת¹³⁹; ואם נצל ועמד¹⁴⁰, אפלו 54
קנו מידו במקצת - חוזר, כדין כל מצוה מחמת 55
מיתה. 56

(131) המפליג לדרך רחוקה. משנה גיטין סה: לענין גט. 57
ובגמרא שם סו. הביאו המימרא של רב הונא, המשווה 58
מתנה לגט. והיינו, שגם במתנה - דין אלו כמצוה מחמת 59
מיתה. (132) שהדרך בים היא הרת סכנות. (133) עם 60
חבר אנשים למדבר, וראה פירוש המשניות לרבינו, שם. 61
(134) מובל מטעם המלכות מבית הסוהר לגדרום, וראה 62
פירוש המשניות, שם. (135) הוספה של רבי שמעון שזורי 63
במשנה שם. ובחולין עה: פסקו כמותו. (136) ירושלמי 64
גיטין פ"ו הלכה ז (הובא בר"ן לגיטין שם). (137) היינו, 65
שתש כל הגוף. (138) זו היא שיטת הרי"ף, שמה שאמר 66
רב הונא שמתנה דומה לגט, שהוא כמצוה מחמת מיתה, 67
היינו בכל ארבעת הדברים האלו, ואע"פ שהיוצא בשיירה 68
והמפרש בים, דעתם לחזור, ואינם הולכים למות - אף הם 69
כמצוי מחמת מיתה הם, לפי שדעתם לעזוב מקום זה, 70
ולהשתקע במקום אחר, לפיכך אם חזרו לכאן, מתנתם 71
בטלה אפילו אם נתנו מקצת מנכסיהם ובקנין (נמוקי-יוסף 72
לב"ב פ"ט בשם רבינו יונה, וראה סמ"ע סימן רנ ס"ק כב). 73
ויש חולקים על זה ואומרים שרק מסוכן ויוצא בקולר 74
שהולכים למות, דינם כמצוי מחמת מיתה (הרא"ש בגיטין 75
שם). (139) [זהו ביוצא בקולר ובמסוכן, ואילו יוצא 76
בשיירה ומפרש בים - כשהגיעו למחוז חפצם והשתקעו 77
שם, וראה בהערה למעלה]. ועיי' 'באר היטב' סימן רנ ס"ק 78
יז. (140) ויוצא בשיירה ומפרש בים שחזרו למקומם 79
הראשון, כנ"ל. 80

כה. שכיב מרע¹⁴¹ שננתק מחלי לחלי, אם¹⁴² לא 81
עמד¹⁴³ ולא הלך על משענתו בשוק¹⁴⁴ - מתנתו 82
מתנה¹⁴⁵. 83

(141) שנתן כל נכסיו, או ציוה מחמת מיתה וחילק מקצת 84
נכסיו. גיטין עג. מימרא של רבי אלעזר בשם רב, וכן מסקנת 85
הגמרא שם. (142) מסקנת הגמרא שם. (143) בין החולי 86
הראשון לבין החולי השני. (144) דוקא בשוק. אבל הלך 87
במשענת בבית אין זו עמידה (חושן-משפט סימן רנ סעיף 88
ב בהגהת הרמ"א). (145) שבוודאי יש בו עדיין מחולי 89
ראשון, ומת מחמתו. 90

כו. עמד¹⁴⁶ בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת 91
ממנו והלך על משענתו¹⁴⁷ - אומדין אותו על פי 92
רופאים¹⁴⁸: אם מחמת חלי הראשון מת - מתנתו 93
קיימת; ואם¹⁴⁹ לאו - אין מתנתו קיימת. ואם הלך 94

נכסיי אלו הן" אינו נותן מקום לשויר, כל-שכן שהלשון "כל 1
נכסיי" מוכיח שאין לו יותר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש, 2
וראה בכסף-משנה). (113) כתשובת מר בר רב אשי, שם. 3
(114) והיינו, שמקובל בסביבה זו, שאדם זה אין לו נכסים 4
יותר, ולא שצריך עדים על כך. וראה סמ"ע שם ס"ק לא. 5

כא. שכיב מרע¹¹⁵ שפכת כל נכסיו לאחרים - 6
רואין: אם פמחלק¹¹⁶ פתבם: מת - קנו¹¹⁷ קלן, עמד 7
- חוזר¹¹⁸ בקלן; ואם¹¹⁹ פנמלף¹²⁰, אחר ששיר חזר 8
וקתב, וקנו¹²¹ על כל אחד ואחד: מת - קנו 9
קלן¹²², עמד - אינו חוזר אלא באחרון; שהרי נתן 10
לו כל הנכסים הנשארים. 11

(115) מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן (שם). 12
(116) שלכתחילה היה בדעתו לחלק את כל נכסיו, כגון 13
שחילק לכולם בבת אחת, בלי הפסק. ראה שו"ע סימן רנ 14
סעיף יא. (117) אפילו בלי קנין, כדין שכיב מרע (שו"ע 15
שם). (118) אף אם היה קנין בייפוי כח (ראה שו"ע שם). 16
(119) לשון המימרא. (120) שלכתחילה לא היה בדעתו 17
לחלק כל נכסיו. וההוכחה לכך היא ההפסקה שבין מתן 18
למתן, ויוצא שלראשונים היתה זו מתנה במקצת, ולאחרון 19
היא מתנה בכולה. (121) כדין מתנת שכיב מרע במקצת, 20
שצריכה קנין. (122) גם האחרון, ואע"פ שאצלו היא מתנת 21
שכיב מרע בכולה. וצריך לאמר שקנינו היה בייפוי כח, 22
כנ"ל הלכה י"א (ראב"ד ומגיד-משנה). 23

כב. הפותב¹²³ כל נכסיו¹²⁴ לעבדו¹²⁵ ועמד - חוזר 24
בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא¹²⁶ עליו שם 25
בן חורין. 26

(123) גיטין ט. מימרא של רב יוסף בר מניומי בשם רב נחמן. 27
(124) דוקא כל נכסיו, אבל אם שייר - אף עצמו לא קנה 28
(פ"ז מהלכות עבדים הלכה א). (125) שנכסיו קנויים לו, 29
וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות (הלכות עבדים שם 30
הלכה ב). (126) ואין בן חורין חוזר ונעשה עבד, ואדוניו 31
יודעים זאת, ולפיכך יש להניח שכונתם היתה לשחרר 32
העבד מיד. וראה 'תוספות' שם ד"ה ואינו (מגיד-משנה 33
בשם הרשב"א, ובשו"ע חושן-משפט סימן רנ סעיף טו, 34
וסמ"ע שם ס"ק מח). 35

כג. שכיב מרע¹²⁷ שצוה מחמת מיתה, פגון שהיתה 36
דעתו נוטה שהוא מת ודאי, ונכר¹²⁸ דבר זה מפלל 37
דבריו¹²⁹, אף על פי שנקנו מידו¹³⁰ במקצת, אם עמד 38
- חוזר. 39

(127) שם קנא: פסק דין של רב נחמן. ודוקא שכיב מרע, 40
אבל בריא שציוה מחמת המיתה, אין דינו כמצוה מחמת 41
מיתה, אלא-אם-כן מת סמוך לצוותו יום או יומיים 42
(הגהות מיימוניות להלן הכ"ד). (128) אף שלא אמר 43
מפורש, וכל-שכן אם אמר כן מפורש, וראה בשו"ע שם 44
סימן רנ סעיף ז. (129) כמו האשה שהתאוננה ואמרה: "וי, 45
שאשה זו הולכת למות", ואמרו זוהי מצוה מחמת מיתה 46
(בבא-בבא שם). (130) כן פסק רב נחמן שם. והיינו 47

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 - זוכה המקבל. כן יוצא מתוך דברי רבי יעקב שם קנ: 50
 2 (וראה 'תוספות' שם ד"ה והן). וכן נראה מדברי רב הונא
 3 שם קנד. (156) והיה לנו לומר שקברו מוכיח עליו, כלומר,
 4 הרי הוא מת לפנינו, ויש כאן "חזקה דהשתא" (=חזקה של
 5 עכשיו), שמכיון שרואים אותו עכשיו מת, בוודאי מת
 6 מחולי זה - אין אנו אומרים כן, אלא חוששים שמא מת
 7 מחולי אחר, כדלהלן. (157) שהרי אם עמד מחולי ראשון
 8 - נבטלה המתנה, כמבואר בהלכה הקודמת. (158) כאביי
 9 שם, שרוב החולים חיים, ולפיכך אין אנו מתחשבים עם
 10 המצב של עכשיו, שהוא מת לפנינו, אלא מניחים שהבריא
 11 מחוליו הראשון ומת אחריו כן ממחלה אחרת.
 12 (159) כלומר, אין כאן הנחה ודאית, אלא ספק הדבר בדינו.
 13 (160) ואם כן, המתנה בטלה, כנ"ל. (161) מכיון שהדבר
 14 ספק, כאמור, מעמידים הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים,
 15 כדין כל ספק, וראה להלן פ"ט הלכה כג שאם החזיק
 16 המקבל במטלטלין, על הנותן להביא ראיה. (162) המקבל.
 17 (163) בעדים.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1 נבחרו בו משפטי שכיב מרע שציוה להסתיר מתנתו,
 2 ומשפט הלשון שהוא מועיל באמירתו, ואיכות המקבלים
 3 כגוי ועבד וגר, ואם המקבל רוצה במתנה, ודיני חזרת
 4 השכיב מרע בפירוש או שהיא ניכרת מתוך מעשיו והנמשך
 5 אחר זה, וכן גם כן אם כתב חלוקת נכסיו ולא יצא הכתב
 6 מרשותו, והדומה לזה.

א. שְׂכִיב מֵרַע² שֶׁצִּוָּה וְאָמַר: לֹא תִגְלוּ מִתְּנָה זוֹ וְלֹא
 תוֹדִיעוּ בָּהּ אֶדָם אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה³ - הֲרִי זוֹ מִתְּנָה
 קִיָּמָת, וְאִינָה מִתְּנָה מְסִתֶּרֶת; שְׁבַעַת שְׁהִקְנָה⁴, שֶׁהוּא
 אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר⁵ גִּלּוֹ אוֹתָהּ.

2 ר"ף בבבא-בבא-בבא פרק ג בשם רב האי גאון - ומקור לזה
 3 בתוספתא שם פ"ח: "הכותב דייתקי (=מתנת שכיב מרע)
 4 והיה מתירא מן היורשין, נכנסין אצלו כמבקרין אותו
 5 ושומעין דבריו מבפנים ויוצאין וכותבין מבחוץ". הרי
 6 שאע"פ שנזהר שלא לגלות, אין זו "מתנה טמורה" שלהלן,
 7 שאינה מתנה (רמב"ן בבבא-בבא-בבא מ:). (3) מכאן שאם
 8 צוה להעלים אף לאחר מיתה, אינה מתנה, כמו כל "מתנה
 9 טמורה", ולפיכך כלל רבינו לעיל פ"ה הלכה א יחד את
 10 הבריא ואת השכיב-מרע כדין זה של מתנה גלויה (מגיד-
 11 משנה). ואף-על-פי שכל עיקר פסול "מתנה טמורה" אינו
 12 אלא שמא יחזור הנותן וימכור לאחר, אחר נתינה זו, ונמצא
 13 מפסיד ללוקח (למעלה שם), וזה לא שייך כאן, שהרי
 14 מחיים יכול הוא לחזור בו (למעלה פ"ח הלכה יד). וגם
 15 לאחר מיתה אין חשש, כי רק הנותן מתנה טמורה, עורר
 16 עליו את החשד, בנתנו מתנה טמורה, אבל את היורשים אין
 17 לחשוש בכך - וצריך לומר שלא חילקו חכמים בגזירתם,
 18 וכיון שתיקנו כן בבריא - גזרו גם בשכיב מרע (קצות
 19 החושן סימן רמב ס"ק ד). (4) שהקנין חל. (5) והיינו,
 20 שלא רק שלא צוה להעלים אחר מותו כמו שצוה לעשות
 21 את זה לפני מותו, אלא גם אמר מפורש שיגלו אותה אחרי
 22 מותו, וראה למעלה פ"ה הלכה ב, שכל שלא אמר כן
 23 מפורש - הרי היא מתנה טמורה, ואינה מתנה.

1 בְּשׂוּק בְּלֹא מִשְׁעָנָה - אֵינוֹ צָרִיךְ אִמְדוֹ¹⁵⁰, אֶלָּא
 2 בְּטֻלָּה¹⁵¹ מִתְּנוּתוֹ הָרְאשׁוֹנוֹת.

3 (146) גיטין עב. במשנה, לענין גט. ובגמרא (שם עב:) אמר
 4 רב הונא שגיטו של שכיב מרע כמתנתו, וכתב הר"ן שם
 5 שלכל הענינים שווים הם. (147) כיון שלא הלך עוד כדרכו
 6 בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, שמא עוד לא הבריא
 7 מחולי ראשון. (148) זה לא נזכר במשנה, והיא תוספת של
 8 רבינו, כי אמידה של בריאות יכולה להיות רק על-פי
 9 מומחים לה. ובפ"ט מהלכות גירושין הלכה יח, לא הביא
 10 זאת רבינו. (149) יוצא מתוך השקלא-וטריא, שם.
 11 (150) [כן אמרו בגיטין שם לענין גט, לדעת רב הונא הסובר
 12 שגם בגיטו של שכיב מרע, אם עמד חוזר כמו במתנתו -
 13 שאם הלך בלי משענת אינו צריך אומד, ופשוט שהוא-הדין
 14 במתנה. ואף-על-פי שגם בהלך בלי משענת, יתכן שהחולי
 15 הראשון גרם לו ליפול לחולי השני אשר ממנו מת - אין
 16 אנו חוששים לכך, אלא כיון שעמד מחוליו הראשון, בטלה
 17 המתנה, וכמו כן בטל הגט לדעת רב הונא, שגם אם עמד
 18 חוזר. אבל לפי דברי רבה ורבא שחלקו על רב הונא (שם)
 19 (עג.) וסוברים שבגט אפילו אם עמד אינו חוזר, וכל הספק
 20 אינו אלא מפני שאמר בתנאו: "זה גיטך מהיום אם מתי
 21 מחולי זה" - יש חשש אף בהלך בלי משענת שמא גרם לו
 22 החולי הראשון ליפול לחולי השני, ונמצא שמת מחולי זה
 23 שעליו דיבר. ולפיכך לא חילק רבינו בפ"ט מהלכות גירושין
 24 הלכה יח בדין זה של "האומר הרי זה גיטך מעכשיו אם
 25 מתי מחולי זה" בין הלך במשענת לבין הלך בלי משענת,
 26 שבכל אופן צריך אומד, שאע"פ שלענין "עמד" הרי זה
 27 "עמד" כנ"ל, לענין "אם מתי מחולי זה" יש חשש שמותו
 28 נגרם לו מחוליו הראשון, ועיין כסף-משנה]. (151) היינו
 29 מאליהן, אע"פ שלא אמר שחזר בו. וכן הוא בשו"ע
 30 חושן-משפט סימן רנ סעיף ב, ועיין שם בבאור הגר"א ס"ק
 31 ה שהביא מקור לזה.

32 בּוֹ. מִתְּנָת¹⁵² שְׂכִיב מֵרַע שְׁאִין פְּתוּב בָּהּ¹⁵³ שְׁמִתוֹף
 33 הַחֲלִי הַזֶּה שֶׁצִּוָּה בּוֹ מִתְּנָת¹⁵⁴, וְאִין הַעֲדִים מְצוּיִין
 34 לְשֹׂאֵל לָהֶם¹⁵⁵, אֶף עַל פִּי שְׁהָרִי זֶה הַמְצָה מִתְּנָת¹⁵⁶ -
 35 הֲרִי הַמְּתָנָה בְּטֻלָּה¹⁵⁷. שְׁאִין מִיתָתוֹ רְאִינָה¹⁵⁸; שְׁמָא
 36 מִחֲלִי שְׁנָמָן בּוֹ הַמְּתָנָה נִרְפָּא¹⁵⁹, וְאַחַר כֵּן חָלָה חֲלִי
 37 אַחֵר וּמֵת¹⁶⁰. לְפִיכָךְ הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיּוֹרְשִׁין¹⁶¹, עַד
 38 שְׁיָבִיא¹⁶² רְאִינָה¹⁶³ שְׁמִתוֹף הַחֲלִי הַזֶּה שְׁנָמָן בּוֹ מִתְּנָה
 39 זוֹ מֵת.

40 (152) שם קנ. וכאביי ולא כרבה, שאת שיטת רבה העמידו
 41 כרבי נתן, ואת רבי נתן זיהו אחרי כן עם רבי מאיר שהוא
 42 יחיד ואין הלכה כמותו, אלא כחכמים (ר"ף שם), בניגוד
 43 לרשב"ם שם ד"ה חולים, שפוסק כרבה וכרבי נתן, שהוא
 44 מפורסם בספרות התלמודית כדיין מומחה. (153) וכיון
 45 שלא כתבו בו כן, אפשר שנתרפא מאותו חולי ושוב מת
 46 מחולי אחר, ואין למקבל כלום כנ"ל הלכה כו.
 47 (154) אחרי מות המצווה, היו עושים שטר שישמש לראיה
 48 ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת
 49 (רשב"ם שם). (155) שאם יש עדים שמת מתוך חולי זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי ב' תשרי – ספר קנין – הלכות זכיה ומתנה ק"ג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בָּהֶן מִשְׁאֵר יוֹרְשֵׁין; וְאַבְל אִם כְּתֻבָּהוּ לְאַחַד מִבְּנָיו -
 לֹא עָשָׂהוּ אֵלָּא אֶפְסוֹרָוּפוֹס, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.²⁵

51 (21) שם קלג. מימרא של רב הונא. (22) אפילו כתב
 52 מפורש בלשון מתנה (ראב"ד להלן הלכה ו. וכ"כ רבינו
 53 ללהלן פ"ב הלכה ד.) (23) ואם אמר לזה: "אחריו לפלוני"
 54 - אחרי מות זה, שייכים הנכסים לפלוני האחר, כמבואר
 55 ללהלן פ"ב ה"ד. (24) ואפילו אמר לו: "אחריו לפלוני",
 56 אין לאותו פלוני כלום בנכסים אחרי מות הראשון, כיון
 57 שמקבל בירושה, וירושה אין לה הפסק (ראה להלן שם).
 58 כן הוא בגמרא בבא־בבטרא שם בבאור ההבדל בענין זה בין
 59 ירושה ומתנה. (25) למעלה פ"ו הלכה ב"ג.

ו. מִי־שָׁמְרוּ לוֹ בְּשִׁעָתָהּ²⁷ מִיתָתוֹ: נִכְסִיף לְמִי הֵן? 60
שָׁמָּה לְפָלוֹנִי? וְאָמַר לָהֶן: אֵלָּא לְמִי? רֹאִינִי: אִם 61
רָאִי לִירְשׁוֹ - נוֹטְלֵן מִשּׁוֹם יִרְשֶׁה; וְאִם לֹא - נוֹטְלֵן 62
מִשּׁוֹם מִתְּנָהּ.²⁸ 63

64 (26) בבא־בִּתְרָא שֶׁם. מִימְרָא שֶׁל רַב נַחֲמָן. (27) תְּשׁוּבָה
65 בִּלְשׁוֹן תְּמִיּהָ. וְזֶה נֶחֱשֵׁב כְּהַסְכְּמָה לְדַבְרֵיהֶם, וְכֵאלּוֹ אָמַר
66 מִעֲצוֹם לִתֵּת אֶת נִכְסָיו לְפָלוּי. (28) רָאָה לְמַעֲלָה, בַּהֲבִדֵּל
67 שְׁבִין יְרוּשָׁה לְבֵין מִתְנָה.

ז. גר²⁹ ישיש לו בן שאין הורתו בקדשה³⁰ - הואיל
ואינו יורשו³¹, כמו שיתבאר במקומו³², כן אינו
יכול לתן לו כל נכסיו במתנת שכיב מרע, לא כל
ונכסיו ולא מקצתן³³. שלשון ירשה ומתנה לגבי
יורש אחד הן³⁴; ואם תאמר יקנה, נמצא זה יורש
את אביו³⁵.

29) בבא־בִּתְרָא קִמְט. מִימְרֵא שֶׁל רַבָּא, עַל רֵקֶע הָעוֹבְדָא שֶׁל
אִיסוּר גִּיּוּרָא (אִיסוּר הַגֵּר). (30) כְּלוּמַר, נִתְעַבְרָה מִמֶּנּוּ
בְּעוּדוֹ גּוֹי, וְאַחֲרֵיכֶן נִתְגִּיּוּרוֹ. (31) בְּבֹא־בִּתְרָא שֶׁם. שֶׁהִי
גַּם הֵבֵן וְגַם הָאֵב הֵם גֵּרִים, וְגַר אֵינוֹ יוֹרֵשׁ גֵּר, לֹא מְדַבְּרִי
תּוֹרָה וְלֹא מְדַבְּרִי סוּפְרִים (קִידוּשֵׁין יז:). (32) פִּי'וּ מֵהֶלְכוֹת
נִחְלוֹת, הִלְכָּה י. (33) [אִם נִתֵּן לוֹ בְּפִירוּשׁ בִּמְתַנַּת שְׂכִיב
מֵרַע שְׂאִינוֹ אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה, שֶׁאִם לֹא כֵן דִּינָה כִּמְתַנַּת
בְּרִיא, כִּמְבוּאָר לְמַעֲלָה פִּי'ח הִלְכוֹת טִזִּי ('עֲרוּךְ הַשְּׁלַחַן' סי'
רנו ס"ק א). וְרֵאזִיה לֶכֶךְ מִסּוּגִייתָּ הַגִּמְרָא בְּבֹא־בִּתְרָא שֶׁם,
מִמָּה שְׂאִיסוּר גִּיּוּרָא לֹא נִתֵּן מִתַּנַּת שְׂכִיב מֵרַע בְּמַקְצֵת. וְדַבְּרִי
הַגִּמְרָא סִימֵן רֵנו ס"ק א צ"ע]. (34) כְּלוּמַר, שְׂכָל דִּין מִתַּנַּת
שְׂכִיב מֵרַע בִּיּוֹרֻשִׁים, הוּא רֶק מִתּוֹרַת יְרוּשָׁה, שֶׁהִי אִפִּילוֹ
אוֹמֵר לוֹ בִּלְשׁוֹן מִתְנָה, הִרִי זֶה כִּירוּשָׁה (לְהֵלֶךְ פִּי"ב הִלְכָּה
ד). וְהוּא מִלְשׁוֹן הַרִּי"ף שֶׁם. (35) גְּזִירַת חֲכָמִים הִיא ('בֵּית
יוֹסֵף' סִימֵן רֵנו) שְׂמִי שֶׁשֹּׁמַע שֶׁנִּתֵּן לְבֵן זֶר מִתַּנַּת שְׂכִיב מֵרַע,
בֵּין בִּלְשׁוֹן יְרוּשָׁה וּבֵין בִּלְשׁוֹן מִתְנָה, יַחֲשׁוּב שֶׁבֵן זֶה יוֹרֵשׁ
אֶת אָבִיו וְהוּא בְּנוֹ גָּמוּר לְכָל דְּבַר, וְאִם יִהְיֶה לוֹ עוֹד שְׁנֵי
אֲחִים שְׁהוֹרְתָם וְלִידְתָם בְּקִדּוּשָׁה, וַיָּמוּת אֶחָד מֵהֶם בְּלִי
בָּנִים, וְהוּא יַחֲלוֹץ לְאִשְׁתּוֹ - יֵאמְרוּ שֶׁתִּנְשֵׂא לְשׁוֹק (עֵיין
תּוֹסֵפּוֹת' קִידוּשֵׁין יח. ד"ה כֶּאֱן, וְ'עֲרוּךְ הַשְּׁוֹלְחָן' שֶׁם).

ח. לְפִיכֹד³⁶, אִם נָתַן לְגֵר מִשְׁאֵר הַגְּרִים³⁷ - מִתְּנָתוֹ⁹⁴
 קִיָּמָתָ³⁸.⁹⁵

ב. מַצֹּה⁶ מִחֵמֶת מִיָּתָה אֵין צָרִיךְ לִזְמֹר 'עֲלוּ אֶת
הַמִּטָּה⁷, אֲלֹא אֶף עַל פִּי שְׁהִיא כְּתוּבָה סֶתֶם - אֵין
חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מִסִּתְרָתָהּ⁸.

4 (6) הרי"ף, שם בשם רב האי גאון. (7) שמונך שרדתי אינו
5 יכול להאריך, וכמו כן לא הצריכו בו, לענין גט, לומר "תנו"
6 כמפורש בגיטין סו: (כסף-משנה). (8) אבל אם אמר להם
7 במפורש: "אל תגלו" - הרי זו מתנה טמורה ואינה כלום
8 (קצות החושן' שם).

9 ג. שְׂכִיב מִרְעָה⁹ שָׁעָה וְאָמַר: יִטַּל פְּלוֹנִי¹⁰ כָּל נֶכְסִי,
10 אוּ מִקְצֵת נֶכְסֵי¹¹, אוּ 'יְחִזִּיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה'
11 - בְּלֹן לְשׁוֹן מִתְּנֶה הִיא¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר¹⁴ 'יִהְסֵן'¹⁵
12 אוּ 'יִירֶשׁ' עַל¹⁶ מִי שְׂרָאוֹ¹⁷ לִירְשׁוֹ - הֲרֵי זֶה קִנְיָה.

9) בבא-בִּתְרָא קמח: מימרא של רב ששת. (10) אם כי
לשון עתיד הוא, ואינו קונה בבריא (למעלה פ"ב מהלכות
מכירה הלכה ח). (11) [לפי המבואר להלן, צריך לפרש
כאן באופן שציוה במפורש שהוא נותן לו במתנת שכיב-
מרע (ראה למעלה פ"ח הלכה יז). שאם לא כן, דינה כמתנת
בריא ולא מועילה בה לשון עתיד]. (12) בכ"י תימן: "הן".
[ואע"פ שכל אלו לשון עתיד הן, ואינן מועילות במתנת
בריא (ראה פ"ב מהלכות מכירה הלכה ח, ובראב"ד שם) -
במתנת שכיב מרע הן מועילות, לפי שאין אדם משטה
בשעת מיתתו ובוודאי מכוון הוא להקנאה גמורה (רמ"ה
שם). ויש מפרשים, מפני שבשכיב-מרע אין הקנין נגמר
אלא לאחר מיתתו, ולפיכך מועילה לשון עתיד (ב"ח סימ'ז
רנג), או מפני שבשכיב מרע הקילו שלא תטרף דעתו עליו
(לבוש שם, ולפי כל הטעמים הנ"ל אין הדברים אמורים
אלא במתנת שכיב מרע בכולה, אבל במתנת שכיב מרע
במקצת נכסיו, שדינה כמתנת בריא, אינה מועילה לשון
עתיד, וראה בהערה שלמעלה]. (13) ברייתא שם.
14) ואף אלו לשונות של עתיד הן. (15) לשון ירושה
בארמית. (16) לפי שיטת רבי יוחנן בן ברוקה (שם קל.),
שהלכה כמותו, ששכיב מרע יכול לעשות אחד הראוי
ליורשו כיורש יחידי (ראה להלן פ"ז מהלכות נחלות הלכה
ב). (17) שראוי באותה השעה להיות אחד מן היורשין,
כגון בן בין הבנים או אח בין האחים כשאינן בן.

36 ד. אָמַר¹⁸ 'יִהְיֶה¹⁹ פִּלּוּנֵי בִּהְיוֹתִי, יַעֲמִיד בִּהְיוֹתִי, יִשְׁעֵנָּה
37 בִּהְיוֹתִי - לֹא קִנְיָה²⁰.

38 (18 בבא-בבא שם, בעיא שלא נפתרה. 19) יש מקום
39 לספק, אם כוונתו להנאה של מתנה או לאיזו הנאה כל
40 שהיא, וכן בביטויים הסמוכים: "יעמד" "ישען" לא ברור
41 אם התכוון למתנה, או לאיזה שמושים מסוימים, וזו היא
42 הבעיא. (20) ככלל ספק משפטי, שהמוציא מחבירו - עליו
43 להביא ראיה.

44 ה. שְׁכִיב מֵרֹעַ²¹ שָׁפֹתַי כֹּל נִכְסֵי לִאֲחֹרֶי²²: אִם אֵינִי
45 רְאִי לִהְרֹשׁוּ - נוֹטְלִין מִשּׁוֹם מִתְנַה²³; וְאִם רְאִי
46 לִהְרֹשׁוּ - נוֹטְלִין מִשּׁוֹם יְרֻשָּׁה²⁴. בְּמֵה דְּבָרִים
47 אֲמֹרִים? בְּשִׁהִי הַיּוֹרֵשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוֹ
48 אֶחָד מִכָּל בְּנֵי בָנוּ, אוֹ אֶחָד מִכָּל אַחֵיו, וְכִיזָא

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחמת מיתה (למעלה פ"ח הלכות יד-טז). (50) ירושלמי 49
שם. וכן בבבלי שם מ: (51) בירושלמי ובבבלי שם אמרו, 50
שכל זה בשטר, וכן כתב רבינו בפ"ח מהלכות עבדים הלכה 51
ב. ברם, כל זה אינו אלא שיהא משוחרר לגמרי, אבל שיהא 52
דינו כהפקר ושיכופו היורשים לשחררו - די באמירה בלבד. 53
(52) כלומר, בלשון זה רוצה לשחרר אותו, ושיחול השחרור 54
לאחר מיתה, כנ"ל. (53) אף זה לשון שחרור, וראה להלן. 55
(54) תוספתא שם ("לענין עשו אותו בן חורין") וירושלמי 56
שם (לענין "עשיתי" ו"הרי הוא"). (55) בלשון "עשו אותו 57
בן חורין" עדיין הוא עבד גמור, אלא שכיון שצויה לשחררו, 58
מצוה לקיים דברי המת. ובלשון "עשיתי אותו בן חורין" 59
ו"הרי הוא בן חורין" הרי הוא כאילו הפקירו, כנ"ל, 60
והמפקיר עבדו ומת, היורש כתב לו גט שחרור (פ"ח 61
מהלכות עבדים הלכה יג, וכ"ה בשו"ע יו"ד סימן רסז סעיף 62
עד), ולפי שגילה דעתו לשחררו - מצוה על היתומים לקיים 63
דברי אביהם. ואע"פ שהמשחרר עבדו עובר בעשה (פ"ט 64
מהלכות עבדים הלכה ו), והיאך אנו כופים את היורשים 65
(באומר "עשו אותו בן חורין") לעבור על דברי תורה - כל 66
האיסור לשחרר עבדו אינו אלא בשחרור בחינם, כעין מה 67
שאמרה תורה בגויים "לא תחנם", ודרשו חכמים (ע"ז כ.): 68
"לא תתן להם מתנת חנם", אבל אם עשה לו העבד טובה, 69
אין איסור זה. וכיון שאמר שישחררוהו בוודאי עשה לו 70
טובה, שהרי הוא בחזקת כשרות, ובוודאי לא יצווה לעבור 71
על איסור 'עשה' (מגיד-משנה בשם רשב"א. וראה 72
בהשמות הרמב"ן לגיטין לח:). (56) אלו שהאשה חייבת 73
בהן. כלומר, אע"פ שלגוי אסור לתת שום מתנה, אף באופן 74
שהגוי נתן לו פעם מתנה, שהרי איסור מתנה לגוי נלמד 75
מהפסוק (דברים יד, כא) "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה 76
או מכור לנכרי" - "לנכרי במכירה ולא בנתינה" (פ"י 77
מהלכות ע"ז הלכה ד), וזו אינה מכירה, שהרי אינו חייב 78
לתת לו מתנה זו - כיון שעבד ישנו במקצת מצוות, מותר 79
ליתן לו מתנה (אבן-האזל). [אבל עדיין לא מבורר, למה 80
הוצרך רבינו לטעם זה, שעבד ישנו במקצת מצוות, הרי גם 81
לגר תושב מותר ליתן מתנה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה 82
יא.]. 83
יב. אָמַר: 57: פְּלוֹנִית שִׁפְחָתִי 58 עָשָׂה לָּהּ קֶרֶת רוּחַ -
עוֹשִׂין לָּהּ קֶרֶת רוּחַ, וְאֵינָה עוֹבְדָת אֵלָא עֲבוּדָה
שֶׁהִיא רוֹצָה בָּהּ מִכָּל הָעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעֲבָדִים
בְּאוֹתוֹ מְקוֹם 59.

(60) בבא-בבא קלז: קלח. מימרות מנוגדות של שמואל
ורבי יוחנן, והכריע רבי אבא בר ממל שם, שאם אמר מיד, 97
אינו רוצה - לא קנה. וכתב שם הרי"ף שהמדובר בשכיב 98

1 (36) כן מפורש בדברי הרי"ף שם. (37) שהורתם שלא
2 בקדושה, ואינו בדין ירושה גם מאביו. (38) שאין בזה
3 שום גזירה שמא יחשבוהו לבנו יורשו, ראה למעלה.
4 וכל-שכן שיכול ליתן מתנת שכיב מרע לישראל. וראה
5 ב'תוספות' בבא-בבא שם ד"ה כל, שכתבו שגר שאין לו
6 יורשין - אינו יכול לתת מתנת שכיב מרע לשום אדם, כיון
7 שהוא אינו בר ירושה, כלומר אינו מוריש.

8 **ט. שְׂכִיב מְרַע 39 שֶׁהוּדָה שָׁשׁ לוֹ לְפָלוֹנִי אֶצְלִי כֶּן**
9 **וְכָפִי 40, תְּנוּהוּ לוֹ 41; אוֹ שְׂאֵמַר: כְּלִי פְּלוֹנִי פִּקְדוֹן הוּא**
10 **בְּיָדִי לְפָלוֹנִי, תְּנוּהוּ לוֹ; חֲצֵר פְּלוֹנִית שֶׁל פְּלוֹנִי**
11 **הוּא; חוֹב שָׁשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי אֵינוֹ שְׁלִי, שֶׁל פְּלוֹנִי**
12 **הוּא - כָּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן הוּדָתוֹ**
13 **הוּדָתָהּ 42. וְאֶפְלוּ 43 הוּדָה הֵגֵר לִבְנוֹ שְׂאֵין הוּדָתוֹ**
14 **בְּקֶדְשָׁהּ - דְּבָרָיו קִמְיִין 44. אֶפְלוֹ הוּדָה שְׂכִיב מְרַע**
15 **לְעַפְסוֹ 45 - נִתְּנִין 46 לוֹ.**

16 (39) בבא-בבא שם. (40) מדברי רב ושמואל שם.
17 (41) שאם לא אמר כן, יש חשש שהתכוון רק שלא להשביע
18 את בניו (להלן פ"י הלכה ד), ובמקום שאין חשש זה אמנם
19 לא צריך שיאמר "תנו" (עיין שם). (42) שהודאת בעל
20 הדין - כמאה עדים, והיא כהודאת בריא, שאם עמד אינו
21 חוזר, שאין זו מתנה אלא הודאה שהדבר של המקבל
22 (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (43) בבא-בבא שם,
23 שאיסור הגר הודה שנכסיו שייכים לבנו שלא היתה הורתו
24 בקדושה. (44) שאין זו מתנה אלא הודאה שהנכסים
25 שייכים למקבל, כנ"ל. ואין כאן ענין מתנת שכיב מרע.
26 (45) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב
27 מרע, כמבואר להלן. (46) שאין כאן מתנה אלא הודאה
28 שהנכסים שייכים לגוי, כנ"ל.

29 **י. אֶבֶל שְׂכִיב מְרַע שְׁצִיָּה לִתֵּן לְעַפְסוֹ 47 מִתְּנָה - אֵין**
30 **שׁוֹמְעִין לוֹ; שְׁצִיָּה כְּמִי שְׁצִיָּה לְעֵבֶר עֲבָרָה 47 מְנַכְסִיו.**

31 (47) כמבואר למעלה פ"ג הלכה יא, שאסור לתת מתנה לגוי.
32 ואע"פ שלא נמצא מקור להלכה זו בגמרא (באר הגולה
33 סימן רנו אות ח) - סברא היא: כיון שמתנת שכיב מרע היא
34 תקנת חכמים - לא תיקנו חכמים במקום איסור (משנה-
35 למלך).

36 **יא. אָמַר: 48: פְּלוֹנִי עֲבָדִי עָשָׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין 49, אוֹ 50**
37 **שְׂאֵמַר: 51: עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין 52, אוֹ הֲרִי הוּא בֶּן**
38 **חוֹרִין 53 - כּוֹפִין 54 אֶת הַיֹּרְשִׁין וּמִשְׁחָרְרִין אוֹתוֹ 55;**
39 **שְׁעֵבֶד יִשְׁנוּ בְּמִקְצַת מִצְוֹת 56.**

40 (48) תוספתא גיטין פ"ה (הוצאת צוקמ. עמ' 330.14):
41 "האומר עשו פלוני עבדי בן חורין לאחר מיתה - לא אמר
42 כלום, וכופין את היורשים לקיים דברי המת". וכן הוא
43 בירושלמי שם פ"א הלכה ה, שאם אמר מפורש שחררו
44 (בלשון ציווי), הכל מודים שכופין את היורשים. וכן פסק
45 רבינו להלן פ"ו מהלכות עבדים הלכה ד. וכן בבבלי גיטין
46 מ. (49) כוונתו לצוות שישחררוהו לאחר מותו, כלשון
47 התוספתא הנ"ל, שהרי מתנת שכיב מרע אינה אלא לאחר
48 מיתה, והמדובר במתנת שכיב מרע בכל נכסיו או במצוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ב' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סעיף יב כתב: "מסתמא חזר בכל", כנראה שאין זה דבר
ברור, ואעפ"כ אין להוציא ממון מספק מן היורשים. וראה
למעלה פ"ח הלכה כז, ולהלן הערה עח. (76) ברייתא
שם. (77) כלומר, אף שגם קנו מידו (מגיד-משנה).
(78) שאם לא כן, הקנין גורע, כמו שכתב למעלה פ"ח הלכה
י. (79) [מכיון שהדבר ספק (ראה למעלה הערה עג) - כתב
רבינו "וקנו מידו" שמא היא מתנה במקצת, ו"כדי לייפות
את כחו" שמא היא "מתנה בכולה" ואינה צריכה קנין,
והקנין גורע כדלעיל פ"ח הלכה י, אלא-אם-כן ייפה את כחו
(שם הלכה יא) וראה ב'אור שמח']. (80) [גבי ראשון, כתב
שלא קנה בין שעמד בין שמת, וכאן לא פירש, ונראה שאינו
קונה אלא לאחר מיתה, שהרי ספק הוא שמא היא מתנה
בכולה, שאינה קונה אלא לאחר מיתה, ראה למעלה הערה
עג]. (81) שהרי חזר בו הנותן.

יח. נתן⁸² מקצת נכסיו⁸³ מידו, ואחר כך נתן
כלל לאחר⁸⁵, וקנו⁸⁶ מידו כדי ליפות את פחו⁸⁷: אם
מת - קנה הראשון המקצת, וקנה השני את
השאר⁸⁸; ואם עמד - ראשון קנה⁸⁹, שני לא קנה⁹⁰.
(82) ברייתא שם, ולפי מסקנת הגמרא. (83) שדינה כמתנת
בריא. (84) סתם בלי יפוי כח כדין מתנה במקצת (למעלה
פ"ח הלכה טו). (85) וזו היא מתנת שכיב מרע בכולה,
ראה למעלה פ"ח הלכה כא. (86) אף שקנו. (87) שאם
לא כן, הקנין גורע - כדלעיל פ"ח הלכה י. (88) כדין
מתנת שכיב מרע בכולה. (89) שהיא מתנה במקצת, שדינה
כמתנת בריא. (90) כדין מתנת שכיב מרע בכולה, שאם
עמד חזר (למעלה פ"ח הלכה יד).

יט. שכיב מרע⁹¹ שהקדיש כל נכסיו ולא שיר כלום,
או הפקיר או חלקן לעניים, אם עמד - חזר
בכלל⁹³.

(91) שם קמח: בעיות שלא נפשטו, אם אף אלו דינם כדין
כל מתנת שכיב מרע, או שמא ביחס להקדש ועניים והפקר
שהוא גם לעניים וגם לעשירים - מתכוון הוא להקנות בלב
שלם, בין אם יחיה ובין אם ימות. (92) הבעיות שלא
נפתרו בגמרא, ונשארו בתיקו. (93) כדין כל ספק בממון,
שהמוציא מחבירו - עליו להביא ראיה. ולדעת רבינו,
ההקדש או העניים והזוכים מן ההפקר, הם ה"מוציאים"
בניגוד לדעת הרא"ש (הביאו הגהות מיימוניות), שאין
מבטלים מעשה על יסוד אומדנא של ספק.

כ. מכר⁹⁴ כשהוא⁹⁵ שכיב מרע - ממכרו קיים כפריא.
(94) נלמד ממה שנאמר בהלכה הבאה. (95) השו"ע (סימן
רנ סעיף ג) מוסיף כאן: "אם מקצתם מכר". שהרי אם מכר
הכל, זהו הדין בהלכה הבאה.
כא. מכר⁹⁶ כל נכסיו: אם המעות עצמן קימות⁹⁷,
אם עמד - חזר; ואם הוציא המעות - אינו יכול
לחזר.

(96) שם קמט. (97) הרי כאילו יש לנו הוכחה שהתכוון
לחזור בו, אם יעמוד, שלפיכך שמר במיוחד על כסף

מרע שדבריו ככתובים וכמסורים. אבל בבריא, לא מספיק
מה שכתב אלא צריך למסור השטר למקבל. וראה למעלה
פ"ד הלכה א בדיון מתנת בריא.

יד. שתק⁶¹ ואחר כך צוה - קנה; שדבריו שכיב מרע
פכתובין וכמסורין הן, וכיון ששתק אינו יכול לחזור
בהן.

(61) שם, כדברי ההכרעה של רבי אבא בר ממל. והמדובר
כששתק גם לאחר מיתה, אבל אם שתק מחיים ושוב צווח
- לא קנה, שהרי מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר
מיתה. וכן כתב הגמרא ב"בא-בתרא פ"ט דפוס ווילנא
דף סב. ד"ה משוכה (נתיבות-המשפט סימן רמה, ב'משפט
האורים' ס"ק ו).

טו. שכיב מרע⁶² שכתב לזה, וחזר וכתב לאחר -
האחרון קנה⁶³; שיש⁶⁴ לו לחזור עד שימות⁶⁵. בין
בכל בין במקצת⁶⁶, בין לעצמו בין לאחר⁶⁷. ואפילו⁶⁸
כתב וזכה⁶⁹ לראשון, וכתב וזכה לאחרון - האחרון
קנה; ששכיב מרע שזכה, עדין מתנת שכיב מרע
היא.

(62) שם קנב: מימרת רב דימי, ש"דייתיקי מבטלת דייתיקי".
(63) שהכתיבה השניה ביטלה את הראשונה. (64) שם קמו:
במשנה. (65) שהרי אין המתנה חלה כ"אם אחר מיתה.
(66) כוונת רבינו למתנת שכיב מרע בכל נכסיו, וחזר בו
ממקצת נכסיו. ומקור הדברים שחזרה מועילה במקצת
נכסיו, הוא מהלכה יז, עיין שם (הגר"א סימן רנ ס"ק ל.
ועיין כסף-משנה כאן). (67) כגון כאן, שהוא חזר בו
מהמתנה כדי לתת אותה לאחר. (68) שם קנב: כשמואל
ולא כרב. (69) לדעת ר"י בן מיגאש שם, היינו שזיכה לו
על-ידי אחר, ועשה כן כדי לייפות כחו (ראה למעלה פ"ח
הלכה י, ולהלן הלכה יז, ובסמ"ע שם ס"ק מג).

טז. אבל⁷⁰ שכיב מרע שכתב וזכה וקנו⁷¹ מידו - אין
לאחר קנין כלום, ואינו יכול לחזור בו לא לאחר
ולא לעצמו⁷², בין שנתן הכל בין שנתן מקצת⁷³.

(70) מימרא של שמואל, שם. (71) היינו, שיש שני דברים:
זיכוי וקנין. ומכיון שטרח כל-כך - סימן הוא שהתכוון
למתנת בריא, וקנה מיד. (72) שם קנג. בשם רב הונא
מכופרי. (73) לדעת הש"ך (רנ ס"ק טז) היינו כשפירש
שנותן במתנת שכיב מרע, שבאופן אחר דינה כמתנת שכיב
מרע (למעלה פ"ח הלכה יז) שאם לא כן למה לנו זיכוי
וקנין, הרי מתנה במקצת לעולם היא כמתנת בריא. ברם,
דעת ר"י בן מיגאש, שאם פירש דינה כמתנת שכיב מרע -
אע"פ שזכה וקנה.

יז. שכיב מרע⁷⁴ שחזר במקצת - חזר בכלל⁷⁵. כיצד?
נתן⁷⁶ כל נכסיו לראשון, וקנו⁷⁷ מידו כדי ליפות את
פחו⁷⁸, וחזר ונתן מקצתו לאחר, וקנו מידו כדי
ליפות את פחו⁷⁹ - השני קנה⁸⁰, אבל הראשון לא
קנה כלום⁸¹, בין שעמד בין שמת.

(74) שם קמח: בעיא שנפשטה. (75) [ב'שולחן ערוך' שם

התוי"ט (בבא-בבא פ"ח משנה ו) צ"ל "לאחד", וכ"ה 47
 בכ"י תימן. (116) והחידוש שבדבר, שאף זיכוי השטר 48
 ליוורש, משמש גילוי דעת גם למי שאינו יורש, וראה סמ"ע 49
 שם. (117) שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו 50
 של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאינן דעתו 51
 לחזור בו. 52

בו. וכן¹¹⁸ מי שפכת שטר חוב על עצמו בשם 53
 אחר¹¹⁹, או בשם אחד מבניו [או] מן היורשין, ונתן 54
 השטר על¹²⁰ יד שלישי, ואמר לו: יהיה זה אצלך, 55
 ולא פירש לו פלוס¹²¹, או שאמר לו: הנה עד שאמר 56
 לך מה תעשה, ומת - הרי זו אינה פלוס. 57

(118) משנה בבבא-מציעא כ. "מצא שטר בין שטרותיו, 58
 ואינו יודע מה טיבו - יהא מונח עד שיבוא אליהו", שמא 59
 הפקידו הלוה אצלו וכתב ללוות ולא לזה (באר הגולה סימן 60
 רנ סעיף כה, ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה). 61
 (119) בשביל אחר, שהוא חייב ממון לאותו אחר. 62
 (120) כ"ה בדפוס רומי ובכ"י תימן. ובדפוסים חדשים נדפס 63
 בטעות "עד". (121) שמא כתב ללוות ולא לזה, כנ"ל. 64

יום רביעי ג' תשרי ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) נכתבו בו משפטי שכיב מרע הנותן מעות או חובות או 65
 המודה בהן לאחרים, ומה שנמשך אחר זה, וכן אם נאמר 66
 ליוורש בחלום שהן של אחרים, ודין אם אמרו היתומים 67
 שעשו כדבר אביהם, או שאמרו שחזרו בו אם נאמנו, ודין 68
 שכיב מרע השולח מתנה לאחר ולא הגיע לידו, ודין הנותן 69
 מתנות לאחרים הרבה ולא הספיקו הנכסים לשעורי 70
 המתנות, או שיצא עליהן חוב כיצד דינן, ודין שכיב מרע 71
 הנותן דבר שאין בו ממש. 72

א. שכיב מרע² שאמר: תנו³ מנה⁴ לפלוני, ומת - 73
 יתנו לאחר מיתה; שדברי שכיב מרע פכתובין 74
 וכמסורין דמו⁵, ואין⁶ חוששין שמא על מנה קבור⁷ 75
 הוא אומר⁸. 76

(2) גיטין יג. במשנה, ולפי פירושו של רב פפא. (3) לעומת 77
 מה שכתב למעלה פרק ח הלכה יב שאם אמר: "כתבו ותנו 78
 לפלוני מנה", שאין כותבין ונותנין אחר מיתה, שכיוון 79
 שאמר גם "כתבו", לא גמר להקנות אלא בשטר ואין שטר 80
 לאחר מיתה. (4) בין "מנה זו" בין מנה סתם. (5) בגמרא 81
 שם, ועוד בכמה מקומות בש"ס. ומדובר כאן במחלק כל 82
 נכסיו, שלאחד יצאה בחלקו מנה, או אף בנותן לאחד מנה 83
 בלבד, אלא שמצווה מחמת מיתה (ראה למעלה שם הלכה 84
 יז), שאם לא כן, הרי זו כמתנת בריא שצריכה קניין (שם) 85
 הלכה טו), וכאן אפילו קניין לא יועיל, שהרי מטבע אינה 86
 נקנית בחליפין (פרק ו מהלכות מכירה הלכה א), וראה 87
 שולחן-ערוך סימן רנג סעיף יח. (6) מסקנת הגמרא שם, 88
 בניגוד לדעת רב. (7) טמון אי-שם. (8) אלא נותנים 89
 מהרכוש הגלוי שיש לו. ברם לדעת הרשב"א (הובא 90
 במגיד-משנה) אין זה אלא אם יש כסף בעין, נותנים, אבל 91
 92
 93

1 המכירה, להחזירו עם הבראתו. ור"י מיגאש פירש להיפך:
 2 אם המעות קיימות, אינו חוזר, שהמעות הללו הן שיוור, ואין
 3 זו "מתנה בכולה". ועיין מגיד-משנה.

4 כב. מתנה⁹⁸ שהיא סתם, ולא נתפרש בה שהיה
 5 בריא פשנתן או שהיה שכיב מרע, הוא אומר:
 6 שכיב מרע הייתי⁹⁹, והרי עצמדי¹⁰⁰, ואחזר במתנתי;
 7 ומקבל מתנה אומר: בריא היה¹⁰¹, ואינו יכול לחזור
 8 - על המקבל¹⁰² להביא ראיה¹⁰³ שפריא היה. לא
 9 מצא ראיה - נשבע¹⁰⁴ הנותן שבועת הסת¹⁰⁵ ויפטר,
 10 ותעמד הקרקע בחזקת הנותן¹⁰⁶.

11 (98) שם קנג. במשנה, כחכמים ולא כרבי מאיר.
 12 (99) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר
 13 מיתה. (100) אף שעכשיו הוא בריא, אין אנו מעמידים
 14 אותו בחזקת בריא, ודלא כרבי נתן שם קנג: (101) ונתן
 15 נכסיו בקניין. (102) כדין כל ספק בממון, שהמוציא
 16 מחבירו - עליו להביא ראיה. (103) בעדים. (104) כדין
 17 כל כופר בכל. (105) מתקנת חכמים. (106) שקרקע
 18 עומדת תמיד בחזקת בעליה הראשונים.

19 כג. אבל אם היו מטלטלין ביד המקבל - מתוך
 20 שייכול לומר שלי הן¹⁰⁷, ישבע הסת¹⁰⁸ שפריא היה
 21 פשנתן לו מתנה זו.

22 (107) כדין כל מחזיק במטלטלין (פ"ח מהלכות טוען ונטען
 23 הלכה א). וראה במגיד-משנה. (108) שהרי גם הטוען
 24 "שלי הן", נשבע היסת (הלכות טוען ונטען שם).

25 כד. מי¹⁰⁹ שמת ונמצאת¹¹⁰ מתנה קשורה על
 26 ירכו¹¹¹, אף על פי שהיא בעדים, וקנו מידו לפות
 27 פת אלו שנתן להם¹¹² - הרי זו אינה פלוס; שאני
 28 אומר: פתבה ונמלך¹¹³.

29 (109) בבא-בבא קלה: (110) בכ"י תימן: "ונמצאת".
 30 (111) מה שמסלק את החשש, שמא השטר מזויף.
 31 (112) והואיל ויפה חכם, אין לחשוש שמא לא גמר להקנות
 32 להם אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה - כמפורש למעלה
 33 פ"ח הלכה יא. ולפיכך הוצרך רבינו לטעם שמא נמלך, וכן
 34 פירש ר"י מיגאש. נ"כ"ה במשנה בבבא-מציעא יח. "מצא
 35 דייטקיי וכו' הרי זה לא יחזיר, שאני אומר כתובין היו
 36 ונמלך עליהן שלא ליתנן". אבל הרשב"ם שם פירשה,
 37 כנראה, בלי יפוי כח, שהרי כתב שם בטעם הדברים, שכיון
 38 שלא אמר השכיב-מרע שיתנו, אלא כתב שטר - שמא לא
 39 גמר להקנות אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.
 40 (113) התחרט. וחוששין כן, כיון שלא צויה בפיו. וכן פירש
 41 ר"י מיגאש.

42 כה. ואם¹¹⁴ זפה בה לאחר¹¹⁵, בין מן היורשין¹¹⁶
 43 בין שאינו מן היורשין - כל הדברים שבה
 44 קניין¹¹⁷, פכל מתנת שכיב מרע.

45 (114) משנה, שם. (115) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים
 46 שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. ולדעת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 כלומר, התוכן הכתוב בו אינו דבר ריאלי (וראה להלן 50
הלכה טו), וכלשונו של רבינו (למעלה פרק ו מהלכות
מכירה הלכה י): "ואין הראייה נתפסת ביד", ולפיכך אין
53 בו קניין מן התורה.

ג. שְׂכִיב מֵרַע²¹ שָׁאֵמַר: מָנָה לְפָלוֹנִי בְיָדִי, אִם אָמַר
תָּנוּ²² - נִתְּנִין, לֹא אָמַר 'תָּנוּ' - אֵין נִתְּנִין; שָׁמָּה²³
55 לֹא אָמַר 'מָנָה יֵשׁ לְפָלוֹנִי בְיָדִי' אֶלָּא כְּדִי שְׁלֹא
56 יֵאמְרוּ עַל יוֹרְשֵׁיו שֵׁשׁ לָהֶן מִמּוֹן²⁴.

21 שם קעד: מימרא של רב ושמואל. 22 ששוב אין
חשש שמא עושה כן כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם
ממון. 23 שם בגמרא. 24 בלשון הגמרא שם: "אדם
עשוי שלא להשביע את בניו".

ד. לְפִיכָף²⁵, אִם אָמַר זֶה דְּרָף הִוְדָּאָה²⁶, וְלֹא הִיָּה
שֵׁם חֲשֵׁשׁ הַעֲרֻמָּה - נִתְּנִין אָף עַל פִּי שְׁלֹא אָמַר
64 'תָּנוּ'.

25 כן הוא ברי"ף בפרק גט פשוט, והוכיח זאת ממימרא
אחרת שם (הובאה להלן הלכה ח): "שכיב מרע שאמר מנה
לפלוגי בידי ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי
נאמנין", הרי שאם לא אמרו כן - נותנין, ולפיכך חילק בין
אמר כן דרך הודאה לבין אמר כן דרך הערמה. 26 היינו,
שניכר מדבריו שזו היא הודאה רצינית. ואף על פי שבכריא
שהודה יש טענת "השבעה" אפילו אם הודה בדרך הודאה,
כמפורש בדברי רבינו בפרק ז מהלכות טוען ונטען הלכה א
- בשכיב מרע אין חוששים כל כך. והא ראייה, שהרי טענת
"השטאה" ישנה בכריא ואינה בשכיב מרע כלל (למעלה
פרק ח הלכה ד). ועיין לחם משנה כאן.

ה. בְּיוֹצֵא²⁷ בּוֹ: רָאוּ אֶת אֲבִיהֶם שֶׁהֻטְּמִין מְעוֹת
בְּשִׁדָּה²⁸ תָּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר 'שֶׁל פָּלוֹנִי הֵן', 'שֶׁל
מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן': אִם כְּמוֹסֶר²⁹ - דְּבָרָיו קִיָּמִין; אִם
64 כְּמַעֲרִים³⁰ - לֹא אָמַר כָּלוּם.

27 ברייתא בסנהדרין ל. ואף הרי"ף שם, נתן הלכה זו
כדוגמא להלכה הקודמת. 28 ארון מסריים. 29 בלשון
צוואה (רש"י שם). ולפיכך אין חוששים כל כך ל"השבעה".
30 שלא יראוהו כעשיר.

ו. וְכֵן³¹ אִם בָּא אֶחָד³² וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי רְאִיתִי אֶת
אֲבִיכֶן שֶׁהֻטְּמִין מְעוֹת בְּשִׁדָּה תָּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר
55 'שֶׁל פָּלוֹנִי הֵם', 'שֶׁל מַעֲשֵׂר³³ הֵן': אִם הָיוּ טְמוּנִין
בְּבֵית³⁴ - לֹא אָמַר כָּלוּם³⁵; בְּשִׁדָּה³⁶ - דְּבָרָיו קִיָּמִין³⁷.
64 כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל שֶׁאֵלּוּ יִכּוֹל לִטֹּל - דְּבָרָיו קִיָּמִין;
וְאִם לֹא - לֹא אָמַר כָּלוּם.

31 אף זה בברייתא שם. ורוצה לומר שחזן ממה שאמרנו
למעלה שאם אמר דבריו כמוסר - נאמן, כמו כן ישנה
נאמנות בהא דלהלן אף על פי שלא אמר מפורש כמוסר
אלא שהעניין מוכיח כן. 32 דווקא באחד צריך "מיגור",
אבל שניים יכולים להוציא ממון אפילו בלי "מיגור".
33 בכתב יד תימן: "מעשר שני". 34 במקום שהעד אינו

1 אם אין כסף בעין, אין מוכרים מהנכסים לתת לו את
2 תמורתם, כי "מנה" פירושה: כסף מזומן, ולא שווה מנה.
3 וכן נראה מדברי רבינו בפרק ג מהלכות טוען ונטען הלכה
4 ח (מגיד משנה, ועיין שם).

ב. וְכֵן⁹ שְׂכִיב מֵרַע שָׁאֵמַר: הִלּוּאָה¹⁰ אוּ פִקְדוֹן¹¹
שֵׁשׁ לִי בְיָד פָּלוֹנִי תָּנוּ אוֹתָהּ לְפָלוֹנִי - דְּבָרָיו קִיָּמִין,
וְאֵין צָרִיךְ לְמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן¹². וְכֵן¹³ אִם אָמַר: תָּנוּ
שֹׁטֵר פָּלוֹנִי לְפָלוֹנִי - זָכָה בְּמָה שֵׁשׁ בְּשֹׁטֵר¹⁴, וּכְאֵלוּ
9 כְּתִב¹⁵ וּמִסֵּר¹⁶, אָף עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁךְ הַשֹּׁטֵר. וְאֵין¹⁷
10 הַיּוֹרֵשׁ¹⁸ יִכּוֹל לְמַחֵל שֹׁטֵר זֶה שְׁנֵתָן בְּמִתְנֵת שְׂכִיב
11 מֵרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוּ נֹתֵן שֹׁטֵר חֹב לַחֲבֵירוֹ,
12 וְחֹזֵר וּמַחֲלוּ הַיּוֹרֵשׁ - מַחוּל¹⁹; וּשְׂכִיב מֵרַע שְׁנֵתָן
13 שֹׁטֵר חֹב, אֵין הַיּוֹרֵשׁ יִכּוֹל לְמַחֵל? מִפְּנֵי שֶׁקִּנְיָן
14 הָרָאִיָּה בְּשֹׁטֵר מְדַבְּרִיהֶם²⁰, לְפִיכָף הַיּוֹרֵשׁ עֲדִין זֶה
15 הַשֹּׁטֵר שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֲלוֹ; וּמִתְנֵת שְׂכִיב
16 מֵרַע, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהֶם, עָשׂוּ אוֹתָהּ כְּשֶׁל
17 תּוֹרָה, וּכְאֵלוּ קִנְיָן מִמּוֹן שֶׁבְּשֹׁטֵר מִן הַתּוֹרָה וְהַגִּיעַ
18 לְיָדוֹ וְלֹא נִשְׁאַר לַיּוֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, וּלְפִיכָף אֵינוֹ מוֹחֵל.

19 בבא בתרא קמז: וקמח. מימרא של רבא בשם רב נחמן.
20 אף כאן במחלק כל נכסיו או במצווה מחמת מיתה.
21 יש אומרים שאין דין זה אמור אלא בהלוואה שביד
22 ישראל, אבל בהלוואה שביד גוי, שנאמר עליו (תהלים קמד,
23 ח): "אשר פיהם דיבר שווא וימינם ימין שקר", אין אמן
24 לישראל בהם, ואף השכיב מרע אין דעתו סומכת עליו,
25 שיפרע חובו (הגהות מיימוני בשם רבינו אליעזר ממין).
26 קל וחומר הוא מהלוואה, שאינה בעין (ועיין בבבא
27 בתרא שם שישנה סברא ש"מעמד שלושתן" אינו מועיל
28 אלא בפיקדון ולא בהלוואה), ואף על פי כן, מועילים דברי
29 שכיב מרע קנייין בכריא - כל שכן שדבריו מועילים
30 בפיקדון שהוא בעין. וכן נראה בבבא בתרא קמט. בעניין
31 איסור גיורא. 12 מדברי הרי"ף שם. כלומר, דברי שכיב
32 מרע הם כאילו מסר ב"מעמד שלושתן", המועיל בכריא
33 (למעלה פרק ג הלכה ג). וכן מבואר בגמרא (בבא בתרא
34 שם). 13 שם קנא. פסק הלכה של רב נחמן.
35 כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב
36 בו. 15 שטר מתנה על השטר הזה. 16 ראה בפרק ו
37 מהלכות מכירה הלכה יא. ואף על פי ששם מפורש שאינו
38 קונה אלא אם כתב בשטר המכירה (או המתנה) "קנה שטר
39 פלוני וכל השעבוד שיש בו" - כאן בשכיב מרע, אף על פי
40 שלא פירש שיקנה השטר וכל שעבודו, אנו תולים שהכביד
41 עליו חליו ולפיכך לא באה מחשבתו לידי ביטוי, וכן אמרו
42 גם לעניין גיטין שאף על פי שבריא האומר "כתבו גט
43 לאשתי" אין כותבים ונותנים עד שיאמר "תנו" - בשכיב
44 מרע, כותבים ונותנים אף באופן זה כמו שכתב רבינו בפרק
45 ב מהלכות גירושין הלכה יב (כסף משנה בשם הר"ן).
46 שם קמז: מימרא של רב נחמן. 18 דווקא היורש,
47 אבל השכיב-מרע עצמו הרי הוא יכול גם לחזור בו ממתנתו,
48 וכך מפורש ברי"ף בפרק מי שמת (בבא בתרא שם).
49 כמפורש בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב.

לא ידעו שאמירתו הייתה בדרך הודאה עד שנתברר הדבר
לבסוף, ואם כן ודאי סברו שאמר כן שלא להשביע את בניו
ובוודאי לא נתנו. דוגמא לכך מה שאמרו בבבא מציעא יז.
"אמרו לו (=בית הדין) צא תן לו (=לבעל חובך) ואמר
פרעתי, נאמן - חייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי אינו נאמן",
לפי ש"צא תן לו" הוא פסק-דין ברור ויודע שעליו ליתן,
אבל "חייב אתה ליתן לו" אינו פסק-דין ברור ולפיכך אינו
נאמן לומר פרעתי, שוודאי לא פרע כיוון שלא ברור לו
שצריך לשלם (מגיד משנה). וראה בראב"ד.

יא. אָמַר 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים 'נָתַנוּ' - נֶאֱמָנִין,
וְנִשְׁבָּעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁנָתָנוּ.

יב. שְׂכִיב מֵרַע⁵¹ שְׁנָתָן מִנָּה לְאֶחָד וְאָמַר לוֹ: הוֹלֵךְ⁵²
מִנָּה זֶה לְפָלוּנִי, וְהֵלֵךְ וּמָצְאוּ שְׁמָת: אִם קָנִים הִיָּה
בְּשָׁעָה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֵרַע⁵³ - יִתְּנֵנוּ לְיוֹרְשֵׁי מִי
שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שְׂדֵבְרֵי⁵⁴ שְׂכִיב מֵרַע בְּכֹתוּבִין
וּבְמִסְוִירִין⁵⁵ הֵן. וְאִם לֹא הִיָּה קָנִים⁵⁶ - יִחְזְרוּ לְיוֹרְשֵׁי
מְשֻׁלָּח; שְׂאִין קָנִין לְמָת⁵⁷.

(51) גיטין יד: (52) וכלל הוא ש"הולך לאו כזכיי", ואין
המקבל זוכה עד שיגיע לידו (למעלה פרק ד הלכה ד) - זה
אינו אלא בבירא אבל בשכיב מרע אמרו "הולך כזכיי"
(גמרא שם). (53) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו.
(54) מדברי הרי"ף שם. (55) ואינו צריך קניין. ואף על פי
שמתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה (למעלה
פרק ח הלכה ח) וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע?
- כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד
(ש"ך בחושן משפט סימן קכה סעיף קטן לו בשם בית
יוסף). (56) בשעה שנתן השכיב-מרע לשליח.
(57) מדברי הרי"ף שם.

יג. שְׂכִיב מֵרַע⁵⁸ שְׂאָמַר: תָּנוּ⁵⁹ מֵאֵתִים זֶזוּ לְפָלוּנִי,
וְשֻׁלֵּשׁ מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוּנִי, וְאַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוּנִי -
אֵין אוֹמְרִין: הַקּוֹדֵם בְּשִׁטְר זָכָה⁶⁰. לְפִיכָךְ⁶¹, אִם לֹא
הֵיָּיִת תִּשְׁעֵה מֵאוֹת - חוֹלְקִין הַנִּמְצָא לְפִי⁶² מִה שֶׁנִּשְׁתַּב
לָהֶן. וְאִם⁶³ יֵצֵא עָלָיו שִׁטְר חוֹב - גּוֹבֶה מִכָּל⁶⁴,
מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מִה שֶׁנִּשְׁתַּב לָהֶן⁶⁵. בִּיעֲד⁶⁶?
הִיָּה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאוֹתִים
נֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשֻּׁלֵּשׁ מֵאוֹת מֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וּבַעַל
הָאַרְבַּע מֵאוֹת נֹתֵן מֵאֵתִים.

(58) בבא בתרא קלח. (59) והיינו, במחלק כל נכסיו ללא
שיוור, או במצווה מחמת מיתה. (60) שאין אדם יכול
להוציא שני משפטים כאחד, והוא התכוון בעצם לתת לכולם
בבת אחת, אלא שהכריח היה לו לפרט את שמות המקבלים
בזה אחרי זה. ויש אומרים שאם הסכום שווה בכולם, שהיה
יכול לכוללם יחד, ולא לפרט בזה אחרי זה, - יש כאן דין
קדימה (מגיד משנה). (61) מדברי הרי"ף. (62) היינו, לפי
האחוזים, כמו שמסביר הרי"ף, שחלוקה זו מעמידה אותנו
על רצונו של הנפטר, לתת לזה כפליים או פעם וחצי מן
השני. ולעניין כתובה, עיין פרק י"ז מהלכות אישות הלכה

1 יכול להגיע אליו. (35) שאין מוציאין ממון על פי עד אחד.
2 (36) במקום שהוא יכול ליטול בעצמו. (37) שהרי יש לו
3 מינו, שיכול הוא ליטלם בעצמו ולעשות בהם כרצונו,
4 ולפיכך נאמן לאמר כי אביהם אמר לו כן. ואף על פי שלא
5 אמר דבריו כמוסר, אין חשש של "השבעה", מאחר שהטמין
6 הכסף בפני העד הזה ובמקום שהעד יכול ליטלו משם,
7 בוודאי דברי אמת מסר לו (נימוקי יוסף שם).

ז. הִרִי³⁸ שֶׁהִיָּה מְצַטֵּר עַל מַעוֹת שֶׁהִיָּת לוֹ אָבִיו
וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבִּיֵּאם, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: כֹּף וְכֹף
הֵם, בְּמָקוֹם פְּלוּנִי הֵן, וְשֵׁל פְּלוּנִי הֵן, וְשֵׁל מַעֲשֵׂר
שְׁנֵי הֵן, וּמָצְאָן בְּמָקוֹם פְּלוּנִי שְׁנֵאֲמַר לוֹ וּבְמִנְיָן
שְׁנֵאֲמַר לוֹ - זֶה הִיָּה מַעֲשֵׂה, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: דְּבָרֵי
חִלּוּמֹת לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

14 (38) אף זה בברייתא שם.

ח. שְׂכִיב מֵרַע³⁹ שֶׁהוֹדָה⁴⁰ שֵׁשׁ לְפָלוּנִי בִּידּוֹ מִנָּה,
וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוֹר וְאָמַר לָנוּ אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴¹ -
נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁבָּעִין⁴² עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת.

18 (39) בבא בתרא קעה. מימרא של רבה. (40) בגמרא שם:
19 "שכיב מרע שאמר". אבל רבינו רצה להדגיש בזה, שהיה
20 בדרך הודאה, וכמו שכתב למעלה הלכה ד. (41) כלומר:
21 בעת שאמר להם "מנה לפלוני ביד" סבור היה שעודנו חייב
22 לו ואחר כך נזכר שפרע לו (תוספות שם דיבור המתחיל
23 חזר) ורק שכיב מרע, שאין דעתו מיושבת עליו, נאמן בזה,
24 ולא בריא (תוספות שם). ואם אמר שפרע אחר כך נאמן
25 אפילו אם היה בריא (תוספות שם, וראה בהגהות מיימוני).
26 (42) כדין כל כופר הכל. והיינו, כשהתובע טוען שלא זזה ידו
27 מתחת ידו של אביהם וברי לו שלא אמר פרעתי, כי אחרת
28 אין נשבעים היסת על טענת שמא (פרק א מהלכות טוען
29 ונטען הלכה ז).

ט. אָמַר⁴³ 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: חֲזוֹר וְאָמַר לָנוּ
אָבִינוּ 'פְּרַעְתִּיו'⁴⁴ - אֵין נֶאֱמָנִין⁴⁵.

32 (43) המשך המימרא של רבה לפי המסקנה בגמרא שם.
33 (44) כלומר, נזכר אחר כך שפרע כנ"ל. (45) שכיוון שאמר
34 "תנו", ודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן
35 לומר שנזכר אחר כך. אולם, אם טוענים שאמר להם אביהם
36 שפרע אחר כך ודאי נאמנים, וראה ש"ך שם סעיף קטן יד.
37

י. אָמַר⁴⁶: מִנָּה לְפָלוּנִי בִּידִי⁴⁷, וְאָמְרוּ יְתוּמִים:
נָתַנוּ⁴⁸ - אֵין נֶאֱמָנִין; שֶׁהִיָּה לֹא אָמַר 'תָּנוּ'⁴⁹, וּמִנְיָן
יָדַעוּ שֶׁחִיבִין לָתֵן⁵⁰?

41 (46) בבא בתרא שם בסוגיית הגמרא. (47) והיינו, בדרך
42 הודאה, שאם לא כן יש חשש של "השבעה" שהרי המדובר
43 כשלא אמר "תנו" כדלהלן, אלא שהיתומים לא ידעו מזה,
44 ראה להלן. (48) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות
45 הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (49) ויש חשש
46 של "השבעה", כמבואר למעלה הלכה ג אלא שנתברר
47 לבסוף שאמירתו הייתה בדרך הודאה, כנ"ל. (50) שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. שְׂכִיב מֵרַע⁷ שְׁאָמַר 'נִכְסֵי לְטוֹבִיָּה', וְמָת, וּבָא
אֶחָד שֶׁשָּׁמָּה טוֹבִיָּה וְאָמַר 'אֲנִי הוּא' - נוֹטֵלָן⁸. וְאִם
הִתְחַקֵּךְ שָׁמָּה רַב¹⁰ טוֹבִיָּה - אֵינוֹ נוֹטֵלָן¹¹. וְאִם הָיָה
שְׂכִיב מֵרַע גָּס¹² בּוֹ וְקוֹרֵא אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ¹³ - נוֹטֵלָן¹⁴.

(7 כתובות פה: מימרא של רבי יוחנן. (8) אע"פ שיש
בסביבה עוד אחד ושמו טוביה, שגם אותו אפשר להביא
בחשבון - כיון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו (שו"ע
חושן-משפט סימן רנג סעיף כט). שוודאי כיוון לו, ואין
חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להגלות (סמ"ע שם ס"ק
סג). (9) שם בגמרא. (10) מוסמך להוראה. (11) מפני
שאין לזהות אותו עם טוביה סתם, שלרב לא היה קורא
בשמו. (12) רגיל בו. (13) בינו לבין עצמו (משנה-
למלך). (14) אע"פ שקרא לו כן בפני אחרים - כיון שרגיל
לקראו תמיד כן בינו לבין עצמו (משנה-למלך).

ג. בְּאוֹ¹⁵ שְׁנֵים לְתַבְעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֶזֶק שָׁמָּה
טוֹבִיָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם תַּלְמִיד חֶכֶם - תַּלְמִיד
חֶכֶם קוֹדֵם¹⁶. אֵין בֵּהֶן תַּלְמִיד חֶכֶם, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן
שֶׁכֶּן¹⁷ אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם. הָיָה¹⁸ אֶחָד שֶׁכֶּן וְאֶחָד
קְרוֹב - שֶׁכֶּן קוֹדֵם¹⁹. שְׁנֵיהֶם²⁰ קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם
שֶׁכֶּנִּים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֶכְמִים - יַעֲשֶׂה²¹ הַדִּינִין
כְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם; כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטָה שָׁעַל זֶה
אָמַר - נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

(15) המשך הסוגיא שם. (16) כי מן הסתם רוצה אדם,
ההולך למות, להנות תלמיד-חכם מנכסיו, שמצוה רבה היא
(ברכות לד: - רש"י). (17) כלומר, חבר הרגיל אצלו
במשא ומתן (רמ"א שם). (18) בעיא שנפתרה, שם.
(19) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב
מאח רחוק". והמדובר כשהקרוב אינו ראוי ליורשו, שאם
ראוי ליורשו - הוא קודם לשכן (ש"ך סימן רנג ס"ק לה
בשם ה'טור'). (20) שם. (21) זהו פירושו של רבינו
למונח התלמודי: שודא דדייני. והוא, שהדיינים יעשו לפי
אומד דעתם, למי היתה כוונת הנותן לתת. וכן פירש רש"י
שם. ברם ה'תוספות' שם, ד"ה שודא דדייני, פירשו:
שהדיינים נותנים למי שהם רוצים. וראה למעלה פרק כא
מהלכות מכירה הלכה טו. ומה שאמרו בתוספתא (בבא-

בבא פרק יא צוק"מ עמ' 414.18): "האומר תנו מאתים
דינר ליוסף בן שמעון, והיו שם שני יוסף בן שמעון, אין
דורשין לשון הדיוט לומר לזה היה אוהב ולא לזה היה
אוהב, אלא שניהם חולקים בשוה". - ה'תוספתא' - כדעת
רב בשני שטרות [שאמר: יחלוקן] (כתובות צד). ואין הלכה
כן [אלא כשמואל שם שאמר שודא דדייני] - מאירי
בכתובות פה: עמוד 380. וכן כתב הרא"ה שם שהתוספתא
"משובשת, מדלא מיייתנין לה בגמרא דילן". ועיין כסף-
משנה. וכתב הש"ך (שם ס"ק לט) שהמדובר באופן
שהיורשים מסכימים לשלם לאחד מהם, אבל אם רוצים
לדחותם, - יכולים הם לעשות כן כמו בשני יוסף בן שמעון
שיצא שטר חוב על אחד מהם, ששניהם יכולים לדחותו
(פכ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה ח). וראה בלחם-משנה
כאן.

ח. ולעניין חוב, עיין בפרק כ מהלכות מלוה ולוה הלכה ד.
(63) המשך הברייתא שם. (64) אחרי שכולם קיבלו את
המתנה בעת אחת. והמדובר כשלא הניח נכסיו ליורשים,
שאם הניח להם, גובה מהם (מגיד משנה להלן הלכה יד
בשם הרשב"א). (65) היינו, לפי האחרונים כדלהלן.
(66) מדברי הר"ף, שם.

י. אֲבָל⁶⁷ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי,
וְאֶחָד⁶⁸ שֶׁלֹּשׁ מֵאֲוֹת לְפָלוֹנִי, וְאֶחָד⁶⁹ אַרְבַּע מֵאֲוֹת
לְפָלוֹנִי - כָּל הַקּוֹדֵם⁶⁹ בְּשֵׁטֶר זָכָה. לְפִיכָךְ, אִם יֵצֵא
עָלָיו שֵׁטֶר חוֹב - גּוֹבֶה מִן הָאֲחֵרִין; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה
מִשְׁלָפְנֵי; אֵין לוֹ - גּוֹבֶה מִשְׁלָפְנֵי פָּנָיו.

(67) לשון הברייתא, שם. (68) שכאן הוא מדגיש את
הקדימה והאחרון. (69) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו
לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, קודם
לאלו שבאים אחריו.

מו. שְׂכִיב מֵרַע⁷⁰ שְׁאָמַר: יָדוּר פָּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאָכֵל
פָּלוֹנִי פְרוֹת דָּקָל זֶה - לֹא אָמַר כָּלוּם; שְׁלֹא⁷¹ הִקְנָה
לָהֶם דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדִּירָה וְהֵאָכִילָה וּבִיּוֹצֵא
בֵּהֶן הָרִי הֵן כְּדַבּוּר וּכְשִׁנָּה שְׁאֵין נִקְנִין⁷². אֲבָל⁷³ אִם
אָמַר: תָּנוּ בֵּית זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁדּוּר בּוֹ עַד זְמַן
פָּלוֹנִי, אוֹ: תָּנוּ דָּקָל זֶה לְפָלוֹנִי כְּדִי שִׁיֵּאָכֵל פְּרוֹתָיו
- דְּבָרָיו קִיָּמִין; שֶׁהִרִי הִקְנָה לָהֶם הַגּוֹף לְפְרוֹתָיו⁷⁴,
וְהַגּוֹף דָּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזָה.

(70) שם קמו: מימרא של רב נחמן. (71) מדברי הר"י
מיגאש. ולרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן) טעם
אחר על אכילת פירות. (72) כלומר, אף בבריא בקניין.
ואם כן גם האמירה בשכיב-מרע, שהיא במקום קניין, אינה
מועילה (גמרא שם). (73) המשך המימרא שם. (74) ראה
פרק כג מהלכות מכירה הלכה א.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) ונבארו בו משפטי שכיב מרע שלא באר בדבריו, אם
שלא באר מי הם המקבלים, אם שלא באר שיעור הדבר
הניתן להם או עניינו, וכל הנמשך אחר זה, וכן לדון כוונתו
במתנותיו וכל התלוי בזה ומה שהוא נמשך בזה.

א. שְׂכִיב מֵרַע² שְׁאָמַר: נִכְסֵים אֵלוּ לְבָנִי - אֵין
הַבְּנוֹת בְּכָלָם³. הָיָה⁴ לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת, אוֹ בֶּן וּבֵת
הַבְּנִים⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמַר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן
רַבִּים - אֵין נוֹתֵנִין אֵלָּא לְבָנָיו; שֶׁהֵבֶן הָאֶחָד נִקְרָא
בָּנִים⁶.

(2) יוצא מתוך המשך ההלכה שלפנינו. (3) דווקא בשכיב
מרע אין הבנות בכלל בניו, לפי שבשעת מיתה אינו רוצה
לעקור נחלה דאורייתא, אבל במתנת בריא - אף הבנות
בכלל, כמפורש למעלה פרק ו הלכה יד, ועיין שם הערה
פח. (4) בבא-בבא-בבא-בבא: בעיא שנפתרה על-ידי רבא ורב
יוסף. (5) שאינו בכלל בניו (בבא-בבא-בבא-בבא) בלשון בני
אדם (רשב"ם שם). (6) כמו בבבא-בבא, כו, ח: "ובני פלוא
אליאב".

- 1 ד. שְׁכִיב מֵרַע²² שְׁאָמַר: נִכְסֵי לְפָלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
2 - חוֹלְקִין בְּשָׁוָה, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה.
- 3 (22) יוצא מתוך ההלכה הבאה. ומדובר במחלק או במצוה
4 מחמת מיתה.
- 5 ה. אָמַר²³: נִכְסֵי לְפָלוֹנִי וּלְבָנִי - חוֹלְקִין: פְּלוֹנִי נוֹטֵל
6 מִחֲצָה, וְכָל בְּנָיו מִחֲצָה²⁴. וּמַעֲשֶׂה²⁵ בְּאֶחָד שְׁאָמַר
7 לְאִשְׁתּוֹ: נִכְסֵי לִי וּלְבָנִי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: תִּטַּל הִיא
8 מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה.
- 9 (23) בבא-בבא קמא. כדעת רב יוסף. (24) וכן הם דברי
10 רבי בברייתא שם: "והיתה לאהרן ולבניו - מחצה לאהרן
11 ומחצה לבניו". (25) בבא-בבא קמא שם.
- 12 ו. אָמַר: לְפָלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּלְבָנִי פְלוֹנִי - נוֹטֵלִין בְּנֵי
13 פְּלוֹנִי מִחֲצָה²⁶, וְהַשְּׂנִיִּים הָרְאשׁוֹנִים מִחֲצָה.
- 14 (26) לשיטת רבינו, הכלל נוטל תמיד מחצה, לא רק במקום
15 פרט אחד כבהלכה הקודמת, אלא אף כלפי כמה פרטים.
- 16 ז. שְׁכִיב מֵרַע²⁷ שְׁאָמַר: יִחְלַק פְּלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטַּל
17 מִחֲצָה²⁸. תָּנוּ²⁹ חֵלֶק³⁰ לְפָלוֹנִי בְּנִכְסֵי - יִטַּל אֶחָד
18 מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי³¹. וַיֵּשׁ מִי שְׁהוּרָה: יִטַּל רְבִיעַ
19 הַנִּכְסִים³².
- 20 (27) בבא-בבא קמא. ושם לא נזכר מפורש "שכיב מרע",
21 אלא מכיון שהובא שם "האומר" - סובר רבינו שמדובר
22 בשכיב מרע, שדבריו ככתובים וכמסורים, שהרי בביא
23 צריך קנין. (28) שזה כלול במילה: "יחלוק". (29) בעיא
24 שם, שנפתרה מברייתא, שתוכנה הובא בהלכה הבאה.
25 (30) ולא ידוע לנו "חלק" מהו? (31) והוא הפחות
26 שבשיעורים שבהלכה הבאה. וזו היתה הכוונה של רבינא
27 בר קיסי לפתרון הבעיא. (32) כמו שכתב הרי"ף: "שאינ
28 דרך בני אדם לומר חלק סתם על פחות מרביע". וכוונת
29 רבינא בר קיסי בפתרון הבעיה, היתה לפתור מתחילת
30 הברייתא "תנו חלק לפלוני בבור - אין פחות מרביע".
- 31 ח. שְׁכִיב מֵרַע³³ שְׁאָמַר: תָּנוּ חֵלֶק לְפָלוֹנִי בְּבוֹר
32 הַיֵּין³⁴ שְׁיֵשׁ לִי - יִטַּל רְבִיעַ הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ
33 חֵלֶק לְחַבִּית³⁵ - הָרִי מַעוּט³⁶, וַיִּטַּל שְׂמִינִית³⁷ הַיֵּין.
34 אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְקִדְרָה³⁸ - נוֹטֵל חֵלֶק מִשְּׁנַיִם
35 עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין. אָמַר: תָּנוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְטַפִּיחַ³⁹ -
36 נוֹטֵל חֵלֶק מִשְׁשָׁה עֶשְׂרִי מִן הַיֵּין שְׁבַבּוֹר; שְׁהָרִי גִלָּה
37 דַּעְתּוֹ שְׁלַחֲלֵק מוּעָט נִתְּבַן⁴⁰.
- 38 (33) ברייתא שם. (34) ברי"ף וברשב"ם: בור של מים.
39 (35) למלאות מן הבור לתוך החבית. (36) שמילת ל"חבית"
40 באה למעט מודת הבור. כלומר, שלא צריך מן הבור, אלא
41 בכדי למלאות חבית. (37) שכך שיערו חכמים (רי"ף שם).
42 (38) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית. (39) כד
43 קטן לשתייה. (40) שיטת הר"ח, שהלכה זו רק במתנה,
44 אבל במקום - הדמים מודיעים, היינו, שהוא מקבל חלק לפי
45 חשבון המעות שנתן (מגיד-משנה). אבל רבינו אינו סובר
- 46 שהדמים מודיעים, כמו שנראה למעלה פכ"ז מהלכות
47 מכירה הלכה ג (לחם-משנה).
- 48 ז. וְאִין⁴¹ גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.
- 49 (41) מדברי הרי"ף שם. לפי שאין אנו יודעים יפה לנמק את
50 השיעורים האלו שנתנו כאן חכמים. ורק לענין "תנו חלק
51 לפלוני בנכסי", למדו בכאן (רי"ף שם).
- 52 י. שְׁכִיב מֵרַע⁴² שְׁאָמַר: תִּטַּל⁴³ אִשְׁתִּי בְּאֶחָד מִן
53 הַבָּנִים⁴⁴ - נוֹטֵלֶת בְּאֶחָד מִבָּנֶיהָ. וְאִם⁴⁵ נוֹלְדוּ⁴⁶ לוֹ
54 בָּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה - מַצְטָרְפִין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת
55 הַצּוֹאָה, וְנוֹטֵלֶת חֵלֶק עִם כָּלָן. פִּיזֵר? הָיוּ שְׁלֹשָׁה
56 בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְלֵאחֵר זָמַן נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם -
57 נוֹטֵלֶת בְּאֶחָד מִן הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהָיוּ שְׁתֵּית כָּל הַמָּמוֹן.
- 58 (42) בבא-בבא קמא: מימרא ששלח רבי אבא לרב יוסף בר
59 חמא. ואף שם לא הוזכר שכיב מרע, וראה למעלה הלכה ז
60 והערה כו, ולהלן בהערה הבאה. (43) וזהו לשון המועיל
61 רק בשכיב מרע (ראה למעלה פרק ט הלכה ג). (44) היינו,
62 חלק שוה כאחד מן הבנים. (45) כדברי התוספת של רבא,
63 בגמרא שם. (46) ואם מתו אחר הצוואה, ונתרבה חלקם
64 של אלה שנשארו - נוטלת אף היא כאחד מהם (רשב"ם).
65 ויש מפקפקים בזה (מגיד-משנה בשם הרשב"ם).
- 66 יא. וְאִינָה⁴⁷ נוֹטֵלֶת עִמָּהֶם אֵלּא בְּנִכְסֵים שֶׁהָיוּ לוֹ
67 בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה. אֲבָל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחֵר זָמַן
68 הַצּוֹאָה⁴⁸ - אֵין לָהּ בָּהֶן חֵלֶק; שְׁאִין אָדָם מְקַנֶּה דָּבָר
69 שֶׁלֹּא בָּא בְּרִשְׁתּוֹ.
- 70 (47) מדברי רבא. (48) כן גם ברשב"ם שם, ד"ה ובנכסים
71 של עכשיו.
- 72 יב. שְׁכִיב מֵרַע⁴⁹ שְׁאָמַר: מִטְּלָטְלִין שְׁיֵשׁ לִי לְפָלוֹנִי
73 - נוֹטֵל כָּלִי תַשְׁמִישׁוֹ⁵⁰, אֲבָל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים
74 וְכִיּוּצָא בָּהֶן⁵¹. אָמַר⁵²: כָּל מִטְּלָטְלִין שְׁלִי - נוֹטֵל
75 הַכָּל⁵³.
- 76 (49) שם קנ. וגם שם לא הוזכר "שכיב מרע" אלא שמכיון
77 שלא הוזכרה אלא אמירה בלי קנין, ע"כ שמדובר בשכיב
78 מרע. (50) תשמישי הבית, שרק אלו הם בכלל "מטלטלין"
79 בלשון בני אדם. (51) כגון בהמות (רשב"ם שם ד"ה לבד
80 מחיטי ושערי) וסחורות ופרקמטיאות (רמ"ה), שאינם בכלל
81 "מטלטלין". (52) שם. (53) שמילת "כל" באה לרבות,
82 אף אלו.
- 83 יג. וְהַעֲבָדִים⁵⁴ בְּכָלֵל⁵⁵ הַמִּטְּלָטְלִין, אֲבָל לֹא רַחִים
84 הַתְּחַתּוֹנָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם, שֶׁהָרִי הִיא מְחַבֶּרֶת לְאַרְצָה⁵⁶.
- 85 (54) בעיא בגמרא שם, שלא נפשטה, אך הרי"ף פתר אותה
86 ממה שאמרו שם קכח. שאין המלוה גובה חובו מיתומים
87 ומעבדים, הרי שהם כמטלטלין, כיון שאפשר להסתירם,
88 אע"פ שמן הדין הם כקרקע. ועיין נמוקי-יוסף שם.
89 (55) והיינו, אם אמר "כל מטלטלין שלי". שאם לא כן, הם
90 כחיטים ושעורים (מגיד-משנה). (56) כלומר, אין נוהגים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיותרות, הבאות לרבות את העודף על הכתובה. 46
76) שאינו יכול לבטל את כתובתה, ואם הכתובה יותר 47
מהמתנה - נוטלת הכתובה. 48

יט. אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי בְּעַל חֻבִּי פָּרְאוֹי 49
לו - נוֹטֵלֵן וְנוֹטֵל אֶת חֻבּוֹ. אָמַר 'בְּחֻבּוֹ' - אֵין לוֹ 50
אֶלָּא חֻבּוֹ.⁷⁷ 51

77) ואין ידו על העלינה לקחת את המתנה, אם היא יותר 52
מחובו, מפני שאם הוא לוקח יותר מחובו, זה נראה כריבית, 53
אחרי שהוא הזכיר "בחובו", משא"כ כשאומר "כראוי לו", 54
שהוא דיבור המוכיח, שחייב לו הכרת תודה בעד איזו 55
גמילות חסד, ולא כתוספת בעד ההלואה, וראה בסמ"ע שם 56
ס"ק טז. 57

כ. שָׁכִיב מֵרַע⁷⁸ שָׁאֲמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְפָלוֹנִי 58
וְיֵשָׁא בְּתִי - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁתֵּי מִתְּנוֹת, כָּל 59
אֵיזָה מִהֶן שִׁירָצָה יִקַּח⁷⁹. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקַּח 60
הַמַּעֲוֹת וְלֹא יֵשָׁא הַבֵּת - יִקַּח. אֲבָל אִם אָמַר: יִקַּח 61
בְּתִי וְתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ - הָרִי זֶה תִּנְאִי⁸⁰, וְלֹא 62
יִזְכֶּה בַּמַּעֲוֹת עַד שִׁיקַח הַבֵּת. 63

78) ביצה כ. מימרא של רב פפא. על רקע עובדא מסוימת, 64
ולפי ביאורו של הרי"ף בבבא-בבא-בבא פרק מי שמת (דפוס 65
ווילנא דף סו ע"ב). 79) [לולא טעם זה, היה צריך לקיים 66
את התנאי, אע"פ שאין התנאי קיים אלא אם הוא קודם 67
למעשה (בבא-מציעא צד). - לדעת רבינו (בפ"ו מהלכות 68
אישות הלכה ד) כל שלא הקדים ממש את המעשה, כלומר 69
כל זמן שלא נתן - תנאו קיים, אע"פ שהזכיר את המעשה 70
לפני התנאי, ועיין עוד להלן בדברי הרמב"ן. 80) אע"פ 71
שלא כפל תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי (הלכות 72
אישות שם הלכה ב), ואף בממון הלכה כן (עיין שם הלכה 73
יד) - בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו 74
בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו (רמב"ן במלחמות שם, 75
וראה בהערה שלמעלה). 76

כא. שָׁכִיב מֵרַע⁸¹ שָׁאֲמַר: תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ לְבִתִּי 77
בְּכִתְבָּתָּהּ, אוֹ לְכִתְבָּתָּהּ, אִם דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי הָעִיר לְהוֹסִיף⁸² 78
בְּשׁוּמַת הַנְּדוּנָא⁸³ וְלִכְתֹּב שָׁוֶה מְנָה בְּמֵאוֹתִים - אֵינָהּ 79
נוֹטֵלֵת אֶלָּא מֵאֲתִים זֶזוּ; שֶׁהָרִי לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת 80
זֶזוּ סָתָם, אֶלָּא בְּכִתְבָּתָּהּ. פְּלוֹמַר: תָּנוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה 81
שׁוּמָתוֹ בְּכִתְבָּתָּהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ. 82

81) בבא-מציעא קד: לפי מסקנת הגמרא. 82) משום כבוד 83
הכלה. 83) שהיא מכניסה לו, ושהוא זוכה בהם, בגוף 84
ובפירות, והוא אחראי להם ומשעבד נכסיו לשם כך, ועם 85
פרידתה ממנו או לאחר מיתתו היא מקבלת בחזרה את 86
תמורתם, והם "נכסי צאן ברזל" (פרק טז מהלכות אישות 87
הלכה א) ומשום כבודה של האשה היו שמים את ערך 88
הנדוניה שהיא מכניסה בשליש או חצי יותר משויים (פרק 89
כג שם הלכה יא, כרבן שמעון בן גמליאל בכתובות סו:). 90
וכמובן כשהיא יוצאת היו מנכים מן הסכום כפי המנהג 91
שהיה להוסיף (שם הלכה יב). 92

1 לטלטלה. אבל הריחיים העליונה, שרגילים לטלטלה כדי 1
לתקנה, - היא בכלל מטלטלין (גמרא ורי"ף שם). 2

3 יד. אָמַר⁵⁷: כָּל הַמְטָלְטֵל⁵⁸ - נוֹטֵל אֶף רִחִים 3
הַתְּחַתָּוֶה וְכִיּוּצָא בָּהּ. 4

5 (57) שם. 58) משמע, כל מה שאפשר לטלטלו, אם כי אין 5
נוהגים לעשות כן. 6

7 טו. שָׁכִיב מֵרַע⁵⁹ שָׁאֲמַר: נָכְסִי לְפָלוֹנִי - נוֹטֵל כָּל 7
הַמְטָלְטֵלִין⁶⁰ וְכָל הַקְּרָקְעוֹת⁶¹ וְהַבְּגָדִים⁶² וְהַעֲבָדִים 8
וְהַבְּהֵמָה וְהַעֲוֹפוֹת⁶³. וְהַתְּפָלִין עִם שְׂאָר סִפָּרִים - 9
הַכָּל בְּכָלֵל הַנְּכָסִים. אֲבָל סִפֵּר תוֹרָה - יֵשׁ בּוֹ סִפָּק⁶⁴ 10
אִם הוּא בְּכָלֵל⁶⁵ נְכָסִים אוֹ אֵינּוֹ⁶⁶; לְפִיכָךְ, אִם תִּפְסוֹ 11
- אֵין מוֹצִיאֵינּוֹ⁶⁷ מִיָּדוֹ. 12

13 (59) שם קנ: וקנא. 60) לא נאמר מפורש בגמרא, אבל 14
יוצא מתוך פירוט הדברים דלהלן. 61) מפורש שם. 15
62) גם זה מפורש שם. 63) כל זה מפורש שם. והעיר 16
בלחם-משנה על "כספים ושטרות" שזכרו בגמרא שם, 17
והשמיטם רבינו. 64) בעיא שם בגמרא. 65) שהרי יכול 18
למוכרו לצרכים מסויימים, כגון לישא אשה (שם). 19
66) שהרי אין לו רשות למוכרו לכל דבר. ואין להעיר: אם 20
אינו בכלל הנכסים, למה אינו שיור במתנת השכיב-מרע, 21
שיצריך קנין כמתנת בריא (למעלה פ"ח הלכה טו)? - שכיין 22
שאינו בכלל הנכסים, אין זה שיור (אור-שמח). 23
67) למעלה (פרק ט הלכה ד) בדין ספק במתנת שכיב מרע, 24
פסק רבינו "לא קנה", ולא כתב ש"אם תפס אין מוציאין 25
מִיָּדוֹ" - שם כל המתנה מוטלת בספק, אבל כאן אין ספק 26
על עיקר המתנה, אלא על ספר-התורה אם גם הוא בכלל 27
או לא (לחם-משנה). וראה בפ"ט מהלכות טוען ונטען 28
הלכה יב, וצ"ע.

29 טו. שָׁכִיב מֵרַע⁶⁸ שָׁאֲמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי 29
בְּכוּרִי פָּרְאוֹי לֹא⁶⁹ - נוֹטֵלֵן וְנוֹטֵל בְּכוּרָתוֹ. 30

31 (68) בבא-בבא קלח. בברייתא. 69) אלו הן מילים 32
מיותרות, ולפיכך הן באות לרבות שנוטלין נוסף על חלק 33
בכורה שלו. וראה בסמוך אם לא הזכיר מילה מיותרת זו.

34 יז. אָמַר⁷⁰ 'בְּכִוְרָתוֹ'⁷¹ - יָדוֹ עַל הָעֲלִינָה: רָצָה חֵלֶק 34
בְּכוּרָה - נוֹטֵל⁷², רָצָה⁷³ מֵאֲתִים זֶזוּ - נוֹטֵל. 35

36 (70) שם, המשך הברייתא. 71) ולא אמר: כראוי לו. 37
72) אם חלק הבכורה הוא יותר ממאתיים זוז, שאינו יכול 38
לסלק אותו מהבכורה, אם כי יכול לגרוע מחלקם של יתר 39
היורשים. ראה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה ג, ובסמ"ע סימן 40
רנ"ג ס"ק יח. 73) ואם לא הזכיר לא "כראוי לו" ולא 41
"בבכורתו", ראה לקמן.

42 יח. וְכֵן⁷⁴ אִם אָמַר: תָּנוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִית אֲשֶׁתִּי 42
פָּרְאוֹי לָהּ⁷⁵ - נוֹטֵלֵתֵן וְנוֹטֵלֵת בְּכִתְבָּתָּהּ. וְאִם אָמַר 43
'בְּכִתְבָּתָּהּ' - יָדָה עַל הָעֲלִינָה⁷⁶. 44

45 (74) המשך הברייתא שם. 75) ושוב יש כאן מילים

מהגרוניא בשם רבא. (96) שיש לו שותפות בשני דקלים
נפרדים, בכל אחד מהם - חצי. ונחלקו המפרשים בדבר: יש
אומרים שהניח גם דקלים אחרים, והספק היה אם יכולים
היורשים לדחותה ולתת לה שני חצאים אלה, ופסקו להלכה
שידה על התחתונה (רש"י שם). ויש מפרשים, שלא הניח
אלא שני חצאים אלה, והספק היה אם יכולה ליטלם, כיון
שאינו דקל שלם, ופסקו להלכה שיכולה ליטלם. ולפי דעה
זו, אם יש לו דקלים אחרים בוודאי יכולה לתבוע דקל שלם
(רא"ש שם סימן יד). וכתב הבית"יוסף בסימן רנג, שדעת
רבינו נוטה כדעה השניה, ועיין מגיד-משנה. (97) בבא-
בתרא עא. כדעת רב אשי. (98) בכ"י תימן: "כדין", וכ"ה
בדפוס רומי. והיינו "מאה גולפי" שבגמרא שם. שאפשר
לסדר על פני השטח שלו, באורך וברוחב - מאה כדים.
(99) אם אין לו אחר פחות מזה. (100) למרות שהוא יותר
גדול משהוא אמר. (101) שם, בדברי רב אשי.
(102) ואין אנו אומרים כמר זוטרא שהתכוון לתת לו רק
שטח של מאה כורים מתוך הבית, והיתר השאיר ליורשים
(רשב"ם שם ד"ה מאה ועשרים).

בג. שכיב מרע¹⁰³ שאמר: תנו לבני שקל¹⁰⁴ בכל
שבת, או¹⁰⁵ שאמר: אל תתנו להם אלא שקל,
ונמצא שאינו מספיק להם אלא סלע בכל שבת -
נותנים להם כל צרכן¹⁰⁶; שלא¹⁰⁷ נתפון זה להרעיב
את בניו, אלא לזרז אותם, שגמא ירויחו בהוצאה¹⁰⁸
יותר מדי.

(103) ברייתא בכתובות ט: (104) חצי סלע. (105) כרב
חסדא בשם מר עוקבא (שם ע.) שסיכם את ההלכה בניגוד
לנאמר בברייתא. (106) שבוודאי זה היה רצונו, כדלקמן.
(107) גמרא שם. (108) כלומר, ירחיבו ויגדילו הוצאתם.

בד. שכיב מרע שצנה ואמר: אל תספדוהו - אין
סופדין אותו¹⁰⁹. אל¹¹⁰ תקברוהו מנכסיו¹¹¹ - אין
שומעין לו שפחוס על ממוץ בניו ויפיל עצמו על
הצבור, שאסור להניחו בלא קבורה¹¹², אלא כופין
את היו"שין לקברו מנכסיו.

(109) בסנהדרין מו: נסתפקו בזה אם כבוד המת הוא ויכול
לוותר עליו, או הוא כבוד החיים, ואין בידו לוותר, ונפשטה
מברייתא של רבי נתן שהוא כבוד המת. וכן פסק רבינו
בפרק יב מהלכות אבל, הלכה א. (110) כתובות מח.
מימרא של רב מתנה. (111) אלא מן הצדקה (רש"י שם).
(112) שהקבורה מצוה הי, א שנאמר כי קבור תקברנו
(הלכות אבל שם). וכל המליץ מתו עובר עליו בלא-תעשה
(סנהדרין מז:). ואם ציוה שלא לקברו כלל, בעיא היא
בסנהדרין שם, וראה בהלכות אבל שם.

פרק שנים עשר

(1) נחבארו בו משפטי שכיב מרע שנתן נכסיו ליורשיו או
לאחד מהן והתנה בהן, וכן כל הנותן נכסיו לאחר ואחריו
לאחר מה דינן, והנותן נכסיו לאחר מותו, וכל הדומה לזה.
ונסתיים הפרק בביאור שראוי לחסידים להסתפק במה שיש
להם ולא יקבלו מתנות שנאמר ושונא מתנות יחיה.

כב. אמר⁸⁴: תנו נדוניא לבתי כף וכף בגדים, כף וכף
כלים; הוזלו הבגדים והכלים אחר כן - הרוח
ליתומים, ונותנין לה כשער הזול. וכן⁸⁵ אם אמר:
תנו ארבע מאות זוז דמי היין⁸⁶ לבתי, והוקר היין -
הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות זוז⁸⁷.
מעשה⁸⁸ באחד, שהיה יוצא בקולר⁸⁹ ואמר: תנו
לפלוגי ארבע מאות זוז מהיין⁹⁰ של מקום פלוגי;
ואמרו חכמים: יטל ארבע מאות זוז מדמי אותו
היין. שלא נתפון זה לתן לו מן היין משקל ארבע
מאות זוז⁹¹, ולא נתפון אלא לדמים⁹²; וזה שיחדן⁹³,
כדי ליפות את פחו⁹⁴. ושוב⁹⁵ מעשה באחד שאמר:
הדקל לבתי, והניח שני חצאי דקל⁹⁶; אמרו חכמים:
תטל השני חצאים. שלזה נתפון, והם שקרא דקל.
ושוב מעשה⁹⁷ באחד שאמר: תנו לפלוגי בית
המחזיק מאה פורין⁹⁸, ונמצא הבית שיש לזה
המצוה מחזיק מאה ועשרים; ואמרו חכמים: זכה
בבית זה⁹⁹. שהדברים מראין ששננתו לזה¹⁰⁰ היתה;
שקל הנותן¹⁰¹ - פעין יפה נותן¹⁰². וכן כל פיוצא
בדברים אלו.

(84) כתובות נד. מימרא של רב אידי בר אבין. ואין אנו
אומרים, שיתנו לה דמים לפי השער של שעת הצוואה. ואם
הוקרו הבגדים והכלים, הפסידו היתומים, וצריכים לתת
כשעת היוקר (מגיד-משנה). (85) אף זה שם נד: מימרא
של רב יוסף. (86) בגמרא שם: "מן חמרא" (=מן היין),
ורבינו גרס שם "מדמי חמרא". וכן גרסו הר"ף, הראב"ד
(הובא ברשב"א לגיטין סו.) והמאירי שם. שאילו אמר "מן
חמרא" - דינו מבואר להלן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ארבע.
(87) שהרי דמי היין ציוה לתת לה, ולא יין. (88) גיטין סה:
סו. (89) בסוגר שעל הצואר מבית הסוהר לגרדום.
(90) לא אמר "דמי היין", ולא אמר "יין במשקל".
(91) שהרי לא הזכיר "משקל". (92) אע"פ שלא הזכיר
"דמי היין". (93) לומר: "של מקום פלוגי", שזה מוכיח
כאילו הכוונה למשקל ארבע מאות זוז מאותו יין, שאם
היתה כוונתו לדמי היין, למה הזכיר יין של מקום פלוגי.
(94) שלא יוכלו היתומים לדחותו (רמב"ן ורשב"א שם בשם
ר"ח) כלומר: אם היה אומר "ארבע מאות זוז מיין שלי",
ולא היה מפרש "מהיין של מקום פלוגי" - היו יכולים
לדחותו שליין קבור שיש לו באיזה מקום, התכוון. וכמו
שאמרו בגיטין יג. "שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוגי
מנכסי, מנה זה נותנין, מנה סתם אין נותנין, חיישינן שמא
מנה קבור קאמר". ואע"פ שבמסקנא שם אמרו: "והלכתא
- לקבורה לא חיישינן", וכן פסק רבינו למעלה פרק י הלכה
א - כתב כן לייפות את כחו "להסתלק מן הדינים והטענות",
כלשון רבינו בפכ"ד מהלכות מכירה הלכה יד. ובגמרא שם
שלפנינו שם: "מחמרא, כדי לייפות כחו", ופירש"י לא
הזכיר בפירוש לא "יין" ולא "דמי יין" (ועיי"ש מה שכתב
במה שאמרו "כדי לייפות כחו"). ומתוך דברי רבינו, נראה
שגרס שם: "מחמרא דנהר פניא, כדי לייפות כחו".
(95) כתובות קט: בעיית רב אשי שנפשטה על-ידי אבימי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15) שם קלג. בשם רב אחא בנו של רב עויא. (16) אע"פ שגם השני ראוי ליורשו (מגיד-משנה). (17) ובאופן שאין חשש שלא עשאו אלא אפטרופוס, כגון ששייר משהו, שלא נתן לו כל נכסיו (לעיל פ"ו ה"ב) או שהיה באמירה בלבד (פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). והוא-הדין לבת בין הבנות במקום שאין בנים, ולאח בין האחים אם אין לו בנים ובנות. (18) אם מת הראשון, אלא הכל ליורשין. (19) כן דעת הגאונים, שאפילו כתב במפורש לשון מתנה, הרי זו ירושה (אם לא שכתב במפורש שאינו נותן בירושה אלא במתנה, כדלהלן). ויש חולקים על זה (מגיד-משנה). (20) מימרא של רב אחא שם, שמכין שעשאו ליורש, אינו יכול שוב להפסיק את שלשלת הירושה, ומגלה את רצונו בזה, שאין אדם מתנה לעקור דבר מן התורה (רשב"ם שם).

ה. אכל הפריא שנתן מתנת פריא²¹ על דרך זה, וכתב לזה: נכסי לך, ואחריו לפלוני - אין לשני אלא מה ששיר ראשון, בין שהיה הראשון²² ראוי לירשו בין שלא היה ראוי לירשו²³.

(21) דוקא בלשון מתנה, שהרי בלשון ירושה אין דבריו קיימים כלל, כמבאר למעלה הלכה ב. (22) נכוונת רבינו להשמיענו, שמה ששייר ראשון יש לו לשני, וכפי הנוסח שכתב להלן הלכה ו: "השני קונה מה ששייר הראשון". (23) אחרי שבריא אין בכחו להנחיל למי שירצה בתורת ירושה, וכל כחו אינו אלא בלשון מתנה - מתנה יש לה הפסק, ויש לשני מה ששייר ראשון.

ו. שכיב מרע שאמר: נכסי לך, ואחריו לפלוני, והיה ראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: לא משום ירשה אני נותן לך. שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה - השני קונה מה שמשיר הראשון²⁴. לפיכך, אם נתן המעות על יד שלישי²⁵, או שאמר: נתנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום ירשה אני נותנם להם, והנשאק מן הנכסים אחר מותם יהיה לפלוני - אין נותנין להם אלא שקל²⁶, אף על פי שאינו מספיק להם²⁷.

(24) דבר זה למד רבינו, ממה שאמרו (בבא-בתרא קכט:): "האומר תנו שקל לבני בשבת, וראויין ליתן להם סלע, נותנין להם סלע וכו' ואם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם כו' אין נותנים להם אלא שקל" - הרי שאפילו בבנו אם אמר אתו יירשו אחרים תחתיהם - יורשים האחרים, ושם בברייתא במימרא של רב אחא בריה דרב עויא מפורש שאמר למי שראוי ליורשו: נכסי לך ואחריו לפלוני - אין לשני במקום ראשון כלום (הובא למעלה הלכה ד) - אלא על-כרחנו שכאן באומר תנו שקל לבני, מדובר כשפירש ואמר לא משום ירושה אני נותן, אלא משום מתנה, ועיין ראב"ד. וראה להלן הערה הבאה. (25) אפילו אם נתן סתם, ולא פירש שאין זה בירושה אלא במתנה שיש לה הפסק - כיון שלא בא ליד היורשים אלא מסר לשליש עבורם, יעשה שלישי מה שהושלש בידו. וכן כתב ה"בית יוסף" סימן רמח, בשם הר"ן. ובסברא זו מתרץ שם את

א. שכיב מרע² שאמר³: בנני פלוני וירשני⁵ - הרי זה יורש אותו לבדו⁶, ולא יירשוהו שאר הבנים. וכן⁷ אם אמר על פת בין הבנות, או אח בין האחין, או שאר יורשין⁸ - דבריו קיימין.

(2) בבא-בתרא קל. במשנה, וכרבי יוחנן בן ברוקה, שנפסקה הלכה כמותו, שם בגמרא. ודוקא שכיב מרע, אבל בריא - לא (להלן הלכה ב). (3) דוקא אמר, אבל כתב - לא קנה בנו, שלא כתב אלא לעשותו אפטרופוס (למעלה פ"ו הלכה ב, ולהלן פ"ו מהלכות נחלות הלכה ב). (4) אבל למי שאינו ראוי ליורשו, אינו יכול להוריש במקום שיש יורשים (גמרא שם, וכ"ה בפ"ו מהלכות נחלות הלכה א). (5) דוקא כשאומר בלשון ירושה, אבל אם אמר בלשון מתנה - אין הבדל בין בריא לשכיב מרע, ובין מי שראוי ליורשו לבין מי שאינו ראוי ליורשו - בכל אופן יכול ליתן כאוות נפשו (להלן הלכה ה, והלכות נחלות שם הלכה ה). (6) ולמדו כן מהפסוק (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" - "התורה נתנה רשות להנחיל לכל מי שירצה" (בבא-בתרא שם) שהרי לא נאמר שינחלו בניו אלא הנחילו את בניו - הרי שהוא המנחיל לכל מי שירצה מבניו (רשב"ם שם). (7) והמדובר במקרה שאין בכור, שאם יש בכור - לא אמר כלום, שנאמר "לא יוכל לבכר וגו'" (הלכות נחלות שם הלכה ב). (8) ברייתא שם. בבית בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשין, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

ב. אכל הפריא⁹ - אין דבריו קיימין¹⁰.

(9) שנתן כל נכסיו לאחד מיורשיו, בלשון ירושה, ובקנין, כדין מתנת בריא. (10) שם קלא. בעיא של רבא. ולדעת רב האי, הרי"ף ור"י מיגאש, היא בעיא שלא נפתרה "ולא עבדינן בה עובדא" (=לא עושים בה מעשה), וראה 'נמוקי יוסף', שאפילו תפס המקבל מוציאים ממנו, וכן נראה מלשון רבינו. וראה למעלה פ"א הלכה טו והערה סו. ולהלן בהלכות נחלות שם הלכה ד, ובלחם-משנה שם.

ג. שכיב מרע¹¹ שאמר: נכסי לפלוני¹², ואחריו¹³ לפלוני - אין לשני אלא מה ששיר ראשון¹⁴.

(11) בבא-בתרא קלז. בברייתא, וכרבן שמעון בן גמליאל, שכן פסק רבי יוחנן שם, הלכה כמותו. ודוקא שכיב מרע. (12) כלומר: נכסי במתנת שכיב מרע לפלוני, שאינו ראוי ליורשו. (13) אחרי מותו של פלוני, והוא-הדין אם אמר לו "אם תמות" ('טור') חושן-משפט סימן רמח, בשם רבינו (יונה). (14) שכל זמן שהמתנה בידו - היא כולה שלו, גם הגוף וגם הפירות, ולפיכך יכול למכרה. ואז אין לו לשני כלום, ראה להלן הלכה י. אבל מה ששייר יש לו, לפי שאמר "ואחריו לפלוני", והמקבל הראשון אינו ראוי ליורשו, ואין זו אלא מתנה שיש לה הפסק.

ד. ואם¹⁵ היה הראשון ראוי לירשו¹⁶, כגון שהיה בין מכלל הבנים¹⁷ - אין לשני כלום¹⁸; שקל לשון מתנה¹⁹ לירש הרי הוא פלוני ירשה, וירשה אין לה הפסק²⁰, ואף על פי שאמר ואחריו לפלוני²¹.

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38 שם קלז: מימרא של רב הונא בנו של רב יהושע, 48
במעשה שהיה. (39) שאם עבר ומכר - אין השני מוציא 49
מיד הלקוחות. (40) מתנת בריא. (41) שכונת הנותן 50
כשאמר "ואחריו לפלוני", לא היה בדעתו שיוכל המקבל 51
הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא 52
כלום - שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו. אבל כשאינו 53
יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אע"פ שיוכל לתתם לאחרים, 54
אין אדם חוטא (שהרי אסור למכור ולתת לאחרים כנ"ל 55
הלכה ח) ונותן לאחרים (מגיד-משנה). ולרשב"ם והראב"ד 56
פירוש אחר בדברי הגמרא שם. (42) שם קלז. מימרא של 57
רבי יוחנן. (43) מקבל-מתנה ראשון זה. (44) מימרא של 58
אב"י שם. וכן פסק רבינו למעלה פ"ח הלכה ט. (45) היינו, 59
בשעת מיתה, לפני גמר המיתה, שהנותן רצה לזכות בנכסים 60
את המקבל הראשון רק כל זמן שהוא זקוק להם, ולא 61
כשהוא עומד למות, ואינו יכול להנות מהם, שאז רוצה הוא 62
שיעברו לאחרים. אבל שכיב מרע הנותן נכסיו לאחרים, 63
מעוניין הוא להחזיק בהם עד הרגע האחרון, ולפיכך אינו 64
זוכה המקבל אלא לאחר גמר המיתה, ראה רשב"ם שם ד"ה 65
וכבר קדמו. ויהא מדובר כשהנותן נתן לראשון ולשני במתנת 66
שכיב מרע, אבל אם נתן במתנת בריא ובקנין, אין צריך 67
לדקדק שהשני קודם למקבל מהראשון, אלא אפילו שניהם 68
שוים - השני קודם, שהרי הוא קונה מן התורה, ואילו 69
המקבל מהראשון אינו זוכה אלא מדין מתנת שכיב מרע, 70
שחכמים עשו דבריו ככתובים וכמסורים, וראה למעלה פ"ח 71
הלכה ט, ובהערה נו שם]. (46) שהוא, הזוכה בגמר מיתה, 72
קודם למקבל מן הראשון בתורת מתנת שכיב מרע, שאינו 73
זוכה אלא לאחר מיתה. 74

75 יא. היה חוב על הראשון או כתבת אשה⁴⁷, ובאז 76
לביית דין להפרע מנכסים אלו, אף על פי שהראשון 77
קיים - אין בית דין מגבין אותם מגוף הנכסים⁴⁸, 78
אלא מן הפרות בלבד⁴⁹ שמיין להם. מת הראשון, 79
ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין 80
מגבין להם כלום⁵⁰. אפילו עשאן אפותיקי⁵¹, או 81
שייחזן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו 82
כלום, אלא הרי הן של שני.

83 (47) כגון שגירש את אשתו. (48) אע"פ שאמרנו לעיל 84
(הלכה ט) שאם עבר ומכר או נתן, אין השני מוציא מיד 85
הלקוחות - כל זמן שלא גבה המלוה בחובו ולא גבתה 86
האשה בכתובתה, אע"פ שהנכסים משועבדים להם, אין זה 87
כעבר ומכר או נתן במתנה, שהרי יכול לסלק חובו במעות, 88
וכן יכול לסלק הכתובה במעות (מגיד-משנה). ומהר"ם 89
מרטנבורג חולק על רבינו (טור' סימן רמח). (49) שהם 90
שלו, והוא יכול למכרם אפילו לכתחילה (למעלה הלכה ח). 91
(50) לא מן הגוף ולא מן הפירות, שלאחר מותו אין לו כלום, 92
שהכל שייך לשני (סמ"ע שם סעיף קטן יח). (51) שמיחד 93
נכסים מסויימים לגביית החוב. והיא מילה יוונית, ופירושה 94
משכון ושעבוד (מוסף הערוך, ערך אפתק ב). ויש אומרים 95
שהיא נוטריקון "אפה" (=על פה) תהא קא"י, כלומר, ממנה 96
תתבע חובך (ערוך שם, ורש"י ב"ק יא:). 97

98 יב. שכיב מרע⁵² שאמר לאשה פנויה: נכסי לך,

1 הסתירה שהובאה למעלה בהערה הקודמת. (26) בניגוד 2
למה שכתב בפרק יא הלכה כג. (27) שבשני האופנים 3
הנ"ל אין אנו אומרים שכונת הצמצום היתה לזרז אותם 4
(כמו בפרק יא שם), אלא לחסוך מן הנכסים למען האחרים, 5
המקבלים נכסיו לאחר מותם של אלה.

6 ז. נכסי²⁸ לפלוני, ואחריו לפלוני: מת ראשון - קנה 7
שני; מת שני - הרי אלו של יורשי השני²⁹; מת שני 8
בתי ראשון - יהיו הנכסים של יורשי ראשון.

9 (28) ברייתא בבבא-בבא קטא: ושם מעשה בשלשה 10
מקבלים, ורבינו כתב בשנים והוא-הדין לשלשה (ראה 11
מגיד-משנה). (29) שכיון שבשעת מותו של ראשון אין 12
השני בחיים, אינו זוכה בנכסים אלו. שהנותן לא כיון 13
ליורשי השני אלא לשני עצמו.

14 ח. ואף על פי³⁰ שאין לשני אלא מה ששיר ראשון, 15
אסור³¹ לראשון למכר ולתן גופו, אלא אוכל 16
הפרות³² עד שימות ויזכה השני.

17 (30) שם קלז. כרשב"ג בברייתא השנייה, הנראית כסותרת 18
לברייתא הראשונה (שבהלכה ז). וכפי שפורשו הדברים 19
בשקלא-וטרין שם. (31) שברייתא ראשונה - בדיעבד, 20
וברייתא שניה - לכתחילה. כדי שיתקיים רצונו של הנותן, 21
שהשני יזכה אף הוא בנכסים. (32) או מוכר אותם 22
לאחרים.

23 ט. ואם³³ עבר הראשון ומכר ונתן במתנה - אין 24
השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן 25
הגוף ולא מן הפרות אלא הנשא. וכל המשיא³⁴ 26
עצה לראשון למכר - נקרא רשע³⁵. ואפילו היה בהן 27
עבדים והוציאן הראשון להורות³⁶, או פלים ועשאן 28
תפריכים למת³⁷ - מעשיו קיימין.

29 (33) כרשב"ג בברייתא הראשונה שם. (34) מימרא של 30
אב"י שם. (35) רק המשיא נקרא רשע, אחרי שהוא חוטא 31
ולא לו, אבל מקבל המתנה עצמו שמכר, שעשה זאת 32
להנאתו - אף כי עשה איסור, אינו נקרא רשע (רשב"ם שם). 33
(36) מימרא של רבי זירא בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ 34
שהמשחרר עבדו עובר ב'עשה' (פ"ט מהלכות עבדים הלכה 35
ו), ויש כאן טענה שמא לא נתן לו על-מנת שיעשה עבירה 36
בנכסיו - בכל זאת מה שעשה עשוי (שם בגמרא). 37
(37) מימרא של רב יוסף בשם רבי יוחנן, שם. ואע"פ שהם 38
אסורים בהנאה כדין כלי המת (פ"ד מהלכות אבל, הלכה 39
כא) ויש כאן טענה שמא לא נתן אלא על-מנת שיהנו בני 40
אדם מנכסיו, ולא על-מנת לאסרם בהנאה - בכל זאת מה 41
שעשה עשוי (גמרא שם).

42 י. במה³⁸ דברים אומרים³⁹ בשמכר הראשון או נתן 43
מתנה⁴⁰ לאחרים; אבל אם מכרן הראשון או נתן 44
לבנו מתנה או לאחד מיורשיו - לא עשה כלום⁴¹. 45
וכן⁴² אם נתנו⁴³ מתנת שכיב מרע, אפילו לאחרים - 46
לא עשה כלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא 47
לאחר מיתה⁴⁴, ובשימות⁴⁵ יקנה השני⁴⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחלות הלכה יא. (67) כ"ה בכ"י תימן. (68) כרב הונא, 49
שם. אחרת היו זוכים בהם יורשי הסבתא, כדין מת שני בחיי 50
הראשון (למעלה הלכה ז). (69) יוצא מתוך הסברת רבי 51
אלעזר לדברי רב הונא, וכן דייק הרי"ף שם. ויש חולקים 52
בזה (מגיד-משנה). (70) שאין זה "ראוי" אלא מוחזק ביד 53
הבת למפרע. ושכתוצאה מזה אם מכרה האם, בטל המכר 54
למפרע (רשב"ם שם). 55

יג. הפותב⁷¹ נכסיו לבנו⁷² ולאחר⁷³ מות⁷⁴ הרי 56
הגוף של בן מזמן השטר, והפירות לאב עד 57
שימות⁷⁵. לפיכך⁷⁶: האב אינו יכול למכור⁷⁷, מפני 58
שהן נתונין לבן; והבן אינו יכול למכור⁷⁸, מפני שהן 59
ברשות האב. מת האב והניח⁷⁹ פירות מחברים 60
לקרקע⁸⁰ - הרי הן של בן⁸¹, מפני⁸² שדעתו⁸³ של 61
אדם קרובה אצל בנו⁸⁴. הניח⁸⁵ תלושין או שהגיעו 62
להבצר⁸⁶ - הרי הן של יורשין⁸⁷. עבר⁸⁸ האב ומכר⁸⁹ 63
- מכורין⁹⁰ עד שימות, וכשימות האב מוציא הבן 64
מיד הלקוחות. ואם⁹¹ היו שם פירות מחברים⁹² - 65
שמיין⁹³ אותם ללוקח⁹⁴, ונותן הבן דמיהם. היו 66
תלושין או שהגיעו להבצר - הרי הן של לוקח. 67
עבר⁹⁵ הבן ומכר - אין ללוקח פלוס⁹⁶ עד שימות 68
האב. מכר⁹⁷ הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת 69
האב - כשימות האב קנה הלוקח; שאין לאב אלא 70
פירות, וקנין⁹⁸ פירות אינו בקנין הגוף⁹⁹. 71

(71) בבא-בבא קל. במשנה, כדעת ר' יוסי. (72) והיו לו 72
עוד בנים אחרים. (73) בכ"י תימן: "לאחר". וכ"ה במגדל- 73
עוז ובמגיד-משנה. (74) ובשטר כתוב זמן הנתינה, והרי זה 74
כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו", לפי שיטת רבי 75
יוסי (שם), שהלכה כמותו, וראה להלן הלכה טו. (75) כן 76
פירשו בגמרא שם, את שני הביטויים האלה: "מהיום" 77
ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - 78
שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה, שכל זמן 79
שאפשר לנו לפרש את דבריו, שלא תהיה בהם סתירה, אנו 80
עושים זאת. ועיין רשב"ם שם ד"ה גט ואינו גט, וראה 81
בהלכה הבאה. (76) משנה, שם. (77) כלומר: מכירה 82
סתם, שמשמע גם הגוף וגם הפירות. (78) אף כאן מכירה 83
סתם, כנ"ל. (79) יוצא מתוך המשנה, שם קלח: כמו 84
שהסיקו בגמרא (שם קלט.). (80) שעל-פי הדין הם 85
שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של 86
הבן המקבל. (81) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של 87
בניו האחרים. (82) מימרא של עולא, בגמרא שם. 88
(83) ואנו אומרים שבשעת מיתתו מחל לבנו (הרי"ף). 89
(84) ראה למעלה פרק ח הלכה ה. ואלמלא סברא זו - 90
שייכים הפירות לכל היורשים, ראה להלן הערה צב. 91
(85) משנה, שם. (86) שהם כתלושים, ראה בפ"א מהלכות 92
מכירה הלכה יז. (87) שהרי לא נתן לבן אלא גוף הקרקע, 93
ואילו הפירות נשארו לאב, ובמותו נפלו לירושה לפני כל 94
בניו. (88) משנה, שם קלו. (89) סתם ולא פירש שמוכר 95
רק הפירות (רשב"ם). (90) היינו, הפירות. אבל גוף 96
הקרקע, אינו מכור, שהרי אינו שלו, מכיון שנתנה לבנו. ואם 97

ואחריו לפלוני, ועמדה ונשא⁵³ - בעל לוקח 1
הוא⁵⁴, ואין השני מוציא מיד הבעל⁵⁵. ואם⁵⁶ אמר 2
לה כשהיא נשואה: נכסי לך, ואחריו לפלוני, 3
ומתה - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזכתה 4
בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא פאלו 5
אמר לה בפרוש: אחריו יקנה פלוני, לא הבעל. 6
לפיכך, אם מכרה⁵⁷ נכסים אלו כשהיא פחת 7
בעלה⁵⁸, ומתה פחת בעלה - יעמדו נכסים ביד 8
הלוקח⁵⁹. שאם יוציא הבעל מיד הלוקח מפני 9
שמכרה כשהיא נשואה⁶⁰ - הרי השני מוציא מיד 10
הבעל⁶¹, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני, שהרי 11
מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון, ואין 12
בשלשון מי שהוציא ממון אלא הלוקח⁶², ולפיכך 13
תעמד בידו. מעשה⁶³ באחד שאמר: נכסי לאמי⁶⁴, 14
ואחריה ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הפת 15
בחי בעלה ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; 16
ואמרו חכמים⁶⁵: אין הבעל יורש אותן נכסים, מפני 17
שהן ראויין לאשתו, ולא זכתה בהן האשה אלא 18
אחר שמתה⁶⁶. אבל אם הניחה⁶⁷ הפת בן או בת, היו 19
יורשין הנכסים; שמשמע יורשין ואפלו יורשי 20
יורשין⁶⁸. ואלו אמר: וכשימות הזקנה הרי הן לבתי 21
מעבשיו, הנה⁶⁹ הבעל יורש אותן אחר מיתת 22
אשתו⁷⁰. 23

(52) כתובות צה: מימרא ראשונה של אביי, וכמו שפירשו 24
אותה בשקלא-וטריא שם. (53) אבל אין להשיא לה עצה 25
זו כדי להבריש את הנכסים מן השני (שם בגמרא, וכמו 26
שאמרנו למעלה הלכה ט). (54) מתקנת אושא (כתובות 27
ג.). (55) כאילו מכרה לאחר (למעלה הלכה ט). 28
(56) מימרא שניה של אביי, וכמו שפירשו שם. (57) זו 29
שאמר לה שכיב מרע, כשהיא נשואה: "נכסי לך ואחריו 30
לפלוני". (58) שאם היה המדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או 31
נכסי צאן ברזל) הבעל מוציא מיד הלקוחות (פכ"ח מהלכות 32
אישות הלכה ז). (59) היינו שלכתחילה מעמידים הנכסים 33
בידי הלוקח, שהרי בסופו של דבר הם עתידים לעמוד בידו, 34
ולמה צריך לטרוח בחינם (מגיד-משנה). וזה בניגוד לפירוש 35
רש"י שם ד"ה ומוקמינן. וראה 'תוספות' שם ד"ה ומוקמינן. 36
(60) שאילו מכרה כשהיא ארוסה, אינו מוציא מיד הלוקח, 37
שאין לבעל בנכסי ארוסתו כלום עד שיכנס (הלכות אישות 38
שם הלכה ח). (61) שכיון שהשכיב-מרע אמר לה כשהיא 39
נשואה, הרי זה כאילו אמר לה: אחריו ולא הבעל, כנ"ל. 40
(62) לפי שבאמת הדברים חוזרים וסובבים, שהרי מיד 41
כשהלוקח מחזיקם בא שוב הבעל נוטל, ושוב בא השני 42
ומוציא מיד הבעל, ושוב הלוקח מוציא מיד השני וחוזר 43
חלילה וכו' וכו' ולפיכך קבעו חכמים שהנכסים נשארים 44
ביד מי שהוציא ממון, הוא הלוקח (גמרא שם). (63) בבא- 45
בבא קכה: (64) שם: "לסבתא", ומפרש הרשב"ם: 46
"לזקנתו". ורבינו מפרש: "סבתא" ביחס לבתו, והיא - אמו. 47
(65) בבא-בבא קכה: (66) וכן פסק רבינו בפ"א מהלכות 48

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להקנות בשטר לאחר מיתה (למעלה פרק ח הלכה י). ולדעת
ה'נמוקי יוסף' (בבא-בתרא פרק ט דפוס ווילנא ע"ב) 47
מתנת שכיב מרע שכתוב בה מהיום, דינה כמתנת בריא 48
וזקוקה לקנין, וראה להלן הערה קט. 105) שזה אף רבי 49
יהודה מודה, כמו שהעלו בשקלא-וטריא שם. 106) אלא 50
השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל (פ"א) 51
מהלכות מכירה הלכה ז). 107) כדברי רב נחמן בשיטת 52
רבי יוסי, וכן מפורש בברייתא של רבי יוסי שם. 108) גוף 53
הקרקע. 109) לאכול פירותיה. 110) וכלל הוא בידינו: 54
"אין שטר לאחר מיתה" (בבא-בתרא קנב). 111) [כל זה 55
אינו אלא במתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע אין הזמן 56
מוכיח, כי ודאי לא נתכוון להקנות אלא לאחר מיתה, ראה 57
למעלה פ"ח הלכה י, והערה סב]. 112) ראה ברשב"ם 58
(שם קלו). ד"ה מוכיח. 60

מז. בריא¹¹³ שנתן מתנה וכתב בשטר 'מחיים 61
ובמתה' - הרי זו מתנה גמורה¹¹⁴ מחיים, שהרי כתוב 62
בו 'מחיים'¹¹⁵; וזה שכתוב בו 'ובמתה' - קמי 63
שאומר 'מעתה ועד עולם', וכמו נז"י השטר הוא 64
זה. 65

113) יוצא מתוך פלוגתא רב ושמואל (שם קנג), שבו 66
נפסקה ההלכה כרב, הובאה למעלה פרק ח הלכה יט, ונראה 67
משם שרק בשכיב מרע כוונתו לאחר מיתה, וזה שכתב 68
"מחיים" הוא לסימן יפה, אבל בבריא אנו אומרים להיפך, 69
שעיקר כוונתו מחיים, וזה שכתוב "ובמות", הוא כמו 70
שאומרים "מעתה ועד עולם", וכמו שכתב רבינו. 71
114) לגוף ולפירות. 115) ובבריא אין לומר שכתב כן 72
"ליישב דעתו שיחיה מחולי זה", כמו שאמרו בשכיב מרע 73
(פ"ח הלכה יט). 74

יז. הצדיקים¹¹⁶ הגמורים ואנשי מעשה לא יקבלו 75
מתנה מאדם, אלא בנתיבות בה' ברוך שמו, לא 76
בנדיבים¹¹⁷. ובהרי נאמר: ושונא מתנת יחיה. 77

116) קידושין נט. ושם מעשה ברכ גידל שלא רצה לקבל 78
מתנה. ובחולין מד: אמרו: "רבי אלעזר כי הווי משרדי ליה 79
מבי נשיאה מידי לא שקיל, וכי הווי מזמני ליה לא אזיל" 80
(כששלחו לו מבית הנשיא איזו מתנה, לא היה מקבל. 81
וכשהזמינו אותו לסעודה, לא היה הולך), אמר: לא קא בעי 82
מר דאיחי? (אינו רוצה שאחיה?) דכתיב ושונא מתנות 83
יחיה, רבי זירא - כי הווי מזמני ליה אזיל, אמר אתיקורי 84
הוא דמתיקרו בי (=מתכבדים הם בי). "נורבינו לא כתב 85
שאם מזמינים אותו - מותר, מפני שפסק כרבי אלעזר 86
החולק על רבי זירא, וראה בהגהות מיימוניות]. 117) על- 87
פי הפסוקים: "ברוך הגבר אשר יבטח בה", והיה ה' מבטחו" 88
(ירמיה יז, ז) ו"אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו 89
תשועה" (תהלים קמו, ג). וכתב במגדל-עוז, שכתבו כאן 90
רבינו בסוף הלכות זכיה ומתנה, כדי לחתום ההלכות האלו 91
בענין טוב ויפה. 92

סליקו להו הלכות זכיה ומתנה בסיעתא דשמיא 93

1 רצה הלוקח לחזור בו מן המקח, חזור בו, שהרי הוא רצה
2 לקנות גם הגוף וגם הפירות (נמוקי-יוסף). 91) בבא-בתרא
3 קלט. 92) לקרקע, וצריכים לה, שלא הגיעו להבצר.
4 93) מה שוים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד
5 לקרקע. 94) שהרי על-פי הדין הם של האב, וכשמכר
6 האב ללוקח - הכל ללוקח. אלא שאם עודם ברשות האב
7 בשעת מיתתו, הוא מוחל אותם לבנו, מפני שדעתו קרובה
8 אליו, כמבואר למעלה, וראה מגיד-משנה. 95) בבא-בתרא
9 קלו. במשנה. 96) כלומר: בפירות. 97) בבא-בתרא שם,
10 פלוגתא רבי יוחנן וריש לקיש, והלכה כריש לקיש.
11 98) בגמרא שם תלו הלכה זו בעיקרון זה, אם קנין הפירות
12 כקנין הגוף, ואז אינו יכול למכור, או לאו כקנין הגוף, ואז
13 יכול היה הבן למכור. 99) כריש לקיש שם. שהלכה זו
14 היא בין שלושת ההלכות שרבא פסק כריש לקיש ביבמות
15 לו. ולרבי יוחנן הסובר קנין פירות כקנין הגוף, אין מכירתו
16 של הבן מכירה, אלא אם מת האב בחייו, שבאו הנכסים
17 לרשותו, אבל אם מת הבן בחיי האב, שלא באו הנכסים
18 לרשותו של הבן, הרי הנכסים נחשבים כאילו הם של האב,
19 אע"פ שאין לו אלא פירותיהם - שקנין פירות כקנין הגוף.

20 יד. מתנת¹⁰⁰ בריא¹⁰¹ שכתוב בה 'מהיום ולאחר
21 מיתה'¹⁰² - הרי היא מתנת שכיב מרע, שאינו קונה
22 אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו: שאף על
23 פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פירות
24 אלא לאחר מיתה.

25 100) ברייתא שם קלה: וכפירושה על-ידי אביי.
26 101) והיינו, שעשה בה קנין ככל בריא, ראה סמ"ע סימן
27 רנז ס"ק יא. 102) רק לענין זה, דינה כמתנת שכיב מרע,
28 אבל לענין חזרה, אין דינה כמתנת שכיב מרע שיכול לחזור
29 בו, אלא מכיון שעשה קנין אינו יכול לחזור בו. וכן פירשו
30 רשב"ם ורמב"ן. ויש אומרים, שגם לענין חזרה - דינה
31 כמתנת שכיב מרע (מגיד-משנה).

32 מז. שטר¹⁰³ מתנה¹⁰⁴ שכתוב בו שיקנה פלוני שדה
33 פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין¹⁰⁵ בין
34 שלא היה בו קנין¹⁰⁶, בין שכתוב בו זמן ובזמן זה
35 חי היה, הזמן מוכיח¹⁰⁷ שמחיים הקנה לו¹⁰⁸, ואינו
36 זוכה¹⁰⁹ אלא לאחר מיתה¹¹⁰; שאילו היה בדעתו
37 להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב
38 בו זמן¹¹¹. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום
39 ולאחר מיתה' - קונה לאחר מיתה. וזה שפותבין
40 בכל המתנות והממכרות 'מעכשיו' ואף על פי שיש
41 בשטר הזמן - להרויח הדבר פותבין בו, אף על פי
42 שאינו צריך¹¹².

43 103) כרבי יוסי, שם קלו. במשנה, ולא כרבי יהודה החולק
44 עליו שם. וכמו שפסק רב הלכה כמותו (שם). 104) של
45 בריא (סמ"ע סימן רנז ס"ק א). ואילו מתנת שכיב מרע
46 שכתוב בה קנין - כיון שאינו צריך קנין, יש חשש שנתכוון

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין. והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו. ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו: (1) כולל היזק ראייה וכיוצא בו. (2) כולל נזקי רכוש. פרק ראשון: (3) נתבאר בו משפטי חלוקת השותפין באלו דברים כופין זה לזה לחלוק או שיישאר לאחד מהם הכול ויקנה חלק חבירו בדמים, והנמשך אחר זה. א. אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר, או נכסי גר, כללו של דבר: כל שיש ביניהם שותפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו: אם יש באותה קרקע דין חלקה - בופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה - אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מכיר את חלקו¹¹ במקום שהן שותפין בו, אלא יד כלן משתמש בכל המקום; אבל אם היה אחד מהן מכיר חלקו, אף על פי שאין בה דין חלקה - בופה כל אחד מהן את חברו להבדיל¹² בין חלקו לחלק חברו¹³.

(4) בבא בתרא ב. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן (שם ג.) ושם יא. במשנה. (5) כן נראה בבבא מציעא ז: ובפירוש רבינו חננאל שם (אור שמח). (6) כלשון המשנה בראש המסכת: "השותפין", לשון סתמית ללא כל הבדל, איך הוקמה שותפות זו. (7) משנה שם יא. ושם ג. לפי פירושו של רבי אסי בשם רבי יוחנן במשנה שם ב. (8) פרטי דין חלוקה - להלן הלכה ד. (9) במשנה שם יא. מפורטים גם דברים שהם מטלטלין. וראה להלן הלכה ה. (10) הרי"ף, סמוך למשנה הנ"ל יא. ולמד זאת מהמירא של רב אשי שם ג. "שהלך זה בתוך שלו והחזיק" (וראה תוספות שם דיבור המתחיל רב אשי) וכן כתב רבינו להלן פרק ב הלכה י: "וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וכו' אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו". ועיין להלן. (11) ברי"ף שם נוסף: "ואינו יכול להשתמש בחלקו של חבירו", וראה להלן. (12) כי מאחר ששניהם מכירים כל אחד ואחד חלקו - הרי התקיימה כאן חלוקה ביניהם ואינם שותפים עוד בחצר. ואף על פי שלא עשו זאת בקניין, אינם יכולים לחזור עוד אחר שחלקו, כי הרי כל השותפות הייתה מתחילה רק עד שיתחלקו ואף על פי שאנו פוסקים להלכה "האחים שחלקו לקוחות הם" ואין אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שכל אחד ואחד קיבל חלקו המיוחד לו - מכל מקום מעכשיו אנו קובעים כי כל

אחד ואחד קיבל חלקו המיועד לו מתחילה בעת התחלת השותפות לכשיתחלקו ביניהם, ולפיכך אינם צריכים קניין (אכן האזל להלן פרק ב הלכה י). (13) הבדלה זו מחיצה היא, אלא שיש הבדל בין מקום שיש בו היזק ראייה, שצריכה להיות גבוהה ארבע אמות (כדלהלן פרק ב הלכה טז) לבין מקום שאין בו היזק ראייה, שדי לה בגובה כל שהוא (מגיד משנה).

ב. אחד¹⁴ מן השתפין¹⁵ שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או¹⁶ בדבר שאי אפשר שיתחלקו, כגון שפחה או כלי: מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה ממני¹⁷ בשער הזה¹⁸ - הדין עמו, וכופין את הנותנע למכור לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין הנותנע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפילו פשע הזול; שהרי חברו יכול לומר לו: אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר¹⁹. לפיכך²⁰: שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להם אביהם מרחץ או בית הפד: אם עשאן האב²¹ לשכר - השכר לאמצע²², כל זמן שירצו לעמוד בשתפות²³; עשאן²⁴ האב לעצמו - אינו יכול לכף אחיו להשכיר אותם, אלא משתמשין בהם כדרך שהשתמש אביהם. והרי עשיר אומר לעני: קח לך יתים, ובוא ועשה אותם בבית הפד; קנה לך עבדים, ובואו וירחצו במרחץ²⁵. ואין העני בופה את העשיר לקנות חלקו²⁶. אלא אם פן אמר לו: קנה ממני או מכר לי, והריני לזה וקונה²⁷ או מוכר²⁸ לאחרים וקונין - הדין עמו. אמר כל אחד מהן: איני קונה, אלא הריני מוכר חלקי - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד מהם: איני מוכר, אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהן רוצה לא לקנות חלק חברו ולא למכור חלקו, אלא ישארו שותפין בגוף - היאך הן עושין? אם היה המקום עשוי לשכר²⁹ - משפירין אותו וחולקין שכו; ואם אינו עשוי לשכר: אם חצר הוא - שוכנין בה שנה שנה³⁰, שאי אפשר שישפנו שניהם כאחת, מפני הזק ראיה, שהרי אין בה דין חלקה³¹, ואין אדם עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר, אלא משנה לשנה; ואם מרחץ הוא - נכנסין לה שניהם תמיד בכל יום³². וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד³³, ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או מצע או ספר תורה - אינו יכול לומר לו: השתמש אתה יום ואני יום, שהרי אומר לו: בכל יום אני רוצה להשתמש בו.

(14) שם יג. ושם, פלוגתת רב יהודה ורב נחמן אם אומרים "גוד או אגוד" (ראה להלן), והלכה כרב יהודה, כמו שפסק אמימר (שם יג): וכברייאת שהובאה שם. (15) היינו, אלה שנזכרו למעלה: קונה מחבירו חצי שדה, שניים שקנו שדה,

שנים, שהשני יכול לטעון, שהוא אינו מוכן להיות נע ונד.
ועוד, אם אין לו להיכן יפנה, מה תהא עליו, אלא: או
תסבול היזק ראייה או תחלוק. (31) ואי אפשר לכופו על
חלוקה, אף על פי שיש היזק ראייה. (32) מקור דבריו
אלו בברייתא (שם יג. והובאה למעלה) שבמרחץ שעשה
האב לעצמו משתמשים בה ביחד כדרך שהשתמש בה
אביהם (מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). ועוד ראייה ממה
ששאלו שם מה עושים בבכור ופשוט שהניח להם עבד
ובהמה טמאה - מכלל שבפשוט ופשוט לא הייתה כל
בעייה, מפני ששניהם יכולים להשתמש יחד (ר"י מיגאש,
וראה בתוספות שם דיבור המתחיל בכור ופשוט). ואם אינו
ראוי להשתמש בו יחד, יש אומרים שמחלקים אותו לימים
(ר"י מיגאש). (33) שאם רק מזמן לזמן, הרי אפשר לקיים
חלוקה בין השותפים בשימוש לזמנים נפרדים.

ג. אַחַד הַשּׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ מִקְצֵת חֲצֵר או שְׂדֵה שְׂאִין
בֵּה דִין חֲלֻקָּה³⁴, או שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מְקוֹם אַחַד
בְּשִׁתְּפוּת - כָּל אֶחָד מֵהֶן יִכּוֹל לִכְפֹּף אֶת חֲבֵרוֹ וְלֹא
לֹא: או שֹׁכֵר מִמֶּנִּי חֲלָקִי, או הַשֹּׁכֵר לִי חֲלָקִי³⁵. וְאִם
יֵשׁ בֵּה דִין חֲלֻקָּה - חֲלָקִין.

(34) כלומר, לא בחצר ולא בשדה (ובשולחן-ערוך חושן
משפט סימן קעא סעיף ט היפך הסדר: "מקצת שדה או חצר
שאינן בה דין חלוקה"). (35) הראב"ד חולק על זה ולדעתו,
אין מקום להלכות אלו, של גוד או אגוד אלא בירושה
ומתנה, אבל לא בשכירות ובמקח-וממכר מפני שיכול
השותף לטעון, שעל מנת כן שכרו או קנו לכתחילה
בשותפות, שימשיכו ככה. ורבינו סובר כי התובע יכול
לדחות את טענת השותף בטענה נגדית, שבזמן השכירות
חשב אמנם שיכול להיות בשותפות עם זה, ורק אחרי כן
נתברר לו שזה אינו לפי רוחו (מגיד משנה בשם הרשב"א).

ד. אִי זֶהוּ דִין חֲלָקָה? כִּלְכֵּל³⁶ שְׂאֵלוֹ יִחְלַק לְפִי
הַשְּׁתַּפּוּת, יִגִּיעַ לַפְּחוּת³⁷ שִׁבְהֵם חֲלָק שְׁשֵׁם הַפֶּל קְרוּי
עָלָי; אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַפֶּל נִקְרָא עַל הַחֲלָק - אֵין
בֵּה דִין חֲלָקָה. בִּיעֲד³⁸? כָּל חֲצֵר³⁹ שְׂאִין בֵּה אֲרֻבָּע
אֲמוֹת⁴⁰ עַל אֲרֻבָּע אֲמוֹת - אֵינָה קְרוּיָה חֲצֵר. וְכָל
שְׂדֵה שְׂאִין בֵּה כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין⁴¹ - אֵינָה
קְרוּיָה שְׂדֵה⁴². וְכָל גִּנָּה⁴³ שְׂאִין בֵּה כְּדֵי זְרִיעַת חֲצִי
קֶב - אֵינָה קְרוּיָה גִנָּה. וְכָל פְּרִדָּס⁴⁴ שְׂאִין בֹּו כְּדֵי
זְרִיעַת שְׁלֹשָׁה קִבִּין - אֵינוֹ קְרוּי פְּרִדָּס. לְפִיכָּךְ⁴⁶: אֵין
חֲלָקִין אֶת הַחֲצֵר, עַד שִׁיהִיָּה אֲרֻבָּע אֲמוֹת לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד מִן הַשְּׁתַּפּוּת; וְלֹא אֶת הַשְּׂדֵה, עַד שִׁיהִיָּה בֵּה
כְּדֵי זְרִיעַת תְּשֻׁעָה קִבִּין [לְכָל אֶחָד וְאֶחָד]; וְלֹא אֶת
הַגִּנָּה, עַד שִׁיהִיָּה בֵּה חֲצִי קֶב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא
אֶת הַפְּרִדָּס, עַד שִׁיהִיָּה בֹו בֵּית שְׁלֹשָׁה קִבִּין לְכָל אֶחָד
וְאֶחָד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁷? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא
בָּה⁴⁸; אֲבָל בְּכָל וְכִיּוֹצֵא בָּה⁴⁹ - אֵין חֲלָקִין אֶת
הַשְּׂדֵה, עַד שִׁיהִיָּה בֵּה כְּדֵי⁵⁰ חֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה⁵¹
וְחֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה; וְלֹא אֶת הַפְּרִדָּס⁵², עַד שִׁיהִיָּה בֹו

ירשו, ניתנה לה מתנה, זכו מן ההפקר. ובכולם יש דין של
"גוד או אגוד". והראב"ד להלן הלכה ג חולק על זה וכתב
שלא אמרו "גוד או אגוד" אלא בירושה ומתנה, אבל במקח
וממכר לא אמרו כן, שהרי השני אומר לו: על דעת כן
נשתתפנו, שלא נחלק, ועיין שם. (16) נלמד מדברי רבא
לרב נחמן, שם יג. (17) זהו "גוד או אגוד" שבגמרא שם.
וכפירוש הערוך (ערך גוד ב, לפי נוסחת הכסף-משנה): גוד:
משוך, כלומר, קנה. אגוד: אמשוך, כלומר, אקנה, היינו
מכור. (18) ואם כן התובע את החלוקה הוא הוא הקובע
את השער, בין לעצמו, במקרה שהוא קונה, ובין לחבירו
כשיקנה הוא (בניגוד לרש"י שם דיבור המתחיל אית דינא,
שפירש גוד: קוץ. אגוד: אקוץ, שלעולם, הקונה קובע את
השער וראה כסף משנה). ונראה מדברי רבינו שאפשר
לקבוע גם שער העולה על שווי האמיתי של החפץ, ויש
חולקים על זה (ראה במגיד משנה). (19) והכול תלוי
בתובע האומר "גוד או אגוד", שיכול לומר כן בשני
הצדדים: גם גוד, שהאחר יקנה, וגם אגוד שהוא יקנה. אבל
אם הנתבע הוא עני ואינו יכול לקנות, אין זה מפריע לתובע
להגיד לו "או קנה או מכור". כן הכריע הר"ף שם בניגוד
לדעת החולקים על זה (מגיד משנה). (20) משנה שם קעב.
והובאה שם יג. (21) מפשטות דברי רבינו נראה שהכול
תלוי בהתנהגות האב המוריש (כסף משנה). ויש אומרים
שהעיקר תלוי בגדלם ובקטנם, שאם הם גדולים וראויים
להשכיר, משכירים והשכר לאמצע. ואם הם קטנים, שאינם
ראויים להשכיר, אינו יכול לכופו להשכיר (מגיד משנה.
וראה בתוספות שם יג: דיבור המתחיל אם). (22) ואין
העשיר יכול לומר, שהוא רוצה להשתמש בחלקו, כי הרי
זה יפריע להשכיר את החלק השני (מגיד משנה בשם
הרשב"א). (23) אבל אם ירצה העשיר יכול לבטל את
השותפות על ידי זה שיאמר לו "גוד או אגוד", ור"י מיגאש
השאיר זאת בספק, מאחר שהדבר עומד לשכר ואולי דינו
כדבר שיש בו דין חלוקה, וראה מגיד-משנה. (24) משנה
שם. (25) כלומר, אף על פי שאין העני יכול להשתמש
בבית הבר או בבית המרחץ - אומר לו העשיר: מה איכפת
לי אם אינך יכול, מצידי תוכל לקחת זיתים או עבדים
ולהשתמש בהם. (26) שכל שאינו נותן אפשרות משני
הצדדים: "גוד או אגוד" - אינו יכול להכריחו. (27) אף
על פי שאין לו משלו. וכן נראה שם יג. שגם עבד כנעני
שאינו לו לשלם הרי הוא בכלל "אגוד" על ידי שילווה
מאחרים. (28) כלומר: אף שאין לו כסף, יכול הוא לבקש
מהשותף שיאפשר לו זאת על ידי מכירה לאחרים. ויש
חולקים על זה (שולחן ערוך סימן קעא, סעיף ו).
(29) מכאן משמע שמה שאמר למעלה "אם עשאה האב"
לא דווקא עשאה האב כפירושו של הכסף-משנה אלא
כדעת האומרים שהכול תלוי אם ראוי להשכיר או לא וכמו
שכתב המגיד-משנה. (30) את עיקרון החלוקה לזמנים,
למד הר"י מיגאש מתשובת רב נחמן (שם יג.). הסובר שאין
אומרים "גוד או אגוד", לשאלת רבא, מה יעשו בחפץ
השייך לבכור ופשוט, ועל כך ענה רב נחמן שזה משתמש
בו יום אחד וזה יומיים. והוא הדין למקום שאין אפשרות
של גוד או אגוד (מגיד משנה). והראב"ד בהשגתו חולק על
זה ואומר שאין האחד יכול להכריח את השני לחלוקת

49 (שם). ויש חולקים ופוסקים כתנא קמא שיכול לומר לו טול
50 אתה שיעור ואני פחות (הגהות מיימוני אות ט). (60) ויש
51 אחד מהם גדול ואחד קטן. (61) ויש בו כשיעור.
52 (62) בהתאם לכתוב: "ושווא מתנות יחיה", כמו שנימקו
53 בגמרא שם. וראה למעלה בסוף הלכות זכיה ומתנה. וכסף
54 מחיר הדבר - אין לי (גמרא שם).

פרק שני

55
56 (1) נתבאר בו משפטי חלוקת החצר המשותפת לבעלי בתים
57 מיוחדים כל בית לכל אחד מהם, וכן אם רצו השותפין
58 לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה, ומה שיש לשותפין זה על
59 זה משמירת הנזקין אחר שחלקו, והנמשך אחר זה.

60 א. חצרות² הפפרים³, שכל אחד ואחד בונה לו בית⁴
61 ונמצאת החצר שביני שני הבתים⁵ משתפת לכל בני
62 הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח⁶ ארבע אמות⁷
63 לפניו⁸ ברחב כל הפתח⁹; והנשאר מן החצר: אם
64 יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתף ושתף
65 - חולקין אותה; ואם לאו - אין חולקין אותה. שכל
66 חצר שאין לה ארבע אמות על ארבע אמות - אינה
67 קרויה חצר, כמו שבארנו¹⁰. כיצד? הרי שני שתפין,
68 לזה שני בתים¹¹ ולזה בית אחד: זה שיש לו שני
69 בתים - מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית
70 ובית על כל רחב הפתח, אפלו היה עשר אמות;
71 וזה שיש לו בית אחד - נותנין לו ארבע אמות
72 ברחב פתחו לפני פתחו; והנשאר מן החצר: אם יש
73 בה שמונה אמות, כדי שיהא לזה ארבע אמות על
74 ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות חוץ
75 מן הפתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות
76 מזה - אין בה דין חלקה.

77 (2) בבא-בבא יא. ברייתא ומימרא של רבי אסי בשם רבי
78 יוחנן. (3) דוקא של הכפרים והדומה להם, וזה לפי שיטת
79 הר"י מיגאש, ראה בסמוך. (4) כלומר, כל אחד ואחד בונה
80 בקרקע הפקר וכל אחד זוכה בחצר, ולפיכך זה שיש לו פתח
81 אחד, זוכה הוא בארבע אמות כנגד פתחו, ואם יש לו שני
82 פתחים זכה בשמונה אמות, אבל שנים שקנו חצר בשותפות,
83 בין שיש לו פתח אחד בין שיש לו שני פתחים, אין לו אלא
84 ארבע אמות בלבד, וכן דעת ר"י מיגאש בבבא-בבא יא, שם,
85 והובא במגיד-משנה, ועיין לחם-משנה. (5) היינו, שמקודם
86 היתה אדמת הפקר, כנ"ל, ואחרי שהקימו הבתים הקיפו את
87 השטח, ואז זכה כל אחד בחצר, בהתאם למספר הפתחים
88 שלו. (6) היינו פתח לכל בית, כמבואר להלן, ואם היו
89 כמה פתחים בבית אחד, אם כל פתח ברוח אחרת, יש לכל
90 פתח ופתח ארבע אמות, כמבואר להלן הלכה ב, עיין שם.
91 (7) לפרק שם משאו (להלן הלכה ג). ויתר החצר יש לו
92 תשמישים אחרים. (8) כלומר, בעומק החצר. (9) כמדת
93 רחבו, כן מדת השטח. ויש אומרים, שלעולם יש לו רוחב
94 ארבע אמות, אף באופן שהפתח אינו רחב ארבע אמות, לפי
95 שאי אפשר לפרק משאו בפחות מד' אמות (רא"ש שם סימן
96 לח). ונחלקו הראשונים, מה זכותו בד' אמות אלו: יש

1 ששה ושלשים אילנות לזה [וששה ושלשים אילנות
2 לזה], כדי עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה⁵³
3 שמשקין אותה בכלי - עד שיהא בה כדי שיםלא
4 הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

5 (36) משנה בבבא בתרא יא. (37) היינו, אם יש הרבה
6 שותפים, ויש ביניהם אחד, שאין לו אלא חלק קטן - אף
7 הוא צריך לקבל בשיעור של דין חלוקה. ואם לאו, מעכב
8 הוא את החלוקה (סמ"ע קעא סעיף קטן ה). (38) משנה
9 שם. (39) ובית - כחצר (הגהות מיימוני אות ה).
10 (40) חוץ מארבע אמות של פתחים (להלן פרק ב הלכה א).
11 (41) היינו סאה (=שישה קבין) וחצי סאה אורך על רוחב
12 סאה והוא שטח של שלושת אלפים שבע מאות וחמישים
13 אמה (רבינו בפירוש המשניות שם). (42) שלא כדאי
14 להשקיע מאמצים בחרישה וזריעה בשטח קטן מזה (תוספות
15 שם דיבור המתחיל ולא את השדה). (43) שזורעין בה
16 ירקות, והיא חשובה אף בשטח קטן. (44) גמרא שם יב.
17 (45) כרם (רש"י דיבור המתחיל פרסא) או שדה אילן אחר,
18 כמבואר בסוף ההלכה (מגיד משנה). (46) משנה שם יא.
19 (47) גמרא שם יב. (48) שהקרקע חשובה ושווייה דומה
20 לזה שבארץ ישראל. (49) שהקרקע אינה חשובה כל כך.
21 (50) מסקנת רב יוסף שם יב. (51) שאין פועל לפחות מיום
22 (רש"י שם). ובגמרא שם דנו בדבר אם הכוונה ליום חרישה
23 בעונת החרישה, או ליום חרישה בעונת הזריעה. ורבינו לא
24 ציין כלל, אם כוונתו לזו או לזו, ובפירוש המשניות כתב
25 שהעיקר שיהיה בכל חלק שיעור של עבודת יום אחד,
26 "בחרישה או זריעה וכיוצא בהן", וראה לחם-משנה.
27 (52) מימרת רבא בר קטינא שם. (53) שם מימרת רב נחמן,
28 וכפירוש הר"ח (תוספות שם דיבור המתחיל דוולא) והיינו,
29 בבבל, בהקבלה לגינה בארץ ישראל (לחם משנה וסרה בזה
30 קושיית התוספות שם).

31 ה. אין⁵⁴ חולקין את הטרקלין, ולא את המורן⁵⁵,
32 ולא את השובך, ולא את בית הפד, ולא את
33 המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהא בכל חלק מהן
34 כדי לזה וכדי לזה⁵⁶. אם מרחץ חלקו - עד שיהא
35 בכל חלק מהן כדי מרחץ. ואם שובך - עד שיהא
36 כל חלק שובך בפני עצמו. וכן בטלית ובשאר כל
37 הדברים. אין⁵⁷ בהן כדי לזה וכדי לזה - מעלין⁵⁸
38 אותו בדמים, ויש [לו] לומר לחברו: או מכר לי או
39 קנה ממני. אמר⁵⁹ אחד מהם: חלק זה, אף על פי
40 שאין החלקין שווים⁶⁰, אני אטל את הפחות וטל
41 אתה את היתר⁶¹ - אין שומעין לו; שהרי אמר לו:
42 אין רצוני לקח מתנה⁶², אלא הואיל ואין בה דין
43 חלקה בשוה הרי אנו מעלין בדמים.

44 (54) משנה שם יא. (55) "מין ממיני ארמונים" (רבינו
45 בפירוש המשניות). (56) ולא פורש כמה השיעורים של כל
46 חלק וחלק בדברים אלו. (57) ברייתא שם יג:
47 (58) והיינו, לפי העיקרון של גוד או אגוד, כמבואר בסמוך.
48 (59) כרבן שמעון בן גמליאל שם "מסתבר טעמו" (רי"ף

59 (26) שם, בעיא שנפתרה. (27) מכוסה בתקרה. (28) ויש
 60 בו ארבע אמות על ארבע אמות. שאם לא כן, אין בו מקום
 61 לפרק משאו, ובוודאי יש לו בחצר (מגיד-משנה בשם
 62 הרשב"א). (29) שוודאי יכול לפרק בחוץ בחלק שאינו
 63 מקורה. (30) שצריך להכניסו דרך החלק המקורה אל
 64 החלק שאינו מקורה ולפרקו שם. (31) בחצר. אלא מפרק
 65 את החמור בבית, כנ"ל.

68 (32) שם, יב. (33) שהיה בו פתח אחד בלבד וסתמו אותו
69 (כסף-משנה למעלה הלכה ב). (34) בחצר. ואע"פ שאמרנו
70 למעלה (הלכה ב) שאם יש לו פתחים בכל רוח ואינו
71 משתמש אלא באחד מהם, אע"פ שלא סתמם, אין לו ארבע
72 אמות אלא כנגד הפתח שהוא משתמש בו - כאן, שאין לו
73 אלא פתח אחד בלבד וסתמו, בוודאי עומד הוא לפתחו
74 היום או מחר, שהרי אין לו פתח אחר (כסף-משנה שם).
75 (35) מסגרת הפתח. (36) שכיון שביטלו מתורת פתח,
76 הסתלק מארבע אמותיו שבחצר. ויש אומרים, שארבע אמות
77 שבחצר חוץ מאלה שבפתח - יש לו (רמ"א סימן קעב, סעיף
78 1).

37) סוכה ג: ברייתא, ולפי שפירושה שם. (38) שאז אין
עליו תורת בית, והוא עומד ליהרס (סוכה, שם). (39) היינו
ארבע אמות של הפתח. אבל ארבע אמות בחצר, חוץ משל
פתח - יש לו, כדלהלן. (40) המדובר, כגון ששני
השותפים יש להם בתים קטנים, פחות מארבע אמות כל
אחד, ולפיכך כופה אחד את השני לחלוק בחצר, אם יש בו
ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה, אע"פ שאין לאף אחד
מהם ארבע אמות בשביל הפתח, חוץ מארבע אמות הנ"ל
(מגיד-משנה, וראה ב"ב"ר). (41) ברייתא בבבא-בטרא
יא: (42) שנערס בחצר במשך הזמן עלידי השכנים
הזורקים מתוך בתיהם, וכל אחד ואחד מהם רוצה לזכות

8 ב. בֵּית¹² שָׁיֵשׁ לוֹ פְּתָחִים רַבִּים מִכָּל רוּחוֹתָיו - יֵשׁ
9 לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל רוּחַ¹³. וְאִם¹⁴ יִחַד לוֹ¹⁵ פֶּתַח -
10 אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת כְּנֹגַד פֶּתָחוֹ¹⁶.

12 (12) שם יא. מימרא של אמימר, בחפירה (כן הנוסחא ברי"ק
12 ובר"י מיגאש שהובא במגיד-משנה) דסופלי (=מקום
13 שמעבדים בו עורות - ר"י מיגאש) שיש לה ארבעה פתחים
14 מכל צד ויש לה ארבע אמות לכל פתח. הרי לפנינו חידוש
15 כפול: א' שמקום זה דינו כבית, ויש לו ארבע אמות (ר"י
16 מיגאש). ב' שיש ארבע אמות לכל פתח ופתח כשכל אחד
17 ואחד ברוח אחר. וזהו מקורה של הלכה זו שבדברי רבינו
18 [והשמיט את החידוש הראשון, שגם לחפירה דסופלי יש
19 ארבע אמות - שממה שכתב להלן (הלכה ה) שלול של
20 תרנגולין אין לו ארבע אמות, וכפי ההסברה בגמרא שם
21 שהתרנגולים מטפסים ועולים בעצמם, מוכח שמקומות
22 אחרים שאינם דומים ללול של תרנגולים - יש להם ארבע
23 אמות]. (13) פתח אחד לכל רוח ורוח, כנ"ל. (14) שם,
24 במימרא של אמימר. (15) כלומר, השאיר כל הפתחים
25 ואינו משתמש אלא באחד מהם. ועיין להלן הלכה ז
26 ובערה שם. (16) הראב"ד השיג כאן על דברי רבינו,
27 וכתב שלא אמרו בגמרא שייחוד מפקיע שאר הרוחות אלא
28 בחפירה דסופלי, אבל בבית אינו מפקיע, ויש לו ארבע
29 אמות לכל רוח.

30 ג. אַסְסֶדְרָה¹⁷: אַם אָפְשֵׁר לֹו לְהִנָּס לְתוֹכָהּ בְּמִשְׁאֹו
31 - אֵין לָהּ אַרְבַּע אֲמוֹת; וְאִם לֹא - וְשׁ לָהּ אַרְבַּע
32 אֲמוֹת. שְׁלֹא אָמְרוּ שְׂנֵי שׁ לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח אַרְבַּע
33 אֲמוֹת, אֲלֵא לִפְרֹק שֵׁם מִשְׁאֹו.

34 (17) שם יא: מימרא של רב הונא. "אכסדרא", שאין לה
35 דפנות כלל (רש"י), או שיש לה רק שלשה דפנות ופתוחה
36 מצד רביעי (תוספות שם ד"ה הכא).

37 ד. בִּית 18 שְׁעָר 19 או מִרְפֶּסֶת 20 - יֵשׁ לָהֶם אֲרֻבָּע
38 אֲמוֹת 21. הָיוּ 22 חֲמִשָּׁה בָּתִּים פְּתוּחִים לַמִּרְפֶּסֶת,
39 וְהַמִּרְפֶּסֶת פְּתוּחָה לְחֹצֵר - אֵין לָהּ אֶלָּא אֲרֻבָּע
40 אֲמוֹת 23.

41 (18) ברייתא שם. (19) חדר קטן (שיש בו ארבע אמות
42 לפחות, ראה להלן הלכה ח) שהוא על יד השער הגדול
43 והוא שייך לאחד מבני החצר, וכל בני החצר עוברים דרך
44 החדר הזה, ואעפ"כ יש לו דין בית ויש לו ארבע אמות
45 בחצר [ואעפ"י שמכניסים המשאוי דרך החדר - צריך הוא
46 ארבע אמות בחצר, בכדי לפרק את המשאוי, וכ"ה להלן
47 בבית שחציו מקורה וקיריו כלפי חוץ, ועיין יד רמ"ה].
48 (20) מקום גבוה בחצר, שפתחי העליות פתוחים אליו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 ש' רבי יוחנן. (60) שהרי נחלקו, וזכה כל אחד בחלקו, 50
2 בקנין שיש בו ממש. (61) מימרא של רב אשי, לביורו 51
3 דבריו של רבי יוחנן, שם. (62) היינו, אחרי שהסכימו 52
4 ביניהם על החלוקה. (63) לפנינו בגמרא אין המלים 53
5 "בעצמו" - "בעצמו", שבדברי רבינו, אבל ישנם בגמרא כ"י 54
6 מינכן וברי"ף ובעוד ראשונים. [וראה להלן, שלדברי רבינו 55
7 אין צריך לשום קנין בחלוקה השותפות. ולפיכך אין צריך 56
8 שיאמר כל אחד לחבירו "לך חזק וקני", אלא אף אם הלכו 57
9 כל אחד ואחד בעצמו - אע"פ שאין זה קנין - הרי זו 58
10 חלוקה]. (64) לדעת רבינו והרי"ף אין כאן קנין חזקה, 59
11 אלא מכיון שכל אחד ואחד נטל חלקו, הרי נתחלקו ביניהם, 60
12 וחלוקה אינה צריכה קנין, כמבואר למעלה פ"א הלכה א 61
13 הערה יב. (65) [מאחר שלא היה כאן שום קנין חזקה, אלא 62
14 זוהי חלוקה, כנ"ל, - לא די בזה שאחד ילך ויחזיק, אלא 63
15 צריך ששניהם יחזיקו כל אחד בשלו, ועיין מגיד-משנה]. 64

16 **יא. האחין** ⁶⁶ **שחלקו** ⁶⁷, **ועשו ביניהם גורל - פיון**
17 **שעלה גורל לאחד מהן קנו פלן** ⁶⁸. **בהנהגה** ⁶⁹ **שנעשית**
18 **להם, ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו** ⁷⁰ **עליו, גמר**
19 **פל אחד מהן ומקנה לחברו** ⁷¹.

20 (66) בבא-בבא קו: ברייתא של רבי יוסי. (67) היינו, 69
21 שביורו חלקים שוים, והגורל צריך להכריע למי שייך כל 70
22 חלק. (68) אם הם שנים, קנה השני חלקו. ואם הם שלשה 71
23 - הראשון קנה חלקו, והשנים את שני החלקים האחרים, 72
24 כשאנים מחולקים ביניהם, ואם רוצים לחלוק - יחלקו. ויש 73
25 מפרשים, כשסומנו החלקים לפי תולדותם: ראובן, שמעון, 74
26 לוי וכו' וכיון שראובן זכה בחלק זה וזה, זכה שמעון 75
27 על-ידו ואח"כ לוי וכו' (מגיד-משנה). (69) מסקנת רב 76
28 אשי, שם. (70) לחסל את השותפות, ובוודאי מעוניינים 77
29 הכל שדבר ביצוע החלוקה יקום מהר ולא יתעכב עוד. 78
30 (71) דעת רבינו, שהגורל הוא קנין. וכן נראה בגמרא שם, 79
31 שלמדו זאת מחלוקת הארץ בגורל. ואע"פ ששאלו שם: מה 80
32 לחלוקת ארץ ישראל שהיתה גם ב'אורים ותומים' - הרי 81
33 תירץ שם רב אשי שבמקום 'אורים ותומים' יש לנו היום 82
34 ההנאה מההסכמה ההדדית. אולם הרא"ש בחשובה (הובאה 83
35 בחושן-משפט סימן קעג סעיף ב ברמ"א) כתב שגורל אינו 84
36 אלא ביורו ולא קנין. ונראה שלפניו היתה הנוסחה בגמרא 85
37 שם "אלא אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'" - שלפי"ז חזרו 86
38 בהם ממה שלמדו מחלוקת ארץ ישראל (הגר"א שם ס"ק 87
39 ד), וכן דעת הראב"ד בהשגה, שכתב שלא נתחווירו לו דברי 88
40 רבינו (לחם-משנה, ואור-שמח כתב שהשגת הראב"ד שייכת 89
41 להלן בהלכה יב, עיין שם בהערה עו).

42 **יב. האחין** ⁷² **שחלקו** - **הרי הן פלוקחות זה מזה** ⁷³,
43 **ואין להם דרך** ⁷⁴ **זה על זה, ולא סלמות זה על זה** ⁷⁵,
44 **ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה;**
45 **שפיון שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק**
46 **חברו. לפיכך יש לומר לאחין: בשהיתה השדה פלה**
47 **לאחד - הנה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום**
48 **למקום; אבל עתה, שנעשית זה חלקי - יש לי** ⁷⁶
49 **להסיר אמת המים מעלי. וכן סותם החלון** ⁷⁷

1 בו, לזבל בו שדותיו (רש"י שם). (43) שהרי דרך הפתחים 1
2 השליכוהו שם (רש"י שם). (44) בעיא שנפתרה מברייאת 2
3 שם. (45) הרי"ף מביא שם שני פירושים למילה 3
4 "אכסניא": א' זבל של אכסניא (וכן פירשו הר"ח והר"י 4
5 מיגאש). ב' אכסניא של מלך כשגובים אותם (וכן פירש"י 5
6 שם: "חיל של מלך המוטל על בני העיר לתת להם אכסניא 6
7 בבתייהם"). ומכיון שכתב רבינו "אכסניא של מלך" נראה 7
8 שהיינו כפירוש השני שבריי"ף וביפרש"י (מגיד-משנה), 8
9 באופן ששני הדינים הנ"ל אינם דומים: "זבל של חצר" הוא 9
10 לזכות לבני החצר, ואילו "אכסניא של מלך" הוא לחובה 10
11 לבני החצר. ועיין סמ"ע סימן קעב, ס"ק כ.

12 **ט. השתפין** ⁴⁶ **שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה**
13 **אף על פי שהן מפסידין** ⁴⁷ **את שמו - חולקין** ⁴⁸.
14 **ובכתביה** ⁴⁹ **הקדש** ⁵⁰, **אף על פי שרצו - לא יחלקו** ⁵¹.
15 **במה דברים אמורים?** ⁵² **בכרך אחד** ⁵³; **אבל בשתי**
16 **פריכות - חולקין** ⁵⁴.

17 (46) משנה, שם יא. (47) שהחלק לא יהיה ראוי לשאת את 17
18 השם הקודם של העצם השלם. (48) בזה אין כל חידוש, 18
19 אלא בא להשמיענו שבכתבי הקודש אע"פ שרצו אין 19
20 חולקין (מגיד-משנה בשם רש"י). (49) שם. (50) היינו, 20
21 עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, ובזמנם היו רגילים לכתבם 21
22 בגליון כספר-תורה (רש"י שם ד"ה כתבי הקודש). 22
23 (51) שחלוקה זו יש בה משום בזיון כתבי הקודש (רש"י 23
24 שם). ויש שכתבו, שאפילו אם יגיע לכל אחד ספר שלם, 24
25 ואפילו אם יגיע לזה תורה ולזה נביאים - אין כבודם של 25
26 ספרי הקודש שיחלקו בב"ד אחר שנתחברו בכרך אחד 26
27 (מגיד-משנה בשם רשב"א). (52) מימרא של שמואל, שם 27
28 יג: (53) שיש שם בזיון, כנ"ל. (54) אע"פ שבכל כריכה 28
29 ספר אחר מכתבי הקודש. והיינו, אם רצו לחלוק, כמו שכתב 29
30 בתחילת ההלכה, וכמו שאמר רב שלמן, בגמרא שם. וכן 30
31 כתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ורצו לחלוק, שיקח אחד 31
32 מהם ספר-תורה זה, וחבירו ספר אחר", וראה בלחם-משנה.

33 **י. מקום** ⁵⁵ **שאין בו דין חלקה שרצו שתפין לחלקו,**
34 **אף על פי** ⁵⁶ **שקנו מידם - פל אחד מהן יכול לחזר**
35 **בו; וזה קנין דברים** ⁵⁷ **הוא, כמו שבארנו** ⁵⁸. **אבל** ⁵⁹
36 **אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלוני וזה רצה ברוח**
37 **פלוני - אינן יכולים לחזר בהם** ⁶⁰. **וכן** ⁶¹ **אם** ⁶² **הלך**
38 **זה בעצמו** ⁶³ **והחזיק** ⁶⁴ **בחלקו, וזה בעצמו והחזיק**
39 **בחלקו** ⁶⁵, **אף על פי שלא קנו מידם - אין אחד מהם**
40 **יכול לחזר בחברו**.

41 (55) משנה בבבא-בבא ב. וכפי פירושה בגמרא שם ג. לפי 41
42 רב אסי בשם רבי יוחנן. (56) כמו שביורו בשקלא-טוריא 42
43 שם. (57) שאין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש, כגון 43
44 על חפץ, או אף על שעבוד של קרקעות. ואילו פעולה של 44
45 חלוקה - אין בה ממש, ואין הקנין חל עליה. (58) בפ"ה 45
46 מהלכות מכירה, הלכה יד. וזה לשונו שם: "הרי שכתב 46
47 בשטר: וקנינו מפלוני - שיחלקו השדה שביניהם - הרי זה 47
48 קנין דברים ואינו מועיל כלום, שהרי לא הקנה לחבירו דבר 48
49 מסויים וידוע". (59) מסקנת הגמרא שם, לביורו המימרא

טו. רחב⁹³ מקום הפתל - משל שניהם. וכמה יהיה⁹⁷
רחב? הפל⁹⁴ פמנה המדינה⁹⁵ ואפל⁹⁶ נהג⁹⁷

72) שם ז: ועוד. מימרא של רב נחמן בשם שמואל, בניגוד
לשיטת רב. 73) ואין אנו אומרים "ברירה": הוברר הדבר
למפרע שזהו חלקו של זה וזהו חלקו של זה אלא לקוחות
הם זה מזה בעת החלוקה, גיטין כה. ורמב"ם פ"א מהלכות
שמיטה ויובל הלכה כ. והקדים זאת בהלכה זו, מפני שזהו
יסודה, שכיון שהם כלקוחות זה מזה, הם מוכרים זה לזה
בעין יפה, ואינם משעירים כלום אחד אצל חברו, כדין כל
מוכר (בבא-בבא סד: ופכ"ה מהלכות מכירה הלכה ג),
ואע"פ שאין זה מפורש בגמרא, שזהו טעמה של הלכה זו
- נראה כן בסוגיית הגמרא ב"ב סה. ועיין מגיד-משנה.
74) שאם אחד קבל חצר חיצונה ואחד פנימית, אין הפנימי
יכול לדרוש דרך מהחצר החיצונה, אף כי דרך כזו היתה
קיימת בחיי אביו, שהרי עם החלוקה כאילו מכר את חלקו,
היינו, החצר החיצונה לאחים, ומכר כדרך המוכרים בעין
יפה ולא השאיר לעצמו דרך, ובעל החצר החיצונה, ביחס
לחצר שלו, אינו מוכר, שנאמר גם עליו שמכר בעין יפה.
אלא לוקח הוא (רשב"ם שם סה. ד"ה אין להם דרך
ו'תוספות' ז: ד"ה אין להם דרך). 75) שאחד קיבל בית
וחצר, והשני - עלייה, ונמצא הסולם עומד בחצרו של השני
(רש"י שם ז: ד"ה ולא סולמות). או שאחד קיבל בית,
והשני - חצר ועלייה, ונמצא הסולם נשען על ביתו של השני
(תוספות' שם). 76) [בכ"י תימן: "יש לו". ולפי"ז יכול
לכוף לבעל אמת המים להסירה מעליו. וכן כתב הרא"ש
(ב"ב פ"א סימן כ) בשם רבינו "שצריך לסתום החלון
ולהסיר אמת המים מעליו". והכסף-משנה השמיט מדברי
הרא"ש את המילים "ולהסיר אמת המים מעליו", ומתוך זה
יצא לו, שבאמת המים אינו יכול לכופו. והוכיח כן מהלשון
"יש לי להסיר" שהמדובר על הניזק, ולפיכך בא לפרש
דברי רבינו שגם בחלון סותם הוא בעצמו. ומוכיח כן ממה
שכתוב להלן: "ובונה בצד הסולם" שוודאי הכוונה לבעל
החצר ולא לבעל העלייה]. 77) לדעת הרא"ש (שם) כוונת
רבינו שיכול לכוף לבעל החלון שיסתום חלונו, וכן כתב
הריב"ש (הובא בכסף-משנה). אבל הראב"ד (ברא"ש שם)
סובר שאינו יכול לכופו לסתום חלונותיו, אלא שאם רצה
לבנות כותל סמוך להם - יכול לעשות זאת. והטעם
הרשב"א בחידושי משום "שהוא לא נתחייב לו בבנין",
כלומר לא נתחייב לתת לו הוצאות הסתימה. ובהסתמך על
דברי הראב"ד הנ"ל שהובאו ברא"ש כתב ב'אור שמח' שכן
גם כוונת דברי הראב"ד בהשגה כאן, שכתב בהלכה יא:
"לא נתחווירו דבריו", והשגה זו אינה שייכת להלכה יא אלא
להלכה יב, וההתחלות הדומות "האחין שחלקו" - "האחין
שחלקו" הן שגרמו לדברים להצטק ממקומם. וראה למעלה,
שלפי פירוש הכסף-משנה בדברי רבינו - דעתו כדעת
הראב"ד. 78) בעל החצר, וראה למעלה. 79) שהרי כל
עיקר הטעם באחים שחלקו הוא מפני שהם כלקוחות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דרין, עכ"ד רבינו. ויש להוסיף בביאור דבריו: שאע"פ שרב
אמר "אסור לאדם לעמוד וכו'", הרי זהו איסור גמור ולא
מדת חסידות - רב לשיטתו שאמר (בבא-מציעא קז:)
והסיר ה' ממך כל חולי - זו עין [רעה], תשעים ותשעה
[מתים] בעין רעה". שלפ"ז דין הוא שאסור להסתכל,
ולפיכך כופין אותו לעשות כותל גבוה ארבע אמות. אבל
שמואל חולק עליו (שם) ואומר "והסיר ה' ממך כל חולי -
זה הרוח (= רוח רעה)". ו"הכל [מתים] ברוח [רעה]". ולפי
דבריו, אין איסור בהסתכלות בקמת חבירו. ולפי הכלל
הידוע, שהלכה כשמואל בדיני ממונות, אין לכוף לעשות
כותל גבוה ארבע אמות לגינה, מאחר שאין איסור
בהסתכלות. ואין כאן אלא מדת חסידות בלבד. כמו שאמרו
בפסחים קי: בעניני "זוגות" (= סננה לשתות שני כוסות
ביחד), שמי שאינו מקפיד על זה, אינו נזוק, ואעפ"כ
"למיחש מיבעי" (= טוב לחשוש). ואם כן, על-כרחו
שפירוש המשנה "וכן בגינה - מחייבין אותו" היינו לגדור
בגדר של עשרה טפחים בלבד כדי שלא יתפס עליו כגג,
ולא בכותל של ארבע אמות משום עין רעה. וגם שינוי
הלשון במשנה מוכיח כן, שבחצר אמרו "כותל", ובגינה
אמרו לגדור מלשון "גדר". וסתם גדר הוא עשרה טפחים,
ראה בכלאים פ"ב משנה ח, ובפאה פ"ב משנה ג ברמב"ם
ורע"ב שם. אבל להלן בפ"ג הלכה ג, כלל רבינו "גדר"
ו"כותל" ביחד, עיין שם. וראה להלן פ"ג הלכה ח ובהערה
עא. (104) משנה שם, ולפי מסקנת הגמרא, שם ד.
(105) מפני שבבבא קמא אין עומדים הזרעים כל השנה כמו
בגינה (סמ"ע סימן קנח, ס"ק ג בשם הרמב"ם).
(106) האחד, ובמקום שאין מנהג. (107) מלשון מראה,
היינו דבר בולט (רבינו בפירוש המשניות). (108) כרבי
יוחנן, שם ד. ד: (109) אבל לא מבפנים, שמא יעשה גם
חבירו בפנים. אבל שמא יקלוף חבירו סימן זה, אין לחשוש,
שהרי יכירו זאת, ובמחיצה של קנים והוצים (ראה למעלה
הלכה טו) נתנו בגמרא שם סימנים מיוחדים ורבינו
השמיט, וצ"ע (כסף-משנה). (110) משנה, שם ב.
(111) שם. (112) ובלי סימן כלל אי-אפשר, שמא יעשה
אחד בצד חבירו ויאמר שלו הוא. ולקלוף אי-אפשר, שהרי
ניכר הוא, כנ"ל (גמרא שם, וראה סמ"ע סימן קנח, ס"ק ט).

י. המוכר¹¹³ גנה לחברו סתם¹¹⁴, והיתה מערכת עם
גנות אחרות¹¹⁵ - פופין את הלוקח לבנות את
הפתל¹¹⁶ ביניהם¹¹⁷, ואפילו במקום שנהגו שלא
לגדר בגנות¹¹⁸. אכל אם מכר בקעה סתם - אין
מחייבים אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.

(113) כן פירש רבינו בפירוש המשניות בתחילת בבא-בבא,
מה ששנו שם "וכן בגינה מקום שנהגו לגדור מחייבין
אותו". וראה במגיד-משנה, ולהלן הערה קיז. (114) היינו
שלא הזכיר לו את דבר עשיית המחיצה. (115) שנשארו
בידו של מוכר (ועיין ראב"ד ומגדל-עוז). (116) ראה
למעלה הלכה טז, שבגינה אין צריך אלא מחיצה גבוהה
עשרה טפחים. (117) כלומר, כופין את הלוקח שישתתף
בבנין זה עם המוכר (כן דעת הראב"ד, וכן יש לפרש בדברי
הרמב"ם, ועיין מגיד-משנה). (118) כן הוא בירושלמי:

לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוצין⁹⁸. ובלבד
שלא יהיה אור שישתתל בו ויראה את חברו.
(93) משנה, שם ב. (94) שם. (95) היינו, כמנהג השותפים
לבנות כשחולקים ביניהם, ולא כמנהג שאר הבנינים במדינה
(מגיד-משנה). (96) שם ד. (97) אבל אם המנהג הוא
פחות מזה, אין משגיחים בו. שאם לא כן, למה צריכה
הגמרא לפרוט את אלו דוקא (הגהות מיימוניות אות כ בשם
ה'תוספות'), ומכאן שאף במקום שאמרו "הכל כמנהג
המדינה" אין הכל בכלל. ויש גם יוצאים מן הכלל. וראה
ב'תוספות' שם ב. ד"ה בגויל. (98) כפות תמרים (רש"י
ורבינו גרשום).

טז. כמה⁹⁹ גבה הפתל? אין פחות מארבע אמות¹⁰⁰.
וכן בגנה¹⁰¹, פופהו¹⁰² להבדיל גנתו מגנת חברו
במחיצה גבוהה עשרה טפחים¹⁰³. אכל¹⁰⁴ בבקעה -
אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו, אלא
במקום שנהגו¹⁰⁵. רעה¹⁰⁶ להבדיל בקעתו מבקעת
חברו - פונס לתוף שלו ובונה. ועושה חזית¹⁰⁷
כמה¹⁰⁸ אמה בסיד מבחוץ¹⁰⁹, כדי להודיע שהפתל
שלו. לפיכך¹¹⁰, אם נפל הפתל - המקום והאבנים
שלו. ואם¹¹¹ עשו מדעת שניהם - פונים הפתל
באמצע, ועושים חזית מקאן ומקאן¹¹². לפיכך, אם
נפל הפתל - המקום והאבנים של שניהן.

(99) שם ה. במשנה. (100) מפני שבמחיצה פחותה מזה,
עדיין אפשר להסתכל מעליה ונאע"פ שגבהו של אדם אינו,
בדרך כלל, יותר משלש אמות - יכול הוא להגביה עצמו
על ראשי אצבעותיו ולהציץ עד גובה ארבע אמות -
'תוספות' חגיגה יא. ד"ה ברום. (101) משנה שם ב. לפי
הפירוש הפשוט שהמדובר בשתי גינות סמוכות זו לזו. וראה
להלן הערה קיב. (102) אפילו בסתם, שאין שם מנהג
לגדור, בניגוד לבקעה, ראה להלן. ועיין עוד להלן הלכה יז
(והערה קיז) שאפילו במקום שנהגו שלא לגדור - מחייבין
אותו. (103) "כדי שיתפוס אותו כגג, אם נכנס לרשותו",
כמו בין גג לגג (בבא-בבא ו: ולהלן פרק ג הלכה ו). אבל
היזק ראה "שלא יראה חבירו בשעה שמתמש" (מלשון
רבינו למעלה הלכה יד) אין בגינה, שהרי אין משתמשים
בה יותר מבגג, שעליו אמרו שדי במחיצה עשרה טפחים
(רבינו בתשובה). ומה שאמרו בגמרא (שם ב:) בשקלא-
וטריא בסוגיית "היזק ראה", שמה שנאמר במשנה "וכן
בגינה במקום שנהגו לגדור מחייבין אותו" הוא משום היזק
ראה, והקשו מזה למאן-דאמר היזק ראה לאו שמה היזק,
ותירצו: "גינה שאני, כדרכי אבא אמר רב הונא אמר רב
אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת
בקמותיה", "שלא יזיקנו בעין רעה" (רש"י). הרי שגינה
חמורה מחצר לענין זה? - כבר נשאל על זה רבינו, והשיב
שיש הבדל גדול בין היזק ראה שהוא היזק גדול, שיראה
אדם חבירו בעת שהוא עומד ויושב ועושה צרכיו, ובין היזק
ראה שיראה קמת חבירו משום עין רעה, שאלו דברי
חסידות הם שלא יעיין בו בעין רעה, ואותו התירוץ אינו
אליבא דהלכתא, שעיקר היזק ראה בחצר מקום שבני אדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובנה כְּתֵל אֶחָד גְּבוּהַ פִּנְגָּד הַכֶּתֶל שְׁפִינִיָּהּ - מְחִיבִין 49
אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּגִבָּה שֶׁפִּנְגָּד כֶּתֶלֹּו¹⁰. בִּיצֵד? בְּנָה 50
אֶחָד כֶּתֶל שְׁפִינִיָּהּ וְהַגְבִּיהוּ עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְכֹא חִבְרוּ 51
וּבְנָה כֶּתֶל אֶחָד פִּנְגָּדוֹ אוֹ בְּצִדוֹ¹¹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית¹², 52
וְהַגְבִּיהַ הַכֶּתֶל הָאֶחָד שֵׁשׁ אַמּוֹת - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן 53
חֲלָקוֹ בְּשֵׁתֵי אַמּוֹת שְׁמוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; שְׁהָרִי 54
נִרְאֶה מִמַּעַשְׂוִי¹³ שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן¹⁴. וְכֵן אִם חָקַק 55
בְּרֹאשׁ הַכֶּתֶל שְׁפִינִיָּהּ¹⁵ מְקוֹם לְהִנִּיחַ בוֹ הַקְּוֵרוֹת¹⁶, 56
אוֹ שְׁבִנָּה עָלָיו קוֹרֶה¹⁷ גְּדוּלָּה שֶׁהַקְּוֵרוֹת נִשְׁעָנִין 57
עָלֶיהָ - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאֻמּוֹת בְּלֹא¹⁸ 58
שְׁהוֹסִיף חִבְרוּ עַל הָאֻרְבַּע אַמּוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא 59
בְּנָה כֶּל הַכֶּתֶל¹⁹; שְׁהָרִי גִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכֹל 60
הַגְּבִיהַ הַזֶּה. 61

(2) בבא-בתרא ה. במשנה. (3) שזהו השיעור למניעת היזק
ראיה, כמבואר למעלה פ"ב הלכה טז. ואין כל חידוש
בהלכה זו, אחרי שכבר פסק רבינו (למעלה פ"ב הלכה ד)
שהיזק ראייה שמים היזק, ושותפין שחלקו כופים זה את זה
לעשות כותל גבוה ארבע אמות ביניהם - קל-וחומר אם
כבר היה כותל ביניהם ונפל, שיכולים לכופ אחד את השני
לבנותו מחדש, אלא עיקר החידוש הוא, שלמעלה מארבע
אמות אין כופים זה את זה (גמרא בבא-בתרא ב:).
(4) משנה, שם. (5) שאז אין עוד היזק ראייה. (6) אע"פ
שמקורם היה הכותל יתר על ארבע אמות (כסף-משנה).
(7) על הוצאותיו בלא השתתפותו של השני. (8) משנה,
שם. (9) החצי שעליו לשלם. ובתשלום זה, הוא זוכה
בחצי הכותל, שהרי המקום של שניהם, שכשם שמחייבין
אותו לשלם, כן מחייבין את חבריו, ונוטל הוא חצי הכותל
על-כרחו (מגיד-משנה ומשנה-למלך). (10) אבל למעלה
מכתלו אינו חייב, כהדגמת רבינו בסמוך, וכבר נחמן (שם)
(ו). שאמר: "למאי דסמך - סמך, למאי דלא סמך - לא
סמך", ודלא כרב הונא שאמר: "סמך לפלגא, סמך לכולה".
ומפרשה רבינו לענין שיעור הגובה (ועיין שם ב'תוספות'
ד"ה סמך). (11) [שהרי במשנה (שם ה.) נאמר סתם "סמך
לו כותל אחר - מגלגלין עליו את הכל", משמע בין סמך
לו מכנגדו ובין סמך לו מן הצד. ולפי זה, שהדובר גם
בסמך מן הצד, על-כרחו שהפלוגתא של רב הונא ורב נחמן
(ראה הערה הקודמת) אינה אלא בגובה ולא באורך].
(12) שהוא רוצה להשתמש בכותל האמצעי לשים עליו ועל
הכותל הנגדי - תקרה, כמו שנראה ממעשיו, אף שלא
השתמש עדיין ולא עשה עוד את התקרה. (13) בניית
הכותל. (14) אבל אין לחייבו בארבע אמות הנותרות,
שהרי לא גילה דעתו אלא על השתים בלבד. (15) בניגוד
לפרש"י שם, שחקק בכותל שסמך. (16) זהו "קבעתא
דכשוריי", שעליו אמרו (שם ו.) שאף רב נחמן, שרבינו פסק
כמותו, מודה ש"סמך לפלגא - סמך לכולה". (17) עץ
ארוך ועב, שעליו שמים את הקורות, והוא מגן עליהם
מלחלוּחית הכותל. וזהו "אפרזתא" (שם) שגם בזה מודה
רב נחמן. (18) שהרי כאן מעשיו משמשים גילוי דעת
ברור, שברצונו להשתמש בכל הכותל האמצעי. (19) בכ"י

1 "תני: בגינה בין מקום שנהגו לגדור, בין מקום שנהגו שלא
2 לגדור - כופין". והגר"א (סימן קנח ס"ק א) כתב שכן מפרש
3 רבינו גם בבבלי (שם ד.) ושגירתו שם שונה מזו שלפנינו.
4 ועיין ראב"ד ומגיד-משנה.

5 יח. מְקוֹם¹¹⁹ שֶׁנֶּהֱגוּ לִבְנוֹת כֶּתִלִים הַמְּבַדִּילִין¹²⁰
6 בַּחֲצוֹת אוֹ בַּגְּנוֹת¹²¹ בְּאַבְנִים שְׂאִינָן גְּזִית¹²² - זֶה
7 נוֹתֵן¹²³ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים, וְזֶה נוֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.
8 בְּגִזִּית¹²⁴ - זֶה נוֹתֵן טַפְחִים וּמַחְצָה, וְזֶה נוֹתֵן טַפְחִים
9 וּמַחְצָה. בְּכַפִּסִּין¹²⁵ - זֶה נוֹתֵן טַפְחִים¹²⁶, וְזֶה נוֹתֵן
10 טַפְחִים. בְּלִבְנִים¹²⁷ - זֶה נוֹתֵן טַפַּח וּמַחְצָה¹²⁸, וְזֶה
11 נוֹתֵן טַפַּח וּמַחְצָה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֹו - עֲבִי הַכֶּתֶל
12 עִם הַסִּיד¹²⁹. וְהוֹאִיל¹³⁰ וּמְקוֹם הַכֶּתֶל מִשְׁלֵ שְׁנֵיהֶם,
13 אִם נָפַל הַכֶּתֶל - הָרִי הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.
14 וְאִפְלוּ¹³¹ נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שְׁפִנָּה אֶחָד מֵהֶן
15 אֶת כָּל הָאֲבָנִים לְרִשּׁוֹתוֹ, וְטַעַן שֶׁמְכַר לוֹ חִבְרוּ חֲלָקוֹ
16 אוֹ נָתַנוּ לוֹ בְּמִתְנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן¹³², אֲלֹא הָרִי הֵן
17 בְּרִשּׁוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם עַד¹³³ שְׁבִיבָה רְאִיָּה¹³⁴.

18 (119) משנה בבא-בתרא ב. (120) היינו, לא כתלים סתם,
19 אלא כתלים המבדילים בנכסי שותפים (מגיד-משנה).
20 (121) שם במשנה: "וכן בגינה". ופירושו בגמרא, שזה מוסב
21 על גויל וגזית, כלומר רחבי הכתלים. (122) והיינו "גויל"
22 שבמשנה. כלומר, אבנים בלתי מהוקצעות. (123) כלומר,
23 אם המנהג בגויל - דין הוא ברוחב ששה טפחים ולא פחות.
24 ואם נהגו בפחות, אין הולכין אחר מנהג זה (מגיד-משנה).
25 (124) אבנים מהוקצעות, שעל-ידי הקיצוע מתמעט רחבן
26 מששה טפחים לחמשה. (125) חצי לבנה מכאן וחצי לבנה
27 מכאן וטיט באמצע. (126) שלשה טפחים לשני חצאי
28 הלבנה (שהרי הלבנה שלשה טפחים כדלהלן) וטפח לטיט
29 שביניהם. (127) היינו, לבנים שלמות. (128) שהלבנה
30 שלשה טפחים. (129) כלומר עם הטיח. וכתב הר"ף, שכן
31 מסקנת הגמרא. ולפנינו שם ג: היא בעיא שלא נפשטה, אלא
32 שרב נחמן בר יצחק אמר שם שנסתבר ש"הן וסידין".
33 (130) משנה, שם. (131) שם ד. שזהו כל חידושה של
34 פסקא זו במשנה. (132) שכיון ששותפים הם - שותפים
35 אינם מקפידים אחד על השני. ולפיכך, אם דבר הידוע
36 לשניהם נמצא אצל אחד מהם, אין ראייה שמכרו לו.
37 (133) ואם אין האבנים תחת ידו - נאמן הוא במיגו, שהיה
38 יכול לטעון שהחזירם לחבירו (מגיד-משנה ולחם-משנה).
39 (134) בעדים שהם שלו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

40
41 (1) נתבארו בו משפטי המחיצות שיש בין השותפין אם נפלו,
42 וקצת הדינין ממה שיש לשכנים לעשות זה לזה מגדירת
43 המחיצה ומתיקון הרשות המשותף.

44 א. כֶּתֶל² חֲצֵר, הַמְּבַדִּיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתַפִּין, שְׁנָפַל - יֵשׁ
45 לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם לָכֹף עַל חִבְרוֹ לִבְנוֹתוֹ עַד גְּבִיהַ
46 אַרְבַּע אַמּוֹת³, כְּדִי שְׁלֹא יֵרָאוּ זֶה אֶת זֶה; אֲבָל⁴ יֵתֵר
47 עַל אַרְבַּע אַמּוֹת⁵ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ⁶. רָצָה הָאֶחָד
48 וְהַגְבִּיהַ הַכֶּתֶל⁷ יֵתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם⁸ בָּא חִבְרוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

50 שְׁנֵי מִצְוֹת חֶרֶף זֶה מִשְׁלֵשׁ רִחוּתֶיהָ גְדוּרָה - אֵין
51 מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לוֹ הַהוּצָאָה כְּלוּם; שֶׁהָרִי לֹא
52 הוֹעִיל לוֹ, וְהָרִי חֶרְפָּתוֹ פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים³⁴
53 כְּשֶׁהִיָּתָה. לְפִיכָךְ, אִם גָּדַר לוֹ³⁵ רוּחַ רִבְעִית, עַד
54 שְׁנֵי מִצְוֹת חֶרְפָּתוֹ מִקֶּפֶת גָּדַר - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת
55 הַכֹּל, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוּצָאָה שֶׁהוּצִיא זֶה בְּאַרְבַּע
56 רִחוּת³⁶ עַד אַרְבַּע אֲמוֹת³⁷. וּבִלְבָד שִׁיְהִיָּה מְקוֹם
57 הַכֹּתֵל שֶׁל שְׁנֵיהֶם³⁸.

58 (33) בַּמִּשְׁנָה (בבא-בִּתְרָא ד:): "הַמְקִיף אֶת חֲבִירוֹ מִשְׁלֵשׁ
59 רִחוּתָיו וְגָדַר אֶת הָרָאוּשָׁה וְאֶת הַשְּׁנִיָּה וְאֶת הַשְּׁלִישִׁית - אֵין
60 מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם עֲמַד וְגָדַר אֶת הָרִבְעִית -
61 מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל". וְאָמְרוּ שֶׁם בַּגְמָרָא "אָמַר רַב יְהוּדָה
62 אָמַר שְׁמוּאֵל, הַלֵּכָה כְּרִבִּי יוֹסִי דָאֵמַר אִם עֲמַד וְגָדַר אֶת
63 הָרִבְעִית מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֹּל, לֹא שֶׁנֶּאֱמַר עֲמַד נִיָּקָף, לֹא שֶׁנֶּאֱמַר
64 עֲמַד מְקִיף". וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁמִּשְׁנָה זֹאת מְדַבֵּרֶת בְּבִקְעָה וּבְמִקְוֶה
65 שֶׁלֹּא נִהְיָה לְגִדּוּר, שֶׁאִילוֹ בַּחֲצֵר יָכוֹל לִכּוֹף אוֹתוֹ לִבְנוֹת
66 הַכֹּתֵלִים בְּאִמְצָע כַּמְפּוּרֵשׁ לַמַּעֲלָה פ"ב הַלֵּכָה יִדְּטוּ (רַשְׁבֵּי"ם
67 וְעוֹד). אֲבָל לְדַעַת רַבִּינוּ, כִּיּוֹן שֶׁבְּבִקְעָה לֹא נִהְיָה לְגִדּוּר - אֵין
68 לְחַיִּיבוֹ אִפְּלוּ אִם עֲמַד וְגָדַר. וּלְפִיכָךְ הוּצָרָךְ רַבִּינוּ לְהַעֲמִיד
69 הַלֵּכָה ז' בְּחֹרֶבָה, כְּלוּמַר חֲצֵר שֶׁחֲרָבָה וְלֹא מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהּ
70 עַכְשָׁיו, וְאִם עֲמַד הַמְקִיף וְגָדַר מִכָּל אַרְבַּע רִחוּתֶיהָ, הָרִי הוּא
71 כִּיּוֹרֵד לְשָׂדֶה חֲבִירוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת וְנִטְעָה, שֶׁאִם הִיָּתָה שָׂדֶה
72 הַעוֹמֶדֶת לִטַּע, שְׁמִין לוֹ וְנוֹטֵל כְּאִרְסֵי הָעִיר (בבא-מִצְעָא
73 קא. וּפ"י מֵהַלְכוֹת גְּזִילָה וְאִבְדָּה הַלֵּכָה ד), שֶׁהִי חֲצֵר חֲרָבָה
74 עוֹמֶדֶת לְהִיגְדֹר (כֶּסֶף-מִשְׁנָה הַלֵּכָה ד, וְהַגְרָא ס"י קִנְחָה ס"ק ז'
75 בְּשֵׁם יְרוּשָׁלַיִם), [וּכ"ה בִּירוּשָׁלַיִם בַּבְּא-מִצְעָא פ"י הַלֵּכָה ג].
76 וְאֵע"פ שֶׁבֵּית חָרֵב אֵינוֹ עוֹמֵד לְהַבְנוֹת (הַלְכוֹת גְּזִילָה וְאִבְדָּה
77 שֶׁם הַלֵּכָה ט, אֲבִן-הָאֹזֶל). וְלְדַעַת חֲכָמִים חֲחוּלָקִים עַל רַבִּי
78 יוֹסִי, וְאִינֶם מְחַיִּיבִים אֶלָּא בְּאוֹפֶן שֶׁהִנִּיקָף עֲמַד וְגָדַר, שֶׁגִּילָה
79 דַּעַתוֹ שְׂרוּצָה בְּגָדָר - חֲצֵר חֲרָבָה אֵינָה עוֹמֶדֶת לְהִיגְדֹר, וְדִינָהּ
80 כְּשֶׁדָּה שֶׁאֵינָה עוֹמֶדֶת לִטַּע, שֶׁרָק אִם בַּעַל הַשָּׂדֶה גִּילָה דַּעַתוֹ
81 חַיִּיב לְשַׁלֵּם לוֹ וְיָדוּ עַל הָעֲלִינוּהָ (בבא-מִצְעָא שם).
82 (34) רַבִּינוּ מִפְּרָשׁ בַּמִּשְׁנָה שֶׁם, כְּפִירִשׁ"י בַּבְּא-קָמָא כ: שֶׁגָּדְרוּ
83 הָיָה בֵּין הַמְקִיף לְבֵין הַנִּיָּקָף. וְעֵיין ב'תוֹסֵפוֹת' שֶׁם ד"ה אַתָּה,
84 שֶׁפִּירִשׁוּ שֶׁהִקִּיף מִסְבִּיב. (35) הַמְקִיף, וְכַדַּעַת רַבִּי יוֹסִי,
85 כֵּן"ל. (36) כִּרֵּב הוּנָא (שֶׁם) וְלֹא כִּחִיָּא בַר רַב שֶׁאָמַר
86 שֶׁמִּשְׁלֵם רַק דְּמֵי קָנִים בְּזוּל [וְאִם שֶׁבִּשְׂדֶה הָעֲשׂוּיָה לִטַּע,
87 אוֹמְדִים כַּמָּה אֲדָם רוּצָה לִיתֵּן בְּשָׂדֶה זֹאת לִטַּע וְנוֹטֵל מִבְּעַל
88 הַשָּׂדֶה (הַלְכוֹת גְּזִילָה שֶׁם ה"ד) - כֵּן בְּחֹרֶבָה שֶׁהִנָּתַם
89 שׁוּוֹה, גַּם הוּצָאתָם שׁוּוֹה]. (37) כְּגֹבֶה הַכּוֹתֵל שְׁבִין חֲצוֹת
90 (לַמַּעֲלָה פ"ב הַלֵּכָה טז). (38) שִׁיכּוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֹּתֵלִים,
91 כַּמְבֹּאֵר לְהֵלֵךְ הַלֵּכָה ד. וּבִבְיָאוֹר הַגְרָא סִימָן קִנְחָה ס"ק יא
92 הֵבִיא מְקוֹר לְדַבְּרֵי רַבִּינוּ מִהִירוּשָׁלַיִם בַּבְּא-בִּתְרָא לַמִּשְׁנָה
93 הַנִּזְכָּר.

94 ד. אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּתֵל שֶׁל זֶה שְׁפָנָה, וּבְחֶלְקוֹ פָּנָה
95 - יִרְאֶה לִי, שֶׁאֵין מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶלָּא דְּכָר מוֹעֵט כְּמוֹ
96 שֶׁיִּרְאוּ הַדִּינִין; שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
97 בְּכֹתֵלִים³⁹. וְכֵן⁴⁰ אִם הִנִּיקָף עֲצָמוֹ הוּא שֶׁגָּדַר רוּחַ
98 רִבְעִית - הָרִי גִלָּה דַּעַתוֹ, וְנוֹתֵן חֲצִי הַהוּצָאָה שֶׁל

1 תִּמְנָן: "שֶׁלֹּא בָנָה כְּנֶגֶד הַכּוֹתֵל". כְּלוּמַר, לֹא בָנָה עֶשֶׂר אֲמוֹת
2 כְּנֶגֶד כָּל גִּבְהוֹת שֶׁל כּוֹתֵל, אֶלָּא שֶׁשׁ אֲמוֹת בִּלְבַד, כֵּן"ל (וְעֵיין
3 סִימָן קִנְחָה, ס"ק כז).

4 ב. אַחֲדָה²⁰ מִן הַשְּׁתֵּמִפִּין שְׁפָנָה²¹ הַכֹּתֵל שֶׁמְבָדִיל בֵּינוֹ
5 וּבֵין חֲבֵירוֹ עַד אַרְבַּע אֲמוֹת, וְתִבְעַ חֲבֵירוֹ לִתֵּן חֶלְקוֹ
6 בַּהוּצָאָה, וְאָמַר 'נִתְמַי' חֶלְקִי' - הָרִי זֶה בְּחֶזֶקֶת
7 שְׁנֵתָ²³, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת²⁴ שֶׁנָּתַן וְנִפְטָר, עַד שֶׁיָּבִיא
8 רִאִיָּה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא נָתַן²⁵. אֲבָל²⁶ אִם בָּא לְתַבַּע אוֹתוֹ
9 לִתֵּן חֶלְקוֹ בַּהוּצָאָה שֶׁאֵר הַגִּבְהָ שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע
10 אֲמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסָּמַךְ²⁷ אוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר 'נִתְמַי' -
11 אֵינוֹ נִתְמַךְ²⁸; אֶלָּא²⁹ חֲבֵירוֹ נִשְׁבַּע³⁰ בְּנִקִּיטַת חֶפְצוֹ³¹
12 שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, פְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין
13 וְנוֹטֵלִין³², עַד שֶׁיָּבִיא רִאִיָּה זֶה שְׁנֵתָ לוֹ.

14 (20) מִשְׁנָה, שֶׁם. (21) שִׁידוּעַ לָנוּ בְּוֹדָאוֹת, שֶׁרָק אֶחָד בָּנָה
15 אֶת הַכּוֹתֵל בְּלִי הַשְׁתַּתְּפוֹת הַשְּׁנִי, וְכֵל-שֶׁכֵּן אִם לֹא יָדוּעַ לָנוּ
16 שֶׁהָאֶחָד בָּנָה לְבַדּוֹ, שֶׁהִשְׁנִי נִתְמַךְ. (22) הֵינּוּ, אַחֲרֵי זֶה
17 תִּבְעַ מִמֶּנּוּ אֶת הַהוּצָאוֹת. (23) "וְהַטַּעַם, לְפִי שֶׁהוּאִיל
18 שֶׁשְּׁנֵיהֶם חַיִּיבִין לִבְנוֹת, וְזֶה יָדוּעַ לְכָל הָעוֹלָם, יֵשׁ לוֹמַר
19 שֶׁנָּתַן חֶלְקוֹ" (רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, שֶׁם). (24) מִדְּרַבְּנָן,
20 בְּלִי נִקִּיטַת חֶפֶץ, כְּדִין כּוֹפֵר הַכֹּל (שְׁבוּעוֹת מ:).
21 (25) כְּלוּמַר, שִׁיעִידוֹ עֲדִים, שֶׁהִיוּ כָּל הַזְמָן עִם הַנִּתְבַּע
22 מֵהַתַּחֲלַת הַבְּנִיָּה וְאִילָךְ, וְרָאוּ שֶׁלֹּא נָתַן. וְרָאוּ בְּשׁו"ע סִימָן
23 קִנְחָה, סוֹף סַעִיף ח. (26) מִשְׁנָה, שֶׁם. (27) הֵינּוּ, בְּצִדוֹ.
24 (28) "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ: הֵאֵיךְ יִדְעַת שֶׁאַתָּה חַיִּיב לְשַׁלֵּם, כִּדִּי
25 שֶׁתֵּתֵן לוֹ קוֹדֶם שֶׁתַּעֲמִדוּ בְּדִין?" (רַבִּינוּ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנִיתוֹ),
26 וְכִלְשׁוֹן הַגְמָרָא (ב"ב ה:): "מִי יִימַר דְּמִיחִיבוֹ לִי רַבִּנָּן".
27 (29) מִתּוֹסַפֵּת רַבִּינוּ. (30) אֵע"פ שֶׁהַתּוֹבֵעַ חוֹבּוֹ מִן הַלוּהָ
28 בְּתוֹךְ זְמָנוֹ, וְטַעַן הָלָה: פְּרַעַתִּי, גּוֹבֵה בְּלֹא שְׁבוּעָה, אִפְּלוּ
29 מִן הִיתּוּמִים (ב"ב שֶׁם וְרַמְבַּ"ם פ"ד מֵהַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ
30 הַלֵּכָה א) - שֶׁם יִשְׁנָה "חֲזָקָה" שׁוּדָאִי לֹא שִׁילֵם בְּתוֹךְ זְמָנוֹ,
31 אֲבָל כֵּאֵן בְּנִידוֹן שֶׁלָּנוּ אֵין "חֲזָקָה" שׁוּדָאִי לֹא שִׁילֵם. וְזֶה
32 שֶׁנֶּרְאָה בְּסוּגִיַּת הַגְמָרָא (ב"ב שֶׁם) שֶׁהִסְבִּירָא שֶׁל "מִי יִימַר
33 דְּמִיחִיבוֹ לִי רַבִּנָּן" עֲדִיפָה מֵהִסְבִּירָא שֶׁל "אֵין אָדָם פּוֹרַע תּוֹךְ
34 זְמָנוֹ" שֶׁנִּחְלָקָה בָּהּ אֲבִי וְרַבָּא שֶׁם - זֶהוּ רַק לְפִי ה"סִלְקָא
35 דַּעַתִּין" שֶׁלֹּא יָדָעוּ עוֹד מִ"חֲזָקָה" - אֵין אָדָם פּוֹרַע תּוֹךְ זְמָנוֹ"
36 (אֲבִן-הָאֹזֶל). (31) בְּאֲחִיּוֹת חֶפֶץ שֶׁל קְדוּשָׁה, כְּגֹן סִפְרֵי
37 תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין (שְׁבוּעוֹת לח:). (32) אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין
38 לְמִצְוָה שְׁבוּעָה כְּזוֹ בְּרִשְׁמִית הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין שֶׁבְּמִסְכַּת
39 שְׁבוּעוֹת פֶּרֶק ז' - יֵשׁ מְקוֹר אַחֵר לְשְׁבוּעָה זֹאת בַּבְּא-קָמָא קִיד:
40 "הַמְּכִיר כְּלוֹ וְסִפְרֵי בִיד אַחֵר, יִשְׁבַּע לוֹ לִקְחָה כַּמָּה נָתַן
41 וְיִטְוֹל", שֶׁמִּשֶּׁם לְמַדּוֹ הַגְּאוּנִים לְתוֹבֵעַ מִחֲבִירוֹ חוֹב שִׁישׁ לוֹ
42 עָלָיו מִשְׁכוּן - שֶׁנִּשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֶפֶץ וְנוֹטֵל כְּדֹרֶךְ נִשְׁבָּעִין
43 וְנוֹטֵלִין (פ"ג מֵהַלְכוֹת מְלוּהָ וְלוּהָ הַלֵּכָה ג, וְעֵיין בְּרַא"ש
44 פ"ז דְּשְׁבוּעוֹת סִימָן ד), וְכַמּוֹכֵן בְּנִידוֹן-דִּידֵן שִׁידוּעַ לְכָל
45 שֶׁהָרָאוּשׁוֹן בָּנָה הַכּוֹתֵל, שֶׁהִרִי זֶה כֵּאֵילוֹ מוֹחָזָק בּוֹ, וְדִינוֹ
46 כְּתוֹבֵעַ חוֹב שִׁישׁ לוֹ עָלָיו מִשְׁכוּן, כֵּנִי"ל (אֲבִן-הָאֹזֶל, וְעֵיין
47 מִגִּיד-מִשְׁנָה).

48 ג. מִי שֶׁהִיָּה³³ לוֹ חֶרֶף בֵּין חֶרְבוֹת חֲבֵירוֹ, וְעֲמַד
49 חֲבֵירוֹ וְגָדַר רוּחַ רִאִשׁוֹנָה וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית, עַד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראות גם בלילה, כמפורש להלן פ"ה הלכה ו (לחם-
משנה). (55) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק ו) מילה אחרונה זו
באה לרבות גם את הנימוק האחרון בגמרא. והיינו, שאנשי
ר"ה רואים רק בעינין והתאמצות, ורק כשהוא עומד. ואילו
אנשי הגגות רואים תמיד, היינו גם כשיושבים, וגם ללא
מאמץ.

ו. גג⁵⁶ הסמוך⁵⁷ לחצר חבירו - עושה⁵⁸ לו מעקה
גבוה ארבע אמות. אבל⁵⁹ בין גג לגג משאר הגגין⁶⁰
- אינו זקוק לארבע אמות; שאין בני אדם דרין
בגגות, לפיכך אין בגגות הזק ראייה. אבל⁶¹ צריך
לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה
טפחים, כדי שיתפס אותו כגגב אם נכנס לרשותו.

שם ו: מימרא של רב נחמן בשם שמואל. ואף כאן בגג
העשוי לדירה, כנ"ל (סמ"ע סימן קס, ס"ק ב). (57) היינו,
שקרקעית הגג שזה לזו של החצר, שהרי לענין הזיק ראה
אין הבדל בין רחוק ובין סמוך, כמו שנראה בהלכה
הקודמת, בדין שני גגות בשני צדי רשות הרבים (ועיין
מגיד-משנה שם) - סמ"ע סימן קנט, ס"ק ז. (58) היינו
בעל הגג, שהוא מזיק לבעל החצר, ולא בעל החצר שאינו
מזיק, כמו שאמרו בבבא-בבא בתרא ב: שבעל החצר שקבוע לו
תשמישו, אינו יודע להזהר מפני בעל הגג שלא קבוע לו
תשמישו. ונראה מדברי רבינו להלן (סוף הלכה ז), שבעל
החצר אינו משתתף אפילו בעשרה טפחים שלא ייתפס עליו
כגגב (ראה להלן בדין שני גגות) שכיון שבעל הגג שהוא
המזיק בהזיק ראייה, חייב לעשות כותל גבוה ארבע אמות
כדי לסלק הזיק ראייה - שוב אין בעל החצר נתפס עליו
כגגב, שהרי הכותל מפסיק ביניהם (סמ"ע סימן קנט, ס"ק
ז). ודעת הרשב"א שבעל החצר משתתף אתו במחיצה בת
עשרה טפחים (מגיד-משנה), וראה להלן הערה סט.
(59) המשך מימרא של רב נחמן בשם שמואל (שם).
(60) "פירוש: שאין ראויים לתשמיש" (ראב"ד).
(61) מדברי התוספת של רב נחמן עצמו (שם).

ז. שתי⁶² חצרות זו למעלה מזו⁶³ - לא יאמר
העליון: הריני בונה מפגד⁶⁴ ועולה; אלא בונים
שניהם מלמטה⁶⁵ ועולה⁶⁶, ובונה העליון לבדו
מפגד⁶⁷ ומעלה. ואם⁶⁸ היתה חצרו למעלה מגגו
של חבירו⁶⁹ - אין העליון זקוק לתחתון פלל⁷⁰.

(62) כרב חסדא, בניגוד לרב הונא, וכן הוא בברייתא שם.
(63) ושניהם מזיקים אחד לשני בהזיק ראייה. (64) שאיני
צריך לסבול משפלות הקרקע של השני. (65) אף העליון,
שאם אין יסוד - אין בנין (מגיד-משנה). והיינו, עד ארבע
אמות מקרקעית החצר שלמטה. צריכים שניהם יחד לבנות,
כדין כל שני שותפים בחצרות, ואולי כאן צריך יותר מארבע
אמות. עד כמה שהתחתון יכול עוד להזיק לעליון אם זה
עומד (מגיד-משנה לפי הפירוש השני, וראה ב'תוספות' שם
ד"ה שתי חצרות). (66) בב"ח סימן קס, חסרה מילה זו.
(67) היינו, מן המקום שכלה הזיק ראייה של הראשון, ומשם
והלאה בונה הוא לבדו ארבע אמות שלא יזיק הוא בראיה
את התחתון (מגיד-משנה). (68) ברייתא שם. (69) שאין

1 שלש רוחות⁴¹, אם היו הפתלים⁴² של שניהם. וכן
2 כל פיוצא בזה.

3 (39) והראב"ד חולק על רבינו, ולדעתו להיפך. אם בנה
4 הראשון על שלו, הרי הקל בזה על השני שהרויח לו את
5 מקור הכותל, ולפיכך אין לו להפסיד בשביל כך את
6 ההוצאות. (40) כלומר, לא רק באופן שהמקיף גדר כל
7 ארבע הרוחות, אלא אפילו אם המקיף לא גדר אלא שלש
8 רוחות שלא הועילו מעשיו כלום, בכל זאת חייב הניקף
9 לשלם אם הוא עצמו גמר לגדור (סמ"ע סימן קנח, ס"ק טו).
10 (41) בניכוי הוצאת חצי הכותל הרביעי (ערוך-השולחן).
11 (42) בכ"י תימן ובדפוס רומי: "היו הכתלים". ובאבן-האזל
12 תיקן "היה מקום הכתלים".

13 ה. וכן⁴³ שני⁴⁴ פתים זה בצד זה⁴⁵, והיו גגיהן
14 עשויין לדירה⁴⁶, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים⁴⁷
15 - זה עושה מעקה⁴⁸ לחצי גגו שהוא דר בו, וזה
16 עושה מעקה לחצי גגו, וזה שלא⁴⁹ כנגד זה⁵⁰,
17 ומעדיף⁵¹, כדי שלא יראו זה את זה⁵². ואף על פי⁵³
18 ששני רשות הרבים רואין אותו, יכול כל אחד לומר
19 לחבירו: אלו אין רואין אותי אלא פיוס⁵⁴ בעת
20 שאעמד על גג, ואמה רואה אותי תמיד⁵⁵.

21 (43) בכ"י תימן חסרה מילה זו, ולפי נוסחתנו (וכ"ה גם
22 בדפוס רומי) זה נמשך להלכה הקודמת, שכשם שאין לחייב
23 בהוצאות חצי הכותל אלא-אם-כן הוא עומד על מקום של
24 שניהם, כמו כן בשני גגות אין לחייב אחד להשתתף
25 בהוצאות חצי הכותל שיבנה חבירו על גגו, שהרי לא יוכל
26 להשתמש בכותל זה, אלא כל אחד בונה על חצי גגו
27 ומעדיף]. (44) שם ו: מימרא של אביי. (45) היינו, שאחד
28 סמוך לשני ואין רשום הרבים מפסקת ביניהם, בניגוד
29 לשיטת ה'תוספות' שם, ד"ה בשני צדי ר"ה, שדווקא בשני
30 צדי רשות הרבים חייבים לגדור שאין האחד מרגיש בחבירו
31 כשעולה בגגו, שיהיה ממנו. אבל אם אין רשות הרבים
32 מפסקת ביניהם - אין צריך לגדור, והיינו דאמר רב נחמן:
33 "אבל בין גג לגג, לא (=אין צריך לגדור)" וראה להלן
34 שלדעת רבינו מיושבת הסתירה הנ"ל, בין מימרתו של אביי
35 לבין מימרתו של רב נחמן, באופן אחר. (46) כלומר, גגים
36 שטוחים ולא משופעים. ובזה מיושבת הסתירה הנ"ל בין
37 מימרת אביי לבין מימרת רב נחמן. (47) שבני רשות
38 הרבים רואים אותם (גמרא שם, ולהלן בדברי רבינו),
39 וכל-שכן כשרשות היחיד מפסיקה ביניהם (שם בגמרא).
40 (48) מחיצה על הגג נקראת "מעקה" בלשון התורה (דברים
41 כב, ח). (49) כגון אחד לצד צפון, ואחד לצד דרום.
42 (50) בכ"י תימן "זה שלא כנגד זה". וצ"ל "זה שלא כנגד
43 זה, וזה שלא כנגד זה". (51) כל אחד מושך קצת יותר
44 מהמחצית, וכמובן שהעדפה זו אינה אלא כשהם זה כנגד
45 זה. ולא כשהם זה בצד זה (סמ"ע סימן רנט, ס"ק ה).
46 (52) ולא יהיה ביניהם הזיק ראייה. (53) וזהו החידוש שיש
47 בשני צדי ר"ה (גמרא שם). (54) שאז רואים גם על גג
48 גבוה. אבל בלילה, שאין אור מספיק לעוברים ושבים, אינם
49 יכולים לראות למעלה בגגות. אבל בחלון הבית יכולים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 אתה בתיקונה, שהרי אינן מעוניינות בזה שמי השופכים של
50 העליונה ירדו אליהן.
51 י. בְּנִי 85 הִנֵּהר⁸⁶ - מִשְׁקִין עַל הַסֶּדֶר⁸⁷. רָצָה⁸⁸ אָחִיד
52 מִהֵן⁸⁹ לְסֹכֵר, כְּדֵי שְׂיִחְזֹר לוֹ הַמִּים, וְיִשְׁקָה תַחֲלָה
53 וְאַחֵר כֶּף יִפְתָּה, וְאַחֵר רוּצָה לְהִשְׁקוֹת תַּחֲלָה - כָּל
54 הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה⁹⁰. וּבֹרֵר⁹¹ הַקְּרוֹב⁹² לְאִמָּה⁹³ - מִתְמַלֵּא
55 רֵאשׁוֹן⁹⁴, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם⁹⁵.

56 (85 גיטין ס: 86) בעלי שדות שנהר עובר על פניהם.
57 (87 היינו שראשון ראשון קודם [וכנראה שגם זה מפני דרכי
58 שלום], בניגוד לפירוש רש"י (שם ד"ה במיזל) שמפרש
59 שכולם שוים בהשקאה. (88 מחלוקת רב ושמואל (שם).
60 (89 בגמרא שם העמידו את המחלוקת בין רב לשמואל
61 בבעל שדה עליון לבעל שדה תחתון, ועיין ב"ח סימן קע,
62 שכתב שרק הם באים בטענה ולא האמצעים. אבל רבינו לא
63 כתב כלל עליון ותחתון, ועיין סמ"ע שם ס"ק ב.
64 (90 מימרא של רב הונא בר תחליפא (גיטין שם) שמכיון
65 שלא הוכרעה ההלכה, במחלוקתם של רב ושמואל, יש
66 לנקוט כאן בכלל הידוע: "כל דאליה גבר", היינו: כל
67 המתגבר זכה. (91 משנה, שם נט: 92) שהיו רגילים
68 לחפור בורות סמוך לאמת המים, לעצור את המים בתוכם
69 לעת מצוא. והמדובר שהבור נחפר לאחר שכבר עברה כאן
70 אמת המים, ראה להלן. (93 תעלה המוליכה מים מן הנהר
71 לשדות. (94 בגמרא פירשו משפט זה של המשנה לפי רב,
72 שהמדובר ב"אמה המהלכת על פי הבור", והיינו כשקדם
73 הבור לאמת המים (רשב"א). ברם, לפי המסקנא שאנו
74 פוסקים להלכה שכל המתגבר זכה - גם כאן, כיון שחפר
75 הבור, אע"פ שעשה שלא כדין, כיון שעשה - עשה, שגם
76 זה בכלל כל המתגבר זכה (ראה ראב"ד ומגיד-משנה
77 ולחם-משנה). (95 שזהו הטעם לכל דיני קדימה בענייננו,
78 וכמו כן בסדר הקריאות בתורה, במשנה שם.

יום שישי ה' תשרי ה'תשע"ו

פרק רביעי

80 (1) נתבאר בו משפטי השותפין שהאחד הוא אדון ממקום
81 עליון והשני ממקום תחתון, כגון הבית והעלייה וכל דיניהן
82 בשלימות, להדומה לזה משטף נהר זיתיו ושתלן בשל
83 חבירו שזה בעל האילן וזה בעל הקרקע, והנמשך לזה מדין
84 המוכר אילנות לקוץ ועשה פירות טרם יקצץ.
85

86 א. מִי שֶׁהִיתָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעַל מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ²,
87 וְנִפְל כְּתֹל מִפְתְּלֵי הַבֵּית - אֵין פֶּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ
88 כָּלוּם בִּיצִיאֹתָיו³, וְכֹפֶה⁴ אֶת פֶּעַל הַבֵּית לְבִנוֹתוֹ
89 כְּשֶׁהִיָּה. אֲבָל⁵ אֵין פֶּעַל הַבֵּית כֹּפֶה לְפֶעַל הָעֲלִיָּה
90 לְבִנוֹת פְּתֹל עֲלִיָּה שְׁנַפֵּל. וְהַתְּקָרָה⁶ שֶׁל בֵּית - הִרִי
91 הִיא שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית⁷, וְהַמְעִזִּיבָה⁸ שֶׁעַל הַתְּקָרָה - הִרִי
92 הִיא שֶׁל פֶּעַל הָעֲלִיָּה⁹.

93 (2) כגון אחים שחלקו ירושת אביהם, באופן שאחד קיבל
94 בית ואחד עלייה, וראה בבא מציעא קיז. ברש"י דיבור
95 המתחיל של שנים. (3) שכן אמרו במשנה שם: "הבית

1 בעל החצר מזיק לבעל הגג, כמבואר למעלה (הלכה ו הערה
2 נז). (70) ברם התחתון, בעל הגג, זקוק לעליון, שהרי הוא
3 מזיק לבעל החצר. ונראה מדברי רבינו, שאין העליון זקוק
4 אפילו למחיצת עשרה טפחים, שמכיון שהתחתון חייב
5 לבנות כותל כדי להסיר היזק ראיתו, שוב אין העליון יכול
6 לדרת למטה לגגו, ראה למעלה הערה נז. והראב"ד כתב
7 בהשגה: "אין דבריו ברוירן כלל". ואמנם זהו בניגוד למה
8 שאמרו בסוגיא שם, שאין העליון זקוק למחיצת ארבע
9 אמות, אבל זקוק הוא למחיצת עשרה טפחים כדי שייתפס
10 עליו כגנב (מגיד-משנה). וה'דרישה' סימן קס ס"ק א,
11 מיישב סוגיית הגמרא הנ"ל לפי שיטת הרמב"ם, עיין שם.

12 ח. מִי⁷¹ שֶׁהִיָּה כְּתֹלוֹ סֻמוֹף לְגִנַּת חֲבֵרוֹ⁷², וְנִפְל -
13 כּוֹפִין אוֹתוֹ לְפָנֹת אֲבָנֵי. אָמַר לוֹ⁷³: הִגִּיעוּפוּ, וְהִרִי
14 הֵן שֶׁלֶף - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ⁷⁴. וְאִם⁷⁵ רָצָה בְּהֵן פֶּעַל
15 הַגִּנָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵן': אִם פָּנָה אוֹתָם⁷⁶ - קָנָה, וְאִינוֹ
16 יָכוֹל לְחֹזֵר בוֹ; וְאִפְּלוֹ אָמַר: הִילָף וְיִצִּיאֹתֶיךָ וְאִטַּל
17 אֲבָנֵי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא פָּנָה - לֹא קָנָה;
18 שְׁלֹא אָמַר לוֹ אֲלֹא לְדַחֲתוֹ.

19 (71) בבא-מציעא קיז: וק"ח. במשנה. (72) [נקט גינה, מפני
20 שבגינה אינו כופה חבירו אלא למחיצה בת עשרה טפחים
21 בלבד (למעלה פ"ב הט"ז), וכשרצה לעשות כותל גבוה
22 ארבע אמות, בנה אותו לבדו (פרישה' סימן קסו, ס"ק א),
23 וראה בסמ"ע שם ס"ק א. (73) בעל הכותל לבעל הגינה.
24 (74) שאינו יכול להכריח חבירו לקנות, אם אינו רוצה.
25 (75) הבדל זה בשקלא-וטרוא בגמרא שם. (76) בפני
26 הבעלים, שאז יש לנו הוכחה ברורה, שהתכוון באמת
27 להקנות לו (מגיד-משנה בשם הרשב"א, וש"ך סימן קסו
28 ס"ק א). אבל אם פינה שלא בפניו, או שלא פינה כלל - לא
29 קנה, שלא נתכוון בעל הכותל להקנות לו, אלא משתמט
30 הוא מתביעתו, לפנות האבנים מגינתו, ומדחה אותו לאמר:
31 הן שלך (גמרא שם).

32 ט. הַמִּשְׁ⁷⁷ גִּנּוֹת הַמִּסְפָּקוֹת מִים מִמַּעַן אָחִיד,
33 וְנִתְקַלְקַל הַמַּעַן - פֶּלֶן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֲלִיָּה⁷⁸.
34 נִמְצָאת הַתְּחִתוֹנָה מִתְקַנּוֹת עִם פֶּלֶן, וּמִתְקַנּוֹת
35 לְעִצְמָה⁷⁹; וְהִרֵאשׁוֹנָה⁸⁰ אֵינָה מִתְקַנּוֹת עִם הַשְּׁנִיָּה,
36 וְלֹא מִהַשְּׁנִיָּה וּלְמִטָּה. וְכֵן הַמִּשְׁ חֲצֹרוֹת שְׁשׁוֹפְכִין⁸¹
37 מִים לְבִיב⁸² אָחִיד, וְנִתְקַלְקַל הַבִּיב - פֶּלֶן מִתְקַנּוֹת עִם
38 הַתְּחִתוֹנָה⁸³. נִמְצָאת הָעֲלִיָּה מִתְקַנּוֹת עִם פֶּלֶן,
39 וּמִתְקַנּוֹת לְעִצְמָה⁸⁴; וְהַתְּחִתוֹנָה אֵינָה מִתְקַנּוֹת עִם
40 הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא מִהַשְּׁנִיָּה וּלְמַעַלָּה.

41 (77) בבא-מציעא קח. בברייתא. [וכתבה כאן אגב הלכה זו,
42 שהעליון בונה הכותל למטה עם התחתון]. (78) שאם אין
43 מים בעליונה - לא יהיו לתחתונה. (79) ואין העליונות
44 משתתפות בתיקונה. (80) כלומר, העליונה.
45 (81) מלוכלכים. (82) לביב של שופכין. תעלה שמעבירה
46 את המים המלוכלכים. (83) שהרי כאן להיפך, כולן
47 מעוניינות שהמים יצאו מן התחתונה ללא תקלה, שלא
48 יתעכבו בגינות העליונות. (84) ואין התחתונות משתתפות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סכסוך על האבנים השלימות והשבורות אלא על הכמות
שתגיע לכל אחד מהם, וכמו שכתבנו למעלה. וסברה כמו
כן, שלפי זה, אם נפרש שיש לשניהם חלקים שווים - אין
כאן חידוש שחולקים בשווה. אלא על כורחנו שהאחד גבוה
מחבירו ואבניו ועפרו מרובה משל חבירו וכמו שפירש
רש"י (לפי הנוסחא שהביא הרמב"ן והרשב"א בדבריו. ועיין
במגיד משנה ובמלאכת שלמה ובכ"ח סימן קסד). וצריך
לומר שזהו אחד מתנאי השותפות שבמקרה של נפילה
יתחלקו ביניהם (ועיין רמב"ן ורשב"א שם), ועל זה מקשה
הגמרא: "ניחוי אי בחבטא נפיל" = נראה אם נפלה החומה
תחתיה, וודאי העליונים לבעל העלייה והתחתונים לבעל
הבית, "אי בחבטא נפיל" = אם נפלה העלייה למרחוק -
הרחוקים לבעל העלייה והמקומיים לבעל הבית, ועל זה
מתרץ שנפל בלילה ופינו אותם משם ולא ידוע. אולם רבינו
הביא המשנה כלשונה ולא פירשה כשנפלה בלילה ופינוה,
כמו שאמרו בגמרא, מפני שסמך על התוספתא (פרק י"א
דבבא מצינא הלכה א) המפרשת משנתנו כשיש לשניהם
חלקים שווים, ולפי זה לא קשה כלל "ניחוי אי בחבטא
נפיל, אי בחבטא נפיל" ואין צורך לפרש כשנפלה בלילה
ופינוה. וזה לשון התוספתא: "הבית והעלייה של שניים
שנפלו [שניהם חולקין בעצם ובאבנים ובעפר - כן הוא
בכתב-יד ווין ובדפוס ראשון] כמה דברים אמורים בזמן
שהיו שניהם שווין, אבל אם היה אחד גדול ואחד קטן, זה
נוטל שלו וזה נוטל שלו", ועיין עוד ברמב"ן ובמגיד משנה
בשם רשב"א. (13) משנה שם, ולפי פירושה בשקלא
וטריא בגמרא. (14) כגון, שנפל הבית ביום, או שאפילו
נפלו בלילה, אבל עדיין לא פונו. (15) שאז העלינות
משתברות. (16) שאז התחתונות משתברות. (17) משנה
שם, והוסברה בגמרא, כגון שנפל בלילה והאבנים פונו, וזה
שפינה הלך ואיננו שישאלו אותו.

ג. אמר¹⁸ בעל העליה לבעל הבית לבנות¹⁹, כדי
שיתקנה עלייתו על גביו, והוא אינו רוצה - הרי בעל
העליה בונה את הבית פשהיה, וישוב ודר בתוכו
עד אשר יתן כל יציאותיו²⁰, ואחר כך יצא ויבנה
עלייתו אם רוצה.

(18) משנה שם קיז. וכחכמים ולא כרבי יהודה. (19) על
חשבון בעל הבית בלבד. (20) ואינו צריך להעלות לו שכר
דירה מפני שהבית משועבד לעלייה (בבא קמא כ: [וומה
שכתב רבינו למעלה הלכה א שכופה בעל העלייה את בעל
הבית לבנות את הכותל שנפל - אין זה אלא משום שהבית
קיים, שהרי "ביתא לעלייה משתעבד" (בבא קמא שם),
ויכול בעל העלייה לכופ אותו לבנות הכותל שנפל (ודלא
כדעת הרשב"א שהביא המגיד משנה שרק הבית משתעבד
ולא בעל הבית), אבל כאן שנפל הבית אין בעל העלייה
כופה לבעל הבית לחזור ולבנות שמכיוון שנפל הבית אין
בעל הבית משועבד עוד (כעין סברת הרשב"א, וראה במגיד
משנה וכסף משנה). ובבית הבד הבנוי בסלע וגינה על גביו
ונפתח גגו של בית הבד - וודאי יכול לכופו לבעל בית הבד
שיתקן גגו, וכן מפורש בירושלמי שם. אבל יש להבין למה
השמיט זאת רבינו להלן בהלכה ח, ולא כתב שיכול לכופו.¹⁰⁰

והעלייה של שניים שנפלו אמר בעל העלייה לבנות [את
ביתו] - הרי שבעל הבית בונה לבדו בלי השתתפותו של
בעל העלייה (כסף משנה). (4) כלומר, על ידי בית-הדין
שירודין לנכסיו (כסף משנה). ומקור דברים אלו בירושלמי
(פרק י דבבא מצינא הלכה ד) בדין בית הבד שהוא בנוי
בסלע וגינת אחר על גביו ונפתח גגו של בית הבד, היא
קרקעיתתה של הגינה, שאמרו במשנה שם שבעל הגינה יורד
וזורע למטה עד שיתקן בעל בית הבד את גגו, ואמרו על
כך בירושלמי שכל זה אינו אלא כשאין בעל בית הבד
לפנינו, אבל אם הוא לפנינו אין צריך לירד ולזרוע אלא
כופין אותו לתקן. (5) זהו דבר פשוט, שהרי אין לבעל
הבית כל עניין בתיקון העלייה, ואדרבה אם אין עלייה על
גביו - הבית שווה יותר (מגיד משנה). (6) הנסרים (בבא
מצינא קיז.). (7) כלומר, הוא צריך לתקנה, שהיא חלק מן
הבית ולא מן העלייה. (8) "והוא הטיט והעפר שטוחין על
התקרה [כרצפה לבעל העלייה]" (פירוש המשניות לרבינו
שם) והוא מלשון הפסוק (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים"
(רש"י שם). (9) הוא צריך לעשותה, שהיא עשויה
להשוות את הגומות ברשותו ולפיכך תיקונה מוטל עליו.
ואף על פי שלעניין שוכר ומשכיר פסק רבינו (פרק ו
מהלכות שכירות הלכה ד) שהתחתון, הוא המשכיר, חייב
לתקן גם את המעזיבה שברשות העליון מפני "שהמעזיבה
חיזוק התקרה היא", וכדעת חכמים במשנה (שם קטז: -
סובר רבינו שלא נחלקו חכמים ורבי יוסי אלא בשוכר
ומשכיר אבל בשותפין הכול מודים שבעל העלייה מתקן את
המעזיבה שברשותו. והרשב"א בבא בתרא ז. כתב שגם
בשותפין על התחתון לתקן את המעזיבה (מגיד משנה).

ב. נפלו¹⁰ שניהם, הבית והעליה¹¹ - הרי שניהם
חולקין בעצמים ובאבנים ובעפר¹². ואם¹³ נשתברו
מקצת האבנים - רואין¹⁴ אי זו ראויה להשתפר, אם
אבני הבית או אבני העליה. ודבר זה ידוע מדרך
הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו¹⁵, או
נשמש התחתון ונפל העליון ונהרס¹⁶. ואם אינן
יודעין כיצד נפל¹⁷ - חולקין האבנים השלמות
והשבורות.

(10) משנה שם קטז: (11) ושניהם הסכימו ביניהם שלא
לבנות מחדש, וראה להלן הלכה ג. [ונראה מדברי רבינו
שכתב בסמוך: "ואם נשתברו מקצת האבנים", - שכאן
מדובר באופן שכולן שלימות, או שכולן שבורות, ואם כן
אין הבעיה על כמה שלימות ושבורות לזה, וכמה לזה, אלא
על הכמות שתגיע לכל אחד מהם. וראה להלן שבנוסחת
הרי"ף ורש"י וכתב-יד מינכן לא גרסין בגמרא "עלייתא
איתבור" (=העלייה נשברה) ו"תתייתא איתבור"
(=התחתונה נשברה) אלא הפירוש הוא כנ"ל, וראה עוד
להלן. (12) [חלק כחלק, חצי לכל אחד ואחד (וראה בפרק
י"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז ש"יחלוק" הוא מחצה).
ובגמרא שם הקשו: "רישא אמאי חולקין ניחוי אי בחבטא
נפיל, אי בחבטא נפיל, לא צריכא דנפיל בליליא, וליחזינהו
בצפרא דפניניה" (כן הנוסחא ברי"ף, ברש"י ובכתב-יד
מינכן, ועיין רמב"ן). כלומר: הגמרא סברה שאין כאן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומר לו: איני רוצה שאטרח ממקום למקום כדי שתתקן את ביתך.

בבא בתרא ו: ז. וכרב חמא. נתדלדלו, היינו, שהכתלים נשארו חזקים ורק התיקרה ירדה, שלא כרש"י המפרש שהכתלים טבעו בקרקע. (35) שאין אדם יכול לדור למטה מעשרה טפחים, ואין זה יכול לדחותו מרשותו (סמ"ע סימן קסד סעיף קטן ו). (36) את התקרה הרעועה. (37) היינו, בעל הבית בונה את התקרה, והעליון את המעזיבה כמו בהלכה א (מגיד משנה).

ז. התנא³⁸ ביניהם דבר זה³⁹: אם נשאר בגובה הבית כדי שיקח אדם חבילה⁴⁰ בינונית על ראשו ויפנס בה תחת קורות אלו שנעקמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להפנס בה עד שיכף את ראשו - סותר ומתקן ובונה, ואין בעל העלייה יכול לעכב, שהרי התנו ביניהם תחלה.

(38) במימרא של רב חמא שם. (39) כלומר, כשחלקו התנו שאם תשפל העלייה יסתרו ויבנו מחדש. כרב הונא בנו של רב יהושע, שם. (40) רש"י (שם דיבור המתחיל איסורייתא) מפרש: "חבילת קנים".

ח. בית⁴¹ הבד⁴² שהוא בנוי בעבי הקר וגנה אחת⁴³ על גביו⁴⁴, ונפחתו שמי בית הבד⁴⁵ כפארבעה טפחים⁴⁶ או יותר - הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית בדו כפיין⁴⁷, ויתקן העליון⁴⁸ קרקע גנתו ויזרע כל גנתו.

(41) בבא מציעא קיז: במשנה. (42) מקום שעוצרים בו זיתים, להוציא מהם שמנם. (43) והיא שייכת לאחר. (44) באופן שתקרת בית הבד היא קרקעיתה של הגינה. (45) תקרת בית הבד. (46) כשמואל ולא כרב (שם קיח). לפי שאין אדם זורע חציו למעלה וחציו למטה (שם). ואם נפחת בפחות מארבעה טפחים - לא איכפת לנו לפי שאין לך מקום חשוב בפחות מארבעה טפחים כמו שאמרו בכמה מקומות בתלמוד. (47) תקרה. (48) שתיוקן המעזיבה שייך לעליון, כשיטת רבינו למעלה הלכה א.

ט. שתי⁴⁹ גנות זו על גב זו⁵⁰, והיך בינתיים בגובה עבי הארץ שביניהם⁵¹: כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעקרו⁵² - הרי הוא של⁵³, ובלבד⁵⁴ שלא יאנס את עצמו⁵⁵; והשאר - של תחתון⁵⁶. הנה⁵⁷ מגיע לנפו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל העליון⁵⁸; ואם נטל - אין מוציאין אותו מידו. אבל האילן⁵⁹ העומד על המצר, אף על פי שהוא נוטה לתוך שדה אחד מהן - הרי שניהם חולקין⁶⁰ בפרותיו.

(49) שם קיח: במשנה. (50) ששתיים סמוכות במורד ההר, וקרקעית האחת גבוהה משל חברתה. (51) ונתעורר דין ודברים ביניהם: העליון אומר שלי הוא, שבקרקעי גדל, והתחתון אומר שלי הוא, שבאוויר שלי גדל, שאם רצה ממלא בעפר עד למעלה ואין כאן ירק. (52) אף שאינו

ד. ואם²¹ אין אחד מהן יכול לבנות²² - בעל העלייה נוטל²³ שליש²⁴ הקרקע, ובעל הבית שני שלישים.

(21) שם בברייתא וכרבי נתן וכרבא שהכריע כמותו. (22) שהם עניים. (23) כגון, שהם רוצים לזרוע על שטח, או שרוצים שניהם למכור אותו, וראה תוספות שם דיבור המתחיל לא לזה ולא לזה, וסמ"ע שם סעיף קטן יד, טו. (24) וכפי שמנמקת הגמרא. שהעלייה אוכלת בקרקע שליש, היינו, שאם היה הבית ראוי לעמוד תשעים שנה, אינו ראוי כעת לעמוד אלא שישם שנה, וכן יש לו בקרקע (תורת חיים שם).

ה. רצה²⁵ בעל הבית לבנות ביתו - בונה כשהיה²⁶. ואם בא לשנות בפתלים: אם חזק אותן והרבה²⁷ ברחבן יותר ממה שהיה²⁸ - שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפחות מחזקן, כגון שהיו אבנים ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהן²⁹ - אין שומעין לו. בא³⁰ לשנות את התקרה לקורות כבדין וחזקין - שומעין לו; לפחות ברחבן פחות ממה שהיה - אין שומעין לו. הרבה בחלונות³¹ או שהוסיף בגובה³² הבית - אין שומעין לו; מעט בחלונות או שמעט בגובה הבית - שומעין לו. וכן³³ בעל העלייה בונה אותה, אם רצה, כשהיתה. ואם בא לשנות הפתלים, להרחיב ולהחזיק - אין שומעין לו, מפני שהוא מכביד על פתל התחתון; אבל למעט - שומעין לו. וכן בקורות תקרה העליונה: אם שנה אותם לקלים ממה שהיו - שומעין לו; לכבדים מהן - אין שומעים לו. הרבה בחלונות או שמעט בגובה העלייה - שומעין לו; אבל אם מעט בחלונות או הרבה בגובהה - אין שומעין לו.

(25) שם מימרא של רב אחא בר אדא משמו של עולא. (26) אבל אסור לו למעט ממידת חוסנו כבסמוך. (27) כלומר, או שהרבה ברוחב. (28) כגון, שהיו לבנים שאין רוחבם אלא שלושה טפחים (למעלה פרק ב הלכה יח) ועשאם אבנים שרוחבם שישה טפחים (שם). וראה להלן. (29) כגון מגזית שרחבה חמישה טפחים (שם) לגוויל שרוחבו שישה טפחים (שם). כן הוא בגמרא בבא מציעא שם. (30) מימרא שם. (31) במימרא הנ"ל. ואף זה גורע מהחזוק של הבית. (32) שבית נמוך יותר חזק מגבוה. (33) היינו, לעיקרון שלא לשנות, אבל ביחס הפוך: בעל הבית אסור לו למעט בחזוק הבית וברוחבו, ומותר לו להרבות, ואילו בעל העלייה אסור לו להרבות בכובד העלייה ומותר לו למעט. ומן הכלל הזה נובעים כל הפרטים דלהלן.

ו. נתדלדלו³⁴ קורות הבית וירדו לאויר הבית: אם הגיעו לתוף³⁵ עשרה טפחים - סותר³⁶ ובונה³⁷; ואם לא הגיעו - יכול בעל העלייה לעכב עליו. ואפילו אמר לו בעל הבית: אני אשפר לך מקום כדי שתדור בו עד שאמתקן התקרה - אין שומעין לו; שהרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

68) שהרי הוא אומר לבעל הזיתים: אם הייתי אני נוטע
 אותם לפני שלוש שנים, האם לא הייתי אוכל פירותיהם?
 (גמרא שם). 69) שכיוון שנעקרו בלי גושיהם - דין
 מטלטלין להם, וזכה בהם בעל השדה בייאוש כדין זוטו של
 ים (משנה למלך). והמדובר בגוף העצים ובשכחם, שהרי
 הפירות אסורים בערלה עד השנה הרביעית (סמ"ע סימן
 קסח סעיף קטן ד).

יא. פיוצא ב⁷⁰, המוכר⁷¹ זיתיו לעצים⁷²: אם פסק
עמו לקץ מיד - כל הפירות שיעשו הרי הן לבעל
הקרקע⁷⁴; ואם⁷⁵ התנה עמו לקץ כל זמן שירצה -
כל הפירות שיוציאו לבעל העצים. מכר סתם: אם
עשו פחות⁷⁶ מרביעית לסאה⁷⁷ חוץ מן ההוצאה⁷⁸ -
הרי אלו של בעל הזיתים⁷⁹; עשו רביעית לסאה
חוץ מן ההוצאה - הרי אלו יחלקו⁸⁰.

70) כלומר, כשם שאמרנו שלאחר שלוש שנים הכל לבעל
 השדה, כמו כן בהא דלהלן הכל לבעל הקרקע. 71) בבא
 מציעא ק: במשנה. 72) להסקה או לבניין, ולא לגדל
 פירות. 73) התברר בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט.
 74) היינו, הכל במשמעות הלשון (ולא כשיטת הרשב"א,
 שהביא המגיד-משנה, שלבעל הזיתים יש תמיד חלק בהם).
 75) אף זה בשקלא וטריא שם, כדבר פשוט. 76) שאז אין
 הבעלים מקפידים מזה. 77) שהם רעים כל כך, עד שסאה
 מהם אינו מוציא רביעית הלוג שמן. 78) של המסיקה
 והעצירה, וכדומה, שם ק: קא. מימרא של רבי שמעון בן
 פזי. 79) שלפי שהם רעים כל כך אין בעל הקרקע מקפיד
 אם בעל הזיתים נוטלם לעצמו (גמרא שם). 80) שיש
 לשניהם חלק בהם: זה אומר זיתי גדלו וזה אומר ארצי
 גדלה (משנה שם).

פרק חמישי

1) נתבאר בו מה שיש לשותפין בחצר לעשותו שכופין בו
 זה את זה, והדברים שיכול האחד למנוע לחבירו לעשות
 בחצרו, וכן מה שכופין בני מבוי זה לזה לעשות, ומה
 שמונעין האחד לאחר לעשותו.

א. חצר² השתפין - כל אחד מהן פופה³ את חבירו
לעשות בה בית שער⁴ ודלת⁵, וכן⁶ כל הדברים
שהחצר צריכה להם צריך גדול, או דברים שנהגו
בני המדינה לעשותם; אבל שאר הדברים, כגון
ציור וכיור⁷ וכיציא בו⁸ - אינו פופה⁹. עשה אחד
מהן מעצמו, אם גלה השני דעתו שנות לו במה
שעשה חבירו - מגלגלין עליו את הפל⁹, ונותן חלקו
בהוצאה.

2) בבא-בתרא ז: במשנה, וכדעת תנא-קמא ולא כרבן
 שמעון בן גמליאל, כי הכלל הנמסר בשם רבי יוחנן, בכמה
 מקומות בתלמוד, שהלכה כרשב"ג במשנה, אינו מוסכם,
 ויש מן האמוראים שלדעתם לא אמר כן רבי יוחנן מעולם
 (כסף-משנה בשם הר"ן, וכ"ה בחידושי ר"י מיגאש. וראה
 בבבא-מציעא לח:). 3) אם השני אינו רוצה להשתתף
 מרצונו הטוב בהוצאות אלו. 4) תא, ששומר החצר יושב

1 מגיע לנופו, ומה שנמצא בגמרא שם: "מגיע לעיקרו ואין
 2 מגיע לנופו, מאי, תיקו" ואם כן זה נשאר בספק, ויש לפסוק
 3 שלא ייטול העליון כדלהלן - נראה שרבינו לא גרס לה.
 4) כרבי שמעון במשנה שם, שכן פסק ריש לקיש שם קט.
 5) ומעיקר הדין סובר רבי שמעון כרבי יהודה שם שהכול
 6) לתחתון, שאם ירצה התחתון למלאות גינתו עפר אין כאן
 7) ירק. אלא כל מה שיכול עליון לפשוט את ידו וליטול -
 8) מפקיר הוא לגבי תחתון. 54) מימרת דבי רבי ינאי שם
 9) קט. 55) כלומר, שלא יתפשט כל כך עד שייגיע ליד
 10) סכנה (פרוש המשניות לרבינו שם). 56) ואפילו השורשים.
 11) ומה שאמר רבא (שם קיח:): שורשי הירק הם של עליון
 12) אפילו לדעת רבי יהודה - אין זה אלא אם הוא יכול לפשוט
 13) ידו וליטול, אבל אם אינו יכול לפשוט ידו וליטול, הרי הוא
 14) מפקירו לתחתון, ועיין רש"י שם במשנה דיבור המתחיל
 15) והשאר. 57) שם קט. בעייה של רב ענן שלא נפתרה.
 16) לא פסק שיחלוק, כדין כל ספק בממון, מפני שהתחתון
 17) הוא המוחזק (כסף משנה). ועוד שהרי הלכה כרבי יהודה
 18) שהכול לתחתון, כנ"ל, אלא שהוא מפקיר לעליון וכיוון
 19) שספק הוא אם מפקיר לעליון הרי הוא בחזקתו (=בחזקת
 20) התחתון). 59) שם קז. כשמואל ולא כרב. כלומר ענפיו
 21) נוטים, אבל שורשיו בתוך המצר, שהוא של שניהם (תוספות
 22) שם דיבור המתחיל אילן). 60) כיוון שהוא יונק מקרקע
 23) של שניהם.

י. שטף⁶¹ נהר את זיתיו ושחלם בתוך שדה חבירו,
ואמר הלה: זיתי אני נוטל - אין שומעין לו, משום⁶²
ישוב הארץ⁶³, אלא יעמדו במקומן⁶⁴. ואם⁶⁵ עקרו
הנהר בגושיהן⁶⁶, כששתלן - יחלקו הפירות בעל
השדה עם בעל הזיתים כל שלש שנים⁶⁷, ולאחר
שלש - הפל לבעל השדה⁶⁸. ואם לא נעקרו בגושיהן
- הפל לבעל הקרקע מיד⁶⁹.

61) ברייתא שם קא. 62) ראה סמ"ע סימן קסח סעיף קטן
 32 א. שהראשון שנטע עד עכשיו אף להבא ייטע, ואילו זה
 33 שהביא הנהר את הזיתים לרשותו, לא היה נוטע מעצמו,
 34 ואנו מעוניינים להרבות במטעים בארץ. 63) מימרא של
 35 רבי יוחנן בגמרא שם. אבל בחו"ל שומעים לו, ויכול ליטול
 36 את זיתיו (שם קא:), וכן הוא בשולחן ערוך סימן קסח סעיף
 37 א. ועיין אור שמח. 64) אם בעל השדה רוצה בהם (סמ"ע
 38 סעיף קטן ה). 65) מימרא בשם ריש לקיש שם קא.
 39) גושי העפר שסביב האילנות ואף אם לא ניטעו היו
 40) יכולים לחיות מאותו עפר, והרי הם כמו שלא נעקרו ואין
 41) בהם משום ערלה (פרק י מהלכות מעשר שני ונטע רבעי
 42) הלכה יב). 67) שאף על פי שיכולים לחיות מהגושים
 43) בלבד - אינם יכולים לגדל פירות בלי הקרקע של זה (מגיד
 44) משנה בשם הרשב"א). ובלי הגושים, היו אסורים מחמת
 45) ערלה (גמרא שם) ולפיכך יש לשניהם חלק בהם. ואף על
 46) פי שהמוצא אבידה בזוטו של ים ובשולוליתו של נהר הרי
 47) היא שלו שוודאי נתייאשו הבעלים ממנה (פרק י"א מהלכות
 48) גזילה ואבידה הלכה י) - אין זה אלא במטלטלין, אבל
 49) בקרקע אין הייאוש מועיל (פרק ח שם הלכה יד) וכיוון
 50) שנעקרו עם גושיהם יש להם דין קרקע (משנה למלך).

50 זה יכול לעכב אם ירצה (הגר"א שם ס"ק ז), וראה למעלה.
 51 ד. אחד חצר השתפין ואחד מבוי¹⁸ שאינו מפלש¹⁹
 52 - כל בני המבוי מעכבין זה על זה שלא להשתמש
 53 במבוי אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש
 54 בהן במבואות.

55 (18) תוספתא בבא-בתרא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמ' 401,
 56 6) "כשם שבני חצר יכולין למחות זה על ידי זה בחצר של
 57 שותפין, כך בני מבוי יכולין למחות זה בזה במבוי של
 58 שותפין". ובמגיד-משנה הביא מתוספתא בבא-מציעא פרק
 59 יא (צוק"מ עמ' 396, 9) "כופין בני מבוי זה את זה שלא
 60 להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי (=מעבד עורות)".
 61 וראה להלן פרק ו הלכה ח, והלכה יא. (19) היינו, שהוא
 62 סתום משלשה צדדים. שאם הוא פתוח משני צדדים
 63 ומפולש לרשות הרבים, דינו כרשות הרבים. וכן כתב הרי"ף
 64 בבא-בתרא פרק א (דפוס ווילנא ז ע"ב).

65 ה. אחד²⁰ מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או
 66 רחים וכיוצא בהן²¹ בחצר²², ולא מחה בו שתפו -
 67 הרי זה מעכב עליו כל זמן שפוצה²³. ואם²⁴ העמיד
 68 בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה
 69 טפחים - החזיק²⁵. שהשתפין מקפידין על המחיצה,
 70 והואיל והניחו - מחל²⁶. במה דברים אמורים?
 71 בחצר השתפין; אבל בחצר חבירו, אפלו העמיד
 72 בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק. שהדבר ידוע,
 73 שאין זה אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד
 74 תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן. שאם
 75 תאמר: החזיק - אין לה אדם שמשאיל מקום
 76 לחבירו²⁷.

77 (20) בבא-בתרא נו. במשנה וכפירושה ע"י רב נחמן בשם
 78 רבה בר אבוח, וראה בסמוך. (21) כגון, תנור וכירים או
 79 גידול תרנגולין. (22) כנוסח הראשון של מימרת רב נחמן,
 80 ולא כתיקונה וכתב פפא שם, ועיין ברי"ף שם. (23) היינו,
 81 אפילו אחר שלש שנים. שאין דרך השותפין להקפיד על זה,
 82 ויכול לומר לו: עד עכשיו לא הקפדתי, ומעכשיו אני
 83 מקפיד. (24) שם במשנה. וכימירת רב נחמן. (25) היינו,
 84 מיד, ולא לאחר שלש שנים. וכן משמע מדברי הרי"ף מיגאש
 85 שרבינו הולך בעקבותיו, ראה במגיד-משנה. ועיין עוד להלן
 86 פרק ח הלכה א, ופרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם.
 87 (26) מלשון זה של רבינו, נראה שאע"פ שהמחזיק אינו טוען
 88 שמכר לו או שמחל לו הרי זו חזקה, שאע"פ שבחזקת
 89 קרקעות אמרו "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה"
 90 (בבא-בתרא מא. ופי"ד מהלכות טוען ונטען הלכה יב) -
 91 בחזקת תשמישים כבנידון-דין, אין צריך טענה. וראה להלן
 92 פרק יא הלכה ד ובמגיד-משנה שם. ועיין רשב"ם בבא-
 93 בתרא מא. (27) כל זה מדברי ר"י מיגאש (הובאו במגיד-
 94 משנה). והיינו, בחזקה מיידית ובלי טענה, אבל חזקת שלש
 95 שנים שיש עמה טענה - הרי היא חזקה גם בנידון זה,
 96 וכמ"ש רבנו בפ"ב מהל' טוען ונטען ה"ד. וראה בהשגת
 97 הראב"ד.

1 בו לשמור מפני עוברים ושבים שלא יזיקו בחצר בראייתם
 2 (בבא-בתרא ב:). ובגמרא שם לא התיירו עשיית בית שער
 3 זה, אלא אם הוא בחוץ ואין לו דלת וכו', שאם לא כן לא
 4 יוכלו העניים להכנס. ורבינו השמיט כל זה. (5) וכן נגר
 5 ומנעול ('נתיבות' סימן קסא. וכל-שכן מהלכה ב).
 6 (6) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (הובאה ברי"ף ב"ב פ"א,
 7 ותוכנה בהלכה הבאה), שאם היה שרוי עמהם באותה חצר
 8 משעבדין אותו על הכל. (7) אף הוא מין ציור. (8) למד
 9 כן ממה שאמרו במשנה בבא-בתרא ה. (הובא למעלה פ"ג
 10 הלכה א) שלמעלה מארבע אמות אין מחייבין אותו לבנות
 11 - הרי שדבר שאינו הכרחי, אין לכסותו (הגר"א סימן קסא,
 12 ס"ק ג). (9) למדה רבינו ממה שאמרו בכותל שהוא גבוה
 13 מארבע אמות, שאם סמך לו כותל אחד מגלגלין עליו את
 14 הכל, בבא-בתרא שם (הובא למעלה בפ"ג שם). וראה
 15 בהגהות מיימוניות ומגיד-משנה וכסף-משנה.

16 ב. מ"י¹⁰ שיש לו בית בחצר אחרת¹¹ - בני החצר
 17 משעבדין אותו לעשות עמהם דלת¹² ונגר¹³ ומנעול;
 18 אבל בשאר הדברים - אין משעבדין אותו. ואם היה
 19 שרוי עמהם באותה חצר - משעבדין אותו על הכל.

20 (10) תוספתא שם, הובאה ברי"ף בבא-בתרא פ"א.
 21 (11) ואינו גר שם. (12) כן הוא בתוספתא. ו"בית שער" לא
 22 נזכר, כי הרי בית שער הוא שמירה מחמת היזק ראייה, וכיון
 23 שאינו גר בחצר אינו בכלל זה, אבל נגר ומנעול שהם
 24 שמירה גם לדברים הקבועים בחצר, גם הוא בכלל החיוב
 25 ('נתיבות' שם). (13) בריח.

26 ג. אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה
 27 בהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין - חבירו
 28 מעכב עליו¹⁴. וכן¹⁵ שאר הדברים שאין דרך אנשי
 29 המקום לעשותן בחצרותיהן - בכלל השתפין
 30 מעכבין זה על זה, חוץ מן הכביסה¹⁶, לפי שאין
 31 דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר¹⁷.

32 (14) להלן הלכה ה מביא רבינו, שהתשמישים הנ"ל אין להם
 33 דין חזקה בחצר השותפין, ומקור הדברים בבא-בתרא נו.
 34 נו: שאין דרך השותפים להקפיד אחד על השני כשהוא
 35 עושה דברים אלו, ולפיכך אין הוא יכול לטעון שהחזיק.
 36 אבל ברור הדבר שאם הוא מקפיד גם בדברים אלו - יכול
 37 לעכב בידי חבירו שלא יעשה אותם בחצר, וכן נראה מדברי
 38 המשנה (שם נו). שהובאה להלן הלכה ה) "ואלו דברים
 39 שאין להם חזקה, היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחיים
 40 וכיריים ומגדל תרנגולים" - הרי שאין להם חזקה ויכול
 41 לעכב עליו. וכן נראה להלן בדין הכביסה, עיין הערה טו.
 42 וכן כתב הרי"ף בנדרים מו. ד"ה ושניהם אסורים. ועיין
 43 רמב"ם פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד. (15) מימרא של רבי
 44 יוחנן בשם רבי בנאה, שם נו: (16) כלומר, אפילו יש מנהג
 45 בעיר זו, שהנשים מכבסות על יד הנהר, יכול אחד מן
 46 השותפין לשנות המנהג ולעשות בחצר (סמ"ע סימן קפא,
 47 ס"ק ז). (17) משמע שלולא טעם זה - השותפין מעכבין
 48 זה על זה, אע"פ שאין כאן עשיית מחיצה ואין דרך
 49 השותפין להקפיד בכך (ראה להלן הלכה ה) - שגם בכגון

לפתוח, כדעת הרי"ף בתשובה (כסף-משנה) כשם שהוא
פותח עליה לתוך ביתו, אלא שצריך לסתום את פתח הבית
שבחצר האחרת, בכדי שלא יעברו מן החצר האחרת לחצר
זו (הרי"ף שם). (43) משנה, שם. (44) ההנמקה, בגמרא
שם ס. (45) שעל-ידי הוספת שכנים - צריך אחד לחכות
לשני, וכאילו נעשית הדרך ארוכה יותר. (46) משנה, שם.
(47) כן דעת הרי"ף בתשובתו (הובאה במגיד-משנה) שגם
עליה ממש מותר לבנות על ביתו, אם אינו פותחה לחצר.
לפי שאינו עשוי להשכיר לאחרים מקום כזה שיעברו דרך
עליו, ואינו מרבה עליהם את הדרך, וכן נראה בתוספתא
בבא-בבא פ"א (צוק"מ עמוד 19, 398): "יש לו גג ברשות
הרבים ומבקש לבנות על גביו עלייה וכו' עושה לו וכו'
ופותחה לתוך ביתו". ומה שאמרו בגמרא (שם ס.) "ומאי
עליה אפתאי", שלפי"ז סובר רשב"ם שם שרק "אפתאי",
כלומר יציע בתוך הבית, שאינו מוסיף על הבנין כלל, אלא
מחלק גובה הבית לשנים, רק זה מותר, אבל לא עליה ממש,
- צריך לומר, לדעת רבינו והרי"ף שלא נקטו זאת בגמרא
אלא לדוגמא, כלומר רק עליה כזו שהיא כמו "אפתאי"
שאינו פותחה אלא בתוך הבית - מותר, ולעולם מותר אפילו
עליה ממש על גבי הגג, אם פתחה בבית כנ"ל, ועיין 'נמוקי
יוסף' שם. (48) היא הדוגמא הראשונה שהביאה הגמרא
שם. ובשו"ע סימן קנד סעיף א, כתב: "ואין צריך לומר
שאם רצה לחלוק לשניים" ואמנם כל-שכן הוא מעליה.

**ט. מִכָּאֵין אֵתָה לְמַד: שֶׁאֶחָד מִן הַשְּׂתֵפִין שֶׁהֵבִיא
אָצְלוֹ לְבֵיתוֹ אֲנָשִׁי בֵּית אַחֶרֶת⁵⁰ - יֵשׁ לְחִבְרוֹ לְעֵכָב
עָלָיו⁵¹, מִפְּנֵי שֶׁמִּרְבָּה עָלָיו אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמִּשְׁפִּיר
בֵּיתוֹ לְבַעַל בֵּית אֶחָד, וְאַחֵר כֶּף הֵבִיא עִמּוֹ קְרוֹכִיו
אוּ מִיִּדְעָיו לְשִׁכְן⁵² עִמּוֹ כֶּאֱחָד בְּבֵית זֶה - הֲרִי
הַמִּשְׁפִּיר מִעֵכָב עָלָיו.**

(49) היינו, מן המחצית הראשונה של ההלכה הקודמת.
(50) בכ"י תימן: "אחרים", וכן נכון. (51) שזה הכלל
לשיטת רבינו: אסור להרבות בדוירים, ומותר להרבות בבנין
אם אינו מרבה בדוירים כנ"ל. וכל זה אינו אלא בדוירים
קבועים, אבל להכניס אורחים עוברים ושבים מותר, וראה
להלן. אולם לדעת הראב"ד והרשב"ם (הביאו הגהות
מיימוניות אות ה) הדבר מהופך: מותר להרבות בדוירים,
ואסור להרבות בבנינים. (52) היינו, שיכון קבוע, אבל
אורחים הסמוכים על שולחנו - מותר ללא ספק. ולחינם
תמה על כך הראב"ד.

**י. הִיָּה⁵³ פֶּתַח שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׂתֵפִין קָטָן - אֵינוֹ יָכוֹל
לְהִרְחִיבוֹ; שֶׁהֲרִי⁵⁴ שִׁתְפוֹ אוֹמַר לוֹ: בְּפֶתַח קָטָן אֲנִי
יָכוֹל לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ, וְאִינִי יָכוֹל
לְהִסְתֵּר מִמֶּךָ בְּפֶתַח גָּדוֹל⁵⁵. וְאִם⁵⁶ הִיָּה הַפֶּתַח גָּדוֹל
- לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שֶׁהֲרִי⁵⁷ אוֹמַר לוֹ: בְּפֶתַח אֶחָד
אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתֵּר, בְּשְׁנַיִם - אֲנִי יָכוֹל⁵⁸.**

(53) שם ס. במשנה. (54) כהנמקת רבא שם, ולא כזו של
רמי בר חמא, ראה להלן. (55) ולפי זה, אפילו פתח בין
שתי אמות אסור להרחיבו עד ארבע אמות. אף שעל-ידי-זה
אינו מרויח כלום ביחס לשטח הניתן לכל פתח, שהרי גם

**ו. אֶחָד²⁸ מִן הַשְּׂתֵפִין שֶׁבָקֵשׁ לְפָתַח לוֹ חֲלוֹן בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ לְחִצֵּר - חִבְרוֹ מִעֵכָב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּפֵּל²⁹ בּוֹ
מִמְנוֹ³⁰. וְאִם³¹ פֶּתַח - יִסְתֵּם³². וְכֵן³³ לֹא³⁴ יִפְתְּחוּ³⁵
הַשְּׂתֵפִין בְּחִצֵּר, פֶּתַח בֵּית כְּנֶגֶד³⁶ פֶּתַח בֵּית אוֹ חֲלוֹן
כְּנֶגֶד חֲלוֹן. אֲבָל³⁷ פּוֹתֵחַ אֶדָם לְרִשּׁוֹת הָרְבִים פֶּתַח
כְּנֶגֶד פֶּתַח וְחֲלוֹן כְּנֶגֶד חֲלוֹן; מִפְּנֵי³⁸ שְׁאוּמֵר לוֹ:
הֲרִינִי כֶּאֱחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הָרְבִים שְׂרוּאִין אוֹתָךְ³⁹.**

(28) משנה בבבא-בבא נט: (29) ויש בזה משום היזק
ראיה. (30) שאף שבין כך ובין כך יכול הוא להזיקו בראה
על-ידי הסתכלות מן החצר - הרי עכשיו יזיקנו גם
בהסתכלות מן הבית (רשב"ם שם ד"ה אבל לחצר השותפין,
ר'תוספות' שם ד"ה בבית לא בעינא). וכל-שכן שאסור
לפתוח חלון לחצר חבירו שאינו שותפו (גמרא שם).
(31) עובדא שם. וכרבי חייא ולא כרבי ישמעאל ברבי יוסי.
(32) דוקא אם מחה לאלתר, אבל אם ראה
ושתק - החזיק. ראה להלן פ"א הלכה ד (כסף-משנה).
(33) שם ס. במשנה. (34) בגמרא שם, בשם רבי יוחנן,
שאיסור זה הוא מטעם צניעות. וסמך ענין זה למה שנאמר
בבלעם (במדבר כד, ב) "וירא את ישראל שוכן לשבטיו. מה
ראה, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה, אמר:
ראויין הללו שתשרה עליהם שכניה". (35) במשנה, שם
בלשון יחיד: "לא יפתח אדם", ורבינו שינה וכתב בלשון
רבים בכדי לציין, שכאן מדובר ששניהם פתחו ביחד, ואין
כאן איסור משום היזק ראיה, ואעפ"כ אסור מטעמי צניעות,
וכן הוא בירושלמי (פ"ג הלכה י). (36) יש אומרים שצריך
להרחיק רק משהו (רשב"ם), ויש אומרים שצריך להרחיק
מלוא אפשרות הראיה (רשב"א), ודעת רבינו לא ברורה.
(37) משנה, שם. (38) בגמרא שם. (39) וחלונות גבוהים
שאינו בני רשות הרבים רואים אותו אלא בהתאמצות יתירה
אסור לפתוח, שהרי אומר לו: בני רשות הרבים אינם רואים
אותי אלא בהתאמצות יתירה, ואתה רואה אותי תמיד, ראה
למעלה פ"ג הלכה ה, ועיין מגיד-משנה.

**ז. וְאֵף עַל פִּי כֵן לֹא יִפְתַּח אֶדָם חֲנוּת כְּנֶגֶד פֶּתַח
חִצֵּר חִבְרוֹ⁴⁰, שֶׁזֶה הֵזֶק קְבועַ תָּמִיד; שֶׁהֲרִי בְּנֵי רִשּׁוֹת
הָרְבִים עוֹבְרִים וְשׁוֹבִים, וְזֶה יוֹשֵׁב בְּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם
וּמִבֵּית בְּפֶתַח חִבְרוֹ.**

(40) תוספתא ב"ב פ"ב (צוק"מ. עמ' 4. 401) והובאה ברי"ף
ב"ב פרק שלישי. ושוב לא הבהיר רבינו כמה להרחיק,
ובשו"ע סימן קנד, סעיף ג: "עד שלא יכול לראות כלל".

**ח. אֶחָד⁴¹ מִן הַשְּׂתֵפִין בְּחִצֵּר שֶׁלָּקַח בֵּית בְּחִצֵּר
אַחֶרֶת - אֵינוֹ יָכוֹל לְפָתַח פֶּתַחוֹ לְחִצֵּר הַשְּׂתֵפִין⁴²
שֶׁלוֹ. אֲפִלּוּ⁴³ בְּנֵה עָלֶיהָ עַל גְּבִי בֵּיתוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה
לָהּ פֶּתַח לְתוֹךְ הַחִצֵּר, לְפִי⁴⁴ שֶׁמִּרְבָּה עָלֶיהָ אֶת
הַדֶּרֶךְ⁴⁵. נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהִיָּה לְזֶה שֶׁכֵּן אֶחָד, וְנַעֲשֶׂה לוֹ
שְׁכֵנִים הָרְבִּה. אֲבָל⁴⁶ פּוֹתֵחַ הוּא פֶּתַח עָלֶיהָ⁴⁷ לְתוֹךְ
בֵּיתוֹ. וְאִם⁴⁸ רָצָה לְחַלֵּק חֲדָרוֹ לְשְׁנַיִם - חוֹלֵק.**

(41) בבא-בבא נט: במשנה. (42) אבל לביתו יכול הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדֶּרֶךְ. וְאִם הָיָה מְבוֹי מְפֻלָּשׁ⁷⁴ - פּוֹתַח כָּל פֶּתַח⁴⁸
שְׂרִירָצָה לְכַתְחִילָהּ.⁷⁵

72 בבא-בבא יא: בבביתא: "אחד מבני מבוי שביקש
להחזיר פתחו למבוי אחד - בני מבוי מעכבין עליו". וכתב
שם הר"ף, שכל זה במבוי שאינו מפולש, אבל במבוי
מפולש אינם יכולים לעכב, שהרי הוא כרשות הרבים.
73 שהוא סתום משלשה צדדים. 74 משני צדדיו.
75 היינו, שלא היה קיים הפתח מעולם.

מזו. הָיָה⁷⁶ לוֹ פֶתַח סָתוּם בְּמִבּוֹי שְׂאִינוֹ מְפֻלָּשׁ⁷⁷ -
הָרִי זֶה פּוֹתַחוֹ⁷⁸ בְּכָל עֵת שְׂרִירָצָה; וְאִם פָּרִץ אֶת
פְּצִימָיו⁷⁹ - בְּנֵי מְבוֹי מְעַכְבִּין עָלָיו⁸⁰. וְכֵן אֶחָד
מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁבִקֵּשׁ לְסַתְּמָם⁸² פִּתְחוֹ וְלִהְיוֹתוֹ⁸³ לְמִבּוֹי
אַחֵר⁸⁴ - בְּנֵי מְבוֹי מְעַכְבִּין עָלָיו; שֶׁמָּא יָבוֹא עֲלֵיהֶם
מַס, וּמִתְמַעֵט מִחֻלְקָן מִן הַמַּס הַקָּצוּב עַל בְּנֵי
הַמְּבוֹי. לְפִיכָךְ, מְקוֹם שְׂאִין הַמַּס קָצוּב עַל בְּנֵי
הַמְּבוֹי - הָרִי זֶה סוֹתָם פִּתְחוֹ בְּכָל עֵת שְׂרִירָצָה.

76 שם יא: כרבי בבביתא. 77 שאם הוא מפולש, מותר
אף לכתחילה, כמו שכתב בהלכה הקודמת. 78 שהרי
היה פעם פתוח, ועל-ידיהוה ססתמו לא אבד את זכותו.
79 המסגרות, שבהן נתונה הדלת, היינו המשקוף והמזוזה.
80 שעל-ידי פריצה זו מתבטל הפתח לגמרי (מימרא של רבא
שם). 81 כאילו פותח הפתח לכתחילה. ויתכן כי גם בני
המבוי שבו הפתח הסתום מעכבים, וגם בני המבוי הראשון
מעכבים, אם יש ענין של מס, וראה בהמשך דברי רבינו,
ועיין הגהות מיימוניות אות ט. 82 שם יא: שתי בעיות
של רב הונא, שהן אחת: "אחד מבני מבוי, שביקש להחזיר
פתחו למבוי אחר, בני מבוי מעכבין עליו או אין מעכבין
עליו, אכסניא לפי בני אדם מתחלקת או לפי פתחים
מתחלקת, אמר לו: בני מבוי מעכבין עליו, ואכסניא לפי בני
אדם מתחלקת" (כן הגירסא ברי"ף דפוס קושטא, וכן הובא
בשמו במגיד-משנה וכסף-משנה וכן בעוד כמה נוסחאות,
ראה בדקדוקי סופרים) - הרי שטעם העיכוב הוא בזה
שאכסניא מתחלקת לפי בני אדם, ולפיכך מעכבין עליו
שומעט מחלקם מן המס הקצוב. ואם נכריע שאכסניא
מתחלקת לפי פתחים, לא מיעט מחלקם כלל שהרי לא פרץ
את פצימיו של הפתח ולא ביטל, ואם כן עודנו חייב במס
באותו מבוי, ועיין כסף-משנה בשם רמב"ן. 83 אפילו
לסתום בלבד ולא לפרוץ את פצימיו, ולא ביטל לגמרי את
הפתח, שעל זה היתה הבעיא, שאם פרץ אין כאן בעיא כלל,
שאף אם מתחלק לפי פתחים, הרי ביטל את הפתח. ראה
למעלה הערה עט. 84 שלא יהיה יותר פתוח למבוי
ראשון, אלא לזה. 85 בהסכמת בני המבוי האחר, שהרי
אף הם יכולים לעכב, כמו שהביא רבינו למעלה. או
שהמדובר במבוי מפולש, שאינם יכולים לעכב, כמבואר
למעלה.

מזו. חֲמִשָּׁה⁸⁵ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְמִבּוֹי שְׂאִינוֹ מְפֻלָּשׁ⁸⁶
- כָּלֵן מְשַׁתְּמִשׁוֹת עִם הַחֲצִיצוֹנָה⁸⁷, וְהַחֲצִיצוֹנָה
מְשַׁתְּמִשֶּׁת לְעֲצָמָהּ⁸⁸. וְכֵן הַשְּׂנִיָּה⁸⁹ מְשַׁתְּמִשֶּׁת

1 לפתח בן שתי אמות נותנים השטח (ולדעת רמי רב חמא
2 שם, אין הדבר כן). 56 שם במשנה. 57 ושוב
3 כהסברתו של רבא, ולא כזו של רמי בר חמא. 58 ומטעם
4 זה, אסור אפילו לעשות שנים מפתח גדול בן שמונה אמות,
5 אף כי אינו מרויח כלום בשטח שעל יד הפתח.

יא. אָבֵל⁵⁹ מִי שֶׁהָיָה לוֹ פֶתַח קָטָן לְרִשּׁוֹת הָרָבִים
וְרָצָה לְהִרְחִיבוֹ, אוֹ הָיָה רָחֵב וְרָצָה לַעֲשׂוֹתוֹ שְׁנַיִם -
8 אֵינָם⁶⁰ חִבְרוּ שְׁפָנְגָדוֹ מְעַכְבִּי עָלָיו; וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר
9 בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרָבִים שְׂאִינָן יְכוּלִין לַעֲכָב עָלָיו.

10 (59 משנה, שם. 60 וכמו שאמרו בגמרא שם, שהרי בין
11 כך ובין כך חייב הוא להשמר מפני בני רשות הרבים.

יב. כּוֹפִין⁶¹ בְּנֵי מְבוֹי זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת לֶהֱן לְחִי אוֹ
13 קוֹרָה לְמִבּוֹי⁶².

14 (61 תוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 369, 13)
15 והובאה ברי"ף בבא-בבא פרק א. וכן הוא בגמרא עירובין
16 פ. 62 שאינו מפולש, שאפשר להתיר הטלטול בו בשבת
17 על-ידי לחי או על-ידי קורה (פי"ז מהלכות שבת הלכה ב),
18 ואילו מבוי מפולש אין להתיר אלא על-ידי צורת הפתח
19 מצד אחד נוסף ללחי או קורה מצד שני (שם הלכה ג). ועיין
20 בסמ"ע סימן קסב ס"ק א שכתב, שגם במבוי מפולש כופין
21 את זה להכשירו ולהתירו בטלטול כדינו [אע"פ שלענין
22 עיכוב תשמישים שונים - דינו כרשות הרבים, כמבואר
23 למעלה הלכה ד].

יג. מִי⁶³ שֶׁיָּשִׁי לוֹ פֶתַח לְמִבּוֹי⁶⁴ - אִין בְּנֵי מְבוֹי כּוֹפִין
25 אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת דֶּלֶת לְמִבּוֹי⁶⁵; שֶׁיְכוּל לוֹמַר: רְצוֹנִי
26 שְׂאֶפְגֵּס בַּחֲבִילָתִי עַד פֶּתַח⁶⁶. וּמִבּוֹי⁶⁷ הַמְּפֻלָּשׁ
27 לְרִשּׁוֹת הָרָבִים⁶⁸, וּבִקְשׁוּ בְּנֵי הַמְּבוֹי לְהַעֲמִיד לָהֶם
28 דֶּלֶתוֹת - בְּנֵי רִשּׁוֹת הָרָבִים מְעַכְבִּין עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי⁶⁹
29 שֶׁשְּׂעָמִים⁷⁰ הוֹחֲקִין הָרָבִים וְנִכְנָסִין בּוֹ⁷¹.

30 (63 תוספתא (שם עמוד 7, 369) מובאת ברי"ף שם.
31 64 [כלומר, החזיק בפתח זה ברשות, שהרי לכתחילה אסור
32 לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בלי הסכמתם של בני
33 המבוי, כמבואר להלן הלכה יד]. 65 במטרה למעט
34 בהילוך רבים ממבוי למבוי. וב"טור' ושו"ע סימן קסב
35 העתיק הלכה זו בניסוח אחר: "אם באו [בני המבוי]
36 להעמיד לו (=למבוי) דלתות (=משני צידיו), אפילו אחד
37 מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד
38 פתחתי". 66 ה'נמוקי יוסף' מביא "על כתפי עד פתחתי".
39 וברור שאם הם רוצים לעשות דלת למבוי בלי השתתפותו
40 - יכול הוא לעכב על ידם (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש
41 ורשב"א, וכן כתב ה'נמוקי יוסף'). 67 מימרא של רב ענן
42 בשם שמואל, בבא-בבא יב. 68 יש אומרים שאינו
43 מפולש אלא לצד אחד לרשות הרבים (מגיד-משנה בשם
44 רשב"א). 69 גמרא שם. 70 כגון בימי השוק (סמ"ע
45 סימן קסב, ס"ק ו). 71 והדלתות יפריעו להם.

יד. מִי⁷² שֶׁבִקֵּשׁ לַפְתּוֹחַ פֶּתַח בְּמִבּוֹי שְׂאִינוֹ מְפֻלָּשׁ⁷³
47 - בְּנֵי מְבוֹי מְעַכְבִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמְרַבָּה עֲלֵיהֶם אֶת

הנקראים בני העיר לענין זה. (4) משמע, כל עיר בלי יוצא
מן הכלל, כחכמים וסתם משנה שם, שאף עיר רחוקה
מהספר, צריכה לחומת הגנה מפני פלישה פתאומית של
גייסות האויב (ולא כר"ש בן גמליאל, החולק ואומר שרק
עיר הסמוכה לספר זקוקה לחומה). (5) במשנה שם:
"כופין אותו לבנות לעיר חומה ודלתים ובריח" ולפי
פשטות הלשון, המדובר כשהרבים כופים את היחיד
המסרב, אבל רבינו בפירושו שם כתב: "כופים, רצונו לומר:
כל אחד ואחד מבני העיר יכוף לחבירו על זה", ומקור
הדברים בתוספתא בבא-מציעא פרק יא (צוק"מ עמ' 396,
29) גבי בית-כנסת וספר-תורה: "כופין בני העיר זה את זה
לבנות להם בית-כנסת ולקנות להם ספר-תורה ונביאים",
וזה את זה" משמע אפילו יחידים (הגר"א סימן קסג ס"ק
ב) ואפילו המיעוט כופין את המרובים (רמ"א שם).
(6) וכן פרשים ושומרים (להלן הלכה ה). והוא-הדין לכל
יתר צרכי העיר (הגהות מיימוניות). (7) תוספתא בבא-
מציעא פרק יא (ראה למעלה הערה ד) הובאה ברי"ף
בבא-בבא פ"א, סמוך למשנה הנ"ל (בדף ז:). (8) מילה
זו אינה בתוספתא שלפנינו, אבל ישנה בנוסח המובא
ברי"ף. בזמננו שמצויים ספרים מודפסים, הכפייה היא רק
על ספר-תורה (סמ"ע סימן קסג ס"ק ב) פירוש: ספר-תורה
נצרך לקרוא בו בציבור בימי הקריאה, ואילו לנביאים אינם
נזקקים, שאפשר לקרוא בספר מודפס (מגן-אברהם בסימן
רפד בתחילתו) וקריאה בכתובים אינה בציבור, ראה שבת
קטו. וקטז:].

ב. מ"י שֶׁלָקַח עִיר בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית
דִּין¹⁰ לָקַח לוֹ דֶּרֶךְ מֵאַרְבַּע רִחוּתֵיהָ, מִשּׁוּם יֵשׁוּב
אַרְצָא יִשְׂרָאֵל¹¹. וְכוֹפִין¹² בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת
בִּינֵיהֶם חֲרִיץ¹³ וְכֵן חֲרִיץ¹⁴.

(9) בבא-קמא פ: מימרא של רב שמואל בר נחמני בשם רבי
יונתן. (10) [בגמרא שם: "כופין אותו" ולא נזכר שבת-
דין הם שכופין אותו, אבל סבור רבינו שעל-כרחו
שהמדובר באופן שבני העיר אינם יכולים לכופו, כגון
שנותן להם בתים במתנה, ולכן הוצרכו להטעים משום ישוב
ארץ ישראל, ואם-כן רק בית-דין כופין אותו על זה. שאם
בני העיר קנו ממנו, שהם עצמם יכולים לכופו אותו - מה
צורך בטעם משום ישוב ארץ ישראל?]. (11) שתהא
מחוברת עם כל סביבותיה. (12) תוספתא בבא-מציעא
פ"א (צוק"מ עמוד 396, 14) והובאה ברי"ף בבא-בבא
פרק ראשון. (13) תעלה בת ששה טפחים מסביב לבקעה
(בבא-בבא קז: וקח. ולמעלה פרק כא מהלכות מכירה,
הלכה כב). (14) תעלה בת שלשה טפחים (שם ושם).
ולמה הצריכו את שניהם - לשם שמירה על הבקעה.

ג. מ"י שֶׁיֵּשׁ לוֹ חָצֵר בְּעִיר אַחֶרֶת¹⁶ - בְּנֵי הָעִיר
מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ לְחַפְר עֲמָהֶם בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת
וְאַמַּת הַמַּיִם¹⁷; אֲבָל בְּשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים¹⁸ - אֵין
מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרֹי עֲמָהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר
- מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל¹⁹.

(15) תוספתא בבא-מציעא פרק יא (לפי כ"י ווין. ראה צוק"מ

לַעֲצָמָה⁹⁰, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַחִיצוֹנָה, וְאֵינָה
מִשְׁתַּמֶּשֶׁת עִם הַשָּׂאֵר. נִמְצְאָה הַפְּנִימִית מִשְׁתַּמֶּשֶׁת
עִם כָּל הַחִיצוֹנָה וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת לַעֲצָמָה. לְפִיכָךְ, אִם פָּעַל הַשְּׂנֵי
בְּנֵה אֲצֻטְבָּא⁹¹ בְּגֵד פִּתְחוֹ וּסְתָמוֹ - אֵין הַחִיצוֹנָה
יְכוּלָה לָעֵכֵב עָלָיו⁹²; אֲבָל כָּל הַפְּנִימִיּוֹת מְעַכְבִּין
עָלָיו, מִפְּנֵי שְׁמִרָה עָלֵיהֶן אֶת הַדֶּרֶךְ בְּאַרְץ, שְׁהָרִי
מְקִיפִין הָאֲצֻטְבָּא. וְכֵן פָּעַל הַשְּׂנֵי שֶׁפִּתַּח לְחָצְרוֹ
פִּתַּח שְׁנֵי בֵּינוֹ וּבֵין הַחִיצוֹנָה⁹³ - אֵין הַחִיצוֹנָה
מְעַכְבֶּת עָלָיו, שְׁאֵין לוֹ⁹⁴ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא מִפִּתְחוֹ
וּלְחֻוץ⁹⁵. אֲבָל אִם פִּתַּח הַפִּתַּח הַשְּׁנֵי בֵּינוֹ וּבֵין
הַשְּׁלִישִׁי - הַפְּנִימִיּוֹת⁹⁶ מְעַכְבֶּת עָלָיו, שְׁאֵין לוֹ
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִבּוֹי אֶלָּא מִפִּתַּח חָצְרוֹ הָרִאשׁוֹן
וּלְחֻוץ⁹⁷. וְכֵן הָיָה בְּכָל⁹⁸.

(85) שם יא: בברייתא, וכרבי ולא כרבי שמעון בן אלעזר.
(86) שהרי מפולש הוא כרשות הרבים. וכל בני החצרות
משתמשים בו בשוה. (87) הקרובה לרשות הרבים.
(88) ולא עם זאת שבפנים ממנה. וראה בפירוש "לעצמה"
לגבי פנימית. (89) שיש לה זכות הליכה על החיצונה, אבל
אין לה זכות על הפנימית. (90) "לעצמה" בנידון זה,
פירושו, רק היא ולא אחרות עמה, וראה למעלה ('תוספות'
שם ד"ה והפנימית). (91) ספסל קטן לשיבה ולהנחת
פרקמטיא. (92) ואינה יכולה לטעון שלפעמים יש דוחק
מן העוברים והשבים, שנדחקים פנימה, וזה סותר עליהם
את הדרך, ומתוך כך מעכב את התנועה בקטע של החיצונה
- מפני שאין לה זכות שימוש בפנים, וכשיטת רבי, ולא
כרבי שמעון בן אלעזר ורב הונא. (93) הוא-הדין
שהפנימית אינה יכולה לעכב: כיון שיכולה להשתמש
מפתחה לחוץ - רשאית היא לפתוח פתח באותו שטח
(כסף-משנה). (94) לבעל החיצונה. (95) אבל בשטח
שלפנים מפתחו, אין לו זכות שימוש. (96) היינו, כל
הפנימיות, וראה כסף-משנה. (97) אבל אם פתח מפתח
חצרו ולפנים - אינם יכולים לעכב עליו, ראה למעלה.
(98) וסיכום הדברים: כל חצר יכולה לפתוח פתחים חדשים
בכל השטח שמפתחה ולחוץ, שבכל השטח הזה יש לה
זכות שימוש. ולפיכך, לא החיצונה ממנה יכולה לעכב ולא
הפנימית, אבל לפנים מפתחה, אין לה זכות, והפנימית
ממנה יכולה לעכב עליה.

פָּרָק שְׁעִי

(1) נתבאר בו מה שבני העיר כופין זה את זה לעשות, ומה
שיש לכולן לעשות שקצתן פטורין, ומה שקצתן מונעין
לקצתן או לבני עיר אחרת, ונמשך לזה קצת ממה שיש בין
בני החצרות בזה, ודין מי שיש לו בור לפנים מביתו של
חבירו וכן מי שיש לו גינה לפנים מגינת חבירו.
א. כּוֹפִין² בְּנֵי הָעִיר³ זֶה אֶת זֶה⁴ לַעֲשׂוֹת חוֹמָה
דְּלָתִים וּבְרִיחַ⁶ לָעִיר, וְלִבְנוֹת⁷ לָהֶן בֵּית הַפִּנְסָה,
וְלִקְנוֹת סֵפֶר תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וּכְתוּבִים⁸, כְּדִי שִׁיקְרָא
בְּהֵן כָּל מִי שִׁירְצָה לְקָרוֹת מִן הַצְּבֹר.

(2) משנה בבא-בבא פ"א: (3) ראה להלן הלכה ה, מי הם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ה' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 בדברי רב יהודה, שם: "הכל לכריא פתאי אפילו מרבנן" וכפירוש ה'תוספות' שם ד"ה כריא פתאי בשם ר"ח, 49 דהיינו תיקון הרחובות. 33 רב יהודה, שם. 34 ואינם מעמידים פועלים אחרים במקומם. 35 לא הזכיר רבינו 51 אם גובים מהם לשכור פועלים במקומם, ועיין ב'שולחן ערוך' יורה דעה סימן רמג סעיף א, ובדברי רבינו בפ"ו 53 מהלכות תלמוד תורה הלכה י, והערה י שם אינה מוכרחה. 54

ז. ה'יו"ט' 36 חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין 55 אף מן היתומים; שזו³⁷ זכות להם, פדי שישקו 56 ממנו שדויתיהם וכרמיהם³⁸. לפיכך⁴⁰³⁹, אם ארע 57 להם דבר שלא באו המים - הואיל ולא נהנו מהן 58 היתומים, מחזירין⁴¹ להם כל מה שגלגל מהן. וכן 59 כל פיוצא בזה⁴². 60

36 שם ח. מימרא של רב פפא. 37 הסברת רבינו, 61 בהתאם לכללו של רב פפא הנזכר למעלה הערה כו. 62 38 והרי הם מקבלים תמורת הכסף שנתנו. 39 כתשובת רב פפא לרב שישא בנו של רב אדרי. 40 מפני שיתומים 64 אינם בני מחילה (רש"י שם ד"ה לא מידויל). 41 כלומר, 65 דבר שיש להם הנאה ממנו. 42 בבא בתרא כא: 66 כברייתא. 67

ח. כופין⁴³ בני מבוי⁴⁴ זה את זה⁴⁵ שלא⁴⁶ להושיב 68 ביניהן⁴⁷ לא חיט ולא פרסי⁴⁸, ולא⁴⁹ אחד מבצלי 69 אפניות. הנה⁵⁰ שם במבוי אחד מבני מבוי⁵¹ אמן, 70 ולא מחו בו⁵², או שהיתה⁵³ שם מרחץ או חנות או רחים, 71 ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת פגגו⁵⁴ או טחון⁵⁴ אחרת - אינו⁵⁵ יכול למנעו ולומר לו: אתה 72 פוסק⁵⁶ חיי. ואפלו⁵⁷ היה מבני מבוי אחר - אינן 74 יכולין למנעו⁵⁸, שהרי יש ביניהם אותה אפניות⁵⁹. 75 אכל⁶⁰ גר ממדינה⁶¹ אחרת שפא לעשות חנות בצד 76 חנותו של זה, או מרחץ מצד מרחץ של זה - יש 77 להן למנעו. ואם⁶² היה נותן עמהם מנת המלך⁶³ - 78 אינו יכול למנעו⁶⁴. 79

43 שאינו מפולש, ראה להלן הערה מג. 44 היינו, 80 שאפילו היחיד יכול לעכב (סמ"ע סימן קנו ס"ק טז). וראה 81 למעלה הלכה א והערה ד. 45 מפני הטעם שמביא רבינו 82 להלן הלכה יא: "מפני ריבוי הנכנסים והיוצאים", והמדובר 83 במבוי שאינו מפולש, כי מבוי מפולש הוא כרשות הרבים 84 (ראה למעלה פרק ה הלכה יד). וראה בלחם משנה וביאור 85 הגר"א (שם ס"ק טו) שרבינו הוכרח לפרש בברייתא הנ"ל 86 שלא כדעת מפרשים אחרים. 46 אפילו בן מבוי זה, כמו 87 שנראה בסמוך, וכמפורש להלן הלכה יא. 47 מעבד 88 עורות. 48 בברייתא שם, נוסף: "ולא מלמד תינוקות", 89 אבל בכתב יד מינכן שם ליתא. וראה להלן הלכה יא. 90 49 המשך הברייתא שם, וכתנא קמא ולא כרשב"ג, וכרב 91 הונא בן רבי יהושע, שהוא מן האחרונים, ולא כרב הונא, 92 וכן פסק הרי"ף שם. 50 כתב "מבני מבוי" להשיענו 93 שאפילו אחד מבני מבוי אינו יכול לעכב. 51 אף-על-פי 94 שאין החזקה מועלת כאן, ויכולים למחות תמיד, כמפורש 95

1 עמ' 396, 13), הובאה ברי"ף בבא בתרא פ"א כלשונה. 2 כלומר: הוא גר בעיר זו ויש לו חצר בעיר אחרת. 3 בתוספתא שם: "ולתקן את המקוואות ואמת המים". 4 ואם מי שאינו דר עמהם באותה עיר חייב בכל אלו, 5 קל וחומר למי שדר עמהם. ולא כתב זאת רבינו למעלה 6 בהלכה א, מפני שאין דבר זה מפורש, ושם העתיק לשון 7 המשנה שם. ראה סמ"ע סימן קסא ס"ק א. 18 לא פירש 8 רבינו מה הם "שאר הדברים" האלו? ואם כוונתו לאלו 9 המנויים בהלכה הקודמת, יש להבין מה בין מקוה 10 שמשעבדין אותו (ראה למעלה) לבית הכנסת שאין 11 משעבדין אותו. ונראה שכוונתו לעניני שמירה, שכיון שאינו 12 גר שם - אינו זקוק להם, ראה ב'ערוך השולחן'. 19 ראה 13 למעלה הערה ה.

ד. פשה²⁰ גובין מאנשי העיר לבנות החומה²¹ - 14 גובין לפי קריבת הבתים מן החומה. כל הסמוך 15 לחומה נותן יותר. 16

20 בבא בתרא ז: בעיא של רבי אלעזר מרבי יוחנן בשתי 17 לשונות, ופתרונה על-ידי רבי יוחנן, ופסק רבינו כלשון 18 האחרון, שלא הזכירו אלא לפי קירוב בתים, ולא הזכירו 19 "לפי שבח ממון" כלל, וכן דעת הרי"ף. ודעת ר"י מיגאש 20 - שנותנין לפי קירוב בתים ולפי שבח ממון. 21 שאם 22 החומה פרוצה, מתנפלים הלסטים תחילה על הבתים 23 הקיצוניים.

ה. וכל הדר²² בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה 24 בית דירה²³ - נותן עם בני העיר בכל הדברים 25 הצריכין לתקון²⁴ החומה והדלתות, ושכר הפרשין²⁵ 26 השומרין את המדינה, וכל פיוצא בדברים אלו 27 ששומרין את העיר²⁶. 28

22 שם ז: במשנה. 23 שכיון שקנה - ודאי דעתו 29 להשתקע בה (הגר"א סימן קסג ס"ק כ). 24 משנה, שם. 30 25 מימרא של רב פפא, שם ח. 26 ואילו לשאת בעול 31 הצדקות השונות בעיר, ישנם זמנים אחרים (שם ח. ופ"ט 32 מהלכות מתנות עניים, הלכה יב). 33

ו. כל הדברים²⁷ שצריכין לשמירת העיר - לוקחין 34 מפל אנשי העיר, ואפלו מן היתומים²⁸, חוץ²⁹ 35 מתלמידי חכמים; שאין³⁰ תלמידי חכמים צריכין 36 שמירה, שהתורה שומרתם³¹. אבל לתקון הדברים 37 והרחובות - אפלו מן החכמים³². ואם³³ כל העם 38 יוצאין ומתקנין בעצמם³⁴ - לא יצאו תלמידי חכמים 39 עמהן³⁵, שאין דרך תלמידי חכמים להזדלזל לפני 40 עם הארץ. 41

27 שם ח. מימרות של רבי יוחנן, רב יהודה ורב פפא. 42 28 שכל מה שנהנים ממנו, חייבים בו אף היתומים (שם 43 במימרא של רב פפא). 29 שם במימרות הנזכרות, וכן 44 בדברי ריש לקיש ורבי יוחנן (שם ז: בניגוד לרבי יהודה 45 נשיאה (שם ז:). 30 שם. 31 כהנמקתו של רבי יוחנן, 46 ולא כזו של ריש לקיש, משום שמעשיהם מגינים עליהם. 47

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 (77) מסקנת רב כהנא, שם. (78) שהם חייבים לאחרים
50 (ראה להלן הערה עח). ורש"י (שם ד"ה אית לן אשראי)
51 מפרש, שחייבים להם. וראה סמ"ע שם ס"ק כב.
52 (79) ובגמרא שם: "חיותם", וכתב המגיד-משנה בשם ר"ת,
53 שאין הכוונה לשיעור חיותם בלבד, אלא שיריחו כדי
54 מזונותם. (80) [אין לנקד "שִׁפְרָעוּ", כלומר שאחרים
55 יפרעו להם חוב שחייבים להם, שאם כן היה צריך להיות
56 "שִׁפְרַע חובם". ובכ"י תימן "שִׁפְרָעוּ את חובך - הרי
57 שהמדובר בחוב שחייבים לאחרים, והם פורעים אותו,
58 וראה בסמ"ע שם ס"ק כב, ולמעלה הערה עו]. (81) בבא-
59 בתרא כא. בבבביתא.

60 יא. אַהֲדָר⁸² מִבְּנֵי מְבוֹי⁸³ שְׁאִינוּ מִפְּלֶשׁ⁸⁴ שְׂבִיבָה⁸⁵
61 לְהַעֲשׂוֹת רוֹפֵא⁸⁶, אֶמְנָן⁸⁷, או גִּרְדִּי⁸⁸, או מְלָמֵד
62 תִּינוּקוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים⁸⁹ - בְּנֵי מְבוֹי מְעַכְבִּין⁹⁰
63 עָלָיו, מִפְּנֵי שְׁמִרְבָּה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין. וְכָן⁹¹
64 מִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּית בַּחֲצָר⁹² הַשְּׂתָפִין - לֹא יִשְׁכְּרֶנּוּ⁹³
65 לֹא לְרוֹפֵא, וְלֹא לְאֶמְנָן, וְלֹא לְגִרְדִּי, וְלֹא לְסוֹפֵר⁹⁴
66 יְהוּדִי⁹⁵ שְׁפוֹתָב הַשְּׂטָרוֹת⁹⁶, וְלֹא לְמַלְמְדֵי תִינוּקוֹת
67 שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים.

68 (82) לפנינו בגמרא שם "אחד מבני חצר", ולפי זה לא נאמרו
69 הדברים אלא באותה חצר, אבל בני מבוי אינם יכולים
70 לעכב, וכדעת אב"י (שם ב:) שבחצר אחרת מותר. ולגירסת
71 רבינו "אחד מבני מבוי", אין הלכה כאב"י אלא גם בחצר
72 אחרת אסור, וגירסא זו היתה גם לפני בעלי ה'תוספות' שם,
73 ודחו אותה בטענה שאין חולק על דברי אב"י, אבל לרבינו
74 צריך לומר, שרבא שם שפירש המשנה באופן אחר חולק
75 על דברי אב"י (הגר"א סימן קנו ס"ק ג). אבל יש להבין,
76 הלא דין זה כבר כתוב למעלה בהלכה ח, ולמה נשנה כאן
77 עוד פעם. ועיין כסף-משנה. וראה להלן הערה פה.
78 (83) שמבוי מפולש הרי הוא כרשות הרבים, ואין בו טענת
79 נכנסים ויוצאים, כמו שכתב הר"ף (בבא-בתרא פ"א), וכן
80 כתב רבינו למעלה פרק ה הלכה יד. (84) והוא-הדין אם
81 כבר נעשה, שבענין זה אין חזקה (סמ"ע שם ס"ק ב), וכמו
82 שכתב רבינו להלן בפ"א ה"ה. (85) רש"י שם ד"ה רופא,
83 מפרש: "מוהל". ואע"פ שאין למחות במלמד תינוקות של
84 ישראל (להלן הלכה יב) וכן אין למחות בכל עושה מצוה
85 (שו"ע חושן-משפט סימן קנו סעיף ג) - אם אפשר לעשות
86 המצוה בלי ריבוי נכנסים, יכולים לעכב שלא ירבו הנכנסים,
87 ואם כן במוהל, אומרים לו שלא יבוא המצוה לביתו, אלא
88 ילך הוא לבית המילה (ט"ז שם). (86) מקיז דם (רש"י
89 שם). וכן נראה להלן בסמוך, שכתב: "לרופא או לאומן" -
90 "רופא" ו"אומן" הם שנים. ועיין סמ"ע שם ס"ק ג.
91 (87) אורג בגדים. וראה כסף-משנה שכתב שהמגיה העיר על
92 זה שפירט רבינו כאן רק את אלו, ואילו למעלה בהלכה ח
93 כתב: "כל בעלי אומניות". וראה למעלה הערה פ.
94 (88) כמסקנת הגמרא שם, ובהתאם לשיטת רבא, המובאת
95 לקמן, בסוף ההלכה הבאה, שבמלמד תינוקות של ישראל
96 אין למחות. ובפירוש המשניות, כתב רבינו: "אבל אם
97 מלמד חשבון או תשובות יש לו רשות למנוע", ולפי"ז
98 תינוקות של גוים לאו דוקא, ואפילו תינוקות של ישראל

1 להלן בפרק יא הלכה ה, בכל זאת כל זמן שלא מיחו
2 בראשון, אינם יכולים לעכב לשני, וראה להלן הלכה יב.
3 (52) תוספתא בבא-בתרא פרק ב (צק"מ עמוד 8, 401).
4 (53) טחנת קמח. (54) כלומר, אף האומן אינו יכול למנוע
5 אע"פ שהוא מפסיד פרנסתו, אבל הוא-הדין שבני המבוי
6 האחרים אינם יכולים למנוע, מכיון שיש כבר אומנות זו
7 במבוי, כמו שכתב רבינו בסמוך, וראה סמ"ע שם ס"ק טז.
8 (55) חותך. והטעם בבביתא: "מפני שיכול לומר לו: אתה
9 עושה בשלך, ואני עושה בשלי". (56) בעיא של רב הונא
10 ברבי יהושע שם, שלא נפתרה, ולפיכך הכריעו רבינו
11 והרי"ף שאינם יכולים לעכב, כדין כל תיקו, שאין משנים
12 את המצב הקיים. (57) לא האומן עצמו, כאמור, ולא בני
13 המבוי. (58) ואם כן, גם מקודם היו נכנסים ויוצאים.
14 (59) מימרא של רב הונא ברבי יהושע, שם. (60) היינו עיר,
15 ראה בפ"א מהלכות מגילה הלכה א. וכן בגמרא שם: "מתא
16 אחריית (=עיר אחרת). (61) מימרת רב הונא ברבי יהושע
17 שם. (62) מס הגולגולת למלך. (63) לא בן העיר ולא בן
18 המבוי, בניגוד לדעת ה'תוספות' שם שכן המבוי יכול
19 למנוע, ורק בן העיר אינו יכול למנוע. (64) מוכרי בשמים
20 לנשים.

21 ט. רוקלין⁶⁵ המְחִזִּירִין פְּעִירוֹת⁶⁶ - אֵין בְּנֵי הַמְּדִינָה
22 כּוֹלִין לְעַכְבָּן; שְׂמִקְנָתָא עֲזָרָא הִיא שְׂמִיחָה מְחִזִּירִין,
23 בְּדִי שְׂמִיחָה הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל⁶⁷. אֶבְל⁶⁸
24 אֵינָן קוֹבְעִין מְקוֹם וְיוֹשְׁבִין בּוֹ⁶⁹, אֶלָּא מִדַּעַת בְּנֵי
25 הָעִיר. וְאֵם⁷⁰ תִּלְמִיד חָכָם הוּא - קוֹבֵעַ מְקוֹם בְּכָל
26 מְקוֹם שִׁיבָה⁷¹.

27 (65) ואינם משלמים מס המלך בעיר זו, ואם כן מן הדין
28 שיהיו בכלל גר ממדינה אחרת שיכולים למנוע, כמבואר
29 למעלה. (66) בבא-בתרא כב. וראה בבבא-קמא סב.
30 שתקנה זו היא אחת מעשר תקנות שתיקן עזרא. (67) שם.
31 (68) היינו, עם סחורתם למכור. וראה בסמ"ע סימן קנו, ס"ק
32 יט. (69) מסקנת הגמרא בבבא-בתרא שם. (70) כדי שלא
33 יבטל מתלמודו. (71) מימרא של רב כהנא ורבינא, בבבא-
34 בתרא שם.

35 י. הסוֹחְרִים⁷² שְׂמִבִּיאִין סוֹחְרָתָם לְמַכּוֹר בְּתוֹךְ
36 הָעִירוֹת - בְּנֵי הָעִיר מְעַכְבִּין עֲלֵיהֶם⁷³. וְאֵם⁷⁴ מְכָרוּ
37 בְּיוֹם הַשּׁוּק בְּלִבְד⁷⁵ - אֵין מוֹנְעִין אוֹתָם. וְהוּא⁷⁶
38 שְׂמִיכְרוֹ בְּשׁוּק⁷⁷; אֶבְל לֹא יִחְזְרוּ עַל הַפְּתָחִים אֲפִלוּ
39 בְּיוֹם הַשּׁוּק. וְאֵם⁷⁸ יֵשׁ לָהֶן מְלִיזָה⁷⁹ בְּעִיר - מוֹכְרִין
40 בְּדִי פְּרִנְסָתָם⁸⁰ אֲפִלוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק, עַד שִׁפְרָעוּ⁸¹
41 חוֹבָן וְיִלְכוּ לָהֶן.

42 (72) שהרי אינם משלמים כאן מס המלך, כנ"ל. ואם סחורתם
43 של הסוחרים טובה יותר או זולה יותר מזו של סוחר העיר,
44 ראה במגיד-משנה. (73) מסקנת הגמרא שם. (74) אבל
45 לא בימים אחרים (גמרא שם). (75) אף זה שם. (76) שאז
46 באים מן החוץ, ומוכרים לאנשים מן החוץ (גמרא שם).
47 ומשמע לכאורה שלאנשי אותה העיר אסור למכור, ברם
48 הסמ"ע (שם ס"ק כ) כתב בשם ה'טור' שמותר.

וְשִׁנְיָהּ¹⁰⁸ עוֹשִׂין פּוֹתַחַת¹⁰⁹ עַל הַבּוֹר¹¹⁰. פֶּעַל הַבּוֹר⁴⁹
 - פְּדִי לְשִׁמּוֹר¹¹¹ אֶת מִיָּמֶיךָ; וּבִעַל חֶצֶר - מְשׁוּם⁵⁰
 חֶשֶׁד¹¹² אֲשֶׁתּוֹ, שְׁלֹא תִפְגַּס לְשֵׁם אֱלֹא מִדַּעַתּוֹ.⁵¹
 (104) מִשְׁנָה, שֶׁם צֵט. (105) כְּגוֹן שֶׁהָתָנוּ כֵּךְ בִּשְׁעַת
 הַחֲלוּקָה אוֹ הַמְכִירָה, שִׁיְהִיָּה לֹזֶה דֶּרֶךְ אֶל הַבּוֹר (סמ"ע סימן
 קסט ס"ק א.) (106) וְהִינֵנוּ, בְּיוֹם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשׁו"ע
 חוֹשֶׁן-מִשְׁפָּט שֶׁם סַעִיף א. שֶׁאֵע"פ שֶׁהָתָנוּ שִׁיְהִיָּה לוֹ דֶּרֶךְ
 בְּבִיתוֹ - לֹא הַסְכִּים זֶה לְקוֹם בְּלִילָה וּלְפִתּוֹחַ לוֹ (סמ"ע שֶׁם
 ס"ק ב.) (107) שֶׁאֵין זֶה הַכְרָחִי לְהַכְנִיס בְּהַמְתּוֹ אֶל הַבּוֹר
 וַיִּכּוֹל לְהַשְׁקוּתָהּ בַּחוּץ, וְרַק לְצָרִיכִים דְּחוּפִים הַסְכִּים לִתֵּת לוֹ
 רְשׁוֹת כְּנִיסָה. (108) מִשְׁנָה, שֶׁם. (109) מִנְעוּל, שְׁסוּגֵר אֶת
 דֶּלֶת הַבּוֹר. (110) כְּרָבִי יוֹחֲנָן שֶׁם. (111) שְׁלֹא יִגְנוּב
 אוֹתָם בַּעַל הַבֵּית. (112) שְׁלֹא יִסְתּוּבֵב זֶה סִמּוֹן לְבוֹרוֹ
 בְּהַעֲדָרוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית מִתּוֹךְ אֲמַתְלָא, שֶׁהוּא נִכְנָס לְשֹׁאֵב
 מִן הַבּוֹר, וַיִּזְנֶה עִם אֲשֶׁתּוֹ, אוֹ שִׁיעוּרֹר חֶשֶׁד כֹּזֵה אֲצֵל
 הַבְּרִיּוֹת, מִה־שֶׁאֵין-כֵּן אִם יֵשׁ גַּם לְבַעַל הַבֵּית מִפְתָּח, אִינוּ
 יִכּוֹל לְהַסְתּוּבֵב שֶׁם וְלֹא יִכְנָס אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁנִּמְצָא בַּעַל הַבֵּית.
 וְחֶשֶׁשׁ גְּנִיבָה בְּבֵית אֵין, שֶׁאֲשֶׁתּוֹ שׁוֹמֵרֶת שֶׁם (רש"י שֶׁם ד"ה
 מְשׁוּם חֶשֶׁד אֲשֶׁתּוֹ).⁶⁷

יֵד. מִי¹¹³ שִׁישׁ לוֹ גִּנָּה לְפָנִים מִגִּנָּתוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ -
 נִכְנָס¹¹⁴ בְּשַׁעַת שְׁדֵרְךָ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת
 שְׁדֵרְךָ בְּנֵי אָדָם יוֹצֵאִין. וְאֵין¹¹⁵ מִכְּנִיס לְתוֹכָהּ
 תִּגְרִים¹¹⁶. וְלֹא יִכְנָס מִתּוֹכָהּ לְשָׂדֶה אַחֲרֶת¹¹⁷.
 וְהַחֲצִיצוֹן זֹרֵעַ¹¹⁸ אֶת הַדֶּרֶךְ. הַחֲצִירוֹ¹¹⁹ אֶת הַדֶּרֶךְ מִן
 הַצֵּד¹²⁰ מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם - הֵרִי זֶה נִכְנָס וַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת
 שֶׁהוּא רוֹצֵה¹²¹, וּמִכְּנִיס לְתוֹכָהּ תִּגְרִים¹²²; וְלֹא יִכְנָס
 מִתּוֹכָהּ לְשָׂדֶה אַחֲרֶת¹²³. וְכָל אַחֶד¹²⁴ מֵהֶן יֵשׁ לוֹ
 לְעַכֵּב עַל חֶבְרוֹ בְּזִרְעַת הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּתְּנָה מִן הַצֵּד.⁷⁶

(113) שֶׁם צֵט: בְּמִשְׁנָה. (114) שְׁבַעַת הַחֲלוּקָה הַסְכִּים
 הַחֲצִיצוֹנִי לִתֵּת כְּנִיסָה לְפָנִים (רש"י שֶׁם ד"ה מִי שִׁישׁ לוֹ).
 (115) שֶׁהִרִי הַלִּיכָה זֶה בְּאֲמַצֵּעַ הַגִּינָה גּוֹרֵמֶת הַפֶּסֶד לְבַעַל
 הַגִּינָה הַחֲצִיצוֹנָה, וְלֹא הַסְכִּים אֲלֵא לְצוּרֶךְ גְּדוֹל.
 (116) לְקִנּוֹת יִרְקוֹת (רש"י שֶׁם ד"ה תִּגְרִין). (117) שְׁלֹא
 הַסְכִּים אֲלֵא לְהַלִּיכָה לְצוּרֶךְ הַגִּינָה וְלֹא לְצָרִיכִים אַחֲרִים.
 (118) אֵף שֶׁמֶעַכְבַּ קָצַת אֶת הַהִלִּיכָה - מִכִּיּוֹן שִׁיצָא לוֹ הַפֶּסֶד
 גְּדוֹל לְחִיצוֹן אִם לֹא יִזְרַע בְּאֲמַצֵּעַ שְׁדָהּ, מִן הַסֵּתֶם
 לְכַתְחִילָה הַסְכִּים רַק בְּאֻפּוֹן זֶה (סמ"ע שֶׁם ס"ק ה.).
 (119) הַמִּשְׁךְ הַמִּשְׁנָה, שֶׁם. (120) שְׁבִיטְלוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ
 הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבְּאֲמַצֵּעַ, וְעָשׂוּ דֶּרֶךְ חֲדָשָׁה מִן הַצֵּד.
 (121) שֶׁאֵין זֶה מִפְּרִיעַ כֹּל-כֵּךְ לְבַעַל הַגִּינָה הַחֲצִיצוֹנָה.
 (122) כְּנִי, שֶׁמֶן הַצֵּד לֹא נִגְרַם לוֹ הַפֶּסֶד כֹּל-כֵּךְ עַל-יְדִידָהּ,
 וְהוּא מִצְרִיכִי הַגִּינָה. (123) שְׁלֹא הַסְכִּים לִתֵּת לוֹ אֲלֵא
 לְצָרִיכִי הַגִּינָה וְלֹא לְצָרִיכִים אַחֲרִים. (124) שֶׁבַעַל הַגִּינָה
 הַחֲצִיצוֹנָה אִינוּ זָקוּק כֹּל-כֵּךְ לְזֹרֹעַ דֶּרֶךְ זֶה, כְּמוֹ אִילוֹ הִיתָה
 זֶה בְּאֲמַצֵּעַ הַגִּינָה, וְלִשְׁם כֵּךְ הַסְכִּימוֹ לְהַחֲלִיפָהּ, וְגַם בַּעַל
 הַפְּנִימִית אִינוּ יִכּוֹל לְזֹרֹעַ, שֶׁקִּיבַל אֶת הַדֶּרֶךְ לְהַלִּיכָה גְּרִידָא
 וְלֹא לְזִרְעָהּ, וְרֹאה סמ"ע שֶׁם, ס"ק ה.

1 אפשר לעכב, אם אינם לומדים תורה. כן כתב בשו"ע
 2 חושן-משפט שם סעיף א: "מלמד תינוקות לימוד שאינו של
 3 תורה". וראה להלן הערה קא. (89) ואף חזקה לא מועילה,
 4 כמפורש להלן בפ"א הלכה ה. (90) אף היא ברייתא, שם.
 5 (91) כלשון הברייתא, ולשיטת רבינו למעלה שאף במבוי
 6 יכולים לעכב, צריך לומר שבחצר אסור לו להשכיר אע"פ
 7 שעוד לא מיחו השכנים בידו, שהרי לא הזכיר רבינו:
 8 "מעכבין", אלא סתם "לא ישכירו", מה-שאינ-כן במבוי,
 9 שרק אם מישחו מוחה בידו, יכול למנעו. (92) והכל מפני
 10 טענת ריבוי הנכנסים והיוצאים. (93) כפירוש ה'תוספות'
 11 (שם, ד"ה בסופר מתא), ולא כשני הפירושים שברש"י.
 12 (94) וכל-שכן גוי. (95) משמע קצת, שרק בשטרות של חול
 13 יכול לעכב אבל לא בכתיבת ספרי תורה, תפילין ומזוזות
 14 שדינם כמלמד תינוקות, והוא-הדין לכל פעולת מצוה. וראה
 15 שו"ע שם סעיף ג, ולמעלה הערה פג. (96) משנה, שם כ:
 16 ומשמע שכבר החזיק בחנות ואף-על-פי-כן אינה חזקה,
 17 וראה להלן הערה צח.

18 יב. חֲנוּת⁹⁷ שֶׁבְּחֶצֶר⁹⁸ - יְכוּלִין לְמַחֲוֹת לְמַחֲוֹת⁹⁹
 19 בְּדֹדוֹ וְלֹאֲמַר לוֹ: אֵין אֲנִי יְכוּלִין לִישֵׁן מְקוֹל הַנִּכְנָסִים
 20 וְהַיּוֹצֵאִין; אֱלֹא עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ בְּחֲנוּתוֹ וּמֹזְכֵר
 21 בְּשׁוּק. אֲבָל אֵין יְכוּלִין לְמַחֲוֹת בְּדֹדוֹ וְלֹאֲמַר לוֹ: אֵין
 22 אֲנִי יְכוּלִין לִישֵׁן מְקוֹל הַפֶּטִישׁ אוֹ מְקוֹל הָרִחִים;
 23 שֶׁהִרִי הַחֲזִיק¹⁰⁰ לְעֵשׂוֹת כֵּן. וְכֵן¹⁰¹ יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד
 24 תִּינוּקוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה¹⁰² בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְאֵין
 25 הַשְׁתַּפֵּין יְכוּלִין לְמַחֲוֹת בְּדֹדוֹ וְלֹאֲמַר לוֹ: אֵין אֲנִי
 26 יְכוּלִין לִישֵׁן מְקוֹל הַתִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין¹⁰³.

27 (97) כן הוא במשנה, שם. [ולשיטת רבינו למעלה בהלכה ח
 28 והלכה יא, שאף במבוי יכול לעכב, צריך לומר שנקט
 29 "חצר" להשמיענו שבתינוקות של ישראל אינו יכול לעכב
 30 אפילו בחצר]. (98) תמיד, ולא מועילה אף חזקה, כמו
 31 שיוצא מתוך ההמשך, וכמו שרבינו אומר מפורש לקמן
 32 פ"א הלכה ה. (99) משנה, שם. (100) אבל בלי חזקה -
 33 יכולים גם כאן למחות. ודעת רבינו שזהו ההבדל בין רשות
 34 המחאה ביחס לקול הנכנסים והיוצאים, שלגביהם לא
 35 מועילה חזקה, וכמו שכתב להלן פ"א הלכה ה, לבין
 36 שלילת רשות המחאה ביחס לקול הפטיש והריחיים, שלגבי
 37 עצם המלאכה מועילה החזקה, ועיין מגיד-משנה. וכתב
 38 הסמ"ע (סימן קנו ס"ק יא) שבחזקה זו לא צריך שלש שנים,
 39 לדעת רבינו, כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד.
 40 (101) כרוב שם כ: וכן פירשו הברייתות בגמרא, שם סא.
 41 (102) אבל לא לימודי חול, כדברי רבינו בפרוש למשניות.
 42 וראה למעלה הערה פו. (103) מתקנת יהושע בן גמלא
 43 ואילו, שהתקין להושיב מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה
 44 ובכל עיר ועיר (שם כא).

45 יג. מִי¹⁰⁴ שִׁישׁ לוֹ בּוֹר לְפָנִים מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ -
 46 נִכְנָס¹⁰⁵ בְּשַׁעַת שְׁדֵרְךָ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִין, וַיּוֹצֵא בְּשַׁעַת
 47 שְׁדֵרְךָ בְּנֵי אָדָם יוֹצֵאִין¹⁰⁶. וְאֵין¹⁰⁷ מִכְּנִיס בְּהַמְתּוֹ
 48 וּמִשְׁקָהּ מִבּוֹר, אֱלֹא מְמַלֵּא וּמִשְׁקָהּ מִבְּחוּץ.

לִמְנָעוּ אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְחִיק מִכֶּתֶל הַחֲלוֹן כְּלוֹם; 48
שֶׁהָיָה לֹא הָאֶפִּיל עָלָיו¹⁵, וְאִינוּ מְזִיקוּ בְּרֹאשׁוֹ¹⁶. אֲבָל 49
אִם נִשְׁאָר גְּבִיהַ מֶרֶאשׁ הַכֶּתֶל עַד הַחֲלוֹן פָּחוֹת 50
מֵאַרְבַּע אַמּוֹת - כּוֹפֶהוּ לְמַעַט הַכֶּתֶל, כְּדֵי שְׁלֹא 51
יַעֲמֵד עַל רֹאשׁ הַכֶּתֶל וְיִשְׁקִיף מִן הַחֲלוֹן; אוֹ יִגְבִּיֶה 52
הַכֶּתֶל עַל הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, וְיִהְיֶה הַכֶּתֶל רְחוֹק 53
מִן הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָפִיל וְלֹא יִצִּין 54
וְיִרְאֶה.

(14) משנה וברייתא שם. (15) והמדובר, באופן שאין מקום 56
לטענת הדרושה. המובאת לקמן פרק ט הלכה ט (סמ"ע 57
סימן קנד סעיף קטן נב). (16) כיוון שישנה הרחקה של 58
ארבע אמות בין הכותל והחלון.

ד. בְּנֵה¹⁷ כֶּתֶל אַחֲדֵי¹⁸ בְּצִדֵי¹⁹ הַחֲלוֹן - צָרִיךְ לְהִרְחִיק 60
מִן הַחֲלוֹן טַפַּח²⁰, וּמִגְבִּיֶה הַכֶּתֶל אַרְבַּע אַמּוֹת²¹ עַל 61
הַחֲלוֹן, אוֹ²² כּוֹנֵס²³ רֹאשׁ הַכֶּתֶל, כְּדֵי שְׁלֹא יִשָּׁב עָלָיו 62
וְיִצִּין וְיִרְאֶה.

(17) ברייתא שם כב: ולפי פירושה בגמרא. (18) כי אם בנה 64
שני כתלים, הוא דין אחר, ויבואר להלן הלכה ה. 65
(19) בצידו ולא למולו, כגון שהכותל שבו החלון הוא 66
ממזרח למערב, והכותל השני מן הצפון לדרום. 67
(20) בגמרא שם: "כמלוא רוחב חלון". אבל ברי"ף ורא"ש 68
שם נוסף "וכמה - טפח" (וכן הוא בכתב-יד ה' בדקדוקי 69
סופרים שם). (21) אבל לרש"י שם דיבור המתחיל והלא 70
מציץ, ותוספות שם דיבור המתחיל במדיר, לא מועיל כאן 71
גובה ארבע אמות, לפי שיוכל לעמוד בסוף הכותל ולשחות 72
ולהציץ. וראה במגיד משנה שהכריע כרבינו על רקע 73
המציאות. [ואף על פי שכתבנו למעלה (בהלכה ב) שאם 74
הרחיק יותר מארבע אמות צריך להגביה יותר מארבע אמות 75
- אין זה אלא בכותל שממול אבל לא בכותל שמן הצד, 76
ועיין מגיד-משנה]. (22) שם כרב זביד. (23) כלומר, 77
עושה אותו צר למעלה.

ה. בְּנֵה²⁴ שְׁנֵי כֶּתֶלִין מִשְׁנֵי צִדֵי הַחֲלוֹן - צָרִיךְ לְהִיּוֹת 79
בִּינְיָהן רַחֲב אַרְבַּע אַמּוֹת²⁵, וְהַחֲלוֹן בְּאֶמְצַע 80
הָאַרְבַּע²⁶. וְלֹא יִסְכֹּף עַל גְּבִיֶהן, אֲלֵא אִם בֵּין הִרְחִיק 81
הַסִּכּוֹף מִן הַכֶּתֶל שְׁנֵי בּוֹ הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדֵי 82
שְׁלֹא יֵאָפִיל עָלָיו²⁸. לְפִיכָף, מִי²⁹ שֶׁבָּא לְפִתְחַי חֲלוֹן 83
לְחֹצֵר חֲבֵרוֹ, בֵּין חֲלוֹן גְּדוֹלָה בֵּין חֲלוֹן קָטָנָה, בֵּין 84
לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה - בַּעַל הַחֹצֵר מַעֲפֵב עָלָיו. שֶׁהָיָה 85
אוֹמֵר לוֹ: תִּזְקַק לִי בְּרֹאשִׁי; וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה 86
גְּבוּהָה, תַּעֲלֶה בְּסֵלֶם וְתִרְאֶה.

(24) משנה שם כב. וכפירושה הסופי בגמרא שם כב: 88
(25) כי אחרת הצל מאפיל. (26) היינו, שרוחב החלון הוא 89
בכלל הארבע (ולא כשיטת הטור, שצריך ארבע אמות מחוץ 90
לרוחב החלון - סמ"ע סימן קנד סעיף קטן נז). ואם החלון 91
רחב ארבע אמות, צריך להרחיק שני הכתלים מן החלון 92
טפח, לפחות, מכל צד כמבואר למעלה (מגיד משנה). 93
(27) אינו בתלמוד, אבל הוא פשוט, ונלמד ממה שכתב 94

יום שבת קודש ו' תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק טְבִיעִי

(1) נתבאר בו משפטי החלונות שיש לאחד על האחר, וכל 3
ענייני החלונות בשלימות.

א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֲלוֹן בְּכֶתֶל, וְכֹא חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה 5
חֹצֵר בְּצִדוֹ - אִינוּ יָכוֹל לִזְמֹר לְבַעַל הַחֲלוֹן: סֵתָם 6
חֲלוֹן זֶה, כְּדֵי שְׁלֹא תִבִּיט בִּי; שֶׁהָיָה הַחֲזִיק בְּחֹק 7
זֶה⁵. וְאִם⁶ כֹּא חֲבֵרוֹ לְבָנוֹת כֶּתֶל כְּנֶגֶד הַחֲלוֹן כְּדֵי 8
שִׁסּוֹר הָזֶק רֵאשִׁיתוֹ - צָרִיךְ לְהִרְחִיק אֶת כֶּתֶל מִכְּנֶגֶד 9
הַחֲלוֹן אַרְבַּע אַמּוֹת⁷, כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָפִיל עָלָיו⁸.

(2) בבא בתרא כב. במשנה. ושם מבואר שיש בחלונות דין 11
חזקה. וראה למעלה פרק ב הלכה יד. (3) [לא כתב 12
"לעשות חצר", אלא "ועשה חצר", כלומר, עשה את החצר 13
ושתק ולא מיחה על זה שיש חלון בכתלו של חבירו, 14
ולפיכך החזיק בו (ראה להלן הלכה ו). והשמיענו רבינו כאן 15
שאף על פי שהחלון היה מקודם, לפני שעשה את החצר, 16
ואז לא היה שום היזק ראייה, ולא היה דין חזקה, עד שעשה 17
חבירו המצר, ושתק ולא מיחה בידו, ואם כן לא עשה 18
מעשה להחזיק, ואף על פי כן הוא קונה בחזקה. ולהוציא 19
מדברי ר"י מיגאש שכתב (בתחילת מסכת בבא בתרא) לפי 20
תירוצו אחד, שזהו החילוק בין היזק ראייה בחצר השותפין, 21
שאינן שם חזקה, לפי שאין שם מעשה, לבין חלון שיש בו 22
חזקה להיזק ראייה, לפי שעשה מעשה בפתיחת החלון. ואם 23
כן מוכרחים לחלק ביניהם באופן אחר: שבחצר השותפין 24
שניהם מזיקים זה את זה בהיזק ראייה ויכול לטעון שלפיכך 25
לא מיחה, מפני שגם חבירו ניזוק על ידו, ואילו בחלון אין 26
בעל החלון ניזוק כלל, וכמו שכתב הר"י מיגאש שם לפי 27
תירוצו אחר. או כמו שכתב הרא"ש (בבא בתרא פרק א סימן 28
ב) שבחצר השותפין הוא היזק תמידי ואילו בחלון אינו 29
מזיקו אלא בשעה שעומד ליד החלון ומסתכל]. (4) והיינו, 30
היזק ראייה. (5) [כמו שכתב להלן פרק יא הלכה ד שבכל 31
ההרחקות מועילה חזקה לאתרו, ובלי טענה, עיין שם.]. 32
(6) משנה שם. (7) ודי בזה, אף אם הוא עוד מאפיל עליו, 33
שכך הם שיעורי החכמים: לא פחות ולא יותר (שולחן ערוך 34
סימן קנד, סעיף כא). (8) ברייתא שם כב:

ב. הִיתָה⁹ הַחֲלוֹן לְמַטָּה בְּכֶתֶל - כּוֹפֶה אֶת חֲבֵרוֹ 36
לְבָנוֹת כְּנֶגֶדָה בְּרֹחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰ וְלִהְגִּיבָהּ בִּבְנוֹן 37
אַרְבַּע אַמּוֹת¹¹, כְּדֵי¹² שְׁלֹא יִבִּיט בּוֹ מִן הַחֲלוֹן¹³.

(9) משנה וברייתא שם. (10) כדי שלא יאפיל, כנ"ל. 39
(11) כלומר, ארבע אמות מעל לראש החלון ויש אומרים 40
שאינן זה אלא באופן שהרחיק ארבע אמות כדין, אבל אם 41
הרחיק יותר - יש להגביה יותר, שאם לא כן, יוכל להציץ 42
בחלון (מגיד משנה). [וראה להלן הלכה ד]. (12) ברייתא 43
שם. (13) היינו, דרך החלון לתוך הבית פנימה. 44

ג. הִיתָה¹⁴ הַחֲלוֹן לְמַעְלָה בְּכֶתֶל, וּבְנֵה חֲבֵרוֹ כֶּתֶל 45
כְּנֶגֶד הַחֲלוֹן מְלִמְטָה: אִם הָיָה מֶרֶאשׁ הַכֶּתֶל שְׁפָנָה 46
עַד הַחֲלוֹן גְּבִיהַ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יוֹתֵר - אִינוּ יָכוֹל 47

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲרֵעַר - הַחֲזִיק, וְאֵין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת כְּנֶגְדָּהּ 50
אוּ מִצְדָּדֶיהָ עַד שִׁירְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא 51
יִאֲפִיל עָלֶיהָ, שֶׁהִיא מְחַל לֹו עַל הָאוֹרָה. וְכֵן 48 מִי
שֶׁהִתְהַלֵּךְ לֹו חֲלוֹן מִחוּצָה, וְכֵן 49 כְּנֶגְדָּהּ אוּ
מִצְדָּדֶיהָ בְּלֹא הִרְחָקָה, אוּ סְתָמָה, וְשָׂמָּה בַּעַל הַחֲלוֹן 54
- אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר וּלְעָרֵעַר לִפְתָּח הַחֲלוֹן אוּ לְהִרְחִיק 55
הַבִּנְיָן; שֶׁכֵּן שֶׁשָּׂמָּה - מְחַל. שָׂאִין אָדָם עֲשׂוֹי 56
שְׁסוּתָמִין אוֹרוֹ בְּפִנּוֹ וְשׁוּתָם, אֲלֵא אִם כֵּן מְחַל. 57

(39) משנה וגמרא שם. (40) רבינו לשיטתו, שרק אם 58
מצטרפים שני התנאים האלו, אין בה דין חזקה. (41) אבל 59
אינו יכול לדרוש את סתימת החלון. (42) ומשמע שעל 60
הפתיחה עצמה אינו יכול לערער ואינו יכול לכופ אותה 61
לסתום. (43) שאז אין ההיזק-ראייה גדול ביותר. והרשב"ם 62
כתב שאם החלון קטן אין בו קבע, ולפי זה יכול הוא 63
למחות אף על הפתיחה. (44) שם נט. מימרא של שמואל. 64
(45) אם כי יש בה גם אור (כסף-משנה). (46) והכל תלוי 65
בדעתו של הפותח (כסף משנה). ויש אומרים שצריך שיהא 66
ניכר בחלון שהוא עשוי לאורה, כגון שהוא צר מבחוץ ורחב 67
מבפנים (הגהות מיימוני). (47) וצריך שיהיה לפחות 68
כמלוא מקדח (כסף משנה בשם הרמב"ן). (48) כלומר: 69
כשם שיש דין חזקה בפתיחת החלון, כן יש דין חזקה 70
בסתימתו. (49) בגמרא: "ולסתום", ולדעת רבינו, אף 71
בניית כותל מול החלון, בכלל זה. ולדעת הראב"ד בהשגתו 72
כאן אין חזקה בבניין כותל אלא לאחר שלושים יום, כמו 73
בסוכה, להלן פרק ח הלכה ז (לחם-משנה). 74

ח. מִי 50 שֶׁהָיוּ לוֹ חֲלוֹנוֹת לְמִטָּה בְּכֶתְלוֹ, וְכֵן 75
לִבְנוֹת בְּפִגְיָהֶן, וְאָמַר לוֹ: אֲנִי אֶפְתָּח לָךְ חֲלוֹנוֹת 76
אַחֲרוֹת בְּכֶתֶל זֶה עֲצָמוֹ לְמַעַל מֵאֵלַי - הִרִי זֶה 77
מֵעַכְשָׁ עָלַי, וְאָמַר לוֹ: בַּעַת שֶׁתִּפְתַּח הַחֲלוֹנוֹת 78
תִּרְעִיד אֶת הַכֶּתֶל וְתִקְלַקֵּל אוֹתוֹ. וְאָפְלוֹ אָמַר: אֲנִי 79
אֶסְתֵּר כָּל הַכֶּתֶל, וְאֶבְנֶה אוֹתוֹ לָךְ חֲדָשׁ, וְאֶעֱשֶׂה בוֹ 80
חֲלוֹנוֹת לְמַעַל, וְאֶשְׁפֹּר לָךְ בֵּית שְׁתִּדּוּר בוֹ עַד 81
שֶׁאֶבְנֶה - יָכוֹל לַעֲכֹב עָלַי, וְאָמַר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי 82
שֶׁאֲטַרַח מִמָּקוֹם לְמָקוֹם 51. לְפִיכָּה, אִם לֹא הָיָה שָׁם 83
טֶרֶח כָּלֵל 52, וְאֵין צְרִיךְ לִפְנוֹת - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲכֹב 84
עָלַי, וְכּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁהִיא חֲבֵרוֹ סוּתָם חֲלוֹן זֶה 85
שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְעוֹשֶׂה לוֹ חֲלוֹן מִלְמַעְלָה; שְׁזוֹ מִדַּת 86
סֵדָם 53. וְכֵן 54 כָּל דֹּבֵר שְׂזָה נִהְיָה בוֹ, וְאֵין חֲבֵרוֹ 87
מִפְסִיד וְאֵין חֶסֶר כְּלוֹם - כּוֹפִין עָלָיו. 88

(50) שם ז. מימרא של רב חמא. (51) בגמרא שם השיבו 89
כן על הטענה שישתור את כל הבית, ואילו על סתירת 90
הכותל לבדו, השיבו שכותל חדש אחד עם שלושה כתלים 91
עתיקים לא יחזיקו מעמד. (52) מכלל שאם יש טורח כל 92
שהוא יכול לעכב עליו, ובכלל זה גם בית התבן ובית 93
העצים כמו שאמרו בגמרא שם (לחם משנה). (53) אין זה 94
מפורש בגמרא, אבל יש ללמדו מהמבואר למעלה. וראה 95
בבבא בתרא נט. (54) שם נט. בקשר לפתיחת החלון 96
למעלה מארבע אמות, כשאין שום היזק לשני. 97

1 למעלה (מגיד משנה). (28) כדין כותל מכנגד שצריך
2 ארבע אמות. והמדובר, כשאי אפשר לעלות על גבי הסיכוך,
3 שאם לא כן יש גם חשש שמא יציץ ויראה (למעלה הלכה
4 ב-ג). (29) שם נט. וכדעת רבי אילעא, שאמר שם שאפילו
5 בחלון המצרית (כפירוש רבינו בסוגייה זו, ראה להלן הלכה
6 ר-ז) ואפילו למעלה מארבע אמות - יכול בעל החצר למחות
7 בידו.

8 ו. הִרִי 30 שֶׁפְּתַח חֲלוֹן לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ, וּמְחַל 31 לוֹ בַּעַל
9 הַחֲצֵר; אוּ שֶׁגִּלָּה דַעְתּוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ, כְּגוֹן שֶׁבֹא וְסִיעַ
10 עִמּוֹ; אוּ שֶׁיַּדַּע הַנּוֹק וְלֹא עָרֵעַר - הִרִי זֶה הַחֲזִיק
11 בַּחֲלוֹן, וְאֵינוֹ יָכוֹל אַחֵר כֶּף 32 לַחְזֹר וּלְעָרֵעַר עָלָיו
12 לְסַתְּמָה 33. וְכִיצַד 34 דִּינָה שֶׁל חֲלוֹן זֶה, שֶׁהִנִּיחָהּ
13 לִפְתָּחָהּ? אִם 35 רָאָשׁוֹ שֶׁל אָדָם יָכוֹל לִפְנֹס מִמֶּנָּה,
14 אוּ 36 שֶׁהִתְהַלֵּךְ לְמִטָּה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אָף עַל פִּי שָׂאִין
15 רָאָשׁוֹ נִכְנָס מִמֶּנָּה - אֵין בַּעַל הַחֲצֵר יָכוֹל לִבְנוֹת
16 כְּנֶגְדָּהּ אוּ מִצְדָּדֶיהָ, אֲלֵא אִם כֵּן הִרְחִיק 37 אַרְבַּע
17 אַמּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 38.

18 (30) שם נח: במשנה, שחלון צורית יש לה חזקה, ומפרשה
19 רבינו בחלון שיש בה היזק ראייה, ואף על פי כן יש לה
20 חזקה. (31) רבינו לשיטתו שבנוקין אין צורך לא בחזקה
21 שלוש שנים ולא בטענה, ראה למעלה פרק ה הלכה ה.
22 (32) היינו, אפילו מיד, שהרי לדעת רבינו אין צורך בשלוש
23 שנים. (33) והיינו, בכל החלונות, אף בחלון קטן, ואף אם
24 הוא למעלה מארבע אמות, שאף על פי שאין בהם דין חזקה
25 לעניין שלא יכול השני לבנות כותל על ידו, יש בהם חזקה
26 לעניין זה, שאינו יכול לסתום את החלון. (34) משנה
27 וגמרא שם נח: ונט. (35) במשנה שם, חילקו בין חלון
28 צורית, שיש בה חזקה ובין חלון מצרית, שאין בה חזקה,
29 ופירשו שחלון מצרית היא קטנה, שאין ראשו של אדם יכול
30 להיכנס בה, ואם כן חלון צורית, היא חלון שראשו של אדם
31 יכול להיכנס בה. (36) בגמרא שם מבדילים רבי זירא ורבי
32 אילעא, בין חלון שהוא למטה מארבע אמות, שיש בה דין
33 חזקה לבין חלון שהוא למעלה מארבע אמות, שאין בה דין
34 חזקה; ולדעת רבינו (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל
35 למטה) המדובר על חלון קטן, אבל בחלון גדול, אף למעלה
36 מארבע אמות יש בו דין חזקה. אך הראב"ד (בהשגתו כאן)
37 והרשב"ם (שם דיבור המתחיל אמר רבי זירא) פירשו
38 להיפך, שהמדובר בחלון גדול, אבל בחלון קטן אף למטה
39 מארבע אמות אין בה חזקה, וראה מגיד משנה והגהות
40 מיימוני. (37) מכנגד, והוא הדין בגובה, וכן בצדדין לפי
41 השיעורים המתאימים. (38) למעלה הלכות א-ה.

42 ז. הִתְהַלֵּךְ 39 חֲלוֹן קִטְנָה שָׂאִין רָאָשׁוֹ שֶׁל אָדָם נִכְנָס
43 מִמֶּנָּה, וְהִתְהַלֵּךְ לְמַעַל מֵאַרְבַּע אַמּוֹת 40 - בַּעַל הַחֲצֵר
44 יָכוֹל לִבְנוֹת 41 כְּנֶגְדָּהּ וּבִצְדָדֶיהָ. שֶׁהִיא טוֹעֵן וְאָמַר:
45 לֹא הִנְחֵיתִיךְ לִפְתָּח 42, אֲלֵא מִפְּגִי 43 שֶׁהִיא קִטְנָה
46 וּגְבוּהָהּ; אֲבָל שֶׁתִּחֲזִיק עָלַי עַד שֶׁאֲרַחֵק הַבִּנְיָן - לֹא
47 הִנְחֵיתִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים 44? בְּשֶׁפְּתָחָהּ לְתִשְׁמִישׁ 45
48 אוּ כְּדִי שֶׁיִּכְנָס בָּהּ הָרוּחַ; אֲבָל אִם פְּתָחָהּ לְאוֹרָה 46,
49 אֲפִלּוּ הִתְהַלֵּךְ קִטְנָה 47 בִּיּוֹתָהּ וּגְבוּהָהּ בִּיּוֹתָהּ, הוּאִיל וְלֹא

א. המבקש² להוציא זיז³ מפתלו על אויר חצר חברו⁴⁹
כל שהוא⁴ - בעל החצר מעבב עליו⁵; שהרי מזיקו⁵⁰
בראייה⁶ בעת שתולה בו⁷ ומשמש בו⁸. הוציא את⁵¹
הזיז ולא מזה בו לא לתור בעל החצר - הרי החזיק⁵²
בעל הזיז⁵³.

(2) משנה וגמרא בבא בתרא נט. ונט: (3) "הוא הבנין
היוצא מן הכותל" (רבינו בפירוש המשנה שם). (4) אפילו
הוא פחות מטפח. (5) שם, בדברי רב הונא. (6) ולולא
טענה זו, לא היה יכול למנוע את בעל הזיז מלהשתמש
באור חצרו, שהרי זה נהנה וזה לא חסר, וכופין אותו על
מדת סדום (שם). (7) שאם כי אינו ראוי לשימוש מלא,
לרגל קוטן שטחו - ראוי הוא לתלות בו חפצים, ואז בעת
פעולת-שימוש זו, עלול הוא להזיקו בראיה. (8) היינו,
מבלי להכנס לחצר חברו, אלא מוציא ידו דרך חלון ותולה.
ואינו יכול לטעון: אחזיר את פני ולא אזיקך, כי בעל החצר
טוען כנגדו: שמא תפחד לעשות כך, או תעשה עצמך
מפחד, ובינתיים תסתכל בחצר, ותזיקני בראיה (גמרא שם).
(9) כלומר, מכיון שיכול היה למחות ולא מיחה, החזיק זה
לאלתר ואינו צריך לחזקת שלש שנים (ראה להלן פ"א
הלכה ד). ומועילה חזקה בחזקת ראייה באופן זה (ראה
למעלה פ"ז הלכה א). וחזקה זו אינה אלא לענין שיכול
להשתמש בזיז זה בחצר חברו, וכן למנוע מבעל החצר
מלהשתמש בו, אבל אינו יכול למחות בבעל החצר מלבנות
תחת הזיז, כשם שיכול למנוע בזיז שהוא טפח (להלן הלכה
ב). וזה לשון המשנה שם: "הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול
למחות, פחות מטפח אין לו חזקה ואינו יכול למחות".
ומפרשה רב הונא שם, בבעל הגג שהוא יכול למחות בבעל
החצר בזיז טפח ואינו יכול למחות בפחות מטפח, אבל בעל
החצר יכול למחות אפילו בפחות מטפח, וברור היבר שאם
לא מיחה בעל החצר, שוודאי החזיק בעל הגג, אפילו בזיז
פחות מטפח. ואם כן, מה שאמרו במשנה שבפחות מטפח
אין לו חזקה, על-כרחו שאין זה לענין השימוש בו, שלענין
זה בוודאי יש לו חזקה, מאחר שלא מיחה בו בעל החצר,
אלא לענין מניעה מבעל החצר לבנות תחתיו, ועל זה אמרה
המשנה שאינו יכול למחות בו, אבל לענין שימושים יש לו
חזקה ויכול לעכב לבעל החצר מלהשתמש בו. וכן הוא
בפירוש המשניות לרבינו שם.

ב. היתה¹⁰ הזיז טפח¹¹ - החזיק¹² באויר¹³ החצר¹⁴
כנגדו; ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז¹⁵
ולבטל תשמישו - בעל הזיז מעבב עליו. ואם אין¹⁶
בזיז טפח - לא החזיק באויר החצר¹⁷; וכל עת
שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו
של זיז - אין בעל הזיז יכול לעבב עליו¹⁸.

(10) שם, במשנה. (11) שזהו מקום חשוב. (12) היינו, אם
לא מיחה בעל החצר, כמבואר למעלה. (13) היינו, למניעת
הבנין במקום הזיז, זכות שיש רק בזיז טפח. זהו פירוש
הפסקא במשנה: "הזיז עד טפח יש לו חזקה ויכול למחות".
(14) אבל החזיק בזיז להשתמש בו ולמנוע מבעל החצר
מלהשתמש בו, כמבואר למעלה. (15) וזהו הפירוש של

ט. אבל⁵⁵ בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונו,
בין למעלה בין למטה⁵⁶; אפילו⁵⁷ היתה גדולה,
ואמר: אפתח אחרת קטנה⁵⁸, ואסתם זו - בעל
החצר מעבב עליו. וכך⁵⁹ אינו יכול להרחיב בחלון
כל שהוא.

(55) בבא בתרא ס. במשנה, ושם שאין בעל הפתח יכול
לשנות את הפתח, להרחיבו או לעשותו שניים, והוא הדין,
לדעת רבינו, בחלון, אם כי לא הוזכר מפורש. (56) שאם
היה למעלה מארבע אמות אסור לעשותו למטה ששם מזיקו
יותר בראייה, ואם היה למטה אסור לעשותו למעלה, וכן
דעת רב משה גאון (מגיד משנה). שכשהיה למטה, ידע בעל
החצר שבעל הכותל מצוי תמיד ליד החלון ונשמר ממנו,
אבל כשעושהו ואינו מצוי תמיד ליד החלון אינו יודע
להישמר ממנו בעת שעולה על דעתו לטפס על הסולם
ולהופיע פתאום על יד החלון, ולא ידע לשמור ממנו (לחם
משנה). (57) מפני הטעמים האמורים. (58) במקום אחר,
או למעלה או למטה. (59) שם ס. במשנה, בפתח, והוא
הדין בחלון.

י. שני⁶⁰ אחין⁶¹ שחלקו חצר מדעתן⁶², ושמו
הבנין⁶³ והעצים זה כנגד זה, ולא השגיהו על שומת
האויר⁶⁴, והגיע לאחד מהן בחלקו תרביץ החצר⁶⁵,
ולשני האכסדרה⁶⁶, אם רצה⁶⁷ בעל החצר לבנות
בתל בסוף חלקו - בונה⁶⁸ בפני האכסדרה, ואף על
פי שמואפיל עליו, שהרי לא שמו האויר.

(60) שם ז. כרב חמא. (61) והוא הדין שותפים (הגהות
מיימוני). (62) ושכחו לשום את האוויר, שאילו היו
חולקים בבית-דין, היו וודאי עושים השומא כהוגן ולא היו
מסכים דעתם מלשום את האוויר.
(63) היינו, שזה שקיבל את הבנין העלה לזה בדמים את
ההפרש, ששוים הבנין והעצים נגד המגרש הריק.
(64) יש אומרים שאין זה אלא אם הדגישו שהעלאת דמים
זו מכוונת כלפי הייתרון של העצים והבנין, ולכן אין
האויר בכלל השומא, אבל אם שמו סתם: חלק זה נגד חלק
זה - גם האוויר בכלל השומא (מגיד-משנה). (65) בגמרא
שם: "תרביצא", ופירש רש"י שם: "גינה". ואם כן לדעת
רבינו היא גינת החצר. (66) בגמרא שם: "איספלידא",
ומפרשה רבינו "אכסדרה" וכן פירשה הר"י שם בתוספות,
וכתב שם שרק באכסדרא, שיש לה שלושה כתלים
והרביעית פרוצה, יכול להאפיל, שהרי יש בה הרבה אור,
אבל בבית רגיל אינו יכול להאפיל, "שבית בלי אור אינו
שווה כלום" (רמ"א סימן קנד סעיף כז). (67) והיינו, מיד,
לפני שזה יחזיק בו, וראה רש"י שם דיבור המתחיל
בדנפשא. (68) ואין זה יכול להסתמך על חזקת האבות,
שאין היורש יכול לטעון, שהוא רוצה לגור כמו שגרו
אבותיו (הגהות מיימוני).

פרק שמיני

(1) נתבארו משפטי הזיזין שיש לאחד על האחר, והסולמות
והצינורות המקלחות מים, ונעיצת הקורות בכתלים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול למנעו מלהעמיד סולם קטן, כשם שיכול למנעו
מלהוציא זיו (למעלה הלכה א), וראה להלן בסוף ההלכה.
(27) מכיון שהוא קטן, אין בעל החצר מקפיד עליו, ואינו
מוחה. ואין שתיקה זו נחשבת כמחילה, שהיא היסוד של
החזקה. (28) אבל אינו יכול למנעו מלהשאיר את הסולם,
ראה להלן בסוף ההלכה. (29) משנה, שם. (30) והיינו
"סולם צורי" שבמשנה, שם. (31) ראה למעלה הערה כג.
(32) רבינו לשיטתו, שמחילה לבד מספיקה לרכישת חזקה
זו. (33) מסקנת רבינו, ואינה מפורש במקור התלמודי.
(34) כלומר: כל זמן שאינו רוצה לבנות במקום הסולם, אינו
יכול להכריח אותו לסלקו. (35) והוא בכלל מה שאמרו
חז"ל בכמה מקומות: כופין על מדת סדום, שהרי זה נהנה
וזה לא חסר. (36) היינו, להנות במקום הסולם. (37) ואין
כאן משום חיזוק ראייה כמו בזיו (למעלה הלכה א), מכיון
שאינו יכול להשתמש בסולם זה אלא אם נכנס לחצר חבירו,
ועל זה הוא צריך לבקש רשות מחבירו, ואם צפוי לו חיזוק
ראיה, יכול חבירו למנוע זאת ממנו תמיד (מגיד-משנה),
וראה למעלה הערה כה, מה שכתבנו בשם הב"ח.

ח. הרוצה³⁸ להוציא צנור³⁹ על חצר חבירו, כדי
שיקלל שם המים, או שיעשה מזחילה⁴⁰ על פתלו,
כדי שיהיו המים נזחלין ויורדין לחצר חבירו - פעל
החצר מעצב עליו⁴¹. ואם⁴² לא מחה בו - החזיק זה
בצנור⁴³. רצה אחר כך לסתם⁴⁴ הצנור - פעל החצר
מעצב עליו; שפסם שהחזיק פעל הגג לשפוף מימיו
לחצר חבירו, כך החזיק פעל החצר שיהיו מימי גגו
של חבירו באין אצלו לרשותו. רצה פעל הגג לעקר
הצנור מצד זה ולהחזירו בצד אחר⁴⁵, או שהיה ארץ
ורצה לקצרו⁴⁶ - אין פעל החצר יכול לעצב עליו;
שלא החזיק אלא במימי הגג, והרי הם באים אצלו
מפל מקום⁴⁷. וכן⁴⁸ אם רצה פעל החצר לבנות תחת
הצנור - אין פעל הגג יכול לעצב עליו; שאין
הצנור עשוי לתשמיש פזיו, כדי שיהחזיק באויר
החצר⁴⁹, שאינו עשוי אלא לקלוח המים⁵⁰.

(38) שם נח: במשנה. ויוצא גם מהמירא של רב יהודה
בשם שמואל, שם נט. (39) הוא ה"מרוזב" שבמשנה שם,
והוא ה"צינור" שברברי שמואל שם, והוא עשוי כך שמימיו
מקלחין מרחוק לתוך החצר ולא זוחלים על פני הכותל.
וקובעים אותו פעם פה ופעם פה במזחילה (=הוא הצינור
הגדול המחובר לגג). (40) משנה, שם. והוא צינור גדול
נמשך לאורך הכותל, שמימיו נזחלים מעל הגג על פני
הכותל. (41) מכיון שנראה במשנה שם שיש להם חזקה
(ראה להלן) - ודאי יכול לעצב, שכל שיש לו חזקה - יכול
הוא למחות (הגר"א סימן קנא ס"ק כב). (42) משנה, שם.
(43) במשנה, שם: "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה
(ראה להלן), המזחילה יש לה חזקה". ורבינו התחיל בצינור
(=במרזב) ובמזחילה, וגמר בצינור בלבד. וכוונתו לומר
שאפילו צינור יש לו חזקה, וכל-שכן מזחילה, וראה ביאור
הגר"א שם ס"ק כג. [ואין רבינו מחלק במרזב בינו לבין
מקומו, כמו ששנו במשנה שם, משום שרבינו מפרש

הפסקא במשנה: "פחות מטפח אין לו חזקה ואין יכול
למחות", וכדברי רב הונא.

ג. היה¹⁶ הדין שהוציא רחב טפח, ומשוף באויר
חצרו של חבירו ארבעה טפחים¹⁷, ולא מחה בו -
החזיק בו בארבעה על ארבעה¹⁸; ואם רצה להרחיב
את הדין עד שיעשה ארבעה על ארבעה¹⁹ - הרי זה
מרחיב. ואין פעל החצר יכול לבנות באויר חצרו
תחת הדין פלוס, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה
אויר עשרה טפחים²⁰, כדי שישתמש בדין.

(16) שם בגמרא, מימרא של רבי אסי או רבי יעקב בשם רבי
מני, וכפירושה על-ידי אב"י. (17) היינו, זיו שרחבו טפח
וארכו ארבעה. (18) שכיון שנתרצה לו באורך של ארבעה,
שהוא מקום חשוב, נתרצה לו גם ברוחב ארבעה, שאין
מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה (רשב"ם). ורבינו
כאן לשיטתו להלן (פי"א ה"ד) שבנוקים ושעבודים לא
צריך טענה, ומספיקה מחילה או העדר מחאה. ולדעת
הראב"ד, לא החזיק אלא אם הוא מחמת טענה "לפי שזה
מקום חשוב, ואינו נקנה במחילה, אלא דוקא בטענת מכר
או מתנה" (מגיד-משנה). (19) ורק עד ארבעה רוחב ולא
יותר, ואפילו יש באורך יותר מארבעה (מגיד-משנה בשם
רשב"ם). (20) שיעור זה לא נזכר בגמרא, אבל סברא היא,
שהרי דירת-בית היא עשרה טפחים, וכמו כן תשמיש הדין
(מגיד-משנה). והרי"ף כתב שמשאיר לו תחת הדין שיעור
ארבעה טפחים.

ד. המעמיד²¹ סלם קטן²², שאין²³ לו ארבעה
(תוקין) [חוזקין]²⁴, בצד פתלו בתוך חצר של
חבירו²⁵ או בתוך שדהו²⁶ - לא החזיק בנזק זה²⁷;
וכל זמן שירצה פעל החצר - בונה בצד סלם²⁸
ומבטל תשמישו. ואם²⁹ היה סלם גדול³⁰, שיש לו
ארבעה (תוקין) [חוזקין]³¹ או יתר - החזיק; ואם
בא לבנות ולבטלו - פעל הסלם מעצב עליו עד
שירחיק פשעור, שהרי מחלל³² לו להעמיד סלם
גדול. לפיכך³³, כשיבוא פעל הגג להעמיד סלם
גדול - פעל החצר יכול למחות, כדי שלא יחזיק
עליו. אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול
למנעו³⁴; שהרי אומרין לו: אין עליך הפסד פזה³⁵,
כל זמן שתתקנה³⁶ - תטלנו³⁷.

(21) שם נח: במשנה. (22) והיינו "סולם המצרי" שבמשנה,
שם. (23) כפירושה של תלמידי רב ינאי, שם נט.
(24) כ"ה ברמב"ם בדפוס רומי, וכן הוגה בכ"י רומי בגמרא
שם, וכן הוא בעיטור ערך מחאה (דק"ס שם עמוד 180
הערה ח). אבל ברמב"ם כ"י תימן: "חוקים" = חקקים.
(25) וכ"ה בגמרא שם בספרים שלפנינו. והם שלבים = מדריגות.
(26) שסומך את הסולם על כותלו בצד השני, שבתוך חצר
חבירו, וכך פירשו הרשב"ם והרא"ש. וראה בסמ"ע סימן
קנא, ס"ק כט. (27) פירט גם שדה וגם חצר, להורות כי
החצר הוזה דומה לשדה שאין בו חיזוק ראייה, היינו שאין
שם בית (ש"ך שם ס"ק י, בשם ב"ח). שאם לא כן, ודאי

בשני לשונות. (52) שהן יורדין טיפין טיפין על פני הכותל. (53) שהמים יורדים עכשיו במרוכז דרך הצינור, וזה יותר נוח לבעל החצר, ולפיכך הכל מודים בזה שמותר. (54) לפי הלשון הראשון, סובר כן רב יוסף. ואילו לפי הלשון השני, סובר כן גם רב נחמן. (55) שהסיר את הצינור, והמים שוב מתפשטים על פני כל הכותל. (56) כרב יוסף לפי הלשון האחרון, "ועבד עובדא בצריפא דאורבני". (57) בנין, שאין לו גג וראשי הדפנות דבוקות זו בזו, כזה: A. וראה בפ"ד מהלכות סוכה הלכה ז. (58) שמתוך שהגג משופע, יורדים המים במהירות יתר, וכן כתב ר"י מיגאש.

ז. פתל⁵⁹ שפין ראובן ושמעון: אם היו שתפין פה - שניהם משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו פל שהן⁶⁰, וזה חופר מצד זה ומכניס קורותיו. הנה הפתל של ראובן לבדו - אין שמעון יכול להשתמש בו⁶¹. חפר⁶² שמעון בפתל זה, והכניס פה קורה אחת, ושתק⁶³ ראובן ולא מחה בו - החזיק במקום הקורה. אפלו היתה קטנה, ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה ועבה - מחליפה⁶⁴. היתה⁶⁵ הקורה סבת עראי⁶⁶: כל שלשים יום - לא החזיק פה סתם, שהרי ראובן אומר: לא מחלתי והנחתיו, אלא מפני שהוא עראי; לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה עראי. ואם⁶⁷ סבת ימי החג היא: כל שבועת ימי החג⁶⁸ - לא החזיק; לאחר⁶⁹ שבועה - החזיק. ואם⁷⁰ חפר ראש הקורה בפתל בטיט⁷¹ - מיד החזיק. והוא⁷² שביא ראיה שראובן סיע עמו, או ראה ולא מחה.

(59) בבא-בבא-בבא-בבא. (60) אף אם כבדים הם, אבל לא יותר על המדה, והולכים בזה אחר המנהג (רמ"א סימן קנג סעיף יד). (61) פשוט. וכן נראה במשנה שם, ובגמרא שם ו. כמימרא של רב נחמן שתוכנה הובא להלן. (62) שם ו. וראה למעלה הערה נ. (63) רבינו לשיטתו, שבחזקות אלו אין צורך לא בשלש שנים ולא בטענה (מגיד-משנה). (64) כלשון שני של רב נחמן, וכרב יוסף. (65) שם ו: מימרא של רבינא. (66) סוכה קייצית שעשויה לצל בלבד (שם. (67) שם. (68) שבועה לאו דוקא, אלא שמונה, שהרי בשמיני-עצרת אינו יכול לסתרה (הגהות מיימוניות בשם 'תוספות'). (69) מפני שסוכה זו נעשתה לשם חג, ועכשיו לא צריך יותר לסוכת חג, ואם כן ברור שדעתו לקבע, או אולי לסוכת החג לכל שנה ושנה. מה-שאיין-כן בסוכת צל, שאין דרכה אלא לשלשים יום, וראה ברש"י שם ד"ה ואי סוכה דמצוה. (70) שם. (71) שזה סימן ברור שכוונתו לקבע. (72) תוספת של רבינו בהתאם לשיטתו. ומקור דבריו בבא-בבא-בבא-בבא. (הגר"א שם ס"ק מז).

ח. מי⁷³ שהחזיק בפתל זה בקורה אחת - אינו יכול להחזיק בקורה שניה; שהרי לא מחל לו אלא על האחת. פמה דברים אמונים? פשהודה שאין הפתל זה⁷⁴ שלו, אלא חפרו מחל לו על הכנסת קורה זו;

משנתנו לענין חזקת בעל החצר, אם בעל הגג רשאי לעקור את המרזב ממקום למקום או לקצרו כדלהלן, ולא בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה להלן). ומתוך זה, שאנו דנים אם בעל הגג יכול לעקרו או לקצרו, אנו למדים, שבעל החצר ודאי אינו יכול לעקרו, ואולי גם לא לשנותו ממקום למקום, הרי שבעל הגג החזיק בצינור. (44) שם נט. מימרא של רב יהודה בשם שמואל. (45) רבינו מפרש מה שאמר (שם נח:): רב יהודה בשם שמואל, בפירושו למשנה שם "המרזב אין לו חזקה ויש למקומו חזקה": "הכי קאמר, המרזב אין לו חזקה מרות אחת (שאפשר להחזירו בצד אחר), ויש למקומו חזקה משתי רוחות" (שאי-אפשר לעקרו לגמרי) - שאין המדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (כמו שפירש הרשב"ם), אלא בחזקת בעל החצר על בעל הגג (וכמימרא של שמואל שם נט. שהובאה למעלה). ולפי"ז ברור הדבר כי לבעל הגג יש חזקה על המרזב, ובעל החצר אינו יכול לעקרו ואולי אף לא להחזירו מצד לצד (ראה למעלה הערה מב). אלא שהראב"ד השיג על רבינו והעיר עליו: הלא הלכה זו רב יהודה אמרה בשם שמואל, ואם כן האיק אפשר לפרשה במשנתנו? (46) כן מפרש רבינו בדברי רבי חנינא (שם נח:): בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם היה ארוך מקצרו, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו" - שאף לפי דבריו אין המדובר בחזקת בעל הגג אלא שוב בחזקת בעל החצר, כנ"ל. "והמזחילה יש לה חזקה", כלומר: אם בעל הגג רוצה לקצר את המזחילה כדי למעט את מימיו של בעל החצר - בעל החצר מעכב עליו. ועיין ראב"ד. (47) לא כתב רבינו אלא צינור בלבד, אבל במזחילה מעכב בעל החצר שלא להחזירו ושלא לקצרו, כנ"ל. (48) שם מדברי רב ירמיה בר אבא בפירושו למשנה הנ"ל: "המרזב אין לו חזקה, שאם רוצה לבנות תחתיו בונה, ויש למקומו חזקה, שאם בא לעוקרו אינו עוקרו". [וכאן גם רבינו מודה שהמדובר בחזקת בעל הגג על בעל החצר (ראה למעלה). ומזחילה יש לה חזקה, שאם יבנה בעל החצר יערער יסודות המזחילה הבנויה על-פי הרוב באבן וטיט. ולכן לא הזכיר רבינו אלא צינור ולא מזחילה, והראב"ד חשב, כנראה, שגם בנ"ל זו מתפרשת בחזקת בעל החצר על בעל הגג, ולכן שאל: מה לו לבעל החצר, אם בעל הגג עצמו רוצה לערער בנין המזחילה שלו?]. (49) כמבואר למעלה הלכה א. והמדובר בצינור שגדלו טפח (ראה למעלה הלכה ב, שגם ב"זי הדין כן). וראה בסמ"ע סימן קנג ס"ק כא. (50) ואין הבנין מפריע לזה. מה-שאיין-כן ב"זי, שצריך לתלות עליו.

ו. מי⁵¹ שהוריד מי גגו על חצר חבירו, ולא מחה בו, והחזיק בדבר זה: אם המים מנטפין⁵², ורצה לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור - עושה⁵³. וכן⁵⁴ אם היו באין דרך צנור ממקום אחר, וחלקן⁵⁵ על רחב הפתל והחזירן נוטפין - עושה. ואפלו⁵⁶ לבנות על גגו פמין צריף⁵⁷, עד שירדו המים במהרה⁵⁸ לחצר חבירו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה לירד לחצר חבירו.

(51) בבא-בבא-בבא-בבא. ויכוח בין רב נחמן ורב יוסף, שנמסר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קנג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

49 בור זה או מקנה המים זה או פתל האמה מצד
50 חברו, כדי שלא יכליעו המים¹² ויזיקו¹³ פתל חברו.

51 (2) במשנה (בבא-בבא יז.): "לא יחפור אדם בור סמוך
52 לבור של חברו ולא שיח ולא מערה ולא אמת המים ולא
53 נברכת כובסין אלא-אם-כן הרחיק מכותל חברו שלשה
54 טפחים וסד בסיד". ופירש הראב"ד (ב'שיטה מקובצת' שם
55 יט.) שהמשנה הנ"ל מחולקת לשתי בבות: א. "לא יחפור
56 אדם בור סמוך לבורו של חברו". ב. "ולא שיח ולא מערה
57 וכו' וסד בסיד". והבבא הראשונה עוסקת בבור שאין בו
58 מים, אלא שמכין שהבור הוא עמוק מדיק בחפירה,
59 ועל זה אמרו שם: "כל מרא ומרא דקא מחית, קא מרפית
60 לה לארעאי" (= כל חפירה וחפירה שאתה מכה, אתה
61 מרפה את קרקע). ובבבא זו לא נזכר "וסד בסיד", כיון
62 שאין מתונא (= לחות מים) אלא נדנוד על-ידי החפירה
63 בלבד. ואילו הבבא השניה בדבר שיח ומערה, שאינם
64 עמוקים ואין חפירתם מזקת כל כך, מדובר כשיש בהם מים,
65 ועל זה אמרו (שם יט.): "רישא היזיקא דמתונתא" (=)
66 ברישא, ההיזק משום לחות המים). ולפיכך צריך גם הרחקה
67 שלשה טפחים וגם לסוד בסיד. ומה שאמרו בגמרא (שם
68 יז:) "אמר רב יהודה, מכותל בורו שנינו" אין זה אלא על
69 הבבא הראשונה, אבל הבבא השניה שנזכר בה "מכותל
70 חברו" מדובר בכל כותל בנין, וכנראה שזוהי גם דעת רבינו
71 כמו שיבואר להלן (דגל ראובן' חלק שלישי סימן מ).
72 רבינו שינה מדרכו של התנא. שחילק המשנה לשתי
73 בבות, ודיבר בבבא הראשונה בבור שאין בו מים, שאין בו
74 צורך לסוד בסיד - אלא כלל בור ושיח ומערה וכו' והמדובר
75 בבור שיש בו מים, כמו שיח ומערה ואמת המים וכו', וכמו
76 שמסיים בסוף: "כדי שלא יכליעו המים וכו'". ודין בור
77 שאין בו מים הביא להלן הלכה י, עיין שם (דגל ראובן'
78 שם). (4) אף הוא מין בור, שהוא ארוך ואינו עמוק כל-כך
79 כמו בור. (5) אף היא כבור, אלא שהיא מרובעת ומכוסה
80 בתקרה. (6) תעלה שרחבה אמה. (7) במשנה: "נברכת",
81 והיא חפירה בקרקע, ובה מתקבצים מי הגשמים. ויש צורך
82 לפרט אמת המים לחוד ובריכה לחוד, שבאמת המים, המים
83 נגזרים תמיד. ובבריכה המים נקווים ועומדים, ויש בכל
84 אחד מהם חיוב ושלילה (גמרא שם יט.). וראה פירוש
85 המשניות לרבינו. (8) בגמרא שם יט, חילקו בין "מחמצין"
86 המתאים לזה שהובא כאן, לבין "נדיין" שדינו הובא להלן,
87 הלכה ה. (9) היינו כותל בנין של חברו, וראה למעלה
88 הערה א. (10) כן הוא בדפוס רומי, וכעין זה בכ"י תימן,
89 וכן נכון. (11) "ו" החיבור מורה, שצריך שני דברים: גם
90 הרחקת שלשה טפחים, גם לסוד בסיד. וכן הוא בגמרא שם
91 יט. "פשיטא, דוסד בסיד, תנן". כלומר, שצריך שניהם,
92 ואע"פ שדחו זאת בסוגיא הנ"ל - סובר רבינו שאין
93 להתחשב עם הדיחוי, וה"פשיטא" הנ"ל נשארת בתקפה.
94 (12) שם יט. וראה למעלה הערה א. (13) וצריך לומר שזהו
95 כמו נזק בידים, שהרי בלי זה אנו פוסקים כרבי יוסי, שעל
96 הניזק להרחיק את עצמו, וראה דברי רבינו להלן בפרק י
97 הלכה ה.

98 ב. מרחיקין¹⁴ את הגפת¹⁵ ואת הזפת¹⁶ ואת המלח
99 ואת הסיד ואת הסלעים¹⁷ מפתלו של חברו שלשה

1 אכל אם טען: שפחל זה⁷⁵ שפתף אני⁷⁶, הואיל
2 והשתמש בה בקורה אחת - נאמן⁷⁷, ומשתמש
3 בכלן, אחר שישבע שבועת הסת⁷⁸ שהוא שפתף בכל
4 הפתל.

5 (73) אין מקור מפורש להלכה זו, אך היא יוצאת מהוכח
6 שבין רב נחמן ורב יוסף (שם ו.) אם מחזיקים מקורה קטנה
7 לכבדה (ראה למעלה) - הרי שאף המיקל לא היקל אלא
8 באופן זה, אבל לענין הכנסת קורות נוספות - לא נחלקו
9 (מגיד-משנה). (74) בכ"י תימן: "הכותל הזה". (75) שעד
10 עכשיו היה בחזקת השני (כסף-משנה). (76) מתחילת
11 בנייתו (מ"מ). וראה להלן. ובכ"י תימן: בו. (77) מיד,
12 ואינו צריך חזקת ג' שנים, כיון שטוען שהוא שותף מתחילת
13 הבנייה (מגיד-משנה), ומקור להלכה זו מה שאמרו (בבא
14 בתרא ו.): "אמר רב הונא, בי כוי לא הוי חזקה", וזוהי
15 ההלכה המבוארת להלן: "היו קורותיו של ראובן בתוך
16 הכותל וכו'", ולדעת רבינו שאם החזיק בקורה אחת אינו
17 יכול להחזיק בקורה שניה, כנ"ל, מה חידוש יש כאן בדין
18 זה של "בי כוי" שעוד לא נשתמש כלל בכותל? אלא
19 על-כרחנו שכאן מדובר בטענת שותפות, ומשמענו בזה
20 שכל זמן שלא השתמש אין לו חזקה - הרי שאם כבר
21 השתמש יש לו חזקה (הגר"א סימן קנג, ס"ק מט.).
22 (78) כדין כל מחזיק בקרקע שלש שנים, וטוען שלקחה
23 (פי"א מהלכות טוען ונטען הלכה א.).

24 מ. היות⁷⁹ קורותיו של ראובן פתוף הפתל⁸⁰, ובצד
25 שמעון מקומות חפורין להכניס⁸¹ בהן ראשי
26 הקורות - לא החזיק⁸² בהן שמעון להכניס בהם⁸³
27 קורות, ואינו יכול לטען שהוא שפתף בו. שהרי אין
28 לו בו תשמיש⁸⁴, ויכול⁸⁵ ראובן לטען: שאני חפירתי
29 מקומות אלו בצדף, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה
30 ממני או שתבקש ממני ואמחל לך, ותכניס הקורות
31 בלא חפירה בפתל, כדי שלא יתמטמט⁸⁶ פתלי בעת
32 חפירה.

33 (79) שם, מימרא הנ"ל של רב הונא. (80) ובזה הוחזק
34 הכותל בשלו. (81) מוכנות להכניס, אבל זה עדיין לא
35 הכניס. (82) מטעם מחילה, לפי שלא היה לו עדיין מה
36 למחול ונגד מה למחות. (83) בכ"י תימן: בהן.
37 (84) כנ"ל, שהמדובר בטענת שותפות. (85) כן הוא שם,
38 בסוף דברי רב הונא. (86) יתמוטט. ובכ"י תימן:
39 "יתנדנד".

פרק תשיעי

40 (1) נתבארו קצת מן הדברים שאין אדם רשאי לעשות בתוך
41 שלו סמוך לרשות חברו כדי שלא יזיק את חברו, אם
42 בששניהם שווים כאחד, אם כשהאחד בעל עלייה והשני
43 בעל הבית התחתון. ולא נשלמו.

44 א. לא יחפור אדם² בור³ ולא שיח⁴ ולא מערה⁵, ולא
45 יביא⁶ אמת המים, ולא יעשה בריכת⁷ המים לשרות⁸
46 בה בגדים לכבס, בצד פתלו⁹ של חברו¹⁰, אלא אם
47 כן הרחיק מפתל שלשה טפחים, ויסיד¹¹ בסיד לכתל

קנד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51 זו, שהעליונה קצרה מהתחתונה טפח. (29) הוא "הרכב"
52 שבמשנה, שם. (30) שם יח. ובאופן שהריחיים גדולים ויש
53 בהם תנודה רבה. (31) באופן שאין תנודה גדולה, כגון
54 בריחיים קטנים (שם כ:).

55 ד. מרחיקין³² את התנור מן הפתל שלשה טפחים
56 מקרקעיתו³³, שהן ארבעה משפתו³⁴, כדי שלא יחם
57 הפתל.

58 (32) סוף המשנה, שם. (33) הוא "הכליא" שבמשנה.
59 (34) שהתנור רחב מלמטה ועולה ומתקצר, ושפתו העליונה
60 פחותה מן הקרקעית טפח.

61 ה. אכן³⁵ שהפובס מכה בגדים עליה עד שיתלבנו -
62 צריך להרחיק אותה ארבע אמות מפתל של חבירו;
63 שבעת שהפובס מכה עליה, המים נתזין³⁶ ומזיקין
64 לפתל³⁷.

65 (35) ברייתא ומימרא של רבה בר אבוא (שם יט.). (36) ואז
66 הם נתזין אף למרחוק, ולפיכך צריכה הרחקה יותר גדולה.
67 בניגוד ל"נברכת הכובסין" שבמשנה (שם יז.) ששורים בה
68 הבגדים שאין צורך להרחיק אלא שלשה טפחים בלבד,
69 כמבואר למעלה הלכה א (גמרא שם יט.). (37) מכיון
70 שכאן לא הבדיל רבינו בין כותל אבנים לכותל לבנים (כמו
71 שחילק להלן הלכה ו) - נראה שכאן אין חילוק בדבר
72 (מגיד-משנה), וראה הגהות מיימוניות שיש חולקים בזה.

73 ו. לא³⁸ ישתין אדם מים בצד פתלו של חבירו, אלא
74 אם בן הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים
75 אמורים? בכתל לבנים; אבל בכתל אבנים³⁹ - ירחיק
76 טפח. ואם היו האבנים⁴⁰ צחיח⁴¹ סלע - משתין⁴²
77 בצדו בלא הרחקה.

78 (38) תוספתא בבא-בבא פ"א, הובאה שם יט: (39) שהם
79 חזקים יותר. (40) שאבנים אלו, מהם עשוי הכותל, הם
80 ממין הסלע. ולרש"י שם פירוש אחר, וראה ביאור הגר"א
81 סימן קנה, ס"ק לז. (41) יבש מאוד, ואין הרטיבות מזקת
82 לה כלל. (42) כנראה מלשון רבינו שרק להשתין מותר,
83 אבל גומא של מי רגלים צריך להרחיק. אך אין זו דעת
84 ה"בית יוסף" לפי רבינו, וראה סמ"ע שם ס"ק כב.

85 ז. מרחיקין⁴³ את הסלם מהשוכה ארבע אמות, כדי
86 שלא תקפץ הנמיה⁴⁴ בעת שמיניח הסלם⁴⁵, ותעלה
87 לשוכה ותאכל הגוזלות⁴⁶.

88 (43) שם כב: במשנה. (44) חיה קטנה, הטורפת עופות.
89 (45) שאז נקרא זה מזיק בידים, שגם רבי יוסי (שרבינו פוסק
90 כמותו, לקמן פ"ה ה"ה) מודה בזה. (46) אם כי אין זה אלא
91 גרם נזק בלבד, והגורם נזק פטור מלשלם - לא פטורוהו אלא
92 כשכבר עשה ההיזק, אבל לעשות לכתחילה ההיזק - אסור
93 (בגמרא שם). [והמדובר כשהנמיה אינה של בעל הסולם,
94 שאם היא שלו, חייב הוא על נזקה כדין שורו שהזיק, ראה
95 פ"א מהלכות נזקי ממון הלכה א].

96 ח. ומרחיקין⁴⁷ את הפתל מן המזחילה⁴⁸ של חבירו

1 טפחים, או¹⁸ סד בסידי. ומרחיקין¹⁹ את הזרעים²⁰
2 ואת המחרשה²¹ ואת הגמא²² שמתקבץ בה מימי
3 רגלים²³ מן הפתל²⁴ שלשה טפחים²⁵.

4 (14) המשך המשנה, שם. (15) "פסולת הזיתים, אחרי
5 שמוציאין את השמן" (רבינו בפירוש המשניות). [ובמסכת
6 שבת פ"ד משנה א, כתב רבינו: "וכן פסולת השומשמן".
7 וכן בגמרא שם מז: וראה בפ"ד מהלכות שבת הלכה א
8 והערה ב.]. (16) בכ"י תימן: "הזבל" (וכן הוא במשנה,
9 שם). וכן הגיה מרכבת-המשנה מדעתו, וראה לחם-משנה.
10 וכל אלו מקלקלים את הכותל מחמת החום שבהם, ראה
11 בהלכות שבת שם. (17) והם מחלידים את האדמה מתחת
12 לכותל, והופכים אותה עפר תיחוח (שם יט. ב'תוספות' ד"ה
13 משום, בשם ר"ח.). (18) כאן ברור, שמספיק אמצעי אחד
14 אף לרבינו. בגירסתנו מפורש במשנתנו שם: "או סד בסידי",
15 ואף לדברי ה'תוספות' (שם ד"ה וסד בסידי) שהעלו מתוך
16 דיון את הגירסא: "וסד" (=ב"ו"ו" החיבור) - יוצא מפורש,
17 מתוך השקלא וטריא בגמרא יט. שכאן מספיק אמצעי אחד.
18 וראה בלחם-משנה למעלה הלכה א. (19) אף זה, המשך
19 המשנה שם. (20) בשקלא-וטריא בגמרא שם, סמכו את
20 הטעם של כל הבבא הזאת: משום רטיבות. אך בזרעים,
21 נאמר טעם מיוחד, והוא: "שמחלידים את הקרקע ומעלים
22 עפר תיחוח" (שם יט:). וכתב רבינו בלשון כללית, כי
23 המדובר גם כשזרעו במפולת יד, בלי מחרישה, שהרי אז יש
24 טעם אחר לאסור, כמו שהעלו בגמרא. וראה בלחם-משנה.
25 (21) בגמרא שם, ציינו, שמדובר כאן בחרישה לאילנות,
26 ובארץ ישראל, שאין צורך בבריכת מים, כי אחרת הרי יש
27 נימוקים אחרים לאסור. ורבינו כתב בלשון סתמית, הכוללת
28 כל המקרים, וראה לחם-משנה. (22) במשנה, שם: "מי
29 רגלים". ובגמרא (שם יט:). פירשהו לדעת רבה בר בר חנה,
30 המתיר להשתין מים בצד כתלו של חבירו, ב"שופכין".
31 ופירשה רבינו "גומא" (דלא כרש"י ור"י מיגאש שפירשו
32 שמקבץ מי רגלים ושופכם בבת אחת). ואע"פ שרבינו פסק
33 (להלן הלכה ו) שלא כרבה בר בר חנה, אלא "לא ישתין
34 אדם מים בצד כתלו של חבירו אלא-אם-כן הרחיק ממנו
35 שלשה טפחים" - כתב רבינו כאן "גומא" משום שכותל
36 האמור כאן כולל גם כותל-אבנים שהמשתין מים אצלו אין
37 צריך להרחיק אלא טפח אחד בלבד (ראה להלן שם), ואילו
38 ב"גומא" צריך להרחיק גם ממנו שלושה טפחים (כסף-
39 משנה בשם המגיה). (23) ודוקא מי רגלים, אבל לא סתם
40 מים, ואין זה דומה לבור ונברכת הכובסין, שהם תדירים
41 יותר (מגיד-משנה). (24) והיינו גם כותל-אבנים, ראה
42 למעלה הערה כ. (25) ולא הזכיר רבינו "סיד". וכן אינו
43 במשנה שם. ועיין ב"טור" סימן קנה, ובהגהת הרמ"א שם
44 סעיף ה, וביאור הגר"א שם סעיף-קטן יד.

45 ג. מרחיקין²⁶ את הרחים [מן הפתל] שלשה טפחים
46 מן הרחים המתונה²⁷, שהן²⁸ ארבעה מן
47 העליונה²⁹, כדי שלא יניד אותה³⁰, או כדי שלא
48 יבהלנו בקול הרחים³¹.

49 (26) המשך המשנה, שם. (27) הוא "השכב" שהוזכר
50 במשנה. (28) שהריחיים מורכבות משתי אבנים זו על גבי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבתמא נשתעבדו להם ארבע אמות קרקע חוץ מן הכותל לשם דוושא (מגיד-משנה). (60) שם, בדברי רב ורבי אושעיא. (61) מתוך שלא מרבים ללכת בגינה בפנים, צריכה היא דישא מבחוץ (רש"י שם ד"ה אלא כותל גינה). (62) רבי אושעיא, ולפי הכרעת רבי יוסי בר חנינא, אף לרב. (63) שעדיין לא הספיקו לדוש כהוגן את הקרקע, ונקראת חדשה עד חמשים שנה (רמ"א סימן קנה סעיף יג, וראה סמ"ע שם ס"ק לג). (64) כתב הראב"ד שסברא יפה היא, ולפי נוסחת ר"י מיגאש, שהובאה למעלה: "הכי קתני, מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו בארבע אמות" - מפורש בגמרא שהכותל של חברו היה ארבע אמות, הרי שאם היה פחות מארבע אמות - אין בו דין "דוושא" (הגר"א סימן קנה ס"ק לו, וראה במגיד-משנה).

י. מי⁶⁵ שפא לחפור בור⁶⁶ בסוף שדהו לסמך למצר חברו⁶⁷; אם שדה חברו אינו עשוי לבורות⁶⁸ - סומך, ואינו יכול למחות בידו⁶⁹. ואם ימלך חברו לחפור בור בצדו - צריך להרחיק מן פתל הבור שלשה טפחים, עד שיהא בין חלל שני הבורות שלשה טפחים⁷⁰. ואם⁷¹ היתה שדה חברו עשויה⁷² לבורות - אינו סומך⁷³, עד שירחק⁷⁴ מן המצר שלשה טפחים ויחפור. וכשיבוא חברו לחפור - ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור.

(65) בבא-בבטרא יז: (66) היינו בור בלי מים, וכל ההיזק הוא עצם החפירה בלבד, וראה למעלה הערה א. (67) לגבול חברו. ולחבירו אין שם בור. (68) שהוא בית הבעל, שדי לו במי גשמים, ואין משקים אותו בידים. (69) בטענה, שמא ימלך וירצה פעם לחפור בור. (70) כיון שהראשון עשה כדיו, וסמך בהיתר - צריך השני להרחיק כשיעור, וכן כתבו 'תוספות' (שם יז: ד"ה אביי). ויש אומרים, שזה יכול לטעון שאינו מחוייב לסבול בגלל זה, שוויתר מקודם ונתן לזה לחפור בלי הרחקה (מגיד-משנה). (71) כרבא ולא כאבוי, וכפי הלשון השני. (72) כגון בית השלחין, שצריך להשקות אותה בידים. (73) מכיון שלא הזכיר רבינו דין סמיכה למצר כשאין עוד הניזק שם, אלא בבור בלבד ולא ביתר ההרחקות - סובר המגיד-משנה (למעלה הלכה ד) שרק בבור הלכה כרבא, ולא ביתר ההרחקות, לפי שהלכה כרבי יוסי שעל הניזק להרחיק את עצמו, ורק אם זהו "גירי דיליה" (=חיצו של המזיק), אז חייב הוא להרחיק, וכל זמן שאין הניזק קיים, אי-אפשר לומר שאלו הם חצים שלו, ורק בבור אמרו בגמרא שעצם החפירה מזיק לקרקע חברו, אפילו אם אין לחבירו בה לא כותל ולא בור, וראה 'תוספות' שם יז: ד"ה לא יחפור, והגהות מיימוניות כאן אות ב, ולחם-משנה כאן. (74) לא הזכיר כאן רבינו ענין הסיד כמו בהלכה א, לפי שכאן מדובר בבור ריק שאין בו מים, שהוא עשוי לתשמישים אחרים, וכל ההיזק אינו אלא החפירה. וזוהי הבבא הראשונה שבמשנה, בתחילת פרק לא יחפור, ראה למעלה הלכה א והערה א.

יא. הפית⁷⁵ והעליה של שנים⁷⁶ - לא יעשה פעל הפית תנור בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו⁷⁷

1 ארבע אמות, פדי שיהיה מקום⁴⁹ לבעל המזחילה
2 לזקף⁵⁰ סלם ולתקן⁵¹ מזחילה שלו, הואיל⁵² והחזיק
3 בה⁵³.

4 (47) המשך המשנה, שם. (48) הצינור הגדול המחובר מסביב לגג, ובו יורדים המים מן הגג אל החצר דרך הצינור הקטן. וראה למעלה פ"ח הלכה ה. (49) ואם כי למעלה שם מבואר שלא אסרו לבנות מתחת למזחילה אלא כדי שלא יערער את הבנין - כל זה אינו אלא בבונה תחתיה, שאינה מפריעה לזקיפת הסולם, אבל בנייה בשטח הסמוך למזחילה, מפריעה לזקיפת הסולם (מגיד-משנה). (50) להעמיד. (51) לנקות את המזחילה מהלכלוך והצורות הנופלים בה, שמעכבים את קילוח המים. (52) ורבינו לשיטתו, שלא צריך בענינים אלו לא טענה ולא חזקת שלש שנים, בניגוד לשיטת ראשונים אחרים. (53) ואף שלא החזיק אלא במזחילה, ולא בשטח שמסביב לה - אם לא נתן לו האפשרות לתקן את המזחילה, תתקלקל ולא יהנה ממנה כלום (מגיד-משנה). ואין כאן משום הרחקת נזק, שהרי אין כאן היזק מיידי.

19 ז. ראובן⁵⁴ שיהיה פתלו סמוך⁵⁵ לכתל שמעון⁵⁶ במין
20 גם⁵⁷, וכא ראובן לעשות פתל שני כנגד פתל
21 שמעון, עד שיעשה השלשה פתלין במין בי"ת -
22 הרי שמעון מעכב עליו, עד שירחק מנגד⁵⁸ ארבע
23 אמות; פדי שיהיה המקום בין שני הפתלים רחב,
24 פדי שידושו⁵⁹ בו רבים ותתחזק הארץ. במה דברים
25 אמורים⁶⁰? בכתל גנה⁶¹ או⁶² בכתל חצר בעיר
26 חדשה⁶³; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, ובונה
27 כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ פתל
28 שמעון שבונה כנגדו ארבע אמות - אינו מרחיק,
29 אף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל שהוא
30 פחות מארבע אמות אינו צריך חזק הארץ⁶⁴.

31 (54) שם כב. במשנה: "מי שהיה כותלו סמוך לכותל חברו
32 - לא יסמוך לו כותל אחר, אלא-אם-כן הרחיק ממנו ארבע
33 אמות". ובגמרא שם הקשו: "וקמא היכי סמך?" (=הכותל
34 הראשון האין סמך), ומתוך רבא: "הכי קתני, מי שהיה
35 כותלו סמוך לכותל חברו בארבע אמות - לא יסמוך לו כותל
36 אחר" (כן הנוסחא שם בכ"י מינכן, ובפירוש ר"י מיגאש
37 ובעוד כמה מקורות. ראה בדקדוקי סופרים שם, ולא גרסינן
38 "ברוח ארבע אמות ונפל"). ובפירוש ר"י מיגאש: "שרוחב
39 כותלו סמוך לאורך כותלו של חברו (כמין גאם, וכמו שכתב
40 רבינו כאן ובפירוש המשנה) לא יסמוך לו כותל אחר כנגד
41 ארכו, כנגד אורך כותלו של חברו לעשות ממנו (בית)
42 [בית]" (כדברי רבינו, ועיין מגיד-משנה וסוף-משנה
43 והגר"א סימן קנה, ס"ק לב). (55) ומן הצד לא צריך
44 הרחקה, שאין בו משום חוסר דוושא (=דריסה), גמרא הנ"ל.
45 (ועוד שם: "הכא במאי עסקינן, מן הצד"). (56) ולשמעון
46 היה מותר לבנות כותל זה, כיון שכותל של ראובן לא היה
47 אז, וראה להלן הערה ע. (57) אות יוונית, דומה ל"ך"
48 עברית. (58) מכנגד כותלו של שמעון. (59) שידרסו. ויש
49 מפרשים, שהמדובר כאן כשקנו שניהם הקרקע מן המלך,

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קנין - הלכות שכנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יפתח", ולפיכך כתב ה'טור' (סימן קנה) בשם הרשב"ם 49
שאפילו אם היתה לו חנות של נחתומים או של צבעים 50
בבית אחר, אסור לפתוח אותה חנות לבית שתחת האוצר, 51
שההבל עובר ממקום למקום. וכן הביא הרמ"א (שם), סעיף 52
ב בהגהה). ורבינו שינה מלשון המשנה, וכתב "יעשה", ולא 53
כתב "יפתח". ולפי"ז יתכן שדווקא לעשות בה אסור, אבל 54
לפתוח חנות אחרת לבית שתחת האוצר - אין אסור. 55
(94) במשנה, שם: "חנות של נחתומין". (95) מעבדה 56
לעשיית צבע, שגם בה מסיקים הרבה. ובמשנה שם: 57
"[חנות] של צבעין". (96) שחת, תבואה שלא הביאה 58
שליש, והיא כרפת בקר (מימרא של רב ששת, שם). 59
(97) כנראה שאף מרפת בקר עולה הבל, אלא שבה יש גם 60
ריח רע, ראה לחם-משנה. (98) כן כתבו גם ה'תוספות' 61
(שם יח, ד"ה לא יפתח). ולא כרש"י (שם ד"ה אוצר) 62
שפירש: "שהעשן קשה להם". (99) אף יין של חוץ-לארץ 63
בכלל שהחום מזיק לו (מימרא של רב יוסף שם), וראה 64
להלן. (100) משנה וברייתא שם. (101) שהיין הישראלי 65
הוא חריף, ואין החום מפסידו ואדרבא עוד משביחו, 66
משא"כ ביין מחו"ל, שאף חום הנר מזיק לו (שם). 67
(102) במשנה וברייתא שם. (103) שריחה רע. והשמיט 68
רבינו כאן "אספסתא", שאע"פ שדומה לרפת בקר לענין 69
החום - אינה דומה לענין ריח רע (לחם-משנה, וראה 70
בסמ"ע שם ס"ק ח). (104) ברייתא שם. (105) בברייתא 71
שם לא נזכרה אלא רפת בקר. אך אותו הטעם הוא ביתר 72
הדברים. וכן כתבו גם ה'תוספות' (שם יח. ד"ה ואם היתה). 73
(106) בברייתא שם, נאמר: "אם היתה רפת בקר קודמת 74
לאוצר - מותר". הרי שאף לאחר שזה פתח את האוצר, אינו 75
צריך זה לסלק את הרפת. 76

יג. כבוד¹⁰⁷ בעל הבית ורבי¹⁰⁸ עלייתו, או¹⁰⁹ שרפה¹¹⁰
בה חלונות¹¹¹, כדי לעשות בו אוצר, וקדם זה ועשה
תנור קדם שייכנס פירות לאוצר; או¹¹¹ שהתחיל
לאצר שומשמיין¹¹² או רמונים או תמרים וכיוצא
בהן¹¹³, וקדם זה ועשה התנור קדם שאצר התמין;
או¹¹⁴ שעשה בעל החנות¹¹⁵ מחלה¹¹⁶ על גבה
להבדיל בין החנות ובין האוצר - בכל אלו בעל
אוצר מעכב עליו¹¹⁷, ואם עבר ועשה תנור וכיוצא
בו - אין בעל האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו.

(107) שם כ: שורה של בעיות, שלא נפתרו. (108) זילף
מים על פני הרצפה. (109) גם זו בעיא שם, ושתייה של
אביי. (110) והאוצר זקוק להרבה אור לחלונות.
(111) בעיא של רב הונא בריה דרב יהושע, שם. (112) אין
בגירסא שלנו בגמרא שם. (113) שאין החום מזיק להם
(סמ"ע שם ס"ק י). (114) אף זו היא בעיא של אביי, שם.
(115) ובקודמים עשה הכל בעל האוצר. (116) זהו פירושו
של רבינו ל"בנה עלייה על גבי ביתו" (שם). וכן פירשו ר"ח
ור"י מיגאש (מגיד-משנה). ורש"י פירש שבעל האוצר בנה
אותה, עיין שם. (117) שכולן בעיות שלא נפתרו: בכיבד
ורביב וריבה, מי מהם זכה להיות הראשון ומי הוא השני.
ומספק אין לו לעשות לכתחילה, ואם עבר ועשה אין
מבטלים מעשיו מספק.

גבה⁷⁸ ארבע אמות⁷⁹. וכן⁸⁰ לא יעמיד בעל העליה
תנור, עד שיהיו תחתיו מעזיבה⁸¹ שלשה טפחים⁸².
ובכירה⁸³ - טפח⁸⁴. ואם⁸⁵ תנור של נחתומים⁸⁶ הוא
- צריך שיהא תחתיו ארבעה טפחים. ובכירה של
נחתומין - שלשה טפחים. ואף על פי שהרחיק
השעור⁸⁷, אם יצאת האש והזיקה - משלם מה
שהזיקה⁸⁸, כמו שיתבאר⁸⁹ במקומו⁹⁰.

(75) שם כ: במשנה. (76) ושניהם מעכבים זה על זה, וכן
פירשו ה'תוספות' בבא'קמא סא: ד"ה לא יעמוד אדם (ולא
כפירוש רש"י שם ד"ה לא יעמיד, שבני העיר מעכבים,
והיינו, שהבית הוא כולו של אדם אחד). (77) היינו, מפי
התנור עד התקרה (רש"י לב"ב שם, ד"ה אלא אם כן).
(78) חלל ריק (רש"י שם). (79) שלא תשרף התקרה (רש"י
שם). ואם לא הרחיק כשיעור הנ"ל, הרי הוא כמזיק בידים
(קצות החושן' סימן קנה ס"ק א, וראה עוד להלן הערות פד,
פה, פז). (80) משנה, שם. (81) הטיח של התקרה.
(82) וכמו כן ארבע אמות למעלה ממנו, שלא תשרף התקרה
(רש"י שם ד"ה עד שיהא תחתיו). (83) הוא "בנין עשוי
לבשל, ששופתין בו שתי קדרות" (פירוש המשניות לרבינו),
ואין האש גדולה כל-כך. (84) למטה. אבל למעלה, צריך גם
בכירה ארבע אמות (סמ"ע סימן קנה ס"ק ב). (85) ברייתא
שם, וכפי שפירש אותה אביי, שלא תהא סותרת את משנתו.
(86) שמסיקים בו ביתר תדירות (רש"י שם ד"ה בדנחתומין).
(87) ואינו כמזיק בידים (ראה למעלה הערה עו). (88) כדעת
חכמים במשנה שם, ולא כרבי שמעון. וכן פסק הרי"ף שם.
(89) ואע"פ שאם "הרחיק האש כראוי ועברה והזיקה - פטור, שזו
מכה בידי שמים היא" (פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה ב),
כרבי שמעון בבבא'קמא סא: במשנה - שם הרחיק כראוי,
באופן שיצא גם מכלל היזק של "אש", אבל כאן שלא הרחיק
אלא ארבע אמות, לא יצא אלא מכלל "אדם המזיק", אבל
מכלל "אש" לא יצא (קצות החושן' שם, ועיין רי"ף בבבא'-
קמא שם). (89) (במגדל עוז הביא "שנתבאר", וכן נכון).
(90) (בהלכות נזקי ממון שם, שאם לא הרחיק כראוי, ועברה
האש והזיקה - חייב לשלם).

יב. מי⁹¹ שהיתה לו חנות תחת אוצר⁹² חבירו - לא
יעשה⁹³ בה לא נחתום⁹⁴ ולא צבע⁹⁵ ולא רפת בקר.
ולא יכניס שם אספסתא⁹⁶ וכיוצא בהן מדברים⁹⁷
שעולה מהם הבל חם הרבה, מפני שהחם⁹⁸ מפסיד
פירות האוצר⁹⁹. לפיכך, אם¹⁰⁰ היה אוצר יין בארץ
ישראל, שאין החם מפסידו¹⁰¹ - הרי זה עושה
בחנותו כל מלאכת אש שרפה; אבל¹⁰² לא יעשה
רפת בקר¹⁰³, מפני שמפסיד ריח היין. ואם¹⁰⁴ החזיקו
החנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו¹⁰⁵,
ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עלייתו אוצר -
אינו יכול למחות בידו¹⁰⁶.

(91) סוף המשנה, שם. (92) עלייה, שאוצרים בה תבואה,
שמן ויין וכדומה (פרט לשומשמיין, רימונים ותמרים, שאין
החום מזיק להם, ראה להלן). (93) במשנה שם: "לא

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ראשון כ"ט אלול - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"ט אלול ה'תשע"ה תשרי תשע"ו

יום ראשון כ"ט אלול ה'תשע"ה

הלכות איסורי ביאה

פרק ארבעה עשר

1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא אחד להתגייר מן העובדי כוכבים ומזלות, ויבדקו אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוויים ודחופים ומסחפים ומטרפין ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואני כדאי - מקבלין אותו מיד.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחיד השם ואסור עבודת כוכבים ומזלות, ומאריכין בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר שני. ומודיעין אותו ענין של מצות. כיצד? אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב - אי אתה ענוש ברת, אם חללת שבת - אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגייר, אם אכלת חלב - אתה ענוש ברת, אם חללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרדין עליו, ואין מדקדקין עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורבים. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם, ואחר כך בעבותות אהבה.

ג. וכשם שמודיעין אותו ענין של מצות, כך מודיעין אותו שכון של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום צדיק גמור אלא בעל החכמה שעושה מצות אלו ויודען.

ד. ואומרים לו: הוי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא לצדיקים, והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה פאמות, שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא, פענן שנאמר: וישמן ישרון ויבצעט.

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי כוכבים ומזלות פלין, והן עומדין. ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.

ו. ושלשה עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה, והוא עומד במים. ואם היה אשה - נשים מושיבות אותה במים עד צוארה, והדנין מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת במים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה פשתעלה מן המים.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד כוכבים ומזלות שקבל עליו שלא יעבד כוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודת כוכבים ומזלות.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; אבל בזמן הזה, אפילו קבל עליו כל התורה כלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות - אין אומרים לו: מה ראית שבאת? אלא אומרים לו: רצונך שתכנס לכלל עבדי ישראל ותהיה מן הפשרים או לא? אם רצה - מודיעין לו עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענין ושכון, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו פשהוא במים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו כל שנים עשר חדש ומוכרו לעובד כוכבים ומזלות, ואסור לקימו יותר על כן. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב - מותר לקימו בעבודתו פשהוא גר תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל.

י. העובדי כוכבים ומזלות אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו, ואשת אביו, ואחותו מאמו,

43 יו. העבד מתר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך
44 לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן. שכתב יצא מכלל
45 עובד כוכבים ומזלות, ואין העריות האסורות על
46 העובדי כוכבים ומזלות אסורות עליו; ולא בא
47 לכלל ישראל, כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על
48 הגרים.

49 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה -
50 יהרגו; שאסור שתי עריות אלו שזה בכל האדם.

51 יט. עבדים שנסתחררו - הרי הן כגרים. כל שאסור
52 לגרים - אסור להן, וכל המתגר לגרים - מתר להן.
53 נותן אדם שפחה לעבדו או לעבד חברו, ומוסר
54 שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה, ואינן צריכין
55 שום דבר, אלא הרי הן כבהמות. ושפחה שהיא
56 מיחדת לעבד או שאינה מיחדת - אחת היא; לפי
57 שאין אישות אלא לישראל או לעובדי כוכבים
58 ומזלות על העובדי כוכבים ומזלות, אבל לא
59 לעבדים על העבדים ולא לעבדים על ישראל.

יום שני א' תשרי ה'תשע"ו

פרק חמשה עשר

60 (1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו;
61 וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי
62 שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא
63 על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא;
64 שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה
65 שנתעברה אם נאמן [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם
66 נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית
67 אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם
68 חוששין לבניה.

71 א. אי זהו ממזר האמור בתורה²? זה הבא מערוה³
72 מן העריות. חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו
73 ממזר. אבל הבא על שאר העריות, בין באנס⁵ בין
74 ברצון, בין בזדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד
75 זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שנאמר: גם דור
76 עשירי. כלומר, לעולם.

77 (2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו
78 בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי
79 מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה, כגון
80 אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס.
81 (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום
82 שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת
83 קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו
84 אלא לגבי עונשין.

85 ב. אחד ממזר שנשא ישראלית או ישראלית שנשא
86 ממזרת, כיון שבעלו אחר הקדושין - לוקין. קדש

1 ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות
2 מלכים ומלחמותיהן; אבל שאר עריות - מתרין
3 להן.

4 יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגר ועבד שנסתחרר
5 - הרי הוא כקטן שגולד, וכל שאר בשר שהיו לו
6 כשהוא עובד כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן
7 שאר בשר, ואם נתגר הוא והם - אינו חיב על אחת
8 מהם משום ערוה כלל.

9 יב. דין תורה, שמתר לעובד כוכבים ומזלות שישא
10 אמו או אחותו מאמו שנתגר; אבל חכמים אסרו
11 דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדשה חמורה
12 לקדשה קלה; שאמש היתה לו זו אסורה, והיום
13 מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה
14 - הרי זה כבא על הנכרית.

15 יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם
16 היה נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או
17 לאחותו ונתגר - מפרישין אותן, כמו שבארנו;
18 ואם היה נשוי לשאר עריות ונתגר הוא ואשתו -
19 אין מפרישין אותן. גר אסור בשאר האם אחר
20 שנתגר מדברי סופרים, ומתיר בשאר האב. אף על
21 פי שיודע בודאי שזה שאר מאביו, כגון תאומים,
22 שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף
23 על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר
24 אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו,
25 ואשת בנו, אף על פי שנסאת לאחיו או לאביו או
26 לאחי אביו או לבנו אחר שנתגר. וכן אחות אמו
27 מאביה, ואחות מאביו, ובתו שנתגרה - מתרת לו.
28 אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו
29 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנסאת אחיו מאמו
30 אחר שנתגר; אבל אם נסאת אחיו כשהוא עובד
31 כוכבים ומזלות - הרי זה מתרת לו.

32 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדשה
33 ולדתן בקדשה - חייבין משום אשת אח.

34 טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן
35 האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה. נשא
36 גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או בתה;
37 שלא גזרו אלא בחייה. ומתיר לאדם לשא שתי
38 אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב, כמו
39 שבארנו.

40 טז. השניות כלן - לא גזרו עליהן בגרים. לפיכך
41 מתיר הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם
42 אמה או בת בת בתה. וכן בשאר השניות.

16) שנוולד מביאה זו. (17) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא
ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על
אשת איש שהוולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא
על בת ישראל הוולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד
כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנוולדו באיסור. (22)
שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

ו. עובד פוכבים ומזלות הפא על השפחה שטכלה²³
- הרי זה עבד; ועבד שטבל שפא על עובדת
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. הלף
אחר האם. אבל עובד פוכבים ומזלות הפא על
שפחה עובדת פוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד
פוכבים ומזלות²⁵ שפא על עובדת פוכבים ומזלות
בת חורין - הלף אחר הנזכר²⁶.

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא
טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון
שלא טבלו, עדיין הם בגינות, שאין להם דין עבדות
ושפחות.

ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר.
והפנים משניהם ממזרים, שהולד הולף אחר
הפגום. שנאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי
קהל יי.

ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי
שהורתו ולדתו בקדשה - הרי זה מתר בממזרת. וכן
בן בן בנו, עד שישתקע שם גרותו ממנו ולא ידע
שהוא גר, ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים
ואחד העבדים משחררין דין אחד לכלל²⁷.

(27) "עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים
אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".

ט. גר שנשא בת ישראל²⁸ או ישראל שנשא גיורת²⁹
- הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת.

(28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהוולד כשר ואסור
בממזרת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין
עבירה הוולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.

י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק,
וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שפא
מן העזרה הודאית, כמו שפארנו. וממזר ספק - זה
שפא מספק ערוה, כגון הפא על האשה שנתקדשה
ספק קדושין או נתקדשה ספק גרושין, וכיוצא בהן.
מדברי סופרים - כגון האשה ששמעה שמת בעלה
ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, וכא בעלה הראשון עליה
והיא תחת השני - הרי הן ממזר מדברי סופרים.

(30) כלומר, שלא גרשה, שמדברנן היא צריכה גט מהשני,
והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנוולד הוא ממזר
מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא

1 ולא פעל - אינו לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינן
לוקין⁹ משום ממזרות¹⁰; שאין לה בכל חיבי לאוין
מי שלוקה על בעילה בלא קדושין אלא כהן גדול
באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משנשאת
- הולד פשוט¹¹, שהרי אינה ערוה.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא
בקהל ה'" "וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין".
(9) רבינו דקדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה"
לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון
רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד,
גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי
מעשה מצידה, על ידי שיזרוק הקידושין לחצרה או לתוך
חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה
שארין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה"
שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות,
אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש,
כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי
בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה.
(10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא
תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה
א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות
מחזיר גרושתו לעריות, מפני שכתוב בה "תועבה", ולפיכך
מצא לנכון להדגיש, שדינו כדין שאר חיבי לאוין.

ג. עובד פוכבים ומזלות ועבד הפא על בת ישראל
- הולד פשוט; בין פגויה בין באשת איש, בין באנס
בין ברצון. עובד פוכבים ומזלות ועבד הפאים על
הממזרת - הולד ממזר¹²; וממזר הפא על העובדת
פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. נתגזר
- הרי הוא פשוט, כשאר גרים. ואם פא על השפחה
- הולד עבד. שחררו - הולד פשוט, כשאר עבדים
משחררין, ומתו בבת ישראל.

(12) מפני שהוולד כמזה.

ד. זה הפלל: בן הפא מן העבד או מן העובד
פוכבים ומזלות או מן השפחה או מן פת עובדת
פוכבים ומזלות - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על
האב. לפי דבר זה, התיירו¹³ לממזר לשא שפחה,
כדי לטהר את פגיו; שהרי הוא משחרר אותם
ונמצאו בגי חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר,
מפני תקנת הבנים.

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לכן
חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.

ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הפא על אשת
איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד
הממזרות¹⁸ וצד פשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור
בשפחה²⁰, ונמצאו בגי²¹ כמותו לעולם²².

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו.

37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד: 45
 "שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא." (38) כי להתיר לו 46
 ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו 47
 לפוסלו. (40) וגם על בניו אינו נאמן כשיש לו בני בנים. 48
 49

י. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד 50
 בחזקת ממזר⁴¹, ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת. 51
 ואם נבדקה אמו ואמרה: מארוסי נתעברתי - 52
 נאמנת, והולד פשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: 53
 מעולם לא באתי עליה - הרי הולד ממזר; שאפלו 54
 היה בחזקת בנו, ואמר: בני זה ממזר - נאמן. 55
 והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת⁴² לומר: 56
 לארוס נבעלתי, ואינה זונה. ואם נשאת לכהן - לא 57
 תצא⁴³, וילדה ממנו - כשר⁴⁴. 58

(41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר וודאי. (42) שאינו נאמן 59
 לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא 60
 לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל. 61
 62

יח. היו העם מרגלים אחריה, והיא ארוסה⁴⁵, עם 63
 ארוסה ועם אנשים אחרים⁴⁶, אף על פי שבא עליה 64
 ארוסה בבית חמיו - הרי זה ספק ממזר; כשם 65
 שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם 66
 נבדקה ואמרה: עבר זה מארוסי - הרי זה פשר, כמו 67
 שבארנו. 68

(45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעיזים 69
 שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא 70
 אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה, 71
 הולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה. 72

יט. אשת איש שהיתה מעברה, ואמרה: עבר זה 73
 אינו מבעלי - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת 74
 פשרות; שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: 75
 אינו בני, או שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה 76
 בחזקת ממזר⁴⁸. ואם אמרה: מעובד פוככים ומזלות 77
 ועבד נתעברתי - הרי הולד פשר⁴⁹; שאין הבעל 78
 יכול להכחישה בדבריה. ואין העבר משתתה במעי 79
 אמו יתר על שנים עשר חדש⁵⁰. 80

(48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והולד כשר. 81
 (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין. 82
 (50) ואין להכשיר הולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר 83
 חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש 84
 אין העובר יכול לשהות במעי אמו. 85

כ. אשת איש שניצא עליה קול שהיתה זונה תחת 86
 בעלה, והפל מרגליו אחריה - אין חוששין לבניה 87
 שמא ממזרים הם, שרב בעילות אצל הבעל, ומתר 88
 לשא בתה לכתחלה. אבל היא עצמה - חוששין לה 89

1 אסורה לחזור לראשון, אין הולד ממזר, שלא גרע ממחזיר 1
 גרושתו שאין הולד ממזר. 2

יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: מהו העבר 3
 הזה או הילוד הזה? אם אמרה: בן פשר הוא, 4
 ולישראל נבעלתי - הרי זו נאמנת, והבן פשר. ואף 5
 על פי שרב העיר שזנתה בה פסולים³¹. 6

7 (31) ממזרים או נתינים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה 8
 חרשת או אלמנה או שוטה, או שאמרה: לפלוני 9
 הממזר נבעלתי³², או לפלוני הנתין, אפלו אותו 10
 פלוני מודה שהוא ממנו - הרי זה הילוד ספק 11
 ממזר. כשם שזנתה עם זה שהודה לה, כך זנתה עם 12
 אחר³³. וזה הוא הנקרא שתוקי, שמפיר את אמו 13
 ואינו מפיר את אביו ודאי. 14

15 (32) האשה נאמנת רק להכשיר את הולד אבל לא לפוסלו, 15
 שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא 16
 לאם, ממה שאמרה תורה "כיר" יכירנו לאחרים, לכן הוא 17
 ספק ממזר. (33) שמא אביו כשר ובנו אסור בממזרת, 18
 ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר. 19
 20

יג. וכן הבן הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי - 21
 הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא. 22

יד. פנויה שזנתה, ואמרה: בן זה בן פלוני הוא, אם 23
 אותו פלוני פשר - הרי הבן פשר³⁴, ואינה נאמנת³⁵ 24
 להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי, שחוששין 25
 לדבריה³⁶, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני 26
 מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה נאמנת להיות 27
 הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה 28
 ספק ממזר. 29

30 (34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו 30
 מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת 31
 להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה. 32

33 מו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: בני זה 33
 ממזר הוא - נאמן. ואם יש לבן בנים - אינו נאמן. 34
 שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: כי 35
 את הפכר בן השנואה יפיר - יפירונו לאחרים. 36

37 מו. וכשם שנאמן לומר: בני זה בכור, כך נאמן 37
 לומר: בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה. 38
 וכן אם היתה אשתו מעברה - נאמן לומר: עבר זה 39
 אינו בני וממזר הוא, ויהיה ממזר ודאי. והאומר על 40
 עצמו שהוא ממזר - נאמן³⁷ לאסור עצמו בבת 41
 ישראל, ואסור בממזרת³⁸ עד שיודע ודאי שהוא 42
 ממזר. ובנו כמזה³⁹, ואם יש לו בני בנים - אינו 43
 נאמן לפסל בני בניה⁴⁰, ולא יפסל אלא עצמו. 44

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שני א' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 כו. הטבילוהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או ששכל
2 משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ כשאר אסופים הנמצאים
3 בערי ישראל. היה רב העיר עובדי פוכבים ומזלות⁶⁰
4 - מתר להאכילו נבלות⁶¹. היה רבן ישראל -
5 מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה על מחצה -
6 מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל
7 בשבת⁶². והרי הוא לענן נזקין בכל ספק ממון:
8 המוציא מחברו עליו הראיה⁶³.

9 (58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין"..⁵⁹ שדינו
10 כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל
11 לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא
12 הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו
13 ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין
14 שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אוסרו מן התורה
15 כשאר ספיקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק
16 לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב
17 פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לעניין אכילת
18 איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו
19 הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה
20 כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת.
21 (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור,
22 שיכול לומר לו, הבא ראיה שישאל אתה ואשלם לך, ואם
23 שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל
24 אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם,
25 שיכול לומר לניזק: הבא ראיה שגוי אני ואשלם לך את כל
26 הנזק.

27 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או
28 עובדת פוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל
29 והאסופי הנמצא שם ספק עובד פוכבים ומזלות או
30 ספק עבד, כשישאל הגיורת כמו שבארנו - הרי זו
31 ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין
32 על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה
33 שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת
34 איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

35 (64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

36 כח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה
37 עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קדם
38 כשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או
39 נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביו היא או אשת אחי
40 אביו.

41 (65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם
42 היה קיים כשנתעברה בו אמו.

43 כט. ומנזן אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
44 בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי
45 הפשוט שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה
46 שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל

1 משום זונה⁵¹. ואם היתה פרוצה יותר מדי - אף
2 לבניה חוששין⁵².

3 (51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה
4 להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק
5 מחמירים.

6 כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל;
7 שנאמר: לא יבא ממזר בקהל - ממזר ודאי אסור
8 לבוא בקהל, ולא ספק. אבל חכמים עשו מעלה
9 ביוחסין, ואסרו גם הספקות לבוא בקהל. לפיכך,
10 ממזר ודאי - מתר לישא ממזרת ודאית, אבל ממזר
11 ספק או שתוקי או אסופי - אסור לישא פת ישראל.

12 כב. ואסור⁵³ לישא ממזרת. ואפילו ממזרת מספק
13 אסורה לו, שמא אחד מהן אינו ממזר והשני ממזר
14 ודאי. וממזר של דבריהם - מתר לישא ממזרת של
15 דבריהם. וכן שאר הספקות - אסורין לישא זה מזה.

16 (53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

17 כג. פיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים -
18 אסורים לבוא זה עם זה. ואם נשאו - לא יקיימו,
19 אלא יוציאו בגט⁵⁴. והולד ספק פאבותיו. ואין
20 לספקות אלו תקנה⁵⁵, אלא שישאו מן הגרים.
21 והולד הולך אחר הפגום.

22 (54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים
23 בחיבי לאווין. (55) לשאת אשה.

24 כד. פיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או
25 משתרת, או גר ומשתרר שנשא שתוקית או
26 אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

27 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי פוכבים
28 ומזלות, בין שהיה רב עובדי פוכבים ומזלות או רוב
29 ישראל - הרי זה ספק עובד פוכבים ומזלות לענן
30 יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו
31 - אינו נהרג עליו⁵⁷.

32 (56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על
33 מחצה". אבדוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות
34 מוכרות בשר שחוטט ואחת בשר נבילה ולקח מאחת
35 מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו
36 אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו
37 באופן קבוע. אמנם הברייתא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר
38 הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר
39 הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש
40 ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא,
41 שביוחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם
42 בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו
43 אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי
44 רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים
ובשאר הגרים, והולד ספק.
(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

יום שלישי ב' תשרי ה'תשע"ו

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דקה וכוות שפכה שנשאו בת ישראל; אם
אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס
אחר מסרס.

א. פצוע דכא וכוות שפכה שנסאו בת ישראל
ובעל - לוקין; שגאמר: לא יבא פצוע דכא וכוות
שפכה בקהל יי. ומתרין לשא גיורת ומשחררת.
ואפלו כהן שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת
ומשחררת, לפי שאינו בקדשתו. ואפלו נתינה או
אחד מן הספקות מתרת לו.

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו
בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא
וכוות שפכה אסור בממזרת ודאית, שהרי אסורה
מן התורה.

ג. ואי זהו פצוע דכא? כל שנפצעו הביצים שלו.
וכוות שפכה? כל שנוכרת הגיד שלו. ובשלושה
איברין אפשר שיפסל הזכר: בגיד, ובביצים,
ובשבילין שבהן תתבשל שכבת זרע, והן הנקראין
חויטי ביצים. וכיון שנפצע אחד משלושה איברין
אלו או נדף - הרי זה פסול.

ד. כיצד? נפצע הגיד או נדף, או שנוכרת העטרה
או למעלה מעטרה - פסול. ואם נכרת מראש
העטרה ונשתיר ממנה אפלו בחוט השערה מקף
לכל הגיד - פשוט. נכרת הגיד למעלה מעטרה
בקלמוס או כמזבזב - פשוט.

ה. נקב למטה מעטרה - פשוט. נקבה העטרה עצמה,
אם פשיראה קרי תצא שכבת זרע מן הנקב - פסול.
נסתם הנקב - חזר להכשרו. נקב למטה מעטרה
שכנגדו למעלה בתוך העטרה - פסול; שהעטרה
בלה מעכבת.

ו. נסתם שביל שכבת זרע, וחזר לראות שכבת זרע
משביל שמשתיין בו - הרי זה פסול.

ז. נכרתו הביצים או אחת מהן, או שנפצעה אחת
מהן, או שגדוכה אחת מהן, או שחטרה או שנקבה -
הרי זה פסול. נכרתו חויטי ביצים או אחת, או שגדף
או נפצע - הרי זה פסול.

תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם
יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו;
ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי -
אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא
היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ
מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות
ומחזיקין אותן בשאר פשוט בספק, עד שיודע בודאי
שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים
שפעולם שלא הכירו אבותיהם היו אסורין להנשא
בכל מקום, שמה יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: בני
הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף
מן השוק, ובאו אביו ואמו אחר כן ואמרו: בגנו
הוא - אין נאמניו, הואיל ויצא עליו שם אסופי.
ובשני רעבון - נאמניו; שמפני רעב השליכוהו, והן
רוצין שיזנו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד
שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהחתל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,
או שהיה הכחל⁶⁹ בעיניו או הקמיעין בצוארו, או
שנמצא תחת אילן מסבף שאין חיה נכנסת לו והיה
סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לרשות
הרבים או בצדי רשות הרבים - אין כאן משום
אסופי; מאחר שהן משמרין אותו שלא ימות,
בחזקת פשוט הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלך באמצע
הדרך, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן⁷¹, או
בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה
מגיעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי
שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול.
(70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו
ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי
וממזר.

לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הבן כהן הוא או לוי
או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו
יודעין יחוסן. במה דברים אמורים? בשהחזקה
בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער
עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה - אינה
נאמנת, והרי הבן בחזקת פשוט⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה
שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי
עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי ג' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם
ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן
גדול; יצא עליו קול, שגירש את אשתו והרי היא תחתיו;
יצא לה שם מזנה בעיר.

א. שלש נשים נאסרו על כל הכהנים: גרושה, זונה
וחללה. ועל כהן גדול - ארבע: אלו השלש
והאלמנה. אחד כהן גדול משוח בשמן המשחה או
המקרה בגדים, ואחד כהן העובד ואחד כהן גדול
שמנוהו ועבר, וכן כהן משוח מלחמה - כלן מצוין
על התולה, ואסורין באלמנה.

ב. כל כהן שנשא אחת מהשלש נשים אלו, בין
גדול בין הדיוט, ובעל - לוקה. ואם בא עליה דרך
זנות - אינו לוקה משום זונה או גרושה או חללה;
שנאמר: לא יקחו - עד שיקח ויבעל.

ג. אבל כהן גדול שבא על אלמנה - לוקה אחת,
אף על פי שלא קדש; שנאמר: לא יחלל - פיון
שבעלה חללה ופסלה לכהנה. אבל זונה וחללה
וגרושה - הרי הן מחללות ועומדות קדם בעילתו.
ולפיכך לוקה כהן גדול לבדו על בעילת אלמנה
לבדה, אף על פי שאין שם קדושין; שהרי חללה,
והוא מזוהר שלא יחלל בשרים, לא אשה ולא זרעו.

ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שנים:
אחת משום אלמנה לא יקח, ואחת משום לא יחלל.
ובין כהן גדול ובין כהן הדיוט שנשא אשה מן
הארבע ולא בעל - אינו לוקה.

ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה; וכל מקום
שהוא אינו לוקה - היא אינה לוקה. שאין הפרש
בין איש לאשה לענשין, זולתי בשפחה חרופה
בלבד, כמו שבארנו.

ו. כל כהן הבא על הכותית, בין גדול בין הדיוט -
לוקה משום זונה; שהרי אינה בת קדושין, והוא
אסור בבעילת זונה בין ישראלית בין כותית.

ז. החלוצה - אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני
שהיא כגרושה, ומכין אותו מכת מרדות מדבריהם.
כהן שנשא ספק חלוצה - אין מוציאין אותה
מתחתיו, והיא כשרה וולדה כשר; מפני שלא גזרו
על ספק חלוצה, אלא על חלוצה ודאית. וכן מי
שהיתה ספק גרושה או ספק אלמנה או ספק זונה
וספק חללה - מכין אותו מכת מרדות, ומוציא בגט.

ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין
אסור חל על אסור, אלא אם כן היו שני אסורין

ח. נקב חוט מחוטי הביצים לשביל מי רגלים, והרי
הוא מטיל מים משני מקומות: משביל המים
ומשביל שכבת זרע - הרי זה כשר.

ט. כל פסול שאמרנו בענין זה - פשלא היו בדי
שמים, כגון שפירתו אדם או כלב או הפהו קוץ
וכיוצא בדברים אלו; אבל אם נולד ברות שפכה או
פציע דבא, או שנולד בלא ביצים, או שחלה מחמת
גופו ובטלו ממנו אברים אלו, או שנולד בהם שחין
והמסה אותו או כרתו - הרי זה כשר לבוא בקהל;
שכל אלו בדי שמים.

י. אסור להפסיד איברי זרע, בין באדם בין בהמה
חיה ועוף, אחד טמאים ואחד טהורים, בין בארץ
ישראל בין בחוצה לארץ. אף על פי שנאמר:
ובארצכם לא תעשו - מפי השמועה למדו, שדבר
זה נוהג בכל מקום. וענין הכתוב: לא יעשה זאת
בישראל, בין בגופן בין בגוף אחרים. וכל המסרס
- לוקה מן התורה בכל מקום. ואפלו מסרס אחר
מסרס - לוקה.

יא. ביצד? הרי שבא אחד וכרת את הגיד, ובא אחר
וכרת את הביצים או נתקן, ובא אחר וכרת חוטי
ביצים; או שבא אחד ומעף את הגיד, ובא אחר
ונתקו, ובא אחר וכרתו - כלן לוקין, ואף על פי
שלא סרס האחרון אלא מסרס. בין באדם בין
בהמה חיה ועוף. והמסרס את הנקבה, בין באדם
בין בשאר מינים - פטור.

יב. המשקה עקרין לאדם או לשאר מינים כדי
לסרסו - הרי זה אסור, ואין לוקין עליו. ואשה -
מתרת לשתות עקרין כדי לסרסה עד שלא תלד. הרי
שפכה את האדם ושסה בו כלב או שאר חיות עד
שעשאוהו ברות שפכה, או שהשיבו במים או
בשילג עד שבטל ממנו איברי תשמיש - אינו לוקה,
עד שייסרס בידו. וראוי להפלותו מפת מרדות.

יג. אסור לומר לעובד כוכבים ומזלות לסרס בהמה
שלנו. ואם לקחה הוא מעצמו וסרסה - מתר. ואם
הערים ישראל בדבר זה - קונסין אותו ומוכרה
לישראל אחר. ואפלו לבנו הגדול מתר למכרה.
אבל לבנו הקטן - אינו מוכרה לו ולא נותנה לו.

יום רביעי ג' תשרי ה'תשע"ו

פרק שבעה עשר

יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול;

קסד שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מז. אַנס נַעֲרָה בְּתוּלָה אוּ פֶּתָה אוֹתָהּ, אֶפְלוּ אָנְסָהּ
אוּ פֶּתָה אוֹתָהּ כְּשֶׁהוּא כֹהֵן הַדְיוּט וְנִתְמַנֶּה כֹהֵן גָּדוֹל
קֹדֶם שְׂיִכְנֶס - הֲרִי זֶה לֹא יִכְנֶס; וְאִם כָּנֶס - מוֹצִיא.

יז. אַרְס אֵת הַקִּטְנָה וּבִגְרָה תַּחֲתֵי קֹדֶם נִשְׁוֹאֵין -
הֲרִי זֶה לֹא יִכְנֶס, מִפְּנֵי שְׁנִשְׁתַּנָּה גּוֹפָה; וְאִם כָּנֶס -
לֹא יוֹצִיא.

יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוּ מִן הַנִּשְׁוֹאִין. אָבֵל
הַמִּמָּאֲנָת, אֶפְלוּ גְרִשָׁה בְּגִט וְהַחֲזִירָה וּמֵאֲנָה בּו -
הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת לָכֵהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין.
וְכָל מִי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְחַלֵּצָהּ, אִם נִחְלָצָה - לֹא
נִפְסָלָה לְכַהֵנָּה.

יט. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל: אִישׁ פְּלוֹנִי כֹהֵן כָּתֹב גִּט לְאִשְׁתּוֹ
אוּ גִטָּן גִּט לְאִשְׁתּוֹ, וְהֲרִי הִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחֲתֵי
וּמִשְׁמַשְׁתּוֹ - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחַת בְּעֻלָּה. וְאִם
נִשְׁאֵת לָכֵהֶן אַחֵר - תֵּצֵא מִן הַשְּׁנִי.

כ. יֵצֵא שָׁמָּה בְּעִיר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה וְנִתְגַּרְשָׁה מִן
הַקְּדוּשִׁין - חוֹשְׁשִׁין לָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
גְּרוּשִׁין. אָבֵל אִם יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא חִלּוּצָה - אֵין
חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

כא. יֵצֵא קוֹל עַל הַבְּתוּלָה שֶׁהִיא בְּעוּלָה - אֵין
חוֹשְׁשִׁין לָהּ, וְתִנְשָׂא לָכֵהֶן גָּדוֹל. יֵצֵא עָלֶיהָ קוֹל
שֶׁהִיא שְׁפָחָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, וְתִנְשָׂא אֶפְלוּ
לָכֵהֶן. יֵצֵא לָהּ שֵׁם מִזְנֶה בְּעִיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.
וְאֶפְלוּ הוֹצִיאָהּ בְּעֻלָּה מִשּׁוֹם שֶׁעֲבָרָה עַל דֵּת יְהוּדִית
אוּ בְּעַדִּי דָּבָר מִכְעָר, וּמֵת קֹדֶם שִׁתֵּן לָהּ גִּט - הֲרִי
זֶה מִתֵּרֵת לָכֵהֶן. שְׂאִין אוֹסְרִין אִשָּׁה מֵאֵלוּ אֵלָּא
בְּעֻדּוֹת בְּרוּרָה אוּ בְּהוֹדָאָת פִּיָּה.

יום חמישי ד' תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁמוֹנָה עָשָׂר

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה
לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאתי); אשה
שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם
נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא
נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה
שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר
קדשתי בתי וגירשתיה או נשבית ופדיתיה אם נאמן; עיר
שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה
שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

א. מפי השמועה? לַמִּדְנֹה, שֶׁהַזִּנָּה הָאֲמוּרָה בַּתּוּרָה
הִיא כָּל שֶׁאֵינָהּ בֵּית יִשְׂרָאֵל³; אוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְעֻלָּה
לְאָדָם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא ל⁴ אֲסוּר הַשּׁוֹה לְכָל;

1 בְּאֵין כְּאֶחָת, אוּ שֶׁהִיא הָאֲסוּר הָאֶחָד מוֹסִיף דְּבָרִים
2 אַחֲרִים עַל אוֹתוֹ הָאֲסוּר, אוּ אִם הִיא כּוֹלָל דְּבָרִים
3 אַחֲרִים עִם אֲסוּר זֶה.

ט. י לְפִיכָף, אִשָּׁה שֶׁהִיתָה אֶלְמָנָה, וְנַעֲשֵׂת גְּרוּשָׁה,
וְנַעֲשֵׂת חֲלָלָה, וְנַעֲשֵׂת זִזְנָה, וְכֹא עָלֶיהָ כֹהֵן גָּדוֹל
אֲחֵר כֶּף - לֹקֵה אֶרְבַּע מִלְּקִיּוֹת עַל בִּיאַה אַחַת. לְפִי
שֶׁהָאֶלְמָנָה אֲסוּרָה לָכֵהֶן גָּדוֹל, וּמִתֵּרֵת לְהַדְיוּט.
חֲזִירָה לְהִיּוֹת גְּרוּשָׁה - נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר וְנִאֲסֶרֶת לָכֵהֶן
הַדְיוּט, לְפִיכָף נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר אַחֵר עַל אֲסוּר
הָאֶלְמָנָה. וְעֵדִין הִיא מִתֵּרֵת לְאָבֵל בַּתְּרוּמָה. נַעֲשֵׂת
חֲלָלָה - נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר, שֶׁהִיא נִאֲסֶרֶת בַּתְּרוּמָה.
וְעֵדִין הִיא מִתֵּרֵת לְיִשְׂרָאֵל. נַעֲשֵׂת זִזְנָה, הוּאִיל וְיֵשׁ
שֵׁם זִנּוֹת שְׂאוּסְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, אִם זִנָּתָה אִשְׁתּוֹ
בְּרָצוֹן - נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר אַחֵר. וְהוּא הַדִּין לָכֵהֶן
הַדְיוּט שֶׁבֹּא עַל הַגְּרוּשָׁה שֶׁנַּעֲשִׂית חֲלָלָה וְאַחֵר כֶּף
זִזְנָה, שֶׁהוּא לֹקֵה שְׁלֹשׁ עַל בִּיאַה אַחַת. אָבֵל אִם
נִשְׁתַּנָּה סֵּדֶר זֶה - אֵינּוּ לֹקֵה אֵלָּא אַחַת.

יא. מִי שֶׁנִּתְאֶלְמָנָה מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה אוּ נִתְגַּרְשָׁה
מֵאֲנָשִׁים הֶרְבֵּה - אֵין לֹקֵין עָלֶיהָ אֵלָּא אַחַת עַל כָּל
בִּיאַה. אֶלְמָנָה בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשְׁוֹאִין -
אֲסוּרָה.

יב. כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמֵּת אַחֲרָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן
הָאֲרוּסִין - הֲרִי זֶה לֹא יִיבֹם, אֵלָּא חוֹלֵץ. נִפְלָה לוֹ
יְכָמָה וְהוּא כֹהֵן הַדְיוּט, וְנִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת כֹהֵן גָּדוֹל,
אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשָׂה בָּהּ מֵאֵמֶר כְּשֶׁהוּא כֹהֵן הַדְיוּט -
הֲרִי זֶה לֹא יִיבֹם אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֶּה. אָבֵל אִם אַרְס אֵת
הָאֶלְמָנָה, וְנִתְמַנֶּה לְהִיּוֹת כֹהֵן גָּדוֹל - הֲרִי זֶה יִכְנֶס
אַחֵר שֶׁנִּתְמַנֶּה. הִיתָה מְקַדֶּשֶׁת סֶפֶק קְדוּשִׁין, וּמֵת
אֲרוּסָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק אֶלְמָנָה.

יג. מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁיִּשָּׂא נַעֲרָה בְּתוּלָה,
וּמִשְׁתַּבָּגֵר - תֵּאֲסֹר עָלָיו. שְׁנֵאֲמַר: וְהוּא אִשָּׁה
בְּבִתּוּלָיָה יָקָח. אִשָּׁה - לֹא קִטְנָה, בְּבִתּוּלָיָה - וְלֹא
בּוֹגֶרֶת. הֵא בִּיעִד? יֵצֵאת מִכָּלל קִטְנוּת, וְלִכְלָל
בְּגִירוּת לֹא בָּאָה. זֶה נַעֲרָה. וְאֵינּוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים
לְעוֹלָם כְּאֶחָת; שְׁנֵאֲמַר: אִשָּׁה - אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים.

יד. כֹהֵן גָּדוֹל לֹא יִשָּׂא מִכַּת עֵץ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
נִבְעֻלָּה. [נִבְעֻלָּה שֶׁלֹּא בְּדֶרֶכָה - הֲרִי זֶה כְּנִבְעֻלָּה
בְּדֶרֶכָה. נִבְעֻלָּה לְכַהֵנָּה - הֲרִי זֶה מִתֵּרֵת].

טז. כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁנִּשָּׂא בְּעוּלָה - אֵינּוּ לֹקֵה, אָבֵל
מוֹצִיא בְּגִט. נִשָּׂא בּוֹגֶרֶת אוּ מִכַּת עֵץ - הֲרִי זֶה יִקְלָם.
אַרְס בְּעוּלָה וְנִתְמַנֶּה כֹהֵן גָּדוֹל - הֲרִי זֶה יִכְנֶס אַחֵר
שֶׁנִּתְמַנֶּה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על קרובת חלוצתו¹⁴ או על חלוצתו¹⁵ - לא עשה⁴⁷
אותה זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו מן⁴⁸
התורה, כמו שבארנו בהלכות יבום.⁴⁹

(13) "שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".⁵³

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תולה בפעילה של אסור. שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנפרעת לבהמה - נבעלה בעילה של אסור ולא נעשת זונה; ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של הטר, כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה, ומפי השמועה למדו שאינה פגימה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שאמרנו.⁶⁰

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באנס בין ברצון, בין בידון בין בשגגה, [בין בדרבה בין שלא בדרבה] - משתערה בה נפסלה משום זונה. ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה¹⁷. לפיכך, אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהנה.⁶⁷

(16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין ביאתו ביאה.⁶⁹

ז. אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה. שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר השמאה. הפל בכלל, שאם נבעלו - אסורין על בעליהם¹⁸. פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: והיא לא נתפשה; אבל אשת כהן - באסורה עומדת, שהרי היא זונה¹⁹.⁷⁶

(18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין ברצון. (19) כלומר ולוקה אף משום זונה.⁷⁸

ח. אשת ישראל שנאנסה, אף על פי שהיא מתרת לבעלה - אסורה לכהנה²⁰. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי או שגגתי וכא עלי אחד, או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזנתה, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו; שמא עיניה נתנה באחר²¹. ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי²² ספק.⁸⁶

(20) אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל תיסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו.⁹⁰

או שנבעלה לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא לו⁶. לפיכך, הנפרעת לבהמה, אף על פי שהיא בסקילה - לא נעשת זונה⁷ ולא נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי שהיא בכרת - לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.⁶

(2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה". (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשחררת ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ.¹⁴

ב. וכן הבא על הפגויה, אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ - לא נעשת זונה ולא נפסלה מן הכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורין לאוין השוין בכל ואין מיוחדין בכהנים, או מאסורין עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לעובד כוכבים ומזלות ועבד - הואיל והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.²²

(8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.²⁴

ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה בת ישראל - הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מבאן אמרו: עובד כוכבים ומזלות או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או פצוע דבא וכרות שפכה או חלל שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה. ואם היתה כהנת - פסלוה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שבא עליה זר - עשאה זונה. והאילונית¹² - מתרת לכהן, ואינה זונה.³⁴

(10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי לאווין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד: "נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוק) כשאר חייבי לאווין או אין קידושין תופסין בה כערוה", ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין. (12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר: דוכרניתא דלא ילדה.⁴⁵

ד. הבא על אחת מהשניות¹³ וכיוצא בהן, כגון הבא

ההנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שער אחד העיר שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוש בבית האסורין".

יג. פנויה שראויה שנבעלה לאחד והלך לו, ואמר לה: מי הוא זה שבא עליך? ואמרה: אדם כשר - הרי זו נאמנת. ולא עוד, אלא אפלו ראויה מעברה, ואמר לה: ממני נתעברת? ואמרה: מאדם כשר - הרי זו נאמנת, ותהיה³⁸ מתרת לכהן.

(38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה.

יד. במה דברים אמורים? בשיהיה המקום שנבעלה בו פרושה דרכים או בקרנות שבשדות שהכל עוברין שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר שפרשו אלו העוברים ממנה פשרים. שהחכמים עשו מעלה ביוחסין והצריכו שני רבות³⁹. אבל אם היו רב העוברים פוסלים אותה, כגון עובדי פוכבים ומזלות או ממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב העוברים שם פשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹.

(39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהולד הוא כדיעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן.

טז. ראויה שנבעלה בעיר⁴² או נתעברה בעיר, אפלו לא היה שוכן שם אלא עובד פוכבים ומזלות אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן - הרי זו לא תנשא לכתחילה לכהן; שכל הקבוע - כמחצה על מחצה הוא⁴³. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת: לכשר נבעלתי.

(42) שאין לתלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא נישא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחר הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך

(22) כלומר לצאת ידי שמים.
טז. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אף על פי שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו²³ - הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה²⁴; שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה, ונעשת פתיתקה האסורה.

(23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה.

יז. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן²⁵ בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש²⁶ - נאסרה עליו מספק, שמא קדם קדושין נבעלה²⁷ או אחר קדושין²⁸. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו. שיש כאן שני ספקות: שמא קדם קדושין ושמא אחר קדושין; ואפלו נאמר לאחר קדושין, שמא באנס שמא ברצון. שהאנוסה מתרת לישראל, כמו שבארנו.

(25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא מצאה בתולה. (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

יח. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק²⁹; שאין כאן אלא ספק אחד: שמא באנס שמא ברצון³⁰, וספק אסור של תורה - לחמרא.

(29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתולה חזורים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יט. כל אשה שקנא³¹ לה בעלה ונסתרה³², ולא שנת מי סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק זונה³⁵. בין שלא רצת היא לשנות, בין שלא רצה להשקותה, בין שהיתה שם עדות³⁶ שמונעה מלשנות, בין שקנאו לה בית דין³⁷, בין שהיתה מן הנשים שאין ראיות לשנות - הואיל ולא שנת מפל מקום, הרי זו אסורה לכהנה מספק.

(31) קינאי האמור בתורה וקינא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני". (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתיסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים". (33) שאילו שנתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי ד' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עדים שגשפית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד
שהיא טהורה. היו שם שני עדים שגשפית, ועד
אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה
שהיא טהורה ולא נהגחד עמה עובד פוכבים
ומזלות עד שגפדית, אפלו זה שמעיד שהיא טהורה
אשה או שפחה - הרי זו מתרת⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני
עדים שנשכית. (52) ואפלו אם עד המעיד שנטמאה, בא
תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד
להכשירה אפילו בהכחשה.

כב. מי שאמרה: נשפיתי וטהורה אני, והתירוה בית
דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שגשפית - הרי
זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס
אחריה שפאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה
- הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה. ומשמרין
אותה מעתה עד שתפדה.

כג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת, אפלו
נשאת ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא
עד אחד - אינו פלוס. אמרה: נשפיתי וטהורה אני,
ויש לי עדים שאני טהורה - אין אומרים: נמתין עד
שיבואו העדים, אלא מתירין אותה מיד. ולא עוד,
אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה -
מתירין אותה עד שיבואו. שבשבויה הקלו.

כד. האב שאמר: קדשתי את בתי וגרשתי, והרי
היא קטנה - נאמן⁵³. קדשתי וגרשתי כשהיתה
קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה
גרשה⁵⁴. נשפית ופדיתה, בין שהיא גדולה בין
שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה
אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי
לאיש הנה, אבל לא לפסלה משום זנות.

(53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות
לאב רק בבתי הקטנה ולא בגדולה.

כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל
והדבר ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחדר אחת;
ובלבד שיהיו עמו בנזו ובגני ביתו תמיד לשמרו.

כו. עיר שפאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי
פוכבים ומזלות מקיפין את העיר מכל רוחותיה,
כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה
ברשותן - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה
בשבויים, שמא נבעלו לעובדי פוכבים ומזלות. אלא
מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו

1 אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא
2 פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא
3 תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא -
4 הנבעלת תלך אל הבעל, כלומר, שאז הבעל הוא קבוע,
5 ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש
6 שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

7 מזו. היתה אלמת או חרשת, או שאמרה: איני יודעת
8 למי נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין
9 פשר לפסול - הרי זו ספק זונה⁴⁴. ואם נשאת לכהן
10 - תצא. אלא אם כן היו שני הרבין המצויין אצלה
11 פשרים⁴⁵.

12 (44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת
13 דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו
14 ממנה כשרים.

15 יז. השבויה⁴⁶ שגפדית והיא בת שלש שנים ויום
16 אחד⁴⁷ או יתר - אסורה לכהן; מפני שהיא ספק
17 זונה, שמא נבעלה לעובד פוכבים ומזלות. ואם יש
18 לה עד שלא נהגחד העובד פוכבים ומזלות עמה -
19 הרי זו פשרה לכהנה. ואפלו עבד או שפחה או
20 קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל
21 אחת מהן לחברתה - הרי אלו נאמנות. הואיל
22 ואסור כל הספקות כלן מדברי סופרים⁴⁸, לפיכך
23 הקלו בשבויה.

24 (46) בת ישראל שנשכית בין הגויים. (47) שהיא כבר
25 ראויה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

26 יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו⁴⁹ - נאמן.
27 מעשה⁵⁰ באחד שגשפה הוא ואמו, ובנה מסיח לפי
28 תמו ואמר: נשבינו לבין העובדי פוכבים ומזלות
29 אני ואמי, יצאתי לשאב מים ודעתי על אמי, ללקט
30 עצים ודעתי על אמי; והשיאו אותה חכמים לכהן
31 על פיו.

32 (49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח
33 לפי תומו.

34 יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא
35 נטמאה, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא
36 תעיד לה. אבל שפחת בעלה - מעידה לה. ושפחתה
37 שהיתה מסיחה לפי תמה - נאמנת.

38 כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא
39 ישאנה, שמא עיניו נתן בה. ואם פדאה והעיד בה
40 - הרי זה ישאנה; שאלו לא ידע שהיא טהורה -
41 לא נתן בה מעותיו.

42 כא. האשה שאמרה: נשפיתי וטהורה אני - נאמנת;
43 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אפלו היה שם עד
44 אחד שמעיד שהיא שבויה⁵¹. אבל אם יש שם שני

- 1 בַּהּ, או שְׁתֵּהִי בְּעִיר מִחֲבוּאָה אַחַת, אִפְּלוּ אִינָהּ
- 2 מִחֻזָּקָה אֲלֵא אִשָּׁה אַחַת - הֲרִי זֶה מִצְּלָתָ עַל הַכֹּל.
- 3 כַּח. בִּיצֵד מִצְּלָתָ? שֶׁפֶל אִשָּׁה שְׂאֻמָּה: טְהוּרָה אֲנִי
- 4 - נֶאֱמַנָה, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עַד. מִתּוֹךְ שִׁיכּוּלָהּ
- 5 לֹמֵר: נִמְלֻטִי כְּשֹׁנֵכְבֶּשֶׂה הָעִיר אוּ בְּמִחֲבוּאָה הִיִּיתִי
- 6 וְנִצְלָתִי, נֶאֱמַנָה לֹמֵר: לֹא נִמְלֻטִי וְלֹא נִחַבְּאֵתִי וְלֹא
- 7 נִטְמָאֵתִי.
- 8 כַּט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּגִדּוֹד שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת,
- 9 שֶׁהֵם מִתְּנִשְׁבִּין בְּעִיר וְאִין יִרְאִין, לְפִיכָךְ חוֹשְׁשִׁין
- 10 לָהֶם שְׂמָא בְּעָלוּ; אֲבָל גִּדּוֹד שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת
- 11 שֶׁשָּׁטַט וְשָׁטַף וְעָבַר - לֹא נֶאֱסָרוּ הַנָּשִׁים, מִפְּנֵי שְׂאִין
- 12 לָהֶם פְּנָאֵי לְבַעַל, שֶׁהֵן עוֹסְקִים בְּשָׁלָל וּבִוְרָחִין לָהֶם.
- 13 וְאֵם שָׁבוּ נָשִׁים וְנִעְשׂוּ בְּרִשּׁוֹתָן, אֵף עַל פִּי שֶׁרָפּוּ
- 14 אַחֲרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל וְהִצִּילוּ אוֹתָן מִיָּדָם - הֲרִי הֵן
- 15 אֲסוּרוֹת.
- 16 ל. הָאִשָּׁה שֶׁנִּחַבְּשָׁה בְּיַד עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, עַל
- 17 יְדֵי מָמוֹן - מִתְּרַת⁵⁵, עַל יְדֵי נִפְשׁוֹת - אֲסוּרָה לְכַהֲנָה.
- 18 וּלְפִיכָךְ, אִם הִיא בְּעֻלָּה כֹּהֵן - נֶאֱסָרָה עָלָיו⁵⁶. בְּמָה
- 19 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שִׁיד יִשְׂרָאֵל תְּקִיפָה עַל
- 20 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְהֵם יִרְאִין מֵהֶם; אֲבָל בְּזִמְן
- 21 שִׁיד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת תְּקִיפָה - אִפְּלוּ עַל יְדֵי
- 22 מָמוֹן, כִּינֵן שֶׁנִּעְשִׂית בְּרִשּׁוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת
- 23 נֶאֱסָרָה. אֲלֵא אִם כֵּן הָעִיד לָהּ אֶחָד, כְּשִׁבּוּיָהּ, כִּמּוֹ
- 24 שֶׁבִּאֲרָנוּ.
- 25 (55) שִׁמְפַּחֲדִים שִׁיפִּסִּידוּ מִמוֹנָם אִם יֵבְעֻ אוֹתָהּ. (56) אֲבָל
- 26 אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל מוֹתֶרֶת לְבַעֲלָהּ שְׂאִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא נִתְרַצְתָּה
- 27 הִיא, וּבִאוּסָה הִיא מוֹתֶרֶת לְבַעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל.
- 28 יוֹם שִׁישִׁי ה' תִּשְׁרִי ה'תשע"ו
- 29 פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי
- 30 (1) יִבָּר אִי זֶה חֲלָלָה הָאִמּוּרָה בְּתוֹרָה וְחֲלָל מִדְּבָרֵיהֶם, וְמָה
- 31 בֵּין זֶה לָזֶה; סֶפֶק חֲלָל וְגֵרִים וּמִשׁוּחָרִים שֶׁנִּשְׂאוּ אִלּוּ מֵאִלּוּ;
- 32 כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בַּחֻזָּקָה כְּשֵׁרוֹת הֵן עוֹמְדוֹת; כָּל הַפּוֹסֵל אֶת
- 33 אַחֲרֵים שֶׁחוֹשְׁשִׁין לוֹ; מִשְׁפָּחָה שְׁקָרָא עָלֶיהָ עֲרֵעַר; וְיָמִי
- 34 שְׁקוּרִין לוֹ מִמּוֹזֵר אוּ נִתִּין אוּ חֲלָל - וְשׁוֹתֵק; וְדִין מִשְׁפָּחָה
- 35 שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהּ סֶפֶק חֲלָל.
- 36 א. אִי זֶה הִיא חֲלָלָה? זֶה שֶׁנּוֹלָדָה מֵאִסוּר כֹּהֲנָה. וְכֵן
- 37 אַחַת מִן הַנָּשִׁים הָאֲסוּרוֹת לְכַהֲנָה שֶׁנִּבְעֲלָה לְכֹהֵן -
- 38 נִתְחַלְלָה. אֲבָל הַכֹּהֵן עֲצָמוֹ שֶׁעָבַר הָעֲבֵרָה - לֹא
- 39 נִתְחַלְלָל.
- 40 ב. וּבֵין שֶׁנִּבְעֲלָה בְּאִנָּס אוּ בְּשִׁגְגָה, [בֵּין דְּרָפָה בֵּין
- 41 שְׁלֹא דְרָפָה] - מִשְׁהָעֲרָה בָּהּ נִתְחַלְלָה. וְהוּא שִׁיחִיָּה

- 42 כֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעָה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמִעֻלָּה, וְתִהְיֶה זֶה
- 43 הָאִסוּרָה לוֹ בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וּמִעֻלָּה.
- 44 ג. בִּיצֵד? כֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעָה שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שָׁבָא עַל
- 45 הַגְּרוּשָׁה אוּ עַל הַזִּוְנָה, וְכֹהֵן גְּדוֹל שָׁבָא עָלֶיהָ, אוּ
- 46 עַל הָאֲלֻמָּנָה, אוּ שֶׁנִּשְׂאָ בְּעוּלָהּ וּכְאֵ עָלֶיהָ - הֲרִי אִלּוּ
- 47 נִתְחַלְּלוּ לְעוֹלָם. וְאִם הוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן, בֵּין זֶה
- 48 שֶׁחֲלָלָה בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - הוֹלִיד חֲלָל. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדַּשׁ
- 49 אִשָּׁה מֵאִסוּרֵי כֹהֲנָה, וְנִתְאֲלָמְנָה אוּ נִתְגַּרְשָׁה מִן
- 50 הָאִרוּסִין - לֹא נִתְחַלְלָה. וְאִם נִשְׂאָתָּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
- 51 נִבְעֲלָה - נִתְחַלְלָה; שֶׁפֶל נִשְׂוָאָה בַּחֻזָּקָה בְּעוּלָהּ הִיא,
- 52 אֵף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָאָתָ בְּתוּלָהּ.
- 53 ד. כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁנִּשְׂאָ בּוֹגֶרֶת אוּ מִפֶּת עֵץ - לֹא חֲלָלָה.
- 54 וְכֵן אִם בָּעַל בְּעוּלָהּ בְּלֹא נִשְׂוָאִין - לֹא חֲלָלָה.
- 55 ה. כֹּהֵן הִבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרִיּוֹת חוּץ מִבֵּיתָה, אוּ
- 56 עַל אַחַת מִחִיבֵי לְאוּיִן הַשּׁוּיִין בְּכָל - עֲשָׂה אוֹתָהּ
- 57 זִוְנָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. חֲזֹר וּכְאֵ עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה, בֵּין
- 58 הוּא בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - נִעְשִׂית חֲלָלָה, וְזִרְעוּ מִמֶּנָּה
- 59 חֲלָלִים. לְפִיכָךְ, כֹּהֵן שָׁבָא עַל זְקוּקָה לְיָכֶם וְנִתְעַבְּרָה
- 60 מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה - הוֹלִיד כָּשֶׁר, לְפִי שְׂאִינוּ מֵאִסוּרֵי
- 61 כֹּהֲנָה, וְנִעְשִׂית זִוְנָה. חֲזֹר וּכְאֵ עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה,
- 62 נִתְעַבְּרָה וְיִלְדָה - הִיא חֲלָלָה וְיִלְדָּהּ חֲלָל, לְפִי שֶׁהוּא
- 63 מֵאִסוּרֵי כֹהֲנָה.
- 64 ו. וְכֵן כֹּהֵן הִבָּא עַל הַגִּיּוֹרָת וְהַמִּשְׁחָרֶרֶת - חֲלָלָה,
- 65 וְזִרְעוּ מִמֶּנָּה חֲלָלִים. כֹּהֵן הִבָּא עַל הַנִּגְדָה - הוֹלִיד
- 66 כָּשֶׁר וְאִינוּ חֲלָל, שְׂאִין אִסוּר הַנִּגְדָה מִיָּחִיד בְּכֹהֲנִים,
- 67 אֲלֵא שְׁוָה בְּכָל.
- 68 ז. כֹּהֵן שֶׁנִּשְׂאָ גְרוּשָׁה מִעֲבֵרָתָ, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאַחֵר,
- 69 וְיִלְדָה כְּשֶׁהִיא חֲלָלָה - הוֹלִיד כָּשֶׁר, שֶׁהֲרִי לֹא בָּא
- 70 מִטְּפַת עֲבֵרָה.
- 71 ח. כִּכָּר בִּאֲרָנוּ שֶׁהַחֲלוּצָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן מִדְּבָרֵיהֶם.
- 72 לְפִיכָךְ, כֹּהֵן שָׁבָא עַל הַחֲלוּצָה - הֲרִי זֶה חֲלָלָה
- 73 וְזִרְעָה מִכֹּהֵן חֲלָלִים, וְהַכֹּל מִדְּבָרֵיהֶן. אֲבָל כֹּהֵן שָׁבָא
- 74 עַל אַחַת מִהַשְּׁנִיּוֹת - הִיא כָּשֶׁרָה וְזִרְעוּ מִמֶּנָּה
- 75 כָּשִׁרִים; שְׂאִסוּר הַשְּׁנִיּוֹת - אִסוּר הַשְּׁוָה בְּכָל הוּא,
- 76 וְאִינוּ מִיָּחִיד בְּכֹהֲנִים.
- 77 ט. כֹּהֵן שָׁבָא עַל סֶפֶק זִוְנָה, כִּגּוֹן סֶפֶק גִּיּוֹרָת אוּ
- 78 מִשְׁחָרֶרֶת, אוּ שָׁבָא עַל סֶפֶק גְרוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גְּדוֹל
- 79 שָׁבָא עַל סֶפֶק אֲלֻמָּנָה - הֲרִי זֶה סֶפֶק חֲלָלָה, וְיִלְדָּה
- 80 סֶפֶק חֲלָל.
- 81 י. נִמְצְאוּ הַחֲלָלִים שְׁלֹשָׁה: חֲלָל מִן הַתּוֹרָה, וְחֲלָל

43 יו. כל המשפחות בחזקת פשרות, ומתר לשא מהן
 44 לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות
 45 שמתגזרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהיא
 46 בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא
 47 מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר - חוששין
 48 להן, וראוי להתרחק מהן; שאלו סימני פסלות הם.
 49 וכן הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ
 50 במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהן ממזרים
 51 - חוששין לו שמא ממזר הוא; ואם אמר להן שהם
 52 עבדים - חוששין לו שמא עבד הוא. שכל הפוסל
 53 - במומו פוסל. וכן כל מי שיש בו עזות פנים או
 54 אכזריות ושונא את הבריות ואינו גומל להם חסד -
 55 חוששין לו ביותר שמא גבעוני הוא. שסימני
 56 ישראל האמה הקדושה: בישניו, רחמנים וגומלי
 57 חסדים; ובגבעונים הוא אומר: והגבענים לא מבני
 58 ישראל המה, לפי שהעזו פניהם ולא נתפסו ולא
 59 רחמו על בני שאול, ולא גמלו לישראל חסד למחול
 60 לבני מלכם, והם עשו עמהם חסד והחיים בתחלה.
 61 יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים
 62 שנתערב בהן ממזר או חלל או שיש בהן עבדות -
 63 הרי זה ספק, ואם משפחת כהנים היא - לא ישא
 64 ממנה אשה עד שיבדק עליה ארבע אמהות שהן
 65 שמנה: אמה, ואם אמה, ואם אבי אמה, ואם אם
 66 אבי אמה; וכן הוא בודק על אם אביה, ואם אם
 67 אביה, ואם אבי אביה, ואם אם אבי אביה.
 68 יט. ואם היתה משפחה זו שקרא עליה ערער לזים
 69 או ישראלים - מוסיף לבדק להם זוג אחד, ונמצא
 70 בודק עשר אמהות. שהערוך בלזים וישראלים יתר
 71 מן הכהנים.
 72 כ. ולמה בודק בנשים בלבד? מפני שהאנשים, כל
 73 עת שיריבו זה עם זה, יחרף את חברו בפסול שיש
 74 ביחוסו; ואלו היה שם פסול - היה נשמע. אבל
 75 הנשים אין מקרפות ביוחסין.
 76 כא. ולמה יבדק האיש פשירצה לשא ממשפחה זו
 77 שהורצה חזקתה, ולא תבדק אשה שתנשא להן?
 78 מפני שלא הזהירו פשרות להנשא לפסולין.
 79 כב. כל שקורין לו ממזר ושותק, או נתין ושותק,
 80 או חלל ושותק, או עבד ושותק - חוששין לו
 81 ולמשפחתו, ואין נושאין מהן אלא אם כן בודקין,
 82 כמו שבארנו.
 83 כג. משפחה שנתערב בה ספק חלל - כל אלמנה
 84 מאותה משפחה אסורה לכהן לכתחלה. ואם נשאת

1 מדבריהם, וספק חלל. וכל ספק חלל נותנין עליו
 2 חמרי כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה,
 3 ולא מטמא למתים, ונושא אשה הראויה לכהן. ואם
 4 אכל או נטמא או נשא גרושה - מפין אותו מפת
 5 מרדות. והוא הדין בחלל של דבריהם. אבל חלל
 6 של תורה הודאי - הרי הוא כזר, ונושא גרושה
 7 ומטמא למתים; שנאמר: אמר אל הכהנים בני
 8 אהרן - אף על פי שהם בני אהרן, עד שהיהו
 9 בכהונם.
 10 יא. כהן זכר שהוא אסור לשא זונה וחללה - אסור
 11 בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל
 12 הכהנת מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר. שלא
 13 הזהירו פשרות להנשא לפסולין; שנאמר: בני אהרן
 14 - ולא בנות אהרן. נמצא הגר מתר לשא ממזרת
 15 ולשא כהנת.
 16 יב. גרים ומשחררים שנשאו אלו מאלו והולידו בת,
 17 אפלו לאחר כמה דורות, הואיל ולא נתערב בהן
 18 דם ישראל - הרי אותה הבת אסורה לכהן. ואם
 19 נשאת - לא תצא, הואיל והורתה ולדתה בקדשה.
 20 אבל גר או משחרר שנשא בת ישראל, או ישראל
 21 שנשא גיורת או משחררת - בתו כשרה לכהנה
 22 לכתחלה.
 23 יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שני
 24 שנשא בת ישראל, אף על פי שביאתם בעברה והרי
 25 נשותיהן זונות, כמו שבארנו - בנותיהם פשרות
 26 לכהנה לכתחלה.
 27 יד. חלל שנשא כשרה - זרעו ממנה חללים. וכן כן
 28 בן בנו, ואפלו אחר אלה דור. שכן החלל הזכר הוא
 29 חלל לעולם. ואם היתה בת - אסורה היא לכהנה,
 30 שהרי היא חללה. אבל ישראל שנשא חללה - הולד
 31 כשר. לפיכך, אם היתה בת - הרי זו תנשא לכהנה
 32 לכתחלה.
 33 טו. כהנים ולויים וישראלים - מתרין לבוא זה בזה,
 34 והולד הולף אחר הזכר. (לויים וישראלים וחללים
 35 - מתרים לבוא זה בזה, והולד הולף אחר הזכר.)
 36 שנאמר: ויתלדו על משפחתם לבית אבתם - בית
 37 אביו הוא משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.
 38 טז. לויים וישראלים וחללים, גרים ועבדים
 39 משחררים - מתרים לבוא זה בזה. והגר והמשחרר
 40 שנשא לזנה או ישראלית או חללה - הרי הבן
 41 ישראלי. וישראלי או לוי או חלל שנשאו גיורת או
 42 משחררת - הולד הולף אחר הזכר.

קע שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שבת קודש ו' תשרי - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 אַחֲרֵיהֶן, וְאָמַר: אִשָּׁה שֶׁיֵּצֵאת עִמִּי הִיא זֹה וְאֵלּוּ
43 בָּנֶיהָ - אֵינּוּ צָרִיף לְהִבִּיא עֲדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה וְלֹא
44 עַל הַבָּנִים. מִתָּה וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ - צָרִיף לְהִבִּיא עֲדִים
45 שְׂאֵלּוּ בָּנָיו, וְאֵינּוּ צָרִיף לְהִבִּיא עֲדִים עַל אִמָּן שֶׁהִיא
46 כְּשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד הַחֹזֵק שֶׁיֵּצֵאת מֵעִמָּנוּ כְּאִשָּׁה
47 כְּשֶׁרָה.

48 ז. יֵצֵא כֹהֵן מִיָּחָס לְמִדִּינָה אַחֶרֶת, וְכֹא הוּא וְאִשְׁתּוֹ
49 וּבָנָיו, וְאָמַר: אִשָּׁה זֹה נִשְׂאתִי וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ - צָרִיף
50 לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁאִשָּׁה זֹה כְּשֶׁרָה, וְאֵינּוּ מִבִּיא עֲדִים
51 שְׂאֵלּוּ בָּנֶיהָ. וְהוּא שֶׁיְהִי כְּרוֹכִין אַחֲרֶיהָ. וְאִם כֹּא
52 בְּשֵׁתִי נָשִׁים, וְהִבִּיא רְאִיָּה עַל הָאִחָת, אָף עַל פִּי
53 שֶׁהַבָּנִים קָטָנִים וְכְרוֹכִין אַחֲרֶיהָ - צָרִיף לְהִבִּיא רְאִיָּה
54 עֲלֵיהֶם; שְׂמָא בָּנָיו מִן הָאִחָרֶת הֵם וְנִכְרְכוּ אַחֵר זֶה
55 הַמִּיָּחָסֶת.

56 ח. כֹּא הוּא וּבָנָיו, וְאָמַר: אִשָּׁה נִשְׂאתִי וְמִתָּה וְאֵלּוּ
57 בָּנֶיהָ - מִבִּיא עֲדִים שְׂאִוְתָהּ הָאִשָּׁה כְּשֶׁרָה הִיָּתָה
58 וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ. וְכִדִּין הִזֶּה דָּנִין בְּיִשְׂרָאֵל מִיָּחָס וּבְלֹוִי
59 מִיָּחָס. וְאַחֵר כֹּף נָעִיד עַל בָּנוּ זֶה שֶׁהוּא מִיָּחָס, כְּדִי
60 שֶׁיְהִיָּה רְאִיָּה לְסַנְהֶדְרִין.

61 ט. אֵין מַעֲלִין מִשְׁטָרוֹת לְכַהֲנָה. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיָּה
62 כְּתוּב בְּשִׁטָּר: פְּלוֹנִי כֹהֵן לָוֶה מִפְּלוֹנִי וְהִלְוָהוּ כֹּף
63 וְכֹף, וְהָעֲדִים מִלְּמִטָּה - אֵין מַחֲזִיקִין בָּהֶם כֹּהֵן זֶה
64 שֶׁהוּא מִיָּחָס, שְׂמָא לֹא הִעִידוּ אֵלָּא עַל הַמִּלְוָה. בְּמָה
65 דְּבָרִים אֲמֹרִים? לַעֲנֹן יָחוּס: אֲבָל לַחֲזָקָה שֶׁיְהִיָּה
66 כֹהֵן כְּכַהֲנִי זְמַן זֶה, וְיֹאכַל תְּרוּמָה וְחֻלָּה שֶׁל דְּבָרֵי
67 סוֹפְרִים וּבִשְׁאָר קֳדָשֵׁי הַגְּבוּל - מַעֲלִין מִן הַשְּׁטָרוֹת,
68 וְעַל פִּי עַד אַחֵד, וּמִנְשִׂאוֹת כַּפִּים, וּמִקְרִיאָה בַּתּוֹרָה
69 רֹאשׁוֹן.

70 י. וְכֵן כֹּל כֹּהֵן שֶׁאָמַר: בָּנִי זֶה כֹהֵן - נֶאֱמַן לְהַאֲכִילוֹ
71 בַּתְּרוּמָה וְלִהְיוֹתוֹ בַּחֲזָקָת כֹהֵן, וְאֵינּוּ צָרִיף לְהִבִּיא
72 רְאִיָּה לֹא עַל הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה.

73 יא. שְׁנַיִם שִׁבְאוּ לְמִדִּינָה, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן,
74 וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן, אָף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱרָאן
75 כְּגֻמְלִין זֶה אֶת זֶה - הֲרִי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין, וּשְׁנֵיהֶם
76 בַּחֲזָקָת כֹהֲנִים. וְכֵן עַד שֶׁאָמַר: רְאִיתִי זֶה שֶׁנֶּשְׂאָ
77 כַּפִּי, אוֹ שֶׁאֲכַל בַּתְּרוּמָה, אוֹ שֶׁחִלַּק עַל הַגֶּרֶן, אוֹ
78 שֶׁקֶרָא בַּתּוֹרָה רֹאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו לֹוִי - מַחֲזִיקִין
79 אוֹתוֹ בְּכַהֲנָה עַל פִּי. וְכֵן אִם הִעִיד שֶׁזֶה קָרָא שְׁנֵי
80 בַּתּוֹרָה אַחֵר כֹהֵן - מַחֲזִיקִין אוֹתוֹ בְּלֹוִיָּה.

81 יב. הִעִיד שֶׁרָאָה זֶה שֶׁחִלַּק עִם אַחֲיו בְּבֵית דִין
82 תְּרוּמָה שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן הַכֹהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ

1 - לֹא תֵצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שְׂמָא זֶה אֲלֻמָּנָה
2 אוֹתוֹ חָלַל שְׂמָא אֵינָה אֲלֻמָּנָה; וְאִם נֹאמַר שֶׁהִיא
3 אֲלֻמָּנָה, שְׂמָא חָלַל הוּא שְׂמָא אֵינּוּ חָלַל. אֲבָל אִם
4 נִתְעַרַב בָּהּ חָלַל וְדָאִי - כֹּל אִשָּׁה מִהֵן אֲסוּרָה לְכַהֵן
5 עַד שֶׁיִּבְדֵּק; וְאִם נִשְׂאת - תֵּצֵא. וְהוּא הָדִין אִם
6 נִתְעַרַב בָּהּ סִפְק מִמָּזֵר אוֹ מִמָּזֵר וְדָאִי; שֶׁאִשָּׁת מִמָּזֵר
7 וְאִשָּׁת חָלַל לְכַהֲנָה אֲסוּרָה אַחֵד הוּא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יום שבת קודש ו' תשרי ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

10 (1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה
11 ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות
12 לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר;
13 ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן; מי שהוחזק אביו
14 כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן
15 עם ולד ישראל.

16 א. כֹּל כֹהֲנִים בְּזִמָּן הַזֶּה - בַּחֲזָקָה הֵם כֹהֲנִים, וְאֵין
17 אוֹכְלִין אֵלָּא בְּקֳדָשֵׁי הַגְּבוּל. וְהוּא שֶׁתְּהִיָּה תְּרוּמָה
18 שֶׁל דְּבָרֵיהֶם; אֲבָל תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה וְחֻלָּה שֶׁל תּוֹרָה
19 - אֵין אוֹכַל אוֹתָהּ אֵלָּא כֹהֵן מִיָּחָס.

20 ב. אִי זֶהוּ כֹהֵן מִיָּחָס? כֹּל שֶׁהִעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים
21 שֶׁהוּא כֹהֵן בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹהֵן, וּפְלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹהֵן,
22 עַד אִישׁ שֶׁאֵינּוּ צָרִיף בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹהֵן שֶׁשֶּׁמֶשׁ
23 עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; שְׂאֵלּוּ לֹא בְּדָקוּ בֵּית דִין הַגָּדוֹל
24 אַחֲרָיו - לֹא הָיוּ מְנַיִחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד. לְפִיכָךְ, אֵין
25 בּוֹדְקִין מִהִמְּזַבֵּחַ וּמַעֲלָה, וְלֹא מִן הַסַּנְהֶדְרִין וּמַעֲלָה;
26 שֶׁאֵין מְמַנִּין בַּסַּנְהֶדְרִין אֵלָּא כֹהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים
27 מִיָּחָסִין.

28 ג. חֵלָה בְּזִמָּן הַזֶּה, וְאִפְלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָה שֶׁל
29 תּוֹרָה. שְׁנֹאמַר: בְּבִאָכֶם אֶל הָאָרֶץ - בִּיאַת בְּלָכֶם וְלֹא
30 בִּיאַת מִקְצָתְכֶם; וּבִשְׁעֵלּוֹ בִּימֵי עֲזָרָא - לֹא עָלּוּ בְּלָכֶם.
31 וְכֵן תְּרוּמָה בְּזִמָּן הַזֶּה - שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּלְפִיכָךְ
32 אוֹכְלִים אוֹתָהּ הַכֹהֲנִים שֶׁבְּזִמְנָנוּ שֶׁהֵן בַּחֲזָקָה.

33 ד. מִי שֶׁהִעִידוּ עָלָיו [שְׁנֵי] עֲדִים שֶׁרְאוּהוּ שֶׁהִיָּה
34 אוֹכַל בַּתְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - הֲרִי זֶה מִיָּחָס. וְאֵין
35 מַעֲלִין לְיוֹחָסִין לֹא מִנְשִׂאֵת כַּפִּים, וְלֹא מִקְרִיאָה
36 בַּתּוֹרָה רֹאשׁוֹן, וְלֹא מִחִלּוֹק תְּרוּמָה בְּבֵית הַגֶּרֶנוֹת,
37 וְלֹא עַל פִּי עַד אַחֵד.

38 ה. כֹהֵן מִיָּחָס שֶׁאָמַר: בָּנִי זֶה כֹהֵן הוּא - אֵין מַעֲלִין
39 אוֹתוֹ לְיוֹחָסִין עַל פִּי, עַד שֶׁיִּבְיֵא עֲדִים שֶׁהוּא בָנוּ.

40 ו. כֹהֵן מִיָּחָס שֶׁיֵּצֵא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁיִּדְעֻנוּ שֶׁהִיא
41 כְּשֶׁרָה לְמִדִּינָה אַחֶרֶת, וְכֹא הוּא וְהִיא וּבָנִים כְּרוֹכִין

מַעֲדִין שֶׁהוּא כָּשֶׁר וְשָׁנִים מַעֲדִים שֶׁהוּא פָּסוּל; 32
יִדְחוּ אֵלָיו וְאֵלָיו, וְיִדְחָה הַקּוֹל, שֶׁהַשָּׁנִים כְּמֵאָה, 33
וְיִשָּׂאֵר כֹּהֵן בְּחֻזְקַת אָבִיו. 34

י.ו. אִשָּׁה שֶׁלֹּא שִׁהְתָּה שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחֵר בַּעֲלָהּ 35
וְיִלְדָהּ, וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ בֶּן 36
שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן, וְהִנֵּה אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְהַשָּׁנִי יִשְׂרָאֵל 37
- הָרִי זֶה סֶפֶק כֹּהֵן. וְכֵן אִם נִתְעַרַּב וְלֹד כֹּהֵן בְּיֹלָד 38
יִשְׂרָאֵל וְהַגְדִּילוּ הַתַּעֲרֻבוֹת - כָּל אֶחָד מֵהֶן סֶפֶק 39
כֹּהֵן. וְנוֹתֵנִין עֲלֵיהֶן חֲמֵרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמֵרֵי כֹהֲנִים: 40
נוֹשְׂאִין נָשִׁים הָרְאוּיוֹת לְכֹהֵנָה, וְאִין מִשְׁמָאִים 41
לְמַתִּים, וְלֹא אוֹכְלִין בְּתֵרוּמָה; וְאִם נִשְׂאוּ גְרוּשָׁה - 42
מוֹצִיאִין וְאִין לֹקֵחִין. 43

יח. שְׁנֵי כֹהֲנִים שֶׁנִּתְעַרְבוּ וְיִלְדוּתֵיהֶם, אוֹ אִשָּׁת כֹּהֵן 44
שֶׁלֹּא שִׁהְתָּה אַחֵר בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְנִשְׂאָת 45
לְכֹהֵן אַחֵר וְאִין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לְרֵאשׁוֹן אוֹ 46
בֶּן שִׁבְעָה לְאַחֲרוֹן - נוֹתֵנִין לוֹ עַל הַיֹּלָד חֲמֵרֵי 47
שְׁנֵיהֶם: הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם, וְהֵן אוֹנֵנִין עָלָיו; הוּא 48
אִין מִשְׁמָא לָהֶם, וְהֵם אִין מִשְׁמָאִין לוֹ; וְעוֹלָה 49
בְּמִשְׁמָרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה, וְאִין חוֹלֵק. וְאִם הָיוּ 50
שְׁנֵיהֶם בְּמִשְׁמָר אֶחָד וּבֵית אֶב אֶחָד - נוֹטֵל חֶלֶק 51
אֶחָד. 52

יט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמָּן שֶׁהֵן בָּאִין מִכֶּחַ 53
נִשְׂוֹאִין; אָבֵל בְּזִנּוּת - גְּזֵרוֹ חֲכָמִים שֶׁמִּשְׁתַּקֵּין 54
אוֹתוֹ מִדֵּין כֹּהֵנָה כָּלָל, הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדְעֵי אָבִיו 55
הַנּוֹדָא. שְׁנֵאמַר: וְהִיתָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו - עַד 56
שִׁיחֶיהָ זֵרָעוֹ מִיָּחַס אַחֲרָיו. 57

כ. בִּיצֵד? עֲשֶׂרָה כֹהֲנִים שֶׁפָּרַשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבַעַל, 58
שֶׁהָרִי הַיֹּלָד כֹּהֵן וְדָאִי, וְאִם עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְאִינוּ 59
יֹדְעֵי אָבִיו שִׁתִּיחַס לוֹ - מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ מִדֵּין כֹּהֵנָה, 60
וְאִינוּ עוֹבְדִים וְלֹא אוֹכְלִין חוֹלֵק. וְאִם נִטְמָא לְמַתִּים 61
אוֹ נִשְׂאָ גְרוּשָׁה - לֹקֵחָה, שָׂאִין בָּאֵן סֶפֶק הֵתֵר. 62

1 לְכֹהֵנָה בַּעֲדוֹת זֶה; שְׁמָא חָלָל הוּא, וְלִקְחָה חֶלֶק 1
2 יִרְשֶׁתוּ מִתְּרוּמָה לְמַכְרָה. 2

3 יג. מִי שֶׁבֹא בְּזִמָּן הַזֶּה וְאָמַר: כֹּהֵן אָנִי - אִינוּ נֶאֱמָר, 3
4 וְאִין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ, וְלֹא יִקְרָא 4
5 בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, וְלֹא יִשָּׂא אֶת כַּפִּיו, וְלֹא יֵאָכֵל 5
6 בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל, עַד שִׁיחֶיהָ לוֹ עַד אֶחָד. אָבֵל אוֹסֵר 6
7 עֲצָמוֹ בְּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וְחֻלָּלָה, וְאִינוּ מִשְׁמָא לְמַתִּים. 7
8 וְאִם נִשָּׂא אוֹ נִטְמָא - לֹקֵחָה, וְהַנִּבְעֵלֶת (לוֹ) סֶפֶק 8
9 חֻלָּלָה. 9

10 יד. וְאִם הָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוֹ - נֶאֱמָר. בִּיצֵד? מַעֲשֶׂה 10
11 בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוֹ וְאָמַר: זְכוּר אָנִי 11
12 כְּשֶׁהָיִיתִי תִינוּק וְהָיִיתִי מְרַקֵּב עַל כֶּתֶפוֹ שֶׁל אָבִי, 12
13 הוֹצִיאֵנִי מִבֵּית הַסֶּפֶר וְהַפְּשִׁטוֹנִי כִּתְנִיתִי וְהַטְּבִילוֹנִי 13
14 לְאָכֵל תְּרוּמָה לְעֶרֶב, וְחִבְרִי בּוֹדֵלִין מִמֶּנִּי וְהָיוּ 14
15 קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחֵן אוֹכֵל חִלּוֹת. וְהַעֲלֵהוּ רַבְנּוֹ 15
16 הַקְּדוֹשׁ לְכֹהֵנָה עַל פִּי עֲצָמוֹ. 16

17 טו. נֶאֱמָר גְּדוֹל לִזְמַר: זְכוּר אָנִי כְּשֶׁהָיִיתִי תִינוּק 17
18 וְרֵאִיתִי פְּלוֹנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בְּתֵרוּמָה לְעֶרֶב, וּמִחֲזִיקִין 18
19 אוֹתוֹ בְּכֹהֵנָה בַּעֲדוֹת. מִי שֶׁבֹא בְּזִמָּן הַזֶּה וְאָמַר: 19
20 כֹּהֵן אָנִי, וְעַד אֶחָד מַעֲדִין לוֹ: שָׂאִנִי יוֹדְעֵי שְׂאֵבִיו שֶׁל 20
21 זֶה כֹּהֵן - אִין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה בַּעֲדוֹת זֶה, שְׁמָא 21
22 חָלָל הוּא, עַד שִׁיעִיד שֶׁזֶה כֹּהֵן הוּא. אָבֵל אִם הִחֲזֹק 22
23 אָבִיו כֹּהֵן, אוֹ שְׂבָאוֹ שָׁנִים וְהַעֲדִידוֹ שְׂאֵבִיו שֶׁל זֶה 23
24 כֹּהֵן - הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת אָבִיו. 24

25 טז. מִי שֶׁהִחֲזֹק אָבִיו כֹּהֵן, וְנִצָּא עָלָיו קוֹל שֶׁהוּא 25
26 בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ חֻלּוּצָה - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ. 26
27 בָּא עַד אֶחָד אַחֵר כֶּן וְהַעֲדִיד שֶׁהוּא כָּשֶׁר - מַעֲלִין 27
28 אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה עַל פִּיו. בָּאוּ שָׁנִים עֲדִים אַחֵר כֶּן 28
29 וְהַעֲדִידוֹ שֶׁהוּא חָלָל - מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִן הַכֹּהֲנָה. בָּא 29
30 עַד אֶחָד וְהַעֲדִיד שֶׁהוּא כָּשֶׁר - מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכֹהֵנָה. 30
31 שֶׁזֶה הָאֲחֵרוֹן מִצְטָרֵף לְעַד רֵאשׁוֹן, וְהָרִי שָׁנִים 31

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - כ"ט אלול ה'תשע"הו' תשרי תשע"ו

בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
מפה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות

יום ראשון כ"ט אלול ה'תשע"ה

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר

- 1 קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
 2 המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט.): כדרך
 3 שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
 4 (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
 5 נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
 6 כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות
 7 התקנות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
 8 לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
 9 הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
 10 מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציצא ופרק ג' ופרק
 11 ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.
- 12 **יום שני א' תשרי ה'תשע"ו**
 13 **מצות עשה רמה.**
 14 **המצוה הרמ"ה נדפסה ביום הקודם**
- 15 **יום שלישי ב' תשרי ה'תשע"ו**
 16 **מצות עשה רמה.**
 17 **המצוה הרמ"ה נדפסה ביום ראשון**
- 18 **יום רביעי ג' תשרי ה'תשע"ו**
 19 **מצות עשה רמה.**
 20 **המצוה הרמ"ה נדפסה ביום ראשון**
- 21 **יום חמישי ד' תשרי ה'תשע"ו**
 22 **מצות עשה רלו.**
 23 **המצוה הרל"ו — הצווי שצטוינו בדין חובל**
 24 **בחברו, והוא אמרו ותעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-**
 25 **איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני**
 26 **קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו**
 27 **ותעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה**
 28 **בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק,**
 29 **כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים**
 30 **מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם**
 31 **נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או**
 32 **את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא**
 33 **יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות**
 34 **אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלקות דין זה**
 35 **בפרק ח' (מבבא) קמא.**
- 36 **יום שישי ה' תשרי ה'תשע"ו**
 37 **המצוה הרל"ו נדפסה ביום הקודם**
- 38 **יום שבת קודש ו' תשרי ה'תשע"ו**
 39 **המצוה הרל"ו נדפסה ביום חמישי**

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון דסליחות, בו כותב אודות הרצון לעשות תשובה, ואיך להביא לפועל, והרי כמה ענינים ישנם שמבלבלים.

ויתבונן היטב הדק היטב במ"ש רבנו הזקן [בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה] - בספרו תניא קדישא ריש פרק מא, ומה טוב שילמוד בעל פה מהתחלת הפרק עד לעמוד שני, תיבת המלך, וידוע דרז"ל הלואי שיהי מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם (שם בתניא דף נ"ז ע"א). כן יתבונן מענינא דימים אלו שילמדם באגרת התשובה לרבנו הזקן ועוד, ותקותי שיחליט בתוקף שעליו בתוככי כלל ישראל לשוב אל ה' אלקינו, ובפרט בימים אלו שההמשכה היא על כל השנה כולה הנה הרוצה לטהר מסייעין לו ביותר, ומוסגר בזה מכתבי כללי לראש השנה שגם בו מדובר בענין האמור אף שלא בנקודה זו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע להמצטרך לו.

בברכת חתימה טובה וגמר חתימה טובה.

ישעיה יא א-ח

א ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה: ב ונחה עליו רוח יהוה רוח חכמה ובינה רוח עצה ונבונה רוח דעת ויראת יהוה: ג והריחו ביראת יהוה ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח: ד ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ והכה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו ימית רשע: ה והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו: ו וגר זאב עם פֶּבֶשׁ ונמר עם גִּדִּי ירֹבֵץ וְעָגַל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו וְנָעַר קָטָן נָהָג בָּם: ז ופרה רוב תרעינה יחדו ירֹבְצוּ ילדיהן ואריה פֶּבֶקֶר יאכל תִּבְנָן: ח וישעשע יונק על־חר פֶּתֶן ועל מאורת צפֶּעֹנִי גְמוּל יְדוֹ הָדָה:

רש"י

בשבט פיו. כתרגומו וימחי חייבי ארעא: וברוח שפתיו. ובממלל ספותיה: (ה) והיה צדק אזור מתניו. ויהון צדיקא סחור סחור ליה דבקים בו כאזור: (ו) ומרי. שור פטם: (ח) ושעשע. ושחק: על חור פתן. על חור עפר שהנחש מקנן בתוכו קרוי'ט בלע"ז, פתן נחש משהזקין נעשה חרש ונקרא פתן שוב אין לו לחש שנאמר (תהלים נח) אשר לא ישמע לקול מלחשים: ועל מאורת צפֶּעֹנִי. יונתן תירגם חיוז גלגלי עיני חיוז חורמן, ומנחם פתן בו לשון נקב וחורי עפר וכן אור כשדים (בראש' י"א) וכן באורים כבדו את ה' (לקמן כד): גמול. תינוק הגמול משדי אמו: ידו הדד. ת"י ידוהי יושיט כמו הד הרים (יחזקאל ז) וכמו הידר (לקמן טו) שהוא ל' הרמת קול אף זה לשון הרמה וה"א אחרונה באה בתוכה יסוד נופל כמו עשה בנה קנה:

מצודת ציון

(א) חוטר. ענינו כמו מטה וכן חוטר גאווה (משלי יד) ורצה לומר שבט מלוכה: מגזע. משורש ובדרד"ל גזעו מחליף (תענית כה) וכן אף בל שורש בארץ גזעם (לקמן מ): ונצר. ענינו כמו כנצר נתעב (לק' יד): יפרה. יעשה פרי: (ג) והריחו. מלשון ריח: יוכיח. ענין ברור דבר: (ד) והוכיח. מלשון תוכחה ומוסר: במישור. מלשון ישר: לענוי. הלמ"ד הוא במקום בעבור כמו פתח פיה לאלם (משלי לא): וברוח. הוא הדבר הבא בהסחת רוח הפה: (ה) אזור. חגורה: מתניו. חלציו פתרון אחד להם: (ו) וגר. ידור: ונמר. שם חיה: ירֹבֵץ. ענינו השכיבה לנוח: וכפיר. שם משמות האריה: ומריא. בהמה פטומה וכן וכלב מריאים (לעיל א): נוהג בם. יוליך אותם: (ח) ושעשע. ענין התעסקות לשמוח כמו אני תורתך שעשעתי (תהלים קיט): חור. נקב כמו והנה חור אחד בקיר (יחזקאל ח): פתן. מין נחש רע: מאורת. ענינו בקוע וחרין כמו באורים כבדו ה' (לקמן כד): צפֶּעֹנִי. מין נחש רע: גמול. תינוק הנעתק מקרוב משדי אמו נקרא גמול כמו ביום הגמל את יצחק (בראשית כא): הדד. ענין הרמת היד להושיט והוא קרוב מלשון הידר השבתי (לקמן טז) אשר יאמר על ענין הרמת קול:

מצודת דוד

(א) ויצא חוטר. כאומר אל תתמהו מהפלא הגדול הזה כי יבוא זמן שיפליא לעשות עוד יותר מזה כי יצא שבט מלוכה משורש ישי מזרע דוד הוא מלך המשיח: ונצר וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ב) רוח ה'. רוח נבואה: רוח חכמה וכו'. כל אלה ננוחו עליו וכו' ימצאו: (ג) והריחו. לפי שהריח היא הרגשה קלה מאד לכן קורא להרגשה קלה בשם ריח ור"ל במעט הבנה והתבוננות יריגיש ויבחין בבני אדם הטובים המה אם רעים: ביראת ה'. ההרגשה הזאת תהיה לו בעבור היראה מה: ולא למראה וכו'. בהשפטו בני אדם לא יצטרך לראות הדברים בעיניו ולשמוע באזניו כי בלבבו יבין מדעתו: (ד) ושפט בצדק דלים. יקח משפט הדלים בצדק מן העשירים ולא יהדר פני הגדולים ואת החזקים יוכיח במישור כפי הראוי בעבור ענוי הארץ שלא יגזלם עוד מעתה: והכה ארץ. רשעי הארץ יכה בקללת פיו והרי הוא כשבט המכה: וברוח וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ה) והיה צדק אזור. הצדק והאמונה שיחזיק בהן יהיו לו לחזק כאדם החגור אזור במתניו שהוא מזורז ומחוזק: (ו) וגר זאב. אף החיות לא יטרפו טרף והזאב ידור יחד עם הכבש ולא יטרפנו: יחדו. ירֹבְצוּ יחדו ולא ירעדו זה מזה: נוהג בם. ולא יזיקו את הנער: (ז) תרעינה. כל אחת תרעינה במקום מרמה ואף הדוב לא יטרף טרף: יחדו. במקום ילדיהן ולא יחדו זה מזה: כבקר. כמו הבקר אוכל תבן כן יאכל האריה: (ח) ושעשע. תינוק הינוק יתעסק לשמוח בהושטת ידו על הנקב אשר הפתן יושב שם ולא יזיקנו: ועל מאורת. על הבקע אשר הצפֶּעֹנִי יושב שם: גמול. תינוק הנגמל משדי אמו יושיט שם ידו ולא יזוק:

משלי יט ב-יב

ב גם בלא־דעת נפש לא־טוב ואין ברגלים חוטא: ג אולת אדם תסלף דרכו ועל־הזה יזעף לבו: ד הון יסוף רעים רבים וכל מרעהו יפרד: ה עד שקרים לא ינקה ויפית פזבים לא ימלט: ו רבים יחלו פני־נדיב וכל־הרע לאיש מתן: ז כל אחירש שגאהו אף פי מרעהו רחקו ממנו מרדף אמרים (לא)־לו־המה: ח קנה־לב אהב נפשו שמר תבונה למצא־טוב: ט עד שקרים לא ינקה ויפית פזבים יאבד: י לא־נאווה לכסיל תענוג אף פי־לעבד: יא משל בשרים: יב שכל אדם האריך אפו ותפארתו עבר על־פשע: יג נהם כפפיר זעף מלך וכטל על־עשב רצונו:

רש"י

טובים: מרדף אמרים. לא המה. מחזר להורות הלכ' ולא בידו, והמדרש פותרו ביוסף שהיה מוציא על אחיו דבה ואמר לאביו שהן חשודין על אבר מן החי לכך שגאוהו ונקרא רש לפי שהיה מוציא דבת שקר עליהם. ומחזר אחר אמרים לא המה. לו קרינן ומרדף אמרים להנאתו ולענין יוסף לו המה, כי עליו חזרו דבתו הוא היה אומר שהיו אוכלים אבר מן החי והכתוב מעיד עליהם אפילו בשעת הקלקלה היו שוחטין שער עזים שגאמר וישחטו שער עזים (שם לו) הוא אמר שהיו מזלזלין בבני השפחות לכך לעבד נמכר יוסף, הוא אמר שהיו נותנים עיניהם בבנות הארץ אמר הקב"ה חייך שגאי מגרה כך את הדוב לכך ותשא אשת אדוניו וגו' (שם לו) (בב"ר): (י) לא נאווה לכסיל תענוג אף כי לעבד. ק"ו הוא שאין נאה שעבד ימשול בנדיבים: (יא) שכל אדם האריך אפו. כמו להאריך, אם עשה כן שכל הוא לו: ותפארתו. הוא שיעבור על מדותיו: (יב) נהם כפפיר זעף מלך. הקב"ה:

מצודת ציון

(ב) ואין. ענין מהירות כמו ולא אין לבא (יחושע י'): (ג) תסלף. תעקם כמו וסלף בה (לעיל ט"ז): יזעף. יכעס כמו זעף ה' אשא (מכילת ד'): (ה) ויפית. ענין אמירה: (ו) רבים. גדולים וחשובים כמו רבי המלך (ירמיה מא): יחלו. יבקשו כמו ויחל משה (שמות לב): (י) נאווה. נאה ויפה: (יב) נהם. כן נקרא שאגת הארי וכן ארי נוהם (לקמן כ"ח): זעף. כעס:

אהוב לכל בין לעניים בין לעשירים אבל הדל נפרד הוא אפילו מרעהו הדל כמוהו: (ה) לא ינקה. עם כי לא הוזה בב"ד ולא קבל ענשו לא ינקה מדין של מעלה: לא ימלט. כי בעבור שרגיל לדבר כזב סופו להעיד שקר ולא ימלט מן העונש כאשר יוזה: (ו) רבים. גדולי העם מחלים פני הנדיב להשיג נדבת לבו וכל הרעים יתחברו לאיש הנותן מתן: (ז) אף כי. אם אחיו שהם עצמו ובשרו שגאוהו כ"ש שכל אחד מרעהו רחק ממנו עד כי רחקו כולם: מרדף. אף כי ירדף אמרים להשתעשע עמהם בדברים בעלמא לא ישמע לו והמה לו לעצמו הואיל ואין שומע להם: (ח) קנה לב. לפי שהדעת הוא בלב אמר קונה לב ור"ל קונה הדעת הוא אוהב נפשו והשומר תבונה בלבו לכל ישכחה הוא סיבה למצוא טוב: (ט) לא ינקה. אף אם לא הוזה לא ינקה מדין של מעלה: יאבד. סופו לאבדון כי יבא לידי עדות שקר: (י) לא נאווה וגו'. כי בהיותו מתענג בטוב יחזיק בכסילות: אף כי. כ"ש שלא נאה שהעבד ימשול בשרים כי עוד יכריח כולם אחר רוע תכונתו אשר קנה בעבודתו: (יא) שכל. השכל שבאדם היא מארכת אפו כי היא תייסרו שלא לצאת לריב מהר: ותפארתו. התפארת הנאמר בו היא שיאמרו עליו שהוא עובר ומוחל למי שפשע נגדו: (יב) נהם וגו'. כעס המלך יחיד כנהמת כפיר אריות ורצון המלך היא טובה כטל היורד על העשב כי ביד המלך להשפיל או לרומם:

מצודת דוד

(ב) גם בלא דעת. אפי' העובר עבירה בלא דעת וכוונה מ"מ בודאי לא טובה נפשו כי לא יאונה לצדיק כל און: ואין. הממהר ברגלים ללכת אל המקום אשר נשאו לבו הנה לחוטא יחשב כי מהראוי להתבונן תחילה פן יבא מזה דבר פשע: (ג) אולת. האולת שהאדם עושה היא מעקמת דרכו כי ע"י אולתו נכשל ולבו לא כן ידמה כי יזעף על ה' להרהר אחר מדותיו: (ד) הון. העושר יוסיף לבעליו רעים רבים כי הוא

אהוב לכל בין לעניים בין לעשירים אבל הדל נפרד הוא אפילו מרעהו הדל כמוהו: (ה) לא ינקה. עם כי לא הוזה בב"ד ולא קבל ענשו לא ינקה מדין של מעלה: לא ימלט. כי בעבור שרגיל לדבר כזב סופו להעיד שקר ולא ימלט מן העונש כאשר יוזה: (ו) רבים. גדולי העם מחלים פני הנדיב להשיג נדבת לבו וכל הרעים יתחברו לאיש הנותן מתן: (ז) אף כי. אם אחיו שהם עצמו ובשרו שגאוהו כ"ש שכל אחד מרעהו רחק ממנו עד כי רחקו כולם: מרדף. אף כי ירדף אמרים להשתעשע עמהם בדברים בעלמא לא ישמע לו והמה לו לעצמו הואיל ואין שומע להם: (ח) קנה לב. לפי שהדעת הוא בלב אמר קונה לב ור"ל קונה הדעת הוא אוהב נפשו והשומר תבונה בלבו לכל ישכחה הוא סיבה למצוא טוב: (ט) לא ינקה. אף אם לא הוזה לא ינקה מדין של מעלה: יאבד. סופו לאבדון כי יבא לידי עדות שקר: (י) לא נאווה וגו'. כי בהיותו מתענג בטוב יחזיק בכסילות: אף כי. כ"ש שלא נאה שהעבד ימשול בשרים כי עוד יכריח כולם אחר רוע תכונתו אשר קנה בעבודתו: (יא) שכל. השכל שבאדם היא מארכת אפו כי היא תייסרו שלא לצאת לריב מהר: ותפארתו. התפארת הנאמר בו היא שיאמרו עליו שהוא עובר ומוחל למי שפשע נגדו: (יב) נהם וגו'. כעס המלך יחיד כנהמת כפיר אריות ורצון המלך היא טובה כטל היורד על העשב כי ביד המלך להשפיל או לרומם:

ז מקרצות נושכות זו בזו, וכפרים נושכין זה בזה, נטמאת אחת מהן בשרץ – בלן תחלה; פרו – בלן תחלה. במשקין – בלן שניות; פרו – בלן שניות; בידים – בלן שלישות; פרו – בלן שלישות. ח מקרצת שהיתה תחלה והשיך לה אחרות – בלן תחלה; פרו – היא תחלה, וכלן שניות. היתה שניה והשיך לה אחרות – בלן שניות; פרו – היא שניה, וכלן שלישות. היתה שלישית והשיך לה אחרות – היא שלישית, וכלן טהורות, בין שפרשו בין שלא פרו. ט בפרות הקדש שבתוך גומותיהם מים מקדשים, נטמאת אחת מהן בשרץ – בלן טמאות; בתרומה –

פירוש ברטנורא

ז מקרצות. חתיכות של בצק. לשון קרץ מצפון בא (ירמיה מ"ו): נושכות זו את זו. שהן דבוקות זו בזו וא"א להפרישן אלא אם כן נושכות זו מזו: בולן תחלה. דחשבות כאחת וכאילו נגע בכלן: פירשו. החתיכות זו מזו: במשקין כלן שניות. דמשקין תחלה היו ועושים שני: בידים כלן שלישות. דידים שניות הן, ועושות שליש בתרומה:

ח מקרצת. חתיכת בצק שהיתה תחילה וחיבר לה חתיכות אחרות: בולן תחלה. והנוגע באחרות כנוגע בראשון לטומאה, דחשיבא חיבור. וכן נמי היתה שניה, חשבות חיבור, מאחר דאם פרו אשתיר בהו טומאה. אבל היתה שלישית, דאם פרו לית בהו טומאה, דאין שליש עושה רביעי בתרומה, אפילו כי לא פרו לא חשיב חיבור, וטהורות:

ט בפרות הקדש. כגון שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות וכיוצא בהן: שבתוך גומותיהן מים המקדשים. שהיו בתוך הגומות שני: הכבר מים שנעשו על טהרת הקדש, ונטמא כבר אחד בשרץ, ונגע הכבר שנממא בשני, והשני בשלישי, ואפילו הן מאה כולן ממאים, ואע"פ שלא נגעו במים שבכבר אלא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

טהורות. בין שפרשו בין שלא פרו – ששפרשו טהורות הן, לפי שאין שליש עושה רביעי בתרומה, וכיון שלא תישאר בהן כל טמאה משיפרשו, לפיכך אפילו קודם שפירשו אינן חשבות חיבור, ואין המקרצת שהיתה שלישית לטומאה עושה את האחרות שהשיך לה כמותה, והן נשארות טהורות, מה שאין כן במקרצת שהיתה ראשונה או שנייה לטומאה, שהואיל והאחרות שהשיך לה תישאר בהן טמאה אף לאחר שפירשו, לפיכך כל זמן שלא פירשו חשבות הן חיבור ונעשות כמותה (הר"ם; הור"ם; ברסנודא). ויש מבארים הטעם, שהואיל ואין כוח בשלישי לטומאה לעשות רביעי, היינו אפילו דרגה שלמטה ממנו, אין גם כוחו יפה לעשות את המחובר לו כמותו ("תפארת ישראל").

באור משנה ט

להבנת משנתנו יש להקדים כאן משנה השנייה להלן (ב, ו): "השני שבחולין מטמא משקה חולין (להיות תחילה, היינו ראשון לטומאה), ופוסל לאוכלי תרומה (לאוכלים של תרומה, שעושה אותם שליש לטומאה). השלישי שבתרומה מטמא משקה קודש (להיות תחילה), ופוסל לאוכלי קודש (לאוכלים של קודש, שעושה אותם רביעי לטומאה). – מכאן נמצאנו למדים, שכל הפוסל את התרומה, כגון שני לטומאה, מטמא משקה חולין ומשקה תרומה להיות ראשון לטומאה, וכל הפוסל את הקודש, כגון שליש לטומאה, עושה רביעי בקודש, מטמא משקה קודש להיות ראשון לטומאה, אבל שליש שבתרומה אינו מטמא משקה תרומה, משום שאינו פוסל את התרומה, שאין שליש עושה רביעי בתרומה.

בפרות הקדש – כגון שתי הלחם ולחם הפנים ומנחות, שבתוך גומותיהם – של הכיכרות, מים מקדשים – מים שנשמרו על טהרת הקדש; וכגון שהכיכרות נוגעות זו בזו: נטמאת אחת מהן בשרץ – אם נטמאה אחת מן הכיכרות בשרץ, בלן טמאות – שהכיכר שנטמאה בשרץ, ונעשתה ראשון לטומאה, מטמאה את הכיכר הנוגעת בה, ועושה אותה שנייה לטומאה, וזו השנייה מטמאת את הכיכר השלישית, ועושה אותה שלישית לטומאה, וכיכר שלישית זו מטמאה את המים שבתוך גומותיה להיות ראשון, שכל הפוסל בקודש מטמא משקה קודש להיות תחילה, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, והמים חוזרים ומטמאים את הכיכר להיות שנייה לטומאה, והיא מטמאה את הכיכר הרביעית ועושה אותה שלישית לטומאה, ושוב כיכר רביעית זו, שהיא שלישית לטומאה, מטמאה את המים שבתוך גומותיה להיות ראשון, והמים חוזרים ומטמאים אותה להיות שנייה, והיא מטמאה את הכיכר החמישית ועושה אותה שלישית, וכן לעולם. בתרומה – אם הכיכרות היו של תרומה, מטמא שנים, ופוסל אֶחָד – השרץ שנגע באחת מן הכיכרות, מטמא שתי כיכרות, ופוסל כיכר אחת, שכן זו שנטמאה בשרץ נעשית ראשון לטומאה, והכיכר

מקרצות – חתיכות בצק, נושכות זו בזו – דבוקות זו בזו עד שכשמפרידים אותן תולשת מקרצת מחברתה משהו, ונראה כאילו נשכו זו לזו, וכפרים נושכין זה בזה – או כיכרים הדבוקים זה בזה, כמו שבארנו במקרצות, נטמאת אחת מהן בשרץ – אם נגע שרץ באחת המקרצות או הכיכרות, בלן תחלה – כל אחת מהן ראשון לטומאה, כאילו נגע השרץ (שהוא אב הטומאה) בכלן, לפי שכגוף אחד הן; פרו – החתיכות או הכיכרות זו מזו לאחר שנטמאה אחת מהן בשרץ, בלן תחלה – כל אחת נשארה ראשון לטומאה, מפני שהיו גוף אחד בשעת טומאתן (דומ"ס). במשקין – אם בזמן שהיו דבוקות נטמאה אחת מהן במשקים טמאים, שלעולם הם ראשון לטומאה (מגזירת חכמים). בלן שניות – לטומאה; פרו – החתיכות זו מזו לאחר שנטמאה אחת מהן במשקים, בלן שניות – כל אחת נשארה שנייה לטומאה, כמו שבארנו הטעם בענין ראשון לטומאה. בידים – אם בזמן שהיו דבוקות נטמאה אחת מהן בנגיעת ידיים טמאות, שהן שניות לטומאה, בלן שלישית – אם הן של תרומה, כל אחת מהן שלישית לטומאה והן נפסלות; פרו – החתיכות זו מזו לאחר שנטמאה אחת מהן בידיים, בלן שלישית – כל אחת נשארה שלישית לטומאה, מהטעם שבארנו בראשון לטומאה, לפי שהיו גוף אחד בשעת טומאתן.

באור משנה ח

מקרצת – חתיכת בצק, שהיתה תחלה – ראשון לטומאה, והשיך לה אחרות – והדביק בה חתיכות אחרות, בלן תחלה – כל החתיכות האחרות שהשיך לה דינן כראשון לטומאה, לפי שהן חיבור לה, והנוגע בהן כאילו נגע בה; פרו – החתיכות, היא תחלה – המקרצת הראשונה היא ראשון לטומאה כמו שהיתה, וכלן – וכל המקרצות האחרות שהשיך לה ופרשו ממנו, שניות – הואיל ונגעו בזו שהיתה ראשון לטומאה נעשו שני לטומאה. היתה שניה – מקרצת שהיתה שנייה לטומאה, והשיך לה אחרות – וחיבר לה חתיכות אחרות, בלן שניות – שכולן חיבור, והנוגע באחרות כנוגע בזו שהיא שני לטומאה; פרו – החתיכות, היא שניה – כמו שהיתה, וכלן שלישית – אם הן מקרצות של תרומה, הרי הן שלישיות לטומאה הואיל ונגעו בשני לטומאה, והן נפסלות. היתה שלישית – כגון מקרצת של תרומה שהיתה שלישית לטומאה, והשיך לה אחרות – וחיבר לה מקרצות אחרות של תרומה, היא שלישית, וכלן טהורות – וכל שאר החתיכות שהשיך לה הן

מְטַמֵּא שְׁנִים, וּפֹסֵל אֶחָד; אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מִשְׁקָה טוֹפֵחַ – אָף בְּתֵרוּמָה הֵבֵל טָמֵא.

פ ר ק ש נ י

א הָאִשָּׁה שֶׁהִיתָה כּוֹבֶשֶׁת יֶרֶק בְּקֶדְרָה, וְנִגְעָה בְּעֵלָה חוּץ לְקֶדְרָה בְּמָקוֹם הַנֶּגוֹב, אָף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ בְּבִיצָה – הוּא טָמֵא, וְהֵבֵל טָהוֹר; נִגְעָה בְּמָקוֹם הַמִּשְׁקָה, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּבִיצָה – הֵבֵל טָמֵא, אִין בּוֹ בְּבִיצָה – הוּא טָמֵא, וְהֵבֵל טָהוֹר; חִזּוֹר לְקֶדְרָה – הֵבֵל טָמֵא. הִיתָה מִנֶּגַע טָמֵא מוֹת, וְנִגְעָה בֵּין בְּמָקוֹם הַמִּשְׁקָה בֵּין בְּמָקוֹם הַנֶּגוֹב, אִם יֵשׁ בּוֹ

פירוש ברטנורה

נגע כל כבר בחבירו, נטמא כולו, שחיבת הקודש עושה כאילו המשקה שבתוך כל כבר שהוא נעשה תחילה הוא שנגע בכבר ונטמא. אבל בתרומה אינו כן, אלא הכבר הראשון הנטמא בשרץ בלבד מטמא את חבירו להיות שני, והשני פוסל את השלישי, ותו לא, ולא חיישין למשקה שבתוך הגומא: אם יש בין הכבדות משקה טופח אף בתרומה כולן טמאות. שהמשקה טופח שבין כל כבר וכבר חוזר להיות תחילה. ומטמא הכבר שהוא נוגע בו לעשותו שני, וכן לעולם. פירוש אחר, כברות הקודש המונחות בטבלא העשויה גומות גומות, וכל כבר מונח בתוך גומא שלו. והמים המקודשים גרסינן, פירוש, וכן המים המקודשים המונחים בכלי העשוי גומות גומות, אם נטמא אחד מהן בשרץ, נטמא כולו, שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש, אבל לא לתרומה, דבתרומה אינו מטמא אלא ראשון ושני ופוסל שלישי היכא דנגעו זה בזה, ואין כלי מצרף. ואם יש בין הגומות משקה טופח הכל טמא, שהכבר שהוא שני עושה המשקה ראשון וחוזר ומטמא כבר האחר, וכן כולם:

ב א האשה. באשה טהורה איירי: שהיתה כובשת ירק, של תרומה בקדירה, ואותו ירק לא הוכשר לטמא, אלא כדרך הכובשים שמחכים את הירק בלא משקה ומולחים אותו ונותנים בקדירה או בחבית ואח"כ נותנים עליו יין או חומץ או שמן, (והוכשר אותו העלה): נגעה בידים מסואבות שפוסלים את התרומה: בעלה. של ירק שהיה חציו בקדירה עם המשקין וחציו חוץ לקדירה נגוב, ונגעה במקום הנגוב: אע"פ שיש בו בביצה. שהוא שיעור לטמא אוכלים: הוא טמא. אותו העלה: והכל טהור. שאר הירק והמשקין שבקדירה. ולא אתי האי עלה שמקצתו בקדירה ומטמא להו, ידיים שניות והעלה

משניות מבוארות – קהתי

המונחים בכלי העשוי גומות גומות: נטמאת אחת מהן בשרץ. כולן טמאות – שהכלי מצרף מה שבתוכו לקודש, אבל לא לתרומה. שבתרומה אינו מטמא אלא ראשון ושני ופוסל שלישי בזמן שנגעו זה בזה ואין כלי מצרף. ואם יש בין הגומות משקה טופח, אף בתרומה הכל טמא. שהכיכר שהיא שנייה עושה המשקה ראשון וחוזר ומטמא את הכיכר האחרת, וכן כולם (עיי' "משנה אחרונה" שמקשה על שני הפירושים המובאים בברטנורא).

באור משנה א

הָאִשָּׁה – הטהורה, **שֶׁהִיתָה כּוֹבֶשֶׁת יֶרֶק** – של תרומה, **בְּקֶדְרָה** – בחומץ או בשמן או במי מלח; ולפני הכבישה לא הוכשר הירק לקבל טומאה, שאילו כבר הוכשר היה נטמא מחמת סתם ידיים שלה, שהן שניות לטומאה, בזמן שנתנה אותו בקדירה; אבל בשעת הכבישה הוכשר לקבל טומאה על ידי המשקים שעירתה האשה עליו; והוא הדין לאיש הכובש ירק, אלא שמשנתנו נקטה "האשה", לפי שדרכה של אשה להתקין את המאכלים: וְנִגְעָה בְּעֵלָה – של הירק בידיים טמאות, שהן שניות לטומאה, חוץ לְקֶדְרָה בְּמָקוֹם הַנֶּגוֹב – כגון שהיה העלה מקצתו בקדירה עם המשקים ומקצתו חוץ לקדירה, או שהיה כולו חוץ לקדירה ומחובר לקלח שבקדירה, ונגעה במה שיוצא חוץ לקדירה במקום הנגוב; והרי כבר הוכשר העלה כולו לקבל טומאה על ידי המשקים שעירתה עליו בתוך הקדירה, אָף עַל פִּי שֵׁישׁ בּוֹ – בעלה כולו, **בְּבִיצָה** – שהוא שיעור האוכלים לטמא אחרים, הוּא טָמֵא – אותו העלה טמא, שנעשה שלישי לטומאה מחמת הידיים, וְהֵבֵל טָהוֹר – כל מה שבקדירה טהור, שאין השלישי עושה רביעי בתרומה, ואף אינו מטמא את המשקים שבקדירה להיות תחילה, כמו שכבר בארנו במשנה הקודמת. נִגְעָה – בעלה שהיה חוץ לקדירה, **בְּמָקוֹם הַמִּשְׁקָה** – במקום שיש עליו משקה, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּבִיצָה – אם יש בעלה כשיעור ביצה, הֵבֵל טָמֵא – שהמשקה שנגעה בו נעשה ראשון לטומאה, ועשה את העלה שני לטומאה, והוא טימא את כל מה שבקדירה, ואף את הקדירה עצמה, שהואיל והעלה שנגעה בו נעשה שני לטומאה, הרי מקצתו שבתוך הקדירה עושה את המשקים שבקדירה ראשון, והם חוזרים ומטמאים כל מה שבקדירה ואף את הקדירה עצמה להיות שני, שמשקים טמאים מטמאים אף כלים מגזירת חכמים (עיי' סוף מסכת זבים; ועיי' גמרא ותוספות שבת ד, ב). אִין בּוֹ **בְּבִיצָה** – אם אין בעלה שנגעה בו כשיעור ביצה, הוּא טָמֵא – העלה טמא, שהאוכלים מקבלים טומאה בכל שהם, וְהֵבֵל טָהוֹר – שאין אוכלים בפחות מכביצה מטמאים אחרים; חִזּוֹר לְקֶדְרָה – אם

הנוגעת בה נעשית שנייה לטומאה, והכיכר השלישית נפסלת, שנעשית שלישית לטומאה, ואין שלישי עושה רביעי בתרומה, ואף אינה מטמאה את המשקה שבגומותיה להיות ראשון, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, נמצאת כיכר זו נשארת שלישית לטומאה כמו שהיתה, ואינה פוסלת את הכיכר הרביעית הנוגעת בה, והרי שממנה והלאה הכל טהור. – משנתנו נקטה "נטמאת אחת מהן בשרץ" משום תרומה בלבד, כדי להשמיענו, שאפילו נטמאה בשרץ, אינה מטמאה אלא שניים ופוסלת אחד; אבל לענין כיכרות של קודש ששינו ברישא, שרץ לא דווקא, אלא אפילו נטמאה אחת מהן בנגיעת ידיים שהם שניות לטומאה, מכל מקום כולן טמאות, שהרי הכיכר הראשונה נעשית שלישית לטומאה מחמת הידיים, ומטמאה את המשקים שבתוך גומותיה להיות ראשון, וחוזרים המשקים ומטמאים את הכיכר להיות שנייה לטומאה, וזו מטמאה את הכיכר השנייה, הנוגעת בה, ועושה אותה שלישית לטומאה, והכיכר השנייה שוב מטמאה את המשקים שבתוך גומותיה להיות תחילה, והמשקים חוזרים ומטמאים אותה להיות שנייה לטומאה, והיא מטמאה את הכיכר השלישית, הנוגעת בה, וכן עד אלף כיכרות כולן טמאות, כמו שכבר בארנו לעיל. **אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם** – בין הכיכרות, **מִשְׁקָה טוֹפֵחַ** – משקה שיש בו כדי להרטיב את היד הנוגעת בו, **אָף בְּתֵרוּמָה** – בכיכרות של תרומה, **הֵבֵל טָמֵא** – הכיכר הראשונה שנגעה בשרץ היא ראשון לטומאה, וכל שאר הכיכרות שניות לטומאה, שהרי המשקה שבין הכיכר השנייה לבין הכיכר השלישית נעשה תחילה (ראשון לטומאה) מחמת הכיכר השנייה (שהיא שנייה לטומאה). ועושה אף את הכיכר השלישית שנייה לטומאה, ושוב מטמאה הכיכר השלישית את המשקה שבינה לבין הכיכר הרביעית להיות תחילה, והמשקה עושה אף את הכיכר הרביעית שנייה לטומאה, וכן לעולם.

בארנו משנתנו לפי הגר"א, וכן פירשה גם בעל "תפארת ישראל". אבל הרב מברטנורא מפרשה לפי הרמב"ם (בפירושו למשנתנו), שהטעם שככרות הקודש כולן טמאות, לפי שחיבת הקודש עושה כאילו המשקה שבתוך כל כיכר, שהוא נעשה ראשון, הוא שנגע בכיכר וטימאה; והרי שכל הכיכרות חוץ מהראשונה שנגעה בשרץ, הן שניות. אבל בחיבורו (הל' טומאת אוכלין ט. י) כותב הרמב"ם: "כולן ראשון לטומאה; מפני שהמשקה שבגומות וחייבת הקודש, הרי הן כולן כמשקים שאין מוין בהן" (ראשון ושני).

כן מביא הרב מברטנורא פירוש אחר, והוא פירושו של הר"ש: "כיכרות הקודש שבתוך גומותיהם – המונחות בטבלא העשויה גומות גומות, וכל כיכר מונחת בתוך גומה שלה, והמים המקודשים (כל כרסים במשנתנו) – וכן המים המקודשים

כְּבִיצָה – הַכֵּל טָמֵא; אֵין בּוֹ כְּבִיצָה – הוּא טָמֵא, וְהֵבֵל טָהוֹר. הִיתָה טְבוּלָה יוֹם מְנַעֲרַת אֶת הַקִּדְרָה בְּיָדֶים מְסֻאָבוֹת, וְרָאֶתָה מִשְׁקִין עַל יְדֶיהָ, סָפֵק מִן הַקִּדְרָה נָתַזוּ, סָפֵק שֶׁהִקְלַח נִגַע בְּיָדֶיהָ – הִירָק פָּסוּל, וְהַקִּדְרָה טָהוֹרָה. בִּרְבִי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֶכֶּל רֹאשׁוֹן – רֹאשׁוֹן; אֶכֶּל שֵׁנִי – שֵׁנִי; אֶכֶּל שְׁלִישִׁי – שְׁלִישִׁי. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֶכֶּל רֹאשׁוֹן, וְאֶכֶּל שֵׁנִי – שֵׁנִי. שְׁלִישִׁי – שֵׁנִי לְקֹדֶשׁ, וְלֹא שֵׁנִי לְתַרומָה, בְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ לְטַהַר תַּרומָה.

פירוש ברטנורה

שלישי, ואין שלישי עושה רביעי בתרומה: נגעה. בסתם ידים שהם שניות: במקום משקה. כלומר במקום שאין העלה נגוב, נעשה משקה שעליו תחילה. דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה, והמשקה עושה את העלה שני. הלכך כשיש בעלה כביצה היינו שיעור לטמא אחרים, הכל טמא. אף הקדרה עצמה, דמקצת עלה שבקדרה עושה משקה שבקדרה תחילה וחוזרין ומטמאין את הקדרה, כדאייתא בפ"ק דשבת, האוכלים והכלים שננטמאו במשקין: אין בו כביצה הוא טמא. אותו עלה שננקה בו: והכל טהור. דפחות מכביצה אין מטמא אחר: חזר לקדרה. אותו מקום המשקה שננע בו: הכל טמא. אע"פ שאין בעלה כביצה, שהמשקה שננע בו חזר וטימא כל מה שבקדרה ואף הקדרה עצמה: היתה מוגע טמא מת. אשה זו שכובשת את הירק, הרי האשה ראשון והעלה שננקה בו שני, הלכך אם יש בו כביצה הכל טמא: היתה טבולת יום מנערת את הקדרה. דהשתא יש באשה זו שתי מומאות, חדא דטבולת יום ואידך דסתם ידים שהם שניות, כדקדמי בידים מסואבות. ותרווייהו צריכין משום סיפא. מנערת, מערה מה שבתוך הקדרה (לישנא אחרינא), מנערת, מניסה בתוך הקדרה בכף שבידה: ספק מן הקדרה נתזו. ולא נטמא מה שבתוכה: ספק שהקלח שכולו מלא משקה והוא בתוך הקדרה נגע בידה: הירק פסול. משום ספיא דטבול יום. אבל משום ספק ידים לא, כדתנן בפ"ב דטבול יום (משנה ב'), חומר בטבול יום בספק טבול יום פוסל את התרומה, והדיים ספיין טהור: והקדרה טהורה. דמשום טבול יום לא נטמא אפילו ודאי נגעה במשקין, דאין טבול יום עושה משקה תחילה, כדתנן (פרק דפרה משנה ו'), כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחילה חוץ מטבול יום. ואי משום ידים, לא נטמא, דכין דספיא הוא שטא נתזו על ידיה, מספיא קדרה טהורה, שספק ידים לטמא, טהור:

ב האוכל אוכל ראשון. נעשה גופו ראשון להיות נגעו שני. והאוכל אוכל שני נעשה גופו שני, ואם נגע בתרומה פסלה. אלו משמונה עשר דבר שגורו בו כיום. ודוקא שאכל חצי פרס, שהוא ביצה וחמצה לרמב"ם ושני ביצים לרש"י, שהוא שיעור אוכלים לפסול את הנגיה: רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני נעשה גופו שני. דסבירא ליה דלא משוינן ליה לאוכל כמאכל עצמו. והאי דמשוי לאוכל אוכל שני שני ולא שלישי, לפי שמצינו שני עושה שני ע"י משקין, שהמשקין שננטמאו בשני הן נעשים תחילה והנגע בהן הוי שני, ואי הוה משוינן ליה לאוכל אוכל שני שלישי לא היה פוסל את התרומה,

משניות מבוארות – קהתי

כלומר שזו היא פיסקה חדשה; ואילו הפיסקה שלפני כן באה ללמד, שאם האשה הכובשת ירק בקדירה היתה טבולת יום, הריהי מנערת את הקדירה בידים מסואבות – אף על פי שיש עליה שתי טומאות, שהיא טבולת יום ואף ידיה טמאות, מכל מקום מותרת היא לכתחילה לנער את הקדירה על ידי תרוד, ואין חוששים שמה תגע בתרומה שבקדירה (יתפארת ישראל; מהרי"ם, וכן משמע מדברי הר"ם והרא"ש).

בארנו את משנתנו לפי רוב המפרשים (רש"י; רא"ש; ברטנורה; "תפארת ישראל"). אבל הרמב"ם מפרש אותה בדרך אחרת (עיין בפירושו; ועיין בחיבורו "הל' סומות אוכלין" ט.ג. ועיין "תוספות יום טוב" כאן; ועיין "יחידוש הרש"ש, שכתב: "אנכי בענייני לא יכולתי לעמוד על פירושו").

באור משנה ב

כבר למדנו במקומות אחרים, שהאוכל אוכלים טמאים בשיעור חצי פרס (שהוא ביצה וחמצה – להרמב"ם, ושתי ביצים – לרש"י), נפסל גופו מלאכה בתרומה, וכן פוסל הוא את התרומה במגע, עד שיטבול. וזהו גזירת חכמים, משום שהוששים, שמה יאכל תרומה בעוד האוכלים או המשקים הטמאים בפיו, ונמצא מטמא את התרומה בתוך פיו ואוכל תרומה טמא (עיין באורו למשנה שבת א.ד.) – משנתנו דנה בדרגת טומאתו של האוכל אוכלים טמאים, ונחלקו בזה תנאים.

רבי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֶכֶּל רֹאשׁוֹן – הָאוֹכֵל מֵאֵכֶל טָמֵא שהוא ראשון לטומאה, **רֹאשׁוֹן** – נעשה גופו ראשון לטומאה; **אֶכֶּל שֵׁנִי** – האוכל מֵאֵכֶל שהוא שני לטומאה, **שֵׁנִי** – נעשה גופו שני לטומאה; **אֶכֶּל שְׁלִישִׁי** – האוכל מֵאֵכֶל שהוא שלישי לטומאה, **שְׁלִישִׁי** – נעשה גופו שלישי לטומאה. **רַבִּי יְהוֹשֻעַ אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אֶכֶּל רֹאשׁוֹן, וְאֶכֶּל שֵׁנִי – בֵּין הָאוֹכֵל מֵאֵכֶל שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לטומאה ובֵּין הָאוֹכֵל מֵאֵכֶל שֶׁהוּא שֵׁנִי לטומאה, שֵׁנִי** – נעשה גופו שני לטומאה; **שְׁלִישִׁי** – האוכל מֵאֵכֶל שהוא שלישי לטומאה, **שְׁלִישִׁי** לְקֹדֶשׁ – נעשה גופו שני לגבי קודש, ועושה שלישי ורביעי, **וְלֹא שֵׁנִי לְתַרומָה** – אבל לתרומה אינו נעשה שני; **בְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ לְטַהַר תַּרומָה** – כלומר "אוכל שלישי" האומר במשנתו, היינו בחולין שנעשו על טהרת התרומה, שכן בחולין בלבד אין שלישי לטומאה, אבל בחולין שנעשו על טהרת התרומה יש שלישי לטומאה, כדין תרומה. טעם המחלוקת מבואר בגמרא (חולין לד, א): אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע: מצינו אוכל חמור מן האוכל (ומצאים אנחנו שהאדם האוכל מֵאֵכֶל טָמֵא, הוא חמור מן המאכל), שאילו נבלת עוף

אותו מקום המשקה שבעלה, שננעה בו, חזר לתוך הקדירה, **הַכֵּל טָמֵא** – אף על פי שאין בעלה כביצה, מכל מקום הכל טמא, לפי שהמשקה שננעה בו האשה נעשה ראשון, וכשחזר לקדירה טמא את המשקים שבקדרה, והם חזרו וטימאו את הירק שבקדרה ואף את הקדרה, (כמו שבארנו לעיל). שכן משקה שנעשה ראשון מטמא אחרים אפילו בכל שהוא. **הִיתָה – האשה הכובשת ירק בקדירה, מְנַעֵר טָמֵא מֵת** – שננעה באדם או בכלי שנטמא על ידי מת, והרי היא ראשונה לטומאה, **וְנִגְעָה – בעלה חוץ לקדירה, בֵּין בְּמִקְוֵים הַמְּשֻקָּה בֵּין בְּמִקְוֵים הַנְּגִיב** – בין שננעה במקום שיש שם משקה, ובין שננעה במקום הנגוב, **אִם יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה** – אם יש בעלה כשיעור ביצה, **הַכֵּל טָמֵא** – שהעלה נעשה שני לטומאה מחמת נגיעת האשה, ועשה את המשקים שבקדרה תחילה, והם חזרו וטימאו כל מה שבקדרה ואף את הקדירה. **אֵין בּוֹ כְּבִיצָה** – אם אין בעלה כשיעור ביצה, **הוּא טָמֵא, וְהֵבֵל טָהוֹר** – כמו שבארנו הטעם לעיל, שאוכל פחות מכביצה אמנם מקבל טומאה אבל אינו מטמא אחרים (עיין "תוספות יום טוב" ו"תפארת ישראל", שמבואר שם, משום מה לא נקטה המשנה גם כאן דין "חזר לקדירה"). **הִיתָה טְבוּלָה יוֹם** – אשה שטבלה מטומאתה ועדיין לא העריב שמשו, שהיא שנייה לטומאה, **מְנַעֲרַת אֶת הַקִּדְרָה** – המלאה ירקות כבושים של תרומה, **בְּיָדִים מְסֻאָבוֹת** – טמאות, שאף הן שניות לטומאה, **וְרָאֶתָה מִשְׁקִין עַל יְדֶיהָ, סָפֵק מִן הַקִּדְרָה נָתַזוּ** – המשקים על ידיה, ולא נטמא מה שבתוך הקדירה, **סָפֵק שֶׁהִקְלַח** – של ירק, שכולו מלא משקה, **נִגַע בְּיָדֶיהָ** – תוך נייעור הקדירה, והרי שננטמא המשקה שעל הקלח וחזר וטימא מה שבקדרה ואף את הקדירה, **הִירָק פָּסוּל** – ספק בטבול יום אם נגע בתרומה אם לאו פוסל את התרומה (עיין במסכת טבול יום ב. א). **וְהַקִּדְרָה טָהוֹרָה** – משום טבול יום לא נטמא, ואפילו ודאי נגעה במשקים, לפי שאין טבול יום עושה משקים להיות תחילה, כמו ששינונו (פרה ת.ז): "כל הפוסל את התרומה, מטמא את המשקין להיות תחילה חוץ מטבול יום"; ואף משום הספק שמה נטמא המשקה מחמת ידיה הטמאות אין הקדירה טמאה, שכן ספק בנגיעת ידיים טהור (טבול יום שם). ואמנם אילו היתה האשה טהורה, ולא טבולת יום, והיה הספק משום ידיים בלבד, אף הירק היה טהור, מאותו הטעם, שספק ידיים טהור. יש גורסים בסיפא: "ראתה משקין על ידיה" (ולא "וראתה").

מסכת טהרות פרק שני משנה ב פירוש ברטנורא

ראין שליש עושה רביעי בתרומה, וחכמים גזרו על האוכל אוכל שני שיהיה פוסל את התרומה, משום דיומין אוכל אוכלים ממיא ושדי משקין של תרומה לתוך פיו בעוד שאוכלים ממיא בפיו ופסיל להו, הלכך אע"ג דבאוכל אוכל ראשון לא משוין ליה לאוכל במאכל עצמו, באוכל אוכל שני משוין ליה שני כמו המאכל, כדי שיפסול את התרומה: **שלישי שני לקודש**. האוכל אוכל שלישי נעשה גופו שני לקודש, ועבד שלישי ורביעי בקודש: **ולא שני לתרומה**. דאי נגע בתרומה לא פסלה. ומיהו אסור הוא לאכול בתרומה, והכי מוכח בגמרא פרק ב' דחולין (דף ל"ז): **בחולין שנעשו על טהרת תרומה**. כלומר האי אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני ושלישי דתנינן במתניתין, בחולין שנעשו על טהרת תרומה קמיידי, דחולין גירדא אין בהם שלישי:

משניות מבוארות – קהתי

(שאל רבי אליעזר את רבי יהושע): שלישי — שני למה? (למה אתה אומר שהאוכל אוכל שלישי נעשה שני לקודש?) — אומר לו (רבי יהושע לרבי אליעזר): אף אני לא אמרתי (שהאוכל אוכל שלישי נעשה שני לקודש), אלא בתרומה (באוכל אוכל שלישי של תרומה, היינו של חולין שנעשו על טהרת תרומה, כמו שמסיים רבי יהושע במשנתנו), שטהרתה טומאה היא אצל קודש (שטהרת התרומה אינה טהרה לגבי קודש, כמו ששינו במסכת חגיגה ב, ז: "בגדי אוכלי תרומה מדרס לקודש", ומכאן ששמירת תרומה אינה שמירה לענין קודש, הלכך האוכל אוכל שלישי מאותם האוכלים שנעשו על טהרת התרומה, נעשה גופו שני לקודש, כאילו אכל אוכל ראשון או שני). — כן מבואר בגמרא (**שם לד, ב**), שמה שאומר רבי יהושע בסיפא: "ולא שני לתרומה" — היינו שאם נגע בתרומה אינו פוסלה, אבל מכל מקום אף לדעתו הריהו נעשה שלישי, ונפסל גופו מלאכול בתרומה, שמעלה היתה עשו חכמים באכילת תרומה, שאפילו שלישי אסור בה, עד שיטבול.

והרי סיכום דברי הגמרא בסעם המחזקת שבמשנתנו:

רבי אליעזר סובר, שהאוכל אוכלים טמאים נעשה גופו טמא כיוצא בהם, והואל ואין אנו מוצאים שיהא האדם האוכל קל מן המאכל שאוכלו; ואדרבא, מוצאים אנו בנבלת העוף הטהור שהאוכל חמור מן המאכל. ורבי יהושע סובר, שאין ללמוד מנבלת העוף הטהור, לפי שהיא חידוש, ואינה אלא גזירת הכתוב, אלא הואיל ואנו מוצאים שלענין שיעורים חמור המאכל מן האוכל, שהמאכל נטמא על ידי מגעו באוכלים טמאים שיש בהם כשיעור ביצה, ואילו האדם האוכל אוכלים טמאים אינו נטמא אלא אם כן אכל מהם כשיעור חצי פרס (שהוא 2 ביצים, או ביצה ומחצה). לפיכך אף כאן האוכל אוכל ראשון נעשה גופו שני. ברם, אף האוכל אוכל שני, נעשה גופו שני, והואל ואנו מוצאים ששני נעשה שני על ידי משקים. והאוכל אוכל שלישי — דינו כדלקמן: לענין קודש, נעשה גופו שני, לפי שמירת התרומה אינה שמירה לענין קודש, והרי זה כאילו אכל אוכל ראשון; אבל לענין תרומה אינו נעשה שני, כלומר שאינו פוסל את התרומה במגעו, ומכל מקום נעשה גופו שלישי, ואסור לאכול בתרומה.

ועדיין הפיסקה שבסיפא — "בחולין שנעשו לטהרת תרומה" — אינה מבוארת כל צרכה, שכן לכאורה קשה, למה צריכה המשנה להשיעור שמדובר כאן בחולין שנעשו לטהרת תרומה? והרי אפשר היה לבאר, ש"אוכל שלישי" הנזכר במשנתנו היינו מאכל של תרומה או של קודש, שכן פשוט וברור, שאין המדובר כאן במאכל של חולין, מאחר שאין שלישי בחולין. ואמנם לפי הגמרא באה פיסקה זו לתת טעם לדברי רבי יהושע, למה האוכל אוכל שלישי נעשה גופו שני לקודש, כמו שהבאנו לעיל, שרבי יהושע אמר לרבי אליעזר: "אף אני לא אמרתי אלא בתרומה, שטהרתה טומאה היא אצל הקודש, אבל מכל מקום למה נוקט רבי יהושע במשנה "בחולין שנעשו לטהרת תרומה", ולא בתרומה גופה, כמו שמשמע גם מדבריו בגמרא?

ברם, הסברים שונים נאמרו בענין זה.

הג"א נותב: ובתרומה ממש לא נשתנה משנתנו, לפי שמדובר בה במאכלים המותרים באכילה, ואילו תרומה טמאה אסורה באכילה, ואין משנתנו עוסקת במאכלים האסורים באכילה.

יש מפרשים, שמשנתנו לא באה אלא להשיעור חידוש, שאוכל שלישי הנזכר במשנתנו אינו דווקא בתרומה אלא אף בחולין, והיינו שנעשו על טהרת התרומה ("תפארת ישראל": עיי' שם, מה שכתב עוד בעקבות דברי הגר"א).

ויש מבארים: בחולין שנעשו לטהרת תרומה — כלומר אותו אוכל ראשון ושני ושלישי האמור במשנתנו אוכל של חולין הוא, ובאיותו חולין אתה מוצא שלישי: בחולין שנעשו על טהרת התרומה (הר"ש ברטנורא).

ומה דינם של חולין שנעשו על טהרת הקודש?

על כך נחלקו בגמרא (שם) לדעת רבי יהושע. יש סוברים, שלדעתו חולין שנעשו על טהרת הקודש אינו דנים כקודש, ואין בהם שלישי, לפי שבהלכה דעתו של יהושע אותה על טהרת הקודש, ולא חלה עליהם כל קידוש. ויש סוברים, שלדעת רבי יהושע אף בחולין שנעשו על טהרת הקודש שני שלישי,

טהור בחוץ לא מטמא. ואילו האוכלה מטמא בגדים אבית הבליעה (כשהיא בבית הבליעה) ואנו היאך לא נעשה אוכל כמאכל (שהאוכל מאכל טמא לא יעשה טמא כיוצא בו? מכאן סובר רבי אליעזר, שהאוכל אוכל ראשון — ראשון, אוכל שני — שני, אוכל שלישי — שלישי, כמו ששינו במשנתנו). ורבי יהושע (מהי תשובתו על דברי רבי אליעזר, ומה טעמו הוא?) — מנבלת עוף טהור לא גמרינן (אין אנו למדים), שחידוש הוא (שכל שאר הטומאות מטמאות בגלוי ואין מטמאות בבית הסתרים, ואילו נבלת העוף הטהור אין לה טומאה בגלוי, וכשהיא בבית הסתרים היא מטמאה את האדם עד שהוא מטמא בגדיו; הלכך גזירת הכתוב היא ואין למדין ממנה. — רש"י). אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל (מן האדם שאוכלו), שאילו מאכל בכביצה (מאכל מקבל טומאה במגע מאוכלים טמאים שיש בהם כשיעור ביצה), ואוכל — עד שאוכל כחצי פרס (אדם האוכל אוכלים טמאים אינו טמא אלא אם כן אכל כשיעור חצי פרס, שהוא שתי ביצים לרש"י, או ביצה ומחצה לרמב"ם), ואנו היאך נעשה אוכל כמאכל? (לפיכך חולק רבי יהושע על רבי אליעזר וסובר, שהאוכל אוכל ראשון אינו נעשה ראשון אלא שני לטומאה). ורבי אליעזר (מהי תשובתו על דברי רבי יהושע?) — טומאה משיעורין לא גמרינן (שכן שיעורין ענין בפני עצמו הוא, ולא משום חומרה וקולה, אלא שדין האוכלים הטמאים שמטמאים בכביצה, טעמו משום שנאמר בויקרא יא, לד: "מכל האוכל אשר יאכל", ודרשו במסכת יומא ה, א: אוכל שאתה אוכלו בבת אחת, ושיערו חכמים, שאין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת; ופסול הגוף בכחצי פרס, כך תקנו חכמים). ועוד (השיב רבי אליעזר לרבי יהושע): לדברך (שאתה לומר טומאה משיעורין לעשות המאכל חמור מן האוכל), מה שאתה אומר על ראשון שני (האוכל אוכל ראשון נעשה שני), יפה אתה אומר (נכון הוא לשיטתך), שני — שני, למה? (אבל מה שאתה אומר, שהאוכל אוכל שני, אף הוא נעשה שני, למה אתה סובר כך? והלא לדברך היה צריך להעשות שלישי, ולא שני?) — אומר לו (רבי יהושע לרבי אליעזר): מצינו שהשני נעשה שני על ידי משקין (אם נגע אוכל שני באוכל שהמשקה טופח עליו נעשה שני המשקה ראשון וחוזר המשקה ועושה את האוכל שני לטומאה, וכיון שאנו מוצאים שעל ידי משקה שני עושה שני, לפיכך אנו מחמירים באדם האוכל אוכל שני, שיהא טמא כמותו, שאכילה חמורה ממגע. — רש"י; ויש מוסיפים בטעמו של רבי יהושע, שאילו היינו אומרים, שהאוכל אוכל שני נעשה שלישי, הרי לא היה פוסל את התרומה, שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, והרי חכמים גזרו על האוכל אוכל שני שיהא פוסל את התרומה, גזירה שמה יאכל או ישתה תרומה בעוד האוכלים הטמאים בפיו ויפסול את התרומה, הלכך אף על פי שהאוכל אוכל ראשון, אין אנו אומרים שנעשה ראשון כמו המאכל, אלא שנעשה שני, מכל מקום באוכל אוכל שני, והואל ואנו מוצאים ששני נעשה שני על ידי משקים, לפיכך אף כאן אנו אומרים שנעשה שני כמו המאכל, ופוסל את התרומה, כגזירת חכמים. — רמב"ם; ברטנורא). אומר לו (רבי אליעזר לרבי יהושע): והרי המשקים אף הם נעשים תחילה, כמו ששינו: "כל הפוסל בתרומה מטמא משקין להיות תחילה..." (ואם אתה לומר ממשקים, הרי היית צריך לומר, שבין האוכל אוכל ראשון ובין האוכל אוכל שני נעשה ראשון, כשם שמשקה נעשה ראשון? — ברם, רבי יהושע אינו לומד מן המשקים, לפי שבמשקים החמורים, והואל ועלולים תמיד לקבל טומאה, משום שאין בהם צורך בהכשר, אבל לומר הוא מן האוכלים, שמחמת המשקים שבהם שני עושה שני, כמו שבארנו לעיל). ועוד

ג הראשון שפחלין – טמא ומטמא; השני – פוסל, ולא מטמא; והשלישי – נאכל בגויד הקדש.
 ד הראשון והשני שבתרומה – טמאים ומטמאים, השלישי – פוסל, ולא מטמא; והרביעי – נאכל בגויד הקדש.
 ה הראשון והשני והשלישי שפקדש – טמאין ומטמאין; הרביעי – פוסל, ולא מטמא; והחמישי – נאכל בגויד הקדש.

ו השני שפחלין – מטמא משקה חלין, ופוסל לאוכלי תרומה. השלישי שבתרומה – מטמא משקה קדש, ופוסל לאוכלי קדש, שנעשו לטהרת הקדש; אבל אם נעשו לטהרת תרומה – מטמא שנים, ופוסל אחד בקדש.

פירוש ברטנורה

ג הראשון שבחולין טמא ומטמא. תרומה. שכבר של תרומה שנעו בראשון של חולין, נעשה שני ופוסל את השלישי; והשני שבחולין. פוסל את התרומה ואינו מטמא, דשלישי תרומה לא עבד רביעי, הלכך שליש תרומה לא מקרי טמא אלא פסול; והשלישי של חולין. הכי קאמר, ואם יש באותו חולין שליש כגון שנעשו על טהרת תרומה: **נאכל בגויד הקדש**. בתבשיל [שתרומה] מעורבת בו. והתרומה קרויה דמע, שנאמר (שמות כ"ב) מלאתך ודמעך לא תאחר. ובפ"ב דחולין מוכיח דדוקא כשאין בגויד הדמע כוית תרומה בכדי אכילת פרס הוא דשרי ליה לאכול אוכל שלישי, אבל אי איכא כוית תרומה בכדי אכילת פרס, אסור, דקיימא לן האוכל אוכל שלישי מחולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה:

ד הרביעי נאכל בגויד הקדש. כלומר, ואם יש באותה תרומה רביעי, כגון שנעשה על טהרת הקדש. וכן החמישי נאכל בגויד הקדש דקתני לקמן, הכי קאמר, ואם יש באותו קודש חמישי, כגון שנעשה על טהרת חמאת של אפר פרה, דאמרין בגדי אוכלי קודש מדרם לחמאת נאכל בגויד הקדש, מותר לערב בו תבשיל של קודש טהור:

ו השני שבחולין מטמא משקה חולין. דכל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה: **מטמא משקה קדש**. דכל הפוסל את הקודש מטמא משקין (קודש) להיות תחילה לקודש: **שנעשו על טהרת הקדש**. כלומר הא דאמרין דשלישי של תרומה פוסל ולא מטמא אוכלי קודש, הני מילי כשנעשו על טהרת הקדש. אבל נעשה על טהרת תרומה, שלא שמרו על טהרת הקודש, השלישי מטמא שנים ופוסל אחד בקודש. שמהרה של תרומה טומאה

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ד

הראשון והשני שבתרומה, טמאים ומטמאים – שאף השני עושה שלישי בתרומה; השלישי, פוסל – רוב המפרשים גורסים: 109. כלומר שפסול הוא לאכילה, ולא מטמא – שאין השלישי עושה רביעי בתרומה; והרביעי – כגון בתרומה שנעשתה על טהרת הקודש, שיש בה רביעי, **נאכל בגויד הקדש** – מותר לאכול בתבשיל שמעורב בו אוכל קודש, שהואיל ובתרומה עצמה אין רביעי, לפיכך אין אסור לאכול אפילו עם הקודש.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

הראשון והשני והשלישי שפקדש, טמאין ומטמאין – שאף השלישי עושה רביעי בקודש; הרביעי, פוסל – הגירסה הנכונה: 109. **ולא מטמא** – שאין רביעי עושה חמישי בקודש, והחמישי – שבקודש, כגון בקודש שנעשה על טהרת פרה אדומה, שיש בו חמישי, **נאכל בגויד הקדש** – מותר לאכול אפילו בתבשיל של קודש טהור, הואיל ובקודש עצמו אין חמישי.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

השני שפחלין, מטמא משקה חלין – שכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחילה (פרה ח. י). **ופוסל לאוכלי תרומה** – לאוכלים של תרומה, שעושה אותם שלישי. **השלישי שבתרומה, מטמא משקה קדש** – שכל הפוסל את הקודש מטמא משקה קודש להיות תחילה; אבל משקים של תרומה שנגעו בשלישי של תרומה טהורים, שאין רביעי בתרומה; **ופוסל לאוכלי קדש** – לאוכלים של קודש; **שנעשו** – ויש גורסים: שנעשה – לטהרת הקדש – כלומר מה שאמרנו ששלישי של תרומה פוסל לאוכלי קודש ואינו מטמאם, זהו דווקא אם התרומה נעשתה על טהרת הקודש, שדינו כשלישי של קודש העושה רביעי בקודש; **אבל אם נעשו** – ויש גורסים: נעשה – לטהרת תרומה – אבל אם התרומה נעשתה על טהרת התרומה בלבד, השלישי שלה מטמא שנים, **ופוסל אחד בקדש** – שטהרתה של תרומה טומאה היא אצל הקודש, והרי השלישי שלה חשוב לגבי הקודש כראשון לטומאה, שטמא שניים. 109. **ופוסל אחד**, היינו שעושה שני ושלישי בקודש, והשלישי עושה רביעי.

בארנו את הסיפא לפי רוב המפרשים (ה"ה) הרא"ש; ברטנורה: "תפארת ישראל". אבל הרמב"ם מפרשה בדרך אחרת, ולשיטתו אין הפיסקה "שנעשו לטהרת

אלא שבמשנתנו בא ליתן טעם לדבריו, מה שאמר: "שלישי – שני לקודש", היינו בחולין שנעשו על טהרת התרומה, לפי שטהרת התרומה טומאה היא אצל הקודש (עיי' גמרא ורש"י שם, שומרא שם עוד הסבר לשיטת הסוברים כך). והרמב"ם 109. "חולין שנעשו על טהרת תרומה, השלישי שבהם פסול בתרומה". וחולין שנעשו על טהרת קודש, השלישי טהור כחולין (הל' אבות הטומאות יא, ט).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

המפרשים נדחקים הרבה בפירוש שלוש המשניות שלפנינו (ג-ה), ומביאים פירושים אחרים (עיי' ר"ש, רא"ש, "תפארת ישראל"; ועיי' רש"י ותוספות חולין לד. ב), ברם, בביאורנו לא ניכנס לסבך הפירושים השונים, ונבאר את המשניות לפי הפירוש האחרון של הר"ש והרא"ש (בסוף משנה ה). שהוא כנראה גם פירושו של הרמב"ם (עיי' הל' אבות הטומאות יא. ב-ד: יא). אמנם הרב מברטנורה נקט פירושו הראשון של הר"ש, אבל אינו מתיישב יפה, כפי שכותב גם הר"ש בעצמו.

הראשון שפחלין – מאכל של חולין שהוא ראשון לטומאה, **טמא ומטמא** – שטמא אוכלים אחרים של חולין ועושה אותם שני לטומאה; **השני** – מאכל של חולין שהוא שני לטומאה, **פוסל** – נוסח אחר (שנוקטים בו רוב המפרשים: 109. כלומר פסול הוא לאכילה למי שאוכל חולין כטהרה (מסנה אחרונה)). **ולא מטמא** – אוכלים אחרים של חולין, שאין שני עושה שלישי בחולין; **והשלישי** – שבחולין, כגון בחולין שנעשו על טהרת התרומה, שיש בהם שלישי כמו בתרומה, **נאכל בגויד הקדש** – מותר לאכול אפילו בתבשיל שמעורבת בו תרומה ("דמע" היינו תרומה, כלשון הכתוב: "מלאתך ודמעך לא תאחר" – שמות כב, כח). בגמרא (חולין לד, ב) מבואר, שמדובר כאן בכגון שאין בתבשיל כוית כדי אכילת פרס, כלומר בכגון שנתנו בתבשיל תבלין מועטים של תרומה, וכשאוכל מן התבשיל בשיעור פרס (חצי כיכר, ששיעורו לפי הרמב"ם – שלוש ביצים, ולפי רש"י – ארבע ביצים). אינו אוכל מן התבלין כוית, שבכגון זה מותר לאכול מאתו התבשיל, כדרך שמותר ליגע בתרומה, ואין חוששים משום אכילת תרומה בטומאת הגוף. אבל אם יש בתבשיל כוית תרומה בכדי אכילת פרס אסור לאכול, כמו שכבר הזכרנו במשנה הקודמת, שהאוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת התרומה, נפסל גופו מלאכול בתרומה.

יש מפרשים שאין מדובר בסיפא בשלישי של חולין שנעשו על טהרת התרומה, אלא בחולין סתם שנגעו בשני לטומאה, ובאה המשנה ללמד, שאם "שלישי" זה נתערב בתרומה, מותר לאכול תערובת זו, שאין שלישי בחולין אפילו לגבי תרומה. ואף על פי שבגדי אוכלי חולין מדרס לתרומה, דווקא בגדים הם מדרס, אבל האוכלים של חולין אינם טמאים לתרומה ("אליהו רבא").

ז רבי אלעזר אומר: שלשתן שוין: האחד שבקדש ושבתרומה ושבחולין – מטמא שנים ופוסל אחד בקדש, מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה, ופוסל את החולין; השני שבבבלין – מטמא אחד ופוסל אחד בקדש, ומטמא משקה חלין, ופוסל לאוכלי תרומה; השלישי שבבבלין – מטמא משקה קדש ופוסל לאוכלי קדש. ח האוכל אכל שני – לא יעשים בבית הכד. וחלין שנעשו על גב הקדש – הרי אלו בחלין; רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: הרי אלו בתרומה, לטמא שנים ולפסול אחד.

פרק שלישי

א הרטב והגריסים והחלב, בזמן שהן משקה טופח – הרי אלו תחלה; קרשו – הרי אלו שניים; חזרו

פירוש ברטנורא

היא אצל הקודש, והרי זה השלישי דתרומה חשוב אצל הקודש כאילו נמא בשרץ עצמו:

ז ר' אלעזר אומר שלשתן שוין. כמפרש ואולי, דלית ליה לר' אלעזר מהרתה של תרומה טומאה היא אצל הקודש: השלישי שבבבלין. לא משכחת שלישי בחולין א"כ נעשו על מהרת תרומה. ואין הלכה כר' אלעזר:

ח האוכל אוכל שני לא יעשה בבית הכד. לא יתעסק לעשות שמן בבית הכד. דהא מודה ר' יהושע לעיל לר' אלעזר שהאוכל אוכל שני הוא עצמו נעשה שני ופוסל את התרומה ומטמא משקין להיות תחילה (דהיינו השמן): על גב הקודש. על מהרת הקודש: הרי אלו בחולין. ואין באים לכלל שלישי: הרי אלו בתרומה. ויש בהם שלישי. והני תנאי תרומה סבירא להו חולין שנעשו על מהרת הקודש לאו בקודש דמו, ושאין לך דבר שעושה רביעי בקודש אלא קודש מקודש בלבד. ופליגי אמיתותין דלעיל דקתני השלישי שבבבלין פוסל לאוכלי קודש:

ג א הרוטב והגריסים שהן משקה טופח. שהן לחין כל כך שיש בהן טופח על מנת להמפיח: הרי אלו תחילה. דחשובים כמשקין: קרשו הרי אלו שניים. דכיון שנקדשו חשובים כאוכלים שנעשו במשקין: חזרו ונמחו כביצה מבוין טהור. דיצא מהן תורת אוכל ויירד עליהן תורת משקה, ופרחה טומאתו

משניות מבוארות – קהתי

שאין שלישי בחולין כלל, שכן לדעתו יש שלישי בחולין לגבי קודש, כלומר שחולין שנעשו בשני לטומאה, הרי הם פוסלים אוכלים של קודש, כדין שלישי, ועושים אותם רביעי.

באור משנה ח

האוכל אכל שני – האוכל מאכל שהוא שני לטומאה, לא יעשהם – ויש גורסים: לא יעשה – בבית הכד – לא יעשה זיתים בבית הכד להוציא מהם שמן, שהרי האוכל אוכל שני נעשה גופו שני לטומאה (כמו ששנינו לעיל משנה ב). ומטמא את המשקים, היינו את השמן, להיות ראשון. ויש מעירים, שאף על פי שמותר לטמא החולין ולאכלם בטומאתם, מכל מקום כאן אסור, משום שבבית הכד עדיין טבל הם, ונמצא מטמא תרומות ומעשרות שבהם (משנה אחרונה: ועיי' "תפארת ישראל"). וחלין שנעשו על גב הקדש – על טהרת הקודש, הרי אלו בחלין – שאם נגעו בשני לטומאה אינם נעשים שלישי; רבי אלעזר בר רבי צדוק אומר: הרי אלו בתרומה, לטמא שנים ולפסול אחד – שאם נגעו בשרץ נטמאים בהם ראשון ושני, ואף השלישי נפסל בהם. ברם, אינם עושים רביעי בקודש, שחולין שנעשו על טהרת הקודש אינם כקודש; והרי שחולקים שני התנאים שבמשנתנו על רבי אלעזר שבמשנה הקודמת, האומר: שלישי שבבבלין פוסל לאוכלים של קודש. נמצא שיש מחלוקת של שלושה תנאים בחולין שנעשו על טהרת הקודש: א) לדעת תנא קמא של משנתנו הרי הן בחולין; ב) לדעת רבי אלעזר בר רבי צדוק הרי הן בתרומה; ג) לדעת רבי אלעזר הרי הן כקודש. ופוסק הרמב"ם כסתם משנתנו.

ויש מפרשים שרבי אלעזר בר רבי צדוק סובר, שחולין שנעשו על טהרת הקודש עושים שלישי בתרומה, והשלישי עושה רביעי בקודש, ונמצא רבי אלעזר שבמשנה הקודמת סובר כמותו, ואין בזה אלא שתי שיטות בלבד ("משנה אחרונה" לפי הרשב"א; ועיי' "תפארת ישראל").

באור משנה א

הרטב – של בשר או של דגים ("תפארת ישראל"), והגריסים – והמרק של גריסים שנתבשלו; גריסים היינו פולים טחונים; והחלב – שכל אלו חשובים משקים, כל זמן שלא קרשו, בזמן שהן משקה טופח – שיש בהם כדי ללחלח את היד הנוגעת בהם; ויש מפרשים, שכוונת המשנה היא: טופח על מנת להטפוח. כלומר שהיד הנוגעת בהם לא זו בלבד, שהיא נרטבת אלא גם תוכל ללחלח מקום אחר (הר"ם; ברטנורא), הרי אלו תחלה – דינם כמשקים, ונעשים ראשון

הקודש" מוסבה על "השלישי שבתרומה". אלא היא המשך לפסקה "ופוסל לאוכלי קודש"; ברם המשך הסיפא "אבל אם נעשו לטהרת תרומה" מוסב על "השלישי שבתרומה". וכך פירוש הסיפא: השלישי שבתרומה מטמא משקה קודש, ופוסל לאוכלי קודש, וכן אוכלים של חולין שנעשו לטהרת הקודש. במה דברים אמורים? בשלישי של תרומה עצמה, אבל אם נעשו חולין לטהרת תרומה – מטמא שניים ופוסל אחד בקודש. כלומר שיש בהם שניים טמאים (ראשון ושני), והשלישי פסול, ואפילו היו השני והשלישי קודש, אינם עושים רביעי בקודש, שהואיל והראשון הוא של חולין שנעשו על טהרת תרומה, אין טומאתו מתפשטת להלן משלישי אפילו בקודש.

וכן פוסק הרמב"ם (הל' אבות הטומאות א, ח-ט): "השלישי שבתרומה שנענו באוכלי קודש – פסול ונעשו רביעי..." – חולין שנעשו על טהרת תרומה, השלישי שבהם פסול בתרומה, ואם נגע בקודש אינו נעשה רביעי (עיי' "משנה אחרונה" שמארץ בהסבר דברי הרמב"ם על פי סוגיית הגמרא חולין לה, ב; ועיי' "תפארת ישראל, בוער").

באור משנה ז

רבי אלעזר אומר: שלשתן שוין – קודש ותרומה וחולין שווים, כמו שהוא מפרש והולך: האחד שבקדש ושבתרומה ושבחולין – ראשון לטומאה של קודש או של תרומה או של חולין, מטמא שנים ופוסל אחד בקדש – שעושה בקודש שני ושלישי ורביעי; מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה – שעושה בתרומה שני ושלישי; ופוסל את החלין – שעושה שני, ואין השני עושה שלישי בהם; השני שבבבלין – שבקודש ושבתרומה ושבחולין, מטמא אחד ופוסל אחד בקדש – שעושה בקודש שלישי ורביעי, ומטמא משקה חלין – אפילו משקה חולין הוא מטמא ועושה ראשון, וכל שכן משקה תרומה וקודש, שכל הפוסל תרומה מטמא כל משקה להיות תחילה, ופוסל לאוכלי תרומה – לאוכלים של תרומה, שעושה אותם שלישי, ואין הם עושים רביעי; השלישי שבבבלין – שבקודש ושבתרומה ושבחולין, והיינו בחולין שנעשו על טהרת התרומה, מטמא משקה קדש – בלבד, להיות תחילה, ופוסל לאוכלי קדש – לאוכלים של קודש בלבד, שעושה אותם רביעי. רבי אלעזר אינו סובר, שטהרת התרומה טומאה היא אצל הקודש, ואפילו חולין שנעשו על טהרת התרומה אין השלישי שלהם מטמא אוכלים של קודש אלא פוסלם בלבד.

לשיטת הגר"א (שהבאנו לעיל בשולי הבאור למשנה ג), מדבר רבי אלעזר בשלישי שבחולין סתם (ולא בשלישי של חולין שנעשו על טהרת התרומה), וחולק הוא על מה ששנינו במשנה ג, ששלישי בחולין נאכל בנויד הדמע, מהטעם

וְנִמְלֹחוּ בְּבִיצָה מִכּוֹן – טָהוֹר, יוֹתֵר מִבְּבִיצָה – טָמֵא, שְׂפִינָן שֵׁיצְאָה טַפָּה הָרְאשׁוֹנָה, נִטְמָאת בְּכַבְיָצָה. בְּ רַבִּי מֵאִיר אָמַר: הַשֶּׁמֶן תִּחְלָה לְעוֹלָם; וְחֻכְמָיִם אֹמְרִים: אֵף הִדְבֵּשׁ; רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁוֹרֵי אָמַר: אֵף הַיֵּין. וְגוֹשׁ שֶׁל יוֹתִים שֶׁנֶּפֶל לְתַנּוּר וְהִסֵּק, בְּבִיצָה מִכּוֹן – טָהוֹר, יוֹתֵר מִבְּבִיצָה – טָמֵא, שְׂפִינָן שֵׁיצְאָה טַפָּה הָרְאשׁוֹנָה, נִטְמָאת בְּכַבְיָצָה; אִם הָיוּ פְּרוּדִין, אֶפְלוּ הֵן סָאָה – טָהוֹר. גְּ טָמֵא מֵת שֶׁשְּׁחַט זֵיתִים וְעֵנָבִים, בְּבִיצָה מִכּוֹן – טָהוֹר, וּבִלְבָד שְׁלֵא יָנַע בְּמָקוֹם הַמְּשֻׁקָּה; יוֹתֵר מִבְּבִיצָה – טָמֵא,

פירוש ברטנורא

כשנשתנו, ואין למשקה זה מי שיטמאנו, דמכי יצאת טפה ראשונה אע"פ האוכל מבביצה, ופחות מבביצה אין מטמא אחרים. אבל יותר מבביצה טמא, כדפריש טעמא, דמכי יצאת טפה ראשונה נטמאת אותה טפה בבביצה אוכל טמא, וכשנמחה אח"כ כלול חזרה הטפה וטמאה את הכל:

ב השמן תחילה לעולם. ואע"פ שקרש אינו יוצא מתורת משקה: ר' שמעון מכוון אומר אף היין שקרש אינו יוצא מתורת משקה. ואין הלכה כר"ש שזורי: גוש של זיתים. וזיתים הרבה מחוברים יחד. ובגוש טמא איירי: בבביצה מכוון טהור. התנור. דאין אוכל מטמא כלי. ומשקה היוצא מן הגוש מחמת היסק אין לו במה יטמא, דמכיון דיצאת טפה ראשונה חסר ליה מבביצה. אבל כשיש בגוש יותר מבביצה, כשיצאת טפה ראשונה עדיין נשאר בגוש כביצה, ונטמאה הטפה בגוש, וחזרה להיות תחילה, ונטמאה הטיפה את התנור, שמשקין מטמאים כלי: אם היו פרודים. אם היו הויתם פרודים שאינן גוש: אפילו הן מאה. כלומר אפילו הן שיעור מאה ביצים אין מצטרפין לכביצה לטמא את שמן היוצא להיות תחילה:

ג ובלבד שלא ינע במשקין. כגון שדרכן בפשוטי כלי עץ שאינן מיטמאים, דחשאתו אין כאן מי שיטמא המשקין אלא הגוין שנגע בהן טמא מן, שהרי לא נזהר מנגיעתן אלא משיצא משקה, וכשהמשקין נוגעים בגוף כבר חסר שיעור כביצה, ואין אוכל מטמא בפחות מבביצה: יותר מבביצה טמא. שכוין

משניות מבוארות – קהתי

בכביצה – נטמאה הטיפה מחמת מגעה בגוש, שעדיין נשאר בו כביצה, והטיפה טימאה את התנור, שמשקים טמאים מטמאים כלי; **אם היו פרודים** – הויתם, ולא נדבקו לגוש, **אפילו הן סאה** – שיש בתנור סאה זיתים; ויש גורסים: אפילו הן מאה (הר"ש; ברטנורא) – כלומר אפילו יש בהם כשיעור מאה ביצים, הואיל וכל זית הוא פחות מבביצה, ואינו מטמא את טיפת השמן היוצאת ממנו, **טהור** – התנור, לפי שאין מצטרפים לכביצה לטמא את טיפת השמן היוצאת. והגר"א מבאר הטעם, שכל טיפה וטיפה שיצאה מכל פרוד ופרוד (מכל זית וזית) נשרפה ונבלעה בתנור, ולא נתחברו המשקים, וכל טיפה נגעה בפרוד שהוא פחות מבביצה. אבל אם לא היתה נבלעת כל טיפה בתנור, ונתכנסו ונתחברו המשקים כאחד, מיטמאים המשקים מהפרודים שיש בהם ביחד כביצה, שהמשקים כולם אחד הם ונגעו באוכלים כביצה (יאליוו רבא).

בגמרא (פסחים לג, ב) נחלקו אמוראים, אם המשקים שבתוך הזיתים או בתוך הענבים הם כמופקדים בתוכם, ואינם חיבור לאוכל שבהם, ונמצא שאם נטמאים הזיתים או הענבים, אין המשקים שבתוכם נטמאים אתם, או שבלועים הם בתוך האוכל וחיבור הם לו, וכשנטמאים הזיתים או הענבים אף המשקים שבתוכם נטמאים עמהם. מכאן, מה ששינונו בספא, בענין גוש של זיתים שנפל לתנור והוסק, שאם היה כביצה מכוון טהור, כפי שבארנו לעיל, היינו דווקא לשיטת האומר שהמשקים מופקדים באוכל, ונמצא שמתחילה לא נטמא המשקה עם האוכל, וכשנפל אינו נטמא מחמת מגעו באוכל, אלא אם כן יש בו כביצה. אבל לשיטת האומר, שהמשקים בלועים באוכל, הרי כבר נטמא עם האוכל, ואפילו הוא פחות מבביצה יש למשקה הנפלט לטמא את התנור כדון משקה טמא. מכאן מבאר הר"ש, שלשיטת האומר שהמשקים בלועים באוכל מדובר במשנתנו ככגון שהזיתים לא נטמאו באב הטומאה, אלא בראשון לטומאה, ונמצאו הזיתים והמשקה שבהם שני לטומאה, ואין שני מטמא כלי. ומוסיף בעל "משנה אחרונה", שאף על פי שמשקים הם לעולם ראשון לטומאה, מכל מקום כאן, כל זמן שאינם יוצאים, אין שם משקים עליהם, ודינם כאוכלים, ואף כשיוצאים עדיין אין טומאתם אלא מכוח אוכלים. כרם, אם יש בגוש יותר מבביצה, המשקים נטמאים מחמת מגעם בגוש ונעשים ראשון לטומאה, ולפיכך מטמאים הם את התנור. והרמב"ם פוסק, שהמשקה נחשב כמופקד באוכל, וכאילו הוא גוף אחד (הל' שומא אוכלין ט. ב).

באור משנה ג

טמא מן ששחט זיתים וענבים – שהוכשרו לקבל טומאה, ונגע בהם קודם סחיטה וטימאם, וכגון שסחטם בפשוטי כלי עץ, שאינם מיטמאים, ונמצא שהמשקים הנסחטים מהזיתים או מהענבים לא קיבלו טומאה מהאדם הסוחט; ואף על פי שנטמאו הזיתים והענבים קודם הסחיטה, מכל מקום המשקים שבתוכם לא נטמאו, לפי שנחשבים

לטומאה; **קָרְשׁוּ** – אם לאחר שנטמאו נקרשו, ואין עליהם משקה טופח, **הָרִי אֵלָיו שְׁנִיִּים** – לטומאה, שכיון שנקרשו נשתנו ונעשו אוכלים, והם נטמאו מהמשקין הטמאים, שכן ראשון ראשון שנקרש נגע במשקה שעדיין לא נקרש, והרי אוכלים מקבלים טומאה בכל שהם, ומשקים מטמאים בכל שהם, הלכך אפילו היו המשקים פחות מבביצה, משנקרשו נעשו שניים לטומאה; **תָּזְרוּ וְנִמְלֹחוּ** – שיצאו מתורת אוכלים, ונכנסו שוב לתורת משקים; וכיון שנשתנו, פרחו מהם טומאתם, **בְּבִיצָה מִכּוֹן** – אם אין בהם אלא כשיעור ביצה מכוון (מדוייק). וכל שכן אם יש בהם פחות מבביצה, **טהור** – שאין מה שיטמאנו למשקה זה, שכן משנמחתה טיפה ראשונה נתמעט האוכל (הקדוש) מבביצה, ואין אוכלים מטמאים אחרים בפחות מבביצה, הלכך המשקה טהור; **יוֹתֵר מִבְּבִיצָה** – אבל אם יש בהם יותר מבביצה, **טָמֵא** – המשקה, **שְׂפִינָן שֵׁיצְאָה טַפָּה הָרְאשׁוֹנָה** – שנמחתה, **נִטְמָאת בְּכַבְיָצָה** – נטמאה הטיפה בשיעור כביצה של האוכל הקרש, והיא טימאה את כל המשקים שנימחו אחריה, שהרי משקים מתטמאים ומטמאים אחרים בכל שהם.

באור משנה ב

רבי מאיר אומר: השמן תחילה לעולם – השמן שנטמא, הרי הוא ראשון לטומאה לעולם, ואפילו קרש, אינו יוצא מתורת משקה, לפי שאי אפשר שלא תישאר בו שום לחלוות (הרמב"ם בפירושו; ברטנורא; הגר"א; תפארת ישראל); אבל בתוספתא שנו: השמן שקרש אינו לא אוכל ולא משקה, ומכאן יש מפרשים דברי רבי מאיר, שאם נטמא השמן וקרש וחזר ונימח, אפילו אין בו כביצה, הרי הוא חוזר להיות ראשון לטומאה, שאף על פי שקרש וחזר ונימח, לא פקעה ממנו טומאת משקה (הר"ש; הרא"ש; עיין רמב"ם הל' שומא אוכלין ט. א; ועיין "כסף משנה" שם; ועיין "תפארת ישראל, בוע"ז ו"משנה אחרונה" כאן); **וְחֻכְמָיִם אֹמְרִים: אֵף הִדְבֵּשׁ** – של דבורים דינו כשמן; **רבי שמעון שזורי אומר: אף היין** – שקרש אינו יוצא מתורת משקה (עיין גמרא מנחות לא, א; ועיין "תוספות יום טוב"). **וגוש של זיתים שנפל לתנור** – זיתים הרבה שנדבקו ונעשו גוש אחד, ונטמא לאחר כך נפל לתנור, **והיסק** – התנור, ומחמת החום זב השמן מן הגוש, **בְּבִיצָה מִכּוֹן** – אם הגוש יש בו כשיעור ביצה מכוון (מדוייק). **טהור** – התנור, שאין אוכל מטמא כלי; ואף השמן שיצא לא נטמא, לפי שביציאת הטיפה הראשונה נתמעט הגוש מבביצה, ואין אוכלים מטמאים בפחות מבביצה, **יותר מבביצה** – היה הגוש יותר מבביצה, **טמא** – התנור, **שְׂפִינָן שֵׁיצְאָה טַפָּה הָרְאשׁוֹנָה, נִטְמָאת**

שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת כִּכְבִּיצָה. אִם הָיָה זֶב אוֹ זָבָה, אָפְלוּ גִרְגֵּר יָחִידִי – טֹמָא, שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת בְּמִשְׁא. זֶב שְׁחָלַב אֶת הָעֵז – הִחָלַב טֹמָא, שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת בְּמִשְׁא.

פירוש ברטנורא

שיצאה טפה ראשונה נטמאת בכביצה, דאע"ג דאין מושקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו, משלים הוא את שיעורו. דרכותיה אשכחן בסמוך גבי כוית מן המת ומן הנבילה שנתמעטו בחמה והניחון בגשמים ותפחו, דגשמים המובלעים משלימין לכשיעור:

משניות מבוארות – קהתי

נטמאה כל טיפה וטיפה מחמת היסטם. וכן **זֶב שְׁחָלַב אֶת הָעֵז** – והוא הדין בהמה אחרת ("תפארת ישראל"), **הִחָלַב טֹמָא** – אפילו לא נגע בו, **שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת בְּמִשְׁא** – של הזב, הואיל והסיטה בחליבה. בעל "תפארת ישראל" מפרש, שכשאחז הדד, שבה היתה תלויה הטיפה היוצאת, הרי נשאה, ואף על גב שאחר כך הניח הדד להישמט מבין אצבעותיו, והחלב זב והולך מאליו, טימאה הטיפה הראשונה את כל החלב. אבל הגר"א כותב: "טיפה ראשונה" לאו דווקא, שכל טיפה וטיפה נטמאת במשא כטיפה הראשונה, אלא אגב השאר נקט גם כן "טיפה הראשונה".

בארנו משנתנו לשיטת האומר, שהמשקים מוקדים הם בתוך הזיתים והענבים, שכן ההלכה. וכן מבארים כל המפרשים. ברם, בגמרא (פסחים לג, ב) מבואר, שלשיטת האומר, שהמשקים בלועים בתוך הזיתים והענבים, ואם נטמאו הזיתים והענבים, אף המשקים נטמאים עמהם, אפשר ליישב, שמדובר במשנתנו בענבים וזיתים שלא הוכשרו לקבל טומאה, ונמצא שהמשקה הנסחט מהם הוא שמכשירים לקבל טומאה, הלכן אם היה בהם כשיעור ביצה מכוון, הרי הם טהורים, שבוטל הוכשרו לקבל טומאה כבר לא היה בהם כשיעור להיטמא מחמת מגע טמא מת (עיין בתוספות שם שמוכחים מכאן, שאוכלים אף אינם מקבלים טומאה בפחות מכביצה; ברם, יש מתרצים שם, שאף על פי שאוכלים מקבלים טומאה בפחות מכביצה, מכל מקום אינם מקבלים הכשר לטומאה בפחות מכביצה).

הם כמפקדים בתוכם, וכאילו הם גוף אחד (כמו שבארנו בשולי באורנו למשנה הקודמת): ואף משום מגעם בזב בפנים אינם נטמאים, לפי שהוא מגע בית הסתרים ("תפארת ישראל"); אבל משיוצאים המשקים, הואיל ונוגעים הם בזגים הטמאים, באה המשנה ללמדנו, שאם הזיתים או הענבים היו **כִּכְבִּיצָה מְכֻנָּה** – בדיוק כשיעור ביצה, **טְהוֹר** – המשקה היוצא מהם, לפי שהוא נוגע בזיתים או בענבים שהם פחות מכביצה, ואין אוכלים מטמאים בפחות מכביצה, ו**בְּלִבְד שְׁלֹא יָגַע** – טמא מת הסוחטם, **בְּמִקוֹם הַמְשָׁקָה** – במקום שנעשה כבר משקה, וכמו שבארנו לעיל, שמדובר כאן בכגון שסחטם בפשוטי כלי עץ; **יֹתֵר מִכִּכְבִּיצָה** – אבל אם היו אותם זיתים וענבים יותר מכביצה, **טֹמָא** – המשקה, **שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת כִּכְבִּיצָה** – נטמאה מחמת מגעה בכביצה של זיתים וענבים, והיא טימאה כל המשקים. ואף על פי שהמשקה שבתוכם אינו טמא, כמו שבארנו לעיל, ובזגים עצמם אין כביצה, מכל מקום מצטרף עמהם המשקה שבתוכם להשלים לשיעור כביצה ולטמא את הטיפה שיצאה (רש"י **פסחים לג, ב**). **אִם הָיָה זֶב אוֹ זָבָה** – סוחטים זיתים וענבים, **אָפְלוּ גִרְגֵּר יָחִידִי** – אפילו לא סחטו אלא גרגר יחיד, שהוא פחות מכביצה, **טֹמָא** – המשקה, **שְׂבִינִין שְׂעִיזָא טַפָּה הָרֵאשׁוֹנָה, נְטִמָּאת בְּמִשְׁא** – של הזב או הזבה, שאף על פי שלא נגעו בה,

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תשכ"א

ברוקלין.

אגודת השוחטים תל-אביב יפו

ה' עליהם יחי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל הד"ש מאתם, ע"י החבר הרה"ח אי"א נר"י בעל מדות ובעל פעלים הרמ"מ שי' רסקין בצירוף מכתבם מעש"ק אתם נצבים היום כולכם.

ובעת רצון אזכירם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבם.

ויהי רצון אשר בהמצאנו בימים בהם הורונו רבותינו ז"ל, אשר כח היחיד הוא כח הצבור בשאר ימות השנה (ר"ה י"ח ע"א), עאכ"כ כח הצבור והאגודה בימי רצון אלו.

הנה א-ל-כביר לא ימאס (ברכות ח, א. וראה חדא"ג שם), ויקבל התפלות והבקשות, בתוככי תפלות כל בני ישראל, לחתימה ולגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

וזוה גם כן - בעבודתם בקדש מתאים להוראת חז"ל, אין ושחט אלא ומשך, תרתי ש"מ (חולין ל, סוף ע"ב. ובתוסי' שם) גם בעבודה הרוחנית - להמשיך את הבהמה (שבאדם) עד שיעשו מוכשרה להיות דם ובשר מבשרו של אדם (כלשון רבנו הזקן בספר התניא) אתם קרוים אדם ע"ש אדמה לעליון, לעבדו ית' בכל לבבך בשני יצריך, האדם והבהמה, נפש האלקית ונפש הבהמית גם יחד.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פ עמוד ב: **מכאן לטומאת גויה**. על ידי אוכלין טמאין דאורייתא: **מדרכנן**. דקרא לאו לטומאה אתא שאין לך דבר מטמא אדם על ידי אכילה אלא נבלת עוף טהור: **אלא אסמכתא בעלמא**. ועיקר קרא דרשינן בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לט). אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה: **אומצא ומילחא**. שעליה: **אכשורי אוכלא**. משקה הבא למתק את האוכל אוכלא הוא: **אכילה גסה**. שאכל לילי יום הכפורים על השבע שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל משחשיכה אכילה גסה היתה ושלל להנאה: **פרט למזיק**. לזה שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו אלא מזיק הוא את האוכלין ואת עצמו: **זר שאכל תרומה**. בשוגג שחייבו הכתוב תשלומי קרן וחומש פטור אם אכלה על השבע: **פרט למזיק**. את התרומה:

דף פא עמוד א. **שכוסם**. כל דבר שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו קרי ליה כוסס: **שופין**. פרוני"ש בלע"ז שבלע בלא כסיסה: **ראשון משלם קרן וחומש**. שאף היא דרך אכילתו: **ושני משלם דמי עצים לראשון**. שהרי קנאן הראשון ונתחייב בתשלומיהן והן אינן ראויות עוד אלא להסקה: **במחלוקת**. השנויה במקום אחר שנויה במשנתנו ולא דברי הכל היא אלא רבי יהושע היא: **שטומאתו ושיעורו שוה**. כגון שני חצאי זיתים משני מתים או משני נבילות או שתי חצאי עדשה משני

דף פ עמוד ב: דין נוסף בענין צירוף מאכל ומשקה: **אמר ריש לקיש, ציר ששעל גבי ירק** - משקה היוצא מן הירק, **מצטרף לירק לשיעור בכובתכת ביום הכפורים**. מקשה הגמרא: **פשימא**, שהרי הוא ראוי לאכילה עם הירק. מתרצת הגמרא: **מהו דתימא** - שמא תהא סבור לומר שציר **משקה הוא** ולא אוכל, ואינו מצטרף עם הירק, **קא משמע לן** שהוא מצטרף. לפי שכל משקה הבא **לאכשורי אוכלא** - למתק את האוכל, כמו ציר בירק, **כאכלא הוא** נידון.

דין נוסף שאמר ריש לקיש בענין חיוב על אכילה ביום הכפורים: **אמר ריש לקיש, האוכל אכילה גסה** - אכילה שנפשו קצה בה מרוב שבעו, **ביום הכפורים**, וכגון שאכל בתחילת ליל יום הכפורים כשעדיין היה שבע מסעודה המפסקת, **פטור. מאי מעמא**, משום שביום הכפורים **הנפש אשר לא תענה בתיב** (ויקרא כג כט), שחייבה התורה את מי שאינו מתענה, **פרט** לאכילה כזו שאינו מבטל ממנו את העינוי אלא רק **מזיק** את המאכלים ואת עצמו.

דין דומה בענין זר שאכל תרומה: **אמר רבי ירמיה, אמר ריש לקיש, זר שאכל תרומה**, שהתורה חייבתו לשלם לכהן קרן וחומש, אם אכלה **באכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש**. משום שבתשלומי חומש נאמר (ויקרא כב יד) **ואיש כי יאכל קדש בשגגה, ונסף חמשתיו עליו, ומשמע שרק בדרך אכילה הוא חייב חומש, פרט לאכילה גסה** שאינו אוכל את התרומה אלא **מזיק** אותה, לפיכך הוא פטור מן החומש.

דין נוסף הנלמד מדרשה מעין זו: **אמר רבי ירמיה, אמר רבי יוחנן, זר שאכל פא עמוד א. שכוסם שיעורים** - אוכל שעורים חיים **של תרומה**, שאין זו דרך אכילתו, **משלם את הקרן ואינו משלם את החומש**. משום שבחוב חומש נאמר **בי יאכל, פרט למזיק**, וכסיסת שעורים אינה חשובה אכילה אלא הזיק.

דין נוסף בתרומה שאכלו זרים: **אמר רב שיבבי, אמר רבי יוחנן, זר שבלע** (בלא לעיסה) **שופין של תרומה, והקיאן כשהן שלמים, ואחר כך אכלן אחר. הראשון משלם לכהן (את) קרן וחומש**, לפי שגם בליעה דרך אכילה היא. והשני, **אין משלם לכהן לא קרן ולא חומש**, כיון שבאכילת הראשון כבר התחללה התרומה, **אלא משלם דמי עצים** - הראוים להסקה **לראשון** - לזה שבלעם **בלבד**, כיון שכבר כשבלעם קנאם והתחייב בתשלומיהם.

שנינו במשנה: **האוכל והשותה אין מצטרפין**. שואלת הגמרא: **מאן הוא התנא של משנתנו הסובר שאכילה ושתיה אינם מצטרפים**. משיבה הגמרא: **אמר רב הסדא**, משנתנו **במחלוקת שנויה**, ואינה כדברי הכל אלא **כרבי יהושע היא** הסובר שדברים שאין שיעורם שוה אינם מצטרפים. **דתנן (מעילה יז), בלל אמר רבי יהושע** בדין צירוף שני מיני טומאה לשיעור הראוי לטמא, **כל שגם זמן טומאתו וגם שיעורו הראוי לטמא, שוה למין טומאה אחר, מצטרף אליו ומטמא**. אבל אם רק **טומאתו שוה ולא שיעורו**, או רק **שיעורו שוה ולא טומאתו**, וכלשון אם **לא טומאתו שוה ולא שיעורו שוה, אין מצטרפין**.

שרצים שזמן טומאתן שוה ושיעורן שוה לטמא בשיעור אחד: **טומאתו ולא שיעורו** שזניהן טומאת ערב אבל אין שיעורן שוה לטמא שזה בכזית וזה בכעדשה: **שיעורו ולא טומאתו**. כגון מת ונבילה ששניהן בכזית וזה טומאת שבעה וזה טומאת ערב:

שלא לשתות יין, נקרא חטא, זהו 'חטא בנפשו'. ומוסיף רבי
אלעזר הקפר, וְהָלֹא דְּבָרִים קָל וְחֹמֶר – יש לדון קל וחומר
מהדברים האמורים, וְכֵן זֶה [הנזיר] שֶׁלֹּא צִיעַר עֲצָמוֹ אֶלָּא מִן הַיֵּין
וְהַנִּיחַ לַעֲצָמוֹ לִיהְנוֹת מִשָּׂאֵר הַנְּאוֹת מִלִּבָּד יֵין, ואף על פי כן נִקְרָא
חֹמֶר בנפשו, אדם הַצִּיעַר עֲצָמוֹ מִכָּל דָּבָר, עַל אַחַת בָּמָה וּבָמָה
שֶׁאֵין מַעֲשֵׂיו רְצוּיִים וְנִקְרָא חוּטֵא. ולפי שיטתו חייבה הברייתא את
האשה להביא חטאת אף על פי שבעלה הפר לה, מאחר שציערה
את עצמה מן היין, אף על פי שעל חילול הנדר אין לחיובה.
הגמרא מביאה ראייה מברייטא שבעל מיגן גיזו את הנדר מכאן
ולחבא: תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא בְּהֵרָא – ששנינו ברייתא מפורשת שיש
לפשוט ממנה ספק זה, הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזְרָא, וְשִׁמְעָה בְּחִירָתָהּ וְאִמְרָה
'וְאֵנִי' – גם אני אהיה נזירה כמותך, וְכֵן בְּעֻלָּה שֶׁל הָאִשָּׁה
הָרְאוּשָׁה וְהַפֶּר לָהּ את נזירותה, הִיא מוֹתֵרֶת מְנוֹזֵרוֹתָה, שהרי
בעלה הפר לה, וְחִבְרָתָהּ אֶסְוֶה – אבל חברתה שהתפיסה
בנזירותה אינה מותרת עמה אלא עומדת באיסורה. שְׁמַע מִיָּתָה –
יש להוכיח מכאן, שְׁבַעל מִיָּתָה גִּיזוּ את הנזירות רק מכאן ולהבא,
ולכן חברתה אסורה, כיון שכאשר אמרה 'ואני' עדיין היתה
נזירותה של הראשונה קיימת. אבל אם תאמר שבעל עוקר את
הנזירות למפרע, אם כן ממין שנתברר שהראשונה לא היתה
נזירה מעולם, גם השניה היתה צריכה להיות מותרת, שהרי עתה
מתברר ע"י ההפרה שהתפיסה את נזירותה בנזירות שאינה קיימת.
הגמרא מביאה את סיום דברי הברייתא: רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹסִיף עַל
דְּבָרֵי תַנָּא קַמָּא וְאִמְרָה, שמה ששנינו בברייטא שאם בא בעלה של
הראשונה והפר לה, היא מותרת וחברתה אסורה, כל זה דווקא
אם התפיסה השניה נזירות בלשון 'ואני', אבל אם אִמְרָה לָהּ 'הֲרִינִי
בְּמוֹתֶיךָ' דינה שונה, שאם בעלה של הראשונה הפר את נזירות
אשתו שְׁתִּיחָהּ מוֹתֵרוֹת, כי האומרת 'הריני כמותיך' משמעות
דבריה שהיא רוצה להיות כמו חברתה בכל ענין, וכונתה להתנות
ולומר שאם בסוף הראשונה תהיה מותרת מאיזה טעם שיהיה, לא
תחול עליה נזירות כל עיקר.

ואגב החידוש שהשמיענו בסיפא שלדעת תנא קמא אינה לוקה
כלל, תָּנָא נְמִי רִישָׁא סוֹפְגָת – שנינו גם ברישא שאם לא הפר לה
בעלה סופגת את הארבעים, אף על פי שאין בזה חידוש.
הגמרא מביאה ראייה שבעל עוקר את הנדר למפרע: תָּא שְׁמַע
ראיה ממנה ששנינו בברייטא, הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה בְּנִזְרָא, וְנִשְׁמָתָה לַמַּתִּים
וְנִתְחַיְבָה לְהַבִּיא שְׁלוּשָׁה קֶרְבָּנוֹת, וְאַחֵר כִּד הַפֶּר לָהּ בְּעֻלָּה את
נזירותה, מְבִיאָה רַק חֲטָאת הָעוֹף, וְאֵינָה מְבִיאָה עוֹלַת הָעוֹף. ומזה
מוכיחה הגמרא, וְאִי סָלְקָא דְּעֵתָךְ – ואם תעלה על דעתך שבעל
בהפרתו מִיָּתָה גִּיזוּ את הנזירות רק מכאן ולהבא, אבל עד שעת
ההפרה היתה נזירותה קיימת, אם כן קשה תִּיָּתִי נְמִי עוֹלַת הָעוֹף
– שתביא גם עולת העוף כדן נזיר שנשטמא, כיון שבשעה שנשטמא
היתה נזירה. אלא יש להוכיח שבעל עוקר את הנדר למפרע,
ובהפרתו נתברר שמעולם לא נאסרה בטומאה, ולכן אינה מביאה
עולת העוף.
מקשה הגמרא: וְאִלָּא מֵאֵי – אלא מה רצונך להוכיח, שבעל מִיָּתָךְ
עָקָר, ולכן אינה מביאה עולת העוף, אם כן חֲטָאת הָעוֹף נְמִי לֹא
תִּיָּתִי – גם לא תביא, כיון שנתברר שמעולם לא היתה נזירה
ואינה חייבת להביא קרבנות על טומאתה.
מתרצת הגמרא: הֲכִי נְמִי – אכן כך הוא שבעל עוקר את הנדר
למפרע ונמצא שמעולם לא היתה נזירה, ומכל מקום חייבת
להביא חטאת העוף, וְהָא מִנִּי – ומי הוא התנא הסובר כן, רַבִּי
אֶלְעָזָר הַקָּפָר הִיא, שלפי דעתו יש חטא בעצם קבלת נזירות
כדלהלן, ולכן אף שנתברר שלא היתה נזירה מביאה חטאת העוף
על שחטאה בקבלת הנזירות. דְּתַנְיָא – ששנינו בברייטא, רַבִּי
אֶלְעָזָר הַקָּפָר (בר רבי) [בְּרִיבִי – גדול הדור] אִמְרָה, מַה תִּלְמִיד לִוְיָהּ
– מה בא ללמדנו הפסוק האמור בנזיר שנשטמא (במדבר ו יא) 'וְכִפֶּר
עָלָיו מֵאִשֶּׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ', כיון שמדובר באדם שנשטמא בלא
כוונה צריך לבאר מפני מה תפס הכתוב לשון 'חטא על הנפש' וְכִי
בְּאִיזוֹ נֶפֶשׁ חָטָא הָ – במה חטא בנפשו, והלא אין חטאו חמור
משאר חטאים בשוגג. אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁצִּיעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין נִקְרָא חוּטֵא
– במה שקיבל על עצמו נזירות שלא חייבתו התורה, וציער עצמו

אגרות קודש

ב"ה, ג' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

האברך יצחק שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבו מכ"ו אלול, ומוסגר בזה המענה לקבוצת הנוער החרדי, שבטח יסבירם,
באם זקוקים לזה, מתאים להבנתם והשגתם, ובדאי למותר להעיר שהגיעה ע"ד הוספת חברים עיקר
גדול ובפרט מבין אלו שכבר פעם השתתפו בקבוצה זו, כפי שכותב במכתבו.

ויהי רצון שכפי שכותב, שהוא כבר טעם מפרי השתדלותו בהאמור הנה יוסיף השי"ת העזר גם
בהשתדלותו וגם בהטעימה, שילך מחיל אל חיל בתורה ומצות וכן בהשפעתו בכיוון האמור.

ברכה לבשו"ט וחתומה וגמח"ט.

נב. בשאלתו במכתבו במר"ל כל הגדול מחבירו יצרו גדול, שאינו מובן, שהרי כשזה קם זה
נופל, והפירוש בהאמור הוא, כשנותנים לאדם נשמה גדולה נפש אלקית נעלית במדריגתה, הרי מתאים
לזה גם כן נפש הבהמית גדולה היא במדות"י וענינה ז.א. בהתנגדותה [והוא מכמה טעמים, שלא יבואו
בטענות, שנצח המלחמה ע"י שנתנה לו נפש אלקית נעלית ונפה"ב חלושה ביותר], ולאחרי זה כשלוחם
בכחות נפשו האלקית להאיר בנר מצוה ותורה אור, הרי מתחילה הפעולה דאור דוחה חשך וכשזה קם
זה נופל, עד שסו"ס יכול להגיע גם להדרגא שאין לו יצר הרע כי הרגו בתענית וע"ד המבואר בתניא
קדישא בנוגע לדוד מלך ישראל.

נזיר. מי שאמר – פרק רביעי דף כב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפה
רש"י

1 תנא נמי רישא סופנת – את הארבעים, דאניה צריכה. האשה שנדרה בניור ונשמא
2 ואחר כך הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף – דאפילו אמרין דתיהו כחטאת שמתו
3 בעליה, כיון דבעל מיעקר עקר לה – לא אשכחן בה דחילול למיתה. נתיי נמי עולת העוף
4 – ומאש לא פריך דחיתיי נמי אשם, דאין אשם בא אלא במקום שצריך ליכנס בנזירות
5 אחרת, כי דחילול דחילול עליו נזירות בטרהה. הא
6 מני – דתני אף על גב דתיעקר ליה נזירות,
7 מייתי ליה חטאת העוף, רבי אלעזר הקפר היא
8 – דאמר דצריך כפרה על שציער עצמו מן היין.
9 היא מותרת וחבירתה אסורה – דבעל מיגו גזיו.
10 ומסיים דחבירתה: רבי שמעון אומר, אם אמרה
11 "הריני כמותיך", דמשמע: אם נתקיים נזירותך
12 עלי לקיים, ואם לאו – לא, וכיון שהפר לה
13 בעלה לראשונה – שתיהן מותרות.
14 מר

1 **תנא נמי רישא סופנת, תא שמוע: האשה שְנִדְרָה**
בְּנוֹר וְנִשְׁמָא, ואחר כך הפר לה בעלה – מביאה
חטאת העוף, ואניה מביאה עולת העוף. ואי סלקא
דעתך בעל מיגו גזיו – תייתי נמי עולת העוף! –
ואלא מאי – מיעקר עקר? חטאת העוף נמי לא
תייתי? הכי נמי, והא מני – רבי אלעזר הקפר היא.
דתניא, רבי אלעזר הקפר בר רבי אומר: מה תלמוד
לומר "מאשר חטא על הנפש", וכי באיזו נפש חטא

9 **זה? אלא מפני שציער עצמו מן היין נקרא חטא. והלא דברים קל וחומר: ומה זה**
10 **שלא ציער עצמו אלא מן היין – נקרא חטא, המצער עצמו מכל דבר – על אחת**
11 **במה ובמה. תא שמוע, דתניא בהדיא: האשה שְנִדְרָה בְּנוֹר, וְשָׁמְעָה חֲבִירָתָהּ וְאָמְרָה**
12 **"ואני", ובא בעלה של ראשונה והפר לה – היא מותרת, וחבירתה אסורה. שמוע כיתה:**
13 **בעל מיגו גזיו. רבי שמעון אומר: אם אמרה לה "הריני כמותיך" – שתיהן מותרות.**

כמותיך – שתיהן מותרות, דמשמע: הריני כמותיך לכל דרכיך, ולכשתותר – אחיה גם אני מותרת. ותימה: כיון שקיבלה נזירות, וחל עליה, איך תהיה מותרת בהנחת חבירתה כיון דמיגו
גזיו? הא אין נזירות לחצאין. ואילו אמר "הריני נזיר היום ולמחר איני נזיר" – הוי נזיר שלשים יום, דאין נזירות פחות משלשים יום, כדתנן בפרק קמא (נזיר ה,א), ואומר רבנן יצחק: דהכי
איתא בתוספתא (פ'א): "אלא נזירותה ליהוי אלא כמותיך" – שתיהן מותרות אם אמרה הכי, משום דמשמע ליה לרבי שמעון דהכי קאמר: לה: אם סופך שתהיה מותרת – לא יחול עלי
נזירות כל עיקר. ורבי שמעון לא בא ללפגז על מלתא דתנא קמא, אלא להוסיף עליה. וגם תנא קמא מודה ליה. ואומר מורינו דרב רבי פריץ נשמתו עז: דלרבי שמעון אפילו "ואני" לבד
מפרשין למילתא הכי, כאילו אמרה בפירוש: לא [ונתכוונתי] אלא להיות [כמותיך], ובהא פליגי רבנן ורבי שמעון.

[שייך לעמוד בן] **מור** וזוטא בריה דרב מרי אמר היינו דרמי בר חמא דבעי רמי בר חמא הרי עלי כבשר זבחי שלמים מהו כי מתפס אינש במעיקרא מתפס או לא – בנדרים (יא,ב) משמע
ליה דמביעא ליה לרמי בר חמא אחר שזורק הדמים, ואמר "כבר זה עלי כבשר זבחי שלמים", ובשר שלמים קודם וריקה אסור באבילה, ואחר וריקה מותר באבילה.
ומביעא ליה כי אמר "כבר זה עלי כבשר זבחי שלמים" אם דעת הנדר לומר כמו שהיה בשר זבח שלמים מעיקרא. קודם וריקה, והכבר אסור, או שמא דעתו כבשר שלמים השתא אחר
וריקה, דשרי, וגם הכבר יהיה מותר. ובשמעתין יש מפרשים דמר וזוטא בריה דרב מרי בעי למידחי הפשיטותא שפשוש התלמוד במרייתא דתניא להדיא היא מותרת וחבירתה אסורה, ופשיט
דימיה מרגו גזיו. והשתא מר וזוטא דחי: לעולם מיעקר עקר, דאסיקנא מהדיא דמביאה חטאת העוף ואניה מביאה עולת העוף. וחבירתה אסורה – היינו משום דבמעיקרא מתפס, כלומר,
מיתפס נפשה להיות כמותה עד שלא יפר לה בעלה, שהיא אסורה, ובאותו אסור דעתה לנדר ולעמוד אפילו יפר בעלה ויעקר נדרה למפרע. כדאשכחן דרמי בר חמא מביעא ליה הכי,
אי אמרין כבמעיקרא מתפס. וקשה טובא להאי פירושא: חדא: דרמי בר חמא לא פשיט ליה דבמעיקרא מתפס. ועוד: דהתם בביעא דרמי בר חמא הוריקה אינה מותרת בהשר אלא מוריקה
ואילך, ולא למפרע, והתם ודאי אי אמר כמעיקרא מתפס – אסור. אבל גבי הפרה דבעל, אי מיעקר עקר, אפילו אם אמרת כמעיקרא מתפס בחביתה – היה לה להיות מותרת, שהרי
הנדר כאילו לא חל מעולם. ועוד: דמאי שנא ממתניתין, דקתני כי הותר הראשון הותרו נמי כולם, משום דהם עקר הנדר מעיקר. והנכא בעינן למימר אפילו אם הבעל עקר הנדר מעיקר
– חבירתה אסורה! [וחו] [מצין ליישב בדוחק, ולומר: כי החכם אינו מותר אלא בפתח וחרטה, ומשוהו] ליה לנדר טעות מעיקרא. והלכך, כשהתיר הראשון הוי כאילו לא היה הנדר הזה
מעולם כלל, הלכך הותרו כולם. אבל הבעל מיפר לאשתו ככל חרטה ופתח, מגזירת הכתוב, הלכך אפילו אי מיעקר עקר לענין או חשיב כאלו נשאר עליה נדר קצת, וחבירתה אסורה.
ודחקי, ועוד קשה: והשתא מר וזוטא בעי למימר אפילו אי בעל מיעקר עקר תיחסר חבירתה. ולעיל קאמר התלמוד בפשיטותא למאי נפקא מינה – לאשה שנדרה בניור ושמענה חבירתה,
ואמרה "ואני", אי אמרת מיעקר קא עקר – (איהי) נמי אישתראי. נמצא מר וזוטא סותר חזקא סוגיא. ועוד קשה: דבתר הכי, כי דחי: מי דמי, התם כיון דאמר "הרי עלי כבשר זבחי שלמים"
וכי – לא אתא הדחיה שפיר להאי פירושא, דהסברא הפוכה. ויש ליישב ולומר: דריש לקיש ומי דמי, וכולה מילתיה דמר וזוטא היא. ולשון נזיר משונה הוא, כלומר, אף על גב (דהבא)
[דהתם] הבעיא אינה פשוטה – הבא ודאי יש לנו לומר בפשיטות דבמעיקרא קמתפס (דמי). ודחקי. ועוד: מה לנו להביא הבעיא דרמי בר חמא? [דל] מהבא, הבעיא, יש לנו לומר דבמעיקרא
קמתפס כדמפרש ואולי! ויש ליישב בדוחק: דמשום הכי הביא הבעיא – להודיענו הסברא דבמעיקרא קמתפס. דאי ולא שמענין בעלמא הא סברא – לא נאמר לה הבא דבמעיקרא
קמתפס. ועוד קשה: דלישנא דתניא בהדיא [משמע] הפשיטות קיימא, כדתיא לעיל (בא,א) נמי "תניא בהדיא" וקאי. ולכן נראה להרב רבינו משה לפרש: דמר וזוטא לא דחי הפשיטות,
אלא קיימא דבעל מיגו גזיו. וקאמר: היינו דרמי בר חמא, כלומר: תפשוט מוך ברייתא בעיא דרמי בר חמא, דכי היכי דאמרין דחבירתה אסורה כי אמרה "ואני" – אלמא במעיקרא מתפס,
אף על גב דבמעיקרא יודעת שזאת האשה יכולה לבא לדי דהתר על ידי שיפר בעלה, אלא אמרין "ואני" כמעיקרא. כמו שאמרה אסורה עכשיו – אחיה גם אני. הכי נמי נימא שאמר "כבר"
זה כבשר זבח שלמים" דבעי למימר בקודם וריקה. אך קשה: דמי דמי? ודאי גבי אשה אמרין דדעתה אמעיקרא, משום דבשעת איסור חבירתה נדרה ואמרה "ואני". אבל דרמי בר חמא
הנודר נודר בשעת היתר אחר וריקה דמים, ואמאי נימא דדעתיה אמעיקרא? וצריך לומר דסוגיא [דהבא] סבירה ליה דבעיא דרמי בר חמא נמי איירי בכהאי גוונא. דקאמר "הרי כבר זה
כבשר זבח שלמים קודם וריקה" ובהכי פליגי סוגיא דידן אסוגיא דנדרים דהם, דקאמר "הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר וריקה דמים". (מהמה) דאיכא למימר דלאחר וריקה דמים דהתם
בגמרא אינה מלישנא דרמי בר חמא. דרמי בר חמא לא אמר יותר, אלא: "הרי עלי כבשר זבחי שלמים" מהו? ועל כן מפרש התלמוד: לאחר וריקה – שמתפס אחר וריקה. ויכול להיות דלפני
וריקה שאלה, וכן סובר סוגיא דהבא. וכן מפרש בביעא דאומן קונה בשבח כלי, דמפרש לה התלמוד בפרק "המקבל" (בבא מציעא ק"ב,א) לענין עובר בל תלין, ובפרק "הגחל קמא" (בבא
קמא ע"ט,א) בענין אחר. וכן בפרק שני דבבא קמא (ט,ט), דיש שינוי לצורות, התלמוד מפרש בבמה פנים הבעיא איך נשאלה למלתא בבית המדרש בעת קדמונים (תהנה"ה). ודחי התלמוד
דלא תפשוט הא מוך ברייתא, דלא דמי. דהתם, כיון דאמר "הרי עלי כבשר זבחי שלמים" אף על גב דלאחר שזורק הדמים מצי אכיל ליה בחוץ – מיקדש קדיש, כלומר אכתי יש קדושה
בבשר לענין דאסור לאכול חוץ לירושלים. והוא הדין דמיזי למימר דאית בה קדושה לענין טומאת הגוף, וכן חוץ לזמנן, וחדא מנייהו נקט. כלומר:
התם איכא למימר אם במעיקרא מתפס – בקודם וריקה או לאחר וריקה, לפי שהאדם טועה – לימא אחרי שיש בבשר קדושה גם אחר וריקה לענין חוץ, שייך לתאפוסי בה – ולכן איכא
לספקי אם דעתו אמעיקרא או אחר. אבל הבא, זאת האשה שאמרה "ואני" יש לנו לומר דדאי רצונו לומר דדעתה אמעיקרא ליתפס וליאסר בקודם שיפר לה בעלה. דאי סלקא דעתך
בצינא מתפס – הא הפר לה בעלה. פירוש צינא – אחר ההפדה, אחר שצנצנן וחלק לו האיסור. על כן יש לומר דבמעיקרא קמתפס, בקודם שהיפר לה בעלה. ואי (בצינא) לאיתפסי –
אם כן אין כאן איסור כלל, ובמה תיטיע להתפסי אחר ההפדה? אבל בשלמים טועה להתפסי גם אחר וריקה, לפי שיש קדושה גם בבשר אחר וריקה לענין חוץ וכמה מילי, ודפרישית.

איכא דאמרי היינו דרמי בר חמא ודאי – איכא למיפשט בעיא דרמי מברייא דלעיל, ואין לדחות דחיה זו שבה לחלק ביניהם, דודאי דמו אחדרי. **אמרה** לה הריני בעיקבין – פירוש: האשה שנדרה בנויר, ושמעה חבירתה ואמרה לה "הריני בעיקבין". כאלו אמרה: הריני בסופך, לשון "ואתה תשופנו עקב" (בראשית ג), כלומר: בסוף דרכך, אם תותר את – גם אני אהיה מותרת, שלא אקבל

עלי נזירות ולא יחול עלי. או דלמא כי מקמי דליפר לה בעלה, ואסורה, כי "בעיקבין" יש לפירושו כמו "עקב אשר שמע אברהם בקולי" וגו' (שם ב), ואפילו אם תותר הראשונה – השניה אסורה, דבדעתה להיות כמעיקרא קודם שיפר לה בעלה, וכשאמרה "בעיקבין" כאלו אמרה "ואני", דאמרינן לעיל בברייא: היא מותרת וחבירתה אסורה, דכיון דחל עליה נזירות – לא פקע בה תורת הראשונה, דבעל מגו גיז. **וא** סלקא דעתך כי אמר בעיקבין בעיקרא מיתפסי – ואפילו תותר הראשונה השניה אסורה, אם כן במתניתין נמי, אמאי אינו מיפר לה? ליפר לה דידה, ולוקים דידה! אלא שמע מינה בבבלי מלתא מיתפסי, ואותה שאמרה "בעיקבין" – היא נמי מותרת, ואריכות לשון בעלמא הוא. והכי נמי דעת דבעל כי אמר לה "ואני" – דעתיה אבולה מילתא, אם תותר היא – שגם הוא ידחה מותר, ולא יחול. הלכך לא מצי מיפר, דקאי בלא יחול דבר. ואם תאמרו: ודא במתניתין לא אמר כי אם "ואני" ויש לומר: דהכי מרמי ליה, דכי היכי דאשה דאמרה "הריני בעיקבין" – בבבלי מילתא, הכי נמי בעל – בבבלי מילתא מיתפסי. דנהי דבעל לא אמר לה "ואני" – דעתו כמעיקרא, מפני שאין בידו להתיר, ואינו נתן דעתו להתיר. אבל בעל שבדיו להחיתה – דעתו להתיר יותר משאר מתפסים, דהוי כאלו אמר "הריני בעיקבין". ודחי: לא, לעולם כמעיקרא מתפסי. ומכל מקום אינו יכול להפר הכא, כיון דאמר "ואני" כאומר "קיים ליכ"י דמי, אי מיתשל אהקמתו – מיפר, ואי לא – לא.

ורמיניהו הריני נזיר ואת ואמרה אמן שניהם אסורין ואי לאו שניהם מותרים מפני שתלה נדרו בנדרה – וסבירא ליה דבעל מעיקר קא עקר, ואי יפר לה – גם שלו יותר, וקאין ב"לא יחל". דסבירא ליה לתנא דברייא דהכי קאמר: הריני נזיר אם את, ואפילו לא אמר "אם". ולכך, אם אמרה "אמן" – שנינו אסורין. והיינו דקפרינן אמתניתין, דקתני כי אמר לה "הריני נזיר ואת" – דמיפר שלה ושלך קיים, ואם לאו, שלא אמרה "אמן" – שניהם מותרין, מפני שתלה נדרו בנדרה. ולא דינא להיות נזיר אם לא תהיה גם היא נזירה. **אמר** רב יהודה הני – ברישא: מיפר שלה ושלך קיים, במתניתין, ותני ברישא: שניהם אסורין עד שלא יפר. ולא כמו שהיינו סבורין מעיקרא שאינו יכול להפר את שלה. דנהי דסיפא משמע שתלה נדרו בנדרה, דקאמר: ואם לאו שניהם מותרין – אפילו הכי יכול להפר שלה, משום דסבירא ליה להאי תנא דבעל מיגו גיז. ודחו החידוש דאתא לאשמועינן, אבל רישא דקתני: אסורין כל זמן שלא הפר – אין זה שום חידוש, דפשיטא דשניהם אסורין כל זמן שלא הפר. **אבי** אמר אפילו תימא כדקתני ברייתא כגון דאמר ואם את דקא תלי נדרו בנדרה מתניתין דקתני הריני נזיר ואת משום הכי מיפר שלה ושלך קיים – [ופירושו]: ברייתא כגון דאמר לה "הריני נזיר ואם את", שתלה נדרו בנדרה, כלומר: אם את נזירה – גם נזירותי יחול, ולפיכך שניהם אסורין, ואינו יכול להפר, כדמשמע לישנא ד"שניהם אסורין". והיינו טעמא – לפי שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר את שלה – גם את שלו יתבטל, וקאי ב"לא יחל", דסבירא ליה דבעל מעיקר עקר. ומתניתין דקתני "הריני נזיר ואת", פירוש: שאינו תולה נדרו בנדרה, אלא הוא מקבל אנפשיה מנפשך. "זאת", פירוש – שאינו תולה נדרו בנדרה, אלא הוא מקבל נזירות אנפשיה, "זאת" דקאמר – ששאל לה אם היא מציא לקבל נזירות אנפשיה, "זאת" דקאמר – ששאל, בתמיכה, בלשון שאלה קאמר לה, כלומר: רוצה את להיות נזירת כמו כן?

באשה

מר וזמרא בריה דרב מרי אמר – הוא דמביעיא לן הכא אשה שנדרה בנויר, ושמעה חבירתה ואמרה "ואני", ושמע בעלה של ראשונה והפר לה, אפילו למאן דאמר בעל מגו גיז – היינו דבעי רמי בר חמא בפרק קמא דמסכת נדרים. הרי עלי כבשר זבחי שלמים – כגון שמנתה לפניו בשר זבח שלמים, ומדחת נמי דדיתרא קמיה, ואמר "זה כוח", מהו? כי מתפסים איניש בעיקרא מתפסי – כדחזיון הני זבחי שלמים קודם זריקה, ואסירא, או דילמא כצננא מתפסי – בהתירא דאית ביה, והיינו לאחר זריקה, שהותר בשר באבילה, ושפירא. בצננא – היינו לבסוף, דכל דבר שהוא חם מצטנן לבסוף, והכי נמי לגבי חך איתתא, כי אמרה "ואני", אי אמרת דבעיקרא מתפסי – היא לא כקודם הפרה, ואסירא, ואי אמרת דמתפסה בצננא – היא לא כלאחר הפרה, ושפירא. פי דמי התם כי אמר הרי עלי כבשר זבחי שלמים – אפילו אמרת דבצננא מיתפסי, אפילו הכי אסור. דזבחי שלמים לאחרי זריקה דמים מיקדש קדיש, דאינו נאכל אלא לשני ימים ולילה אחד. דאיכא למימר הכי איתפסי בצננא, דאם לא כן – מאי אהני דבזריקה? אבל הכא כו' – ולא דמי כלל, ומחאב לא תפשוט. איכא דאמרי היינו דרמי בר חמא – דאמר: אף על גב דלאחר זריקה דמים מיקדש קדיש, כיון דמצי אכיל ליה חוץ לחומת עורה בכל העיר, אי אמרת בצננא תפסי – ודאי שרי. אלא הכי איבעיא לך, (ודאי) אמרה לה, דריני בעיקבין ובא בעלה של ראשונה והפר לה, אליכא דמאן דאמר בעל מיגו גיז מהו? (ומי) אמרונן: הא דקאמרה לה "הריני בעיקבין" כבולי מלתא משמע, אם לנזירות – לנזירות, אם להיפר – היפר, וכיון דהיפר בעלה לראשונה – מיתשתיא נמי חבירתה. ונדאין "בעיקבין" משמע: בסוף, או דילמא כמיקמי דליפר לה בעלה – משמע. דמשמע כמו דאמרה "הריני נזירה כמותין עד סוף נזירותיך", דהיינו סמוך להפרה דבעל, דנזירותה משבה ואולה עד שהפר לה בעל, וכשהפר לה בעל – אולה לה בסוף נזירותה. ולעולם מיקמי דליפר לה בעל קאמרה, וכי הפר לה בעלה לראשונה – אסורה חבירתה. **תא** שמע האשה שנדרה בנויר ושמע בעלה ואמר

ואני אינו יכול להפר ואי סלקא דעתך דכי אמר לה הריני בעיקבין כמעיקרא – מקמי

הפרה משמע, וקיימא לן נמי דבעל מיגו גיז. וכל שכן היכא דאמר "ואני" סתם, ולא אמר

"בעיקבין", דמשמע דבעיקרא מיתפסי – אם כן אשתכח דכי קאמר לה "ואני" משמע

דניחא ליה דתתקיים עילוה נזירות עד דלימא איהו "ואני" ולקביל עילוה נזירות. וליפר

לה נזירות דידה, ולקיים נזירות דידה. הא לאו איתפסי בנדרה אלא במקמי הפרה אלא

לאו שמע מינה, מדאינו יכול להפר לה – דבבבלי מילתא מיתפסי. והלכך, הוא לא מצי

מיפר, דאי מיפר את שלה – נמצא מיפר את שלו. הא אשה אחרת דאמרה לה "הריני

בעיקבין", כיון דהיפר בעל לראשונה – אינה נמי מותרת. לא לעולם – אימא לך

דבעיקרא מתפסי. והכא – טעמא מאי הוא דלא מצי מיפר לה, דכיון דאמר לה "ואני"

– כאומר "קיים ליכ"י דמי. הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה – והאי דאמר

לה "זאת" לא הוי קיום, לפי שאין אדם יכול להזיר את אשתו בנויר. מפני שתלה נדרו

בנדרה – דמשמע דקאמר: הריני נזיר אם את תהא נזירה, וכיון דלא אמרה "אמן" –

שניהם מותרין. **אבי** אמר אפילו תימא – שניהם מותרין, ולא קשיא. ובמאי עסקינן

בברייא – כגון דאמר לה "הריני נזיר ואת", דמשמע דקאמר לה הריני נזיר אם תהא

נזירה. והלכך, היכא דאמרה "אמן" – שניהם אסורין, וכי לא אמרה "אמן" – שניהם

מותרין, שכן הוא תולה נזרו בנדרה.

הגמרא מביאה דין נוסף שיש ללמוד מהמבואר לעיל: מר זוטרא
 פריה דרב קרי אמר, האי – הדין הזה המבואר בברייתא, שאם
 התפיסה בנזירות חברתה והפר בעלה של הראשונה, השניה
 אסורה, היינו דרמי בר חמא – זה דומה לנידון של רמי בר חמא,
 שהסתפק בענין אחר ונוכל לפשוט את ספקו מכאן.
 הגמרא מבארת דבריה: דקעי רמי בר חמא, אדם שהיתה מונחת
 לפניו חתיכת בשר מקרבן שלמים שעדיין לא נזרק דמו, ומתפיס
 בו פירות או שאר חולין בזה הלשון, הרי עלי פירות אלו בכשר וכן
 שלמים זה, מהו. האם כי מתפיס איניש – כאשר מתפיס אדם בבשר
 שלמים, בעיקרא מתפיס – הרי הוא מתפיס בבשר השלמים כפי
 שהוא בתחילתו [דהיינו כמו שהוא עתה] קודם הזריקה, שהבשר
 אסור לגמרי באכילה, או דלמא בפנינו – [בסוף] מתפיס – שמה
 כוונתו להתפיס בבשר השלמים כפי שיהיה בסופו לאחר הזריקה,
 שיהיה מותר באכילה, ואם כן לא נאסרו הפירות. ובא מר זוטרא
 לפשוט הספק מן הדין האמור, שהמקבלת נזירות ואמרה חברתה
 'ואני' והפר בעלה של הראשונה, הראשונה מותרת והשניה
 אסורה, ומוכח מזה שהשניה התפיסה בראשונה כפי שהיתה
 מתחילה בשעת ההתפסה, ולא כפי שתהיה לבסוף, לאחר שיופר
 נדרה. והוא הדין המתפיס בבשר שלמים, אין כוונתו להתפיס כפי
 שיהיה בסופו לאחר זריקת הדם.
 הגמרא דוחה את דברי מר זוטרא: מי דמי – וכי דומים שני הדינים
 זה לזה, הרי יש לחלק ביניהם. הנה – במתפיס בבשר שלמים קודם
 זריקה, כיון דאמר 'הרי עלי בכשר וכן שלמים', יתכן שכוונתו
 להתפיס בהם כפי שיהיו לאחר זריקה, כיון דאף על גב דלאחר
 שזויר דמו מצי אכלי ליה בחייו – אע"פ שלאחר זריקה יכול
 לאוכלו מחוץ לעזרה בכל ירושלים, מכל מקום עדיין בשר זה
 מיקדש קדוש – יש בו קדושה, שאסור להוציאו מחוץ לירושלים,
 ולכן יתכן שהוא סובר בטעות שאפשר להתפיס בו. אכל הנה –
 באשה שהתפיסה נזירות בחברתה, ודאי כוונתה להתפיס בה
 כבתחילה, שהיא נזירה, כיון דאי סלקא דעתך בפנינו קא מתפיס –
 אם תאמר שכוונתה להתפיס בה כפי שתהיה לבסוף לאחר שיפר
 לה בעלה, הרי אין משמעות לנדרה, דהא הפר לה בעלה ואינה
 נזירה כלל, ולא יתכן שנתכוונה השניה להתפיס במי שאינה נזירה.
 אולם איך דאמרי – יש אומרים, שאין לדחות את דברי מר
 זוטרא, אלא היינו דרמי בר חמא ודאי, ולדעתם אין לחלק בזה:
 ספק אחר לגבי התפסה: אשה שאמרה 'הריני נזירה' ושמעה
 חברתה ואמרה לה, 'הריני נזירה בעיקרבך', מהו הדין באופן
 שבעלה של הראשונה יפר לה, האם תהיה השניה אסורה או לא.
 מבארת הגמרא את צדדי הספק: האם פירוש דבריה 'הריני
 בעיקרבך בכולא מילתא' – הריני כמו שאת תהיי בסופך לגבי כל
 דבר. ואם לבסוף לא תהיי נזירה, גם אני אהיה כמותך, ואם כן
 לאחר הפרת הראשונה, גם השניה שריא – [מותרת]. או דלמא,
 כוונתה להתפיס בחברתה בפי' דליפר לה בעלה – כמו שהיתה
 קודם ההפרה, ואם כן אסריא אף לאחר ההפרה.

הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שמע, ממשנתנו, האשה שנקדה
 בנזיר, ושמע בעלה ואמר 'ואני', אינו יכול להפר את נזירותה, כיון
 שעל ידי זה תתבטל גם נזירותו, ואסור לאדם להפר נדרי עצמו.
 ובעל שאומר 'ואני' הרי הוא כאומר 'הריני בעיקרבך', ואי סלקא
 דעתך דבי אמר לה 'הריני בעיקרבך', בעיקרא קא מתפיס – שאם
 אמר הבעל 'הריני בעיקרבך' רצונו להיות כמו שהיא בתחילה קודם
 ההפרה, ליפר לה לדידה – יפר את נדרה, ולזקים דידיה – ושלז
 ישאר קיים, שהרי התפיס בה כפי שהיתה נזירה בתחילה, ואם כן
 מדוע אינו יכול להפר לה. אלא לאו שמע מינה שהאומר 'הריני
 בעיקרבך' בכולא מילתא מתפיס – כוונתו להיות כחבירו לגבי כל
 דבר, שאם לבסוף תתבטל נזירות חבירו גם נזירותו תתבטל, והלכך
 הוא דלא מצי מיפר – ולכן אין הבעל יכול להפר, כיון שבכך מיפר
 גם את נזירותו. וכמו כן תא שמע – אשה זו דאמרה 'הריני בעיקרבך'
 דינה כן, שאם בעלה של הראשונה יפר לה, היא – [השניה] נמי
 מותרת.
 הגמרא דוחה את הראיה: לא – אין ראייה מכאן, שיש לומר, לעולם
 בעיקרא מתפיס – באמת בעל האומר 'ואני' מתפיס בנזירות אשתו
 כפי שהיא בתחילה, וגם אם יפר לה, יעמוד בנזירותו, והנה – מה
 ששנינו כאן במשנה שאינו יכול להפר לאשתו, אין הטעם בזה
 משום שעל ידי זה יופר גם נדרו, אלא הטעם הוא, כיון דאמר לה
 'ואני' גילה דעתו שנדרה מקובל ומרוצה לפניו, ובאמר 'קיים ליכי'
 דמי – כאילו אמר 'מקויים לך'. והדין הוא, שאם קיים הבעל נדר
 אשתו, רק אי מתשיל אהתקמתי מצי מיפר – אם ישאל על הקמתו
 אצל חכם, ויבטל לו את ההקם, יכול להפר את נדרה, ואי לא
 ישאל על ההקם, לא יוכל להפר לה, מאחר שהקימו:
 שנינו במשנה: האומר לאשתו 'הריני נזיר ואתי', ואמרה 'אמן', מיפר
 את שלה – את נזירותה, ואף על פי שהפר לה, שלו קיים: הגמרא
 מקשה סתירה לזה: ורמינהו ממה ששנינו בברייתא, האומר
 לאשתו 'הריני נזיר ואתי', ואמרה 'אמן', שניהם אסורין – ואינו יכול
 להפר את נדרה, ואם לאו – אם לא אמרה אמן, שניהם מותרין,
 ואף עליו לא חלה נזירותו, מפני שתלה נדרו בנדרה – שמקבל על
 עצמו נזירות רק אם גם היא תקבל. ומה ששנינו ברישא שאם
 אמרה אמן שניהם אסורים ואינו יכול להפר לה, סותר לדברי
 משנתנו שמיפר את שלה ושלז קיים. מתרצת הגמרא: אמר רב
 יהודה, תני – יש לשנות בברייתא, מיפר את שלה ושלו קיים, כמו
 במשנה.
 תירוצו אחר: אמר, אפילו תימא בדרקתני – אפילו תגרסו כמו
 שהוא לפנינו, ולא תשנה הגירסא, יש לתרץ הסתירה, שבברייתא
 מדובר בגזו דקאמר לה 'הריני נזיר ואתי', בלשון ניהוחא ולא בלשון
 שאלה, ומשמעות דבריו 'אהיה נזיר אם גם את תהיי כן', ולכן אינו
 יכול להפר את נדרה, כיון דקא תלי נדרו בנדרה – שתלה את נדרו
 בנדרה, וכיון שבעל עוקר את הנדר מעיקרו, אם יפר את נדרה גם
 נדרו יתבטל, ואסור לאדם להפר את נדרי עצמו.

המשך מעמוד ג

ולכן לא רק שאינו מקבל את דברי היצר הרע. אלא עוד זאת, הוא בורח ממנו, ואינו רוצה כלל לשמוע את דבריו.

והוראה נוספת – בהמשך להנ"ל – מסוף השיעור: יתירה מזו, מכיון ש"כל ישראל ערביין זה בזה"⁶, אי אפשר שיסתפק בהנהגתו שהיא כדבעי, אלא עליו להיות ערב ואחראי לעוד יהודים, שגם הם יתנהגו כדבעי. כפי שזה מתבטא בסוף השיעור היומי "הודו להוי", כי טוב כי לעולם חסדו: "שפונה בלשון רבים לכלל ישראל – "הודו" ושבוהו על גילוי חסדו לכאו"א מישראל – "כי טוב כי לעולם חסדו".

(6) שבועות לט, א. וראה סה"ש ה'תש"א ע' 144.
 (7) משיחת כ"ד אלול – לילדי צבאות ה' ה'תשמ"ה.

1 וּמִתְנִינִי – אבל במשנה מדובר בגון דָּאָמֶר לַה' הָרִינִי נְזִיר, ושאל
2 לַה' וְיָאֵת מֵאֵי – האם תרצי לקבל, ולא תלה את נזירותו בנזירותה,
3 וּמִשּׁוֹם הָכִי – לכן מִיָּפֶר אֶת שְׁקָה וְשָׁלוּ קִיָּים:

משנה

4 הָאִשָּׁה שְׁנֵדְרָה בְּנִיזָר, וְהִיתָה שׁוֹתָה בֵּינָהּ, וּמִטְמָאָהּ (א) או שנטמאה
5 לְמַתִּים בְּמוֹזֵד, הִרָּי זֶה סוֹפְנָתָא אֶת הָאֲרֻבִּים מְלָקוֹת. אִךְ אִם הִפֵּר לַה'
6 בְּעָלָהּ אֶת נְזִירוּתָהּ, וְהִיא לֹא יָדְעָה שֶׁהִפֵּר לַה' בְּעָלָהּ, וְהִיתָה שׁוֹתָה
7 בֵּינָהּ וּמִטְמָאָה לְמַתִּים בְּמוֹזֵד, אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְכוּנָה לְאִיסוּר אִינָה
8 סוֹפְנָתָא אֶת הָאֲרֻבִּים, שֶׁלֹּא עֲבָרָה עַל אִיסוּר בְּפוּעֵל. רַבִּי יְהוּדָה
9 אָמַר, אִף אִם נִכּוֹן הִדְבַּר שְׂאִינָה סוֹפְנָתָא אֶת הָאֲרֻבִּים מִן הַתּוֹרָה,
10 מִכָּל מְקוֹם תִּסְפּוֹג מִכָּת מִדְּרֹת מִדְּרַבְנָן, הוֹאִיל וְנִתְכוּנָה לְעוֹבֵר:

גמרא

13 תִּנּוּ רַבֵּנָן, נֹאמַר בְּתוֹרָה (במדבר יג) שֶׁאִם הִפֵּר הַבַּעַל אֶת הַנְּדָר, בָּטֵל
14 הָאִיסוּר, וּמִסִּיּים הַכְּתוּב, 'אִשָּׁה הִפֵּרָה וְה' יִסְלַח לָהּ', מְדוּעַ נֹאמַר
15 'וְה' יִסְלַח לָהּ' בְּמֵה חֲטָאָה, אֲלֵא בְּאִשָּׁה שֶׁהִפֵּר לַה' בְּעָלָהּ וְהִיא לֹא
16 יָדְעָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר – הַפֶּסֶק מְדוּבָר בְּאִפְסָה שֶׁבַע הִפֵּר לַה' בְּלֹא
17 יָדִיעָתָהּ, וְהִיא עֲבָרָה עַל נִדְרָה אַחֵר הַחֲפֵרָה, וְאִמַּר הַכְּתוּב 'וְה'
18 יִסְלַח לָהּ' שְׂהִיא צְרִיכָה בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה עַל כּוֹנוּתָהּ הָרַעָה. וּבִשְׁתִּי
19 מִנֵּי רַבִּי עֲקִיבָא בְּלִמּוּדוֹ אֶצֶל פֶּסֶק זֶה, הָיָה בּוֹכָה, שֶׁכֵּן יֵשׁ לְלִמּוּד
20 בְּקֵל חוֹמֶר, וְיָמָּה מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְעָלוֹת בֵּירוֹ לֹאכִילָה בְּשַׁר חֲזִיר, וְטַעַם
21 וְעָלָה בֵּירוֹ בְּשַׁר טֶלֶה הַמּוֹתֵר, מִעוֹן בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה, רַק מִשּׁוֹם
22 הַמַּחֲשָׁבָה הָרַעָה, הַמִּתְכַּוֵּן לְעָלוֹת בֵּירוֹ בְּשַׁר חֲזִיר, וְאִכָּל עָלָה בֵּירוֹ
23 בְּשַׁר חֲזִיר כִּפִּי מַחֲשַׁבְתָּהּ, עַל אַחַת בִּמָּה וּבִמָּה שְׁהוּא טַעוֹן כִּפְרָה.
24 בְּיוֹצֵא בְּדָרָה אֶתָּה אָמַר – אִפְשָׁר לְלִמּוּד דְּבַר זֶה מִהַפְּסוֹק שֶׁנֹּאמַר
25 לִגְבִּי אֵדָם מִשְׁתַּפֵּק אִם חָטָא בְּשׁוּגָג (ויקרא יז), 'וְאִם נִפְשׁ בִּי תִּחַטָּא
26 וְגו' וְלֹא יָדַע וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ' – אִינוּ יוֹדַע אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא
27 וְאִף עַל פִּי כֵן הוּא צָרִיךְ כִּפְרָה, וּמִבֵּיא קָרְבַּן אֲשֶׁם תְּלוּי. וְהָלֹא קֵל
28 חוֹמֶר הוּא, וְיָמָּה אִם לִגְבִּי מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְעָלוֹת בֵּירוֹ בְּשַׁר טֶלֶה וְעָלָה
29 בֵּירוֹ בְּשַׁר חֲזִיר – שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֹאכִיל דְּבַר הַמּוֹתֵר וְעָלָה בֵּירוֹ דְּבַר
30 שְׁהוּא סֶפֶק אִיסוּר, וְכֵּן שְׁהִיתָה לִפְנֵי חֲתִיכָה אַחַת שְׁהִיא סֶפֶק שֶׁל
31 שׁוּמָן הַמּוֹתֵר וּסֶפֶק שֶׁל חֶלֶב הָאִסוּר, וְהוּא הִיא סְבוּר שְׁהִיא שׁוּמָן
32 וְאִכְלָה, אָמַר קָרָא 'וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ' – עֲלִיו אִמַּר הַכְּתוּב שְׁהוּא טַעוֹן
33 כִּפְרָה, אִם כֵּן מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן בְּמוֹזֵד לְעָלוֹת בֵּירוֹ לֹאכִילָה בְּשַׁר חֲזִיר
34 הָאִסוּר וְאִכָּן עָלָה בֵּירוֹ בְּשַׁר חֲזִיר כִּפִּי כוֹנוּתָהּ, עַל אַחַת בִּמָּה וּבִמָּה
35 שְׁהוּא צָרִיךְ כִּפְרָה. אִיִּים בֵּן יְהוּדָה אָמַר – דּוּרֵשׁ קֵל חוֹמֶר בְּאִפְסָה
36 אַחֵר, 'וְלֹא יָדַע וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ' – וְיָמָּה אִם לִגְבִּי מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְעָלוֹת
37 בֵּירוֹ בְּשַׁר טֶלֶה וְעָלָה בֵּירוֹ סֶפֶק בְּשַׁר חֲזִיר הָאִסוּר, בְּגוֹן שְׁהִיו מִנוּחַת
38 לִפְנֵי שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב וְאַחַת שֶׁל שׁוּמָן, וּמִשְׁתַּפֵּק שְׁמֵא
39 אִכָּל אֶת הַחֶלֶב, אִמַּר הַכְּתוּב 'וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ' וּמִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי,
40 הַמִּתְכַּוֵּן לְעָלוֹת בֵּירוֹ בְּשַׁר חֲזִיר וְעָלָה בֵּירוֹ בְּשַׁר חֲזִיר, עַל אַחַת בִּמָּה
41 וּבִמָּה. עַל דָּבָר זֶה יִרְוּ הַדּוּסִים – יִצְטַעְרוּ וְיִתְמַרְמְרוּ אִלוּ שִׁישׁ לָהֶם
42 לֵב לְהִצְטַעַר, בְּרֹאוֹתָם אֶת חוֹמֶר הַדִּין.

43 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכָל חֵנִי לָמָּה לִי – מְדוּעַ צְרִיכָה הַבְּרִייתָא לְהִבֵּיא
44 רֹאיהּ מִשְׁלֵשָׁה מְקוּמוֹת. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כּוֹלֵם צְרִיכִין, דָּאִי תִּנָּא
45 גְּבִי אִשָּׁה – אִילוּ שִׁנִּינָה כֵּן רַק לִגְבִּי נִדָּר, הִיִּיתָ אֹמֵר הָתָם הוּא
46 דְּבִנְיָא בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה מִשּׁוֹם דְּמַעֲקָרָא לְאִיסוּרָא אִיבְיוֹן – דּוּוֹקָא הִיא
47 טַעוּנָה כִּפְרָה מִפְּנֵי שֶׁנִּתְכוּנָה לְמַעֲשָׂה אִסוּר, אֲבָל הָאוֹכֵל חֲתִיכָה
48 שְׁהִיא סֶפֶק שֶׁל חֶלֶב סֶפֶק שֶׁל שׁוּמָן, דְּלִיתִּיהֶּרָא אִיבְיוֹן – שֶׁנִּתְכַּוֵּן
49 לֹאכִיל שׁוּמָן, שְׁהוּא מוֹתֵר, הִיִּיתָ אֹמֵר שְׁלֵא בְּעִי בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה.
50 וְאִי אִיתְּמַר הָדָא – וְאִם הִיא נִכְתַּב רַק הָאוֹכֵל סֶפֶק חֶלֶב, הִיִּיתָ אֹמֵר
51 שְׁדוּוֹקָא הוּא צָרִיךְ כִּפְרָה מִשּׁוֹם דְּאִיבָא אִיסוּרָא – שֶׁלְמַעֲשָׂה יִתְכַּן
52 שַׁעֲשָׂה אִיסוּר, אֲבָל לִגְבִּי אִשָּׁה הִפֵּר לַה' בְּעָלָהּ, כִּיּוֹן דְּהִתְרָא –
53 שֶׁלְמַעֲשָׂה בּוֹדָאִי לֹא עֲבָרָה עַל אִיסוּר, לֹא תִיבְעִי בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה.
54 וְאִי אִיתְּמַר חֵנִי תִּרְתִּי – וְאִילוּ נִשְׁנוּ רַק שְׁנֵי אֱלוֹ, הָיָה אֲמִינָא, חֵנִי
55 תִּרְתִּי הוּא דְּסִנֵּי לָהֶן בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה – דּוּוֹקָא אִלוּ דִּי לָהֶם בִּכְפָּרָה
56 וְסִלִּיחָה, כִּיּוֹן דִּלָּא אִיבְקַע אִיסוּרָא – שְׁלֵא הִיא אִיסוּר קְבוּרָה, אֲבָל
57 בְּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת אַחַת שֶׁל חֶלֶב וְאַחַת שֶׁל שׁוּמָן, דְּאִיבְקַע אִיסוּרָא –

58 שְׁהִיאִסוּר קְבוּרָה כֵּאֵן וְיָדוּעַ בּוֹדָאִי שִׁישׁ חֲתִיכָה אַחַת שֶׁל חֶלֶב, לֹא
59 סִנֵּי לִיָּה בְּכִפָּרָה וְסִלִּיחָה – לֹא דִי לוֹ בְּקָרְבַּן לְכִפְרָה, קָא מִשְׁמַע לָן
60 דְּלֹא שְׁנָא, אֲלֵא אִף בְּאִפְסָה זֶה מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי.
61 עוֹד מִצִּינוּ שֶׁהַמַּעֲשָׂה נִמְדָּר לִפְנֵי הַכוּנוּתָהּ: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר
62 רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאֵי דְּתַתִּיב – מֵהִי כּוֹנוּתָהּ הַכְּתוּב (דְּהוּשָׁע יד ט) 'בִּי יִשְׂרָאֵל דְּרַבִּי
63 ה', וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם', וּמִשְׁמַע שֶׁהַפּוֹשְׁעִים
64 יִכְשְׁלוּ בְּאוֹתוֹן הַדְּרָכִים שֶׁהַצִּדִּיקִים יִלְכוּ בָּם. הִיאִן יִכְשְׁלוּ בָּהֶם.
65 אֲלֵא מִשְׁל לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁצָּלוּ אֶת פְּסַחְתָּהּ, וְאִכְלוּ וְאָחַד
66 לְשׁוֹם מִצּוֹה וְאָחַד אֲכָלוּ לְשׁוֹם אֲכָלוּ נֶפֶשׁ, שְׁלֵא הִיָּה רַעֲב וְלֹא אִכָּל
67 לְתַאֲבוֹ, עַל זֶה שֶׁאֲכָלוּ לְשׁוֹם מִצּוֹה נֹאמַר 'וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם', וְזֶה
68 שֶׁאֲכָלוּ לְשׁוֹם אֲכָלוּ נֶפֶשׁ נֹאמַר 'וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם', אָמַר לִיָּה רִישׁ
69 לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, הִיא 'דְּשַׁע' קָרִית לִיָּה – וְכִי זֶה שֶׁאֲכָלוּ בְּאִכְלָה
70 גִּסָּה נִקְרָא רִשָּׁע וְעֲלִיו נֹאמַר 'וּפּוֹשְׁעִים יִכְשְׁלוּ', נָהִי דְּלֹא קָא עֲבִיד
71 מִצּוֹה מִן הַמִּצְוֹת – אִמְנָם לֹא קִיִּים הַמִּצּוֹה מִן הַמּוֹבָחָר, מִכָּל מְקוֹם
72 פֶּסֶם מִיָּהֵא קָא עֲבִיד – הִרִי קִיִּים הַמִּצּוֹה, וְאִין לִכְנוּתָהּ פּוֹשַׁע. אֲלֵא
73 מִפְּרֵשׁ רִישׁ לְקִישׁ אֶת הַפֶּסֶק בְּאִפְסָה אַחֵר, מִשְׁל לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, זֶה
74 אֲשֶׁתוֹ וְאָחִיתוֹ עָמְדוּ בְּבֵית זֶה אֲשֶׁתוֹ וְאָחִיתוֹ עָמְדוּ בְּבֵית, וְבֹאוּ שְׁנֵיהֶם
75 עַל אַחַת מִתָּן, לָזֶה נִדְּמָנָה לֹא אֲשֶׁתוֹ וְהִיתָה בֵּיאַת הִיתָר, וְלָזֶה
76 נִדְּמָנָה לֹא אָחִיתוֹ שְׁלֵא מִדְּעוּתָהּ, וְכִשְׁל בְּאִיסוּר, עַל זֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֹא
77 אֲשֶׁתוֹ אֹמֵר הַכְּתוּב 'צִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם', וְזֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לֹא אָחִיתוֹ
78 'וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם'. הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵינוּ: מִי דָּמִי – וְכִי דוּמָה
79 הַמִּשַׁל לְנֹאמַר בְּפֶסֶק, אֲנִין קְאָמְרִינָן חֲדָא דְּרִךְ – בְּפֶסֶק מְדוּבָר עַל
80 דְּרִךְ אַחֵר, שֶׁשְׁנֵיהֶם עוֹשִׂים מַעֲשָׂה אַחֵד, הִכָּא – לִגְבִּי שְׁתֵּי נִשְׁמִים,
81 שְׁנֵי דְּרָכִים הֵם, שְׁזָה בֹא עַל אֲשֶׁתוֹ וְזֶה עַל אָחִיתוֹ.
82 מִבֵּיאַת הַגִּמְרָא מִשַׁל אַחֵר: אֲלֵא, מִשְׁל לְמַעֲשָׂה לֹזֵם וְשִׁתִּי בְּנוֹתָיו
83 שֶׁשָּׂכְבוּ עָמְדוּ בְּמַעֲרָה, שְׁהִיָּה מַעֲשָׂה אַחֵר, אֲלֵא שְׁתֵּי – הַבְּנוֹת
84 שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם מִצּוֹה, לְקִיִּים יִשׁוּבוּ שֶׁל עוֹלָם וְלִהְיוֹת עֹמְדִים דּוֹרוֹת,
85 נֹאמַר עֲלִיהוֹן 'וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָּם', וְאִילוּ הוּא – לוֹט שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְשֵׁם
86 עֲבִירָה נֹאמַר עֲלִיו 'וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם'. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְדִלְמָא הוּא
87 נִשְׁמִי לְשׁוֹם מִצּוֹה אִיבְיוֹן – שְׁמֵא גַם לוֹט נִתְכַּוֵּן לְמַעֲשָׂה כְּבוֹנוּתָיו.
88 הַגִּמְרָא מִתְרַצָּת עַל פִּי מַה שֶׁדִּרֵּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן עַל הַפֶּסֶק הַעוֹסֵק
89 בְּפִרְדִּית לוֹט מֵאִבְרָהָם: שְׁנֹאמַר (בְּרַאשִׁית יג ט) 'וַיֵּשֶׁב לוֹט אֶת עֵינָיו,
90 וַיֵּרָא אֶת כָּל כִּפְר הַיִּרְדֵּן בִּי כְּלָה מִשְׁקָה' וְגו', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל
91 הַפֶּסֶק הָיָה עַל שֵׁם עֲבִירָה נֹאמַר – בְּכָל הַפֶּסֶק רִמּוֹז שֶׁהָלַךְ לְסוּדוֹם
92 מִשּׁוֹם כּוֹנוּת עֲבִירָה. 'וַיֵּשֶׁב לוֹט' יֵשׁ לְדִרְוֵשׁ שְׁנֵאֵם עֵינָיו לְעִבְרָה,
93 וְכִפִּי שֶׁמִּצְאָנוּ לִשְׁוֹן זֶה אֲצֵל אֲשֶׁת פּוֹטִיפֶר (שֵׁם לוֹ ט) 'וַתִּשָּׂא אִשָּׁת
94 אֲדוֹנֶיהָ אֶת עֵינֶיהָ' לְזוֹנוֹת עִם יוֹסֵף. וְאִף בְּתִיבוֹת 'אֶת עֵינֶיהָ', מִרְמוֹז
95 זֶה, כְּתוּב (שׁוֹפְטִים יד ט) 'וַיֹּאמֶר שָׁמֻשׁן אֶל אֲבִיהּ, אֲוֹתָהּ קָח לִי בִּי
96 הִיא יִשְׁדָּה לְעֵינָיו'. וְכֵן תִּיבַת 'וַיֵּרָא' מִרְמוֹז עַל רֹאיהּ לְדָבָר עֲבִירָה,
97 שֶׁנֹּאמַר בְּמַעֲשֵׂה דִינָה (בְּרַאשִׁית לו ט) 'וַיֵּרָא אֲוֹתָהּ שָׂכָם בֵּן הַמּוֹר', וְכֵן
98 'אֶת כָּל כִּפְר הַיִּרְדֵּן' מִרְמוֹז עַל זִנוֹת, שֶׁכֵּן מִצְאָנוּ שֶׁנִּזְכַּר 'כִּכְר' לִגְבִּי
99 זִנוֹת, שְׁנֹאמַר (מְשִׁלִּי יב ט) 'בִּי בְּעַד אִשָּׁה זֹנָה עַד כִּכְר לָחֶם' – הַלְלוֹט
100 אַחֲרֵי הַזִּנוֹת יִפּוֹר אֶת מוֹמוֹ עֲלֶיהָ עַד כִּכְר הַלֶּחֶם שֶׁבִּפּוֹ. 'בִּי כְּלָה
101 מִשְׁקָה' מִרְמוֹז עַל זִנוֹת, שְׁנֹאמַר (דְּהוּשָׁע ב ט) 'אֲלֵכָה אַחֲרֵי מִטְאֵהִי, נוֹתִי
102 לְחִמִּי וְיִמִּי צִמְרִי וּפְשָׁתִי שְׁמִנִי וְשִׁקְוִי', 'שִׁקְוִי' מִלְשׁוֹן מִשְׁקָה הוּא,
103 וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְיָנוּ שְׁהִיָּה לוֹט לְלוֹט אַחֵר עֲבִירָה שׁוּב אִין לְדוֹנוֹ לִכְפֹּ
104 זְכוֹת, אֲלֵא וְדֹאִי הַתְּכוּנוֹן לְשֵׁם עֲבִירָה.
105 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהִיא מִינֵם אֲנִים – וְהִרִי לוֹט הִיא אֲנוֹס מִתְּנָךְ
106 שְׁכֻרָתוֹ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: תִּנָּא מִשּׁוֹם רַבִּי יוֹסִי בַּר רַב חוּנִי, בְּמַעֲשָׂה
107 בְּנוֹת לוֹט נֹאמַר (בְּרַאשִׁית יט לו) 'וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ, לָמָּה נִקְדוּ
108 בְּסִפֵּר הַתּוֹרָה עַל זֵיוֹ שֶׁל תִּיבַת 'וּבְקוּמָהּ' שֶׁל בְּכִיָּה – הַכְּתוּבָה
109 אֲצֵל הַבַּת הַבְּכוּרָה, לֹאמַר שֶׁאִף שֶׁבְּשִׁכְבָּהּ לֹא יָדַע, אֲבָל בְּקוּמָהּ יָדַע.
110 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וּמֵאִי הָיָה לִיָּה לְמִיָּעָבֵד – מַה הִיָּה לוֹ לְעַשׂוֹת
111 כְּשִׁנְדוּעָה לוֹ, מֵאִי דְּהָתָה הָיָה – הִרִי מַה שְׁהִיָּה הִיָּה. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא:
112 נִשְׁקָא מִיָּה – הִיָּה לוֹ לְלִמּוּד מִכָּךְ, דְּלִפְנֵי אַחֲרֵינָא לֹא אִיבְעִי
113 לְמִישְׁתִּי חֲקָרָא – שֶׁלְעֲרַב הַשְּׁנִי לֹא יִתְהַיָּה, וְהוֹאִיל וְלֹא מִנַּע עֲצֻמוֹ
114 מִכָּךְ נִקְרָא פּוֹשַׁע:
115 הַגִּמְרָא דּוֹרֶשֶׁת עוֹד בְּעֵינָן לוֹט: דְּרִשׁ רַבָּא, מֵאִי דְּתַתִּיב – מֵהִי כּוֹנוּתָהּ
116 הַפֶּסֶק (מְשִׁלִּי יח ט) 'אֶחָ נִפְשָׁע מִקְרִית עוֹז' – יֵשׁ אַח שֶׁפּוֹשַׁע וּמוֹרֵד
117 בִּאֲחִיו וּמֵאִבְדּוֹ בְּמִרְדּוֹ עֵיר חֻזָּק

ומתניתין דאמר הריני נזיר לגמרי ואת מאי – כלומר, ואת מי הוית נזירה? והלכך, אי אמרה "אמן", דניחא לה בניזירות – הרי בעל יכול להפר, לפי שלא תלה נדרו בנדרה. (ומתניתין דקתני דיכול להפר את שלה, וברייתא קתני – דשניהן יכול להפר.)

משנה הרי זו סופגת את הארבעים – מפרש לה לעיל (כא, ב). רבי יהודה אומר תספוג

מכת מידות – אם לא נתחייבה במלקות מן

התורה – תתא לוקה מכות מדברגן, כדי

להוכיחה, שלא תהא מזידה. **גמרא** תנו רבנן

אישה הפרס וה' יסלה לה – במה הכתוב

מדבר? אם באשה שנדרה והפר לה בעלה –

סליחה זו למח? אלא כי על כרחך באשה

שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר,

דהא כבר כתיב "ואם ביום שמוע אישה יניא

אותה" – דהיינו שהפר לה בדיעתה. מ

שנתחייב לאכול בשר חזיר ואכל בשר טלה –

גרסינן. המתכון לאכול בשר חזיר – גרסינן.

דמיקרא לאיסורא איכונן – דהא לא ידעה

דהפר לה בעלה, ומשום הכי צריכה כפרה

וסליחה. אבל אשה דהפר לה בעלה – דקאי

גבה, בהתיירא – אימא לא תיבעי סליחה. דלא

איבעיא איסורא – דהוא כבוד דשומן הוא. אבל

בשתי חתיכות – אחת של חלב ואחת של

שומן, כההיא דאסי בן יהודה. דאיבעיא איסורא

– דהא מיהא הוה ידע דחזא מיניהו של חלב.

אימא לא תמני ליה בכפרה וסליחה – דכמודי

דמי. קא משמע לן דלא שני – ידע כולו, ולא

שנא ידע מקצתו – מבאי אשם תלוי ומתכפר

לו. ואחר אכלו לשם אכילה נסה – או מחמת

תאוה, שאכלו ברעבון. מי דמי אגן אמרינן דבחד

דרך – חולך אחד, ונכשל אחד. והכא שני

דרכים – אשתו ואחותו, דלזה נזמנה לו אשתו

ולזה אחותו. כל הפסוק הוה לשום עבירה נאמר

– ולכן אי אתה יכול לדנו לכה זכות. אח

נפשע זה לוי – שנקרא אח לאברהם, כדכתיב

"אל נא תדי מריבה וגו' כי אנשים אחים אנחנו"

(בראשית יג). מקרית עוז זה אברהם – דכתיב

"הביטו אל צור חוצבתם" (ישעיה נא).

ומדינים

דאי תנא גבי אשה – התם הוא דבעיא כפרה וסליחה, משום דמיעיקרא לאיסורא איכונן.

אבל חתיכה ספק של חלב ספק של שומן, דלחיתרא איכונן – לא בעי כפרה וסליחה. ואי

איתמר הדיא – דאיכא איסורא, אבל אשה דהפר לה בעלה, דלחיתרא – לא תיבעי כפרה וסליחה. ואי

איתמר: הני תרתי הוא דסגי להון בכפרה וסליחה, דלא איקבע איסורא, אבל שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן,

דאיבעיא איסורא – לא סגי ליה בכפרה וסליחה, קא משמע לן דלא שניא. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב "פי

ישרים דרכי ה' וצדקים ילכו בם ופושעים יפשלו בם"? משל לשני בני אדם שצלו את פסחיתו, אחד אכלו לשום מצוה ואחר אכלו

לשום אכילה נסה; זה שאכלו לשום מצוה – "וצדקים ילכו בם", וזה שאכלו לשום אכילה נסה – "ופושעים יפשלו בם". אמר רבי

ריש לקיש: האי רשע קריית ליה? נהי דלא קא עבדי מצוה מן המובחר – פסח מיהא קא עבדי! אלא, משל לשני בני אדם, זה

אשתו ואחותו עמו, וזה אשתו ואחותו עמו. לזה נזמנה לו אשתו, ולזה נזמנה לו אחותו; זה ששנזמנה לו אשתו – "צדקים ילכו

בם", וזה ששנזמנה לו אחותו – "ופושעים יפשלו בם". – מי דמי? אגן קאמרינן חדא דרך – הכא שני דרכים! אלא, משל ללוט

ושתי בנותיו עמו. הן שנתפוננו לשם מצוה – "וצדקים ילכו בם", הוא שנתפונן לשם עבירה – "ופושעים יפשלו בם". – ודלמא הוא

נמי לשום מצוה איכונן? אמר רבי יוחנן: כל הפסוק הוה על שם עבירה נאמר: "וישא לוט" – "ותשא אשת אדניו את עיניה",

"[את עיניה]" – "כי היא ישרה בעיני", "וירא" – "וירא אתה שכם בן חמור", "את כל פפר הירדן" "כי כעד אשה וזנה עד פפר

לחם", "כי כלת משקה" – "אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושיקויי". – והא מינא אגנים! – תנא משום

רבי יוסי בר רב חוני: למה נקוד על וי"ו "ובקומה" של בכירה – לומר שששכבה לא ידע, אבל בקומה ידע. – ומאי הוה ליה

למיעבד? מאי דהוה הוה! – נפקא מינה, דלפניא אחרניא לא איבעי למישתי חמרא. דרש רבא: מאי דכתיב "אח נפשע מקרית עז

ומדינים

באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר – דאי ידעה, אמאי צריכה סליחה

ובכפרה לכפר?

והוא לא ידע ואשם ונשא עונו – בקרא דאשם תלוי כתיב, ועלה בידו בשר חזיר, כגון

חתיכה אחת, ספק היא של חלב וספק היא של שומן – דסבירא ליה לתנא קמא

דאשם תלוי אפילו אחתיכה אחת מיחייב.

איסי בן יהודה אומר וולא ידע ואשם ונשא

עונו. ולא פירש קרא כדלעיל, אלא כגון

שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן.

דסבירא ליה לאסי בן יהודה דלא מיחייב אשם

תלוי אלא אחתיכה אחת משתי חתיכות. **על** דבר

זה ידיו – ראשי חתיכות ידע ואשם ונשא,

הכתוב מדבר באשם תלוי. **פסח** מיהא קעביד –

משמע דאכילה נסה שמה אכילה. וקשה, דבפרק

בבבא דיומא (ב, פ) קאמרינן: האוכל אכילה נסה

ביום הכפורים – פסח, דלא שמה אכילה! ואומר

רבנו תם: דתרי עניני אכילה נסות יש, והוא

(דיומא) – כגון שנפשו קצה באכילה מרוב

שובעו, והכא – שאין נפשו קצה, אלא שאינו

רעב לאכול לתאבון. **מי** דמי אגן חד דרך

קאמרינן – שהצדיק חולך בו והרשע בנשל

באותו דרך עצמו, (והכא) הם שני דרכים – שזה

בא על אשתו וזה בא על אחותו. **ללוט** ושתי

בנותיו הוא שנתכונן לעבירה ופושעים יכשלו בם

– והיינו כמאן דאמר בפרק "ארבע מיתות"

(סנהדרין נח, ב) גוי אסור בביתו. ואפילו למאן

דאמר מותר – כבר פירשו והאמונות מעצמן

מעריכות. **ודלמא** אידו נמי לשם שמים מכוח –

שלא מצוינו בו שהיה שטוף בזימה. ומשני: אדרבה,

שטוף היה, שנאמר "וישא לוט", וכל הפסוק

דרשנן לעבירה.

והא מינס קאניס – שהרי השקדו יין, ובהאי

עובדא לא היה כונתו לעבירה כלל,

ואמאי קרית ליה פרשני? **למה** נקוד על ויין

דבוקמה – לומר לך דדרי הוא כמאן דליתיה,

דבוקמה ידע. וישיר לעמוד בו **אח** נפשע מקרי

עז זה לוט – שנקרא אח לאברהם, כדכתיב "כי

אנשים אחים אנחנו", "מקרית עז" – זה אברהם,

כדכתיב "הביטו אל צור חוצבתכם".

ומדינים

ומדינים

ומדינים כבריח ארמון – (על שהעיר מדינים בינו לבין ישראל) כבריחים לארמון. על ידי רב שהיה בין לוט ובן אברהם, כדכתיב "אל נא חזי מריבה וגרמה לו מריבה להפרד מאברהם, ועל ידי כן נכשל בבנותיו, ונעשה כבריחים שנועלין את הארמון שאין החיצונים יכולין להיכנס לפנים – כך נעשו עמונים ומואבים שאסורין לבא בקהל.

ובבראשית רבה דרש: לפי שאסורין בקהל ובעורה כטמאים. **לתאווה** יבקש נפרד זה לוט – שביקש להפרד מאברהם, כדכתיב "ויפרדו" – כדי למלאות תאוותו בעבירה. **ובכל** תושיה יתגלע – בכל התורה יתגלע קלון – בשתי תורות; בתורה שבכתב – "לא יבא עמוני ומואבי" היינו בבתי כנסיות, ובתורה שבעל פה – בבתי מדרשות, ששונים בהם: עמוני ומואבי אסורין לא יאסורו עולם. **תמר** זינתה – אבל נחבונה לשם שמים, כדכתיב "כי ראתה כי גרל שלה", ויצאה ממנה מלכים. כדכתיב בסוף רות "ואלה תולדות פרץ" וכו' עד ישי. ונביאים, דאמר מר: אמרין ואמצינה אחים הוו, ואמצינה המלך מזרע דוד. וישעיה ואמורין נביאים הוו, דגמרי: בכל מקום שהזכיר (תורה) שם (אביזן) נביאיות – גם אביזן נמי היה נביא.

שמתוך שלא לשמה בא לשמה – ואם תאמר: ודא אמרינן בעלמא (ברכות ז.א.) העוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא ויש לומר: דהתם מיירי ששטק בתורה שלא לשמה לקפח אחרים, והבא קאמר ששטק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם. **שמתוך** שלא לשמה בא לשמה – ואת אמרת דעבידה לשמה עדיפא ממצוה שלא לשמה, דיש בה עדיפא קצת. **ומאן** אינן נשים באהל שרה ורבקה ורחל ולא – בשרה כתיב "והנה היא באהל" (בראשית יח). רבקה כתיב "והביאה יצחק" האהלה שרה אמר" (שם בד), רחל ולא כתיב "ויבא מאהל לאה ויבא באהל רחל" (שם לא). ומנשים – היינו דכתיב נשים, **שבע** בעילות בעל סיסרא – דשבע פעמים כתיב כריעה נפילה ושיכירה. **והא** מתהניא מעבידה – ונהי נמי דלא קשה לו התגר ולא תעבור, כדאמרין: שיליה פרק "בן סורר ומורה" (סנהדרין ע"ב). דאסתר קרקע עולם היתה, מכל מקום למה משבחה הכתוב: והלא היא נהנית מן העבירה: ומשני: לא היתה לה הנאה, דטובתן של רשעים רעה, דכתיב "השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע". ובפרק "מצות חליצה" (יבמות ק"ג). מסיק: בשלמא גבי לבן, דקדמך שם דעבדה וזה, אלא גבי יעל – מאי רעה? ומשני: דרשא בה וזהא.

ארבעים ושתים קרבנות – שעשה בשלשה המוקמות שבעה מזבחות, ובכל מזבח ומזבח הקריב פר ואיל – הרי ארבעים ושנים קרבנות. והיינו שלא לשמה – דהקריבין כדי לקלל ישראל. **בת** בנו של עגלון – לאו דוקא נקט בת בנו, וכן "וב'חלקו" (סנהדרין ק"ה). דאמר: בתו של עגלון – לאו דוקא, אלא הרבה דורות היתה אחר עגלון דאמר פרק החולין (ביבמות מ"ב). מפני מה גרים מעונים בזמן הזה – מפני ששידו עצמן לבא תחת כנפי שכינה, מאי קרא – "ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה אשר באת לחסות תחת כנפיו", משמע שהיתה רות קטנה כשנתגיירה, הרי יש מעגלון ועד אבצן יותר ממאתים שנה, ודוק ותשכח, וואמרין (בבא בתרא ז"א.א.) אבצן זה בעוה, ואי בתו של עגלון היתה – אם כן לא היתה קטנה.

ארבעה

ומדינים כבריח ארמון? "אח נפשע מקרית עיו" – זה לוט שפירש מאברהם, "ומדינים כבריח ארמון" – שפיל מדינים כבריחין וארמון – "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". דרש רבא ואיתימא רבי יצחק: מאי דכתיב "**לתאווה יבקש נפרד**" – זה לוט, "**ובכל תושיה יתגלע**" – שנתגלה קלון בכתבי כנסיות ובכתי מדרשות, דתנן: עמוני ומואבי אסורין, ואיסורין איסור עולם. **אמר עולא:** תמר זינתה, ומרי זינה. תמר זינתה – יצאו ממנה מלכים ונביאים, ומרי זינה – נפלו עליו כמה רבבות מישראל. **אמר רב נחמן בר יצחק:** גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. – והאמר רב יהודה **אמר רב:** לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן! **אלא אימא:** במצוה שלא לשמה, דכתיב "תברך מנשים ועל אשת חבר חקינו מנשים באהל תברך", מאן נשים שבאהל – שרה רבקה רחל ולא. **אמר רבי יוחנן:** שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה, שצאמר "בין רגליה פרע נפל שכב" וגו'. והא קא מתהניא מפעילה דיליה! – **אמר רבי יוחנן:** פל טובתן של רשעים אינה אלא רעה אצל צדיקים, שצאמר "השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע", בשלמא רע – שפיר, אלא טוב אמאי לא? אלא לאו שמע מינה: טובתו רעה היא, שמע מינה. גופא, **אמר רב יהודה אמר רב:** לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן. **שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלך הרשע** – זכה ויצאה ממנו רות. **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא:** רות בת בנו של עגלון מלך מואב היתה. **אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:** מנן שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שכר שיחה נאה – דאילו בכירה דקריתיה "מואב", **אמר ליה רחמנא** "אל תצר את מואב ואל תחגר בם מלחמה", מלחמה הוא דלא – אכל צעורי צערינן, ואילו צעירה דקריתיה "בן עמי", **אמר ליה** "אל תצורם ואל תחגר בם" – אפילו צעורי לא תצערין כלל. **אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה:** לעולם יקדים אדם לדבר מצוה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה וזכתה

ומדינים כבריח ארמון – בשביל שהטיל מריבה בינו ובין אברהם, כדכתיב "אל נא חזי מריבה וגרמה לו מריבה להפרד מאברהם" – גרם לו שנפרדו זה מזה, ונעשו זה כנגד זה כבריחים שנועלין לארמון, שאין החיצונים יכולין להיכנס בתוכו – כן נעשו עמונים ומואבים, שאין מותרין לבא בקהל ישראל, כדכתיב "לא יבא עמוני ומואבי". **לתאווה יבקש נפרד** – לדבר עבירה יבקש מי שנפרד, ואיזה זה – לוט שנפרד מעל אברהם, כדכתיב "ויפרדו איש מעל אחיו" (בראשית יג), וסמין ליה "ויסע לוט מקדם" – שהוא נפרד תחלה. **ובכל תושיה יתגלע** – "ובתושיה" לא נאמר כאן, אלא "ובכל תושיה", לומר לך שנתגלע קלון בשתי תורות, דתורה נקראת תושיה, דכתיב "הפליא עצה הגדיל תושיה" (ישעיה כח), תורה שבכתב ותורה שבעל פה. בתורה שבכתב – בבתי כנסיות, כדכתיב "לא יבא עמוני ומואבי", בתורה שבעל פה – בבתי מדרשות, כדכתיב: עמוני ומואבי כו'. **יתגלע** – כמו "ולפני התגלע דריב נטוש" (משלי יז), שהוא לשון גילוי, דגרסין במסכת סנהדרין (ו.ב.) קודם שנגלה לך הדין כו'. **תמר שזינתה** – ונתכונה לשם מצוה, כדי להעמיד זרע, כדכתיב "כי ראתה כי גרל שלה" (בראשית לח). **ומרי זינה** – ונתכונה לשם עבירה, ויצאו ממנה מלכים ונביאים – מלכים מדוד. ונביאים מישיעיה, כדאמר מר (סוטה י"ב). אמרין ואמצינה אחים הוו, וגמרי (מגילה ט"א). כל מקום שהזכיר הכתוב נביא ושם אביזן נביאיות – בידוע שהוא נביא בן נביא. גדולה עבירה לשמה – כלומר, לשם מצוה. מתוך שלא לשמה בא לשמה – דאלמא, דמצוה שלא לשמה חשיבא, דלידי מצוה היא מביאה. ואת אמרת דעבידה לשמה גדולה הימנה אלא אימא גדולה עבירה לשמה במצוה שלא לשמה – ששתייהן שוות. דכתיב תבורך מנשים יעל אשת חבר חקינו – כלומר, כאותן נשים שצמינו בהן שעשו מצות שלא לשמה, ובכולן נאמר בהן אהל. **יתברך** – על שעשתה עבירה לשמה – כדי להחיש כחו של אותו רשע, כדי שתהא יכולה להורגו. שרה רחל ולא – שאמרו לבעליהן לבא אל שפוחתן, ולא לשם מצוה נחבונות, אלא כדי שנתקצאות זו בזו – רחל באחותה, ושרה ולא באמהות. וכולן נאמר בהן "אהל", כדכתיב קראי. **שבע בעילות** – בין כריעה ונפילה ושכיבה את ברו שבע בהאי קרא. **אלא מוזב אמאי** – מוזר ליה שלא לדבר עמו? **אלא לאו שמע מינה מוכיחי רעה היא** – ומאי רעה איכא – דאי מפשי במילי בהדיה אתי לאשתבעי לי בשם עבודה וזה שלו, והתורה אמר "לא ישמע על פיר" (שמות כג). וגבי יעל אשת חבר מאי רעה איכא גבה – דהטיל בה אותו רשע וזהא. דאמר מר: בשעה שבא נחש וכו' ישראל וכו' (יבמות ק"ג). **ויצאה ממנה רות** – שיצא ממנה דוד, שרידו להקדוש ברוך הוא בשירות ובתשבות. **ארבעים ושתים קרבנות** – משבע מזבחות שערך בשלשה מקומות, ועל כל אחד ואחד העלה פר ואיל, שהם ארבעה עשר לכל מעמד ומעמד, ולשל פעמים ארבעה עשר עלוין ארבעים ושתים, וקרבנותיו של בלך הוו שלא לשם מצוה. דקריתיה מואב – משמע מאבי. בן עמי – בלשון נקיה הוא, דלא רצתה להודיע דמאביה נתעברה. **אמר אל תצורם ואל תחגר בם** – ומדלא כתיב בהו מלחמה, שמע מינה דאפילו צערא לא ליעביד להו. ולא עוד, דאפילו בכירה דקריתיה אב – הכתוב פרסמה, דכתיב "ותשכב את אביה", ובצעירה כתיב "ותשכב עמו".

זכתה

נזיר דף כג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצא

הגמרא מבארת מה היתה העבירה לשמה של יעל: **אמר רבי יוחנן,**
שבע בעילות בעל אותו רשע [וסיסרא] **באותה שעה** שהיה אצל
יעל, שכן שבע פעמים מוזכרים בפסוק לשונות של 'כריעה'
'נפילה' ו'שכיבה', **שנאמר** (שם ה' כז), א.ר.ג' **בין רגליה ברע' נפל' שכתב**
וגו', בין רגליה' ברע' נפל' באשר ברע' שם נפל שדור', ולשם
שמים עשתה, כדי להתישו שתוכל להרגו.
מקשה הגמרא: **והא קא מתהניא מפעילה דיליה** – הרי גם נהנתה
ממעשה העבירה, ומדוע הפסוק משבחה כל כך. מתרץ רבי יוחנן:
אמר רבי יוחנן, כל מוכרת של רשעים אינה אלא רעה אצל ו-לגבין
צדיקים, **שנאמר** (בראשית לא כד) [כשהקדוש ברוך הוא הזהיר את
לכן בחלום הלילה כשרדף אחרי יעקב, **השם ר' מדרג עם יעקב**
משוב ועד רע, וקשה, **בשלמא** מה שהזהירו שלא ידבר רע, **שפיר,**
אלא מה שאמר לו שלא ידבר עמו מזה, **אמאי לא, אלא לאו שמוע**
מינה – יש ללמוד מכך, שמוכתו של הרשע רעה היא אצל הצדיק,
ולכן הזהירו שגם טוב לא ידבר אליו. **שמוע מינה** – אכן מוכח מכאן
שהנאה הבאה מרשעים אינה הנאה לצדיקים. ובעילתו של
סיסרא נחשבה אצל יעל לרעה, ומשבחה הכתוב כי רק לשם
שמים נתרצתה לכך:
הגמרא חוזרת לדברי רב יהודה: **גופא** – למדנו לעיל, **אמר רב**
יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא
לשמן – שלא לשם שמים, **שמתוך שמקיים שלא לשמן, כא לקיימן**
לשמן, וראיה לזה, **שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק**
הרשע, אף שלא הקריבן לשם מצוה אלא לצורך קללת ישראל,
זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה דוד שהרבה בשירות ותשבחות
להקדוש ברוך הוא. וכן **אמר רבי יוסי ברבי חנינא, רות בת בנו של**
עגלון מלך מואב היתה, ועגלון היה מצאצאי בלק.
הגמרא חוזרת לדרוש במעשה בנות לוט: **אמר רבי חייא בר אבא**
אמר רבי יוחנן, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שכר שיהיה
נאה – דיבור נקי, **דאילו בבירה** – בתו הבכורה של לוט, **דקרייתיה**
– שקראה לבנה, **מואב,** שמשמעו 'מאב' על שם שבא מאביה, ולא
הצניעה את נותנה, **אמר ליה רחמנא** – אמר לו הקב"ה למשה
(דברים ב ט) **אל תצר את מואב ואל תתגרם גם מלחמה,** ומשמע
שדווקא 'מלחמה' הוא דלא התיר לישראל, **אבל צעורי צערינו** –
רשאים הם לצערם ולהתגרות בהם, ואלו הבת הצעירה של לוט,
דקרייתיה, **בן עמי,** בלשון נקיה, ולא פרסמה שבא מאביה, **אמר**
ליה הקב"ה למשה על בני עמון (שם ב ט), **אל תצורם ואל תתגרם בהם,**
ולא הזכיר 'מלחמה', משמע שאפילו צעורי לא תצערינו בלל. **אמר**
רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם
ו-יזדרז לדבר מצוה – לקיימו מיד כשיוכל, **שבשכר לילה אחת**
שקיימתה – שהקדימה הבת הבכירה לצעירה באותו הלילה, **שלפי**
דעתה היה מצוה.

ומדינים – והמריבה מפרידה ביניהם בכריח שנועלים בו שערי
ארמון, שלא יכנסו בו. ודרש רבא, **אח נפשע מקריית עוז,** זה נאמר
על לוט שנקרא 'אח' לאברהם, **שפירש מאברהם** – שמרד בו ונפרד
ממנו והלך לישב בסדום, וסופו 'ומדינים בכריח ארמון', שהטיל
מדינים בכריחין וארמון – שגרם בכך מריבות בין זרעו לזרעו של
אברהם לעולם, ומחמת כן הפריד ביניהם, וזרעו מנוע מלינשא
בישראל, שנאמר (דברים כג ד), **לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'.**
דרשה אחרת בענין מעשה לוט: **דרש רבא, ואיתימא – ויש אומרים**
שרבי יצחק דרש כן, מאי דכתיב – מה כוונת הכתוב (משלי יח א)
לתאנה יבקש נפדר ובכל תושיה יתגלע, **לתאנה יבקש נפדר,** זה
לוט שנפרד מאברהם כדי למלא תאוותו בעבירה, **יתגלע,** יתגלע
יתגלע, שנתגלה קליונו של לוט ושזרעו אסור בקהל, **בכתיב בנסיית**
ובכתיב מדרשות – בין בתורה שבכתב שקוראים אותה בבית
הכנסת, שנאמר 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'', ובין בתורה
שבעל פה הנלמדת בבית המדרש, **יתגלע** (יבמות פ"ח מ"ג), **עמוני**
ומואבי שהתגלעו, אסורין לבא בקהל ולשוא אשה מישראל,
ואיסורין איפור עולם – לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות.
הגמרא ממשיכה לדרוש מענין הכוונה בעשיית העבירה: **אמר**
עולא, תמר – כלתו של יהודה בן יעקב וינהג עמו, וכן זמיר בן
סלוא נשיא שבט שמעון ונהג עם כובי בת צור נשיא מדין, אלא
שהיו חלוקים בכוונתם, **תמר וינהג לשם שמים,** כדי להעמיד זרע
מן הצדיקים, וזכתה **שיצאו ממנה מלכים** – דוד ושלמה ובניהם
המלכים, ונביאים – אמוץ ובנו ישעיה. ואילו זמיר וינהג לשם
עבירה, **נפלו עליו** – מתו במגיפה מחמת מעשיו כשה רכבות
מישראל.
עוד בענין עבירה לשם שמים: **אמר רב נחמן בר יצחק, גדולה עבירה**
שנעשית לשמה, יותר ממצוה שנעשית שלא לשמה.
מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר כן, והאמר רב יהודה אמר רב,
לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלומד או מקיים שלא
לשמן, משום שמתוך – על ידי לימוד התורה וקיום המצות שלא
לשמן הוא בא בסופו של דבר לידי קיומם לשמן. הרי שקיום
התורה והמצות חשוב מאוד אף שלא לשם שמים. מתרצת
הגמרא: **אלא אמא** – יש לך לומר, 'גדולה עבירה לשמה ממצוה
שלא לשמה' ולא יותר, ושניהם שווים במעלתם.
רב נחמן מביא מקור לדבריו שגדולה עבירה לשמה: **דכתיב**
(שופטים ה כד), 'תבדור מנשים יעל, אשת חבר הקני, מנשים באהל'
תבדור', ומפרש מאן נשים שבאהל – מי הן הנשים שבאהל?
המוזכרות בפסוק. אלו שרה רבקה רחל ו Leah שמוזכר בהם בתורה
לשון 'אהל'. כלומר, ברכת יעל שעשתה עבירה לשם שמים תהא
כברכת האמהות שעשו מצות להנאתן, הרי שעבירה לשם שמים
שוה במעלתה כמצוה שלא לשם שמים.

אגרות קודש

ב"ה ז' תשרי, ה'תשי"א

מח' הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ וכי' מוהר"ר גרשון שי'

שלום וברכה!

...ת"ח על השורות האחדות שכותב לי בדבר הכינוס שהי' בחי' אלול, ובטח, כפי המנהג, עשו
פרטי-כל מהשקוי"ט והמו"מ שהי' שם.

הנני מסגיר פה קונטרס לשבת תשובה ויוהכ"פ שזה עתה הו"ל ובטח יזכה בו את הרבים באופן
המתאים.

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה והצלחה בעבודתו בקדש, המחכה לבשורות טובות.

מנחם שניאורסאהן

1 וְכֵּתָה הַבְּכִירָה וְקָרְמָה אֶת הַצְעִירָה אֶרְבָּעָה דְּוֵרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל לְמַלְכוּת
2 – צֶאֱצָאֵי הַבְּכִירָה קָדְמוּ לְהִיּוֹת בְּכָל־יִשְׂרָאֵל אַרְבַּעַה דְּוֵרוֹת לִפְנֵי
3 צֶאֱצָאֵי הַצְעִירָה. רוֹת הִיְתָה מִצֶּאֱצָאֵי הַבְּכִירָה, וַיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה עוֹבֵד
4 אֲבִי יִישׁ אֲבִי דוֹד הַמֶּלֶךְ. וְאִילוּ מִצֶּאֱצָאֵי הַצְעִירָה, הָרָאשׁוֹן הִיָּה
5 רַחֲבֵעַם בֶּן שְׁלֹמָה שְׁנוּלֵד מִנְעֻמָּה הָעֲמוּנִית, אַרְבַּעַה דְּוֵרוֹת אַחֲרֵי
6 עוֹבֵד:

משנה

7 וְאֵשֶׁת שְׁנֵדֶרָה בְּנִיָּר – שְׁקִיבָלָה עַל עֲצֻמָּה נְזִירוֹת, וְהַפְרִישָׁה אֶת
8 בְּהֶמְתָּהּ – אֶת הַקֶּרְבֶּנוֹת שֶׁהִיא צָרִיכָה לְהֵבִיא בָתוֹם הַנְּזִירוֹת, וְאַחֲרֵי
9 בֶּן הַיִּפֶּר לָהּ בְּעֻלָּה אֶת הַנְּזִירוֹת, דִּין הַקֶּרְבֶּנוֹת הוּא כֶּךָ, אִם שְׁלֹו
10 הִיְתָה הַבְּהֶמָּה – אִם הַבְּהֶמָּה שֶׁהַפְרִישָׁה הִיּוּ מִמֶּמּוֹן שֶׁל בַּעֲלָהּ, אִין
11 הָן קְדוּשׁוֹת כָּל־אֵלָּא תִּצָּא הַבְּהֶמָּה וְתִרְעָה בְּעֶדֶר כָּל־בְּהֵמָה
12 חוּלִין, מִשּׁוֹם שֶׁהַבַּעַל מְקַנָּה לְאִשְׁתּוֹ מִמֶּמּוֹנוֹ רַק מִזֶּה שֶׁהִיא צָרִיכָה,
13 וּכְיוֹן שֶׁהוֹפְרָה הַנְּזִירוֹת וְאִינָּה צָרִיכָה לְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹת, מִמִּילָא אִינוּ
14 מְקַנָּה לָהּ אֶת הַבְּהֶמָּה כְּדִי לְהַקְדִּישׁ, וְאִין שְׁלָהּ, וְהַמְקִדֵּשׁ בַּהֲמָה
15 שְׁאִינָּה שְׁלֹו לֹא חַל הַהַקְדָּשׁ.
16 וְאִם שְׁלָהּ הִיְתָה הַבְּהֶמָּה – שִׁנְקָנוּ בַּבְּהֶמָּה מִמֶּמּוֹן שְׁלָהּ, הַחֲמָטָה
17 תְּמֻת בְּלֹא הַקֶּרְבָּה, כִּי מֵאֲחֵר שֶׁעֲבָשׁוּ אִין הָאִשָּׁה חֵיבֵית בִּקְרָבן אִי
18 אֲפֹשֶׁר לְהַקְרִיבָהּ, שְׁאִין חֲטָאת קֶרְבָּה אֵלָּא אִם יֵשׁ לָהּ בַּעֲלִים
19 הַמְּחֻיָּבִים בָּהּ. וְהַעוּלָה תִּקְרָב כְּעוּלָה, וְכֵן הַשְּׁלָמִים תִּקְרָב כְּשְׁלָמִים,
20 שְׁעוּלָה וְשְׁלָמִים אֲפֹשֶׁר לְהַקְרִיב גַּם בְּלֹא בַּעֲלִים. וְהַשְּׁלָמִים נִצְאָלִין
21 – מוֹתֵר לֹאֲכָלֶם רַק לְיוֹם וְלִילָה אֶחָד, כְּדִין שְׁלָמֵי נְזִיר וְלֹא כִשְׂאֵר
22 שְׁלָמִים שֶׁנֹּאֲכָלִים לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אַחַד, מִשּׁוֹם שֶׁהוֹקְדָּשׁוּ לֶשֶׁם
23 שְׁלָמֵי נְזִיר שְׁדִינָם לְהִיאֲכֹל לְיוֹם וְלִילָה בְּלִבְדּוֹ. וְאָף עַל פִּי שְׁלֹגְבִי
24 זֶמֶן הָאֲכִילָה דִינָם כְּשְׁלָמֵי נְזִיר, אִין מְעִינִין הַבָּאת לָהֶם שִׁמְבִּיא כֹל
25 נְזִיר עִם הַשְּׁלָמִים, כִּיּוֹן שֶׁבְּלַחְמֵי נְזִיר נֹאמֵר (בַּמִּדְבָּר וַיִּשׁ) וְנִתֵּן עַל פִּי
26 הַנְּזִיר, וְכִיּוֹן שֶׁהוֹפְרָה הַנְּזִירוֹת וְאִינָּה נְזִירָה אִי אֲפֹשֶׁר לְתַת הַלֶּחֶם
27 עַל כִּפְיָהּ.

28 וְאִם הָיוּ לָהּ מְעוֹת תְּמוּמִין – שֶׁהַפְרִישָׁה לְצוּרֵךְ קֶרְבָּנוֹת הַנְּזִירוֹת,
29 וְלֹא פִירְשָׁה לְאִיזָה קֶרְבֵּן יִהְיֶה, וְיִשְׁלֹו כֹל הַמְּעוֹת לְנֶדֶבָה – יִקְרִיבוּ
30 מֵהֶם עוֹלוֹת נְדָבָה. אֲבָל מְעוֹת מְפֻזָּשִׁין – שֶׁפִּירְשָׁה אֵלּוּ מְעוֹת יִהְיוּ
31 לְחֲטָאת, אֵלּוּ לְשְׁלָמִים וְאֵלּוּ לְעוּלָה, דִּין הַמְּעוֹת הוּא כֶּךָ, דְּמִי
32 הַחֲמָטָה וְהוֹפְרָשׁוֹ לְחֲטָאת וְצִרִיךְ לֹאֲבָדֶם וְלָכֵן וְיִשְׁלִיכוּם לְיָם
33 הַיָּמִלֵּךְ שִׁיאֲבָדוּ וַיִּתְּאֲכְלוּ שֶׁם וְלֹא יִהְיֶה מֵהֶם אָדָם, כְּדִין הַחֲטָאת
34 שֶׁהוֹלֶכֶת לְמִיתָה. וְעַד שִׁיּוֹלִיכוּם לְשֶׁם לֹא יִהְיֶה וְלֹא מוֹעִילִין בָּהֶן –
35 הַמְּעוֹת אֲסוּרוֹת בַּהֲנָא (מִדְּרַבָּנָן), אֲבָל אִם נִהְיָה מֵהֶם אָדָם אִין
36 הוּא מוֹעֵל בַּהַקְדָּשׁ. דְּמִי עוּלָה – שֶׁהוֹפְרָשׁוֹ עוֹבֵד הָעוּלָה, וְיִבְיֹאוּ
37 מֵהֶם עוּלָה נְדָבָה, וּמִכִּיּוֹן שֶׁקוֹנִים בָּהֶם קֶרְבֵּן לְהַקְרִיבָה הִרִי הֶם
38 הַקְדָּשׁ גָּמוּר וּמוֹעִילִין בָּהֶן – הִנְהֵגָה מֵהֶם מַעַל בַּהַקְדָּשׁ. וְכֵן דְּמִי
39 הַשְּׁלָמִים וְיִבְיֹאוּ מֵהֶם שְׁלָמִים נְדָבָה, וְנִצְאָלִין לְיוֹם אֶחָד וְאִין מְעִינִין
40 לָהֶם כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרָר:

גמרא

41 הַגְּמָרָא דִּנָּה הָאֵם הַמְּשֻׁנָּה הִיא לְכוּלֵי עֲלָמָא אוֹ שֶׁהִיא שְׁנוּיָה
42 בַּמַּחְלֻקָּת: מֵאֵן תִּנָּא דְּבַעַל לֹא מְשַׁתְּעָבֵד לָהּ – מִי הוּא הַתָּנָא שֶׁל
43 מִשְׁתַּנִּינֵי שֶׁסּוֹבֵר שֶׁהַבַּעַל לֹא מְשׁוֹעֵבֵד לְאִשְׁתּוֹ לְקֶרְבָּנוֹת, כְּלוֹמֵר
44 אִינוּ חֵיב לְקַנּוֹת לָהּ אֶת קֶרְבָּנוֹתֶיהָ, וְלִכֵּן יֵשׁ חִילּוֹק בְּדִין הַבְּהֶמָּה
45 שֶׁהִיא הַפְרִישָׁה לְקֶרְבָּנוֹתֶיהָ אִם הַבַּעַל הִיפֵּר לָהּ, שֶׁאִם הַבְּהֶמָּה
46 הִיּוּ שְׁלֹו הֵן יוֹצְאוֹת לְחוּלִין, וְאִם הֵן שְׁלָה אִינֵן יוֹצְאוֹת לְחוּלִין.
47 אֲמַר רַב הִסְדָּא, מִשְׁנָה זוֹ רִבְנָן הִיא – לִפִּי שִׁטַּת חֲכָמִים הַסּוֹבְרִים
48 שֶׁבַעֲלֵי אִינוּ מְשׁוֹעֵבֵד לְקֶרְבָּנוֹת אִשְׁתּוֹ, וְלִכֵּן אִם הַפְרִישָׁה בַּהֲמָה
49 שְׁלָהּ, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִיפֵּר לָהּ, הַבְּהֶמָּה יוֹצְאוֹת לְחוּלִין. דְּאִי מְלָקָה
50 דְּעִתָּהּ – שֶׁאִם תַּעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁמִּשְׁתַּנִּינֵי בְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה הִיא,

51 שֶׁסּוֹבֵר בְּבִרְיָאָה בְּסֻמוֹךְ שֶׁבַעֲלֵי מְשׁוֹעֵבֵד לְקֶרְבָּנוֹת אִשְׁתּוֹ, אִם כֵּן
52 יִהְיֶה קֶשֶׁה, אֲמַר – מִדּוּעַ אִם הַבְּהֶמָּה הִיְתָה שְׁלֹו דִּינָה שֶׁתִּצָּא
53 וְתִרְעָה בְּעֶדֶר, כְּלוֹמֵר שִׁיּוֹצֵאת לְחוּלִין, הִיא מְשַׁתְּעָבֵד לָהּ – הֲלֵא כִּיּוֹן
54 שֶׁהַבַּעַל מְשׁוֹעֵבֵד לְקֶרְבָּנוֹת אִשְׁתּוֹ אִין חִילּוֹק אִם הַבְּהֶמָּה מְשֻׁלָּה אוֹ
55 מְשֻׁלָּה, וְאִינָּה יוֹצֵאת לְחוּלִין.
56 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת מַחְלֻקַּת רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן: נִחְלָקוּ הַתָּנָאִים
57 בַּאֲשֶׁר שֶׁבַעֲלָה עֶשֶׂר, וְהִיא חֵיבֵית קֶרְבֵּן עוּלָה וְיוֹרֵד, הָאֵם צָרִיכָה
58 לְהֵבִיא קֶרְבֵּן עֶשֶׂר מִשּׁוֹם שֶׁבַעֲלָה עֶשֶׂר, וְהוּא זֶה שֶׁחֵיב
59 בְּקֶרְבָּנוֹתֶיהָ, אוֹ שֶׁהוּאֵל וְכֹל מַעֲשֵׂה יְדֵיהָ שִׁיכִים לְבַעֲלָהּ, מִמִּילָא
60 הִיא עֵנִיָּה וְיִכּוּלָה לְהֵבִיא קֶרְבֵּן עֵנִי. דְּתַנָּא בְּבִרְיָאָה, רַבִּי יְהוּדָה
61 חוֹלֵק עַל רַבָּנָן שֶׁאִמְרוּ שֶׁאִדָּם יִכּוּל לְהֵבִיא קֶרְבֵּן עֵנִי עַל אִשְׁתּוֹ,
62 וְאֲמַר, אֲדָם שֶׁהוּא עֶשֶׂר מִכִּיָּא קֶרְבֵּן עֶשֶׂר עַל אִשְׁתּוֹ, מִכִּיּוֹן שֶׁהוּא
63 עֶשֶׂר, אֲעִיפֵי שְׁאִין לָהּ מִמּוֹן מְשֻׁלָּה. וְכֵן חֵיב אִדָּם לְהֵבִיא עוֹבֵד
64 אִשְׁתּוֹ כֹּל קֶרְבָּנוֹתֶיהָ שֶׁהִיא חֵיבֵית. וְטַעַם הַדְּבָר, מִכִּיּוֹן שֶׁבַעֲלָה
65 מְשׁוֹעֵבֵד לְאִשְׁתּוֹ לְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹתֶיהָ, מִשּׁוֹם שֶׁכָּךְ כְּתוּב וְהַחֲזִיב לָהּ
66 בְּכַתּוּבָתָהּ, 'כָּל אֲחֵרִית דְּאִיתִּי לָהּ, עָלִי – כֹּל אַחֲרִיתוֹת שֶׁל חוֹבוֹתֶיךָ,
67 תְּהִיָּה עָלִי, כְּלוֹמֵר אֲנִי אֲשַׁלֵּם אוֹתָם, מִן קֶדְשָׁת דְּנָא' – וְגַם אֶת
68 הַחוֹבוֹת הַקִּיּוּמִים מִלִּפְנֵי הַנִּישׁוּאִין אֲנִי אֲשַׁלֵּם, וְהַקֶּרְבָּנוֹת שֶׁהִיא
69 חֵיבֵית הֵם בְּכָל־חֻבוֹתֶיהָ, אִם כֵּן מִזֶּה שֶׁמְבּוֹאֵר בַּמְּשֻׁנָּה שֶׁבַעֲלָה אִינוּ
70 מְשׁוֹעֵבֵד לְאִשְׁתּוֹ אִינוּ כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה.

71 רַבָּא אֲמַר, אֲפִילוּ תִּימָא רַבִּי יְהוּדָה – אֲפִילוּ אִם תֹּאמַר שֶׁהַמְּשֻׁנָּה
72 הִיא גַּם לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, לֹא קֶשֶׁה מִדּוּעַ אִם הִיפֵּר לָהּ הַבַּעַל
73 לָהּ בְּמִילָתָה דְּצִרִיכָא לָהּ – מִזֶּה שֶׁמִּשְׁתַּעֲבֵד הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ לְשֶׁלֶם
74 אֶת חוֹבוֹתֶיהָ זֶה רַק בְּדָבָר שֶׁהִיא צָרִיכָה, בְּמִילָתָה דְּלֹא צִרִיכָא לָהּ
75 לֹא – אֲבָל דָּבָר שֶׁאִינָּה צָרִיכָה אִינוּ מִשְׁתַּעֲבֵד לְשֶׁלֶם, וְכֹאֵן שֶׁהִיפֵּר
76 לָהּ הַבַּעַל אֶת הַנְּזִירוֹת, נִמְצָא שֶׁאִינָּה צָרִיכָה לְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹת,
77 וּמִמִּילָא אִינוּ מִשְׁתַּעֲבֵד לָהּ לֹא אִינוּ מְקַנָּה לָהּ בַּהֲמָה, וְלִכֵּן אִם
78 מְשֻׁלָּה הִיְתָה הַבְּהֶמָּה תִּצָּא לְחוּלִין, שְׁהִרִי הַתְּבָרָר לְמַפְרַע
79 שֶׁהַקְדִּישָׁה בַּהֲמָה שֶׁאִינָם שְׁלָה כָּל־.

80 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטָּה אַחֶרֶת בַּמַּחְלֻקָּת רַב חֲסִדָּא וְרַבָּא: אִיבָא
81 דְּאֲמַר – יֵשׁ שֶׁאִמְרוּ אֶת מַחְלֻקַּת רַב חֲסִדָּא וְרַבָּא בְּאוֹפֵן אַחֵר. מֵאֵן
82 תִּנָּא – מִיָּהוּ הַתָּנָא שֶׁסּוֹבֵר אֶת הַדִּין הָאֲמוּר בַּמְּשֻׁנָּה. אֲמַר רַב
83 חֲסִדָּא, מִשְׁתַּנִּינֵי בְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה הִיא הַסּוֹבֵר שֶׁבַעֲלָה מְשׁוֹעֵבֵד
84 לְאִשְׁתּוֹ לְשֶׁלֶם אֶת קֶרְבָּנוֹתֶיהָ, וְלִכֵּן אִם הַבְּהֶמָּה הִיְתָה מְשֻׁלָּה הַבַּעַל
85 וְהוּא לֹא הִפֵּר אֶת הַנְּזִירוֹת, לֹא תִצָּא הַבְּהֶמָּה לְחוּלִין, וְאָף עַל פִּי
86 כֵּן אִם הִפֵּר לָהּ, תִּצָּא הַבְּהֶמָּה לְחוּלִין אִם הַבְּהֶמָּה הִיְתָה מְשֻׁלָּה,
87 וְהַטַּעַם הוּאֵל וְכִי מְשַׁתְּעָבֵד לָהּ, בְּמִילָתָה דְּצִרִיכָא לָהּ – מִזֶּה
88 שֶׁמִּשְׁתַּעֲבֵד הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ לְשֶׁלֶם אֶת חוֹבוֹתֶיהָ, זֶה רַק בְּדָבָר שֶׁהִיא
89 צָרִיכָה, בְּמִילָתָה דְּלֹא צִרִיכָא לָהּ לֹא – אֲבָל דָּבָר שֶׁאִינָּה צָרִיכָה
90 אִינוּ מִשְׁתַּעֲבֵד לְשֶׁלֶם, וְכִיּוֹן שֶׁהִפֵּר לָהּ נִמְצָא שֶׁאִינָּה צָרִיכָה לְהֵבִיא
91 קֶרְבָּנוֹת, וְלֹא הִקְנָה לָהּ הַבַּעַל אֶת הַבְּהֶמָּה. וְאִי אֲפֹשֶׁר לְהַסְבִּיר אֶת
92 הַמְּשֻׁנָּה בְּשִׁטַּת רַבָּנָן, כִּיּוֹן דְּאִי רִבְנָן – שֶׁאִם נִבָּר שֶׁהַמְּשֻׁנָּה הִיא
93 גַּם לְדַעַת חֲכָמִים, הֲלֵא הֵם סוֹבְרִים שֶׁלֹא מְשַׁתְּעָבֵד לָהּ כָּל־ל –
94 שֶׁהַבַּעַל כָּל־אִינוּ מְשׁוֹעֵבֵד לְאִשְׁתּוֹ לְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹתֶיהָ, וְאִם כֵּן
95 הַבְּהֶמָּה אִינָּה קְדוּשָׁה בֵּין אִם הִפֵּר הַבַּעַל אֶת הַנְּזִירוֹת וּבֵין אִם לֹא
96 הִפֵּר, שְׁהִרִי הַקְדִּישָׁה בַּהֲמָה שֶׁאִינָּה שְׁלָה, וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן, אֲלֵא חֵיבֵי דְּמִי
97 דְּמְשַׁתְּעָבֵד לָהּ – אִין אֲפֹשֶׁר לְבָאֵר אֶת הַמְּשֻׁנָּה שֶׁאִם לֹא הִפֵּר חֹל
98 הַהַקְדָּשׁ וְיִכּוּלָה לְהַקְרִיב מִבְּהֶמָּוֹתֶיךָ, רַק בְּגוֹן דְּאֲקַנְיָה לָהּ – שֶׁנֶּתַן
99 לָהּ בְּמִתְנָה בַּהֲמָה מְשֻׁלָּה, וְבְּאוֹפֵן כֹּזֵה, כִּיּוֹן דְּאֲקַנְיָה לָהּ הָיוּ דְּנִפְשָׁהּ
100 – כִּיּוֹן שֶׁהִקְנָה לָהּ אֶת הַבְּהֶמָּה, נִמְצָא שֶׁהַבְּהֶמָּה שִׁיכֵית לָהּ לְגִמְרִי,
101 וְאִם כֵּן צִרִיךְ לְהִיּוֹת הַדִּין שֶׁאִם הִיפֵּר לָהּ הַחֲטָאת תְּמוֹת כִּמוֹ הַדִּין
102 הַשְּׁנִי מִשְׁנָה שֶׁהַבְּהֶמָּה הִיְתָה שְׁלָה, וְקֶשֶׁה מִדּוּעַ כְּתוּב בַּמְּשֻׁנָּה
103 שֶׁבְּמִקְרָה זֶה אִם הִיפֵּר לָהּ, הַחֲטָאת תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר. וּמוֹכַח
104 שֶׁמִּשְׁתַּנִּינֵי שְׁנוּיָה כְּשִׁטַּת רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבָּנָן.

נזיר. מי שאמר – פרק רביעי דף כד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצג רש"י

זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל — עובד ישי דוד שלמה. ואילו צעירה לא אתה בישראל עד רחבעם, דהוה מנעמה העמנונית. **משנה** החטאת תמות — אותה הבהמה שהפרישה לשם חטאת תמות. וכי היא טעמא דפרישין לעיל, דצריכה כפרה, והויה כחטאת שמתו בעליה, דגמירי דלמיתה אולה. ונאכלין ליום אחד — כלומר: לכך יש

עליהן עדיין תורת שלמים — דנאכלין ליום אחד, ולענין זה אינם כשלמי נזיר — דאינן טעונין לחם. מעות סתומין — שלא פירש "אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים" — הרי אלו יפלו לנדרבה, ולוקחים בהן עולות, הנבשר למזבח והנערות לכהנים. שלמים יביאו שלמים — ואין צריך לומר דאין מועלים בהן, וכדמפרש בפרק קמא דמסכת מעילה (נ.ב.). **גמרא** מאן תנא דלא משעבד לה — מאן הוא תנא דתני, דקסבר שאם היתה הבהמה שלו — לא חיל עליה קדושה כלל, דאמר: תצא ותרעה בעדר — משום דבעל לא משעבד לה להביא קרבנותיה כלל, וכי מפרישה לה היא לנזירות — הרי הוא כמו שמקדש דבר שאינו שלו, דאין בדבריו כלום. אמר רב חסדא רבנן היא דאי סלקא דעתך רבי יהודה היא אמאי תצא — הא כיון דמשעבד בקרבנותיה אישתכח דכי הקדישה — שפיר הקדישה, דהא שמענין ליה בבבא מציעא בפרק "המקבל" (ק.ד.), שהיה דורש לשון הדיוט. דתניא רבי יהודה אומר אדם מביא קרבן עשיר על אשתו — שאם היתה עניה ונתחייבה קרבן עני, ולא הספיק להביא קרבן עני עד שניסת לו — הרי זה מביא קרבן עשיר על אשתו. וכן בכל קרבנות שהיא חייבת קודם לכן, ואפילו קרבן קבוע שאינו בעולה ויורד. שכן כתב לה בכתובתה ב' — והלכך דהואיל ומשתעבד לה — אמאי לא הוי בהמה שלו כבהמה שלה, ואם היתה חטאת — תמות, ואם עולה — תקרב עולה. במילתא דלא צריכא לה — כגון הכא, דהיפר לה בעלה — לא משתעבד לה. ומשום הכי לא קדשה, ותצא ותרעה בעדר.

אמר רב חסדא רבי יהודה היא — דאמר: אדם מביא קרבן אשתו. וקמשמע לן דכי משתעבד בו, דאי לרבנן — לא מבעיא למימר דכי הפר לה תצא ותרעה בעדר, אלא אפילו כי לא הפר לה — נמי תצא, ולדידהו לא משתעבד לה כלל. ואלא היכי דמי **דמשעבד** — ובעי לאוקמא כרבנן — כגון דאקנייה ניהלה לנזירותה — אכתי לא מיתוקמא כרבנן. דכיון דאקנייה לה — הוה דנפשה, וחטאת תמות, ואנן בעינן דתצא ותרעה בעדר, והלכך לא מיתוקמא כלל כרבנן.

רבא

זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות. משנה האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמיתה, ואחר כך היפר לה בעלה. אם שלו היתה הבהמה — תצא ותרעה בעדר. ואם שלו היתה הבהמה, החטאת — תמות, ועולה — תקרב עולה. שלמים — תקרב שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טענין לחם. היו לה מעות סתומין — יפלו לנדרבה. מעות מפורשין, דמי חטאת — ילכו לים המלח, לא נהנין ולא מועלין בהן. דמי עולה — יביאו עולה, ומועלין בהן. דמי שלמים — יביאו שלמים, ונאכלין ליום אחד, ואין טענין לחם. **גמרא** מאן תנא דבעל לא משתעבד לה? אמר רב חסדא: רבנן היא. דאי סלקא דעתך רבי יהודה היא — אמאי תצא ותרעה בעדר? הא משתעבד לה! דתניא, רבי יהודה אומר: אדם מביא קרבן עשיר על אשתו, וכן כל קרבנותיה שהיא חייבת, שפך כתב לה "כל אחריות דאית לך על מן קדמת דנא". רבא אמר: אפילו תימא רבי יהודה, כי משעבד לה — במילתא דצריכא לה, במילתא דלא צריכא לה — לא. איכא דאמר: מאן תנא? אמר רב חסדא: רבי יהודה היא, וכי משעבד לה — במילתא דצריכא לה, במילתא דלא צריכא לה — לא, דאי רבנן — לא משעבד לה כלל. אלא היכי דמי דמשעבד לה — כגון דאקנייה לה, וכיון דאקני לה — הוה דנפשה.

רבא

ארבעה דורות בישראל — עובד ישי דוד שלמה. ואילו צעירה לא הות בישראל עד רחבעם בן שלמה שבא מנעמה העמנונית. **האשה** שנדרה בנזיר והפרישה בהמיתה — שלשה בהמות: כבשה לחטאת, וכבש לעולה, ואיל לשלמים, שהן קרבן נזיר טהור, ואחר כך הפר לה בעלה. אם משלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר. דכיון דהיפר לה בעלה — אין כאן נזירות כלל, והבהמה שהפריש לה חולין עליה, כדאמר בגמרא: כי אקני לה — מידי דצריכא לה, מידי דלא צריכא לה — לא אקני לה, ונמצא שלא היתה קודש כלל. **ואם** משלה הבהמה — ובגמרא מפרש מאין תבא לה שלא היא לבעלה רשות בו. **החטאת** ותמות — אף על גב דהפר לה, כדמפרש לה טעמא דמתניתין: כיון דבעיא כפרה — הויה כחטאת שמתו בעליה.

והעולה תקרב עולה — ואם תאמר: ולרבי ישמעאל דאמר לעיל (י.ט.), דעולה לא דורק, הוא ולא קריבה כי הפר לה בעלה — אטו פליג נמי אמיתותין דהכא, דתני בהדיא דעולה קריבה עולה, אף על גב דהיפר לה בעלה ויש לומר: דאפילו רבי ישמעאל מודה בנזיר טהור דעולת בהמה דורק הוא. דדוקא גבי נזיר טמא דכתיב ביה "וכפר" וכתיב עולה בהדיא קרא — משמע ליה דעולה נמי באה לכפרה. **שלמים** (נמי) יקריבו שלמים ונאכלין ליום אחד — כחומר שלמי נזיר. ואפילו למאן דאמר בעל מיעקר עקר, [וכיון] שהיא קודש לדין שלמי נזיר — יאכלו בכל החומר שבהן, הוא דקאמר בגמרא: שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן (היינו) אין להם זרוע, ומדמה ליה להכי — היינו אין להם זרוע כמצותו, שישחטן בתנפול, אבל מכל מקום הוהו מיתסר, כחומר שלמי נזיר. ועוד אומר רבינו תם: דאין להם זרוע — היינו דאין להם דין זרוע בשילה, שיתבשל עם האיל, הוא לבדו אסוריה. **הכי** גרסינן: ואינם טענין לחם — כשאר, דכתיב "על כפי הנזיר" ואין כאן כפי הנזיר, דהפר לה. ואם הקדישו כבר — טען פרייה, ואפילו אי מיעקר עקר — גזירה שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פרייה, ואי מינן גזי — נמי מצי לפירוה, דאין לו קדושת הנוף עד שישחט עליו הקרבן. **הכי** גרסינן: היו לה מעות סתומים יפלו לנדרבה — היכא דהפר לה. בגמרא מפרש דהנחו סתומים יפלו לנדרבה לחולין ולמזבח, דהיינו עולת נדרבה, ונסכיה באין משל ציבור. וכן פירושו בבל דוכתי דתניא יפלו לנדרבה, ולא חש למיתני הכא: אם שלו חולין, כדתינן ברישא.

מפורשים — שפירש: אלו דמים לחטאת, ואלו לעולה, ואלו לשלמים. **דמי** חטאת ילכו לים המלח — כיון דאילו היתה הבהמה — הוה אולה למיתה. ולא ונתנין מאותן מעות — מדרבנן, ולא מועלין דכיון דלים המלח אולו — לא קרינן ביה דקדשי (והוה) הוא הדין דלעיל גבי בהמה מצי למיתני: לא נהנין ולא מועלין. **דמי** עולה יביאו עולה — דדרורן הוא. ומועלין בהם, כיון דקריבין למזבח. **דמי** שלמים יביאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טענין לחם, כדפרישה. **גמרא** תנא דלא משתעבד לה — ולכן יש סברא לחלק בין בהמה דידה, דתני: תצא ותרעה בעדר, אלא ושלח) — חטאת דאמר דמי משתעבד לה — לא היה סברא לחלק בין בהמותיה. **אמר** רב חסדא רבנן היא — וכדמפרש ואויל. ומכל מקום, אם לא הפר לה — היתה מקריבתה לחובתה, כיון דאקני לה. וכדמפרש בסמוך (הפר לה לא אמר דהוה בהמות דידה, כדמפרש בסמוך). כי מקני לה — מידי דצריכא לה, במידי דלא צריכא לה, כגון דהיפר לה — לא אקני לה. **דאי** סלקא דעתך רבי יהודה היא אמאי תצא ותרעה בעדר הא [ומשועבד לה בתנאי כתובה], כדמפרש ואויל. וסלקא דעתך דתנאי כתובה עדין, ואפילו במידי דלא צריכא לה נמי משועבד לה. **דתניא** רבי יהודה אומר מביא אדם קרבן עשיר על אשתו — פירוש: אם עשיר הוא וזהא חייבת קרבן עולה ויורד — צריך להביא קרבן עשיר עליה, ולא יוכל לומר: והלא אין לה כלום, ותביא קרבן עני. וכן כל קרבנותיה שהיא חייבת, להביא קרבן בעבורה. דהווא חובות שהיא חייבת, כגון יולדת חובה, אבל נדרים ונדבות — לאו כל כמינה לידור אלף עולה ליום. ואומר רבינו יצחק: דדוקא אותן שנתחייבה משנשאת ואילך, ולא שנתחייבה קודם שנשאת. **הכי** גרס רש"י: שכן כותבת וליהו כל אחריות דאית לי עלך מקדמת דנא. והכי איתא [בתורת כהנים פירוש מצורע]. ופירוש: דאשה שגרשה בעלה לאחר ששילם לה בעלה כתובהה, כותבת לו שובר "התקבלתי כתובתי וכל אחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא" — הכל מחלתי, אלמא [ודמשום] דמשועבד לה צריכה לפטור בשעת גירושין. **אפילו** תימא רבי יהודה כי משעבד לה במילתא דצריכא ולה במידי דלא צריכא. כגון דהפר לה — לא משעבד לה כלל, ואף על גב דמשועבד לה בתנאי בית דין, הלכך בהמה שלו תצא ותרעה בעדר, דהוה חולין גמורין ולא הוה כבהמתה. **איכא** דאמרי מאן תנא רבי יהודה היא וכי משעבד לה בתנאי כתובה במילתא דצריכא לה ב' — דאי לרבנן — לא משעבד בתנאי כתובה. והיכי דמי שנשעבד לה, שיכולה להקריב מבהמותיה אם לא הפר לה — כגון דאקני לה, שנתן לה בהמתה מבהמותיה. וכיון דאקני לה — הויה לה דנפשה, והוה לן למימר דחטאת תמות כמו ובשלה! כי אקני לה — במילתא דצריכא לה, כגון אם לא הפר לה, במילתא

נזיר דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קצה

אינו נזיר ואי אפשר לכת את הלחם על כפיו. זו היתה כוונת אבוח
בר איהי באמרו 'שלו'.
האופן השלישי שאמר אבוח: 'שלאחר מיתה' מנלן – מנלן אנו
יודעים שאיל המובא לאחר מיתת הנזיר אינו טעון לחם. משיבה
הגמרא: דתניא, הפסריש מעות לצורך קרבנות לנזירותו, ולא פירש
איזה מהן לחטאת, איזה לעולה, ואיזה לשלמים, לא נהנין – אסור
ליהנות מהם. ואולם לא מועילין בהן – מי שעבר ונדחה מהן אין דינו
כמועל ואינו מביא קרבן מעילה, מפני שהן ראויין להביא כבולין
שלמים – שהרי יכול לקנות בכל המעות שלמים, כגון אם ימצא
בהמה גדולה ושמנה, ושאר הקרבנות יקנה ממעות אחרים,
ובשלמים אין אסור מעילה קודם שנזרק הדם. ואם מת הנזיר, והיו
לו מעות פתומים – שהפריש לצורך קרבנות הנזירות, ולא פירש
לאיזה קרבן, יפלו כל המעות לנדרה – יקריבו מכל המעות עולות
נדבה של ציבור. אבל אם היו המעות מפורשין – שפירש ואמר
אלו יהיו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים, דינו כדלהלן, דמי
חטאת יוליה לים המלח – יאבדם, שכן חטאת שמתו בעליה דינה
למות, ואי אפשר להקריבה, ולכן את דמי החטאת צריך לאבד.
ועד שיוליכום לים המלח לא נהנין – המעות אסורים בהנאה, ולא
מועילין בהם, שאין חיוב קרבן מעילה למי שעבר ונהנה מהן. דמי
עולה – שהופרשו לעולה, יביאו מהם עולה נדבה, ומועילין בהן
שהרי הם עומדים להקריבה, וכן דמי השלמים יביאו מהם שלמים
נדבה, והשלמים נאכלין רק ליום אחד אחר וליילה אחד כדן שלמי נזיר,
ולא שלמים בעלמא שנאכלים לשני ימים, מכיון שמתחילה
הוקדשו לשם שלמי נזיר. ואולם אינן מעוניין להם שמביא כל נזיר
עם השלמים. זהו האופן השלישי שאמר אבוח, שמקריבים שלמי
נזירות בלא לחם.
האופן הרביעי: 'שלאחר כפרה' – נזיר שהפריש איל לשלמים,
ואבד, והביא איל אחר תחתיו, ואחר כך נמצא האיל הראשון, לא
תתפרש בשום מקום מה דינו של האיל הראשון, אלא כפרה הוא
שמקריבים אותו בלא לחמי נזיר. שהרי בשלמים שלאחר המיתה
של הנזיר, מאי טעם שהם קריבים בלא לחם, משום דלא חזיא
לכפרה – שהנזיר אינו ראוי לכפרה, שהרי מת, ולא מתקיים הדין
של 'ונתן על כפי הנזיר', כמו כן שלמים 'שלאחר כפרה', נמי הא
לא חזיא לכפרה – אין הנזיר ראוי לכפרה, שהרי כבר התכפר
בקרבן אחר, ולא מתקיים הדין של 'ונתן על כפי הנזיר'. זהו האופן
הרביעי שאמר אבוח.
מקשה הגמרא: ותו ליכא – וכי אין אופנים נוספים שמקריבים
שלמי נזיר בלא לחם, והאיכא – והלא מצינו כן באופן דלהלן,
ששנינו בברייתא (מנחות מוה), ושאר כל שלמי נזיר ששחטן שלא
במצותן – שלא לשמן, כלומר לשם קרבן אחר, כשרים לשלמי
נדבה, ולא עולין לבעלים לשום חובה – אינו יוצא בהם ידי חובת
שלמי נזיר, וצריך להביא איל אחר, ושלמי נדבה אלו נאכלין ליום
אחד ולילה אחד כדן שלמי נזיר ואלא כשלמים בעלמא שנאכלים
לשני ימים, ואף שאינם קריבים לשלמי נזיר אלא לנדבה, מכל
מקום כיון שהוקדשו לשם שלמי נזיר, צריך לנהוג בהם כן חומרי
שלמי נזיר. ואינן מעוניין, לא הבאת להם, כמבואר לעיל שבשלא
מתקיים 'ונתן על כפי הנזיר' אין מביאים להם, ולא ירוץ – ביטול
הזרוע, שבשלמי נזיר צריך לבשל את הזרוע עם האיל ולהניפה
על כפי הנזיר, ובשלמים אלו אין דין זה נוהג. משום שהנזירות
אינה ניתרת בהם, אלא צריך להביא שלמים אחרים. וקשה, מדוע
מנה אבוח בר אידי רק ארבעה אופנים של איל שלמים בלא לחמי
נזיר, הלא מצאנו גם אופן זה. מתרצת הגמרא: שאכן יש אופנים
נוספים, ואבוח בר אידי פירש את הארבעה הללו משום
שקמנותן קא חשיב – שמנה רק אילים שנשחטו כמצותן, אבל
אילים שנשחטו שלא במצותן, לא קא חשיב – לא מנה:
שנינו במשנה שהובאה לעיל: מת הנזיר והיו לו מעות פתומים,
יפלו לנדרה:

רבא אמר, אפילו תימא רבנן – אפילו אם תאמר שהמשנה שנויה
לפי חכמים, ומדובר שהקנה לה בהמה מעדרו, לא קשה, משום
שיש לומר כי מקני לה נמי בקמיתא דצריכא לה – הבעל מקנה לה
רק אם היא צריכה את הבהמה, אבל בקמיתא דלא צריכא לה לא
מקני לה – אם אינה צריכה אותה אין דעתו להקנותה לה, וכיון
שהפר לה נמצא שאינה צריכה להביא קרבנות, ולא הקנה לה
הבעל את הבהמה, ולכן יוצאת לחולין:
שנינו במשנה: אם שלח היתה בקמיתא, החטאת תמות והעולה
תקרב: הגמרא מבררת: היא, מנא לה – מנלן יש לה בהמה שהיא
שלה ולא של בעלה. התמרת – הלא הדין הוא מה שקמיתה אשה
קנה בעלה. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, מדובר באופן שקמיתה
מעיקמה – שקנתה את הבהמה ממעות שקיבלה מבעלה לצרכי
מזון, שקימצה והמעטה בקניית מזון ועל ידי כך נשאר בידה
מעות לקניית בהמה. ובאופן זה הבהמה שייכת לה ולא לבעלה.
אופן נוסף שלאשה יש ממון השייך לה, איבעת אימא, כגון דאקני
לה אחר – שאדם אחר נתן לה מעות בממנה, ואמר לה, הרי לך
מעות אלו במתנה על מנת שאין לבעלה חזות בהן. שבאופן זה
אין הבעל זוכה במעות:
שנינו במשנה: אם משלה היתה הבהמה, העולה תקרב עולה
והשלמים תקרב כו' שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם:
הגמרא מביאה מקרים נוספים שהדין בהם כמו במשנה שמקריבים
איל נוסף לאשה יש ממון השייך לה, אלא חמי נזיר: אמר לה שמואל
לאבוח בר אידי, לא תיתיב – לא תשב, אתה תעמוד על פלגיה –
על רגליך, עד דאמרת לי הדיא מילתא – עד שתאמר לי דבר זה,
באלו אופנים מקריבים איל כשלמי נזיר בלא לחמי נזיר, בשונה מן
האמור בפירוש נזיר. השיב לו אבוח: ואילו הו' ארבעה אילים שאינן
מעוניין להם – ארבעה ישנן, ואלו הן, שלו, ושלה, שהם שני מקרים
שתבאר הגמרא בסמוך, ושלאחר המיתה – נזיר שהפריש איל
לשלמים, ומת הנזיר קודם שהקריבו, ושלאחר כפרה – נזיר
שהפריש איל לשלמים, ואבד האיל, והביא איל אחר לשלמים
והתכפר בו, ואחר כך נמצא האיל הראשון. בארבעה מקרים אלו
מקריבים את האיל, אבל אין מביאים אותו לחמי נזיר.
הגמרא מבארת את המקרים ואת מקורם: 'שלה', הא דאמרן – זהו
המקרה השני במשנתנו, שהפרישה האשה בהמה משלה, ואחר
כך הופרה נזירותה. שמקריבים את האיל בלא לחם.
'שלו', דתנין (למנחות כח), האיש מידר את בנו כנזיר – האב יכול להדיר
את בנו הקטן שיהיה נזיר, על ידי שיאמר 'יהא בני נזיר', או שיצוונו
לקבל על עצמנו נזירות. ואין האשה מדרת את בנה כנזיר – והאם
אינה יכולה להדיר את בנה. ואף כשהאב מודיר את בנו, פעמים
שהנזירות מתבטלת. כגון אם גילה הבן את שערו, וזוה גילה דעתו
שאין רצונו להיות נזיר, או שגילחיהו קרובים, ובכך גילו שאין
רצונם בנזירותו של הבן. וכן אם מיתה הבן ואמר שאין רצונו
בנזירות, או שמיחהו קרובים ואמר שאין רצונם בנזירותו, בכל
אופנים אלו הנזירות בטלה, ולפיכך, אם היו לו מעות פתומים –
שהפריש לצורך קרבנות הנזירות, ולא פירש לאיזה קרבן יהיו
המעות, יפלו המעות לנדרה – יקריבו מהן עולות נדבה של ציבור.
אבל אם היו לו מעות מפורשין – שפירש ואמר על קצתן שיהיו
לחטאת וקצתן הפריש לעולה וקצתן לשלמים, דינן כמפורש
במשנתנו לגבי אשה שהופרה נזירותה, דמי חטאת צריך לאבדם
ולכל לים המלח, דמי עולה יביאו מהם קרבן עולה נדבה של ציבור,
ומועילין בהן שהרי הם עומדים לקרבן, וכן דמי השלמים יביאו מהם
קרבן שלמים נדבה, ונאכלין – מותר לאכלם רק ליום אחד ולילה
אחד, כדן שלמי נזיר ואלא כשלמים בעלמא שנאכלים לשני ימים
ולילה אחד, כי אע"פ שהם קריבים לנדבה ולא לשלמי נזיר, מכל
מקום כיון שהוקדשו לשם שלמי נזיר, צריך לנהוג בהם כל חומרי
שלמי נזיר. ואינן מעוניין הבאת להם עם השלמים ככל נזיר. והטעם
בוה, כי בלחמי נזיר נאמר (במדרש וי') 'ונתן על כפי הנזיר', וכאן הבן

בְּשִׁבְלֵי שְׂמֹתוֹ – אולי צריך להעלותם לבית המקדש ולא להאכיל
 אותם כדי שימותו שם וכמו שנזהגים בולד חטאת ובתמורתה;
 ואין צריך להקריבם, ובוה מתקיים הפסוק 'תשא ובאת' שהרי
 נשאם (-הביאם) לבית המקדש. תלמוד לומר – כתוב בהמשך
 אותו פסוק 'וְעִשִּׂיתָ עֹלֹתֶיךָ בְּחֶשֶׁךְ וְהָדָם, וּבֹא הַפֶּסֶק לֹמֵר לָךְ,
 בְּדֶרֶךְ שְׂאֵתָה נֹהֵג בְּעוֹלָה נֹהֵג בְּתַמּוּרְתָּה – אותם הדינים שיש
 בעולה יש גם בתמורתה, וגם את התמורה מקריבים לעולה, ובְּדֶרֶךְ
 שְׂאֵתָה נֹהֵג בְּשִׁלְמִים נֹהֵג בְּלִייהֶם – אותם הדינים שיש בשלמים
 יש גם בולדותיהם, וגם את הולדות מקריבים לשלמים, וכן תמורת
 שלמים תיקרב לשלמים.
 ממשיכה הברייתא: יָבֹל – אולי נלמד מפסוק זה שֶׁאֵף בּוֹלֵד חֲטָאֵת
 וּתְמִינָתָהּ אֲשֶׁם הָדִין בָּהּ, וגם ולד של בהמת חטאת או תמורתה צריך
 להקריבם לחטאת, וכן גם תמורה של בהמת אשם צריך להקריבה
 לאשם. תלמוד לומר – בפסוק האמור כתוב 'רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ
 לָךְ וּנְדָרֶיךָ, וְהַמִּילָה 'רַק' באה למעט שרק בעולה ובשלמים הדין
 כן, וְדָרִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמְרִי, אֵינִי צָרִיךְ – לא צריך
 ללמוד מהמילה 'רַק' שלא מקריבים תמורת אשם, אלא מפסוק
 אחר לומדים זאת, שְׁהָרִי הוּא אֹמְרִי – כתוב בפסוק (ויקרא יח)
 אשם 'אֲשֶׁם הוּא', ומהמילה 'הוא' לומדים שְׁהָרִי יִהְיֶה –
 שיקריבו לאשם רק אותו עצמו ולא בהמה אחרת שהיא תמורתו.
 ומבואר בברייתא שבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא מותר
 בהמת חטאת מתה, והוא הדין לתמורת מעות חטאת שילכו לים
 המלח, ולכן לא יכול ריש לקיש ללמוד מהפסוק 'לכל נדריהם
 ולכל נדבותם' שמעות מפורשים ילכו לנדבה.
 הגמרא דנה בדברי הברייתא: קָתַנִּי – שנינו בברייתא שהובאה
 לעיל, אחר שלמדנו מן הפסוק שצריכים להעלות ולדות ותמורות
 של שלמים ועולה לבית המקדש, יָבֹל יַעֲלֶם לְבֵית הַבְּחִירָה וְיִסְנַע
 מִהֶם מִים וְזִמּוֹן בְּשִׁבְלֵי שְׂמֹתוֹ, תלמוד לומר 'וְעִשִּׂיתָ עֹלֹתֶיךָ',
 שאותם הדינים שיש בעולה ושלמים יש גם בולדותיהם ותמורתם,
 כמבואר לעיל בברייתא. ומקשה הגמרא: אִמָּא – מדוע צריך
 ללמוד מפסוק שמקריבים ולדות ותמורות של שלמים ועולה ואין
 מונעים מהם מים וזמון כדי שימותו, הֵא וְלֹד חֲטָאֵת הוּא דְּמִיָּדִין
 בְּהַ מִיתָה – הלא נאמרה הלכה למשה מסיני לגבי חמש חטאות
 שהם מתות, וביניהם גם ולד חטאת ותמורת חטאת, ולגבי ולדות
 ותמורות של שלמים ועולה לא נאמרה הלכה למשה מסיני שילכו
 למיתה, ולא צריך פסוק למעטם מזה.
 מתרצת הגמרא: אִי לֹא קָרָא – אם לא היה פסוק מיוחד של
 'ועשית עולותיך' ללמד שמקריבים ולדות ותמורות של שלמים
 ועולה, הִנֵּה אִמָּא – היינו יכולים לומר שההלכה למשה מסיני
 שנאמרה בחטאת, לא באה ללמד את הדין עצמו שחטאות אלו
 מתות, אלא ללמד שוֹלֵד חֲטָאֵת – שאת החטאות המתות אפשר
 להמית בְּכָל מָקוֹם, ולא דווקא בבית המקדש,

מקשה הגמרא: איך מותר להקריב מכל המעות עולת נדבה, וְהֵלֵא
 דְּמִי חֲטָאֵת מְעוֹרְבִין בָּהֶן – הלא חלק מהמעות הופרשו עבור קרבן
 חטאת, שהרי הפריש את המעות כדי להביא בהם את כל
 הקרבנות, ומעות של חטאת אי אפשר להביאם בנדבה. מתרצת
 הגמרא: אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵלֵכָה למשה מסיני הֵיא בְּנִייד שמעות
 סתומים של נזירות יביאו מהם עולה, אף על פי שיש בהם גם מעות
 חטאת.
 רִישׁ לְקִישׁ אִמָּר תִּירוֹץ אַחֵר, שלומדים זאת מהפסוק (ויקרא כב יח)
 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הָגֵר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ לְכָל
 נְדָרֵיהֶם, וְלָכֵל נְדָבָתָם אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ' לְעֹלָה, ומפסוק זה אנו
 לומדים שהתורה אִמָּרָה שְׁמוֹתֵי נֶדֶר יִהְיֶה לְנֶדְבָה – שמעות שנותרו
 מנדר ואי אפשר להביאם לצורך אותו הנדר יביאו בהם עולת
 נדבה, ומעות נזירות הם מותר נדר, שהרי קבלת נזירות היא נדר.
 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמֵא לְפִי רַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמָּר הֵלֵכָה למשה מסיני
 הֵיא בְּנִייד שמביאים ממעות סתומים עולת נדבה, אִמָּמוֹ לְהָבִי –
 משום כך הדין הוא שְׁתוּמִין אֵין, מְפֹרְשִׁין לֹא – שרק אם המעות
 היו סתומים, שלא אמר איזה מהמעות יהיו לחטאת, איזה לעולה,
 ואיזה לשלמים, הולכות כל המעות לנדבה, אבל אם היו
 מפורשים, שאמר איזה מהמעות יהיו לכל אחד מהקרבנות, אינן
 הולכות לנדבה, וכמבואר במשנה, כיון שכך נמסרה ההלכה
 למשה מסיני שרק סתומים ילכו לנדבה. אִלָּא לְרִישׁ לְקִישׁ שאמר
 שלומדים מהפסוק 'לָכֵל נְדָרֵיהֶם' וְלָכֵל נְדָבָתָם' שמוותר נדר יֵהָא
 לנדבה, ולכן כל המעות ילכו לנדבה, קְשָׁה, מֵאִי אִידֵיָא קְתוּמִין –
 מדוע הדין שכל המעות ילכו לנדבה הוא רק כשלא פירש איזה
 מעות הן עבור כל קרבן, הלא אִפְּלוּ מְפֹרְשִׁין – גם אם פירש איזה
 מעות הן עבור כל קרבן צריך להיות הדין שילכו המעות לנדבה,
 שהרי גם במקרה כזה נקראים המעות 'מותר נדר' אם מת הנזיר.
 מתרצת הגמרא: אִמָּר רַבָּא, במעות מְפֹרְשִׁין – שאמר איזה מעות
 יהיו לכל אחד מהקרבנות, לֹא מִצִּית אִמָּרָת – אינך יכול לומר את
 הדין שמוותר נדר יחזק לנדבה, משום שְׁבָבֵר פִּסְקָה תִּנָּא דְּרַבִּי
 יִשְׁמַעֵאל – כבר נפסק הדין בברייתא שנשנתה בבית מדרשו
 של רבי ישמעאל, על מה שכתוב בתורה (דברים יב כו) 'רַק קִדְּשִׁיךָ
 אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחֶר ה''. ופסוק
 זה אינו מדבר על עולה ושלמים עצמם, שהרי דינם מפורש כבר
 בויקרא (ב, יא-כא), אלא צריך לומר שְׁבָלִיד קִדְּשִׁים וּבְתַמּוּרְתָם
 הַבְּתוּב מְדָבֵר – שהפסוק מדבר על ולד בהמת שלמים העומדת
 להיקרב, או על מי שהיתה לו בהמת שלמים או עולה ואמר על
 בהמה אחרת 'תהיה זו תמורת זו', שהדין הוא ששתי הבהמות
 קדושות, והבהמה השניה נקראת 'תמורת קדשים'. ומה תִּקְנִיתָן של
 אותם ולדות ותמורות של שלמים ועולה, בכתוב בהמשך הפסוק,
 'תִּשָּׂא וּבָאתָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחֶר ה'', שדינם אינו שונה משאר
 קדשים וצריך להביאם לבית המקדש.
 שואלת הברייתא: יָבֹל יַעֲלֶם לְבֵית הַבְּחִירָה, וְיִסְנַע מִהֶם מִים וְזִמּוֹן

אגרות קודש

בי"ה, ז' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיזם הבהיר ח"י אלול עם הפ"נ המוסגר בני, שיקרא בעת רצון על הציון הק'

של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נב"מ ז"יע,

לא נראית לי הסברא שילמוד בביה"ס בכתות מעורבות וכיו"ב, שהרי זה נתינת הכשר, ולא
 עוד אלא שגם מעין פרצות גדר דהנהגת החוג בו נמצא, והרי הן ומפרנס לכל המציא לו פרנסתו עד
 עתה, ובדאי שגם בשנה זו החדשה ימציא לו פרנסתו בחן ובחסד וברחמים, ואף שבתקופתנו זו עבודה
 בחינוך עטה"ק ענין הכי נעלה וחינוי הוא, הרי עוד חזון למועד כשאפשר יהי' לסדר הדבר באופן שלא
 תהינה כל סרכות בהאמור.

בברכת חתימה וגמח"ט.

קצו נזיר, מי שאמר – פרק רביעי דף כה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

אמר רבי יוחנן הלכה היא בניור – כך, דהואיל וסתומין הן, אף על פי שמעורבין הן – יפלו לנדרבה. מותר נדר יחא לנדרבה – והכא נמי, כיון דהני מעות לא צריכי, שכבר מת – הוו להו מותר, ויפלו לנדרבה, ואין חוששין לדמי חטאת שבהן. אפסו להכי סתומין – תנן דיפלו לנדרבה. דאין הלכה בדינו אלא מסתומין. אלא לריש לקיש – דמפיק ליה מן

קרא, מאי איריא סתומין? אפילו מפורשין, כיון

דמת – הוה ליה מותר, ואמאי תני: דמי חטאת ילכו לים המלח? כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל – דלמיתה אזלא. רק קדשיך אשר יהיו לך וגו' – מי הן אותן קדשים שהן עכשיו, ועתידים להעמיד אחרים תחתיהם, שריבה הכתוב "אשר יהיו לך" – הוי אומר ולדי קדשים ותמורתן, ומה הן תקנתן – כמו שנאמר לאחרייו. תשא ובאת אל המקום – שלא שינה בהן הכתוב משאר קדשים – שעולים אל המקום, כדכתיב בפרשת ויקרא "אם עולה קרבנו מן הבקר וזכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד", וכן כתוב בבוזרי שלמים. יכול יעלים לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון – שיבניסם לכיפה שבביל שימותר – תלמוד לומר לאחרייו "ועשית עולותיהן הבשר והדם על מזבח וגו' ודם זבחיך ישפך על מזבח דה' אלהיך והבשר תאכל", לומר לך: כשם שאתה נוהג בעולה – נוהג בתמורתה, כדרך שנוהג בשלמים – נוהג בלדוניהם. ולדויתיהן לגבי עולה לא חשיב, דאין עולה באה אלא זכר. אבל שלמים – אם זכר אם נקבה" כתיב. וכן נמי באשם ליכא ולד, דאינו בא אלא זכר. תלמוד לומר רק – שאין הכתוב מדבר אלא בתמורת עולה ולדות שלמים, ולא בולד חטאת ותמורת אשם. ודם זבחיך ישפך" דכתיב בקרא – היינו שלמים. רבי עקיבא אומר אינו צריך – למעט אשם, שהרי הוא אומר "אשם הוא" בהוייתו. ולקמן מפרש מאי קאמר. קתני יכול יעלים – כמו: אמר מי יכול יעלים – תלמוד לומר "ועשית עולותיהן

הבשר והדם". טעמא דכתב רחמנא "ועשית עולותיהן" – משום הכי לא יומתו ולדי שלמים ותמורת עולה, הא יא לא כתב קרא – אזלי למיתה. אמאי הא גבי ולדות חטאת הוא גימרי מיתה – בלבד, במסכת תמורה (כא.ב), ולא גבי שאר ולדות קדשים ותמורתיהם. אי לאו קרא – "ועשית עולותיהן" – הוה אמניא: ולדי חטאת מתים בכל מקום שהן.

אבל

והלא דמי חטאת מעורבין בהן? – אמר רבי יוחנן: הלכה היא בניור. ריש לקיש אמר: "לכל נדריהם ולכל נדבותם", התורה אמרה: מותר נדר יהא לנדרבה. בשלמא לרבי יוחנן, דאמר: הלכה היא בניור – אפסו להכי, סתומין – אין, מפורשין – לא. אפא לריש לקיש, "לכל נדריהם ולכל נדבותם" – מאי איירא סתומין? אפילו מפורשין! – אמר רבא: מפורשין לא מצית אמרת, כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל: "רק קדשיך אשר יהיו לך וגדריהך" – בולחי קדשים ובתמורתם הכתוב מדבר; מה תקנתן – "תשא ובאת אל המקום אשר יבחר ה'". יכול יעלים לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותרו – תלמוד לומר "ועשית עולותיהן הבשר והדם", לומר לך: כדרך שאתה נוהג בעולה – נוהג בתמורתה, כדרך שאתה נוהג בשלמים – נוהג בולדיהם. יכול אף ולד חטאת ותמורת אשם בן – תלמוד לומר "רק", דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך: הרי הוא אומר "אשם הוא" – בהוייתו יהא. קתני: יכול יעלים לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון בשביל שימותרו – תלמוד לומר "ועשית עולותיהן". אמאי? הא ולד חטאת הוא דגמירין פה מיתה! – אי לאו קרא הוה אמניא: ולד חטאת בכל מקום, וולדי

אוצה אעשה מכולן חטאת, או מכולן שלמים, ד"לנזירות" – משמע שפיר למקצת נזירות. אבל היכא דמת והיו לו מעות סתומין דיפלו לנדרבה, דארייז בהפריש מעות ואמר "מעות הללו לקרבנות נזירות" – לא יוכל להביא בכולן קרבן אחד, דהא "קרבנות" קאמר. הילכך, יש במעות הללו דמי חטאת. לכך פריך: איך יהא בכולן נדרבה? והלא דמי חטאת מעורבין

בהן. ובוה מתיישב לשון מתניתין דמעילה (דף יא.א); דמפריש [מעות] לנזירות – אין מועלין בהן, מפני שראויין לבא בכולן שלמים, ונמירי מתני'. ובתר הכי תני: מת והיו לו מעות סתומין. והא בסתומין איירינן, והכי איבעי ליה לממרה מת יפלו לנדרבה? אלא הכא וקא מיירי דאמר דוקא "לנזירות", דאו יכול להביא בכולן אחד מקרבנותיו, דמשמע אבל קרבנותיו קאמר. ולכן קתני בסיפא: מת והיו לו מעות סתומין, ואפילו נמי אמר "אלו לקרבנות נזירות" – כולן יפלו לנדרבה. וכן מוכח מההוא (דלרבא) (דלקמן) (כז.ב), "אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירות" ומת – דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאר יביא בחציו עולה ובחציו שלמים. ומשמע משום דאמר "השאר לשאר נזירות", דחשבין ליה כאומר "לקרבנות נזירות", אבל אמר "השאר לנזירות", ולא "לשאר" – מכולן יעשה מהם עולה, או שלמים מכולן, כך פירש רבינו יצחק: הגדה.

הלכה היא בניור – הלכה למשה מסיני הוא (דסתומין) יפלו לנדרבה, אף על פי שדמי

חטאת מעורבין בהן, ואורבה, לקמן מוכחא כשדמי חטאת דוקא מעורב בהן (ואו) (נדר) נתקבלה הלכה שיפלו לנדרבה. אבל אם דמי עולה ושלמים לבד מעורבין יחד – לא נאמר בהן שיפלו לנדרבה, אלא יביא חציון עולה וחציון שלמים. רבי שמעון בן לקיש אומר לכל נדריהם ולכל נדבותם התורה אמרה מותר נדר יהיה לנדרבה – וכל קרבנות נזיר – בנדר הם באין, על ידי שנדר בנדרו, ואפילו החטאת, וסברא הוא לאוקומי במותר כי האי, דבשאר מותר לא משכחת לה, דאם הפריש [מעות] לעולה ונתותרו, שהוליו הבהמות – יכול להקריב מהם עולה, וכן שלמים כמו שהפריש מתחילה. וסברא להעמידם במותר סתום כי האי, חטאת עולה ושלמים מעורבין יחד.

בשלמא לרבי יוחנן דאמר הלכה היא בניור אמטו להכי סתומין אין מפורשין לא – שכן נשנית הלכה למשה מסיני. אלא לרבי שמעון בן לקיש אפילו מפורשין, דנימא: מקרא מלא דבר הכתוב, ואמאי תני במתניתין מפורשין לא?

דכבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דולד חטאת מתה, ולא לנדרבה. והכי נמי נימא במותר שלה דלאיבוד אויל, ולא לנדרבה. דהכל נקרא מותר חטאת, בין ולד חטאת בין תמורת חטאת, כי הכא דמפריש מפורשין וחיפה לה בעלה, או ההיא דתנן במסכת מעילה (יא.א) היכא דהפריש מעות לנזירותו ומת, והיו לו מעות מפורשין, כל אלה שאינן חטאת עצמן – שם מותרות עליהם. והוא הדין דמצי לממרה דהלכה גמירי לה חטאת מתה, אלא ניהא ליה לאתויי תנא דבי רבי ישמעאל, (דנתנא) חטאת – מתה, עולה ושלמים – יקריבו שלמים כל אחד כדיניה. כמו במשנתנו, דקאמר: עולה תיקרב עולה. רק קדשיך אשר יהיו לך – בתמורה בריש פרק "אלו קדשים" דריש: "רק קדשיך" – אלו התמורות, "אשר יהיו לך" – אלו הולדות. דלעולה ושלמים גופייהו לא איצטריך, שהרי כבר מפרש בויקרא "זאת תורת עולה ותורת שלמים". ומאי תקנתן תשא ובאת בירושלים יכול יעלים לבית הבחירה וימנע מהם מים ומזון כדי שימותר – כלומר, יבניסם כדרך שעושין בולד חטאת ובתמורת חטאת, דאולו למיתה. תלמוד לומר ועשית עולותיהן הבשר והדם – סיפא דהאי קרא "ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל" – והיינו שלמים, וסמך ליה האי קרא "רק קדשיך", לומר לך: כדרך שאתה נוהג בעולה, כלומר שקריבין למזבח – נוהג בתמורתך, ודברך שאתה נוהג בשלמים, דסיפיה דקרא איירי בשלמים, דכתיב "הבשר תאכל" – נוהג בולדה. ונקט תמורה לגבי עולה, דזכר לא שייך ביה ולד, וגבי שלמים דנקבה נקט ולד. יכול אף ולד חטאת ותמורת אשם וכו' – גבי חטאת נקט ולד, שהיא באה נקבה, וגבי אשם תמורה, שהוא בא זכר. והכי קאמר: יכול אף בולד חטאת תנהוג בו דין חטאת, ובתמורת אשם דין אשם, כלומר שיקרב לשם חטאת ולשם אשם – תלמוד לומר "רק" – למעוטי ולד חטאת ותמורת אשם, דאבין ורקין מיעוטי. רבי עקיבא אומר ואינו צריך. דאינו מביא לאשם אלא אשם עצמו. קתני: יכול יעלים – כמו: אמר מר. ואמאי? הא גבי ולד חטאת הוא דגמירי מיתה – דהילכתא גמירי לה דחמש חטאות מתה, ואילו הן: [ולד] חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, ושתכפרו בעליה באחור, ושעברה שנתה. והואיל ולא איירי בשלמים ועולה – מדיכא תיתי שימותר: אי לאו קרא הוה אמניא ולד חטאת בכל מקום – שריבה בגבולין, שימותרו. אבל מעולה ומשלמים – יביאם לבית הבחירה. ושייך לעמוד ב' קתני' (לעמוד ב' קתני' – הוה אמניא תנהוג בתמורת אשם [כדין תמורת עולה. ופריך: הא נמי הילכתא] דכל שבחטאת מתה באשם ורעה. לפירוש רבינו תם, דפירש כל שבחטאת מתה באשם עולה, פריך הכי: דמשמע ודאי לאו קרא הוה אמניא דדין תמורת אשם] כדין שנוהג בתמורת עולה דין עולה. וליחא, דהלכה דתמורת אשם לא קריבה אשם, אלא עולה ומשני: דהוא לחטאת נמי צריך קרא, לומר [ושאם קרב] חטאת ואשם – קאי עלה בעשה. והכי משמע קרא: תמורת עולה ולד [ושלמים] יקרב כל אחד במינו, האי לשם עולה והאי לשם שלמים, כדכתיב "תשא ובאת ועשית עולותיהן הבשר", [והא] ולד חטאת ותמורת אשם – לא תשא ותקריב לשם חטאת ותמורת אשם לשם עולה. אלא ולד חטאת מתה מהילכתא, ותמורת אשם מהילכתא קריב לשם עולה, לפירוש רבינו תם דבסמוך, לאו הבא מכלל עשה עשה. דאי מהילכתא – הוה אמניא הילכתא שלא יקריב חטאת ואשם, דאי מקריב ליה – לא מייחבי, קא משמע לן קרא. ואי

ואי מקרא הוה אמינא לא יקריבה חטאת ואשם, אבל יקריבה עולה ושלמים אם ירצה, קא משמע דן הילכתא: חטאת מתה, ותמורת אשם קריבה עולה דוקא. **רבי** עקיבא אומר אין צריך הרי הוא אומר אשם הוא הוא קרב ואין תמורתו קריבה הא למה לי קרא – ואם תאמר: לישני ליה דאיצטרך קרא למיקם עליה בעשה, כדשני לעיל לרבי ישמעאל! ויש לומר:

ד"הוא" לא משמע עשה וכל כן כמו "רק" דהוי מיעוטא, ואם תאמר: ומאי קאמר רבי עקיבא לרבי ישמעאל אינו צריך: הא איצטרך שפיר קרא דרבי ישמעאל לעשה, דלא משמע מ"הוא" וצריך לומר: דרבי עקיבא מיטעא קטעי במילתיה דרבי ישמעאל, דסלקא דעתיה דלית ליה לרבי ישמעאל הילכתא דחמש חטאות, ולא מייתי רבי ישמעאל קרא ד"רק" ללמוד אעשה, אלא אמיעוטא, שאינו קרב. ומשום הכי ואמר: אינו צריך הרי הוא ואומר וכו', דמשמע שפיר מיעוטא דאינו קרב. ואם תאמר: ואכתי, מאי קאמר ליה רבי עקיבא אינו צריך? והא רבי עקיבא גופיה לא דריש "הוא" להאי דרשא, אלא לכדרב הונא אמר רב סבירא ליה – אם כן גם לרבי ישמעאל איצטרך ליה לכדרב הונא, ומאי קאמר ליה רבי עקיבא דאית רבי עקיבא "רק"? אלא צריך וצריך, כיון ד"הוא" תאנו לדרשא אחרינא. כדרב הונא: ויש לומר: דלמאי דפרישית אתי שפיר, דרבי עקיבא טעה בדבריו רבי ישמעאל, וסבר דלית ליה הילכתא דחמש חטאות, ולא אהיית קרא ד"רק" אלא למעוטי מהקרבא, ולחכי קאמר: ולדידך דלית לך ההלכה, ומצרכת "רק" לומר דלא קרב – אינו צריך "רק", דשפיר מצי למידרש מ"הוא"

באשם גופיה. בשלמא לדידי דאית לי הילכתא בחמש חטאות מתות, ובאשם לא צריכא לי קרא ד"הוא" למעוטי אשם מהקרבא, דנפקא ליה מהילכתא דלא קרב אשם, ודרשינן "הוא" לכדרב הונא, ובי אתא קרא ד"רק" – לעשה. אלא לדידך דלית לך הילכתא, אלא דרשא מקרא ד"רק" לאיסור הקריבה – אינו צריך ל"רק", דטוב שתדרוש משפט תמורת אשם מ"הוא" הכתוב באשם גופיה, יותר משתדרוש לכדרב הונא. **ו**בי אתא קרא לאשם שניתק לרעיה דקיימא לן: חטאת שמונו בעליה, נתכפרו בעליה, עברה שנתה – תמות, וכל שבחטאת מתה – באשם רועה. ודיינו ניתק לרעיה – שנמסר לרועה. כגון אשם ושבאבדו ונתכפרו בעליו באחר, ואחרי כן נמצא – רועה, דאיצטרך שירעה עד שיסתאב, ויביא בדמיו עולה. וקאמר רב הונא דאם אחר שנתקו ונתנו למרעה הבבמות, לקחו ושחטו וסתמו – כשר, והוי עולה. כיון שלכסוף דמיו היו נפולין לעולה. **נ**יתק אין לא ניתק לא דאמר קרא הוא בהייתו יחא – והייתו אשם, ופסול. פירוש: מ"הוא" משמע, מדלא קאי לחכי, אתא "הוא" לשמוענין דבעי ניתק. וקשה להאי גירסא: דלמה לי קרא ד"הוא"? הא דהילכתא דאם דכל שבחטאת מתה, ודיינו נתכפרו בעליה, עברה שנתה – באשם רועה, דאבעי ניתקו ותו, דבפרק קמא דשבועות (יבא), קאמר: אי הכי בי לא ניתק נמי ומשני: גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. אלמא דניתוק לא הוי אלא מדרבנן בעלמא, והכא מפיק ליה מקרא ד"הוא" ואהתם נמי קשה: והא הלכה היא דבעי ניתוק ופירש רבינו תם, ודהילכתא נישנית: וכל שבחטאת מתה: – באשם עולה, בלא שום ניתוק, והא דקאמר התלמוד: באשם רועה – משום דגורו רבנן דבעי ורעייה, משום גזירה דלאחר כפרה אטו לפני כפרה. והכא אומר רבינו תם דלא גרסינן ניתק "אין לא ניתק לא", דהוא לא מקרא הוא דבעי ניתוק, אלא רבנן גורו דבעי ניתוק לרעיה, כדמוכח בפרק קמא דשבועות (שם), דקאמר: גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה. ובפסחים פרק "אלו דברים" (עגב), איכא למאן דאמר דרב הונא בעי עקירה.

והני במילתיה דרב הונא: שחטו לשם עולה כשר. וגרסינן: מאי טעמא, ולדידיה הכי פירוש: מאי טעמא בעי עקירה, שצריך שישחטנו לשם עולה בפירוש: והלא סוף סוף עומד דמיו לעולה כשיסתאב אמר קרא "הוא" – בהייתו יחא. והיית אשם עד שיעקרו בפירוש לשם עולה. הא מהלכתא הוא הדין בלא עקירה נמי כשר לעולה ואיכא למאן דאמר ההם בפסחים דרב הונא לא בעי עקירה, ותנא במילתיה דרב הונא: שחטו סתם – כשר לעולה, ולדידיה נמי גרסינן: מאי טעמא, והכי פירושא: מאי טעמא לא בעי עקירה, והואיל והיה שם אשם עליו? דאי משום הילכתא דנישנית ודקרב עולה – אימא דווקא על ידי עקירתו ומשני: (הוא) דאמר קרא "הוא" – בהייתו יחא ושיחא לאחר כפרה עומד לעולה (והיה) אף לפני עקירה. כמו שעתיד להיות כשיסתאב – היינו עולה – ויהיה בלא שום עקירה. בין למר בין למר ניתוק לרעיה לא בעי אלא מדרבנן בעלמא, כדפרישין, **א**מר מר הלכתא היא בניו – פירוש: וסתומים יפלו לגרבה. ותו ליכא? והתניא: ושאר חיבין קינן שבתורה, כגון מצורע שמביא לטהרתו חטאת העוף ועולת העוף, אם על הוא והפריש מעלת לקינו בעודו דל, והעשיר, ורצחו בכולן להביא חטאת בחמה – יביא, והעולה יביא מביתו וה': וצריך לומר שבשעה שהפריש המעות תחילה אמר "הרי אלו לצרעת", והיה בידו להביא בכולן פרידה אחת של חטאת או של עולה, ולכן כשהעשיר יביא בהן בכולן נמי אותו חטאת בהמה או עולת בהמה, כדפרישין לעיל. אבל אמר "לקרבנות צרעת" בשעת הפרשה מיד חל מקצת דמיו לחטאת ומקצת לעולה, ולכשישישיר לא יוכל להביא מכולן חטאת בהמה או עולת בהמה. דלא אמרינן מפני שראוי להביא בכולן שלמים אלא היכא דאמר "לנוירות", אבל אמר "אלו לקרבנות נזירות" – אין בידו להביא בכולן שלמים. ובפרק "טרף בקלפ" (יומא מא.א), מוסיף ומביא חובותו מדמי חטאתו ואין מוסיף עולתו, משמע דאין יכול להביא מכולן חטאת – מיירי דאמר "לקרבנות" צרעת, אי נמי: שהפריש מקצת לחטאת ומקצת לעולה. עד כאן הגדתי.

אבל וולדי קדשים – יעלו לבית הבחירה וימותו, כדכתיב "חשא ובאת". קא משמע לן – "ועשית עולותיך" – דשרו לזו לעולה ושלמים. **א**לא **אי** מהלכתא – ולא קא משמע לן מקרא. הוה אמינא: הילכתא דלמיתה אולה ולד חטאת ואשם רועה, אבל אי אקריביה – לא לאידיבי עולה. קא משמע לן קרא – דכתיב "רק", ואין "רק" אלא למעט, והני הוא דמפרש בהו קרא "ועשית עולותיך" – מקריב

אתה ולדותיך ותמורתיהם, אבל ולד חטאת ותמורת אשם – אי מקריב לזו קאי עליהו בעשה, דלאו הבא מכלל עשה – עשה. **א**שם שניתק לרעיה – כגון תמורת אשם, או שעברה שנתו, או שנתכפרו בעליו, או שמונו. וניתק לרעיה – שיצא וירעה עד שיסתאב, וימכר ויפלו דמיו לגרבה, שהקדיש ושחטו לשם עולה. **כ**שר – הואיל וסופו לכשפול בו מום הוא נמכר ומביאין בדמיו עולת גרבה, וקא משמע לן: טעמא – דניתק, הא לא ניתק, אף שלא שחטו לשם עולה, אלא ששחטו סתם – אינו כשר. **ד**אמר קרא הוא בהייתו יחא – דכל זמן שלא ניתק תורת אשם מעליו – פסול. ענין אחר: אשם שניתק – כגון ששחטו ואבדו והפריש אחר תחתיו, ואחר כך נמצא, ובא גבס ואמר: יתק זה לרעיה, ועבר ושחטו לשם עולה – כשר לזרוק דמו לשם עולה ולעשותו כליל כעולה אפילו בכתחילה, משום דזה זכר וקדשי קדשים וזה זכר וקדשי קדשים, דבאשם ועולה ליכא נקבה. אבל שאר קדשי קדשים ששחטן לשם עולה – אסור לזרוק דמן לשם עולה, ואינן כליל כעולה. דבשרין הו כי שחטן לשם עולה אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, אבל אין יחאין מתורתן הראשונה, אלא בחוקתן קיימו. טעמא דניתק הא לא ניתק – לא שרי לזרוק דמו ולעשותו כליל כעולה, דאמר קרא "הוא" – בהייתו יחא. אבל גבי שאר זבחים, דלעולם אסור לעשותן עולה, שאף על פי ששחטן לשם עולה – אסור לשנות ולזרוק דמן לשם עולה, כדאמר במסכת זבחים (בא), כל הני לישני וליוליון – הילכך לא איצטרך למיכתב "הוא" בהייתו יחא, ענין אחר: ניתק ושחטו לשם עולה כשר לזרוק דמו לשם עולה, אבל לא ניתק – פסול, משום דלשם אשם לא מצי זריק ליה, שדרי נתכפרו בעליו, ולשם עולה לא – דאמר קרא "הוא" – בהייתו יחא. דכשם שקודם שנתכפר, אם שחטו לשם עולה – אינו אלא לשם אשם, הכי נמי כי נתכפר, הואיל ולא ניתק – אבתי הוי בחוקת אשם ואינו זורק לשם עולה. ולשם אשם נמי לא, דהא נתכפרו, אלא הדין ישפך והבשר ישוף, אבל שאר קדשים, כגון פסח שזוקק לרעיה, אפילו לא ניתק מפסח לשם שלמים – כשר לזרוק דמו לשם שלמים ולהקטירו לשם שלמים. ואי קשיא: לרבי עקיבא נמי איכא למימר "אי מהלכתא הוה אמינא" כו', דנימא נמי אשם הוא קרב ואין תמורתו קריבה, ולא הבא מכלל עשה עשהו לרבי עקיבא ליכא למימר הכי, דבשלמא לתנא קמא דקא יליף מ"ועשית עולותיך" דהא כתיב עשה בקרא "ועשית" – לחכי איכא למשמע דקאי עליה בעשה, אבל לרבי עקיבא ליכא למימר הכי, דהא לא כתיב עשה בקרא, ולא כתיב "הוא קרב" בקרא אלא "הוא" לחודא. **א**מר מר הלכה היא בניו – דאף על פי שדמי חטאת מעורבים בהן – יפלו לגרבה. ותו **ל**יכא – אלא בניו? והאיכא הו דתניא. ו**ש**אר **ח**יבין קינן שבתורה – שחן בעולה ויורד.

שהפרישו

והני במילתיה דרב הונא: שחטו לשם עולה כשר. וגרסינן: מאי טעמא, ולדידיה הכי פירוש: מאי טעמא בעי עקירה, שצריך שישחטנו לשם עולה בפירוש: והלא סוף סוף עומד דמיו לעולה כשיסתאב אמר קרא "הוא" – בהייתו יחא. והיית אשם עד שיעקרו בפירוש לשם עולה. הא מהלכתא הוא הדין בלא עקירה נמי כשר לעולה ואיכא למאן דאמר ההם בפסחים דרב הונא לא בעי עקירה, ותנא במילתיה דרב הונא: שחטו סתם – כשר לעולה, ולדידיה נמי גרסינן: מאי טעמא, והכי פירושא: מאי טעמא לא בעי עקירה, והואיל והיה שם אשם עליו? דאי משום הילכתא דנישנית ודקרב עולה – אימא דווקא על ידי עקירתו ומשני: (הוא) דאמר קרא "הוא" – בהייתו יחא ושיחא לאחר כפרה עומד לעולה (והיה) אף לפני עקירה. כמו שעתיד להיות כשיסתאב – היינו עולה – ויהיה בלא שום עקירה. בין למר בין למר ניתוק לרעיה לא בעי אלא מדרבנן בעלמא, כדפרישין, **א**מר מר הלכתא היא בניו – פירוש: וסתומים יפלו לגרבה. ותו ליכא? והתניא: ושאר חיבין קינן שבתורה, כגון מצורע שמביא לטהרתו חטאת העוף ועולת העוף, אם על הוא והפריש מעלת לקינו בעודו דל, והעשיר, ורצחו בכולן להביא חטאת בחמה – יביא, והעולה יביא מביתו וה': וצריך לומר שבשעה שהפריש המעות תחילה אמר "הרי אלו לצרעת", והיה בידו להביא בכולן פרידה אחת של חטאת או של עולה, ולכן כשהעשיר יביא בהן בכולן נמי אותו חטאת בהמה או עולת בהמה, כדפרישין לעיל. אבל אמר "לקרבנות צרעת" בשעת הפרשה מיד חל מקצת דמיו לחטאת ומקצת לעולה, ולכשישישיר לא יוכל להביא מכולן חטאת בהמה או עולת בהמה. דלא אמרינן מפני שראוי להביא בכולן שלמים אלא היכא דאמר "לנוירות", אבל אמר "אלו לקרבנות נזירות" – אין בידו להביא בכולן שלמים. ובפרק "טרף בקלפ" (יומא מא.א), מוסיף ומביא חובותו מדמי חטאתו ואין מוסיף עולתו, משמע דאין יכול להביא מכולן חטאת – מיירי דאמר "לקרבנות" צרעת, אי נמי: שהפריש מקצת לחטאת ומקצת לעולה. עד כאן הגדתי.

מת

נזיר דף כה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קצט

37 שהחטאת תמות והאשם ירעה:
38 עוד שנינו בברייתא (לעיל ע"א): רבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל
39 שלמד מהמיעוט 'רק' שולד ותמורת חטאת ואשם אינם קרבים,
40 ואומר שאינו צריך ללמוד זאת מהמילה 'רק', שהרי הוא אומר –
41 כתוב בפסוק לגבי אשם 'אָשָׁם הוּא', ומזהמילה 'הוא' לומדים
42 שבהווייתו יהא – שיקריבו לאשם רק אותו עצמו ולא את תמורתו.
43 מקשה הגמרא על דברי רבי עקיבא: למה לי קרא – מדוע צריך
44 רבי עקיבא ללמוד שמותר אשם אינו קרב מהפסוק 'אשם הוא',
45 הלא גמרא גמירין לה – למדנו הלכה למשה מסיני שכל שבהחטאת
46 מִתָּה בְּאִשָּׁם רוּעָה, כמבואר לעיל. מתרצת הגמרא: הָכִי נָמִי – אכן
47 את עצם הדין שאין מקריבים תמורת אשם אנו יודעים מהלכה
48 למשה מסיני, וְכִי אָתָּה קָרָא – והפסוק שהביא רבי עקיבא 'אשם
49 הוא' בא ללמד לדרך – את דינו של רב, דאמר רב הונא אָמַר רב,
50 אָשָׁם שְׁנִיתָק לְרֻעָיָה – אשם שדינו לרעות עד שיפול בו מום, כגון
51 אשם שאבד והתכפרו בעליו בקרבן אחר ואחר כך נמצא, ונמסר
52 לרועה כדי לרעותו עד שיפול בו מום ויביאו בדמיו עולה, וְקוּדָם
53 שנפל בו מום שֶׁחָטָו לָשֵׁם קרבן עולה, בְּשֵׁר, כיון שדמיו היו אמורים
54 ליפול לעולה אחרי שיפול בו מום.
55 ומדייקת הגמרא: מַעֲבָא דְנִיתָק – הטעם שאם שחטו לעולה כשר
56 הוא מפני שנמסר לרועה, הָא לֹא נִיתָק – אבל אם עדיין לא נמסר
57 לרועה ושחטו לשם עולה, לֹא נאמר הדין של רב שכשר לעולה.
58 ודין זה שאם הקריבו את האשם לעולה קודם שנמסר לרועה
59 פסול, למד רבי עקיבא מְדַאֲמַר קָרָא – מלשון הפסוק 'אשם הוא',
60 שמשמע בְּהוּוִיתוּ יָהּ – שקרבן אשם ישאר קרבן אשם ולא יקרב
61 לעולה, עד שינתק לרעייה.
62 הגמרא חוזרת לדרון בהלכה למשה מסיני (לעיל ע"א) שמעות
63 סתומים יפלו לנדבה: אָמַר מֵר – שיטת רבי יוחנן, שמעות סתומים
64 הולכים לנדבה אף על פי שדמי חטאת מעורבים בהם, הֲלָכָה הִיא
65 בְּנִזְרוֹת – היא הלכה למשה מסיני שנאמרה לענין מעות נזירות,
66 ובשאר מקומות הדין אינו כן. מקשה הגמרא: וְתוּ לִיכָא – וכי אין
67 מקרים נוספים שהמעות נופלים לנדבה אף על פי שדמי חטאת
68 מעורבים בהם, וְהִתְנַיָא – הלא שנינו בברייתא, וְשֹׁאֵר הֵיכִי קִינִין
69 (–ציפורין) שְׁבִתוֹרָה – כל החייבים בקרבן 'עולה ויורד' שנאמרו
70 בתורה, שאם הם עשירים צריכים להביא בהמות לחטאת ולעולה,
71 ואם הם עניים יכולים להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד
72 לעולה ואחד לחטאת, כגון מצורע או יולדת

1 וְלִדְי קְדָשִׁים בְּבֵית הַתְּחִינָה – אבל ולדות ותמורות של שלמים
2 ועולה שלא נאמרה בהם הלכה למשה מסיני, צריך להמית דווקא
3 בבית המקדש וכמו שכתוב 'תשא ובאת אל המקום', קָא מְשַׁמְעֵ לָן
4 דְלֹא – הפסוק 'ועשית עולותיך' מלמד שצריכים להקריב ולדות
5 ותמורות של שלמים ועולה, והם אינם הולכים למיתה.
6 הגמרא ממשיכה לדרון בדברי הברייתא: קְתַנִּי – שנינו בברייתא
7 (לעיל ע"א), אחרי שלמדנו מן הפסוק שצריכים להקריב ולדות
8 ותמורות של שלמים ועולה, וְכֹל אֵף וְלֹד חֲטָאת וְתַמּוּרֹת אָשָׁם בֶּן,
9 תְּלִמּוּד לֹמַר 'רַק קְדָשִׁיךְ אֲשֶׁר יִהְיֶה לָךְ וּנְדָרֶיךָ', והתורה ממעטת
10 שרק בעולה ושלמים הדין כן, אבל ולדות ותמורות של חטאת
11 הולכים למיתה ושל אשם לרעייה. ומקשה הגמרא: לָמָּה לִי קָרָא
12 – מדוע צריכה הברייתא ללמוד דין זה מהפסוק, הלא הִלְבַּתָּה
13 גְּמִירָה לָהּ – כבר למדנו הלכה למשה מסיני שְׁלֹד חֲטָאת לְמִיתָה
14 אֲוִיל – הולך למיתה. מתרצת הגמרא: הָכִי נָמִי – אכן הדין שולד
15 חטאת הולך למיתה נלמד מהלכה למשה מסיני, וְיָקָרָא לְאָשָׁם הוּא
16 דְאָתָּה – והפסוק 'רק' בא ללמד לגבי תמורת אשם, שעל זה אין
17 הלכה למשה מסיני שאינה קריבה לאשם.
18 מקשה הגמרא, אָשָׁם נָמִי הִלְבַּתָּה גְּמִירָה לָהּ – הלא גם לגבי אשם
19 יש הלכה למשה מסיני, שְׁכָל אֲשִׁילוּ בְּחֲטָאת מִתָּה בְּאִשָּׁם רוּעָה –
20 כל מקרה שבחטאת הדין שהבהמה תמות, הדין באשם הוא
21 שהבהמה תרעה עד שיפול בה מום, וימכרו אותה ויביאו בדמים
22 עולת נדבה. ואם כן גם באשם כבר נאמר הדין שלא מקריבים את
23 התמורה לאשם, ומדוע צריך ללמוד זאת מתיבת 'רק'.
24 מתרצת הגמרא: אֵלֹא אִי מְהִלְבַּתָּה – לולא המיעוט מהפסוק, אם
25 היינו לומדים את הדין שולד ותמורת חטאת ואשם אינם קרבים
26 רק מהלכה למשה מסיני, הָוָה אֲמִינָא הִלְבַּתָּה, וְאִי אֲקָרִיבֶיהָ לֹא
27 לִיחִיב עָלֶיהָ וְלֹא כְלוּם – יכול הייתי לומר שאמנם יש הלכה
28 דלכתחילה לא יתקרב בהמה, אבל בדיעבד אם עבר והקריב את
29 הבהמה לחטאת או לאשם לא יתחייב על קרבן זה כלום, קָא
30 מְשַׁמְעֵ לָן קָרָא – בא הפסוק ללמדנו דְאִי מְקָרִיב לִיהָ קִאִים עָלֶיהָ
31 בְּעֵשֶׂה – שאם הקריב אותם, עבר באיסור עשה, שנאמר 'רק
32 קדשיך', ומלמד שרק ולד ותמורת עולה ושלמים צריך להקריב
33 ולא ולד ותמורת חטאת ואשם. ואם היינו לומדים רק מהפסוק,
34 ולא היתה הלכה למשה מסיני, היינו אומרים שאסור להקריב ולד
35 ותמורת חטאת ואשם רק לחטאת ואשם, אבל מותר להקריבם
36 לעולה או לשלמים, ובאה ההלכה למשה מסיני ללמדנו

אגרות קודש

ב"ה, ז' תשרי, תשי"ט

בורקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק
מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ ז"יע,

בו כותב אודות סברתו, ללמוד מלאכת סת"ם, ונכון הדבר במאד ומכמה טעמים.

ובודאי למותר לעוררו אשר סופר סת"ם צריך להרבות ביר"ש שלו, אלא שאין הקב"ה בא
בטרוניא עם בריותיו, ונותן מראש היכולת והכחות על זה, ואין הדבר תלוי אלא בהאדם, ואדבר
מוסיפין בסיוע שלו, וכמז"ל הבא לטהר מסייעין לו, ועיין לקו"ת דברים פט, ד.

בברכת חתימה וגמח"ט.

שנינו במשנה (לעיל כד) לגבי אשה שנדרה בנזיר, והפר לה בעלה
 אחרי שהפרישה מעות עבור קרבנות הנזירות, שאם היו המעות
 סתומים ילכו לנדרה, ואם היו המעות מפורשים, דמי חטאת ילכו
 לים המלח, דמי עולה יביאו מהם עולת נדרה, ודמי שלמים יביאו
 מהם שלמי נדרה.
 מפרשת הגמרא מה הם 'מעות מפורשים': **אָמַר רַב אֲשִׁי, הָא**
דְּאִמְרַתְּ – הַדִּין הַזֶּה שְׁאִמְרֵנוּ לַעֲלִי שְׂרָק מַעוֹת סְתוּמִים הוֹלְכִים
לְנִדְבָה אֲבָל מַעוֹת מְפֹרָשִׁין לֹא הוֹלְכִים לְנִדְבָה, לֹא תִּימָא – אֵל
תֹּאמַר שְׁמַעוֹת מְפֹרָשִׁים הַכוּנָה דוּקָא לְמַקְרָה דְּאָמַר הַנְּזִיר 'אֵלּוּ
לְחֻמָּתַי, וְאֵלּוּ לְעוֹלָתִי, וְאֵלּוּ לְשִׁלְמִי', כְּלוּמַר שֶׁהִפְרִישׁ שְׁלוֹשׁ
צְבוּרֵי מַעוֹת, וְאָמַר עַל כָּל אַחַת מֵהֶן, זֶה הִיא לְחֻמָּתִי, זֶה לְעוֹלָה,
זֶה לְשִׁלְמִים, אֵלּא אִפְּשִׁי אָמַר עַל קְבוּצָה אַחַת שֶׁל מַעוֹת 'אֵלּוּ
לְחֻמָּתַי וְלְעוֹלָתִי וְלְשִׁלְמִי' – מִמַּעוֹת אֵלּוּ אֲבִיא קֶרֶבֶן חֲטָאֵת וְעוֹלָה
וְשִׁלְמִים, גַּם אִם 'מְפֹרָשִׁין' הֵן, וְהַחֲלוּק בֵּין אֵם הִיוּ הַמַּעוֹת מְבוֹרְרִים
אִיזָה מֵהֶם לְחֻמָּתִי אִיזָה לְעוֹלָה וְשִׁלְמִים אִם שְׁלֹא, שְׁאֵם הִיוּ
מְבוֹרְרִים הַדִּין הוּא כְּמוּ בַּמִּשְׁנָה שְׁרִמִּי הַחֲטָאֵת יִלְכוּ לִים הַמֶּלֶח
וּמִדְּמִי הָעוֹלָה וְהַשְׁלֵמִים מִבִּיאִים קֶרֶבֶנוֹת נִדְבָה, אֲבָל בְּאוֹפֵן
שֶׁהִיא רַק קְבוּצָה אַחַת שֶׁל מַעוֹת, הַמַּעוֹת נִקְרָאִים 'מְפֹרָשִׁים
בְּתַעֲרֻבָת' וְהוֹלְכִים כּוֹלֵם לִים הַמֶּלֶח, וְרַק בַּמַּעוֹת סְתוּמִים לְגַמְרִי
דִּהִינוּ כְּשֹׁאמַר 'מַעוֹת אֵלּוּ לְחֻבּוֹתַי', נִאֲמַרְהָ הַהִלְכָה שִׁפְלוּ
לְנִדְבָה.
 לשון נוסף בדברי רב אשי: **וְאִימָא דְּאָמַר רַב אֲשִׁי – וִישׁ**
שְׁאִמְרוּ מִשְׁמוֹ שֶׁל רַב אֲשִׁי, לֹא תִּימָא – אֵל תֹּאמַר שֶׁהַדִּין שֶׁל
'מְפֹרָשִׁין' הוּא דוּקָא עַד דְּאָמַר 'אֵלּוּ לְחֻמָּתַי וְלְעוֹלָתִי וְלְשִׁלְמִי' –
כְּשֹׁאמַר עַל קְבוּצָה אַחַת שֶׁל מַעוֹת 'מַעוֹת אֵלּוּ יִהְיוּ לְקֶרֶבֶנוֹת
חֲטָאֵת עוֹלָה וְשִׁלְמִים, אֵלּא אִפְּשִׁי אִם אָמַר עַל קְבוּצָה אַחַת שֶׁל
מַעוֹת 'אֵלּוּ לְחֻבּוֹתַי' – כְּלוּמַר מַעוֹת אֵלּוּ יִהְיוּ לְכָל הַחֻבּוֹה שְׁאֵנִי
חֵיב, הֲרֵי הֵן בְּמְפֹרָשִׁין, כִּיּוֹן שֶׁשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹן הִיא שִׁבְיָא מִמַּעוֹת
אֵלּוּ אֵת כָּל הַקֶּרֶבֶנוֹת, וְכָל הַמַּעוֹת הוֹלְכוֹת לִים הַמֶּלֶח, וְרַק אִם
אִמַּר 'מַעוֹת אֵלּוּ לְקֶרֶבֶנוֹת נִזְרִיתִי' נִחְשָׁבִים הַמַּעוֹת לְסְתוּמִים,
וְיִלְכוּ לְנִדְבָה.
 הגמרא דנה בדין מעות סתומים הנפולים לנדרה: **אָמַר רַבָּא, הָא**
דְּאִמְרַתְּ – הַדִּין שְׁאִמְרֵנוּ שְׁאֵם הִיוּ מַעוֹת סְתוּמִין שְׁלֹא פִּירֵשׁ עֲלֵיהֶם
עֲבוּר אִיזָה קֶרֶבֶן הֵם, יְפִלּוּ לְנִדְבָה, לֹא נִאֲמַר אִם נִפְּלָה דְּמִי חֲטָאֵת
מִכִּינִינָה – אִם דְּמִי חֲטָאֵת נִפְרְדּוּ מִשְׁאֵר הַמַּעוֹת, כְּגוֹן שֶׁלֶקַח חֶלֶק
מִהַמַּעוֹת וְאָמַר 'אֵלּוּ יִהְיוּ לְחֻמָּתִי', שְׁאֵם הַמַּעוֹת הַנּוֹתָרִים הֲרֵי הֵן
בְּמְפֹרָשִׁין עֲבוּר עוֹלָה וְשִׁלְמִים, וּמַעוֹת שְׁמַעוֹרְבִים מִדְּמִי עוֹלָה
וְשִׁלְמִים הוֹלְכִים חֲצִיִּים לְעוֹלָה וְחֲצִיִּים לְשִׁלְמִים, וְאֵין בָּהֶם אֵת
הַהִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי שִׁפְלוּ לְנִדְבָה, אֲלֹא רַק כְּשֶׁדְּמִי חֲטָאֵת
מַעוֹרְבִים בָּהֶם נִאֲמַרְהָ הַהִלְכָה.

שֶׁהִיוּ עֲנִיִּים וְהִפְרִישׁוּ מַעוֹת לְקִינִיָּהֶם – לְקִנִּיתֵי הַצִּיפּוֹרִים, וְאִמְרוּ
 'הֲרֵי אֵלּוּ לְצִרְעָתִי, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִעֲשִׂירוּ וְחִיבִים קֶרֶבֶן עֲשִׂיר, דִּהִינוּ
 בַּהֲמוֹת וְלֹא צִיפּוֹרִים, אִם רָצָה לְהִבְיָא בָּהֶן – בְּכָל הַמַּעוֹת חֲטָאֵת
 בְּהִקְיָה, יְבִיא, וְאִם רָצָה לְהִבְיָא בְּכָל הַמַּעוֹת עוֹלָת בְּהִקְיָה, יְבִיא.
 מִשּׁוֹם שְׁלֹא פִירֵשׁ שִׁבְיָא מִהַמַּעוֹת גַּם חֲטָאֵת גַּם עוֹלָה, וְיִכּוֹל
 לְקַנוֹת בָּהֶם אַחַד מֵהֶם. וְאִם מָת אָדָם זֶה, וְהָיוּ לוֹ מַעוֹת סְתוּמִין –
 שְׁלֹא פִירֵשׁ אִם הֵם לְחֻמָּתִי אוֹ לְעוֹלָה, יְפִלּוּ כָּל הַמַּעוֹת לְנִדְבָה –
 יִקְרִיבוּ מִכָּל הַמַּעוֹת עוֹלוֹת נִדְבָה שֶׁל צִיבּוּר, וְאִף עַל פִּי שְׁדִמִּי
 חֲטָאֵת מַעוֹרְבִים בָּהֶם. וּמִכָּאֵן קִשָּׁה, מִדּוּעַ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהִלְכָה
 לְמִשְׁה מְסִינִי הִיא רַק בְּנִזִּיר, הִלָּא הוּא הַדִּין בְּכָל חֵיבִי קִינִי.
 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: תִּנָּא נְזִיר וְחִיבִי קִינִי דְּדָמִי לִיה – כְּשֹׁאמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן 'הִלְכָה הִיא בְּנִזִּיר, הִתֵּת כּוּוֹנֶתוֹ לְנִזִּיר וְכֵן לְחִיבִי קִינִי, שֶׁהֵם
 דּוּמִים לְנִזִּיר, שְׁכֵסֶם שְׁנִזִּיר מִבִּיא יוֹתֵר מִקֶּרֶבֶן אַחַד עַל דְּבַר אַחַד
 כֵּךְ גַּם חֵיבִי קִינִי מִבִּיאִים שְׁנֵי קֶרֶבֶנוֹת (עוֹלָה וְחֻמָּתִי) עַל דְּבַר
 אַחַד.
 מִפְּרִשְׁתִּי הַגְּמָרָא דְּבִרִּי רַבִּי יוֹחָנָן: וְמָה שְׁאִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן 'הִלְכָה הִיא
 בְּנִזִּיר', שֶׁשְׁמַעְמַע שְׁדוּקָא בְּנִזִּיר יֵשׁ הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי, בֹּא לְאַפְּשִׁי
 מִתְּנָא דְּתִנָּא – לְהוֹצִיא מִקְרָה שְׁאֵין הַדִּין כֵּן, שֶׁשְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, מִי
 שֶׁהָיָה מְחֻיָּב חֲטָאֵת, דִּהִינוּ שְׁעֵבֶר בְּשׁוּגַ עֲבִירָה שְׁעוֹנָשָׁה בְּמוֹזִיד
 הוּא כִרְת, וְנִדְר וְאָמַר 'הֲרֵי עוֹלָה' – עוֹלָת נִדְבָה מִלְּבַד הַחֲטָאֵת
 שֶׁהוּא חֵיב, וְהִפְרִישׁ מַעוֹת עֲבוּר הַקֶּרֶבֶנוֹת, וְאָמַר 'הֲרֵי אֵלּוּ לְחֻבּוֹתַי'
 – שֶׁלֶשׁ זֶן מִשְׁמַעָה שִׁהִיָּה הַמַּעוֹת עֲבוּר כָּל מָה שְׁאֵנִי חֵיב, גַּם
 הַחֲטָאֵת וְגַם הָעוֹלָה, אִם רָצָה לְהִבְיָא בָּהֶן – לְקַנוֹת בַּמַּעוֹת אֵלּוּ אֵת
 הַחֲטָאֵת בְּהִקְיָה שֶׁהוּא חֵיב, לֹא יְבִיא – אִינוּ יִכּוֹל, כִּיּוֹן שֶׁהִפְרִישׁ אֵת
 הַמַּעוֹת עֲבוּר כָּל חֻבּוֹתָיו, וְצִרִּיךְ לְקַנוֹת בָּהֶם גַּם אֵת הָעוֹלָה. וְכֵן
 אִם רָצָה לְקַנוֹת בָּהֶם אֵת הָעוֹלָת בְּהִקְיָה שֶׁהוּא חֵיב, לֹא יְבִיא – אִינוּ
 יִכּוֹל, שֶׁהִרִי הִפְרִישׁ אֵת הַמַּעוֹת גַּם עֲבוּר הַחֲטָאֵת. וְגַם אִם יִרְצָה
 לְקַנוֹת בַּמַּעוֹת אֵת שְׁתֵּי הַבְּהִמּוֹת אִינוּ יִכּוֹל, כִּיּוֹן שְׁמַעוֹרְבִים בַּמַּעוֹת
 דְּמִי חֲטָאֵת וְדְמִי עוֹלָה, הוּא עוֹלָה לְקַנוֹת אֵת הַחֲטָאֵת בְּדִמִּי
 הָעוֹלָה אוֹ לְהִיפֵךְ, אֲלֹא עַלִּי לְקַחַת שְׁתֵּי הַבְּהִמּוֹת, וְלוּמַר 'כָּל דְּמִי
 הַחֲטָאֵת שִׁישׁ בַּמַּעוֹת אֵלּוּ יִחוּלוּ עַל בַּהֲמָה זֶה, וְכָל דְּמִי הָעוֹלָה שִׁישׁ
 בַּמַּעוֹת אֵלּוּ יִחוּלוּ עַל בַּהֲמָה זֶה, וְאִם מָת אוֹתוֹ אָדָם שְׁאִמַּר 'הֲרֵי
 אֵלּוּ לְחֻבּוֹתַי, וְהָיוּ לוֹ מַעוֹת סְתוּמִים' – שְׁלֹא פִירֵשׁ אִיזָה מַעוֹת יִהְיוּ
 עֲבוּר הַחֲטָאֵת וְאִיזָה מַעוֹת יִהְיוּ עֲבוּר הָעוֹלָה, יְלָכוּ – יִשְׁלִיכוּם לִים
 הַמֶּלֶח – שִׁיאֲבָדוּ וְיִתְאַכְלוּ שֵׁם וְלֹא יִהְיֶה מֵהֶם אָדָם, כִּיּוֹן
 שְׁמַעוֹרְבִים בָּהֶם דְּמִי חֲטָאֵת. וְאֵת הַמִּקְרָה הַזֶּה בֹּא רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעַט
 בְּמָה שְׁאִמַּר 'הִלְכָה הִיא בְּנִזִּיר', שֶׁבְּמִקְרָה זֶה אֵין אֵת הַהִלְכָה
 שִׁפְלוּ לְנִדְבָה, כִּיּוֹן שְׁכָאֵן הַחֲטָאֵת וְהָעוֹלָה בָּאִים עַל שְׁנֵי דְבָרִים
 שְׁנוּיִם, הַחֲטָאֵת עַל הָעֲבִירָה שְׁעֵבֶר וְהָעוֹלָה בְּגִלָּל שְׁנִדְר, וְהַהִלְכָה
 נִאֲמַרְהָ רַק כְּאִשֶּׁר הַחֲטָאֵת וְהָעוֹלָה הֵם לְצוּרֵךְ דְּבַר אַחַד, כְּגוֹן
 נִזְרִית אוֹ צִרְעָה.

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

נצטערתי להשמעה שהגיעה לכאן, אשר נתעורר ענין של העדר קבלת מרות ע"י כ' בבית

הספר...

והנה בהנ"ל אין נוגע ואין נכנסים כלל בהערכות או בהשוואות זה שעליו לקבל המשמעת והמנהל, כי אין בזה השוואה בין האישים, אלא בין המשרות, ומעין דוגמא להנ"ל, אף כי בדקות דדקות, סיפור הידוע ע"ד רבי יהושע ור"ג, ואדרבה בנדון דידן ההכרח גם עוד יותר, כיון שהעדר קבלת עול ומשמעת, פועל היפך הכוונה בהחלט על התלמידים-ות ש"י.

המשך בעמוד רג

נזיר. מי שאמר – פרק רביעי דף כו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

ותוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין יִפְלוּ לַנְדָבָה – אָף עַל פִּי שְׂדֵמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶן. **תַּנִּי** נִזִּיר וּכְל דְּמִי לִיה – יֵשׁ מִפְּרָשִׁים הַדְּלָכָה כִּךְ נִשְׁנִית נִזִּיר וּכְל דְּמִי לִיה. וְאֵם תֹּאמַר: בְּמֵאֵי דְמִי לִנְזִיר – שְׂמִיבְיָאן עַל דְּבַר אֶחָד שְׁנֵי קִרְבָּנוֹת, כְּמוֹ נִזִּיר עַל נִזְיוֹתוֹ, וְיִוֹלֵד וְנִמְצָרַע שְׂמִיבְיָאִים גַּם הֵם עַל דְּבַר אֶחָד שְׁנֵי קִרְבָּנוֹת.

וּלְאִפּוּקִי מִהָאֵי תֵּנָא – כְּלוּמַר, רַבִּי יוֹחָנָן דְּקִאֲמַר: הַלְכָה הִיא בְּנִיזָר, דְּמִשְׁמַע: בְּנִיזָר וְלֹא דְבַר אַחֵר – לְאִפּוּקִי מִהָאֵי תֵּנָא, דְּתַנִּינָא מִי שְׂמִיחִיבִי חֲטָאת, שְׂאֵכֵל חֵלֵב, וְאִמֹר "הָרִי עָלֵי עוֹלָה", דְּהִינִי נִרְבָּה – וְהָרִי הוּא מִחֻיבִי חֲטָאת. וְעוֹלָה (וְחֲטָאת) לֹא (עַל) דְּבַר אֶחָד הָן, שְׁהֲחֲטָאת בָּא עַל הַחֵלֵב, וְהַעוֹלָה בְּנִיזָר. וְהַפְּרִישׁ מַעוֹת, וְאִמֹר (בִּשְׁם) כְּשֶׁהֲפִירֵשׁ "אֵלֹ לְחֻבָּתִי", וּמִשְׁמַע – לְכָל מַה שְׁהִיא חֵיב, לִפְיָךְ, אִם רִצָּה לְהִבִּיא בְּכוֹלֵי חֲטָאת בַּהֲמָה – לֹא יִבְיֵא. עוֹלָה בַּהֲמָה: לֹא חֲטָאת מִפְּנֵי שְׁחָן מַעֲרֹבִין, וְאִין לֹא תִקְנָה עַד שִׁיבִיא שְׁתֵּי בַּהֲמוֹת, וְיִאמְרָא: כֹּל מַה שֶּׁשִּׁי בְּמַעוֹת אֵלֹ לְקִדּוּשַׁת חֲטָאת – חִיּוֹל עַל בַּהֲמָה זֹו. וְצִרְיָן עֵתִין: דְּמֵאִי שְׁנֵא דְלַעֲלֵי, גְבִי הַפְּרִישׁ מַעוֹת רִצָּה לְהִבִּיא חֲטָאת בָּהֶן – יִבְיֵא, עוֹלָה – יִבְיֵא, וְלֹא אִמְרִינָן דְּהַפְּרִישָׁה הִיתָה לְשִׁנְיָה דְּקֹאֵא, אֵלֹא בִידֹו לְהִבִּיא מִבְּכוֹל (אֵלֹא) אִין חֲטָאת אוֹ עוֹלָה, וּבֹן לַעֲלִי, כִּי מִפְּרִישׁ מַעוֹת לְנִזְיוֹתוֹ, אִמֹר: מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִן לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן שְׂלָמִים וְשִׁמָּא יֵשׁ לִמֹר: כִּי אִמֹר בִּלְשׁוֹן זֶה "לְחֻבָּתִי" – מִשְׁמַע לְכָל מַה שְׁהוּא חֵיב, הִילֵכֵךְ דְּהַפְּרִישָׁה הִיתָה לְשִׁנְיָה, וְלֹא יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן אֶחָד מֵהֶם. אֲבָל "לְנִזְיוֹתוֹ" אוֹ

"לְצִרְעוֹ" – מִשְׁמַע שְׁפִיר לְמַקְצַת נִזְיוֹתוֹ אוֹ לְמַקְצַת צִרְעוֹ. וְעוֹד יֵשׁ לְחֵלֵק: הִיכָא דְּהַפְּרִישׁ לְנִזְיוֹתוֹ אוֹ לְצִרְעוֹ, וְכֹל קִרְבָּנוֹת נִזִּיר וְיִוֹלֵד וְנִרְעַת – בְּנִי חֹד בְּקִרְאָה (וְצִרְעָה), לְכֵךְ וּבֹן לְהִבִּיא מִתְחִילָה מִכֹּל דְּמִי הָקֵן פְּרִידָה אַחַת, אוֹ חֲטָאת אוֹ עוֹלָה, הִילֵכֵךְ, כְּשֶׁהַעֲשִׂיר – מִבְּיֵא מִבְּכוֹל אוֹ חֲטָאת אוֹ עוֹלָה, אֲבָל הַכָּא, דְּמִחֻיבִיב חֲטָאת מִחֵלֵב שְׂאֵכֵל, וְעוֹלָה נִדְּרָה – לֹא בְנִי חֹד בְּקִרְאָה אֵינוֹן, וְכִשְׁמִפְּרִישׁ מַעוֹת שְׁלֹשָׁם – אֵין יוֹכֵל לְהִבִּיא מִבְּכוֹלֵן אַחַת מֵהֶן. **מִתַּנִּי** וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִים יִכְלוּ לִים הַמְּלַח וְכו' – דְּכִין דְּלֹא מִייתִי חֲטָאת וְעוֹלָה אֶחָד מִלְתָּא – לֹא גְמִירִי בַּהּ הִילְכְתָּא דִּיפְלוּ לַנְדָבָה, אֵלֹא כְּשֶׁהַחֲטָאת הַעוֹלָה בָּאִין בְּשִׁבִּיל דְּבַר אֶחָד. אֲבָל הִיכָא שְׁהַחֲטָאת בָּאָה עַל הַחֵלֵב, וְהַעוֹלָה נִדְּרָה – לֹא גְמִירִי בַּהּ דִּיפְלוּ לַנְדָבָה. **וּלְאִפּוּקִי** מִהָאֵי תֵּנָא – פִּירוּשׁ: דְּלֹא דְמִי נִזִּיר מַלְתִּיהָ דְּהָאֵי תֵּנָא. וְלֹא פְּלִיג רַבִּי יוֹחָנָן אֲהֵאִי תֵּנָא וְלֹא הָאֵי תֵּנָא אֲרִבִּי יוֹחָנָן.

הָא דְּאִמְרַת מִפְּרִישִׁים לֹא – שְׁשִׁנְיָה בְּמִשְׁנֵי: דְּמִי חֲטָאת יִכְלוּ לִים הַמְּלַח וְכו', וְלֹא אִמְרִינָן יִפְלוּ כּוֹלֵן לַנְדָבָה – לֹא תִימָא דְּקֹאֵא "אֵלֹ לְחֻבָּתִי", כְּגוֹן שְׁהַפְּרִישׁ שְׁלֹשָׁה צִבְּרוּיִן כֹּל אֶחָד בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ, אֲבָל צִבְּרוֹר אֶחָד – נִרְבָּה, אֵלֹא אִפְּיֹול שְׁהַפְּרִישׁ צִבְּרוֹר אֶחָד, וְאִמֹר "אֵלֹ

יִהֵא לְחֻבָּתִי וְשְׁלָמִי וְלַעֲלֵתִי וְלֹא הִפְרִידִים כֻּלָּל – מִפְּרִישִׁין הָן. פִּירוּשׁ: מִפְּרִישִׁים בְּתַעֲרֻבוֹת, וְלֹא נִשְׁנִית בָּהֶן הַחֲלָכָה, דְּיִמָּא כִין דְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶם יִפְלוּ לַנְדָבָה. אֵלֹא אֲרִדְּבָה, כּוֹלֵן יִכְלוּ לִים הַמְּלַח. וְלֹא הִינִי דִין דְּמִפְּרִישִׁין דְּמִתְנִינִין, דְּקִאֲמַר דְּעוֹלָה תִּקְרַב עוֹלָה – דְּהִתֵּם מִבְּרִינִין הָן, מִבְּרִינִין דְּמִים הִלְלוּ לְחֻבָּתִי, וְהִלְלוּ לְשִׁלְמִים, כֹּל אֶחָד קִרְבִּי, וְדִמִּי חֲטָאת לִים הַמְּלַח. וְלֹהֵאִי לִישָׁנָא, כִּי גְמִירִי דְּסוֹתוּמִים יִפְלוּ לַנְדָבָה – הִינִי כִי אִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי". הַגְּהִידָה: יֵשׁ לָתֵת טַעַם דְּבַר כְּשֶׁאִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת נִזְיוֹתִי" הוּוּ סוֹתוּמִין גְּמוּרִין, שְׂאִין בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן חֲטָאת יוֹתֵר מִשְׂאֵר קִרְבָּנוֹת, דְּכִמוֹ שְׁהַחֲטָאת בָּאָה לְחֻבָּה – כִּךְ עוֹלָה לְחֻבָּה וְלֹא לַנְדָבָה. הַגְּהִידָה: אִיכָא דְּאִמְרִינָן, כִּי אִמֹר "לְחֻבָּתִי" – נִמִּי כְּמִפְּרִישִׁין בְּתַעֲרֻבוֹת הָן, וְיִכְלוּ לִים הַמְּלַח, דִּ"לְחֻבָּתִי" – מִשְׁמַע לְכָל חֻבָּתִי, בִּין לְחֻבָּתִי בִין לַעֲלֵה. וְסוֹתוּמִים דִּיפְלוּ לַנְדָבָה – הִינִי כִי אִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת נִזְיוֹתִי", שְׁלֹא פִירַשׁ חֲטָאת בָּהֶן. וּמִכֹּל מִקּוֹם מִשְׁמַע נִמִּי דְּלִכֵּל קִרְבָּנוֹת קִאֲמַר, וְלֹא הִיא יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן קִרְבִּין אֶחָד. אֲבָל אִמֹר "לְנִזְיוֹתוֹ" גִּידָא, שְׁלֹא הִזְכִּיר קִרְבָּנוֹת – יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן קִרְבִּין אֶחָד, דְּלִמְקַצַּת נִזְיוֹתוֹ מִשְׁמַע, וְאִם מִת – הַלְכָה נִתְקַבְּלָה בְּנִיזָר יִפְלוּ לַנְדָבָה, שְׁהִיא יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן עוֹלָה. וְקִשָּׁה: דָּאֵם כִּי, כִּי אִמֹר "לְחֻבָּתִי" דִּילְכוּ לִים הַמְּלַח, וְאִפְּיֹול בְּנִיזָר, וְאִם כִּי מֵאִי הִיא דְּקִאֲמַר לַעֲלִי: וְלֹאפּוּקִי מִהָאֵי תֵּנָא אִיירִי כְּגוֹן דְּקִאֲמַר "לְחֻבָּתִי" – מִתָּא מִסִּיעִי וְיִכְלוּ לִים הַמְּלַח, וְהָאֵם גַּם בְּנִזְיוֹת נִמִּי כִי אִמֹר "לְחֻבָּתִי" אִמְרִינָן לֹהֵאִי לִישָׁנָא דִּילְכוּ לִים הַמְּלַח! בְּשִׁלְמָא לְפִירוּשׁ רַבִּינוּ תָם – נִיטָא, אֵלֹא לְפִירוּשׁ רִשִׁי – מֵאִי מִפְּקָא? וְיֵשׁ לִמֹר: דְּסִפֵּא דְּבִרְיִיתָא לַעֲלִי מִפְּקָא, דְּתַנִּינָא: מִת וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין, שְׁלֹא הִזְכִּיר עֲלִיהֶם "לְחֻבָּתִי", אֵלֹא אִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי" – יִכְלוּ לִים הַמְּלַח. דֵּאִי אִירִישָׁא דְּקֹאֵא, הִיכָא דְּאִמֹר "לְחֻבָּתִי" – לִימָא: מִת יִכְלוּ לִים הַמְּלַח, דְּמֵאִי הִיא דְּקִאֲמַר: מִת וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין – וְהָאֵם בְּרִישָׁא נִמִּי בְּסוֹתוּמִין קִימִינָא אֵלֹא וְדֵאִי אִתִּי לִימִיר סוֹתוּמִים אַחֲרִינִי שְׁלֹא הִזְכִּיר בְּרִישָׁא, דְּבִרִישָׁא אִיירִי דְּאִמֹר "לְחֻבָּתִי" וְסִיפֵא אִתִּי לִימִיר דֹּאפִּילוּ כִי אִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת" – דִּילְכוּ לִים הַמְּלַח, וְכִהָאִי גוֹנָא כִי אִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת נִזְיוֹתִי" – יִפְלוּ לַנְדָבָה. **אִמֹר** רַבָּא הָא דְּאִמְרִין סוֹתוּמִין יִפְלוּ לַנְדָבָה, אִם נִפְּלָה דְּמִי חֲטָאת מִבְּנִינִין – (וְהָאֵם בְּנִיזָר שְׁהִירִישׁ מִן קַצַּת הַצִּבּוֹר, וְאִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי", וְהִשָּׂאֵר לְשִׂאֵר נִזְיוֹתוֹ לַעֲלֵה וְשְׁלָמִים) וְכו' – הִיא שְׂאֵר הַמַּעוֹת כְּמִפְּרִישִׁין. אֵלֹא שְׁחָן סוֹתוּמִים – בָּהָא לֹא אִמְרִינָן דִּיפְלוּ כּוֹלֵן לַנְדָבָה, אֵלֹא יִבְיֵא חֲצִינִין לַעֲלֵה וְחֲצִינִין לְשִׁלְמִים, וְהַלְכָה לֹא נִשְׁנִית אֵלֹא כְּשֶׁדְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶן, וְאִם תֹּאמַר: הִתֵּינָן לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמֹר: וְהִלְכָה בְּנִיזָר, וְאִמֹר דְּכִן נִתְקַבְּלָה הַחֲלָכָה. אֵלֹא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן כִּי לִי דְרִישִׁי קִרָא דְּמוֹתֵר נִדָר לַנְדָבָה, אִפְּיֹול אֵין דְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶן – יִפְלוּ לַנְדָבָה, דְּהָאֵם נִמִּי מוֹתֵר נִדָר הוּא, דְּכֹל קִרְבָּנוֹת נִזִּיר בְּנִדָר הֵם בָּאִים: וְיֵשׁ לִמֹר: דְּסִבְרָא הוּא לְהַעֲמִיד קִרָא כְּשֶׁדְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִים בָּהֶן דְּקֹאֵא, וְהִיא מִשְׁכַּחַת בְּעֵלְמָא דְּמוֹתֵר חֲטָאת בָּא לַנְדָבָה, כְּדִאֲמַר בְּפִירָק "יִלֵּל חֲטָאת" (תְּמוּרָה כ"ג.) וּבִבְחִים בְּפִירָק "טְבוֹל יוֹם" (ק"א.) זֶה מִדְרַשׁ דְּרַשׁ יְהוֹדִיעַ בְּהֵן "אִשֶּׁם הוּא לְכֹחֵן אִשֶּׁם הוּא לֵה" – לְהִבִּיא כֹל דְּבַר הַבָּא מִמוֹתֵר אִשְׁמַמּוֹתֵר חֲטָאת – יִלְקַח בָּהֶם בַּהֲמָה, וְהִבְשִׁיר לְבַעֲלֵים, וְהַעֲזֵרוֹת לְכַהֲנִים. וְלִפִּי שְׂמִינְיָה בְּעֵלְמָא דְּמוֹתֵר חֲטָאת בָּאִין לַנְדָבָה – סִבְרָא לְהַעֲמִיד זֶה הַפְּסוֹק הִיכָא שְׁהַפְּרִישׁ מַעוֹת דְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶן.

תניא

שְׁהַפְּרִישׁוּ מַעוֹת לְקִינִינָא – וְאֶחָד כִּךְ הַעֲשִׂירוֹ, כְּגוֹן מִצְרַע. אִם חֵיבִי חֲטָאת וְעוֹלָה הָן, אִם רִצָּה לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְלְהִבִּיא מִן חֲטָאת בַּהֲמָה – יִבְיֵא. מִת וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין יִפְלוּ לַנְדָבָה – וְאִין חוֹשֶׁשׁן דְּלִמִּי חֲטָאת שְׂבָחֵן. **תֵּנָא** נִזִּיר וְחֻיבִיב קִינִין דְּרִמּוֹ לִיה – דְּנִזִּיר טַמָא מִבְּיֵא קִינִין. וְהוּאִיל דְּקִימָא לָן גְבִי נִזִּיר טַמָא הִכִּי, אִמְרִינָן נִמִּי לְגַבִּי נִזִּיר טַהוֹר, שְׂאֵם מִת וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין – יִפְלוּ לַנְדָבָה.

וּלְאִפּוּקִי מִהָאֵי דְּתֵנָא מִי שְׁהִיא מִחֻיבִיב חֲטָאת וְאִמֹר הָרִי עָלֵי עוֹלָה לַנְדָבָה וְהַפְּרִישׁ מַעוֹת וְאִמֹר אֵלֹ לְחֻבָּתִי רִצָּה לְהִבִּיא בָּהֶן חֲטָאת בַּהֲמָה לֹא יִבְיֵא – לִפִּי שִׁישׁ לִמֹר שְׂמָא שֶׁם עוֹלָה חֹל עֲלֵיהֶן, וְלְהִבִּיא עוֹלָה בַּהֲמָה אִי אִפְשָׁר – שְׂמָא לְשֶׁם חֲטָאת הַפְּרִישׁ אוֹתוֹן הַמַּעוֹת, וְלִית לָהּ תִקְנָה. וְקָא מִשְׁמַע לָן דְּהִכִּי הוּא גְבִי נִזִּיר וְדִרְמִי לִיה, דְּהִיבִיב בְּחֲטָאת וּבַעֲלָה בְּבֵת אַחַת, וְהִתֵּם לֹא דְאִמֹר הַלְכָה דִּיפְלוּ לַנְדָבָה, אֲבָל כֹּל הִיכָא דְּלֹא תִתְחִיב בְּחֲטָאת וּבַעֲלָה עַל מַעֲשֵׂה אֶחָד – לֹא אִמְרִינָן הִכִּי, אֵלֹא יִכְלוּ לִים הַמְּלַח. עֵנִין אַחֲרִי: מִי שְׁהִיא מִחֻיבִיב חֲטָאת – דְּהִינִי יוֹלֵד עֲשִׂירָה, דְּמִבְּיֵא חֲטָאת עוֹף וְלֹא עוֹלָה הַעוֹף, וְאִמֹר "הָרִי עָלֵי עוֹלָה הַעוֹף", וְהַפְּרִישָׁה מַעוֹת וְאִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי", רִצָּה לְהוֹסִיף וְלְהִבִּיא חֲטָאת בַּהֲמָה – לֹא תִבִּיא, דְּהָא אִינֵה מִחֻיבִיבִיב חֲטָאת בַּהֲמָה. רִצָּה לְהִבִּיא עוֹלָה בַּהֲמָה – לֹא תִבִּיא, שְׁהִיא לֹא נִדְרָה אֵלֹא עוֹלָה הַעוֹף. מִת, כְּלוּמַר מִתָּה, וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִים – יִכְלוּ לִים הַמְּלַח, מִשּׁוֹם דִּאִיכָא לִימִיר שְׂמָא לְשֶׁם חֲטָאת בְּלִבְדִּי הַפְּרִישָׁתוֹ, שְׁהִיא לֹא הוֹקִבְעוּ כּוֹלֵן בִּיחֹד

לְחֻבָּתִי הַעוֹף וְלַעֲלֵתִי הַעוֹף. דְּעַל חֲטָאת הַעוֹף הִיא חֻיבִיב בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ, וְעַל עוֹלָה הַעוֹף הִיתָה נִדְּרָה בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ, כְּכַמְּפֹרֶשׁ דְּמִי. וְהָאֵי לְאִפּוּקִי מִהָאֵי תֵּנָא דְּאִמֹר יִכְלוּ לִים הַמְּלַח. אֲבָל גְבִי שְׂאֵר חֻיבִיב קִינִין, דְּחֻיבִיב לְהִבִּיא חֲטָאת הַעוֹף וְעוֹלָה הַעוֹף, וְהוּאִיל חוֹקִבְעוּ בִּיחֹד, דְּעַל שְׁנֵיהֶם נִתְחִיבָה בְּבֵת אַחַת, הִילֵכֵךְ כִּי מִתָּה וְהִיוּ לֹא מַעוֹת סוֹתוּמִין – יִפְלוּ לַנְדָבָה, דְּהִינִי סוֹתוּמִין מַעֲלִי. **אִמֹר רַב אִשִּׁי הָא דְּאִמְרִינָן** – גְבִי מַעוֹת, שְׂאֵם הִיא מִפְּרִישִׁין דְּדִמִּי חֲטָאת יִכְלוּ לִים הַמְּלַח וְדִמִּי עוֹלָה יִקְרַב עוֹלָה כִי – לֹא תִימָא דְּלֹא הוּוּ מִפְּרִישִׁין אִי לֹא דְאִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי", אֵלֹא אִפְּיֹול וְאִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי" – הִיא אֵלֹא מִפְּרִישִׁין, וְדִמִּי חֲטָאת יִכְלוּ לִים הַמְּלַח, וְדִמִּי עוֹלָה יִקְרַב עוֹלָה וְכו'. וְהִיא דְּמִי סוֹתוּמִים דְּאִמֹר יִפְלוּ לַנְדָבָה – כְּגוֹן שְׁהַפְּרִישִׁין בִּיחֹד סוֹתֵם, וְלֹא הוֹצִיא בְּשִׁפְתֵי כֻלָּם. **אִם נִפְּלָה דְּמִי חֲטָאת מִבְּנִינִין** – אִם נִאֲבָד אוֹ נִפְרַד כְּשִׁיעוֹר דְּמִי חֲטָאת מִבְּנִינִין. **הָרִי הֵן כְּמִפְּרִישִׁין** – וְהִשָּׂאֵר לֹא יִפְלוּ לַנְדָבָה, אֲבָל מִבְּיֵא דְּמִי חֲצִינִין עוֹלָה, וּבְדִמִּי חֲצִינִין שְׁלָמִים כֻּלָּא לָהֶם.

תניא

יִהֵא לְחֻבָּתִי וְשְׁלָמִי וְלַעֲלֵתִי וְלֹא הִפְרִידִים כֻּלָּל – מִפְּרִישִׁין הָן. פִּירוּשׁ: מִפְּרִישִׁים בְּתַעֲרֻבוֹת, וְלֹא נִשְׁנִית בָּהֶן הַחֲלָכָה, דְּיִמָּא כִין דְּמִי חֲטָאת מַעֲרֹבִין בָּהֶם יִפְלוּ לַנְדָבָה. אֵלֹא אֲרִדְּבָה, כּוֹלֵן יִכְלוּ לִים הַמְּלַח. וְלֹא הִינִי דִין דְּמִפְּרִישִׁין דְּמִתְנִינִין, דְּקִאֲמַר דְּעוֹלָה תִּקְרַב עוֹלָה – דְּהִתֵּם מִבְּרִינִין הָן, מִבְּרִינִין דְּמִים הִלְלוּ לְחֻבָּתִי, וְהִלְלוּ לְשִׁלְמִים, כֹּל אֶחָד קִרְבִּי, וְדִמִּי חֲטָאת לִים הַמְּלַח. וְלֹהֵאִי לִישָׁנָא, כִּי גְמִירִי דְּסוֹתוּמִים יִפְלוּ לַנְדָבָה – הִינִי כִי אִמֹר "אֵלֹ לְחֻבָּתִי". הַגְּהִידָה: יֵשׁ לָתֵת טַעַם דְּבַר כְּשֶׁאִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת נִזְיוֹתִי" הוּוּ סוֹתוּמִין גְּמוּרִין, שְׂאִין בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן חֲטָאת יוֹתֵר מִשְׂאֵר קִרְבָּנוֹת, דְּכִמוֹ שְׁהַחֲטָאת בָּאָה לְחֻבָּה – כִּךְ עוֹלָה לְחֻבָּה וְלֹא לַנְדָבָה. הַגְּהִידָה: אִיכָא דְּאִמְרִינָן, כִּי אִמֹר "לְחֻבָּתִי" – נִמִּי כְּמִפְּרִישִׁין בְּתַעֲרֻבוֹת הָן, וְיִכְלוּ לִים הַמְּלַח, דִּ"לְחֻבָּתִי" – מִשְׁמַע לְכָל חֻבָּתִי, בִּין לְחֻבָּתִי בִין לַעֲלֵה. וְסוֹתוּמִים דִּיפְלוּ לַנְדָבָה – הִינִי כִי אִמֹר "לְקִרְבָּנוֹת נִזְיוֹתִי", שְׁלֹא פִירַשׁ חֲטָאת בָּהֶן. וּמִכֹּל מִקּוֹם מִשְׁמַע נִמִּי דְּלִכֵּל קִרְבָּנוֹת קִאֲמַר, וְלֹא הִיא יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן קִרְבִּין אֶחָד. אֲבָל אִמֹר "לְנִזְיוֹתוֹ" גִּידָא, שְׁלֹא הִזְכִּיר קִרְבָּנוֹת – יוֹכֵל לְהִבִּיא בְּכוֹלֵן קִרְ

תניא בוותיה דרבא אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי דמי חטאת ילכו לים המלח — ובמתן מיירי. ובתוספתא (פרק ראשון דמעילה) גרסין בהדיא: ומת. **והשאר** חציו לעולה וחציו לשלמים — דודאי עומדין לשניהם, דכיון דאמר "והשאר לשאר נזירותי" — הוי כאילו אמר "לקרבנות נזירותי" דאינו יכול (ולביא מכלל) המעות אחד מהן או עולה או חטאת, כדפרשית (לעיל עמוד א) וואין לו

תקנה עדו) שביא (שתי) בהמות, ומחלל המעות עליהם, ואומר: בכל מקום שיש בהם דמי עולה — יהיו מחוללים על בהמה זו. וכי גמירי דיפלו לנדרה — היינו דוקא כשדמי חטאת מעורבים בהן, ומועלין בכולן — אם נשתמש בדמי עולה, שיש בהם מעילה. ולא דוקא בכולן — דהוא הדין ברובן, דאי אפשר (אי) דליכא בהן דמי עולה. ואין מועלין במקצתן — דשטמא כל הנה מעות דשלמים נינהו, ובדמי שלמים אין מועלין, מידי דהוה אשלמים מחיים.

והשאר יפלו לנדרה — שהרי דמי חטאת מעורבין בהן, והלכה היא בגזיר. ולרבי שמעון בן לקיש כדאית ליה.

ומועלין בכולן, בשביל דמי חטאת המעורבין בהן, והן בני מעילה.

ואין מועלים במקצת, כי אחרו מקצת ראו לבוא כולו שלמים. והקשה הר"ם: ודלמה לא ימעלו אפילו במקצת? כיון דנופלין כולן לנדרה — דהיינו עולת קיץ למזבח, משתמש לה בדמי עולה! וצריך לומר: דעד שעת הקרבה, שמקריב לעולה, לא נפק משם שלמים שהיו עליהם עד הנה. **אבל** בהמה הרי היא כמפורשת — ולכאורה איירי בבהמה דחזיא ליה לנזיר, כמו

כבשה שקריבה חטאת, וכבש שקרב עולה, ואיל שקרב שלמים. ר"כמפורשין. דקאמר רב הונא — היינו שקריב כל אחד קרבנו בדיניה. וקא משמע לן רב הונא: נזיר ולא פירש "זה לחטאת, זה לעולה, זה לשלמים" — מכל מקום קריב כל חד חוד ב דיניה. ולא נראה, דאם כן מאי קא משמע לן רב הונא? והא מתניתין היא, דמיתית בסמוך: רבן שמעון בן גמליאל אומר: הבאי שלש בהמות ולא פירש כן. ועוד: דמסתמא איירי רב הונא בהך מיעוטא דבהמה דמעט נמי ממועות, דהיינו נסכא וסארי קורות, ולא חוי להקרבנה! לכך נראה, דאיירי בבהמה דלא חזיא לנזיר, כגון שלשה פרים או שלשה שעירים, דבגזיר איל וכבש וכבשה הוא דאיכא. והא דקאמר רב הונא "כמפורשת" — רוצה לומר כמפורשת בתערוכת מאותן כולן, כמו שבמפורשין לעיל, בגי' אלא אפילו "לחטאתו ולעולתו ולשלמים" מפורשין הן, דהוי פירוש — מפורשים בתערוכת דמין, והולכין לאיבוד. ואם תאמר: כיון דמיייר

בבהמה דלא חזיא לנזיר בהקרבא כדפרשית, אלא כגון שלשה פרים או שלשה שעירים — מה לי בעלי מומין מה לי בתמימים? וכן הדין דבעלי מומין חשיב סתומין — הכי נמי בתמימים ודאי, אף על גב דלא חזיא להקרבא לנזיר, כי אם לדמי — מכל מקום חל עליה קדושת הגוף. ודאינהו נפדות בלא מום, מידי דהוה אמקדיש וזכר לדמי, שלא הקדיש הדבר עצמו לעולה, אלא לקנות בדמיו לעולה דהיינו לדמי עולה, דקדוש קדושת הגוף, ואם תאמר: ומי דמי? הים בידו להקדיש קדושת הגוף לעולה גופה, אבל הבא — אין בידו להקדיש לנזירות, דהא לא חזיא. כדפרשית! ויש לומר: דסבר לה כרבנן דתמורה (ט"ב) דאמר: המפורש נקבה לאשם, אף על גב דלא חזיא לאשם שהוא בא זכר, מכל מקום חל עליה קדושת הגוף, דבעי מום לפדות עליה. ואם תאמר: סוף סוף קשה, דמאי שנא תמימים דחבא והוא דתמורה, (דנצי) דהמפורש נקבה לאשם מהמקדיש זכר לידו נסכים, ולא נחתא ליה קדושת הגוף. כדאמרין בשבועות (יא,א) משום דגופיה לא חזיא לנסכים! ויש לומר: דלא דמי, דהתם לא חוי כלל לשום נסכים שבעולם, אבל תמימים דחבא, ונקבה דתמורה, נהי דלא חזיא לקדושת הגוף דהא קרבן שהפריש עליו — מכל מקום ראו לקרבן אחר, הכי נמי בבהמה, ואם תאמר: ונהי דנחתא עליהו קדושת הגוף, ובעיא מום לפדות עליו — סוף סוף לדמי קיימי, אם כן מאי שנא תמימים? ויש לומר: דשנא ושנא, דבעלת מום ראיה לימכר מיד ולקנות קרבנות נזיר שלש בהמות הצריכים לו, אבל תמימים — אבל חזיא לימכר מיד, כדפרשית דבעי מום לפדות עליו, ואיכא שהייה. ופירש רבינו תם: כיון דשהה עצלו לזמן מרובה — חיישין אנלי נתן לבו להזכיר שם חטאת על אחת מהם, אך לא בירר, דהוי כאומר "לחטאתו ולעולתו ולשלמים" דהו מעורבין בתערוכת, והולכין לאבוד. ויש להוסיף ולתת טעם: דמעות ובעלת מום דחוי ליה לאלתר ולקנות בהן הקרבנות עצמן הצריכין לנזיר — לכך ליכא למיחש שטא נתן לבו לפרש בתערוכת, דלמה יפרש בלבו בתערוכת הואיל ובידו לפרש ולברר מיד כשיקנה הקרבנות ענין הצריכין לנזיר. אבל היכא דאיכא שהייה — ליכא למימר הכי. **אבל** נסכא לא אבל סואר קורות לבנות — האי "אבל" קאי אמתניתין דקתני: מעות סתומין יפלו לנדרה, ועלה קאי; דוקא המעות, אבל הפרש שלש נסכות או שלש קורות — אין להם דין סתומין, אלא דין מפורשין בתערוכת, דהולכין כולן לאבוד. ותעמא משום שהייה, כדפרשית, דאין דרך למכור כספיו מיד עד שימצא אדם הצריך להם וימכרם ביוקר. לרב נחמן נסכא נמי חשיב סתומין, שפעמים קונטין מיד. אבל קורות — דרך לחטות עד שימצא אדם הצריך לקנותם לצורך הגזין. **אלא** (מעתה) מעות ולא עופות — לכאורה משמע דמיייר בעופות דלא חוי להקרבא, כגון אווזין ותרנגולין — דומיא דנסכא וסואר קורות. דמעט נמי לעיל ממועות. ואי אפשר לומר כן, דאווזין ותרנגולין לשום קרבן לא חיילא קדושת הגוף עליהן, ויכול למוכרן לאלתר בלא מום, והוי להו בהמה בעלת מום דחשיב לעיל במעות. ועוד, דההוא דרב חסדא דמיתיה עלה מיירי בתורין ובני יונה, והכי נמי יש לפרש הך עופות בתורין ובני יונה. ואם תאמר: סוף סוף הא בגזיר, קיימין ובגזיר לא חזו כלל, ואינהו נמי חזו להו לגבי נזיר כמו אווזין ותרנגולין? ויש לומר: כיון דחזי לשום קרבן — חיילא קדושת הגוף עליהו, מידי דהוה אפרים ואשעירים דפירשנו לעיל. ומיהו, אכתי קשה: דאי חיילא עליהו קדושת הגוף נתן לא מיפקי (דמיו). דאין לעפות פדיון אפילו כשיפול בהם מום — אם כן אין ראוי לנזיר כלל, לא לימכר ולא להקריב קרבנות! ועוד: דההיא דרב חסדא דמיתיה עלה מיירי בחייבי קנין, משמע דהאי פירכא נמי בחייבי קנין! לכך נראה לי: דמיייר ודאי קנין, כמו זב ובה וכו'אין בהן, וגם בחייבי קנין דשייך בהו דין סתומין כמו בגזיר, כדאמרין לעיל: הילכתא האמור בגזיר וכל דדמי ליה, כמו בחייבי קנין. אי נמי, מיתוקם נמי אפילו בגזיר, ובגזן בגזיר טמא, שפיר שתי תורין, חזי לחטאת וחד לעולה. דבטמא נמי הילכתא, כדמפרשין בשלח פירקין. ודכי פירשהו מעות ולא עופות, כלומר אם חייבי קנין הפריש תורין ובני יונה ולא פירש שבעת לקאהו, ומת קודם הקרבה, או הפר לה בעלה — דלא היבטין להו דסתומין לענין זה שקריב הכהן אי זה הפרשה חטאת ואי זה הפרשה עולה, לפי דבריהן שאתה אמור מעות דוקא, והו סתומין לאו בהמה

תניא בוותיה דרבא אלו לחטאתי והשאר לשאר נזירותי ב' — את השאר יביא חציו לעולה וחציו לשלמים. דכיון דאמר "אלו לחטאת" — כמי שאבדו דמי, וכמי שנפרדו דמי, והשאר הוי להו כמפורשין. ומועלין בכולן — בכל השאר. דבשאר יש עולה, ובעולה איכא מעילה. ואין מועלין במקצתן — דאיכא למימר של שלמים הן, ובשלמים ליכא מעילה לפני זריקת דמים. דמי עולה יביא בהן

עולה והשאר יפלו לנדרה — דכל היכא דמעורב חטאת ביניהן — כסתומין דמי. ומועלין בכולן — משום דמי חטאת שביניהם. ואי קשיא: והא אמרין: דמי חטאת לא נהנין ולא מועלין! לא קשיא. דהא דחגי מתניתין לא נהנין ולא מועלין בדמי חטאת — משום דמת, ואין ראויין להקרבא. אבל כי לא מת — מועלין בדמים, שהרי ראויים להקרבא. והא **מל** במקצתן. (שם) שלמים הן. **אבל** בהמה הרי היא כמפורשת — שאם מת דחגי שלש בהמות הרי היא כמפורשת, משום דאית ביה זיכר, דהך דהויא נקבה — לצורך חטאת, והאי דהוי זכר — עולה, והאי דהוי איל בן שתי שנים — לצורך שלמים. וכיון דהויין להו כמפורשין — חטאת תמות, ושלמים יקרב, כדברי מתניתין. לא שני **אלא** תמימים — וכדאי גונא דפרשין, **אבל** בעלת מום — אם מת, והניח שלש בהמות בעלי מומין, כיון דלאו להקרבא קיימי אלא לדמיה, דסתמא דמילתא לצורך דמים הפרישו, ובמעות סתומין דמין ויפלו כולן לנדרה. **אבל נסכא** — אם הניח שלש תחיתוב כסף — הווי להו כמפורשין, הניח שלש תחיתוב כסף כדי לקנות באתא מהן חטאת, ובאתא מהן עולה, ובאתא מהן שלמים

— דמי חטאת ילכו לים המלח. ורב נחמן בר יצחק אמר **אפילו נסכא** — כסתומין דמי, דהאיל וראויין לעשות מהן מעות. אבל שלשה סואר של קורות — כמפורשין דמי, חד לחטאת וחד לעולה וחד לשלמים. **מאי מעמא דרבנן** — דרב נחמן ורבן יצחק, דאמר מעות הווי כסתומין, ולא נסכא ולא סואר של קורות? אי משום דמעות גמירי לה דהווי כסתומין, אבל מדי אחריתא לא **אלא** מעות ולא **עופות** — כסתמא הווי להו כמפורשין. וכי תימא הכי נמי אלא הא דאמר רב חסדא אין הקינן מתפרשות ב' בלקיחת בעלים — מן השוק, שאם נאכל אחד מהם או פרח לאויר העולם קודם עשיית כהן — יביא זוג לשני. אלא שמע מינה מדעופות דהיינו להו כסתומין, וכדבר חסדא — בהמה וסואר של קורות נמי הויין להו כסתומין.

אמר

הגמרא מביאה ראייה לדינו של רבא: תנאי בנותיה דרבא – שנינו
בברייתא כדברי רבא, נזיר שהפריש מעות ואמר על חלקם 'אלו
לחטאתי' – עבור קרבן החטאת שאני חייב, 'והשאר לשאר נזירותי'
– ושאר המעות יהיו לשאר קרבנות הנזירות, עולה ושלמים
וכשנאמר בלשון זו צריך להביא בשאר המעות גם את העולה וגם
את השלמים, ולא אחד בלבד, ומת האיש קודם שקנה את
הקרבנות, דמי החטאת ילכו לים המלח שלא יזנה מהם אדם,
והשאר, דהיינו המעות שהופרשו לעולה ושלמים, יביא ויצו
לעולה ויצו לשלמים – יקח שתי בהמות, ויאמר 'כל דמי השלמים
שיש במעות אלו יחולו על בהמה זו, וכל דמי העולה שיש במעות
אלו יחולו על בהמה זו', ויביא אחת לעולה ואחת לשלמים.
ומועלין בכולן – אם השתמש אדם בכל המעות המוקדשות לעולה
ושלמים, עבר על איסור מעילה וחייב קרבן, שהרי חלקן של
עולה, ובעולה יש איסור מעילה, ואין מועלין במקצתן – אבל אם
השתמש רק במקצת מהמעות לא עבר על איסור מעילה, כיון
שיתכן שהשתמש רק בדמי השלמים שאין בהם מעילה. ואם
הפריש מעות, ואמר על חלקם 'אלו לעולתי' – לקרבן העולה
שמחובתי להביא לנזירותי, 'והשאר לשאר נזירותי' – שאר המעות
יהיו לשאר הקרבנות, חטאת ושלמים, ואם כן צריך להביא משאר
המעות גם את החטאת וגם את השלמים, ומת קודם שקנה את
הקרבנות, דמי העולה יביאו מהם עולה נדבה, ומועלין בהן – אם
השתמש בהם אדם מעל וחייב קרבן, שהרי בקרבן עולה יש איסור
מעילה, וזה שאר המעות, שהופרשו לחטאת ושלמים, יפלו
לנדבה – יקריבו מהם עולת נדבה של ציבור, שכן נלמד מהלכה
למשה מסיני שכל מעות שדמי חטאת מעורבים בהן יפלו לנדבה.
ומועלין בכולן – אם השתמש אדם בכל אותן שאר המעות, חייב
קרבן מעילה, כיון שודאי השתמש גם בדמי החטאת, ואין מועלין
במקצתן – אבל אם השתמש רק במקצת מהמעות לא עבר על
איסור מעילה, כיון שיתכן שהשתמש בדמי השלמים שאין בהם
מעילה. ומבואר בברייתא כדנינו של רבא, שרק כאשר דמי חטאת
מעורבים במעות יפלו לנדבה, אבל מעות שמעורבים בהן רק דמי
עולה ודמי שלמים אינן נופלות לנדבה, אלא מביאים בחציין עולה
ובחציין שלמים.

הגמרא דנה בנזיר שהפריש בהמות לקרבנותיו ומת, האם דינן
כמעות סתומים: אמר רב הונא אמר רב, לא שנו – לא נאמרה
הלכה למשה מסיני שמעות סתומים יפלו לנדבה, אלא באופן
שהפריש מעות ולא פירש לאיזה קרבן, אבל אם הפריש בהמה
שאינה ראויה לקרבנות נזיר, כגון פר או שעיר, ומת, בזה לא נאמר
שתהיה הבהמה לנדבה, אלא הרי היא כמפוקשת – דין הבהמה
כאילו פירש על חלקה שהיא לחטאת, ומכיון שחלק החטאת
כמפורש בתערובת, הבהמה תמות. וכן אם הפריש שלוש בהמות
שאין ראויות לקרבנות נזיר, דין כולם כמפורשות בתערובת,
כלומר, כחטאת שנתערבה בעולה ושלמים, ושלשתן ימותו. ואם
מכרן, ילכו דמיהם לים המלח. שלא נאמרה הלכה שיפלו לנדבה
אלא במעות, אבל בהמה הולכת למיתה, ודמיה הולכים לים
המלח.

הגמרא מפרשת את דינו של רב הונא אמר רב: אמר רב נתן, הא

הדין הזה שאמר רב הונא בשם רב שאם הפריש בהמה
שאינה ראויה לנזירות הרי היא כמפוקשת ותלך למיתה, לא שנו
– לא נאמר אלא כשהפריש בהמה תמימה שאין בה מום, ומכיון
שיכול להקריבה לקרבן אחר, חלה עליה קדושת הגוף ואינו יכול
למוכרה עד שיפול בה מום, וכיון שאינה עומדת להימכר מיד
אינה נחשבת כמעות ולא נאמרה בה ההלכה, אבל אם הפריש
בהמה בעלת מום, שלא חלה עליה קדושת הגוף, הרי היא כסתומה
– כמעות סתומים, שמכיון שיכול למוכרה מיד ולהביא בדמיה
קרבן, נחשבת הבהמה כמעות, שנאמרה בהם ההלכה שהולכים
לנדבה. ועוד הוסיף רב נחמן, שדווקא מעות סתומים יפלו לנדבה,
אבל אם הפריש נקבא – חתיכה של כסף או של זהב, לא נאמרה
בה ההלכה שתלך לנדבה, אלא דינה כאילו פירש שמקצתה
לחטאת וצריך להוליכה לים המלח שתאבד שם. ואם הפריש
שלש חתיכות כסף או זהב, כל חתיכה הרי היא לקרבן אחד, וכיון
שלא פירש לאיזה קרבן, דינם כמפורשות בתערובת, וצריכות
כולם ללכת לים המלח. ורב נתן, פירש חלק ואמר, שאפילו
אם הפריש נקבא לקנות ממנה קרבנותיו ולא פירש איזה קרבן,
מכיון שהרגילות למכרה במעות, דינה כמעות ותיפול לנדבה. אבל
אם הפריש קוואר של קורות – חבילה של קורות העומדות לבנין,
בוזה גם רב נחמן בר יצחק מודה שלא – שאינן נחשבות כמעות,
כיון שאין יכול למכרם מיד אלא צריך להמתין עד שימצא אדם
העוסק בבנין שיקחם, ומכיון שכן לא נאמרה בהם ההלכה שיפלו
לנדבה ושההלכה נאמרה דווקא במעות, או במה שיכול לימכר
מיד, שדינו כמעות, אלא הולכות לים המלח.

הגמרא מקשה על הדברים האמורים: אמר רב שימי בר אשי
לרב פפא, מאי טעמיהו דרבנן – מהו טעמם של החכמים, דאמרי
שדווקא מעות יפלו לנדבה ולא בהמה תמימה, ולא נקבא, ודווקא
מעות ולא קוואר – חבילת קורות, שכל אלו, מלבד מעות, הולכים
לים המלח. אם נאמר שהטעם לזה משום שההלכה למשה מסיני
נאמרה רק במעות, אלא מעתה נאמר כמו כן שרק מעות יפלו
לנדבה ולא עופות – המחויב להביא שתי תורים או שתי בני יונה
אחד לחטאת ואחד לעולה, והפריש אחד מהם, ומת קודם שפירש
אם הוא לעולה או לחטאת, לא יהיה דין העוף כמעות סתומים
ההולכים לנדבה, אלא כמפורשים שדינם למיתה. וכי תימא הכי
נמי – ואם תאמר שאכן כך הוא, וגם עופות הולכים למיתה, יש
להקשות, אלא הא דאמר רב הונא, אין הקניין – שתי תורים או
שתי בני יונה מתפרשות איזו לחטאת ואיזו לעולה, אלא אי
בליקיות בעלים – או כשהבעלים קונה אותם, אי בעשית בהן – או
כאשר הכהן מקריבם. ואם לא פירש בשעת הקניה איזה תור
לחטאת ואיזה לעולה, ומת קודם שהכהן הקריבם, הקנים יפלו
לנדבה כדיון מעות סתומים. וקשה, אם נאמר שעופות אינם בכלל
ההלכה, אמאי – למה יפלו לנדבה, הא מעות גמורים לה – הרי
ההלכה נאמרה רק במעות, אבל עופות הרי הם כמפורשים, ומכיון
שאין ידוע איזה לחטאת ואיזה לעולה, אם מתו הבעלים, יהיה
דינם למיתה בכלל החטאת המעורבת. ומדברי רב חסדא שאמר
שיפלו לנדבה, מוכח שגם עופות בכלל ההלכה של 'סתומים' ולא
רק מעות, ואם כן הוא הדין נסכא וסוואר של קורות.

המשך מעמוד ר

אין מהצורך כלל להאריך בעניינים אלו, בין כסא לעשור ובפרט שהרי דוקא ענין ימים אלו
הוא קבלת מרות ומשמעת מבלי כל נגיעה בדעת ושכל, מתחיל מקבי"ע של ר"ה על כל השנה, והלואי
שאתבשר טוב בדואר החזור, שגם מלכתחלה לא הי' העדר האמור או שעכ"פ מכאן ולהבא נתתקן
הענין במילואו.

בברכה לבשו"ט וחתומה וגמח"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

- 1 רב פפא דוחה את דברי רב שימי בר אשי: אָמַר לִיה – השיב לו רב
2 פפא, וְלִימְעָמִיד – ולפי דבריך שכל דבר שהפריש לקרבנותיו ולא
3 פירש לשם איזה קרבן, דינו כמעות סתומים והולכים לנדבה, איך
4 יתיישב הָא דִתְנֵן – מה ששינו במשנה (ולקמן מה), רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
5 גַּמְלִיאֵל אָמַר, נזיר שהביא שְׁלֹש בָהֳמוֹת – כבש כבשה ואיל
6 לקרבנותיו, וְלֹא פִירַשׁ לאיזה קרבן תהיה כל בהמה, מכיון שכל
7 אחת מהבהמות ראויה רק לקרבן מסוים, הרי זה כאילו פירש לשם
8 איזה קרבן הביאם. לפיכך הכבשה הָרְאוּיָה לְחֻטָּאת תִּקְרָב חֲטָאתָ, והכבש הראוי לְעוֹלָה, תִּקְרָב עוֹלָה, והאיל הראוי לְשִׁלְמִים, תִּקְרָב שְׁלָמִים. ולדברך קשה, אָמַר – למה אמר רבן שמעון בן גמליאל שהמביא בהמות הראויות לקרבנות נזיר הרי זה כאילו פירש, הָא אָמַרְתָּ – הרי אתה אמרת שבהמה לֹא בְּמִפְרִשְׁתָּ דְמִיָּא – שכאשר הביא שלוש בהמות שאינן ראויות לקרבנות הנזירות וכגון שלשה פרים, דינם כמעות סתומים והולכים כל השלשה לנדבה, ומדוע לא נאמר שגם המביא שלוש בהמות הראויות לקרבנות הנזירות, לא יהיה דינם כמפורשים לגמרי, ואי אפשר יהיה להקריבם בלא שיקרא להם שם עולה, חטאת, ושלמים.
- 18 רב שימי מתרץ שאין עופות סתומים דומים לבהמות הראויות
19 לקרבן: אָמַר לִיה – רב שימי בר אשי לרב פפא, אין לדמות בהמות
20 הראויות לקרבנות הנזיר לעופות, כי הָתָם – שם לגבי עופות אמר
21 רב חסדא שהם כסתומים, משום ש'וֹלָקָה וְעֵשָׂה אָמַר רַחֲמָנָא' –
22 כתוב בפסוק (ויקרא יב ח), 'וְלָקָחָה שְׁתֵּי תְרִים או שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד
23 לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחֻטָּאת', ועוד כתוב (שם טו ל-לא) 'וְעֵשָׂה אֶת הָאֶחָד מִן
24 הַתְּרִים או מִן בְּנֵי הַיוֹנָה וגו' אֶת הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה,
25 ומזה נלמד ששם חטאת ועולה נקבע על העופות אִי בְּלִקְיָתָה
26 בְּעָלִים – או בשעה שהבעלים קונה אותם, אִי בְּעֵשִׂיתָ בָהֶן – או
27 בשעה שהכהן מקריבם. ואם בשעת לקיחה לא פירש הבעלים את
28 שם, עד שעת ההקרבה אין הם מפורשים מאליהם, שהרי כל
29 אחד מהעופות ראוי להיות הן עולה והן חטאת, ולכן אם מת קודם
30 שהכהן הקריבם יפלו לנדבה כמו מעות סתומים. אבל הָכָא נָמִי –
31 בדברי רבן שמעון בן גמליאל, שמדובר שהביא שלוש בהמות
32 הראויות לקרבנות נזיר, אי אפשר לומר שיהיה דין הבהמות
33 כמעות סתומים,

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו ממוצש"ק שנתקבל ז"ע, בו כותב ע"ד צערו כשנזכר, איפוא הי' בשעת כתיבת המכתב לפני שלש שנים, ואיפוא נמצא עכשיו.

ויעיין בהמבואר בדא"ח במשנה יפה שעה אחת בתשובה ומעש"ט, ומהם בהמשך וככה הגדול,

ונקודה התיכונה, שתשובה ומעש"ט, אלו הם העניינים הגורמים נח"ר להשי"ת, וחיי עוה"ב הם הגורמים נח"ר להאדם,

שמוזה מובן, גודל הריחוק וגודל דיפה זה,

ומענין זה ה"ז ג"כ בהנוגע למצבו לפני שלש שנים שאז הי' העיקר נח"ר לאדם, ומצבו עתה שבו הוא העיקר נח"ר להשי"ת ע"י פעולותיו בהפצת המעינות חוצה, וק"ל וגם פשוט,

והאומנם על שינוי זה שהוא יפה יותר, יש לומר שח"ו מצטערים.

ובמ"ש אודות ריחוק המקום וכו', הנה בימינו אלה לא נפלאה היא ולא רחוקה היא, אלא שהאלקים עשה הכל יפה בעתו.

במ"ש אודות שידוכים, ידוע פסק רז"ל בנות ישראל יפות הן, ופשוט שגם... בכלל זה, ובפרט בשנים הכי אחרונות ששינוי גדול לטוב בעניני יהדות ניכר גם לעיני בשר.

ברכה לבשו"ט בכל האמור ולחתימה וגמח"ט.

דחשיב בהמה כמפורש בתערוכות אילו נתן דעתו על אחת מהן חטאת. וכן גבי עופות נמי לחיזו לכך, אם לא פירש בשעת לקיחה – שמא נתן דעתו בין לקיחה להקרבה לגדר בלבו חד לחטאת וחד לעולה, ולא יוכל הכהן להקריב אותה איזה שירצה לחטאת ואיזה שירצה לעולה:

ושייך לרף כובן) וְכִי תִמָּנֶה הִבֵּי נֶמִי הָאֶמֶר רַב חֲסָדָא כו' – ואם תאמר: וּמֵאִין פִּרְיָךְ? וְהָאֵל דְּאִמְרַת מַעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה – היינו משום דאיכא שהייה, משום דבעו מום, כדפרישית. אבל הני עופות חוו להקרב, ואין צריך שהייה, ולכן אין לחוש שמא נתן דעתו לפרש בלבו האי לחטאת והאי לעולה דלחוו כמפורשין ויש לומר: (והנה) דכיון דלא פירשו הבעלים בשעת לקיחה שוב אין בידם להפרישם,

אמר ליה וליפעמיך הא דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' – לימא נמי התם דכסתומין דמו, דהא אמרת בהמה נסכא וסואר של קורות לאו כמפורשין דמו אמר ליה – לעולם אימא לך דמעוֹת וְלֹא נִסְכָּא, מעוֹת וְלֹא סוֹאֵר. והא דאמרת מעוֹת וְלֹא עוֹפוֹת – התם לא אפשר דליחוו כמפורשין, דהא כתיב בהו "ולקח" "ועשה", דגלי לך רחמנא דלא ליהו מפורשין אלא אי בעשיית כהן אי בלקיחת בעלים. והא נמי דמותבין לך במבהמה – התם נמי לא אפשר דכסתומין דמו, דמיכרא מילתא דכמפורשין דמו.

כלומר, הא בעשיית כהן מיפרש היכא דלא פירשו וביררו הבעלים בשעת הקליחה, ואימא דעתם לבררם – והו כמו מפורשין בתערוכות, ואך תמצא שיתפרשו בשעת עשיית כהן כשהבעלים קיימים: אדרבה, לא יהיה הכהן רשאי לעשות אחד לחטאת ואחד לעולה לפי דעתו, אם לא ישאל פי הבעלים אם נתנו דעתם על הגוללות משולם איזה לעולה ואיזה לחטאת. דאם אינו שואל את פיהם – שמא יעשה איפכא מנתינת דעת הבעלים אלא ודאי מרקאמר רב חסדא דבעשיית הכהן מתפרשות – שמע מינה דאין לנו לחוש שנתנו הבעלים עיניהם עליהם מעולם, או אפילו נתנו עיניהם עליהם – אותה תנינא לא מעלה ולא מורידה, כיון שלא נוציא פירוש בפיו להדיא. והוא הדין לבהמה וסואר של קורות, שהיו כסתומין וגמורים למילתייהו, שפלו לנדרבה. ולא נימא מעוֹת דוקא, כי דהכי דעופות הוו כסתומין למילתייהו, שהוכח עושה איזה שירצה חטאת ואיזה שירצה עולה. עד כאן שיטת התוספות. והקשה הר"מ: כיון דמעשיית הכהן פריך, כדפרישית, אם כן אדמקשינן מדרב חסדא – תיקשי ליה מכמה משניות דמסכת קינן, דאיידי בקינן סתומין, פירוש: שלא פירשו הבעלים בשעת לקיחה, דמשמע שכוון מברר בעשייתו ועוד קשה: מאי פריך? דהיכי נחוש שהבעלים כיררום איפכא ממה שהכוון עושה? והלא הם מביאים אותם לכוון להקריבם בדעתו, איזה שירצה לעולה ואיזה שירצה לחטאת, ואם כן לא פירשוהו כלל. ולעולם אימא לך דהיכא דלא הביאום לבסוף לכוון – דהו כמפורש בתערוכות, כמו נסכא וסואר של קורות, וּמֵאִין פִּרְיָךְ? ועוד קשה: היך עייל (ופרישן) הבעלים בתערוכות אחר הקליחה, דחיישין אולי נתן בדעתו לפרש, ששוב לא יוכל הכהן לשנותם, יותר מאילו אמר בהדיא זה חטאת זה עולה, דאין מועיל אחר הקליחה, כדאמר: או בלקיחת בעלים או בעשיית הכהן? לכן נראה להר"ם דפריך אהא דאמר לעיל: מעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה, פירוש: משום דאיכא שהייה, ושמא נתן בדעתו לפרש בתערוכות בימי שהייה, דהיינו בימים שבין שעת הפרשה לשעת הקרבה. ואפילו בתערוכות, כשמכיר בפירוש איזו לחטאת ואיזו לעולה, דאתי פירוש לקבוע זה לחטאת וזה לעולה. פריך: והאמר רב חסדא כו' – אלמא לא מהני פירוש הבעלים בין הקליחה, דהיינו הפרשה, ובין שעת הקרבה גבי קינן, ומסתמא הוא הדין גבי שאר קרבנות! עד כאן פירוש הר"ם. וקשה: דהא דקאמר רב חסדא אין הקינן מתפרשות – משמע דוקא קינן, מולא קאמר "אין הקרבנות". ועוד: אפילו אם תמצי לומר דילין שאר קרבנות מקינן – מכל מקום אין סברא הוא לדמות לקינן אלא קרבן דחוי להקרה הן עצמן, דומיא דקינן. אבל נסכא וסואר קורות – לא. וכן פריש ושיעריים לגבי נזיר, דלא חוו להקרבנה גופייהו, ליכא למילף לזו מקינן ועוד: מה לו להאריך בלשוננו כך, כן, דקאמר: מאי טעמיהו דרבנן דקאמרו מעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה וכו' לעיל? לאלתר דהוה ליה לאקשויי ארב הונא, דאמר: אבל בהמה הרי היא כמפורשת – איני? והאמר רב חסדא. ולאוכוחי דלא מהני (ופרישן) הבעלים בינו ובינו לפי שיטת הר"ם. וגם הלשון קשה, דמסיק ואמר: והא מעוֹת גמירי, לפירשו. ועוד קשה לאותו טעם שפירשו התוספות: דהא דאמר מעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה וְלֹא נִסְכָּא, דכיון דאיכא שהייה חיישין שמא נתן לבו לפרשם בתערוכות באותו הזמן והשיידי, וזהו דוחק גדול, שטעם זה אינו רמוח כלל בספר. לכך נראה בסוגיא לפרש הסוגיא כפירוש הקונטרס, דהא דקאמר מעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה וְלֹא נִסְכָּא וכו' מאי טעמא – משום שהייה הוא. ומיהו, אין הטעם משום חששא וכי פירשו בתערוכות בלבו, אלא משום דאין לך אלא בלשון ההלכה שנשנית: מעוֹת סתומים יפלו לנדרבה, בלשון המשנה. ועל זה קאמר: דוקא מעוֹת גמירי וְלֹא בַּהֲמָה, פירוש: ולא בהמה תמימה דלא חזיא לנזיר להקרבנה, כגון פרים או שעירים. וכן נסכא וסואר קורות. והיא היא, דרבנותא משמעין אותנו הך אמוראי: שלא תאמר דהלכה נתקבלה בכל מיני דלא חוי להקרבנה דומיא דמעוֹת, כמו נסכא וסואר קורות ופרים לגבי נזיר – הוה אין לך לומר, דדוקא מעוֹת גמירי (תמימא) שנופלי לנדרבה, הילכך אין לך אלא ההלכה. ומיהו, בהמה בעלת מום בכלל מעוֹת היא. כיון דחוי לדמי לאלתר כמו מעוֹת. ואפילו נשנית הלכה בהדיא: מעוֹת – בהמה בעלת מום בכלל, כיון דרמיא למעוֹת לגמירי, (דרמי מעוֹת לאלתר) הך לדחויא לדמי לאלתר. ובהאי גזונא אמרינן לעיל: תנא בנזיר כל מיני דרמי ליה, אבל נסכא וסואר קורות דלא חוי לדמי לאלתר, כדפריש בפרק ראשון – אותו ודאי נתמעט מכללי הלכה שנושנית מעוֹת. והשתא פריך שפיר, דקאמר: מאי טעמא דרבנן דאמרו מעוֹת וְלֹא בַּהֲמָה וכו', אלא מעוֹת דקאמר מעוֹת דוקא גמירי, מעוֹת וְלֹא עוֹפוֹת? דאמר: פירוש: שם אחד מעוֹת חזיבין קינן, או נזיר טמא שהפריש תורין ובני יונה סתומין, שלא פירש בשעת לקיחה וכו' – הוה נמי יפלו לנדרבה ולא לחשיבם במעוֹת גמירי? וכי תימא אין הדין נמי – והא (אמר) רב חסדא כו', פירוש: דהיכא דלא פירשוהו הבעלים בשעת לקיחה, דאין מתפרשות אלא בעשיית הכהן, כלומר, דאין להם שום דין פירוש, אלא יש להם דין סתומים לכל מיני, בין לענין שכוון יעשה איזה שירצה חטאת ואיזה שירצה עולה, ובין לענין שיפלו לנדרבה במעוֹת סתומין, אם מוה הבעלים קודם הקרבה! כי יש לפרש הקושית דפריך דררר חסדא לפירוש הקונטרס. ולא מעשיית הכהן קפריך, כמו לפירוש ראשון, דלא היה מקשה אלא כדפרישית. דמשמע ליה דאם לא נתפרשו בלקיחה – הוה לא חשיב כמפורשין, אלא כסתומין לכל מיני. ואף לענין זה הוה כסתומין דיפלו לנדרבה. ואם תאמר: ואכתבי, ומאי פריך מרב חסדא לפירוש זה? דילמא רב חסדא לא איירי אלא לענין זה שלא יוכלו הבעלים לפרש אחר הקליחה איזה לחטאת ואיזה לעולה, (ולא) איירי לענין שיפלו לנדרבה כללו ויש לומר: דמשמע ליה לכל מיני קאמר דהו כסתומין. ועוד: דאם כן הוה ליה למימר "אין הקינן נקבעות", דהיי משמע דדוקא לענין קביעות קאמר, איזו לחטאת ואיזו לעולה לענין קביעות הבעלים, שאם לא קבעוהו בשעת לקיחה – שוב אינו יכול לקבוע. שגם בעלמא רגיל להוכיח לשון קביעות לגבי קרבנות. מרקאמר "מתפרשות" – משמע על כל מיני קאמר, אין להם דין פירוש אלא דין סתומין, בין לענין דחשיב כסתומין ליפול לנדרבה. והשתא הוי הלשון שפיר, דמסיק: והא מעוֹת גמירי! אלא על כרחך לאו דוקא מעוֹת, דהוה הדין עופות. והוא הדין דלאו דוקא מעוֹת, אלא אפילו בהמה ונסכא וסואר קורות. ואם תאמר: לפירוש הקונטרס, דמפרש הא דפריך מעוֹת וְלֹא עוֹפוֹת בעי למימר המקשה דעופות סתומים יפלו לנדרבה – והא אמרינן פרק קמא דשבועות (י"ב.) דאין מקינן המזבח בעלות העוֹת ויש לומר: דהני מיני במזרח נסכים ושאר מותרות, פירוש: שאם נשתייר מעוֹת שבאותם מעוֹת – אינו יכול לקנות עופות לקיץ המזבח. אבל אם העופות עצמן נשתייר, כמו שמוה הבעלים קודם הקרבה בהנים – עופות מקינן שפיר לגבי המזבח. אי נמי, המקשה להכא לא סבירא ליה ההיא דשבועות, ששם היא מומרא דאמורא. וְלִיטַעְמִיךָ הא דתנן רבן שמעון בן גמליאל אומר הביא שלש בהמות ולא פירש הראוי לחטאת – כגון כבשה – תקריב חטאת, הראוי לעולה, כגון כבש – תקריב עולה, הראוי לשלמים. כגון איל הראוי לשלמים. וְאֵמַאי? האמרת (בהמה) לאו כמפורשת דמיא – כלומר, לפי מאי דבעי לאוכוחי מרב חסדא דעופות כסתומין הם, והדין נמי בהמה (ומינא) כסתומין דמיא. ולא כמפורשין. ואם כן פירוש לך: אמאי חשיב לזו רבן שמעון בן גמליאל כמפורשין? ואם תאמר: ומה דמיא ליה בהמה דלעיל דחשיב כסתומים מיירי כגון דהוה שלשה פרים, והנהו ודאי הוה כסתומים. אבל אלו בהמות דמיירי כאן רבן שמעון בן גמליאל מיירי בבהמה דחוו לנזיר, ולכן חשיבין לזו כמפורשין! ויש לומר דהכי פירשו: אי אמרת בשלמא כדקאמר רב הונא בבהמות, דהיינו שלשה פרים חשיבי קצת כמפורשין, ולכל הפחות כמפורשין בתערוכות – הכא דרבן שמעון בן גמליאל נחא, דחושב שלש בהמות הראיית לנזיר כמפורשין לגמרי, כאילו פירש בפיו "זו לחטאת זה לעולה זה לשלמים". אלא אי אמרת השלשה פרים כסתומין דמיין לגמרי – הכא נמי, מחמת שזון ראוי לנזיר – לא הוה לך למחשב (ביניהן) לגמרי כמפורשין. ואם תאמר: ואכתבי מאי (פריך) דילמא רבן שמעון בן גמליאל איירי כשחזר ופירש הנזיר בפירוש בשעת הקרבה הי לחטאת וזו לעולה וזו לשלמים! ויש לומר: היכא – ליטשא לא משמע הכי, דקנת: הביא שלש בהמות ולא פירש כו', ומשמע ליה: הראוי לעולה תקריב לעולה, ומעבשיו – אף קודם הקרבה, יש עליה

נזיר. מי שאמר – פרק רביעי דף כז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י

עליה שם עולה אף למעול בה אף אם מתו הבעלים, דלמיתה אולא. ועוד, אי במפורשין בפירוש בשעת הקרבה – צריך למימנו ומאי קא משמע לן רבן שמעון בן גמליאל? ואם תאמר: ומאי קא סלקא דעתיה דרב פפא? והא מוכחא מדרב חסדא דבעופות כסתומין דמיין, והוא הדין בבמהו? ויש דוחק לומר דרב פפא סבירא ליה דרב חסדא [בדוחא], וליתא. דבכמה דוכתי [ומית]: לדרב חסדא וצריך לומר: דרב פפא דאי סבירא ליה דאפילו אם תמצוי לומר דעופות כסתומים דמיין, ולא ממעטינן להו ממעות – היינו משום שאין לנו למעט אלא דבר הדומה למעות, דלא חזו להקרבה, כגון צפרים דלא חזו לנזיר להקרבה. אבל עופות דחזו גופייהו להקרבה – אין למעטן מהלכה שנתפרש במעות סתומין יפלו לנדרה, והוא הדין דדאי סתומין הוו מעלו לנדרה. ומשני ליה רב שימי ואמר ליה: "ולקח ועשה" אמר רחמנא, בלקיחת בעלים אומר כן. כלומר, ואם לא פירשו הבעלים בשעת הלוקחה – הוו כסתומין. והוא הדין דרב הונא דאמר בבבמות דהוו כסתומין, לפי שאינו מוכיח מגוף התורים הי חטאת הוי עולה. וכן כשהפירש שלשה פרים – אין מוכיח מגוף הבבמות כלום הי חטאת הוי עולה, הילכך נוכל לומר דהוו כסתומין לגמרי. אבל הכא במתניתין דרבן שמעון בן גמליאל, דקתני הביא שלש בהמות הראויות, דמוכיח מגוף הבמה הי לחטאת הוי לעולה הוי לשלמים. דכבשה לחטאת, שחטאת באה נקבה, וליכא למימר דתקרב עולה, שהעולה בא זכר, דהיינו כבש. וכן איל מפורש בפסחים להדיא דקרב שלמים, וכן בכשה לחטאת, וכן כבש לעולה. הילכך במפורשין דמו, דאין מפורש גדול מזה. אבל שלשה פרים כסתומין דמיין, ולא נאמר אי שלשה פרים הוו כסתומים הכי נמי הוו כסתומין. [וכן סבר המקשה. **מתיר** רב הונא – אמרת בעלת מום כסתומים דמיא? לרב נחמן, דאמר לעיל הכי, פריך. והתניא: כיצד האיש מגלה לנזירות אביו. הכי גרסינן: בזמן שאביו היה נזיר והפירש מעות לנזירותו, פירשו: סתומין, ומת. ואמר רבן: הריני נזיר על מנת שאני מגלה על מעות אבי – והוא שמגלה על מעות אביו. פירשו: אף על גב דלקחן מיינתין דאם אביו הפירש מעות לחטאתו, שאכל חלב ומת, ונתחייב הכי גם הוא חטאת חלב – אינו מביא חטאתו ממעות שהפירש אביו חטאת, הכי נמי הלכה היא בנזיר שמגלה על מעות שהפירש אביו לנזירותו. ודוקא שלא נדר הכי בחיי אביו, כדמסקי דחולץ, אבל נדר בחיי אביו – לא, כדקתני: אבל מי

מי מצית אמרת דהאך דהויא חטאת תקרב עולה? הא ההיא דלשום חטאת הויה נקבה, והאי דעולה הוי זכר. מתיב רב הוננא: ומי אמרין דבמהו בעלת מום כסתומה דמיא, והתניא כיצד אמרו האיש מגלה כו'. הכי גרסינן: כיצד אמרו האיש מגלה על נזירות אביו בזמן שהיה אביו נזיר והפירש אביו מעות לנזירות ומת כו'. הריני נזיר על מנת שאגלה על מעות אבא אין זה מגלה על מעות אביו הוי לו מעות סתומין כו' – וסדר המשנה אינה כן, דמעיקרא הוה ליה למיתני מגלה על נזירות אבא. אלא רב הוננא דבעי לאיתויי פירכא מינה טריחא ליה מילתא למיתני כיצד הוא מגלה, והוא מדלג בה, ונקיט בסיפא משום דבעי פרוכי מינה: אין זה מגלה על מעות אביו, הואיל וכבר מת אביו קודם שקיבל עליו זה נזירות. אבל בסיפא דברייתא מפרש כיצד מגלה על נזירות אביו, כדמפרש בסיפא דמתניתין. היתה לו בהמה מופרשת – כלומר, שהפירש שלש בהמות, אבל לא פירש איזו לחטאת ואיזו לעולה. מאי לאו אפילו בעלת מום – שדן בעלי מומין, וקא חשיב להו כמפורשים, דקאמר: החטאת תמות והעולה תקרב, כלומר תמכר ויביא בדמיה עולה. וקשיא לרב נחמן דאמר בעלת מום כסתומה דמיא, ויפלו דמיה לנדרה כדן מעות סתומין. לא תמימה – הראיה ליקרב, ומשום הכי הויין להו כמפורשין. מאי אריא – דהני מעות כסתומין דמיין? ליתני בהמה בעלת מום, ואנא אמיתא: מדבמהו דמיא כסתומה – כל שכן מעותו הכי נמי – קתני. דבמהו בעלת מום למאי קרישא – לדמי, ודמי מעות ניהו, וביין קתני מעות – לא איצטריך למיתני בעלת מום: מתיב רבא אשר נשיא יחטא וגו' והביא את קרבנו בקרבנו הוא יוצא. יכול לא [יצא] בקרבן אביו – שהפירש אביו מן עבירה קלה שעבר, כגון שובעת העדות ושבועת ביטוי. על החמורה – שהבן חטא, כגון שאכל חלב דם, או שנתחייב בחיובי מיתות בית דין. תלמוד לומר – "ואם נפש אחת תחטא והביא (את) קרבנו. שהרי אין אדם מגלה על בהמת אביו בנזירות – כדתנן (נזיר ל.א.) מי שהיה הוא ואביו נזירין והפירש אביו מעות סתומין כו'. מדקאמר מעות ולא אמר בהמה – שמע מינה דעל מעות הוא דמגלה, ולא על בהמה. בזמן

מקדאמר מעות ולא אמר בהמה – שמע מינה דעל מעות הוא דמגלה, ולא על בהמה. בזמן שהיה הוא ואביו נזירין, והפירש אביו מעות, פירוש בסתמא. ומת, ואמר רבן: הריני מגלה על מעות אביו – אינו מגלה עליהם, אלא יפלו לנדרה, דכך היא הלכה. ואית ספרים דגרסי איפכא, וגייסא זו עיקר. **היתה** לו בהמה מופרשת [וחטאת] תמות עולה תקרב עולה ושלמים תקרב שלמים מאי לאו אפילו בהמה בעלת מום – כלומר, מאי לאו אפילו הפירש אביו שלש בהמות בעלי מום ומת? דניתן להם דין מפורשות בתערובת – ימותו. ולא ניתן להם דין מעות סתומין לפירושם ולהביא בדמיהן נדרה, דבעלי מום [במפורשין דמי]. לא תמימה – כלומר, לא משכחת דין מפורשת אלא בבמה תמימה, אבל בעלת מום – כסתומין דמיין, במעריבין.

מאי אריא דהני מעות כו' – ואמאי נקט ברישא מעות? הוה ליה למיתני ברישא דיתהו לו בהמה בעלת מום, דהכי הוי שפיר טפי למיתני דין סתומים ומפורש הכל בבמהו! ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממיתניין, דקתני: מעות סתומין יפלו לנדרה. ואי בהמה בעלת מום כמעות סתומין – ליתני בהמה בעלת מום ויש לומר: דמברייתא פריך שפיר, דמשמע דכולה ברייתא בסתומיןמיי – ואם כן ליתני כולה בבמהו, ולפילוג וליתני בדידה הכל, בין בעלת מום בין תמימה. אבל במתניתין קתני מעות מפורשין, להכי קתני ברת הכי מעות סתומין, ומוחק הכל במעות – להכי ליכא למיפריך: ליתני בהמה בעלת מום דהוי כסתומין במקום [ומעות]. **מתיר** רבא קרבנו – בפרשת "אם נשיא יחטא". ושלשה קרבנות תחייב, חד בנשיא וחד בכבשה וחד בשעירה. **ואינו** יוצא בקרבן אביו – צריך עיון: דמה איצטריך קרא? הא דאי דחטאת שמונו בעליה למיתה אולא, ומאי האי דקאמר נמי ברת הכי: "אבל יוצא הוא בקרבן אביו שהפירש מן הקלה על הקלה" וכו'.

שהרי אין אדם מגלה על בהמת אביו בנזירות – כדאמרין בשילוי פירקין שאינו מגלה על אביו כי אם על מעות סתומין, דלא הוזכר בלשון המשנה אלא מעות סתומים, דהלכה נשנית במעות סתומין דוקא. והיה מודקדק הר"ם דאמר בפרק קמא דחובים (ט.ב.) חטאת חלב שחשטו לשם חטאת דם – כשרה, והכא אמר דלא כיפרי ויש לחלק, דהתם מיידי שלא היה חייב שתיהם כי אם חטאת חלב, ודבר ערף. אבל הכא, שנתחייב שתיהן – הוי עקרה יותר. ועוד יש לומר: דדאי לענין להתכפר בו בשביל חטאת חלב, שחטאת עומדת לכן – איכא מאן דאמר כשרה. אבל הכא איירי להתכפר בו משום חטאת דם, שרוצה לעוקרו ממה שהיה מתחילה. לכן לא כיפר.

הכי גרסינן: אבל יוצא במעות שכן מגלה על מעות אביו – ואף על גב שהמעות היו מפורשים לחטאת אביו, וכהאי גוונא אינו מגלה על מעות של אביו – מכל מקום, כיון דבשום דוכתא מגלה על מעות אביו. [ומכאן שייך לדף כח.א] **אבל** יוצא בקרבן שהפירש לעצמו – לעבירה זו, ויביאנו לעבירה אחרת. **תלמוד** לומר קרבנו על חטאתו – בפרשת "אם נפש חטאת וגו', והביא קרבנו שעירת עזים על חטאתו". ואף על פי שדרשנו כבר שלשה קרבנות, עתה בא לדרוש "על חטאתו" – עד שיהא קרבנו לשם חטאת, ואפילו אדם אחד. **יכול** לא יצא – כשמפירש במזיד בהמה המופרשת לעבורה זו, ומקריבה לחטאת אחר.

עצמה אי אפשר להקריב, ודמי תנינן מעות – דבר שאינו ראוי אלא
להימכר בדמים הוא חשוב כמעות עצמם, וממילא כששנה התנא
מעות כלל בזה גם בהמה בעלת מום.
הגמרא מקשה קושיא נוספת על דברי רב נחמן שבהמה בעלת
מום דינה כמעות סתומים: קתיב רבא, שנינו במשנה (כריתות כז),
שארם שהיה מחויב חטאת והפריש בהמה ומת, וגם בנו מחויב
חטאת, הן אינו יכול להקריב את הבהמה שהפריש אביו. וכן אם
אדם הפריש בהמה לחטאת על חטא אחד שעשה, אינו יכול
להקריב אותה בשביל חטא אחר, ואפילו אם הפריש את החטאת
על שאכל חלב, לא יביא אותה בשביל פעם אחרת שאכל חלב.
ובברייתא שם מבואר המקור לדינים אלו, שכתוב בפסוק לענין
נשיא שחטא (ויקרא ד כג), 'או הודיע אליו חטאתו אשר חטא בה'
והביא את קרבנו שיעיר עינים זכר תמים, ומהמילה 'קרבנו' לומדים
שרק בקרבנו שלו הוא (הבן) יוצא ידי חובתו, ואינו יוצא ידי
חובתו בקרבן שהפריש אביו עבור עצמו, ולכן אין הן יכול
להתכפר בחטאת של אביו.
שואלת הברייתא: יכול – אולי מה שלמדנו מהפסוק שהבן לא יצא
ידי חובתו בקרבנו של אביו, זה דווקא כשאין העבירות של שניהם
שוות בחומרתן, כגון שהפריש מן הקלה על החמורה – שהאב
הפריש בהמה לחטאת משום שעבר עבירה קלה, כגון נדה או
אכילת חלב ודם, שאין בהם מיתת בית דין אלא רק כרת או מיתה
בידי שמים, והבן רוצה להביא את החטאת על עבירה חמורה,
כגון חילול שבת בה סקילה, או מן החמורה על הקלה – או
שהאב הפריש בהמה לחטאת משום שעבר עבירה חמורה, והבן
רוצה להביא את החטאת על עבירה קלה, שכיון שהעבירות אינן
שוות בחומרתן לכן אינו יכול לצאת ידי חובתו בקרבן אביו, אלא
יוצא הן ידי חובתו בקרבן שהפריש אביו, אם העבירות של שניהם
שוות בחומרתן, כגון מן הקלה על הקלה – שהאב הפריש את
הבהמה על עבירה קלה, וגם הן התחייב חטאת על עבירה קלה,
או מן החמורה על הקלה – או שהאב הפריש את הבהמה על
עבירה חמורה, וגם הן התחייב חטאת על עבירה חמורה, וכיון
שהעבירות של האב ושל הבן שוות בחומרתן יוכל הבן להביא את
החטאת שאביו הפריש לעצמו. משיבה הברייתא: תלמוד לומר –
נאמר 'קרבנו' 'קרבנו' פעמיים, פעם אחת בפסוק שהובא לעיל,
ופעם נוספת (שם כח) 'או הודיע אליו חטאתו אשר חטא והביא
קרבנו שיעיר עינים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא, וממה
שנכתבה המילה 'קרבנו' פעמיים לומדים ששקרבנו של עצמו הוא
יוצא ידי חובתו, ואינו יוצא בקרבנו של אביו אפילו אם העבירות
שלו ושל אביו שוות בחומרתן.
שואלת הברייתא עוד: יכול – אולי מה שלא יצא ידי חובתו בקרבן
שהפריש אביו לעצמו, זה רק בקהמה שהפריש – אם אביו הפריש
בהמה עבור עצמו, ובה לא יצא אפילו אם העבירות של שניהם
שוות, כגון מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה – ששתי
העבירות קלות או שתיהן חמורות, שהרי כבר מצאנו שאין הן
יכול להקריב בהמות שאביו הפריש, כמבואר בברייתא שאין אדם
מגלה על קהמת אביו בגזירות – שאם הפריש אדם בהמות
לקרבנות נזירות של עצמו, בנו אינו יכול להביא אותם בשביל
נזירות שלו, ואם כן נאמר שגם בחטאת רק אם האב הפריש בהמה
אין הבן יוצא ידי חובתו בבהמה זו. אלא יוצא הבן ידי חובתו
במעוה שהפריש אביו עבור קרבן חטאת של עצמו אפילו אם אין
העבירות שוות, כגון מן החמורה על הקלה, או מן הקלה על
החמורה – שהאב הפריש את המעות כדי להביא קרבן על עבירה
חמורה, והבן מביא בהם קרבן על עבירה קלה או להיפך, וכל שכן
אם היו העבירות שוות כגון ששתיהן קלות או שתיהן חמורות,
שהרי כבר מצאנו שהבן יכול להקריב ממעות של אביו, כמבואר
באותה הברייתא שיש אופן שאדם מגלה על מעוה אביו בגזירות –
שנזיר יכול להביא את קרבנותיו ממעות שאביו הפריש עבור
קרבנות הנזירות של עצמו, כגון אם מת האב ואמר הבן 'הריני נזיר'
על מנת שאלגל על מעות אבא,

כי מי מצית אהרן הדין דהפסות תקרב עולה – האם אתה יכול
לומר שבהמה זו הראויה לחטאת (הכבשה) תקרב לעולה, הרי
הפס נקבה הקא זכר – כאן בקרבן חטאת צריך להביא דווקא
נקבה, ובעולה יש להביא דווקא זכר, ומכיון שכל אחת מהבהמות
ראויה רק לקרבן אחד, הרי זה כאילו פירש בפיו שתהיה לקרבן
זה, ומשום כך אין לדמות עופות שדינם כמעות סתומים, לבהמות
הראויות לקרבנות נזירות. ומעתה יש להוכיח מדברי רב חסדא
לגבי עופות, שההלכה למשה מסיני שכל שלא נתפרשה החטאת
בתערובת כל התערובות תהיה לנדבה, נאמרה גם בדברים שאינם
מעות, וחוזרת הקושיא על דברי האמוראים שפירשו שרק במעות
נאמרה הלכה זו.
הגמרא מקשה על דברי רב נחמן (לעיל כז), שבהמה בעלת מום
דינה כמעות סתומים: קתיב רב הוננא, ופי אהרן – וכי אנו
אומרים שבהמה בעלת מום פסולה דמיא – דינה כמעות סתומים
והולכת לנדבה, תא שמע קושיא על זה ממה ששנינו בברייתא.
ביצד אהרן – באיזה מקום נאמרה הלכה למשה מסיני שהיה
מגלה על נזירות אביו – שנזיר יכול להביא את קרבנות נזירותו
ממעות נזירותו שהפריש אביו לצורך נזירות של עצמו, ויצא בזה
ידי חובתו להביא קרבנות, כגון שהיה הוא ואביו נזירים, והפריש
אביו מעוה לנזירותו – עבור קרבנות נזירותו, ולא פירש עבור איה
קרבן יהיו המעות, ומת האב קודם שהקריב את הקרבנות, ואחרי
מיתת האב אהרן הבן, הריני נזיר על מנת שאלגל על מעוה אבא –
על מנת שאביא את הקרבנות מהמעות שהפריש אבי עבור
קרבנות הנזירות של עצמו, וזה האופן שנזיר יכול להקריב את
קרבנות הנזירות ממעות שהפריש אביו עבור נזירות עצמו.
ובהמשך הברייתא מבואר, שאם הבן כבר היה נזיר בחיי האב,
והפריש האב מעות עבור קרבנות נזירותו ומת, הן אינו יכול
להביא את קרבנות הנזירות מהמעות שהפריש אביו לצורך
קרבנות נזירותו (של האב), ודין המעות הוא כך, הו' לו מעוה
סתומות – אם האב לא פירש על המעות שהפריש עבור איה
קרבן הם, יפלו לנדבה – יקריבו מהם עולת נדבה, כדין מותר מעות
של נזירות. ואם היה לו – לאב קהמה מופרשת ופירש לאיזה
קרבן תהיה, אם הפריש אותה עבור החטאת, תמות הבהמה, כדין
חטאת שמתו בעליה, ואם הפריש אותה עבור העולה, תקרב
לקרבן עולה נדבה, ואם הפריש אותה עבור השלמים, יקרב
לקרבן שלמים נדבה. ומדייק רב הוננא מהאמור בברייתא
שמעות סתומים יפלו לנדבה, שרק מעות יפלו לנדבה, אבל אם
השאר האב בהמות סתומות לא יהיה הדין כך, משום שבה לא
נאמרה ההלכה למשה מסיני. מאי לאו אפילו בעלת מום –
ולכאורה אפילו כשהפריש שלוש בהמות בעלות מום ולא פירש
לאיזה קרבן תהיה כל אחת מהבהמות, יהיו כולן כמפורשות
בתערובת וילכו למיתה, ומוכח מכאן שגם בהמה בעלת מום יש
לה דין מפורשת, וקשה על רב נחמן שאמר שבעלת מום דינה
כסתומה.
מתרצת הגמרא: אין לדייק כך מהברייתא, ולא מצאנו שהבהמה
יש לה דין מפורשת שתלך למיתה אלא בבהמה תמימה, אבל
בהמה בעלת מום דינה כמעות ותלך לנדבה.
מקשה הגמרא: לפי מה שתיירצנו שרק אם הפריש בהמה תמימה
יש לה דין מפורשת, אלא אם הפריש בהמה בעלת מום, פסולה
דמיא – דינה כסתומה ותלך לנדבה, אם כן מאי אהרן מעוה –
מדוע אמר התנא את הדין שיפלו לנדבה לגבי מעות, למא – היה
לו לומר דין זה במקרה שהיה לו – לאב קהמה בעלת מום, ומת,
שתלך לנדבה, ואם הפריש שלוש בהמות בעלות מום יפלו כולן
לנדבה, כיון שהסיפא לגבי מפורשת עוסקת בבהמה, והיה לו
לומר את שני הדינים ושל סתומה ושל מפורשתו בבהמה.
מתרצת הגמרא: הרי נמי – באמת כן הדין גם בבהמה בעלת מום,
והרי זה כאילו שנה התנא את דין בהמה בעלת מום במה שאמר
מעוה, כיון שבעלת מום למא קרישא – לגבי מה בהמה בעלת
מום קדושה, רק לדמי – למכרה ולקנות בדמיה קרבן, שהרי אותה

מכך שהיא כמפורשת' ולא כסתומה' ואינה בכלל ההלכה
למשה מסיני שיכול הבן להביא מעות סתומים שהפריש אביו,
ומסתבר שכמו כן אינה בכלל ההלכה למשה מסיני שמעות
סתומים הולכים לנדבה, אלא דינה כמפורשת והולכת למיתה,
וקשה על רב נחמן שאמר שבהמה בעלת מום דינה כסתומה
והולכת לנדבה. מתרצת הגמרא: לא, כוונת הברייתא דווקא
לבהמה תמימה, שהיא כמפורשת, ולכן אינה בכלל ההלכה שכן
מגלח על נזירות אביו, אבל בעלת מום דינה כסתומה ויכול הבן
להביאה לקרבנות נזירות עצמו, וכמו כן היא בכלל ההלכה
שסתומים נופלים לנדבה.
מקשה הגמרא: אָבֵל בְּעֵלֶת מוֹם מֵאִי – לפי זה מה דינה של בעלת
מום, בְּסִתּוּמָהּ דְּקָרָא – הרי היא כסתומה, וקשה מֵאִי אִירָא דְּקָרָא
– מדוע שנה התנא בברייתא את דין הבן שמגלח על נזירות אביו
לגבי מֵעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, ליתני – יכול היה לשנות דין זה בבהמה
בְּעֵלֶת מוֹם, שאם השאירה האב יכול הבן להביאה לנזירותו, שהרי
גם היא בכלל ההלכה. מתרצת הגמרא: הָכִי נָמִי – אכן כך הוא,
ואף בעלת מום כלולה בדברי התנא, דְּלִמָּא חֲזִיא – למא ראויה
בהמה בעלת מום, הלא אינה ראויה להקרבה אלא לְדָמִי – למכרה
לצורך קניית קרבן, ודָּמִי חֲזִינוּ מֵעוֹת – הבהמה הראויה רק לדמים
כלולה בכלל דברי התנא ששנה 'מעות':

משנה

במשנה זו מבואר עד מתי הבעל יכול להפר את הנזירות: נזירה
שסיימה ימי נזירותה בטהרה, והביאה קרבנותיה, ונזרק עליה
ו-בעבורה אָחֵד מִן הַדָּמִים מן אחד הקרבנות, אינו יכול לְהַפֵּר את
נזירותה, שעל ידי זריקת הדם הותרה בשתיית יין ולהיטמא
למתיים, אף שעדיין לא גילחה, ונמצא שכבר אין כאן עינוי נפש.
רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֲפִילוּ אִם לֹא נִזְרַק הַדָּם, אלא רק נִשְׁחָטָה עָלֶיהָ
אֶחָת מִקָּבַל הַבְּהוֹמוֹת, אינו יכול לְהַפֵּר, משום הפסד קדשים, שאם
יפר את נזירותה יפסל הקרבן.
המשנה מוסיפה לבאר באיזה קרבנות מדובר: בָּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים
שאינו יכול להפר נזירות אשתו לאחר זריקה, בְּתַגְלִלְתָּ הַתְּהֵרָה –
שסיימה הנזירות בטהרה, והביאה קרבנות של סיום הנזירות, אָבֵל
בְּתַגְלִלְתָּ הַבְּזוּמָא – אם נטמאה בתוך ימי הנזירות, והיא מביאה
קרבנות של נזיר טמא, ולאחר שתטהר תמנה שוב את ימי הנזירות,
יָפַר – יכול להפר אף שכבר נזרק הדם, מפני שְׁהוּא יָכוֹל לִזְמַר אִי
אֲפִשִּׁי בְּאַשָּׁה מְנוּוֹלָת, שהרי לאחר שתטהר עדיין תהיה נזירה.
רַבִּי (מֵאִיר) חוֹלֵק עַל כָּל עֵינֵק הַדִּין הַמְּבֹאֵר כֹּאן וְאָמַר, אֵי
בְּתַגְלִלְתָּ הַתְּהֵרָה יָפַר – אף אם גמרה הנזירות בטהרה, וכבר
הוקרבו כל הקרבנות, ואף על פי שכבר הותרה מאיסורי הנזירות
ואין כאן עינוי נפש כלל, יכול להפר, מפני שְׁהוּא יָכוֹל לִזְמַר, אִי
אֲפִשִּׁי בְּאַשָּׁה שֶׁנִּגְלַחַת את שערותיה, שהגילוח הוא ניזול לה:

גמרא

הגמרא מבררת כמי שנויה משנתינו: מִתְּנִיתִין – משנתינו שאומרת
שמיד לאחר שנורק עליה אחד מן הדמים, אף שעדיין לא גילחה,
אין הבעל יכול להפר נזירותה כיון שכבר הותרה ביין ואין לה
עינוי נפש, סוברת דְּלֹא כְּרִפִּי אֲלֵינוּ, דְּאִי כְּרִפִּי אֲלֵינוּ, הָאֲמַר –
הרי אמר (לשון מו.) שֶׁתַּגְלִלְתָּ הַנִּזִּיר מִעֲקֵבָת אוֹתוֹ מֵהִתֵּר שְׁתִּיתִי יֵין,
כלומר, שכל עוד לא התגלח עדיין הוא אסור ביין, וְאִם כֵּן
במשנתינו בִּינן דְּלֹא גִילְחָה האשה עדיין את שערותיה, אף שכבר
נזרק דם הקרבן, עדיין היא אֲסִירָה בְּהִמְרָא – אסורה ביין, וְכִיּוֹן
דְּאִיתָ לָהּ נִיזוּל – וכיון שיש לה בזה עינוי נפש עד שתגלח, מִצִּי
מִיָּפַר – יכול הבעל להפר את נזירותה.
הגמרא מבארת את מחלוקת התנאים במשנה: (וּבְהָא פְּלִגִּי) –
בסברא דלהלן חלוקים תנא קמא ורבי עקיבא במשנתינו,

שֶׁנִּזְמַן שָׁחַן – המעות סתומין – שהאב לא פירש האם הם עבור
החטאת או עבור העולה, יכול הבן להביא בהן את קרבנות
נזירותו, וְלֹא בִּזְמַן שָׁחַן מְפִרְשִׁין – אם האב פירש אם יהיו המעות
לחטאת או לעולה הבן אינו יכול להביא בהם את קרבנות נזירותו.
ואם כן גם כאן נאמר שיכול הבן להביא חטאת ממעות שהפריש
האב לעצמו. משיבה הברייתא: תְּלִמּוּד לִזְמַר – נאמר פעם שלישית
באותה פרשה (ויקרא ד לב) וְאִם בְּכֶשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ לְחֻטָּאת, מתיבת
'קרבנו' לומדים שֶׁקֶרְבָּנוֹ של עצמו הוא יוצא ידי חובתו, וְאִינוּ
יוצא קֶרְבָּנוֹ שהפריש אָבִיו עבור עצמו, וזה מלמד על מעות
שהפריש אביו, שהרי קרבן ממש כבר נלמד מהפסוקים שהובאו
לעיל (כו).

שואלת הברייתא עוד: יָכוֹל – אולי מה שלא יצא הבן ידי חובת
חטאת בְּמֵעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אביו לחטאת של עצמו, ואֲפִילוּ אם
העבירות של שניהם שוות בחומרתן, כגון מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה או
מִן הַחֲמִינָה עַל הַחֲמִינָה, וכל שכן אם אחד מהם עבר עבירה קלה
והשני עבר עבירה חמורה, הִזְקַם עַל הַחֲמִינָה שֶׁאֵבִי הִפְרִישׁ, אָבֵל יוֹצֵא
קֶרְבָּנוֹ שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ על חטא אחר, ואֲפִילוּ אם העבירות אינן
שוות בחומרתן, כגון מִן הַקֶּלֶה עַל הַחֲמִינָה או מִן הַחֲמִינָה עַל
הַקֶּלֶה. משיבה הברייתא: תְּלִמּוּד לִזְמַר (שם כח) וְהָבִיא קֶרְבָּנוֹ
שְׁעִירִת עִזִּים תְּמִימָה נֶקֶבָה עַל הַחֲטָאוֹת אֲשֶׁר חָטָא, ומהמילים
'קרבנו' וְעַל חֲטָאוֹת יֵשׁ ללמוד שאינו יוצא ידי חובתו עַד שֶׁהָא
קֶרְבָּנוֹ לְשׁוֹם חָטָא – שיופרש הקרבן לשם חטא זה. כלומר, שאם
הפריש על חטא מסוים, אינו יכול להקריבו עבור חטא אחר.
שואלת הברייתא עוד: יָכוֹל – יתכן שאכן לא יוצא בְּהִמְרָא שֶׁהִפְרִישׁ
לְעַצְמוֹ עבור חטא אחר, ואֲפִילוּ אם שתי העבירות שוות בחומרתן,
כגון מִן הַקֶּלֶה עַל הַקֶּלֶה או מִן הַחֲמִינָה עַל הַחֲמִינָה, אֲפִילוּ ו-וכל
שכן מִן הַקֶּלֶה עַל הַחֲמִינָה או מִן הַחֲמִינָה עַל הַקֶּלֶה, שאין שתי
העבירות שוות בחומרתן, שֶׁכֵּן כבר מצאנו בברייתא, שאם הִפְרִישׁ
בְּהִמָּה עַל אֲכִילַת הַחֵלֶל, וְהָבִיא אוֹתָהּ בְּשׁוּגָה עַל אֲכִילַת הַדָּם, או
שהפרישה עַל הַדָּם, וְהָבִיא אוֹתָהּ בְּשׁוּגָה עַל הַחֵלֶל, לא יצא, אף
על פי שמתירין עבירות קלות, והטעם משום שְׁהִי לֹא מַעַל – שלא
עשה מעשה מעילה בכך, מאחר שהבהמה קדושה בקדושת הגוף,
שהיא קדושה חמורה, וכשמעבירה מקרבן לקרבן אין זה חל, וְלִכְּן
לֹא בִּיפֵר. אך סברא זו אינה שייכת אלא בבהמה, ושמן נאמר
שרק בהמה אי אפשר להקריב לחטא אחר, אָבֵל יוֹצֵא בְּמֵעוֹת
שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ לחטא מסוים ולקח בהן קרבן לחטא אחר, כגון מִן
הַקֶּלֶה לְקַלָּה וּמִן הַחֲמִינָה לְחֲמִינָה, ואף מִן הַחֲמִינָה לְקַלָּה וּמִן הַקֶּלֶה
לְחֲמִינָה, שֶׁכֵּן כבר מצאנו כוונת, כמבואר באתר הברייתא, שאם
הִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מֵעוֹת לחטאת שהיא חייב מן הַחֵלֶל, וְהָבִיא בָּהֶן
בְּשׁוּגָה חֲטָאת עַל הַדָּם, או שהפריש עַל הַדָּם, וְהָבִיא בָּהֶן בְּשׁוּגָה
חֲטָאת עַל הַחֵלֶל, יצא ידי חובתו, שְׁהִי מַעַל – עבר באיסור
מעילה, כיון שהמעות קדושתן קלה שאין קדושות בקדושת הגוף
ויצאו לחולין בעת שלקח בהם בהמה אחרת, וְלִכְּן בִּיפֵר אם הקריב
את הבהמה שקנה בהם. הרי מצאנו חילוק בין מעות לבהמה,
שאם מקריב בשוגג בהמה לחטא אחר אין זה חל, ולעומת זאת
מעות שקונה בהן בשוגג בהמה לחטא אחר יכול להקריבה לשם
אותו החטא, ונלמד מכאן שגם לכתחילה מותר לו לשנות מעות
מחטא לחטא. משיבה הברייתא: תְּלִמּוּד לִזְמַר (שם לה) וְכִפֹּר עָלָיו
הַכֹּהֵן עַל הַחֲטָאוֹת אֲשֶׁר חָטָא, ומוזה נלמד שאינו יוצא ידי חובתו עַד
שֶׁהָא קֶרְבָּנוֹ לְשׁוֹם חָטָא – שהפרישו מתחילה לשם חטא זה.
ומכאן לומדים שאף המעות של חטאת אין יכול לקנות בהם קרבן
לחטא אחר. עד כאן דברי הברייתא. 200.

ומכאן יש להקשות על רב נחמן שהשוה בין בהמה בעלת מום
למעות, שנחשבים סתומים: קָרָא מִיָּהָה בְּהִמָּה – מבואר בברייתא
שאין הבן יכול להביא את הבהמה שאביו הנזיר הפרישה
לקרבנות עצמו, ורק במעות יכול לעשות כן. מֵאִי לֹא – לכאורה
כוונת הברייתא להורות כן אֲפִילוּ בבהמה בְּעֵלֶת מוֹם, ויש ללמוד

בזמן שהן סתומין – כדתן בשיליה מתניתין. תלמוד לומר – "זאם כבש יביא קרבנו" – בקרבנו יוצא כו'. ואית דדרשי ליה מ'קרבנו' קמא. מן הקלה על הקלה – משבועת העדות לשבועת הפקדון, או לשבועת ביטוי. מן החמורה על החמורה – מחלב לדם, מחייבי מיתות לחייבי כריתות בשוגג. שכן אם הפריש בהמה על החלב – שאכל בשוגג, והביאה על הדם שאכל בשוגג. שהרי לא מעל

– לפי שהוא קדושת הגוף, ואי אפשר לו להוציאה לחולין – לפיכך לא כיפר, ובדאמרין בפרק [בתרא] דכריתות. דכין דלא מצי מעיל – כפורי נמי לא מכפר. שהרי מעל וכפר – דכין דלקח בזה חטאת אחר שלא הופרש לשמן – הוה ליה כמפיך להו לחולין, ומעל. ובין דמעל בו – אמרין "וכפר", דהוא קרבן מעליא. תלמוד לומר: "וכפר עליו הכהן על חטאתו", דלעולם לא כפר עד שיהא קרבנו לשון חטאת, שאף על פי שמעל לא כיפר, שהרי מעל במעות. כל דבר שיוצא לחולין אית ביה מעילה, והואיל דאית ביה מעילה כיפר. קתני מיתת בהמה – שהרי אין אדם מגלח על בהמת אביו. מאי טעמא, לא משום דכמפורשת דמאי? מאי לאו אפילו בעלת מום? מאי אריא דתני – אבל יוצא במעות שהפריש כו'. משנה נאשה מנוולת – שאינה שותה יין.

גמרא דאי רבי אליעזר – כיון דתגלחת מעבכתה שלא לשנות יין, כדאמרין בפרק "שלשה מינין" (נזיר מו:א), "ואחר ישתה הנזיר יין" – אחר מעשים כולן, דברי רבי אליעזר. הילכך, כיון דלא גילחת – אסורה בין, והוה לה ניוול, כדכתיב (ובריה ט) "ותירוש ינובב בתולות", הילכך מצי מפר, אף על פי שנורקו עליה כל הדמים.

ולתנא

בזמן שהן סתומין, ולא בזמן שהן מפורשין? תלמוד לומר "קרבנו" – בקרבנו הוא יוצא, ואינו יוצא בקרבן אביו. יכול לא יוצא במעות שהפריש, אפילו מן הקלה על הקלה מן החמורה על החמורה, יוצא בקרבן שהפריש לעצמו, מן הקלה על החמורה מן החמורה על הקלה? תלמוד לומר "קרבנו... על חטאתו" – עד שיהא קרבנו לשון חטאת. יכול לא יוצא בבהמה שהפריש לעצמו מן הקלה על הקלה או מן החמורה על החמורה, אפילו מן הקלה על החמורה או מן החמורה על הקלה, שכן אם הפריש בבהמה על החלב והביא על הדם או על הדם והביא על החלב – שהרי לא מעל ולא כיפר. אבל יוצא במעות שהפריש לעצמו מן הקלה לקלה ומן החמורה לחמורה, מן החמורה לקלה ומן הקלה לחמורה, שכן אם הפריש לעצמו מעות מן החלב והביא על הדם על הדם והביא על החלב, שהרי מעל וכיפר – תלמוד לומר "על חטאתו" – עד שיהא קרבנו לשון חטאת. קתני מיתת בהמה, מאי לאו אפילו בעלת מום? – לא. תמימה. – אבל בעלת מום מאי, בסתומה דמאי? מאי אריא דקתני מעות שהפריש אביו, ליתני בעלת מום! – הכי נמי, דלמאי חיויא –

לדמי, דמי – היינו מעות. משנה נזקק עליה אחד מן הדמים – אינו יכול להפר. רבי עקיבא אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מפל הבהמות אינו יכול להפר. בפה דברים אמורים – בתגלחת הטהרה, אבל בתגלחת הטומאה – יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת. רבי מאיר אומר: אף בתגלחת הטהרה יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מנוולת. גמרא מתניתין דלא פרבי אליעזר, דאי רבי אליעזר – האמר תגלחת מעבכת, וכיון דלא גילחת – אסורה בחיבורא, וכיון דאית לה ניוול – מצי מיפר. ובהא פליגי; תנא

יוצא במעות אביו שהרי מנוול על מעות אביו, ודא אין מנוול אלא על מעות סתומין של אביו, כדקתני בהדיא במתניתין (נזיר ל:א).

לא תמימים – עליהם אינו מנוול, דהויא כמפורשים. נזרק עליה אחד מן הדמים – כגון שגמרה נזירות בטהרה, והביאה קרבנות נזירות טהרה, שהן שלש בהמות: כבשה לחטאת, וכבש לעולה, ואיל לשלמים, ונזרק עליה אחד מן הדמים, חטאת או עולה או שלמים – אינו יכול להפר נזרה לענין שלא תצטרך לגלח ולהביא שאר קרבנות. דלפי שאין כאן עוד ענין נפש, דכין מותרת. ואי מושים שצריכה לגלח ומטו עליה אשה מתגלחת – אפשר לה בפאה נכרית? הכי מפרש בגמרא אבא איל לא נזק הדם עדיין. דאסורה ובין – מיקרי שפיר עיני נפש, אף על גב דלא מיתסרא אלא שעתא פורתא. רבי עקיבא אומר אפילו נשחט – ולא נזק הדם – אינו יכול להפר. בגמרא מפרש: משום הפסד קדשים. ומסיק בגמרא: כשנשחטה החטאת, שאם יפר לה – נמצאת בהמה זו תצא לבית השריפה. שהיא אינה צריכה לחטאת, וגם לא יוכל לזרוק דמה לשם שלמים – דחטאת שלא לשמה פסולה. יש להסתפק אם היפר לה אם מופר, או שמא יש כח ביד חבמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. במה דברים אמורים – שאינו יכול להפר אחר שנורק אחד מן הדמים בתגלחת טהרה, כדפירשתי: נגמרה נזירות בטהרה. אבל בתגלחת טומאה, כגון שנטמאת בניזירותה והביאה קרבנותיה בטומאה, אף על פי שנורקו דמים – יכול להפר, מפני שאפשר לומר לה: אי אפשי באשה מנוולת, כלומר, שהיא צריכה למנות מעתה נזירות טהרה ותאסר בין, ויש כאן ענין נפש. והכי נמי בגמרא מצינו לשון ניוול שרצה לומר עיני. וקשה לישנא (רעיון) "דאי אפשי", דהוי ליה לממרה: משום עיניו וצריך לומר: דקאי אדריבי עקיבא. דקאמר ששחטה אחת מן הבהמות אינו יכול להפר מפני שאפשר ולבוא להפסד קדשים. אף על גב דאסורה בין עד שישחטו שאר הבהמות וחוזק דמן, ויש כאן ענין נפש פורתא – בשביל ההוא פורתא אינו יכול להפר בשביל הפסד קדשים. אבל בתגלחת דטומאה, דאיכא עיני נפש גדול, שסותרת ובעי למימני מידות אחרת – (ומודה) שיכול לומר לה: אי אפשי (בעיניו) גדול. אי נמי, משום דרבי מאיר קאמר דאי לישנא "אי אפשי" – קאמר תנא קמא נמי "אי אפשי". הכי גרסינן: אי אפשי באשה מנוולת. שצריכה לגלח בסוף נזירות טהרה, כדכתיב בהדיא. ולתנא קמא אפשר בפאה נכרית, הכי מפרש בגמרא. תגלחת מעבכת – מלשנות בין, וכיון דאי לא גילחת אסורה, ואית לה ניוול. פירוש: צער עיני נפש, שצריכה לחיות משונה מן היין עד שתגלח – מצי מיפר בעבור ההיא שעתא פורתא דאסירה בין.

טוהרה אין הבעל יכול להפיר. ורבי מאיר סבר, שפסא נכרית, אידי
דוהקמא לא ניהא ליה – מאחר שיש בפאה זוהמה שאינה מגופה
של האשה, הרי זה מגונה בעיני הבעל, ולכן יכול להפיר כדי למנוע
מכך:

משנה

משנה זו מבארת שהאב יכול לקבל נזירות עבור בנו הקטן, והאם
אינה יכולה. וכן שהבן או קרוביו יכולים למחות אם אינם רוצים
בו, ומה דין הקרבנות אם הופרשו קודם לכן.
האיש מדייר את בנו הקטן בנזיר – יכול להביאו לידי נזירות. וזה
בשני אופנים, שיאמר "האב בני נזיר", שמצוה לבנו לקבל על עצמו
נזירות. ואין האשה מדרת את בנה בנזיר – והאם אינה יכולה
להדיר את בנה הקטן שיהיה נזיר.

המשנה מבארת שיש אופנים שהנזירות של הבן מתבטלת: בציצ, בציצ
גילח הבן את שערו, ועל ידי זה גילה דעתו שאין רצונו להיות נזיר,
או שגילחוהו קרוביו, ועל ידי זה גילו דעתם שאין רצונם בנזירותו
של הבן. וכן אם מיתה הבן ואמר שאין רצונו בנזירות, או שפיהו
קרוביו ואמרו שאין רצונם בנזירותו של הבן, בכל מקרים אלו
הנזירות בטלה.

היתה לו – לאב בכהמה מופרשת לקרבנות נזירות בנו, והנזירות
התבטלה על ידי גילוח או מחאה, דין הקרבנות הוא, שהחטאת
תמות ואין לה תקנה, והעולה תקרב עולה – בתורת עולת נדבה,
ושלמים יקרבו שלמים – בתורת שלמי נדבה ונאכלין ליום אחד כדן
שלמי נזיר, ושלמים אלו אינן מעוניין הבאת לחם שמביא כל נזיר
עם השלמים.

ואם היו לו מעות פתומין – שהפריש לצורך קרבנות הנזירות, ולא
פירש לאיזה קרבן יהיו מעות אלו, יפלו כל המעות לנדבה – יקריבו
מכל המעות עולות נדבה. אבל אם היו המעות שהפריש פתומין
– שפירש ואמר 'מעות אלו יהיו לחטאת ומעות אלו יהיו לעולה
ולשלמים', דין המעות הוא לפי מה שפירש עליהם, דמי חטאת –
המעות שהופרשו עבור החטאת צריך לאבדם וילכו – ישליכום
לים המלה, משום שאם היו קונים בהם בהמה לחטאת דינה היה
שתלך למיתה. ועד שיוליכום לים המלח לא נהנין – המעות
אסורים בהנאה מדרבנן, ולא מועילין בהם, שאין חיוב קרבן מעילה
אם עברו ונהנו מהמעות, משום שבפרשת מעילה כתוב (ויקרא ה טו)
'קדשי ה', ודמי חטאת זו שהולכים לים המלח אינם קדשי ה'. דמי
עולה – המעות שהופרשו עבור העולה, יביאו מהם קרבן עולה
נדבה, ומועילין בהן שהרי הם עומדים לקרבן, וכן דמי השלמים –
המעות שהופרשו עבור השלמים, יביאו מהם קרבן שלמים נדבה,
ונאכלין ליום אחד כדן שלמי נזיר, ואינן מעוניין לחם שמביא כל
נזיר עם השלמים:

גמרא

מבואר במשנה שרק איש איש – ואכן יכול להדיר את בנו בנזירות,
אבל אשה לא יכולה להדיר את בנה בנזירות. מבררת הגמרא: מאי
מעמא – מה הטעם שהאב יכול להדיר את בנו בנזירות, ומה הטעם
שהאם אינה יכולה להדיר את בנה בנזירות. נחלקו האמוראים
בטעם הלכה זו: רבי יוחנן אמר, חלקה למשה מסיני היא בנזיר,
שרק לאב יש כח להדיר את בנו בנזירות, ולא לאם. ורבי יוסי ברי
הנניא

תנא דין – תנא קמא סבר, בין דאידריק עלה – כשנזרק עבורה
דם של אחד הקרבנות, לאלתר שריא בהקמא – מיד היא מותרת
בבין, והא לית לה ניוול – וכבר אין לה עינוי נפש, ולכן אין הבעל
יכול להפיר. ורבי עקיבא סבר, שאפילו אישתחית – אפילו אם רק
נשחטה בהמה אחת, אינו יכול להפיר, אף שעדיין היא אסורה בבין,
והטעם משום הפסד קדשים – שאם יפר עכשיו את נזירותה יופסד
הקרבן שנשחט, כיון שלא יוכלו להקריבו.

הגמרא מקשה על ביאור זה בדברי רבי עקיבא: מתקפה לה רבי
ורא, ואמאי – מדוע יש כאן הפסד קדשים, הלא אפשר לזרוק את
דם של הקרבנות שלא לשמן – שלא לשם קרבן נזיר, ועל ידי זה
יתיר את הקשר באכילה. מי לא תניא – והרי שנינו בברייתא, בבבלי
עצרת – שני כבשי שלמים המוקרבים בחג השבועות, ששחטן
בזמן שלא לשמן אלא לשם קרבן אחר, או אפילו אם שחטן לשמן
אלא ששחטן לפני זמן – לפני החג, או ששחטן לאחר זמן – לאחר
החג, דינם שהם זרק על המזבח, והקשר של הקרבן יאכל – צריך
לאכלו. ואם היתה שבת, לא יזרק את הדם, כיון שזה כמו תיקון
שמתיר את הקרבן להקטרה ואכילה, ואסור מדרבנן. ואם עבר
וזרק בשבת, הויזח – הועילה הזריקה בשביל הקרבן שמוטר
להקטיר את האומדן – חלקי הקרבן המיום ממנו להקטרה על
המזבח לערב – במוצאי שבת. ומבואר בברייתא, שאפשר לזרוק
את דם הקרבנות שלא לשמן, ואם כן גם באשה שהפיר לה בעלה
את נזירותה לאחר שנשחט הקרבן, אפשר לזרוק את הדם שלא
לשמו ויותר היכול הבעל להפיר את נזירותה. אלא הקמא קדשים,
ומדוע אמר רבי עקיבא שהבעל אינו יכול להפיר אחרי השחיטה
משום הפסד קדשים.

מתרצת הגמרא: אמר רבי הירשביה, אי – אם מדובר באופן
דשהת בתחילה את קרבן העולה או השלמים של הנזירה, הכי נמי
– באמת אפשר לזרוק את הדם שלא לשמן ועל ידי זה להתיר את
הקרבן להקטרה (בעולה) או לאכילה (ושלמים), וממילא אין כאן
הפסד קדשים ויכול הבעל להפיר את נזירותה. אלא הקמא ברישא –
עקבין – משנתנו מדברת בגון ששהת את החטאת ברישא –
בתחילה, ויש הפסד קדשים כיון שאי אפשר לזרוק את דם החטאת
שלא לשמה, משום שחטאת שנעשתה שלא לשמה פסולה, ואף
אי אפשר להביאה בנדבה, משום שחטאת אינה באה בנדבה. לפי
ביאור הגמרא שרבי עקיבא מדבר באופן שהחטאת נשחטה
תחילה, צריך לומר שגם תנא קמא והסובר שרק משעת זריקת
הדם אין הבעל יכול להפיר, משום שהותרה בבין וכבר אין עינוי
נפש מדבר באופן שדם החטאת נזרק תחילה, והגמרא מבארת
שאף באופן זה שדם החטאת נזרק תחילה, הותרה האשה בבין מיד
אחר הגילוח ואין עינוי נפש, ולכן הבעל אינו יכול להפיר את
הנזירות: פדתן – כמו ששנינו במשנה (לקמן מה) שאם גילח הנזיר
על אחת משלשתן – על אחד משלושת הקרבנות שהביא, יצא.
ומבואר שגם אם גילח על החטאת מותר הנזיר בבין, ולכן הבעל
אינו יכול להפיר את הנזירות אחרי זריקת הדם, שהרי כבר אין
עינוי נפש:

שנינו במשנה: כמה דברים אמורים שאחר זריקת הדם הבעל אינו
יכול להפיר, בתגלחת טוהרה, אבל בתגלחת טומאה יפר (מפני שיוכל
לומר אי אפשר באשה מנוולת). ורבי מאיר אומר, אפילו בתגלחת
טוהרה יפר, מפני שיוכל לומר אי אפשר באשה מנוולת: הגמרא
מבארת את סברת המחלוקת: ותנא קמא אמר לה – ישיב על דברי
רבי מאיר, שאין הגילוח נדחש ניוול, מפני שאפשר לאשה
לכסות ראשה בפאה נכרית שאין תגלחתה ניכרת, ולכן בתגלחת

אגרות קודש

[שלחי תשרי תשכ"ו]

עיקר דיבור הנ"ל הי' לאלו – שאין להם עוד סדר ע"פ תורה בהנ"ל – משא"כ תלמידי ישיבה
שלכל לראש צ"ל הלימוד ע"פ סדרי הישיבה – ורק בהזמן שמוחץ לסדרים שייך הנ"ל, וג"ז לא לכאור"א.
וצ"ל בזה ע"פ התייעצות והוראת המשפיע.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ד. ואסור לקבוע סעודה בעת המדרש אלא יקדימנה או יאחרנה שצריכים הפל לבא לשמע הדרשה או
2 ללמוד בעצמם כשאין שם דורש כראוי והדורש לעם חקי האלהים ולהכניס בלבבם וראת שמים ונתאחר
3 לבא לבית המדרש לא יניח הדרשה בשביל סעודה שלישית דה"ל לפי שלמוד תורה ויראת שמים לרבים קדם
4 לכל המצות שבתורה¹⁵:

סימן רצ, בשבת ירשלים מאה ברכות בפירות טע"ף ד

הלכתא רבא

- ד] סעודה שלישית - לא התירו אלא לדורש לרבים
בלבד, אבל השומעים אינם יכולים לבטל סעודה
ה] סעודה שלישית - וכל-שכן תפילת מנחה¹⁴.

ציונים והוספות

- 13 על השומעים לאכול סעודה שלישית קודם הדרשה או
לאחריה, ואם נאנסו ולא אכלו, יצאו ויאכלו.
שמשמעות הלשון היא שרק לימוד תורה ויראת שמים
לרבים קודמים לכל המצות, ולא לימוד תורה של יחיד.
14 סעודה שלישית שנרמזה בתורה חמורה מתפילת מנחה
(ראה סי' רעד ס"א).
15 בסימן זה משמע שדרשה כדבעי (לא פלפולים) דוחה
(וכן משמע בס' קו ס"ד). אבל בהל'
תלמוד-תורה (פ"ד ה"ד) משמע כדעה שאין מפסיקים
לסעודה שלישית אלא-אם-כן הדורש אדם גדול שמחזיר
העם בתשובה בתוכחתו לעזוב דרך רשע ולשוב עדה
לעבדו באמת, אבל אם הדורש לא הגיע למדה זו צריך
להפסיק כדי להתחיל סעודה שלישית קודם שקיעת החמה
(גם אם דורש כדבעי).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 1 וי' ואפילו לכתחלה מותר לצוד כל מיני רמשים שדרך
2 להזיק כגון נחשים ועקרבים וכיוצא בהם אפילו
3 במקומות שאינם ממיתין בנשיכתן ואפילו אין רצין עתה
4 אחריו כלל אלא שחושש על העתיד שמא ירוצו אחריו או
5 אחר אדם אחר וינשכוהו או שמא לא ישמור עצמו מהם
6 וינשכוהו או שמא יזיקו לאחרים שלא ידעו להשמר מהם
7 שכיון שאינו צדן אלא בשביל להנצל מהזיקן הרי זה
8 מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף שכל מלאכה שאינה
9 צריכה לגופה פטור אבל אסור מדברי סופרים כאן התירו
10 חכמים לגמרי מפני חשש היזק הגוף.
11 ואף להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה
12 ואין מחללין שבת במלאכה גמורה של תורה בשביל היזק
13 הגוף אלא בשביל סכנת נפשות מכל-מקום כאן כיון שאינו
14 צדן כדרכו אלא מתעסק בהם שלא יוכלו להזיק שכופה
15 עליהן כלי או מקיף עליהן או קושרן כדי שלא יזיקו לפיכך
16 התירו לעשות כן אפילו ברמשים שאינם ממיתין כלל אלא
17 שמזיקין בלבד:
18 וי' וכל זה ברמשים שדרך להזיק ממש כגון נחשים
19 ועקרבים אף במקומות שאינם ממיתין בנשיכתן על כל
20 פנים הן מזיקין הגוף בנשיכתן וכן כל כיוצא בהן אבל כל
21 שאינו מזיק הגוף אלא שמצער בלבד כגון צרעה וזבוב
22 ויתושין ופרעושין וכיוצא בהן אסור לצודן ולכן אסור
23 לתפוש פרעוש שעל בגדיו אפילו הוא מבפנים סמוך לבשר
24 ואפילו הוא על בשרו ואינו עוקצו עדיין אסור לתופסו אבל
- 25 אם הוא עוקצו כבר מותר ליטלו בשעת עקיצתו ולהשליכו
26 שכשננטלו בשעת עקיצתו אינו כמתכוין לצידה אלא
27 כמתעסק בו שלא יעקצנו ולא גזרו בזה אפילו במקום צער
28 בלבד כיון שהוא דבר שאין במינו ניצוד וגם לא גזרו במקום
29 צער על איסור טלטול הפרעוש אע"פ שהוא מוקצה וכן אם
30 עוקצתו צרעה וכיוצא בה מותר ליטלה בידו ולהשליכה אם
31 אי אפשר להפריחה.
32 ויש מתירין לצוד הפרעוש אפילו מעל בגדיו מבפנים כיון
33 שיוכל לצערו שם ואפילו מעל חלוקן מבחוץ מותר לצודו
34 כיון שהחלוק הוא סמוך לבשר ואפשר שיבא הפרעוש משם
35 לבשר ויעקצנו אבל אם הפרעוש הוא על האדם באותו ענין
36 שאין לחוש שיעקצנו שהוא על בגד העליון מבחוץ אסור
37 לתפסו שם אבל מותר להפילו מעליו ע"י ניצור.
38 ולענין הלכה אם אפשר לו בקלות להפילו מעליו בלי נטילה
39 ביד יש לעשות כן אפילו אם הוא על חלוקן מבפנים אבל
40 אם הוא לבוש בבתי שוקים וקשה לו להפיל הפרעוש אם
41 לא יטלנו ביד תחלה הסומך על המקלילן בדברי סופרים לא
42 הפסיד:
43 וי' וכל זה לענין צידת הפרעוש אבל להרגו אסור לדברי
44 הכל אפילו הוא על בשרו ועוקצו שמשום צער בעלמא
45 לא התירו אלא צידתו לפי שאין במינו ניצוד ולכן אין צידה
46 זו חשובה מלאכה כלל אבל הריגתו היא מלאכה גמורה
47 אלא שאינו צריך לגופו ויש אומרים שפטור עליה מכל-

אלא מדברי סופרים לא גזרו עליה כלל במקום היזק הגוף
אפילו אין שם אלא חשש בעלמא אלא שבזה הצריכו
לשנות בהריגתן בכל מה דאפשר לשנות דהיינו להראות
עצמו כאלו אינו מכין להרגם ואפילו מיני חיה ורמש שיש
בנשיכתן ספק נפשות שלפעמים הן ממיתין ולפעמים אין
ממיתין צריך לשנות בהריגתן כל שאינן רצין אחריו אבל
מיני רמשים שאינן מזיקין כגון נמלים וכיוצא בהם אסור
לדרסם אפילו אינו מתכוין להרגם אלא שהוא פסיק רישיה
וצריך לדקדק בהילוכו במקומות שהם מצויים.

ולהאומרים שאפילו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים
עליה לא התירו להרוג כשרצין אחריו ולדרוס לפי תומו
כשאין רצין אחריו אלא במיני חיה ורמש שיש בנשיכתם
ספק נפשות אבל דבר שאינו ממית לעולם בנשיכתו אסור
אפילו לדרסו ואפילו רץ אחריו שאין מחללים שבת
במלאכה גמורה של תורה בשביל היזק הגוף.

והעיקר כסברא הראשונה ומכל-מקום כל בעל נפש יש לו
להחמיר על עצמו באיסור של תורה במקום שאפשר דהיינו
אם אין רץ אחריו אל ידרסנו אם אפשר לו להשמר ממנו
ולהזהיר לאחרים שישמרו ממנו:

כג אותן האנשים שהורגין בשבת השממית (שקורין
שפי"ן) צריך למחות בידם שהרי אינה מזקת ואף שיש
לחוש שתפול לתוך המאכל מכל-מקום דבר שאינו מצוי
הוא וגם אפשר לכסות המאכלים וגם אחת מאלף היא
מסוכנת במאכל וגם אם היה בה חשש סכנה לא התירו אלא
לדרוס לפי תומו:

כד חיה ועוף הגדילים ברשותו של אדם כגון מי שמגדל
צביים בביתו או בחצירו או אווזים ותרגולים ויונים
הצדן בשבת פטור שהרי ניצודין ועומדין הן אבל הצד יוני
שובך ויוני עלייה חייב שמחוסרין צידה הן שכשאדם בא
ליטלן מקניהן הן עשוין להשטט ולברוח מקניהן מה שאין
כן עופות הגדילים בבית שכשהן באין לכלובן בערב נוח
לתופסן שם מפני שאז אינן עשוין להשטט ולברוח ולפיכך
אף כשהן חוץ לכלובן אינן נקראים מחוסרים צידה כיון
שלערב יבואו לכלובן מאלהיהן ומכל-מקום מדברי סופרים
אסור לצודן דהיינו לרדוף אחריהן עד שיכנסו למקום שנוה
לתופסן שם אבל לטלטלן ביד אסור בלא איסור צידה משום
מוקצה.

במה דברים אמורים כשהן בחצר או בית גדול כל כך שאם
לא גדלו בין בני אדם היו צריכים מצודה דהיינו לבקש
תחבולות לתפסם שם והיו נקראים מחוסרים צידה כגון
שהוא בית גדול כל כך שאינו יכול לתפסו שם במרוצה
אחת ורודף שם אחריהם עד שיכנסו לחדר שאינו גדול כל
כך ונועל הדלת בפניהם אבל אם הם בבית שאינו גדול כל
כך ניצודין ועומדין הן או אפילו הן בבית גדול כל כך
ואפילו הן ברשות הרבים ודוחה אותם עד שיכנסו לבית
אחר גדול כל כך אין כאן צידה כלל ומותר:

כה וכל זה בחיה ועוף אבל בהמות הגדילים ברשותו של
אדם מותר לצודן אפילו מרשות הרבים.

מקום אסורה מדברי סופרים ולא התירוה משום צער בעלמא
הואיל ועיקרה מן התורה דהיינו אם צריך לגופה ואפילו
למוללו באצבעותיו להתיש כחו שלא יחזור אליו אסור גזרה
שמה ייהרגנו אלא יטלנו בידו ויזרקנו:

כ אין חייבין משום נטילת נשמה אלא על מיני בעלי חיים
שהם פרים ורבים ונהוין מזכר ונקבה אבל רמשים
הנהוין מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן כגון
תולעים של בשר וכתולעים שבתוך הקטנית ההורגן פטור
מפני שבמשכן לא היתה נטילת נשמה אלא באילים ותחשים
וחלזון שהם פרים ורבים ונהוין מזכר ונקבה.

ומכל-מקום הפרעוש יש בו משום נטילת נשמה אע"פ
שהווייתו מן העפר ואינו פרה ורבה לפי שכל המתהווה מן
העפר חיות יש בו כאלו פרה ורבה מזכר ונקבה כי תחלת
בריית בעלי חיים היתה מן העפר כמ"ש ויאמר אלהים תוצא
הארץ וגו' ואיזהו פרעוש זו היא שחורה הקופצת אבל לבנה
הרוחשת היא הנקראת כינה ומותר להורגה בשבת מפני
שהיא מן הזיעה.

במה דברים אמורים במוצא כינה על בשרו או שמצאה על
בגדיו דרך מקרה אבל המפלה בגדיו מכנים מוללן
באצבעותיו וזורקן (אפילו למים) אבל אסור להורגן בידיו
שכיון שמפלה בגדיו חוששין שמה ימצא ג"כ פרעושים
ויהרגם ג"כ.

במה דברים אמורים במפלה בגדיו אבל במפלה ראשו מותר
להרוג הכנים בידיו מפני שאין פרעושים מצויין בראש:
כא לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכיוצא בהם
משום שהוא מנתק שיער מן העור ויש בזה משום גזוז
ואע"פ שאינו מתכוין לכך פסיק רישיה ולא ימות הוא:

כב כל חיה ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי כגון נחשים
השרפים וכלב שוטה וכל כיוצא בהם מהמזיקין
שכשנושכין הן ממיתין בודאי מותר להורגם בשבת אפילו
אינן רצין אחריו כלל מפני שיש פיקוח נפש בהריגתן כי
שמה ימיתו שום אדם מירשאל וכל ספק נפשות דוחה את
השבת אפילו במלאכה גמורה של תורה אף להאומרים
שאפילו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבים עליה מן
התורה.

ושאר מזיקין אפילו אותן שבודאי אין ממיתין בנשיכתן אלא
שמזיקין את הגוף בלבד כגון נחשים ועקרבים במקומות
שאינן ממיתין לעולם בנשיכתן אלא שמזיקין בלבד וכן כל
כיוצא בהם יש אמורים שאם הם רצים אחריו מותר להורגם
להאומרים שכל מלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה
אלא מדברי סופרים לפי שבמקום היזק הגוף לא גזרו ואינו
דומה לפרעוש העוקץ בשרו שאסור להרוגו שהפרעוש אינו
מזיק הגוף אלא מצער בלבד.

ואם אינן רצין עתה אחריו אלא שחושש על העתיד אסור
להרגם הריגה הניכרת שהיא נעשית במתכוין אבל מותר
לדרסם לפי תומו בהליכתו ואפילו במתכוין כדי להרוג אלא
שמראה עצמו כאילו הולך לו לפי תומו ואינו מכין כלל
להרוג שכיון שמלאכה שאינה צריכה לגופה אינה אסורה

1 וחתול דינו כשאר חיה ואסור לצודו אלא על דרך שנתבאר.
2 וכל זה בשלא מרדו אבל אם מרדו אפילו פרה שמרדה ואין
3 צריך לומר חיה ועוף שמרדו הצדן בשבת חייב כמו הצד
4 חיות ועופות הבר שהרי הללו ג"כ לא יבואו לכלובן לערב:

חלק ב סימן שטו צידה האסורה והמותרת בשבת:

5 א הקושר והמתיר הן מאבות מלאכות שכן במשכן היו
6 צידי חלזון קושרין ומתירין ברשתותיהן שכל רשתות
7 עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך
8 ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו ומתיר מכאן וקושר
9 מכאן.

10 ומן התורה אינו חייב אלא על קשר של קיימא העומד
11 להתקיים לעולם והיינו שקושרו על דעת שישאר כן כל זמן
12 שאפשר לו להיות קיים וכל זמן שלא יצטרך לו להתירו
13 ואע"פ שאפשר שיצטרך לו להתירו בזמן קרוב ויתירנו
14 אעפ"כ הואיל וכשקושרו אינו קוצב זמן בדעתו מתי יתירנו
15 ואפשר שישאר כן לעולם הרי זה נקרא קשר של קיימא
16 וחייבים על קשירתו ועל התרתו אבל אם קוצב בדעתו איזה
17 זמן שאז יתירנו בודאי אפילו הוא זמן ארוך מאד אין זה
18 של קיימא מן התורה ופטור בין על קשירתו בין על התרתו
19 אבל מדברי סופרים נקרא זה ג"כ של קיימא הואיל ועומד
20 להתקיים איזה זמן ואסור בין לקשרו בין להתירו אבל אם
21 אינו עומד להתקיים כלל אלא להתירו ביומו כגון קשרים
22 שבמלבושים ומנעלים שכשלוכבשן שחרית קושרין
23 וכשפושטן ערבית מתירן מותר לקשרן ולהתירן בשבת.

24 אבל אם הוא בדעתו שלא להתירן ביומן כגון תלמידי
25 חכמים שלומדים בלילות ואינם חולצין מנעליהן ולא
26 פושטים מלבושיהן בלילה אסורים לקשרם בשבת שחרית
27 אם בדעתם שלא להתירן ערבית וכן אסורים להתירן בשבת
28 אם כשקשרו אותן באחד מימות החול היה בדעתם שלא
29 להתירם מיד בלילה שלאחריו אבל אם אין בדעתם כלום
30 כשקושרין אלא קושרים סתם מותרים לקשרם בשבת ואף
31 שאח"כ אינן מתירין אותן בלילה עד לאחר איזה זמן אינן
32 נקראים בשביל כך קשר של קיימא הואיל ובשעת הקשירה
33 לא היה הדבר ודאי שלא יתירו אותן בליל מוצאי שבת
34 שהרי לפעמים גם התלמידי חכמים חולצים מנעליהם
35 בלילה טרם ישכבו וכן מותרין להתירן בשבת אם קשרו
36 סתם אפילו קשרו לפני השבת זמן מרובה ולא התירו
37 ביתניים אבל קשרים שלעולם דרכו לקיימן איזה זמן בודאי
38 ואין דרכו לעולם להתירו ביומן אסור לקושרן בשבת אפילו
39 בסתם או להתירם.

40 ויש אומרים שכל קשר שאינו עומד להתקיים ז' ימים אינו
41 נקרא קשר של קיימא אפילו מדברי סופרים ומותר לקשרו
42 ולהתירו בשבת ואפילו אם רוב הפעמים דרכו לקיימן ז'
43 ימים אלא שלפעמים ג"כ מתיר אותו בתוך ז' כגון תלמיד
44 חכם שרוב הפעמים אינו חולץ מנעליו ולא פושט מלבושיו
45 כי אם משבת לשבת שנמצא מקיים קשריהם ז' ימים
46 ולפעמים ג"כ מתירן תוך ז' אינן נקראים קשר של קיימא
47 אלא אם כן יש בדעתו בשעת קשירתן שלא להתירן עד

לאחר ז' אבל אם קושרן סתם אינן נקראים של קיימא אלא
אם כן דרכו לעולם לקיימם שבעה ימים כגון המשיחות
שקושרין בהן בית הצואר של הכתנות מי שאין דרכו לעולם
להתירן אלא כשמחלף הכתנות משבת לשבת אסור לקשרן
ולהתירן בשבת.

ולענין הלכה יש להחמיר כסברא הראשונה אלא אם כן
צריך הרבה לכך אזי יש להקל לעשות ע"י נכרי:

ב יש אומרים שאין חייבים מן התורה אפילו על קשר
העומד להתקיים לעולם אלא אם כן הוא מעשה אומן
דהיינו שהוא קשר חזק ואמין כקשרים שהאומנים עושים
בשעת מלאכתן כגון קשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין
הרצענין בשעת עשייתן וכן בכל כיוצא בזה אבל הקושר
קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור כיצד נפסקה לו
רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או
שקשר רסן הבהמה וכן כל כיוצא באלו הקשרים שהם
מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותם לקיימא פטור אבל אסור
מדברי סופרים אפילו אינו עומד להתקיים לעולם אלא
כשיעור שנתבאר.

אבל קשר שהוא מעשה אומן אפילו אינו עשוי להתקיים
כלל אלא להתירו ביומו אסור מדברי סופרים לקשרו
ולהתירו בשבת גזרה משום קשר מעשה אומן העשוי
להתקיים לעולם שחייבים עליו מן התורה.

ויש אומרים שאין חילוק כלל בין מעשה אומן למעשה
הדיוט שאפילו קשר שהוא מעשה הדיוט חייבים עליו מן
התורה אם הוא של קיימא ואם אינו עומד להתקיים כלל
בענין שמותר במעשה הדיוט מותר ג"כ במעשה אומן.

ויש להחמיר כסברא הראשונה ולכן נהגו לזהר שלא לקשר
או להתיר שום קשר שהוא ב' קשרים זה על זה אפילו הוא
עומד להתירו ביומו מפני שאין אנו בקיאים איזה קשר נקרא
מעשה אומן שאסור לקשרו ולהתירו אפילו אינו עומד
להתקיים כלל וכל קשר אמין שהוא קשור הדק היטב יש
להסתפק בו שמא זהו מעשה אומן וב' קשרים זה על גבי
זה הוא גם כן קשר אמין ומכל-מקום במקום צער אין
להחמיר בדברי סופרים ומותר להתירו אם אינו עומד
להתקיים כלל בענין שמותר בודאי מעשה הדיוט כיון שלפי
סברא האחרונה מותר אפילו בודאי מעשה אומן:

ג במה דברים אמורים בב' קשרים זה על זה אבל קשר
אחד ועניבה על גביו אין להסתפק בו כלל בקשר מעשה
אומן ומותר לקשרו ולהתירו בכל ענין אם אינו עומד
להתקיים כלל ואם אינו קשר אחד בלבד בלא עניבה
על גביו אינו נקרא קשר כלל ומותר לקשרו ולהתירו אפילו
אם עומד להתקיים לעולם.

וכל זה בקושר ב' דברים ביחד אבל אם עשה קשר בראש
אחד של חבל או חוט או משיחה דינו כב' קשרים זה על
זה לכל דבר:

ד קשר שאינו נקרא של קיימא מן התורה אלא מדברי

קיימא שרוב הפעמים מתירין אותו ביומו מיד אחר הכביסה
אבל אין פותחין אותו מחדש מפני שהוא מתקן כלי וחייב
משום מכה בפטיש אבל משום קורע אינו חייב אלא א"כ
עושה על מנת לתפור כמו שנתבאר בסי' ש"ב.
אפילו אם כבר נפתח בית הצואר רק שחזר האומן ותפרו
ביחד כדרך שהאומנים עושים או שקשרו האומן ואינו יכול
להתירו אסור לחתוך החוטין.
במה דברים אמורים בקשר זה שקשרו האומן קודם גמר
מלאכת הבגד שחתיכת חוטי קשר זה יש בה משום מכה
בפטיש לפי שהיא גמר מלאכת הבגד שעל ידי כך מתוקן
הבגד ללבשו וקודם לכן לא היה מתוקן מעולם ללבשו וכל
דבר שהוא גמר מלאכה יש בו משום מכה בפטיש כמו
שנתבאר בסי' ש"ב אבל שאר קשירות שנקשרו אחר גמר
מלאכת הבגד כגון קשרי הכיבוס או המשיחות שבכתנות
שנקשרו ואינו יכול להתירן מותר לחתכן ומכל-מקום אין
להקל בפני עם הארץ אלא יעשה בצנעא ואם אינו רגיל
להתיר המשיחות אלא כשמחליף הכתנות משבת לשבת
אסור לחתכן כמו שאסור להתיר:

חלק ב סימן שי' דין קשירה ועניבה בשבת:

סופרים מותר לקשרו לצורך מצוה כגון שקושר למדוד אחד
משיעורי תורה ואפילו קשר מעשה אומן מותר לקשר אם
אי אפשר למדוד בענין אחר:
ה נשמטו לו רצועות מנעל וסנדל מותר להחזירן למקומן
ובלבד שלא יעשה קשר בראש הרצועה כדי שלא
תשמט מן הנקב מפני שהוא קשר של קיימא במה דברים
אמורים במקומות שאין רגילין שם לקשר קשר זה אבל
במקומות שרגילין לקשרו אסור אפילו להחזיר גזרה שמה
יקשרו ואפילו במקומות שאין רגילין לא התירו אלא
להחזיר אבל במנעל חדש אסור ליתן הרצועה בשבת מפני
שהוא מתקן כלי ואפילו להחזיר לא התירו אלא כשהנקב
הוא רחב ויכול להחזיר בלי טורח אבל אם הנקב הוא צר
שצריך טורח להכניס הרצועה בתוכו אין זה כמחזיר אלא
כנותן בתחלה ואסור משום תיקון כלי וכן הדין ברצועות
של מכנסיים אבל אבנט מותר להכניס במכנסיים בתחלה
בשבת מפני שאינו מבטלו שם ועשוי להכניס ולהוציא תדיר
לפיכך אין בו משום תיקון כלי אבל אסור להכניס משיחה
לשם מפני שמבטלה שם:
ך מתירין בית הצואר מקשר שקשרו כובס שאינו קשר של

לקוטי תורה

במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד". ויש להבין
ענין לימוד המקרא שליש ימיו.
כי הנה ענין הלימוד במקרא אינו על דרך לימוד
משנה ותלמוד, שהעיקר הוא לחשיג החכמה
שבהן שעי"ז יתקשר שכל האדם בחכמה זו
שבתורה כו', אלא דצריך ג"כ להוציא הדברים
בדיבור פה דוקא, אבל מכל-מקום אם אומר
החלכה ואינו מבין אינו נחשב לו ללימוד כלל.
בתורה שבעל-פה אם אין האדם מבין מה
שלומד אינו נחשב לימוד כלל (אלא שיש הלכה
שצריך להוציא ד"ת בשפתיו, ואינו יוצא י"ח
ולמדתם גוי' בהרהור).
משא"כ בעסק המקרא ותורה שבכתב, אם
מוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפילו פירוש
המלות מפני שהוא עס-הארץ הרי זה מקיים
מצות ולמדתם, שלפיכך כל עס-הארץ מברך
ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן
כשעולה לס"ת.
[וצריך ביאור מה טעם לחילוק זה בין תורה
שבכתב לתורה שבעל-פה, שבתורה שבכתב די

תוכן הפרק: הטעם שהפליגו בספרים בחיוב לימוד
פנימיות התורה
אך להבין לפי זה תוכן ענין לימוד פנימית
התורה, שהאריכו בוחר ותיקונים ובע"ץ חיים'
בחיוב לימוד זה.
לימוד פנימיות התורה הוא חיוב גמור, וכמ"ש
רבינו בהל' תלמוד תורה שלו ש"כל נפש צריכה
לתיקונה לעסוק בפרד"ס כו' צריך לבא בגלגול עד
שישיג וידע כל מה שאפשר לנשמתו כו' הן בפשטי
ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות", ובתניא
"וכמ"ש האריז"ל דדוקא בדורות אלו האחרונים
מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", ולהלן שם "וכל
איש ישראל יוכל לגלות כו' ולחדש שכל חדש הן
בהלכות הן באגדות הן בנגלה והן בנסתר כו'
ומחוייב בדבר", ולהלן ב'קונטרס אחרון' "ידיעת
המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה
[רמה] ונשאה, ואדרבה עולה על כולנה כו' שזו
היא מצוה אחת מתרי"ג".
ויובן ענין זה בחקרים תחלה ענין שליש במקרא.
איתא בגמ' "לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש

ידוע הכלל "נעוץ תחלתן בסופן וסופן
בתחלתן", דמה שהוא גבוה ביותר אינו
מתגלה אלא דרך דברים תחתונים ביותר, וכך
בעניננו, שאור איך-סוף ב"ה בעצמו, ש"פשוט
בתכלית הפשיטות" (ולמעלה מגדר חכמה), נמשך
דרך אותיות ותיבות פשוטות שאין בהן שום גילוי
חכמתו ית' (עד שהאותיות נחשבות כמו "דומם" -
הדרגא הכי תחתונה - כפי שיובא להלן).

ולכן גם מה שלא נתלבש בחכמה, דהיינו שהוא
מבחינת כתר שלמעלה מהחכמה, ואעפ"כ
נמשך הוא ג"כ ע"י האותיות שבתורה שבכתב.
דוקא דרך אותיות התורה נמשך גילוי אור
איך-סוף ב"ה שלמעלה מהחכמה (בחינה זו נק'
כ"ת", כמו הכתר שהוא למעלה מהראש ומקיף
אותו).

ולכן נקרא מקרא, שקורא וממשיך התגלות אור
איך-סוף על ידי האותיות, אף שאינו משיג כלל.
תורה שבכתב נקרא "מקרא" - לשון קריאה, וכן
לימוד המקרא נקרא "קורא בתורה", "פירוש שעל
ידי עסק התורה קורא להקב"ה לבוא אליו כביכול,
כאדם הקורא לחבירו שיבוא אליו, וכבן קטן הקורא
לאביו לבא אליו להיות עמו בצוותא חדא".

דהתקשרות לה' על ידי לימוד תורה שבעל-
פה בהבנה והשגה היא על ידי שחכמתו ית' (שבה
מלובש אור איך-סוף ב"ה) נקלטת ונתפסת במוחו;
אך בתורה שבכתב שאין כאן אלא קריאת
האותיות בלבד, בלי שום השגה כלל, ההתקשרות
לה' היא ע"י שקריאה זו בתורה מעוררת למעלה
כביכול שהקב"ה יתגלה לאדם (כאדם הקורא
לחבירו שיבוא אליו).

והנה בכלל לימוד המקרא הוא ג"כ לימוד
האגדות, שהרי רוב האגדות הם על הפסוקים
ומעט מוסר, וגם הם אין מושגים ובכלל מקרא
יחשב.

רוב האגדות הם דרשות כתובים ולפיכך גם
הם בכלל לימוד מקרא. ונוסף לכך, הרבה אגדות
אינן מובנות (כ"כ) בשכל האנושי.

והנה בכלל מקרא הוא ג"כ לימוד פנימית
התורה, שהרי מדרש הזהר הוא על פסוקי
התורה.

באמירת פסוקים (אף שאינו מבין אפילו פירוש
המלות) להחשב לימוד, ומקיים בכך מצות תלמוד
תורה].

והענין, כי הנה מה שבא מהתורה שבכתב
בהתגלות בתורה שבעל-פה, דהיינו ידיעת איך
ומה לעשות הציצית והתפילין כו' עד"מ, זהו
התלבשות אור איך-סוף בבחינת חכמה.

מצוות התורה הלא הן רצונו של הקב"ה,
ועניינה של תורה שבעל-פה הוא לבאר פרטי
המצוה וכיצד צריכים לקיים אותה, שע"ז מתברר
מהו רצונו ית' במצוה זו, ונמצא שענין תורה
שבעל-פה הוא "התלבשות אור איך-סוף בבחינת
חכמה", כלומר, שרצונו של הקב"ה בא לידי הבנה
והשגה.

וחכמה עילאה נתלבשה בחכמה תתאה עד
שנתלבשה בחכמה דבראיה יצירה, ומשם
נתלבשה בהלכות דתורה שבעל-פה עד
שנתלבשה החכמה להיות מושג ונתפס בשכל
אנושי.

על ידי שהקב"ה הוריד את חכמתו והלבישה
בשכל האנושי, יוכל גם האדם להשיג חכמת
התורה, וזה גדר לימוד תורה שבעל-פה שהאדם
חייב להבין מה שלומד, כי כך היא גם גדרה של
תורה שבעל-פה מצד הקב"ה - הלבשת רצונו ית'
בבחינת חכמה.

אמנם יש בתורה דברים שלא ניתנו להתלבש
למטה בחכמה ושכל כלל, וכמו ויוסף הורד
מצרימה ויקנהו פוטיפר, שבחינת ההמשכה
מאור איך-סוף המדומז באותיות אלו וסיפור זה
לא יוכל להתלבש כלל בחכמה ושכל.

בסיפורי מעשיות שבמקרא (כמו: ויוסף הורד
מצרימה ויקנהו פוטיפר) אין כאן שום "גילוי"
מחכמתו של הקב"ה, רק סיפור מאורעות שאירעו
לאבותינו וכו'.

אך באמת הוא להיפך, דבאותיות ותיבות
התורה (גם של סיפורי מעשיות) ישנה התלבשות
אור איך-סוף ב"ה בעצמו כפי שהוא למעלה מגדר
התלבשות בחכמה עילאה.

ולכן ההמשכה היא רק על ידי האותיות
והפסוקים בלבד, כי נעוץ סופן בתחלתן כו'.

23 ודוקא להיותן דומם, סוף כל המדריגות, לפיכך
24 נמשך על ידן אור אין-סוף ב"ה שלמעלה מגדר
25 חכמה.

26 כמו בן ידיעת המציאות מהפנימית, אע"פ
27 שאינו משיג כלל המהות, דבר גדול הוא עד
28 להפליא:

29 ועד"ז לימוד רזי תורה שאין בזה השגת
30 המהות הוא "כעין לימוד המקרא שהוא קורא
31 בשמותיו של הקב"ה אע"פ שאינו משיג כלל
32 עצמיות הגנוז בהן, וכעין זה הוא בלימוד הזהר
33 והעץ-חיים".

34 כלומר: אע"פ שבלימוד פנימיות התורה אין
35 כאן אלא ידיעת המציאות, מ"מ זה גופא מורה על
36 כך שבפנימיות התורה מלובשת מדריגה עליונה
37 יותר מאור אין-סוף ב"ה שלא נתלבשה כ"כ
38 בהשגה.

39 וזה "דבר גדול עד להפליא" (וכפי שמבוארים
40 עוד פרטים במעלת לימוד פנימיות התורה בהגהות
41 הצמח-צדק (כאן ולהלן בסוף המאמר)).

"חשיבות מצות תלמוד התורה", מתוך מאמר "ביאור על פסוק ולא
תשכית", מספר לקוטי תורה פ' ויקרא (דף ד')

1 ועוד, שגם בלימוד רזין דאורייתא אינו משיג רק
2 המציאות מההשתלשלות ולא המהות, א"כ
3 אינו דומה למשנה ותלמוד שמשיג מהות
4 חכמתו ית', ובלימוד ההשתלשלות אינו משיג
5 כלל מהות חכמה זו, מהו בחינת אופנים וחיות
6 ושרפים, וכל שכן למעלה יותר בו', אלא רק
7 ידיעת המציאות.

8 ואע"כ דבר גדול הוא מאד, כיון דאי אפשר
9 להיות בזה השגת המהות.

10 דוקא זה שאין בלימוד פנימיות התורה "השגת
11 המהות" מורה שהלימוד הוא "דבר גדול מאד".

12 והרי זה כמו שבמקרא, אע"פ שאי אפשר להיות
13 ההשגה בבחינת חכמה כיון ששרשה למעלה
14 מהחכמה, לכן גם מה שאומר האותיות דבר
15 גדול ועצום הוא, אף שאותיות הוא רק בחינה
16 האחרונה, ונקרא בחינת דומם לגבי השכל בו'.

17 האותיות הן בחי' "דומם", שהרי אין בהן גדר
18 גידול וצמיחה, שכל ענינן של אותיות הוא שהן
19 "כלים" המכילים רעיון שכלי או ביטוי של רגש
20 הלב וכיו"ב, אבל אין לאותיות מצד עצמן שום
21 "אור" (ששייך לומר שהאור יתרבה ויתגדל),
22 ונמצא שהן כמו דומם שאין בו צמיחה.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

15 שהמה ב' הפכים כי עובדין דחול הוא לברר ברורים
16 שהוא בחי' ירידה דו"ק דז"א וביו"ט הוא בחי' עליות
17 לו"ק דז"א כו' וז"ש הטעם ג"כ לאיסור מלאכה ביו"ט
18 מפני שממנו השמחה כו' אך הנה כ"ז לא שייך רק
19 בבחי' השמחה בחי' קדש הבא בבחי' השתלשלות
20 דחו"ב כו' שנמשך מבחי' סובב בממלא כו' כנ"ל אבל
21 בחי' פורים שהשמחה היא מצד עצמותו ית' דוקא
22 שלמעלה מן ההשתלשלות דסובב וממלא כו' הוא
23 בבחי' שלמעלה מן הדעת דשם שוין חשך ואור כמ"ש
24 כחשיכה כאורה כו' משום דכולא קמיה כלא כו' כנ"ל
25 א"כ אין עשיית מלאכה בטול ומניעה כלל וכלל לבחי'
26 שמחה הגדולה הזאת למטה כי דוקא בשמחה שמצד
27 הדעת יש לה מניעה ובטול בעשיית מלאכה כנ"ל אבל
28 בשמחה שלמעלה מן הדעת אין בחי' עבודה נחשב

1 (לז) אך הנה מעתה יש להבין למה מותר בעשיית
2 מלאכה בפורים ולא גזרו עליה כמו ביו"ט
3 והלא ק"ו הוא מיו"ט שאם בפורים השמחה גדולה
4 משמחת יו"ט יותר ראוי לאסור המלאכה שמונע
5 השמחה ובפרט מאחר שקבלו היהודים את אשר החלו
6 שקבלוה ברצון ולא באונס הרי יותר ראוי ע"פ התורה
7 לשמוח בפורים מבחג השבועות כו' אמנם הנה שרש
8 הענין בהיות ידוע בטעם אסור מלאכה ביו"ט הוא לפי
9 שיו"ט נק' מקרא קדש מבחי' שבת שנק' קדש מלה
10 בגרמיה כו' בחי' המנוחה והשביתה מן העבודה וז"ש
11 כל מלאכת עבודה לא תעשו כו' והוא למעלה בחי'
12 הברורים דט"ל מלאכות חורש וזורע כו' והוא עצמו
13 הטעם לענין השמחה ביו"ט כמ"ש במ"א והנה לפ"ז
14 יש מניעה אל השמחה מצד העבודה במלאכה לפי

לעשות לפורים דאורייתא והוא להיות השמחה ע"פ
תורה דווקא משום דהדר קבלוה ברצון והוא להיות
בחי' מרדכי בחי' החכמה לברר בירורים כנ"ל בפי'
אשר כתב מרדכי ולדעתו המלאכה ביטול ומניעה קצת
אבל לא בעו לקבולי מיניה גזירה זו מטעם הנ"ל
ששרש שמחת פורים למעלה משמחת יו"ט דאורי' כו'
וד"ל:

שנר הפורים

ליש כלל ולמעלה ג"כ ענין הבירור דל"ט מלאכות
לאהפכא חשוכא לנהורא כו' שנק' עובדין דחול אין
זה בחי' מניעה וביטול כלל לבחי' השמחה שמצד
עצמו' אא"ס ממש דקמיה כחשיכה כאורה כו' ולהיות
כי הוא למעלה מבחי' השתלשלות כו' גם חשך לא
יחשיך כו' ע"כ מותר בעשיית מלאכה שאין זה תופס
מקום כלל כו' רק מרדכי רצה לגזור על המלאכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

כו'. וזהו תורה קנין אחד דהיינו שצריך לחבר
חכ' שיומשך בבחי' חכ' דוקא, וכמו שארז"ל דוד הי'
מחבר תורה של מעלה בהקדב"ה, קדב"ה הוא בחי'
אא"ס שלמעלה מן החכ' ודוד הי' מחבר תושלמ"ע
בהקדב"ה, שיומשך אא"ס בחכ' דוקא, אך מ"מ למטה
א"א שיהי' הגילוי עתה, לפי שעתה לא נתברר הרע
עדיין מכל וכל ולכך א"א להיות נמשך עדיין למטה
לפי שא"כ לא יוכל הרע להתברר ויהי' לו קיום נצחי
ג"כ, רק לע"ל שיבורר הרע לגמרי כמ"ש ואת רוח
הטומאה אעביר כו' אז יומשך בחי' זו גם למטה כו',
וזהו לשון קנין שהוא מרשות לרשות דהיינו שנמשך
בחי' גילוי אא"ס שלמעלה מן החכ' בבחי' חכ'.

חמשה קנינים

ובזה יובן מ"ש תורה קנין אחד דהיינו שצריך לחבר
בחי' תורה שהוא בחי' ח"ע עם אא"ס שלמעלה
מן החכ' שיומשך משם ג"כ בבחי' חכ' דוקא, ומבחי'
חכ' לא יוכלו הקליפות לקבל משם כי בחכ' אתברירו.
וזמשארז"ל אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ,
ולכאורה אינו מובן הק"ו כי כיון שהם מקבלים מבחי'
שחשיך' כאורה וא"כ אין זה ק"ו, אך הענין הוא דאף
שמקבלי' ג"כ מבחי' זה דחשיך' כאורה מ"מ א"א להם
לקבל רק מבחי' חיצוניות דהיינו רק שכדי להיות בחי'
אך אפים לבד, אבל מ"מ מבחי' פנימי' א"א להם
לקבל שפנימי' אא"ס א"א להיות נמשך רק בבחי' חכ',
וזהו לעושי רצונו עאכו"כ שהם מקבלים מבחי' פנימית

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

הובא בילקוט תשא רמז שפ"ו מכאן אמרו האוכל בלא
נט"י כבא על אשת איש, דלכאו' יפלא היתכן לדמות
ענין האכילה בלא נט"י כבא על אשת איש, שהרי חומר
אשת איש הוא בחמורה שבד' מיתות בית דין, ונט"י
לקדשי' תיקן שלמה ורבנן דח"י דבר גזרו גם לתרומה,
ולחולין הוא מפני סרך תרומה, שהוא ענין סרך לגזי',
(וכ"ש בזה"ז שלא יש תרומה טהורה כלל), ואין מדמין
האכילה בלא נט"י כבא על אשת איש.

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור, ל"ב

המזבח עץ שלוש אמות גובה וגו' וידבר אלי זה
השולחן אשר לפני ה'. וארז"ל (ברכות נ"ה,
וש"נ) פתח במזבח וסיים בשולחן כו' בזמן שבהמק"ד
קיים מזבח מכפר עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו.
וצ"ל מ"ע ההתדמות שולחנו של אדם לגבי מזבח,
שגם לפי מה שפירש"י ז"ל א"כ אינו בערך מזבח
הכפרה כלל.
ויובן בהקדם שורש ענין נט"י שמצינו בדרז"ל בתד"א

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

37 בשרשי האורות בחינת אצילות דכללות,
38 אמנם האור מקיף בשרשו הוא אור האין-סוף, והוא רק
39 גילוי העצם, וכמו מראה וגוון, ולא כמו אור השמש,
40 ושייך גם בלא עולמות, והוא האור דיום ראשון שנגזר
41 להיות רק בבחינת אור מקיף.
42 ועל פי הנוכח לעיל יתבאר פסוק נחמו נחמו עמי.
43 סיכום המאמר:
44 [לאחר שביאר במאמרים הקודמים כי יש בספירות
45 התחלקות של מעלה ומטה] במאמר זה מבאר מהי
46 התחלקות מעלה ומטה בעולמות, שבעולם האצילות
47 ההשגה היא מעצמות האלוקות, ובעולם הבריאה
48 ההשגה היא על ידי דבר אחר (וביאר זה על פי ההבדל
49 בין מוחין בעצם למוחין השייכים למידות, בכמה דרגות
50 ואופנים), ובעולם היצירה העיקר הוא מידות, והמוחין
51 הן לצורך המידות. ובעולם העשיה העיקר הוא המעשה,
52 והשכל הוא לצורך המעשה.
53 וכל זה הוא דוקא באור הפנימי שכל עניינו להאיר
54 בעולמות, וניכר במיוחד בספירת המלכות שכל
55 התגלותה היא על ידי העם, וכן המידות שהתעוררותם
56 הוא על ידי הזולת, ואילו המוחין הן בהבדלה מהזולת.
57 אמנם, הפרד"ס כתב שגם החכמה והבינה הן לצורך
58 העולמות. והביאור בדבריו, כי בכדי שהמידות יהיו
59 באופן אור פנימי הוא על ידי שנמשכים מהמוחין, וכן
60 ללא המוחין לא היה השגה וגילוי אלקי בעולם (וללא
61 המידות לא היתה התפעלות אלקית בעולם). ובעומק
62 יותר, גם הדרגה של "ידעת עצמו" היא לצורך
63 העולמות, כיון שגם חכמת האצילות שהיא חכמת
64 התורה היא לצורך השגת הנשמות, וזה דרגת ג' הראשין
65 שבכתר.
66 ועוד מבאר, כי המשכת ז' תחתונות של אצילות הוא
67 בשביל עצם ההתהוות, והמשכת ג' ראשונות הוא
68 בשביל הגילוי. וכל זה הוא המשכת האור הפנימי
69 שנמשך לעולמות בשביל לפעול איזה פעולה.
70 אמנם האור המקיף עניינו גילוי העצם ולא בשביל
71 לפעול איזה פעולה ושייך אף ללא העולמות (כפי
72 שיאריך ויבאר במאמרים הבאים).

שבת פרשת מטות מסעי

1 וזהו דברו על לב ירושלים וקראו אליה, שהקשה מה
2 שמקדים "דברו" ל"קראו", הנה גם בזה נרמז ב'
3 הנחמות, דברו על לב הוא בחינת אור מקיף שלכן
4 משתמש בלשון "על" וקראו אליה היא בחינת אור
5 פנימי אור שחודר בפנימיות "קראו אליה". וכמו
6 שנתבאר בלקוטי תורה בהביאור הב' דוידעת⁵³.
7 ויש לומר מה שהפסוק מונה כאחד את ב' הבחינות
8 האור המקיף והאור הפנימי, דהנה לעתיד שיהיה המקיף
9 בבחינת פנימי ממש, וכמו שנתבאר במקום אחר⁵⁴ בענין
10 פירוש הפסוק⁵⁵ יהללו שמו במחול שמרמז שיהיה
11 התחברות המקיף והפנימי בו' שענין המחול הוא האור
12 המקיף כריקוד הנעשה בעיגול, ו"שמו" הוא ענין
13 היושר, האור הפנימי, ולעתיד לבוא יתחברו יחד.
14 (יש לומר שזהו מה שגם הנחמה העליונה היא על ידי
15 הנביאים בו'), - ולכאורה למה לא נמשך מהקב"ה ישר
16 וצריך לעבור על ידי הנביאים? אלא כדי להמשיך את
17 אור המקיף (הנחמה העליונה) בפנימי (הנביאים). וזהו
18 דברו תחלה שזהו האור המקיף ואחר כך קראו אליה
19 שיאיר בבחינת פנימי ממש בו'.
20 וזהו המשך הפסוק "כי מלאה צבאה כי נרצה עונה",
21 שפשטות הפסוק הוא שמדבר מתי תהיה נחמה, או "כי
22 מלאה צבאה" היינו שהגיע הזמן, או "כי נרצה עוונה",
23 ומבאר שגם בזה מרמז ב' הבחינות: כי מלאה צבאה
24 בחינת אור פנימי, כי נרצה עונה בהמשכת אור מקיף,
25 דמשם - מהאור המקיף הוא סליחת עוונות כידוע
26 ומבואר במקום אחר.
27 וזהו סיכום הענין: נחמו נחמו עמי ב' נחמות נחמו אתם
28 נביאי בגילוי הנבואה שהוא המשכת האור פנימי, ועוד
29 נחמו את עמי בבחינת נחמה העליונה דאנכי אנחמכם
30 וזה גופא בהמשכת גילוי האור מקיף שיאיר בפנימיות
31 ממש. וזהו דברו על לב ירושלים בבחינת אור מקיף
32 וקראו אליה בבחינת אור פנימי בו'.
33 קיצור.
34 ועוד יש לומר דהנה נתבאר דאמצעית האצילות הוא
35 בשביל ההתהוות וגם בשביל הגילוי, וזהו בבחינת ז'
36 תחתונות וג' ראשונות, גרמוהי וחיוהי, וכמו כן הוא גם

להיות בבחי' מקיף מה שנכשיו הוא למעלה מעלה גם מהיות נק' אור מקיף.

54. ראה בסידור עם דא"ח על פסוק זה בפסוקי דזמרה.

55. תהילים קמט, ג.

53. וזה לשונו שם: וזהו ענין דברו על לב ירושלים וקראו אליה. פי' וקראו אליה היינו מה שיומשך בבחי' א"פ ממש בהשגת המהות ע"ד עין בעין יראו. ודברו על לב הוא בחי' מקיף והיינו כי לאחר שיומשך המקיפים דעכשיו להיות בבחי' א"פ אזי יומשך אור עליון וגדול יותר

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תרצ"ז

האדם צריך להבין פנימיות הכוונה, שבכל מקום שהוא נמצא, יאיר באור תומ"צ. הקב"ה
בוהן את האדם בכמה דרכים.

זו וְזֶהוּ "לֵךְ אֲמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי", דְּבִהֲהִנְהִיגָה
דְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית צְרִיף הָאָדָם לְתֵת מַחוּ וְלִבּוֹ
לְהִבִּין פְּנִימִית הַפְּנִינָה, וְהִנֵּנוּ זֶה מֵה שֶׁגִּזְרָה הַהִשְׁגָּחָה
הַעֲלִינָה דְּמִזְנוּתָיו שֶׁל אָדָם וּפְרָנְסָתוֹ בָּאִים לוֹ בְּדֶרֶךְ
יְגִיעָה פְּנ"ל בְּכָלֵל, וְעִנִּין הַהִגָּרָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּפֶרֶט,
הִנֵּה יֵשׁ בְּזֶה כּוֹנֵה פְּנִימִית, וְהַפְּנִינָה הִיא אֲשֶׁר בְּכָל
מָקוֹם שֶׁהוּא יָאִיר בְּאֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹת וְיִשְׁתַּדֵּל
בְּהִרְבַּצַת תּוֹרָה וּבִקְנִינֵן הַמְדוּת טוֹבוֹת בְּאַהֲבַת רַעִים,
וְכִמְה דְּרָכִים לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, דְּלִפְעָמִים בּוֹחֵן אֶת הָאָדָם
בְּעֶשֶׂר וּבִרְבּוּעֵי עֶסְקִים לְרֵאוֹת הַיַּעֲמָד הָאָדָם בְּנִסְיוֹנוֹתָיו
לְקַבֵּעַ עֲתִים לְתוֹרָה, וְלִפְעָמִים חֲסִי-וְשָׁלוֹם וְחֲסִי-וְחִלְלָה
הִנֵּה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בּוֹחֵן אֶת הָאָדָם בְּמִדָּה הַהִפְכִית
שֶׁהִיא מִדַּת הַעֲנִיּוּת רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן, וְהַבְעֲלִי עֶסְקִים
הַעֲשִׂירִים אֲשֶׁר מִצַּד רְבּוּי עֶסְקֵיהֶם הִמָּה טְרוּדִים

שְׂאִינִם קוֹבְעִים עֲתִים לְתוֹרָה, הִנֵּה יִתְנוּ אֶל לִבָּם
לְהִתְבּוֹנֵן הָאֵם בְּגִלָּל זֹאת אֲשֶׁר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
מְבָרְכָם בְּעֶשֶׂר וּמִשְׁפִּיעַ לָהֶם הַשְׁפָּעָה מְרִבָּה הָאֵם בְּגִלָּל
זֹאת אֵין לָהֶם פָּנָי לַעֲסֹק בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם, וְהוּי זֶה
דְּגִמָּא – אִישׁ פְּשׁוּט אֲשֶׁר מֵלֶךְ גְּדוֹל רוֹמְמוֹ וְנִשְׂאוֹ עַד
אֲשֶׁר כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ חֲכָמִים וְעֲשִׂירִים פָּנוּ אֵלָיו בְּרְבּוּי
עֲנִינֵיהֶם וְכִבְדוּהוּ מְאֹד, וְנִעֲשָׂה הָאָדָם פְּשׁוּט טְרוּד
וְשִׁקְוֵעַ בְּכִבּוּדוֹ וְעֶשְׂרוֹ, עַד שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ זְמַן לְבֹא אֶל
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר גְּדָלוֹ וְרוֹמְמוֹ. וּבַחֲדָשׁ אֱלֹוֹל שֶׁהוּא חֲדָשׁ
הַחֲשֻׁבּוֹן, הִנֵּה אָז אוֹמְרִים "לֵךְ אֲמַר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי",
שְׂצָרִיכִים לַעֲשׂוֹת חֲשֻׁבּוֹן צָדֵק בְּנִפְשׁ לְחַקֵּן כָּל
הַחֲסִירוֹנוֹת, דְּעַל יְדֵי הַכְּנָה טוֹבָה זֹו בְּקַבְּלַת עַל מַלְכוּת
שְׁמִים לְקַבֵּעַ עֲתִים לְתוֹרָה זֻכִּים לְשִׁנָּה טוֹבָה וּמִתּוֹקָה
בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת.

[יוס"ג' כ"א אלול תרצ"ז, וויען]

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

ב. מהו חסיד.
בשאלה "מהו חסיד" ישנם הרבה הסברים,
שנאמרו בזמני התוועדות שונים, עוד מזמנים עברו,
כשהייתי עדיין ילד קטן.
ברשימותי משנת תרנ"ד, בהן רשמתי זכרונות
משנות ילדותי, רשום, שעוד בהיותי עם ההורים
ביאלטה-קרים – בשנת תרמ"ז, הסביר לי אבי
שחסיד הוא לא רק בנוסח התפילה. לעתים קרובות
מאוד היה אבי מזכיר לי שאני חסיד מלידה ואשר
עלי לזכור זאת בשעת האוכל, בשעה שאני מדבר,
ובשעת התפילה והלימוד.
באחת מרשימותי אני כותב על שהותם של הורי
בחרקוב⁵⁵ – אייר תרמ"ז – בנסענו מיאלטה
לליובאוויטש – שם דיבר אבי – ל"ג בעומר – לפני

קהל חסידים גדול על מהו חסיד. הייתי נרעש מאוד
שיהודיים מבוגרים ויהודים בעלי זקנים לבנים גם כן
אינם יודעים מהו חסיד, כך שאבי צריך לומר להם
זאת.
לא יכולתי בשום אופן להתאפק, וכאשר הרב ר'
יחזקאל נ"ע ארלחזרוב ור' אשר גראצמאן⁵⁶ יצאו
איתי בריקוד, אמרתי להם שלי כבר אמר אבי בחורף
מהו חסיד ואילו להם רק עתה הוא אומר להם מהו
חסיד.
הרב ארלחזרוב פרץ בצחוק ואמר לי: כך אמר
אביך מהו חסיד-קטן ולנו אמר מהו חסיד.
בשום אופן לא יכולתי להבין ההבדל בין חסיד-
קטן לחסיד. התייחסתי לכך ברצינות גדולה ולא
יכולתי להירגע עד שסיפרתי הכל לאבי.

ומחסידי אדמו"ר מוהר"ש נ"ע ואח"כ אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. התעסק
בהגהת התניא דהוצאת וילנה תר"ס. נפטר מרחשון ה'תר"פ (?). ע"ד
התועדות זו ראה ג"כ שיחת כ' כסלו תרצ"ד אות ז' ואילן.

(55) ראה עדי"ז גם ברשימת המאסר חלק ד' (ברוקלין, ה'תשט"ו) ע'

כח.

(56) ר"א ב"ר מאיר שו"ב מניקולייב. ממחנכי ר' הלל מפאריטש

- 1 היה זה כמה ימים לפני שההורים עזבו את
2 חרקוב והיו עסוקים מאוד. לאבי לא היה הזמן הפנוי
3 לדבר ולהסביר לי ההבדל בין חסיד-קטן לחסיד.
4 בנסענו ברכבת, למחרת עזיבתנו את חרקוב,
- 5 הסביר לי אבי ההבדל בין חסיד-קטן לחסיד, במשל
6 משיח קטן ועץ פרי גדול, דבר שלפי ערך שנותני
7 הבנתי די טוב.

ט' ניסן, ה'ת"ש

אגרות קודש

- 1 ב"ה ג' כ"א אדר שני תרפ"ט והשי"ת יעזר לו.
2 כבוד ידידי הנכבד והנעלה ווי"ח אי"א חפצכם חפצי, וגדולה היא ת"ל ההתקשרות פנימי,
3 מוהר"ר ברוך שלום שי' הכהן אתי עמי הנכם בכל מקום, ומוחי ולבי עמכם וימלא
4 שלום וברכה. השי"ת משאלות לבבינו לטובה ולברכה בגו"ר.
5 במענה על כתבו, השי"ת יחזק בריאותו ובריאות זוגתו תי' ויזמין השי"ת פרנסה טובה לבנו ידידי הר[נ]י
6 זוגתו תי' ויזמין השי"ת פרנסה טובה לבנו ידידי הר[נ]י
7 שי'. ובדבר בנו התלמיד מר א"ל שי' כתבתי לו ביחוד,
- 8 והשי"ת יעזר לו.
9 חפצכם חפצי, וגדולה היא ת"ל ההתקשרות פנימי,
10 אתי עמי הנכם בכל מקום, ומוחי ולבי עמכם וימלא
11 השי"ת משאלות לבבינו לטובה ולברכה בגו"ר.
12 ידידו הדו"ש ומברכו
13 יוסף יצחק.
- אג"ק מוהר"ר צ' כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תש"כ
ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר אליעזר ארי' הלוי שי'
המכונה פרופ' פינקלשטיין

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו, ואף שמפני רבוי הטרדות לא עניתי עליו בכתב, אבל מובן שעוקב אני אחרי ההתפתחויות והשנויים במוסד שבראשו עומד, והעיקר במצב רוח תלמידי המוסד.

וזה מביאני להדגיש עוה"פ הנקודה עלי' דברתי בכמה הזדמנויות, וכמדומה גם במכתבי לכ', והיא, אשר עד כמה שאפשר לברר לא היתה עוד שעת הכושר, כזו שבימינו, לעורר את הנוער והצעירים לקבלת עול תורה ומצוות כפשוטו, זאת אומרת לקיים המצוות בחיי היום יום, מצוות המעשיות בקיום בפועל. וכל רגע ורגע וכל הזדמנות ואפשרות שאין מנצלים לזה כראוי, הרי זו אבידה שאינה חוזרת.

מובן שאין כוונתי בהאמור שעל ידי הטפת דברי מוסר והתעוררות בהנ"ל הרי תיכף ומיד ייהפכו השומעים לשומרי כל התורה ותרי"ג מצוותי, אבל בודאי, כמו שהוכיח הנסיון, יפעלו הדברים לא רק הזה תיאורטית כי אם גם הכשרת הנפש לשינוי מעשי, וכנ"ל בקיום המצוות, אשר המעשה הוא העיקר.

ומצער הדבר שדווקא אלו הנמצאים במצב של מנהיגים ומשפיעים, שמטבע הדברים שהם בגיל יותר מבוגר מהשומעים והתלמידים, וצורתם הרוחנית נקבעה לפני עשרים או שלושים שנה, עדיין שרויים הם בפחד שהי' לו מקום אז, המיוסד על הסיסמא תפסת מרובה לא תפסת וחוט השערה נדמית להם כהר וכתפיסה מרובה, וקשה לשכנעם, כיון שטענת יראת שמים בידם לאמור, שאם יעוררו את הנוער והשומעים באופן האמור בתחילת מכתבי, עלול שיפחידו את השומעים ויופסד כל הקשר עמם, ומי יודע לאיזה מקום יתדרדרו.

כתבתי כל הנ"ל גלוי, כי דווקא בנקודה זו על פי השמועה הנה כי אינו שרוי בפחד האמור, אבל בכל זה בוודאות אצלי שאינו מנצל כל כח השפעתו בכיוון האמור [אולי מפני התנגדות מצד אלו שבגיל הממוצע אודותם כתבתי לעיל. וגם חשש זה, לאחר בקשת סליחתו, אין לו מקום במציאות, כיון שכנ"ל השומעים והתלמידים בודאי יהיו על צדו, והרי בארצות הברית ביחוד האבות הולכים ונשמעים לבנים והמורים לתלמידים].

דרך אגב זהו ג"כ מסימני עקבתא דמשיחא, דור אחרון שבגלות - הדור שלפני התחלת הגאולה, וכיעוד הנביא והשיב לב אבות על בנים, פירש"י על ידי בנים, ואף שמלכתחילה הרי זה היפך הברכה, כתוספתא סוף סוטה, נערים פני זקנים ילבינו, בן מנוול אב וכו' - הרי נצטוינו להפוך חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא.

לכתבו אודות ערך הלימוד והעיון וכו', הנה אף שהלכה פסוקה היא, גדול לימוד, אבל על אתר מודגש הטעם, מפני שמביא לידי מעשה, ולא עוד אלא בכדי שיצליח הלימוד ויוקבע בנפש, מוכרח שלא יהי' בסתירה, עכ"פ שלא בסתירה בולטת, לחיים היום יומיים של העוסקים בלימוד, הן המורה והן התלמיד. ועוד יותר, על פי ביאור תכונת נפש בני ישראל אשר בתורת החסידות, הנה הכשרת הנפש לקלוט דברי תורתנו - אשר תורה קדושה היא וביחד עם זה תורת חיים היא - היא דוקא על ידי חיי יום יום המתאימים להוראותי. שבה חילוק עקרי בין תורתנו - אף שעלי' נאמר כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים - לשאר החכמות ומדעים, שבלימוד חכמה, אפילו חכמת המוסר, אין סותר להבנתה אפילו אם הלומד מתנהג בפועל בניגוד מוחלט למוסר האמור, משא"כ בלימוד חכמת התורה, לא רק חלק המוסרי שבה אלא גם בהלכות טומאה וטהרה וכיו"ב. וכמודגש כל זה בפתגם קצר של חכמינו ז"ל - והוי' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום. כי רק ע"י זה שהוי' עמו מכוונים ההלכה, ובנוסח המשנה, ע"י שיראתו קודמת לחכמתו.

כל הנ"ל אמור לפי השיטה המבוארת במכתב כי על דבר הכרח קדימת הלימוד, אבל לשיטתי אני, גם בלאו הכי מוכרחת ההדגשה על העשי', שהרי זהו הכלי-יד להשפיע על הנוער והצעירים השפעה מידית מתמדת, שיוכלו אח"כ לנצל גם להתמדה בלימודם.

בודאי ידוע לכי' שהשנה היא שנת המאתיים להסתלקות-הילולא של מורנו הבעל שם טוב ז"ל. בקשר עם זה הוצאנו לאור ספר הבעל שם טוב, שנשלח לכי' בפני עצמו.

ואף שלא ידוע לי יחסו לעניני תורת החסידות, בטוחני שימצא בספר רוב ענין ואולי גם תוספת ביאור וביסוס להכתוב לעיל.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות ובברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה.

[י"ג תשרי תשכ"א]

במענה למכתבו מערב יום הקדוש,

בעת רצון יזכירוהו עוד הפעם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, והוראות רבותינו נשיאנו ודבריהם קיימים לעד "טראכט גוט וועט זיין גוט", ויוכל לבשר טוב בתוכן מכתבו כנ"ל, ובמצוה דהוי זהיר בה טפי - להפיץ תורת ה' בכל מקום שידו מגעת והרי לכ"ז זקוקים לגוף בריא ושלם שמדרכי השם הוא.

המצפה לבשו"ט ובברכת חג שמח.

ז"ע נתקבל מכתבו השני - מבש"ט בהנ"ל. ופס"ד רז"ל שכל שמטיבין לו ה"ז לאויש"ט (ב"ב יב, ב).

פרשת וילך

לא א וילך משה וידבר את-הדברים האלה אל-כל-ישראל: ב ויאמר אלהם בן-מאה ועשרים שנה אנכי היום לא-אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את-הירדן הנה: ג יהוה אלהיך הוא א עבר לפניך הוא-ישמיד את-הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר לפניך כאשר דבר יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ וילך תשל"ה – מתוך

התקשרות)

וילך משה . א ל כל ישראל (א)

"וילך משה" – משה הלך והתעלה ממיל אל מיל על-ידי

זה שקשר וחבר את עצמו "אל כל ישראל".

לוי שני ד ועשה יהוה להם כאשר עשה לסיוחן ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם: ה ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ככל-המצוה אשר צויתי אתכם: ו חזקו ואמצו אל-תיראו ואל-תערצו מפניהם כי א יהוה אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא יעזבך: ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ וילך תשכ"ה – מתוך

התקשרות)

וילך משה (לא, א)

ואזל משה למשכן בית אלפנא (תרגום יונתן)

לפני שמשה נתן הוראה לבני-ישראל, הלך לבית-המדרש ("בית אלפנא"), כדי לעין בדבר ולברר וללבן את שמועתו. לומר לך:

אל לו לאדם לפסוק הלכה על סמך ידיעתו בתורה וזכרונו; עליו לעין שוב בשלחן-ערוך, ורק אחר-כך יוציא את פסק הדין.

בענין זה מסופר על אדמו"ר הרשב"ב, שפעם כבדוהו ב'מפטיר' מבלי להודיע לו על כך מראש. הרבי יצא לתור סמוך ועין בהפטרה, ורק אז חזר לבית-הכנסת ועלה לתורה.

ישראל שלישי ו ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל-ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ אשר נשבע יהוה

לאבתם לתת להם ואתה תנחילנה אותם: ח ויהוה הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת: ט ויכתב משה את-התורה הזאת ויתנה אל-הכהנים בני לוי הנשאים את-ארון ברית יהוה ואל-כל-זקני ישראל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ וילך תשל"ה – מתוך

התקשרות)

וילך משה (לא, א)

נקל לשער באיזו דרגה רמה ונשגבה עמד משה לאחר מזה ועשרים שנות עבודת ה', ובכל-זאת – במה עסק ביומו האחרון? ב"וילך", הליכה ועליה לדרגה נעלית עוד יותר.

רבי י ויצו משה אותם לאמר מקץ א שבע שנים במעד שנת השמטה בחג הסוכות: ב בבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם: ג תקהל את-העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: ד ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-יהוה אלהיכם כל-הימים אשר אתם חיים על-הארמה אשר אתם עברים את-הירדן שמה לרשתה: ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 127)

הקהל את העם . . למען ישמעו ולמען ילמדו (לא, יב) כהנים עומדים . . וחצוצרות של זהב בידיהם [להקהיל את העם לבית המקדש] (תוספתא סוטה ז, ח) תפקידו העיקרי של כהן הוא להעלות גם את הנמוך ביותר לקדשה, כפי שיש לראות משלשה דברים שמצינו בעבודת הקטרת, שיש בה חשיבות מיוחדת (ככתוב "ישמו קטורה באפך"): מעבירה את ההקמא של הנצר הרע (וזה); אינה ראויה למאכל אדם (בנגיד לקרבנות); יש בה חלבנה, שריחה רע. זהו שכהן מקהיל ומרים את כל העם, גם היהודי הנמוך ביותר.

חמישי ד ויאמר יהוה אלימשה תן קרבן ימיו

אֹתָהּ תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאֹנְכִי אֲהִיָּה עִמָּךְ: ^ט וַיְהִי |
בְּכָלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת
עַל־סֵפֶר עַד תָּמָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 22 עמ' 39)

וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד (לא, כו) כָּל מִי שִׁוֵּשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה
יֵשֵׁב בְּכֶד רֹאשׁ. . . שְׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן לְכָל בָּאֵי עוֹלָם (רמב"ם
סוף הלכות ספר תורה) הָרִי שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה הִיא עֲדוּת עַל כֶּךָ שֶׁבַח
ה' בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. וְהִנֵּה, עֲדוּת אֵינָה עַל דְּבַר הַנִּרְאָה וְהַנֶּכֶד
- קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, שְׁהוּא דְּבַר הַנִּרְאָה לְעֵינַי. כְּמוֹ כֵּן
אֵין צֶרֶךְ בְּעֲדוּת עַל מִלְתָּא דְּעֵבִידָא לְאַגְלוּי - קִדְשַׁת יִשְׂרָאֵל,
הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוּשָׁה שֶׁבְּכָל יְהוּדִי, שֶׁלִּפְעָמִים (כְּגוֹן בַּעַת רְצוֹן)
הִיא מְאִידָה בְּגִלּוּי. הָעֲדוּת הִיא עַל דְּבַר הַנֶּעֱלָם - הַקָּשֶׁר
הַעֲצָמִי שֶׁל יְהוּדִי עִם עֲצָמוֹתָיו יִתְבַּרֵּךְ.

שְׁבִיעִי ^כ וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־
יְהוָה לֵאמֹר: ^ט לָקַח אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּה
וּשְׁמַתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהָיָה־שֵׁם בְּךָ לְעֵד: ^ט כִּי אֹנְכִי יֹדַעְתִּי אֶת־מִרְיָדָה
וְאֶת־עֲרֹפֶךָ הַקָּשָׁה הֵן בַּעֲדוֹנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם
מִמָּרִים הֵיחָל עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי:
^כ הַהִחֲלִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שְׁבָטֵיכֶם וּשְׁמִירֵיכֶם
וְאֶדְבַּרְהָ בְּאָזְנוֹהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאֶעֱיִדָה
בָּם אֶת־הַשְּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: ^כ כִּי יֹדַעְתִּי אַחֲרֵי
מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַת תִּשְׁחָתוּן וְסִרְתֶּם מִן־הַדִּרְדָּר
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֲתֶכֶם וְקִרְאת אֲתֶכֶם הִרְעָה
בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הֶרֶעַל בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: ^כ וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי
כָּל־קְהָל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד
תָּמָם: פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בַּעֲגָלָא וּבְזִמְזִין קְרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ

לְמוֹת קָרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַהֲתִיצְבוּ בְּאַהֲל מוֹעֵד
וַאֲצִנּוּ וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וַיִּתִּיצְבוּ בְּאַהֲל
מוֹעֵד: ^ט וַיֵּרָא יְהוָה בְּאַהֲל בַּעֲמֹד עֲנָן וַיַּעֲמֹד
עַמּוּד הָעֲנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּךְ שָׁכַב עִם־אַבְתְּיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה
וְזָנָה | אַחֲרֵי | אֱלֹהֵי גְבַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא
כֹּא־שְׁמָה בְּקִרְבּוֹ וְעִנְיָנוּ וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר
כָּרַתִּי אִתּוֹ: ^י וְחָרָה אַפִּי בּוֹ כִּי־וָה הָהוּא
וְעִנְיָנוּ וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מִהֶם וְהָיָה לְאֹכַל
וּמִצָּאָהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר כִּי־וָה הָהוּא
הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי בְּקִרְבִּי מִצָּאוֹנִי הִרְעוּת
הָאֵלֶּה: ^י וְאֹנְכִי הִסְתַּר אֶסְתִּיר פָּנַי כִּי־וָה הָהוּא
עַל כִּי־הִרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים
אַחֲרֵים: ^י וְעַתָּה כְּתָבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת
וְלַמָּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׁמְרָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן
תִּתְּחַלֵּל הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 199)

וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מִהֶם. . . וּמִצָּאָהוּ רַעוּת רַבּוֹת וְצָרוֹת (לא, יז)
כְּתַב הַרְמַב"ם, שֶׁכָּפָאָשׁר עִם יִשְׂרָאֵל מִתְנַתֵּק מִהַקְב"ה הוּא
לַעֲשֹׂה "מִפְקָר לַמִּקְרָה", וְהַצָּרוֹת בָּאוֹת עָלָיו בְּדֶרֶךְ "מִצָּיָה",
כָּאלוּ מִעֲצָמוֹ. אָמֵן, הַנִּהְיָה זֶה עֲצָמָה הִיא בְּהַשְׁגָּחַת פְּרִטִית.
אֵין כָּאֵין סְלוּק הַהַשְׁגָּחַת, שְׁהִרִי בְּאֵמַת קִיּוּמָה הַשְׁגָּחַת גַּם כָּאֵין
עַל כָּל פְּרִט וּפְרִט, אֲלֹא הַשְׁגָּחַת מִסְתַּרְת (וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי).
עַד כְּדִי כֶּךָ שְׁאֵדָם עָלִיל לְחֹשֶׁב שְׁצוּרָתוֹ בָּאוֹת מִמִּקְרָה.

שישי ^כ כִּי־אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאֲדָמָה | אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְתָּיו זִכַּת חֹלֶב וְדָבָשׁ וְאָכַל וּשְׁבַע וְדָשָׁן
וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אַחֲרִים וְעַבְדּוֹם וְנִאֲצוּנִי וְהִפֵּר
אֶת־בְּרִיתִי: ^כ וְהָיָה כִּי־תִמְצָאֵן אֹתוֹ רַעוּת
רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעִנְיָנָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד
כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זִרְעוֹ כִּי יֹדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ
אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטָרָם אֲבִיאֲנֹו אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: ^כ וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת כִּי־וָה הָהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
^כ וַיֵּצֵא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאִמְץ כִּי

לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמון לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבתתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמון: אמון

✦ ✦ ✦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ט, עמ' 378 – מותוך
'התקשרות')

האנשים והנשים והשף (לא, יב)
לפי ה'מנחת חנוך' (מצנה תרי"ב) גם תינוק שנולד הוא
בכלל המצנה. נמצאנו למדים מזה כלל חשוב: חנוכו של
ילד יהודי מתחיל מיד עם לדתו.

מפטיר כח הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם
ושטריכם ואדברה באזניהם את הדברים
האלה ואעידה בם את השמים ואת הארץ:
כס כי ידעתי אחרי מותי פיהשחת תשחתון
וסרתם מן הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים פיתעשו את
הרע בעיני יהוה להכעיסו במעשה ידיכם:
וידבר משה באוני כל קהל ישראל את דברי
השירה הזאת עד תמם: פפפ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדני"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִנִּיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶיהָ,
בְּשִׂמְלָהָ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

(ג) קחו עמכם דברים, קבלו עליכם ושימו לבכם אל הדברים שאני אומר לכם. כל תשוא עון, כל עונותינו תסלח. וקח טוב, מעשה טוב שעשינו וגו' מול העון. ונשלמה פרים שפתינו, במקום פרים לקרבנות ושלמה לפניך ודוי שפתינו. (ד) אשור לא יושיענו, וגם תאמרו לפניו,

לא נבקש עוד עזרת אדם, לא מאשור ולא ממצרים. על סוס לא נרפב, זו היא עזרת מצרים, שמשם נשלחו הפוסים. למעשה ירינו, אלו

הפסילים. אשר בך ירחם יתום, אשר בך ה' לבדך תחי תקוננו, אתה

המרחם יתומים. (ה) ארפא משובתם, כאשר יאמרו ישראל

בדברים האלה, אז אסלח להם על מה שהלכו בדרך שובב וקדרו כי.

אתכם נדבה, אהב אותם בנדבה לבי, אף שלא יהיו ראויים לך.

(ו) אהיה כטל לישראל, כלומר, לא תפסק אהבתי מישראל כמו שאין

הטל נעצר לעולם. ויך שרשיו בלבנון, ושרשיו של ישראל ותפשו

בשרשי עצי הלבנון. (ז) ילכו וינקותיו, ותפשו ענפיו הרבים.

כלומר, יתברכו בני ובנותיו. בנות, באלו נות שהעלים של לחים כל

השנה. ולפי התרגום, הוא רמז על אור המנורה של בית המקדש. וריח

לו בלבנון, כמו ריח השדה אשר ברכו ה'. כלומר, שילך שמו הטוב

למרחוק. והוא רמז על בית המקדש שנקרא "לבנון" על שם שמלכין

עונותיהם של ישראל. (ח) ישובו יושבי בצל, אלו ששובו ויחסו

בצל של הקב"ה. פרוש אחר, "ישובו", בשונה ונחת. יחיו דגן, יחיו את

עצמם בכל עת במצות הקב"ה, כמו הדגן שמתחיה את האדם. והסרה "כ",

והוא כמו "יחיו דגן". ויפרחו בלבן, שהנפן מוציאה פרות בכל שנה מבלי וירעה מחדש. פרוש אחר, "יחיו

דגן ויפרחו בלבן", שהדגן יוציא פרות מושג לשנה מבלי וירעה, כמו הנפן. וברו בנין לבנון, ריחו בנין לבנון המשקב ביותר. והוא רמז על נסוד חיון

בבית המקדש הנקרא "לבנון". (ט) אפרים, אפרים יאמר. לעצבים, לעבודת הפסילים. אני עניתי, ואז יאמר הקב"ה, אני אענה לו על כל מה

שביקש ממני. ואשורנו, אסתכל ואשיג בו לתת לו כל צרכיו. אני בברוש רענן, כמו עץ הברוש בחייתו רענן ולח, שאפשר לבופר את ראשו עד לארץ,

כך יהא הקב"ה מצוי לו להצליחו. ממוני פריד נמצא, הרי אני הוא ששל טובתך מאתי באת. (י) ופשעים יפלוכם, כאשר ישובו הפושעים לדרך

ה', ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים, ויפלו בהם, כאשר שאינו מכיר הדרך. וזה נאמר על הפושעים שילקו עוד בדרך פשעם. אבל השבים בלב שלם,

תאשם שמרון (ראש ממלכת אפרים) כי מרתה באלהיה וגו'. לכן בשובה ישראל שבארץ יהודה עד יהודה אלהיה פן יקרא אתכם בשמרון כי כשלת בעונדך בא לך הנה הנה: ג קחו עמכם דברים שתתנו לפני ויבנו וישובו אליהנה אמרו אליו בתפלה פליתשא עון מחול נא כל

העון וקח במקומו טוב המעשים הטובים שעשינו ונשלמה במקום קרבנות פרים את ודוי שפתינו:

ד עוד זאת אמרו לפני מאשור לא נבקש עוד עזרה כי לא יושיענו על-סוס היא עזרת מצרים לא

נרפב ולא-נאמר עוד אלה אלהינו למעשה ירינו אלא אשר-בך לבד ירחם יתום:

ה כאשר יאמרו בן, אז ארפא אסלח למשובתם למרדם, אתכם אהב אותם אהבת נדבה כי שב אפי

ממנו: ו אהיה כטל שאין נעצר מעולם לישראל ופרח פרחים נעים בשושנה ויך השרשו והתפשו

שרשיו בלבנון בשרשי עצי לבנון: ז ילכו ותפשו למרחוק וינקותיו ענפיו הרבים ויהי כגית שעליו לחים

כל השנה הודו בך לחותו, וריח לו וריחו יריח נודף בלבנון המרחם ביותר לפי מרבית העשבים והאילנות הגדלים

שם: ח אלו שישבו לארצם יהיו יושבי בצל האל והבדל, יחיו את עצמם בכל עת במצות האל והבדל, ויהיו בלבן המנחה את הבריות

ויפרחו ותפשו בלבן זכרון וזרן שמו יהיה בנין הגדל בלבנון המוכר לשבח: ט שיאמר אפרים מה-לי

עוד לפנות לעצבים לעבודה זרה ויכיר שאין בה ממש, אז אני עניתי אענה אותם על תפלותיהם ואשורנו

אביט ואשיג עליהם מרחוק אני אהיה לך בברוש רענן שומפן ראשו אצל שרשיו, בן אני שוכן מרום ואשפיל עני להשיג בך, ממוני פריד

כל פרי הצלחתך נמצא לך ממני: כשהשלים הושע בנאותו, אמר מי חכם ככם ויבן אלה התוכחות שדברתי עד הנה נבון וידעם ותבונן לכל אלה

ושוב אל פייש'רים דרכי יהודה גם אם יראו צדיק ודע לו אז רשע וטוב שיבקש ממני. ואשורנו, אסתכל ואשיג בו לתת לו כל צרכיו. אני בברוש רענן, כמו עץ הברוש בחייתו רענן ולח, שאפשר לבופר את ראשו עד לארץ,

כך יהא הקב"ה מצוי לו להצליחו. ממוני פריד נמצא, הרי אני הוא ששל טובתך מאתי באת. (י) ופשעים יפלוכם, כאשר ישובו הפושעים לדרך

ה', ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים, ויפלו בהם, כאשר שאינו מכיר הדרך. וזה נאמר על הפושעים שילקו עוד בדרך פשעם. אבל השבים בלב שלם,

תאשם שמרון (ראש ממלכת אפרים) כי מרתה באלהיה וגו'. לכן בשובה ישראל שבארץ יהודה עד יהודה אלהיה פן יקרא אתכם בשמרון כי כשלת בעונדך בא לך הנה הנה: ג קחו עמכם דברים שתתנו לפני ויבנו וישובו אליהנה אמרו אליו בתפלה פליתשא עון מחול נא כל

העון וקח במקומו טוב המעשים הטובים שעשינו ונשלמה במקום קרבנות פרים את ודוי שפתינו:

ד עוד זאת אמרו לפני מאשור לא נבקש עוד עזרה כי לא יושיענו על-סוס היא עזרת מצרים לא נרפב ולא-נאמר עוד אלה אלהינו למעשה ירינו אלא אשר-בך לבד ירחם יתום:

ה כאשר יאמרו בן, אז ארפא אסלח למשובתם למרדם, אתכם אהב אותם אהבת נדבה כי שב אפי ממונו: ו אהיה כטל שאין נעצר מעולם לישראל ופרח פרחים נעים בשושנה ויך השרשו והתפשו שרשיו בלבנון בשרשי עצי לבנון: ז ילכו ותפשו למרחוק וינקותיו ענפיו הרבים ויהי כגית שעליו לחים כל השנה הודו בך לחותו, וריח לו וריחו יריח נודף בלבנון המרחם ביותר לפי מרבית העשבים והאילנות הגדלים שם: ח אלו שישבו לארצם יהיו יושבי בצל האל והבדל, יחיו את עצמם בכל עת במצות האל והבדל, ויהיו בלבן המנחה את הבריות ויפרחו ותפשו בלבן זכרון וזרן שמו יהיה בנין הגדל בלבנון המוכר לשבח: ט שיאמר אפרים מה-לי עוד לפנות לעצבים לעבודה זרה ויכיר שאין בה ממש, אז אני עניתי אענה אותם על תפלותיהם ואשורנו אביט ואשיג עליהם מרחוק אני אהיה לך בברוש רענן שומפן

ראשו אצל שרשיו, בן אני שוכן מרום ואשפיל עני להשיג בך, ממוני פריד כל פרי הצלחתך נמצא לך ממני: כשהשלים הושע בנאותו, אמר מי חכם ככם ויבן אלה התוכחות שדברתי עד הנה נבון וידעם ותבונן לכל אלה ושוב אל פייש'רים דרכי יהודה גם אם יראו צדיק ודע לו אז רשע וטוב שיבקש ממני. ואשורנו, אסתכל ואשיג בו לתת לו כל צרכיו. אני בברוש רענן, כמו עץ הברוש בחייתו רענן ולח, שאפשר לבופר את ראשו עד לארץ,

כך יהא הקב"ה מצוי לו להצליחו. ממוני פריד נמצא, הרי אני הוא ששל טובתך מאתי באת. (י) ופשעים יפלוכם, כאשר ישובו הפושעים לדרך

ה', ולא היו רגילים בהם כמו הצדיקים, ויפלו בהם, כאשר שאינו מכיר הדרך. וזה נאמר על הפושעים שילקו עוד בדרך פשעם. אבל השבים בלב שלם,

עטרת מרים

שי למורא

לו וצדקים ילכו בם כי יבירו וידעו כי כל דרכיו משפט ופִּשְׁעִים יִבְשְׁלוּ בָם כי יאמרו אין מסדר ומנהיג לעולם: חור הנביא לשבח לה' על יעוד הטובה ואמר: אף שאין אנו ראויים לכל הטובה תחיה כי אנו מלאי עון, אבל

יח מי־אל כְּמוֹד נִשְׂא מוֹחַל עוֹן וְעֵבֶר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לְדוֹר שִׁישְׁאָרוֹ בְּקֶזֶן הַמִּין לֹא־הַחֲזִיק אוֹחוֹ לָעֵד עַד עוֹלָם אֲפֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא וְלֹכֵן יִתְרַצֶּה עַל הַפֶּעַם: יִטְיָשׁוּב יִרְחַמְנוּ כִּמְאוּ יִכְבֹּשׁ יִתְפַּשׁ בַּחֲקֹה אֵת עֲוֹנֵתֵינוּ שְׂלֵא יֵיעַ שׁוֹם עֹנֵשׁ עָלָיו כְּעִתִּיד וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת עוֹמֵק יָם כָּל־חַטֹּאתֵם הַחֲסִיִּים הַבָּאִים בְּשׁוֹנֵג אוֹ בַּסֶּבֶת הַמֵּאוֹה שְׂלֵא מִצַּד הַמָּרִד: כִּתְתֵּן אֲמֹת לָנוּ דְּרָדָה אֲשֶׁר הַבְּטַחְתָּ לְעֵקֶב כִּי לֹא אֶעְקֹב (בראשית כט) חֶסֶד שֶׁהַבְּטַחְתָּ לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר צִוִּה לְבָנָיו לְשִׁמּוֹר דְּרָדָה ה' וגו' אֲשֶׁר־

נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם בַּעֲדֵית יִצְחָק, כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָא ה' יַעֲן אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי וגו':

הַקִּבֹּה יַעֲזֹרֵם. יח) נִשְׂא עוֹן, מְכַפֵּר עַל עוֹן. וְעֵבֶר עַל פֶּשַׁע, כְּלוּמֵר, אֵינוֹ עוֹמֵד עַל הַפֶּשַׁע לְחַשְׁנִיהַ בּוֹ לְשֵׁלֶם עָלָיו גְּמוּלָה, אֲלֵא עוֹבֵר עַל הַפֶּשַׁע כְּאֵלוֹ לֹא יִדְאֶנּוּ: לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ, לְאוֹתָם שִׁישְׁאָרוֹ בְּבֹאֵ הַגּוֹאֵל. לֹא הַחֲזִיק לָעֵד

אֲפֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ חֲכִימִים שְׂלֵא יִצְאוּ מִהַנְּלוֹת לִפִּי מַעֲשֵׂיהֶם, לֹא יִפְגַּה לָעֵד אֶל מַעֲשֵׂיהֶם. יט) יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ, כְּאֵדָם שֶׁכּוֹבֵשׁ דָּבָר תַּחַת רַגְלָיו שְׂלֵא יִרְאֶה. וְתִשְׁלִיךְ בְּמִצְלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתֵם, כְּלוּמֵר, לֹא יִזְכְּרוּ לַעֲנֹשׁ גְּלוּתֵם כְּאֵלוֹ הַשִּׁלְחָתָם בַּעֲמֵק הַיָּם שְׂלֵא יִרְאוּ. כ) תִּתֵּן אֲמֹת לְעֵקֶב וגו', כְּלוּמֵר, הָאֲמֹת לָנוּ דְּרָדָה שֶׁהַבְּטַחְתָּ לְעֵקֶב "וַיִּפְרָצֶת יָמָה וַמְדִינָה וַעֲפָה וַיִּנְבְּהוּ וגו'" (בראשית כח:יד), וְהָ יִתֶּה תִשְׁלֹם גְּמוּלָה חֶסֶדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם מִימֵי קֶדֶם בַּעֲדֵיתוֹ שֶׁל יִצְחָק "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי... וְיָרֵשׁ וְיַעֲקֹב אֵת

שְׁעַר אוֹיְבָיו וגו'" (בראשית כב:ד). "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם" כּוֹלֵל שְׁלֹשׁ הָאֲבוֹת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֲמִת וְצָדִק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׂמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה גֵירוֹ לְעוֹלָם וָעֵד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מִזְדִּים לָךְ, וּמִבְרָכִים אוֹתְךָ. יִתְפַּרֵּךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת:
זמן תחילת קידוש לבנה:
מוצאי שבת קודש ונוהגים לקדש במוצאי יום הכיפורים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אלול, תש"כ

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום 13/9, בו כתב ראשי פרקים מדברי ימי חייו והחלטתו לאחרונה ללמוד
במשך שנה בישיבה, ועלה במחשבתו הספק, מה יהי' בהנוגע לפרנסתו ומה יהי' לאחר שיצא מהישיבה.
ואין ברור במכתבו, האם באמת מטרידה אותו המחשבה, שדוקא חדשים אלו שילמוד בישיבה,
הם הן המבלבלים ענין פרנסתו! ואדרבה יש לקוות, שלאחרי שיטעום טעם לימוד תורתנו תורת חיים
מבלי לימודים אחרים המבלבלים, יראה כי טוב הוא, טוב אמיתי, ולא רק בהנוגע לחיי עולם הבא כי אם
גם לחיי עולם הזה, והרי רואים במוחש, אשר הענין הכי עיקרי, אשר בו תלוי אושר האדם, הוא הרגשתו
שעומד בחיים לא מבודד (הוא מצד אחד וכל העולם והסביבה מצד השני), ששלילת נקודה זו אצל אלו
העושים חשבון עולמם הוא רק על ידי האמונה בבורא עולם ומנהיגו ומשגיח על העולם גם עתה, ובסגנון
חז"ל למטה מעשרה טפחים, ואם בכל התקופות היי' הענין האמור עיקרי למנוחת הנפש של האדם, על אחת
כמה וכמה בתקופתנו לאחר השמדות והגזירות, אשר רק זה אחיזתנו ועמידתנו בחיים אמונה טהורה
ואמונה חזקה, והרי פשיטא שלא יחזק האמונה ע"י לימוד מקצוע ומלאכה ואפילו לימוד מדע, ואדרבה
כשעוסקים במדעים כמו שהם בתקופתנו זו ה"ה מערערים כל היסודות [ביותר מערערים היסודות עליהם
נבנו המדעים הנקראים מדעים מדוייקים] אין כאן המקום להכנס בראיות כל האמור, כי אם להדגיש
שהתנאי הראשון לפרנסה כדבעי, הוא שלות נפש האדם ויכולתו להתרכז בעניני פרנסה, וביותר מי שהוא
בר דעת, שעליו נאמר יוסיף דעת יוסיף מכאוב למראה הנעשה בסביבתו, עליו לבסס השקפת עולמו
ולייסדה יותר ויותר אי אפשר כי אם על ידי הקדשת זמנו והמצאו בסביבה החדורה השקפת עולם תורתנו
תורת חיים וקשורה עם העמקה בלימוד התורה (וכנ"ל מבלי בלבולים מלימודים אחרים), ולאחרי שיונח
היסוד באופן חזק ואיתן כנ"ל אזי יש להשתדל בהקמת "הבנין" לפרנסה ע"י לימוד מקצוע וכיו"ב. במלות
אחרות, החדשים ושנים שיקדיש אך ורק ללימוד התורה ה"ה המבססים ענין פרנסתו בעתיד.

לשאלתו במה יתפרנס לאחר זמן, - הרי כיון שנמצא הוא בגיל שעלול לגלות בעצמו שינוי
בשאיפתו במה יהי' ענין פרנסתו, ובפרט לאחר שיקדיש זמנו משך תקופה מסוימה באופן האמור, אין
כדאי להחליט בזה עתה (בהנוגע למלאכתו בעתיד), ודוי לענין זה בשעתו, ז.א. כשיגיע הזמן להתעניין
בזה בהנוגע לפועל.

המורם מהאמור, שעליו ללמוד בישיבה המקודשת כולה ללימוד תורתנו הק' משך זמן מסוים
וכל המרבה בזה ה"ז מבוסס יותר בחיים, ולאחרי זה או סמוך לסיום תקופה זו יתעניין בהנוגע לפרנסה,
ויהי רצון מהשי"ת שהוא המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית שינחהו בטוב לפניו באמת.

בברכה לבשו"ט ולכו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. תקותי שיש לו קביעות עתים בלימוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות,
שהיא הנותנת תוספת חיות בחיי איש הישראלי בעולמו זה, חיות מצד הטוב והטהור, למרות שברחוב
נושבות רוחות בלתי מצויות וק"ל ומה טוב שילמוד שיעור בתורה זו בכל יום, ובהוספה ביום השבת
קדש, אשר קדש הוא לה'.

לוח זמנים לשבוע פרשת וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
			ש	א	ש	א								
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
באר שבע (ק)	6:23	6:27	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	18:50	18:42	19:16	19:08	18:23	19:18
חיפה (ק)	6:22	6:26	8:52	8:53	9:27	9:28	10:31	10:31	18:53	18:44	19:16	19:08	18:16	19:18
ירושלים (ק)	6:22	6:25	8:52	8:53	9:26	9:27	10:30	10:30	18:53	18:45	19:14	19:06	18:06	19:17
תל אביב (ק)	6:23	6:27	8:54	8:55	9:28	9:29	10:32	10:32	18:51	18:43	19:16	19:08	18:24	19:19
אוסטריה, וינה (ק)	6:28	6:36	8:52	8:56	9:37	9:40	10:43	10:44	19:12	19:00	19:46	19:33	18:44	19:46
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:25	6:15	8:42	8:36	9:19	9:13	10:19	10:15	18:09	18:15	18:36	18:41	17:56	18:52
אוקראינה, אודסה (ק)	6:32	6:39	8:57	9:00	9:40	9:43	10:46	10:47	19:14	19:02	19:46	19:34	18:46	19:47
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:02	6:11	8:26	8:30	9:11	9:14	10:17	10:18	18:46	18:34	19:20	19:07	18:18	19:20
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	6:13	6:21	8:37	8:40	9:22	9:25	10:28	10:29	18:58	18:45	19:31	19:19	18:29	19:32
אוקראינה, זיטומיר (ק)	6:37	6:46	8:59	9:04	9:47	9:51	10:53	10:55	19:25	19:11	20:00	19:46	18:55	20:00
אוקראינה, קייב (ק)	6:30	6:39	8:52	8:56	9:40	9:43	10:46	10:47	19:17	19:04	19:52	19:39	18:48	19:53
איטליה, מילאנו (ק)	6:59	7:06	9:24	9:27	10:07	10:09	11:12	11:13	19:41	19:30	20:11	19:59	19:14	20:12
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:05	8:38	8:36	9:06	9:04	10:09	10:07	18:13	18:11	18:35	18:33	17:53	18:42
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:56	6:48	9:16	9:11	9:51	9:46	10:52	10:48	18:44	18:49	19:10	19:15	18:30	19:25
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:50	7:40	10:05	9:59	10:44	10:38	11:44	11:40	19:33	19:39	20:02	20:08	19:20	20:20
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:46	6:51	9:14	9:16	9:52	9:53	10:57	10:57	19:18	19:09	19:47	19:37	18:52	19:49
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:34	6:40	9:02	9:04	9:41	9:43	10:46	10:46	19:09	18:58	19:38	19:28	18:42	19:39
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:35	6:41	9:02	9:05	9:41	9:43	10:46	10:47	19:09	18:59	19:38	19:28	18:43	19:40
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:10	7:16	9:37	9:39	10:17	10:19	11:22	11:22	19:46	19:35	20:16	20:05	19:19	20:17
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:05	7:08	9:36	9:36	10:09	10:09	11:13	11:13	19:30	19:23	19:55	19:47	19:06	19:57
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:34	6:38	9:04	9:05	9:39	9:40	10:43	10:43	19:01	18:53	19:28	19:20	18:36	19:30
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:06	7:08	9:37	9:37	10:09	10:09	11:13	11:12	19:28	19:21	19:52	19:45	19:04	19:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:30	6:36	8:57	8:59	9:37	9:38	10:41	10:42	19:05	18:54	19:34	19:24	18:38	19:35
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:28	6:35	8:55	8:58	9:35	9:37	10:40	10:41	19:04	18:53	19:34	19:23	18:37	19:35
בוליביה, לה-פס (ח)	6:30	6:25	8:57	8:54	9:27	9:24	10:29	10:26	18:28	18:28	18:51	18:51	18:10	19:00
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:14	7:23	9:35	9:39	10:24	10:27	11:30	11:31	20:02	19:48	20:38	20:24	19:33	20:38
בלגיה, בריסל (ק)	7:14	7:23	9:36	9:40	10:24	10:28	11:30	11:32	20:02	19:49	20:38	20:24	19:33	20:38
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:06	6:00	8:31	8:27	9:02	8:58	10:04	10:00	18:04	18:06	18:24	18:26	17:48	18:35
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:54	5:48	8:19	8:15	8:50	8:46	9:52	9:48	17:48	17:50	18:12	18:14	17:31	18:23
בריטניה, לונדון (ק)	6:31	6:41	8:52	8:57	9:42	9:45	10:48	10:49	19:22	19:08	19:56	19:42	18:55	19:56
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:38	6:49	8:57	9:03	9:49	9:53	10:56	10:58	19:31	19:16	20:08	19:53	19:03	20:08
גרמניה, ברלין (ק)	6:37	6:47	8:57	9:02	9:47	9:51	10:54	10:55	19:29	19:14	20:04	19:50	18:59	20:04
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:57	7:06	9:20	9:24	10:07	10:11	11:13	11:15	19:44	19:31	20:19	20:06	19:15	20:19
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:07	6:01	8:32	8:27	9:03	8:59	10:05	10:01	18:06	18:08	18:24	18:27	17:50	18:36
הודו, מומבאי (ח)	6:26	6:27	8:58	8:57	9:28	9:28	10:32	10:30	18:43	18:38	19:07	19:01	18:21	19:10
הודו, פונה (ח)	6:22	6:23	8:54	8:54	9:24	9:24	10:28	10:27	18:39	18:34	19:03	18:57	18:17	19:06
הונגריה, בודפשט (ק)	6:18	6:26	8:42	8:45	9:26	9:29	10:32	10:33	19:01	18:49	19:34	19:21	18:33	19:34
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:38	6:44	9:06	9:08	9:45	9:47	10:50	10:51	19:14	19:04	19:43	19:33	18:47	19:44
יוון, אתונה (ק)	7:05	7:10	9:33	9:35	10:11	10:12	11:15	11:16	19:37	19:28	20:05	19:56	19:11	20:07
מולדובה, קישינב (ק)	6:39	6:47	9:03	9:07	9:48	9:50	10:53	10:54	19:22	19:09	19:54	19:42	18:53	19:55

לוח זמנים לשבוע פרשת וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:23	6:24	8:55	8:54	9:25	9:25	10:29	10:28	18:40	18:35	19:04	18:58	18:18	19:07
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	6:38	6:26	8:48	8:41	9:30	9:23	10:30	10:25	18:14	18:22	18:46	18:53	18:02	19:06
נפאל, קטמנדו (ח)	5:48	5:50	8:19	8:19	8:52	8:52	9:56	9:55	18:11	18:04	18:36	18:29	17:48	18:39
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:55	9:28	9:26	9:57	9:55	11:00	10:57	19:04	19:02	19:26	19:24	18:44	19:33
פולין, ורשא (ק)	6:06	6:16	8:27	8:32	9:17	9:21	10:23	10:25	18:57	18:43	19:33	19:19	18:27	19:33
פרו, לימה (ח)	6:04	6:00	8:33	8:30	9:02	8:59	10:04	10:01	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליאון (ק)	7:16	7:23	9:41	9:44	10:24	10:27	11:29	11:31	19:57	19:45	20:29	20:17	19:29	20:29
צרפת, פריז (ק)	7:24	7:32	9:47	9:51	10:33	10:36	11:39	11:40	20:10	19:57	20:43	20:30	19:42	20:43
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:46	8:20	8:18	8:48	8:46	9:51	9:49	17:57	17:54	18:19	18:16	17:36	18:25
קנדה, טורונטו (ק)	6:54	7:01	9:20	9:23	10:02	10:04	11:07	11:08	19:34	19:23	20:03	19:51	19:07	20:03
קנדה, מונטריאול (ק)	6:30	6:37	8:55	8:58	9:38	9:40	10:43	10:44	19:11	18:59	19:41	19:30	18:43	19:42
קפריסין, לרנקה (ק)	6:27	6:31	8:56	8:58	9:32	9:33	10:36	10:36	18:56	18:47	19:23	19:14	18:31	19:25
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:24	6:35	8:42	8:47	9:36	9:40	10:42	10:45	19:19	19:04	19:58	19:42	18:48	19:58
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:56	6:08	8:13	8:19	9:09	9:13	10:15	10:18	18:57	18:41	19:34	19:17	18:26	19:33
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:55	6:03	8:20	8:23	9:04	9:07	10:10	10:11	18:38	18:26	19:11	18:59	18:10	19:12
שווייץ, ציריך (ק)	7:00	7:08	9:24	9:28	10:09	10:12	11:14	11:15	19:47	19:35	20:16	20:03	19:19	20:16
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:07	8:39	8:38	9:09	9:08	10:12	10:10	18:21	18:17	18:44	18:40	18:00	18:49

אגרות קודש

ב"ה, י"ט תשרי, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ יושב על מדין,
מנהל עדתו במישרין מו"ה שלמה שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתב כת"ר מז"ך אלול, בו כותב אודות לימוד תורה ברבים, דברי אגדה ומוסר.

והרי ידועים דברי רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה, והשולחן ערוך - פוסק בנגלה
דתורה, באגה"ק שלו (תניא ח"י"ד) סי' כ"ג) אשר האגדה שבס' ע"י רוב סודות התורה גנוזין בה ומכפרת
עונותיו של אדם כמבואר בכהאריז"ל - דברים נפלאים ונצורים.

ויהי רצון שיוסיף בהאמור כהנה וכהנה ומתוך שמחה וטוב לבב, וכהוראת המורה הגדול רבנו
הרמב"ם בספרו יד החזקה בסיום וחותרם הלכות לולב.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע מתאים
לתוכן כתבו, וזכות פעולתו האמורה, תעמוד לו לבשר טוב בכל האמור.

בברכה לבשו"ט.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו.

סדר מצות הדלקת נרות לראש השנה ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בערב ראש ראש השנה נותנים גם עבור היום השני) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב ליל א' של ראש השנה

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים.
* יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של ראש השנה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית), מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכְרוֹן:

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ליל ב' של ראש השנה

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני ראש השנה.
בעת הדלקת הנרות נוהגים להניח לפני המברכת פרי חדש ובעת ברכת 'שהחיינו' תביט בו או שתלביש בגד חדש, ותדליק את הנרות סמוך לקידוש ממש, ואת הפרי הנ"ל תאכל תיכף לאחר הקידוש. ואם אין לה פרי או בגד חדשים – בכל זאת תברך 'שהחיינו', מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַזִּכְרוֹן:

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ליל שבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.
מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פְּרוּך אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמוחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: **chazak@zahav.net.il** - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00491
13/09/2015

P.P.

שולם

1949

תל אביב

